

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

YEREL YÖNETİMLER BAĞLAMINDA
TÜRKİYE'DE SU YÖNETİMİ: ORDU VE
GİRESUN İLLERİ ÖRNEĞİ

Dilek TOPCU MUMLU

2502170312

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Azim ÖZTÜRK

İSTANBUL-2023

ÖZ
YEREL YÖNETİMLER BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE SU
YÖNETİMİ: ORDU VE GİRESUN İLLERİ ÖRNEĞİ
Dilek TOPCU MUMLU

Su, sonsuz olmayan kıt kaynaktır. Suyun bu niteliğinden kaynaklanan problemler ise homojen değildir. Bu tespit, suyun insan hakları bağlamında evrensel bir değer taşıması yanında sorunları boyutuyla yerel bir mesele olduğunu işaret etmektedir. Yönetim, ekoloji ve adalet kavramlarıyla ilişki kurularak açıklanan su, fiziksel olma özelliği dışında; idari ve siyasi boyutlarıyla politika geliştirilmesi gereken bir yönetim konusu olarak her ülkenin yönetim koşullarında, hakim paradigmlar ışığında şekil almakta; ülkeler özelinde suyun sürdürülebilir yönetim modeline yönelik arayışları gündemde tutmaktadır.

Türkiye'de idarenin bütünlüğü ilkesi temelinde, merkezi ve yerel yönetimler düzeyinde birimler su yönetiminden sorumludur. Yerel yönetimler düzeyinde Büyükşehir Belediyesi modelinde iki kademeli metropoliten yönetim modelinde suyun yönetimi tek merkezden sağlanmaktadır. Büyükşehir belediyesi modelinde olmayan illerde ise çok sayıda yerel yönetim birimi su yönetiminden sorumludur ve bu yapı parçalı bir yönetim görüntüsü ortaya çıkarmaktadır. Kapsamına aynı coğrafi bölgede sınır komşusu olan Giresun ve Ordu illerini örneklem alan çalışma; yerel yönetimler bağlamında su yönetiminin mevcut durumunu karşılaştırmalı olarak inceleme amacındadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış; yerel düzeyde su yönetiminden sorumlu su yöneticileriyle yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ışığında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda; yerelde merkezileştirilmiş kurumsal yapılarla, stratejik planlama temelinde ilerleyen su yönetiminin suyun sürdürülebilir niteliğini su yatırımları, su tasarrufu, atık su yönetimi, su yönetişimi bakımından olumlu yönde etkilediği; yerel yönetimler düzeyinde su yönetimindeki mevcut parçalı yapının bütünleştirilmesi ve su yönetim ölçeğinin yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Yeni Kamu Yönetimi, Kamu Hizmeti, Yerel Yönetim, Yerel Yönetim Modeli, Su Yönetimi.

ABSTRACT
WATER MANAGEMENT IN TURKEY WITHIN THE CONTEXT
OF LOCAL GOVERNMENTS: EXAMPLE OF ORDU AND
GİRESUN PROVINCES
Dilek TOPCU MUMLU

Water is an infinitely scarce resource. The problems arising from this nature of water are not homogeneous. This finding indicates that water has a universal value in the context of human rights, as well as a local issue in terms of its problems. Water, which is explained by establishing a relationship with the concepts of management, ecology and justice, apart from its physical feature; It takes shape in the light of prevailing paradigms in the administrative conditions of each country, as a management issue that requires policy development with its administrative and political dimensions; In particular, the search for a sustainable management model of water keeps on the agenda.

On the basis of the principle of the integrity of the administration in Turkey, units at the level of central and local governments are responsible for water management. At the level of local governments, in the Metropolitan Municipality model, the water management is provided from a single center in the two-stage metropolitan management model. In provinces that are not in the metropolitan municipality model, many local government units are responsible for water management and this structure reveals a fragmented management image. The study, which takes the borders of Giresun and Ordu provinces in the same geographical region as a sample; It aims to comparatively examine the current state of water management in the context of local governments. Qualitative research method was used in the study; In the light of semi-structured interview technique, interviews were conducted with water managers responsible for water management at the local level. As a result of the research; water management, which proceeds on the basis of strategic planning with locally centralized institutional structures, positively affects the sustainable quality of water in terms of water investments, water saving, waste water management, water governance; It has been concluded that there is a need for

integrating the fragmented structure in water management at the level of local governments and restructuring the water management scale.

Keywords: New Public Administration, Public Service, Local Government, Local Government Model, Water Management.

ÖNSÖZ

İnsan yaşamında ön plana çıkan su ve yönetim konusunun bir araştırma merakıyla vücut bulmasını sağlayan "*Yerel Yönetimler Bağlamında Türkiye'de Su Yönetimi: Ordu ve Giresun İlleri Örneği*" konulu doktora tezi; yerel bir mesele, ulusal bir politika, küresel bir ihtiyaç olarak düşünülmesi gereken su kaynaklarının nasıl bir yönetim sürecinin konusu olması gerektiğine yönelik bir araştırma merakı ve akademik motivasyonun ürünüdür.

T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Doktora Programı'nda hazırlanan tez, uzun soluklu bir süreçte şekil almıştır. Bu süreçte çalışmanın sabırla sürdürülmesi, derinleştirilmesi ve tamamlanmasında desteklerini her zaman yanımda, yakınımda hissettiğim yolumun kesiştiği tüm hocalarıma; alan araştırmasında desteklerini esirgemeyen yerel yönetim birimlerine, yol arkadaşlığı yaptığım meslektaşlarıma, değerli arkadaşlarıma saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Bir araştırma merakının doktora tezine dönüşmesinde, bilimsel araştırma ve etik ilkelere bağlı akademik bakış açısının geliştirilmesinde sabrı ve emekleri için tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Azim ÖZTÜRK'e teşekkür eder, saygılarımı ve şükranlarımı sunarım. Tez dönemi boyunca akademik düsturla yoluma ışık tutan tez izleme komitesinde yer alan Sayın Prof. Dr. Engin SELÇUK ve Sayın Doç. Dr. Burak Hamza ERYİĞİT hocalarıma; tez savunma sınavında çalışmama sağladıkları kıymetli katkılar için Sayın Prof. Dr. Adem ESEN ve Sayın Prof. Dr. Yüksel DEMİRKAYA hocalarıma saygılarımı ve şükranlarımı sunar, sonsuz teşekkür ederim.

Mesleki hayallerimin, ideallerimin ilk günden itibaren ortağı, takipçisi, destekçisi olan kıymetli ailem; tüm olumsuzlukların önünde perde olan canım babam; umuda pusula olup gücüme güç katan canım annem; uzun soluklu bu süreçte sabır ve sükunla ortak olup, sevgi ve saygısıyla mesleki yolculuğuma eşlik eden sevgili Eşim. İyi ki varsınız.

İstanbul, 2023
Dilek TOPCU MUMLU

İÇİNDEKİLER

ÖZ	II
ABSTRACT	III
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIV
HARİTALAR LİSTESİ	XV
KISALTMALAR LİSTESİ	XVI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM TARİHSEL PERSPEKTİFTE KAMU YÖNETİMİ PARADİGMALARI: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Kamu Yönetiminde Temel Kavramlar	10
1.2.Kamu Yönetiminde Temel Paradigmalar	14
1.2.1. Geleneksel Kamu Yönetimi	15
1.2.1.1. Geleneksel Kamu Yönetimine Yönelik Eleştiriler	19
1.2.2. Yeni Kamu Yönetimi	20
1.2.2.1. Yeni Kamu Yönetiminin Temel Stratejileri	31
1.2.2.2. Yeni Kamu Yönetimine Yönelik Eleştiriler	38
1.3.Yeni Kamu Yönetimine Yönelik Eleştiriler Üzerine Geliştirilen Yaklaşımlar 41	
1.3.1.Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı	41
1.3.2. Neo-Weberyen Devlet Modeli	45
1.3.3. Bütünleşik Kamu Yönetimi (Whole of Government) Yaklaşımı	49
1.4. Yerel Yönetim Kavramı, Yerel Yönetimlerin Varlık Nedenleri ve Özellikleri	55
1.5. Metropoliten Yönetim: Kavramı, Yaklaşımları ve Modelleri	60
1.5.1.Metropoliten Yönetim Yaklaşımları	63
1.5.2.Metropoliten Yönetim Modelleri	72
1.5.2.1.Metropoliten Yönetim Modellerinin Sınıflandırılması	73
1.6. Kamu Yönetiminde Paradigma Değişiminin Kamu Hizmetine ve Yerel Yönetimlere Etkisi	76

1.6.1.Kamu Hizmeti Kavramı ve Kamu Yönetiminde Paradigma Değişiminin Kamu Hizmetine Etkisi	76
1.6.2.Kamu Yönetiminde Paradigma Değişiminin Yerel Yönetimlere Etkisi	82

İKİNCİ BÖLÜM SU KAVRAMI VE YÖNETİMİ

2.1.Su: Kaynak Durumu, Temel Kavramları ve Yönetimi.....	86
2.1.1. Su ve Temel Kavramları	86
2.1.2. Su Kaynaklarının Durumu ve Kullanım Alanları	90
2.2. Suyun Tanımlanmasına Yönelik Temel Yaklaşımlar	95
2.2.1.Suyun Hak Olarak Tanımlanmasını Sağlayan Gelişmeler	95
2.2.2.Suyun Ekonomik Bir Değer Olarak Tanımlanmasını Sağlayan Gelişmeler	101
2.2.3.Suyun Ortak Mal Olarak Tanımlanmasını Sağlayan Gelişmeler	104
2.2.4.Suyun Sürdürülebilir Bir Mal Olarak Tanımlanmasını Sağlayan Gelişmeler	108
2.3. Su Yönetiminde Temel Yaklaşımlar	113
2.3.1. Su Hizmetlerinin Tanımlanmasında Temel Yaklaşımlar	126
2.3.1.1.Arz Odaklı Su Yaklaşımı	127
2.3.1.2.Talep Odaklı Su Yaklaşımı	127
2.4. Su Yönetimi: Küresel Aktörler ve Politikaları	128
2.4.1.Dünya Bankası.....	129
2.4.2.Birleşmiş Milletler	133
2.4.3.Avrupa Birliği.....	137
2.4.4.Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)	140
2.4.5.Dünya Su Konseyi	145
2.4.6. Diğer Küresel Su Aktörleri ve Temel Politikaları	146
2.5.Su Yönetiminin Dönüşümünde Ülke Örnekleri	148

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TÜRK KAMU YÖNETİMİNİ ETKİLEYEN PARADİGMALAR BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE SU YÖNETİMİ

3.1. Türkiye'de Su Yönetimi: Su Kaynaklarının Durumu, Yasal ve Kurumsal Çerçevesi	153
3.1.1.Türkiye'de Su Kaynaklarının Durumu ve Kullanım Alanları.....	153
3.1.2. Türkiye'de Su Yönetiminin Yasal Çerçevesi.....	158

3.1.3. Türkiye'de Su Yönetiminin Kurumsal Yapılanması.....	165
3.1.3.1.Su Yönetiminde Merkezi Yönetim Aktörleri	166
3.1.3.2. Su Yönetiminde Yerel Aktörler	174
3.1.3.2.1.Yerel Yönetimler: İl Özel İdareleri, Belediye, Köy Yönetimi ve Büyükşehir Belediyesi.....	174
3.1.3.2.2.Yerel Yönetim Birlikleri	185
3.1.3.2.3.Su Kooperatifleri	189
3.1.3.2.4. Yerel Halk Örgütlenmeleri	190
3.1.3.2.5. Sulama Projeleri	190
3.2. Yeni Kamu Yönetimi Paradigmasının Türk Kamu Yönetimine Etkisi Bağlamında Türkiye'de Su Yönetiminin Dönüşümü.....	191
3.2.1.Yeni Kamu Yönetimi Paradigmasının Türk Kamu Yönetimine Etkisi	192
3.2.2. Yeni Kamu Yönetiminin Türk Kamu Yönetimine Etkisi Bağlamında Türkiye'de Su Yönetimi	210
3.2.2.1.Türkiye'de Su Yönetiminde Bir Aktör Olarak Özel Sektör: Su Yönetiminin Özelleştirilmesi	212
3.2.2.2.Türkiye'de Su Yönetiminde Bir Aktör Olarak Yerel Yönetimler: Su Yönetiminin Yerelleştirilmesi.....	218
3.2.2.2.1.1980-2000 Dönemi.....	219
3.2.2.2.2.2000-2010 Dönemi.....	226
3.2.2.2.3.2010 ve Sonraki Dönem	230
3.3. Türkiye'de Su Yönetiminde Son Dönemli Gelişmeler	239
3.4.Türkiye'de Su Yönetimine Yönelik Temel Sorunlar.....	246

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLER BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE SU YÖNETİMİ: ORDU VE GİRESUN İLLERİ ÖRNEĞİ

4.1.Yerel Yönetimler Bağlamında Türkiye'de Su Yönetimi: Ordu ve Giresun İlleri Örneği:Araştırma Tasarımı.....	249
4.1.1.Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	249
4.1.2. Araştırma Sorusu ve Temel Varsayımları	252
4.1.3. Araştırmanın Önemi	253
4.1.4.Araştırma Evreni ve Örneklemi.....	255
4.1.5. Araştırmanın Yöntemi	258
4.1.6.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	266
4.2.Yerel Yönetimler Bağlamında Ordu İlinde Su Yönetimi.....	267

4.2.1. Ordu İli Genel Bilgileri.....	267
4.2.2.Ordu İlinde Yerel Yönetimler Düzeyinde Su Yönetiminin Kurumsal Yapısı	271
4.2.3. Ordu İlinde Su ve Kanalizasyon İdaresinin Sunduğu Hizmetler: Kapsam, Ölçek ve Planlama	277
4.3. Yerel Yönetimler Bağlamında Giresun İlinde Su Yönetimi	281
4.3.1. Giresun İli Genel Bilgi.....	281
4.3.2.Giresun İlinde Yerel Yönetimler Düzeyinde Su Yönetiminin Kurumsal Yapısı	289
4.3.3.Giresun İlinde Yerel Yönetimlerin Su Hizmetleri: Kapsam, Ölçek ve Planlama.....	301
4.4.Araştırma Bulguları ve Analizi	308
4.4.1. Yerel Yönetim Modeli ve Su Yönetim Yaklaşımı İlişkisi.....	308
4.4.1.1.Yerel Yönetim Modelinin Benimsenen Su Yönetim Yaklaşımına Etkisi	309
4.4.1.2. Yerel Yönetim Modelinin Su Yönetimine Aktör Bakımından Etkisi	321
4.4.1.2.1. Yerel Yönetim Modellerinin Su Yönetiminde Üst Kurul Yapılarına İhtiyaç Durumu.....	338
4.4.1.3.Yerel Yönetim Modelinin Su Hizmeti Yaklaşımına Etkisi	354
4.4.2. Yerel Yönetim Modelinin Hizmet Ölçeği ve Su Yönetimi İlişkisi .	360
4.4.3. Yerel Yönetim Modeliyle Oluşan Kurumsal Kapasitenin Su Yönetimine Etkisi.....	384
4.4.3.1. Kurumsal Kapasitenin Su Yönetimi Örgütlenme Yapısına Etkisi	384
4.4.3.2. Kurumsal Kapasitenin Su Yönetiminin Yatırım Potansiyeline Etkisi	400
4.4.3.3. Kurumsal Kapasitenin Suyun Tasarruflu Yönetimine Etkisi ...	419
4.4.3.4. Kurumsal Kapasitenin Atık Su Yönetimine Etkisi.....	437
4.4.4. Yerel Yönetim Modelinin Su Yönetişimine Etkisi.....	447
4.4.4.1.Yerel Yönetim Modellerinde Gelişen İş Birliği Mekanizmalarının Su Yönetimine Etkisi	449
4.4.4.2.Yerel Yönetim Modelinde Su Yönetimlerinin Geliştirdiği İş Birliği Mekanizmalarında Özel Sektörün Yeri	472
4.4.4.3. Yerel Yönetim Modellerinde Katılım Süreçlerinin Su Yönetimine Etkisi	482
4.4.5. Ordu ve Giresun İllerinde Yerel Yönetim Modellerinin Su Yönetimi Sorunları ve Çözüm Önerileri	485
4.4.5.1.Ordu İli Örnekleminde Büyükşehir Belediyesi Modelinin Su	

Yönetimi Sorunları ve Çözüm Önerileri.....	486
4.4.5.2.Büyükşehir Belediyesi Modelinde Olmayan Giresun İli Örnekleminde Su Yönetimi Sorunları ve Çözüm Önerileri.....	505
4.4.5.2.1. Giresun İlinde İl Özel İdaresinin Su Yönetim Sorunları ve Çözüm Önerileri.....	505
4.4.5.2.2. Giresun İlinde Belediyelerin Su Yönetim Sorunları ve Çözüm Önerileri.....	510
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	542
KAYNAKÇA	571
EKLER.....	605
ÖZGEÇMİŞ.....	608

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo.1.1. Devlet Yönetiminin Etkili Olabilmesi İçin Benimsenmesi Gereken Temel İlkeler	22
Tablo 1.2. Yerelleşme Kurgusunda Temel Kavramlar.....	34
Tablo 1.3. Neo-Weberyen Devlet Modelinde Weberci Unsurlar İle Modelin Yeni Unsurlarının Karşılaştırılması	48
Tablo 1.4. Kamu Tercihi Yaklaşımı ve Reform Kuramı Karşılaştırması.....	68
Tablo 1.5. Metropoliten Yönetim Modelleri (Genel).....	74
Tablo 1.6. Metropoliten Yönetim Modelleri (Kademe ve Koordinasyon Kriteri Ayrımı).....	75
Tablo 2.1. Kıtalarda Kişi Başına Düşen Ortalama Su Miktarı	93
Tablo 2.2. Su Hakkı Bağlamında Uluslararası Düzenlemeler ve Temel Etkileri.....	97
Tablo 2.3. Suyu Ekonomik Bir Değer Olarak Tanımlayan Uluslararası Düzenlemeler Ve Temel Etkileri	102
Tablo 2.4. Elinor Ostrom'un Yerel İş Birliği Kriterleri	105
Tablo 2.5. Su Kaynaklarının Yönetiminde Sürdürülebilirlik Vurgusu İçeren Düzenlemeler	113
Tablo 2.6. Havza Bazlı Yönetim Yaklaşımının Temel Adımları.....	122
Tablo 2.7. Entegre Su Yönetimi Yaklaşımında Önerilen Su Yönetim Modelleri ve Temel Özellikleri	125
Tablo 2.8. Dublin Konferansı, Kentsel ve Kırsal Alan Su Kaynaklarının Yönetimi İle İlgili Olarak Belirlenen Stratejiler.....	135
Tablo 2.9. AB Suyun Sürdürülebilir Kullanımına Yönelik Süreçler	137
Tablo 2.10. AB Su Çerçeve Direktifi'nin Ana Prensipleri.....	138
Tablo 2.11. OECD Su Yönetişim İlkeleri	141
Tablo 2.12. Diğer Küresel Su Aktörleri ve Temel Politikaları.....	146
Tablo 3.1. Türkiye Su Kaynakları Potansiyeli	154
Tablo 3.2. Kaynağına Göre Çekilen Su Miktarı, TÜİK 2020	155
Tablo 3.3. Türkiye'deki Su Havzalarının Numarası, Adı, Havzanın Ortalama Yıllık Verimi ve 2020 Yılına İlişkin Havzalara Göre Ortalama Yüzeysuyu Potansiyeli...	157
Tablo 3.4. Kalkınma Planlarında Su Yönetimi Vurgusu.....	159
Tablo 3.5. Türkiye'nin Komşu Ülkeler ve Avrupa Birliği İle Su Yönetimi Konusunda Mevcut Düzenlemeler	161
Tablo 3.6. Kronolojik olarak Türkiye'de Su Yönetiminde Kullanılan Yasal Düzenlemeler	163
Tablo 3.7. Su Yönetimi Genel Müdürlüğü ve Türkiye Su Enstitüsü Görev Ve Yetkileri.....	168
Tablo 3.8. Yasal Temelde DSİ Görev ve Yetki Tanımlanması.....	169
Tablo 3.9. 5393 Sayılı Belediye Kanunu Su Hizmetlerine Yönelik Düzenlemeler	175
Tablo 3.10. Türleri İtibariyle Mahalli İdare Birliklerinin Sayısı.....	187
Tablo 3.11. Türkiye'de Ambalajlı Su Sektörü Genel Yapı ve Rakamsal Büyüklük	217

Tablo 3.12 .Büyükşehir İçin Su Hizmeti Sağlayan İdarelerin (Sular İdaresi ve İSKİ Modeli) Karşılaştırması.....	221
Tablo 3.13. Yerel Yönetimlerde Hizmet Sunma Yöntemleri.....	224
Tablo 3.14. Büyükşehir Belediyeleri Kuruluş Tarihi ve Hizmet Verilen Yüz ölçümü, Su ve Kanalizasyon Hizmetlerinden Sorumlu Birim ve Hizmet Verilen Mahalle Sayısı Hakkında Genel Bilgiler.....	231
Tablo 3.15. 2014-2021 Yıllarına Ait Büyükşehir Belediyeleri Nüfus Bilgisi.....	232
Tablo 3.16. Havza Temelli Su Kullanımı ve Yönetimi Uygulaması için Çeşitli Yönetmelik ve Tebliğler	243
Tablo 3.17. Türkiye'de Su Yönetiminde İlişkin Mevcut Durum ve Sorun Tespiti .	247
Tablo 4.1. Bölgeler Bazında Yağış Yüksekliği (mm)	256
Tablo 4.2. Karadeniz Bölgesinde Nüfus, Yüzölçümü ve Yerel Yönetim Birimlerinin Mevcut Durumu	257
Tablo 4.3. Mülakat Tekniği Uygulanan Kişi Sayısı ve Su Yönetiminden Sorumlu Birim Türü (Adet)	263
Tablo 4.4. 2021 yılı Ordu İli İlçe Nüfusları, Mahalle Sayısı, Alanı ve İl Merkezine Uzaklı Yerleşim Bilgileri	268
Tablo 4.5. Ordu İlinin Yeraltı Suyu Potansiyeli	269
Tablo 4.6. Belediyeler Tarafından Çekilen, Dağıtılan Su Ve Deşarj Edilen Atık Su Miktarı, Türkiye Geneli Ve Ordu İli 2020	270
Tablo 4.7. OSKİ Su Yönetimi için Belirlenen Temel Amaç ve Hedefler.....	274
Tablo 4.8. OSKİ 'ye Görev Veren ve Sunduğu Hizmetlerin Çerçevesini Çizen Başlıca Yönetmelikler ve Yönergeler	275
Tablo 4.9. OSKİ İnsan Kaynağı Kapasitesinin Birim Dağılımı	275
Tablo 4.10. OSKİ Su Hizmeti İçin Kullanılan Fiziki ve Teknolojik Kaynaklar.....	276
Tablo 4.11. OSKİ Sunulan Hizmetler Genel Çerçevesi	277
Tablo 4.12. Ordu İlinde 2019 Yılı İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İle Hizmet Verilen BelediyeNüfusu ve Nüfusun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı.....	280
Tablo 4.13. Ordu İlinde İçme ve Kullanma Suyu İle Hizmet Verilen Belediye Sayısı (2002-2018).....	280
Tablo 4.14. 2019 yılında Ordu İlinde Atık Su Arıtma Tesisi İle Hizmet Edilen Nüfusun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı.....	281
Tablo 4.15. Giresun İli İlçelere Bağlı Köy, Mahalle Sayısı, Hizmet Alanı, İlçe Merkez ve Köy İle Belde Nüfusları, 2021	284
Tablo 4.16. Giresun İli Su Kaynakları Potansiyeli.....	285
Tablo 4.17. Giresun İlinin Yeraltı Suyu Potansiyeli	286
Tablo 4.18. Giresun İlinde Mevcut Göl, Gölet ve Rezervuarlar	287
Tablo 4.19. Giresun İli İçme ve Kullanma Suyu Kullanım Durumu	288
Tablo 4.20. Belediyeler Tarafından Çekilen, Dağıtılan Su Ve Deşarj Edilen Atık Su Miktarı, Türkiye Geneli Ve Giresun İli 2020.....	289
Tablo 4.21. Giresun İlinde Su Yönetiminden Sorumlu Yerel Yönetim Birimleri ...	290

Tablo 4.22. Giresun İli Yerel Yönetim Birimleri Stratejik Amaç ve Hedefleri	292
Tablo 4.23. Giresun Belediyesi 2017-2021 Yılları Personel Durumu ve Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü Mevcut Personelinin Kadro Durumlarına Göre Dağılımı	300
Tablo 4.24. Giresun İl Özel İdaresi Personel Durumu	301
Tablo 4.25. Giresun Belediyesi Su Ve Kanalizasyon Müdürlüğüne Ait Fiziksel Yapıların Mevcut Durumu	301
Tablo 4.26. Giresun İlinde Su Hizmetlerinden Sorumlu Yerel Yönetimler ve Nüfus Durumu	301
Tablo 4.27. Giresun ili Endüstriyel Tesisler ve Su Kaynakları	302
Tablo 4.28. Giresun İlinde 2020 Yılı İtibariyle İçme Ve Kullanma Suyu Tahsisleri	304
Tablo.4.29. Yerel Yönetim Modelinin Su Yönetimine Aktör Bakımından Etkisi... 335	
Tablo 4.30. Su Yöneticilerine Göre Su Yönetim Modelinde Bir Üst Kurul Yapısına İhtiyaç Vardır/Yoktur.....	352
Tablo 4.31. Yerel Yönetim Modelindeki Kurumsal Kapasitenin Su Yönetimi Örgütlenme Yapısına Etkisi	397
Tablo 4.32. Yerel Yönetim Modelindeki Kurumsal Kapasitenin Su Yönetiminin Yatırım Potansiyeline Etkisi	417
Tablo 4.33. Yerel Yönetim Modelinin Kurumsal Kapasitesinin Suyun Tasarruflu Yönetimine Etkisinin Uygulanan Modellerin Mevcut Durumu Üzerinden Karşılaştırılması	435
Tablo 4.34. Su Yönetimi İçin Yerel Yönetim Birimlerinin Geliştirdiği Yerel İş Birliklerinin Mevcut Durumu	468
Tablo 4.35. Yerel Yönetim Birimlerinin Su Yönetiminde Geliştirdiği İşbirliği Mekanizmaları İçinde Özel Sektör Var/Yok? Neden?.....	480
Tablo 4.36. Büyükşehir Belediyesi SUKİ Modelinin Ordu İlinde Su Yönetiminde Temel Sorunları ve Geliştirilen Çözüm Önerileri.....	502
Tablo 4.37. Giresun İlinde İl Özel İdaresinin Su Yönetimi Sorunları ve Geliştirilen Çözüm Önerileri.....	509
Tablo.4.38. Giresun İlinde Belediyelerin Sorunları ve Geliştirilen Çözüm Önerileri	538

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1.HABİTAT II, Sürdürülebilir Kent Tartışma Konuları	111
Şekil 2.2. Havza Bazlı Entegre Su Yönetimi Boşluk Analizi.....	124
Şekil 2.3. BM Su Politikasını İçeren Konferanslar.....	133
Şekil 3.1.Tarım ve Orman Bakanlığı Su İle İlgili Hizmet Birimleri	167
Şekil 3.2. Su Kayıplarının İndirilmesi Gereken Seviyeler.....	236
Şekil 4.1. Giresun İl Özel İdaresi Organizasyon Yapısı	297

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 3.1: Türkiye'de Su Havzaları.....	156
Harita 4.1: Ordu İli İlçeleri.....	268
Harita 4.2: Türkiye'de Büyükşehir Belediyesi Modeliyle Yönetilen 30 il içinde Ordu İli.....	271
Harita 4.3: OSKİ Hizmet Sahası.....	278
Harita 4.4: Giresun İli İlçeleri Haritası.....	283

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	:Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
ASKİ	:Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü
AYYÖŞ	:Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı
BM	:Birleşmiş Milletler
BŞB	:Büyükşehir Belediyesi
DB	:Dünya Bankası
DTÖ	:Dünya Ticaret Örgütü
DSİ	:Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
GBVG	:Genel Bütçe Vergi Gelirleri
İSKİ	:İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü
İÖİ	:İl Özel İdaresi
KHGB	:Köylere Hizmet Götürme Birliği
KHK	:Kanun Hükmünde Kararname
LT	:Litre
MASKİ	:Malatya Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü
RG	:Resmi Gazete
SASKİ	:Samsun Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü
SUKİ	:Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü
SYGM	:Su Yönetimi Genel Müdürlüğü
TİSKİ	:Trabzon Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
OECD	:Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Teşkilatı
OSKİ	:Ordu Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü
YKY	:Yeni Kamu Yönetimi
YKİ	:Yeni Kamu İşletmeciliği

GİRİŞ

İnsan hakkı, kamu mülkiyeti, ortak ve ticari bir mal olarak farklı şekillerde tanımlanan su; küresel, ulusal ve yerel düzeyde geliştirilen yönetim politikalarının konusu olarak çok boyutlu bir nitelik taşımaktadır. Su kaynaklarını koruma ve geliştirme faaliyetine yönelik teknik, ekonomik, sosyal, siyasal ve kurumsal düzenlemeler, ülkeler özelinde farklılaşan su yönetimlerinin arka planındaki hakim kamu yönetimi paradigmalarıyla şekillenmektedir.

Küreselleşme ve beraberinde neoliberal politikaların yükselişi, su politikasını farklı kavramlarla ilişkilendirilerek açıklanmasında etkili olmaktadır. Suyun aynı anda hem bir hak hem de ekonomik bir değer olarak tanımlanması dikkatleri su yönetimi ve yönetim modellerine çekmektedir. Bu süreçte su yönetimi, geleneksel kamu yönetimi temelinde kamu mülkiyetinde örgütlenen merkezi ve arz odaklı yapılar yerine; uluslararası politikalarla şekil alan, yeni kamu işletmeciliği temel stratejilerini önceliklendiren yerel düzeyde ve talep odaklı yapılara dönüşmektedir.

Bir tarafta suyun kamu sağlığını etkilemesi sebebiyle bir kamu malı olarak herkesin kullanımına açık, fiyatlandırılmayan ve kullanımında rekabet olmayan bir ortak mal olma yaklaşımı; diğer yanda kıt olan su kaynaklarının fiyatlandırılarak ticari bir mal olmasının etkin kullanım ve koruma sistemini sağlayacağına yönelik neoliberal yaklaşımla ortaya çıkan özelleştirmeler, suyu çok boyutlu bir süreç içinde var etmektedir. Su yönetim süreci; ekonomik ve sosyal nitelikleri, küresel ve yerel düzeyde farklı tanımlanması sebebiyle farklı yönetsel aktörlerle ilişkilendirilmektedir.

Kamu yönetimindeki paradigma değişimleri kamu hizmetinin kavramsal tanımlamasında değişiklik meydana getirmiştir. Kamu hizmetinin sunulma şekli ve niteliğinde değişim meydana gelmiştir. Kamu hizmetinin kapsamına giren faaliyetlerde değişim meydana gelmiş, kamu örgütleriyle sağlanan hizmetlerin sunulma şekillerinde değişimin izleri görülmüştür (Altın, 2013.111-114). Yeni kamu yönetimi paradigması içinde kamu hizmetini etkileyen stratejilerden birisi özelleştirme. Özelleştirme, kamu hizmetlerinden mümkün olanların

fiyatlandırılması, fiyatlandırılması mümkün olmayan kamu hizmetlerinin idare yerine özel sektöre eliyle gerçekleştirilmesidir (Avcı, 2014:114).

Yeni kamu yönetimi paradigmasının kamu hizmetinin sunulmasında etkin, verimli, hesap verebilir, şeffaf, hızlı, kaliteli, düşük maliyetli sağlanması için benimsenen usul ve esaslardan biri kamu hizmetinin vatandaşa en yakın yerde sunulmasıdır. Yerel yönetimlerin yerel hizmet ölçeklerinin yenilenmesi ve genişletilmesi; merkezi yönetimlerin yerel yönetim birimlerine ek olarak sivil toplum kuruluşları, vakıflar, özel ve yarı kamusal nitelikteki kuruluşlara yetki ve görev paylaşımında bulunması ulus devlet sorumluluğunda merkezi olan kamu hizmetlerinin yerel düzeyde yönetim birimleri ve piyasa ile ilişkilendirilmesi bu çerçevede değerlendirilebilir (Gül ve Özgür, 2004: 162).

Geleneksel ve yeni kamu yönetimi yaklaşımlarını dikkate alarak alternatif bir model olarak geliştirilen yeni kamu hizmeti modeli; vatandaşların kendilerini ilgilendiren konularda kamusal politika ve programlara katılımını, pasif tüketicilik yerine aktif vatandaşlık bilincini içeren yönetişim düşüncesini ileri sürmektedir (Arslan, 2020:520). Kamu yönetiminde politika geliştirmenin, program tasarlamının, kamu hizmeti sunumlarında yeni ve farklı yöntemler kullanılmasının vatandaş merkezli bir yönetim anlayışını ortaya koyduğunu ileri süren bütünleşik kamu yönetimi (whole of government) yaklaşımı; kamu yönetiminin temel özelliği olan dikey ve yatay şekilde parçalı yönetim yapılarının vatandaş memnuniyetsizliğine yol açabileceğini, hizmet dağıtım kanallarının ortak bir vizyona dayalı olarak geliştirilmemiş olmasının kıt kaynakların etkin kullanımında, iş birliği kültürü ve kurumsal kapasitenin oluşmasında, hizmet standartları belirleme ve sistem entegrasyonunda, altyapı geliştirilmesinde beklenen sonuçlara ulaşamayacağını ileri sürmektedir. Bu temelde; kamu hizmeti sunumunun ve verimliliğinin artırılması ve vatandaşların bu sürecin parçası olabilmesi, tüm boyutlarıyla hizmetin faydalanıcıları tarafından sahiplenilebilmesi için devlet tarafından sağlanan tüm hizmetlere erişimi sağlayabilen bütünleşik devlet yapılanması oluşturulması ön plana çıkarılmaktadır (BM, 2012:69-70).

Küreselleşme ve beraberinde güçlenen yerelleşme eğilimi, kentsel alanlarda nüfus artışını ortaya çıkarmaktadır. Nüfus ve sermaye birikim alanı olan büyük yerleşim yerleri olarak nitelendirilen metropoliten alanlarda farklılaşan hizmet taleplerinin karşılanması için farklı yönetim modelleri uygulamaya konulmaktadır. Yönetim modellerinin temelinde farklı yönetim yaklaşımları yer almaktadır. Reformcu gelenek, kamu tercihi kuramı, yeni bölgecilik, yeniden ölçeklenme ve bölgeselleşme yaklaşımları bu kapsamda ön plana çıkmaktadır. Her ülke içinde bulunan idari, siyasi ve sosyo-ekonomik dinamiklerin etkisiyle; kentsel alanda su yönetiminden sorumlu yerel yönetim birimleri metropoliten yönetim yaklaşımları ekseninde farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmanın görüldüğü ülkelerden biri de Türkiye'dir.

Türkiye iz düşüm alanı 783.562 km²; göller ve adalar dahil kapsadığı gerçek alan ise 814.578 km²'dir. Üç tarafı denizlerle çevrili olma özelliği yanı sıra tatlı su kaynakları bakımından benzer nitelik göstermeyen özellikte olan Türkiye'nin 2022 yılı TÜİK verilerine göre; nüfusu 85 milyon 279 bin 553 kişi olan Türkiye'nin yıllık kullanılabilir su potansiyeli 112 milyar m³ olarak ifade edilmektedir. Bu hesaplamayla kişi başına düşen kullanılabilir yıllık su miktarının 2021 yılı için 1.323 m³ olarak tespit edilmektedir. Kabul gören su indekslerinden biri olan Falkenmark su indeksine göre; bir ülkede kişi başına yıllık su arzının 1.700 m³ altına düşmesi mevsimlik veya sürekli su stresi ile ilişkilendirilmektedir. Su arzı miktarının 1.000 m³ altında olması su sıkıntısı, 500 m³ altında su arzı su kıtlığı olarak ifade edilmektedir (Dilcan vd., 2018:10). Bu çerçevede Türkiye, su stresi yaşayan ülkelerden biri haline gelmektedir (DSİ, 2022).

Türkiye'de su yönetiminde tarihsel gelişime bakıldığında, suyun hak tanımlamasıyla ilişkilendirilmesini sağlayan çeşitli yasal düzenlemeler tespit edilmektedir. Anayasanın 168. maddesi, "*doğal kaynaklar ve zenginliklerin devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğunu*" düzenlemektedir. Anayasanın 56. maddesi "*herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğuna*" 17. maddesi ise "*doğuştan sahip olunan, devredilemez vazgeçilemez özellikte olan yaşama hakkına*" yer vermektedir. Türkiye'de bu anayasal temelle su hizmeti ve yönetimine yönelik çok sayıda düzenleme normlar hiyerarşisi kapsamında yer

almaktadır. Su yönetiminin tek bir çerçeve su kanununda toplanmamasıyla şekil alan bu durum, uygulama süreçlerinde suyun yönetilmesi için birden fazla kurumun plan yapma ve uygulama sorumluluğunu beraberinde getirmekte; su yönetiminde benimsenen politika ve aktörleri ön plana taşımaktadır.

1982 Anayasanın 127. maddesi yerel yönetimleri tanımlamaktadır. Anayasal temelle yapılandırılan yerel yönetim birimlerinden biri olan köy idarelerinin su yönetimine ilişkin görev ve sorumlulukları 1924 tarihli 442 sayılı Kanun'da yer almaktadır. Yerel düzeyde su yönetiminde yer alan bir diğer aktör, belediyelerdir. 5393 Sayılı Belediye Kanunu içme ve kullanma suyu temini ile kanalizasyon hizmetlerinin gerçekleştirilmesini sağlamak üzere belediyelere görev ve yetki tanımlamaktadır. Belediye sınırı dışında kalan alanlara yol, su, altyapı, eğitim, sağlık gibi mahalli müşterek nitelikli ihtiyaçların karşılanması için 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu uygulanmakta olup; bu alanlarda sorumluluk il özel idarelerine verilmektedir. Su yönetiminin yerel yönetimler düzeyinde gerçekleştirilmesinden sorumlu aktörlerden bir diğeri; Büyükşehir Belediyeleridir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, büyükşehir belediyelerinin su yönetimine ilişkin görev ve sorumluluklarına yer vermektedir.

Kamu yönetimi paradigmalarındaki değişimin etkisini Türkiye'de yerel yönetimler düzeyinde görünür kılan düzenlemelerden biri; 2012 tarihli 6360 sayılı Kanundur. Düzenleme Büyükşehir belediye modelinin uygulama sınırlarında değişiklik yaparak, hizmet ölçeğini il sınırına taşımıştır. Modeli uygulamaya başlayan 14 ile ek olarak uygulamakta olan 16 ilde su yönetimi yeniden ölçeklendirilmiştir. Toplam 30 ilde su yönetimi su ve kanalizasyon idareleri eliyle tek merkezden sağlanmaya başlamıştır. Ülke nüfusunun %75,51, yüzölçümünün % 49,25 kısmında suyu yöneten büyükşehir belediyelerinin sorumluluğunda su ve kanalizasyon idareleri, belirledikleri stratejik amaçlarla su yönetiminin sağlanmasında bir yerel aktör olarak konumlanmıştır. Kalan 51 ilde ise su yönetim süreçlerinde yetki ve sorumluluk yerel yönetimler düzeyinde farklı yerel yönetim birimleri sorumluluğunda, parçalı bir yapıda sürdürülmeye devam etmektedir.

Metropolitan yönetim modellerinin arka planında benimsenen yönetim yaklaşımlarının temel özellikleri yer almaktadır. 6360 sayılı Kanun ile 30 ilde

Büyükşehir Belediye (BŞB) modeliyle iki kademeli yönetim modeli uygulamaya konulmuştur. Su yönetiminin sağlanmasında ise tek sorumlu birim; büyükşehir belediyesine bağlı özel amaçlı kurulmuş su ve kanalizasyon idaresidir. Bu niteliği ile BŞB modeli reformcu gelenekle (birleştirme yaklaşımı) uyumlu bir yaklaşım ortaya çıkarmaktadır (Gül vd., 2014: 90). Su yönetiminin sürdürüldüğü 51 ilde ise yerel yönetim modelinin farklılığı su yönetim yapısında da bir farklılaşmayı beraberinde getirmektedir. Bu illerde su yönetim süreçlerinde çok sayıda yerel yönetim birimi varlığını korumaktadır. İlçe belediyesi sınırlarında ilçe belediyesi, il belediyesi sınırlarında il belediyesi, ilin meskun alanlarında ise il özel idaresi ve köy yönetimleri su yönetim süreçlerinde su taleplerinin karşılanmasında birer aktör olarak ön plana çıkmaktadır. Bir yanda çok sayıda yerel yönetim birimiyle yerele yakın hizmet birimleriyle su taleplerinin karşılanması, diğer yanda yerelde merkezileşmiş bir yapıyla hizmet taleplerinin karşılanması süreci ülke genelinde sürdürülmektedir. Aynı zamanda merkezi yönetim birimlerinin su yönetimine yönelik su yönetim sorumlulukları da devam etmektedir. Bu tablonun, su yönetiminin sürdürülebilir niteliğini nasıl etkilediği sorusu ise bir araştırma merakı ortaya koymaktadır.

Su, insan yaşamı için zorunlu olan kıt bir kaynak olması sebebiyle stratejik kaynak özelliğindedir. Bu özelliği su yönetim süreçlerinde stratejik kaynak yönetim planlaması yapabilecek bir yönetim modelinin varlığını gerektirmektedir. Reform kuramı, bütünleştirilmiş yapılarla ölçek ekonomilerine, etkinlik ve verimlilik çıktıları ve suyun sürdürülebilir niteliğine ulaşılabilmesi görüşleri yaklaşımın ortaya koyduğu bir savunudur (Çınar Vd., 2009:8). Ancak bu savunu; su yönetiminin sağlandığı coğrafi ve fiziksel yapının özellikleri, iklim koşullarının etkisi, nüfus projeksiyonlarında meydana gelen dönemsel değişiklikler sebebiyle hizmet maliyetlerinde meydana gelen artışların model üzerinde su yönetimi bakımından oluşturduğu etkiye yönelik merakı aksi yönde kuvvetlenmektedir.

Diğer yanda 51 ilde farklılaşan yerel yönetim modelinde, çok sayıda yerel yönetim biriminin sorumluluğunda su yönetiminin sağlanması yerellik ilkesiyle ilişkilendirilmektedir. Çok sayıda yönetim biriminin varlığı su yönetimini sağlayan birimler arasındaki rekabet ve demokratik katılımın sürdürülebilir bir nitelikte

sonuçlanacağı bir savunuyu olarak şekil almaktadır. Eleştiri olarak ise su yönetiminde eş güdüm, koordinasyon, bütüncül planlama, şeffaflık, hesap verebilirlik gibi etkin yönetim ilkelerinden uzaklaşılmasına yönelik sorgulamalar ortaya çıkmaktadır. Bu sorgulama özellikle su kaynaklarının etkin kullanılmasından uzaklaşılması, salt su taleplerinin karşılanması, anlık çözümlerin sağlanmasına yönelik bir durumla ilişkilendirildiğinde su kaynaklarının sürdürülebilir niteliği kaybetmesi söz konusu olmaktadır. Ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlikle ilişkilendirilen su kaynaklarının çok sayıda yaklaşımın öznesi konumundadır. Bu durum mevcut yönetim modellerinin su yönetiminde nasıl yol aldığına yönelik ilgiyi arttırmaktadır.

Su, hem bir hak hem de bir ihtiyaç olarak tanımlanmaktadır. Su politikasının, suyu kim nasıl yönetmeli sorusuna, yönetim çerçevesinde yanıt arandığında; yerel düzeyle ilişkilendirilerek getirilen yanıtlamaların sürdürülebilir olma özelliği ön plana çıkmaktadır. Yönetişim temelinde su yönetimi, suyun bulunduğu bölgede yaşayan halkın suya verdiği ekonomik ve sosyal değerin bilinmesi ve suyu kullanan tüm paydaşların su politikası ve yönetim sürecine katılımın sağlanması süreciyle ilişkilendirilmektedir. Elinor Ostrom, ortak mallardan faydalanılmasında devlet ve özel sektörün doğrudan etkin olmadığı, ortak malı kullanan yerel kullanıcıların kendiliğinden iş birliğine dayalı mekanizmalar geliştirerek suyu kullanmaları halinde trajediden fırsata giden bir yolun açılacağını ileri sürmektedir (Ostrom, 1990). Uygulama süreçlerine bakıldığında yerel düzeyde su yönetimi kurumsal yapılarında yerel yönetimler ve su hizmeti sağlamak için kullandıkları yöntemler ön plana çıkmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de yeni kamu yönetimi paradigması bağlamında uygulanan stratejilerin, farklılaşan yerel yönetim modellerinin su yönetim süreçlerine etkisini ortaya koymaktır. Suyun yönetildiği yerel yönetim modeli ile su kaynaklarının sürdürülebilir niteliği arasındaki ilişkinin; yerel yönetim modeli, ölçek ekonomileri, kurumsal kapasite ve yönetim temelinde derinleştirilmesi hedeflenen bir diğer amaçtır.

Su yönetim süreçlerinde kullanılan yerel yönetim modellerinin suyun sürdürülebilir niteliğine etkisi, su yönetiminde yerel katılım, iş birliği ve yönetim

ilişkinin etkisinin tespit edilmesi ve bir model önerisi geliştirilmesi çalışma kapsamında yer alan diğer alt amaçlardır. Yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminde mevcut doğal sermaye olan suyun sürdürülebilir şekilde kullanmak nasıl mümkün olabilir sorgulaması, kamu yönetimi ve su yönetimine yönelik yeni yaklaşımlar ekseninde derinleştirilmektedir.

Alan araştırmasında evren olarak Türkiye'de su yönetimini gerçekleştiren yerel yönetim birimleri; örneklem olarak benzer coğrafi özelliklerde farklı yerel yönetim modellerine sahip iki sınır komşusu il; Giresun ve Ordu illerinde su yönetiminden sorumlu yerel yönetim birimleri belirlenmiştir.

Çalışma kapsamında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. İncelenen sorunsalın doğal ortamındaki şeklini anlama çabasında olan nitel araştırmanın sorgulayıcı ve yorumlayıcı niteliğinden faydalanma yoluna gidilmiştir. Nitel araştırma kapsamında teknik olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminden sorumlu 38 su yöneticisi ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak görüşme gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmelerde, araştırmacı; konuyla ilgili önceden hazırladığı belli konu soruları görüşme sırasında katılımcı görüşmeciye karşılıklı konuşma şeklinde sormaktadır. Soruların sorulması sırasında araştırmacı soruların sıralamasında değişiklik yapabilme, katılımcı görüşmecinin cevabına göre araştırma konusunda ilişkin soruları ekleme veya çıkarma yapabilmektedir. Ayrıca araştırmacı görüşmeye katılan kişilerin cevaplarını detaylandırmasını isteyebilmektedir (Dede, 2016:189-190). Tekniğin amacı, görüşmeye katılan örneklem gruplarının araştırma sorunsalına yönelik özgün bakış açısını, sorunsal hakkında görüşmecinin farklı deneyim, davranış, düşünce, yorum ve tepkilerine ulaşılmasını sağlamaktır.

Alan araştırmasından elde edilen bulgular, kod, kategori ve tema sınıflandırmasıyla belirlenen beş temada betimsel analizleri yapılarak araştırma sonuçları ortaya konmuştur. Araştırma bağlamında oluşturulan temalar sırasıyla şunlardır: Tema 1: Yerel Yönetim Modeli ve Su Yönetim Yaklaşımı İlişkisi; Tema 2: Yerel Yönetim Modelinin Hizmet Ölçeği ve Su Yönetimi İlişkisi; Tema 3: Yerel Yönetim Modeliyle Oluşan Kurumsal Kapasitenin Su Yönetimine Etkisi; Tema 4:

Yerel Yönetim Modelinin Su Yönetişimine Etkisi; Tema 5:Yerel Yönetim Modellerinin Su Yönetiminde Temel Sorunları. Araştırma temaları içinde genel çerçevede; yerel yönetim modelinin benimsenen su yaklaşımı, su hizmeti yaklaşımı ve su yönetimi yaklaşımı üzerinde oluşturduğu etki; yerel yönetim modelinde belirlenen hizmet ölçeğinin su yönetim sürecine olan etkileri ve su yönetiminde uygun ölçek tespiti; yerel yönetim modeliyle oluşan kurumsal kapasitenin su yönetimi örgütlenme yapısı, su yatırımları, suyun tasarruflu yönetimi ve atık su yönetimi üzerinde oluşturduğu etki; yerel yönetim modeliyle oluşan su yönetim potansiyelinin iş birliği ve katılım süreçleri üzerinden değerlendirilmesi; mevcut örneklerde yer alan yerel yönetim modellerinin su yönetiminde karşılaştığı temel sorunlar ve çözüm önerilerine yer verilmektedir.

Belirtilen çerçevede çalışma temel dört bölümde yapılandırılmıştır.

Çalışmanın Birinci Bölümü, kamu yönetimi paradigmalarına tarihsel perspektifte bakmaktadır. Kamu yönetimi paradigmalarının tarihsel arka planında yer alan geleneksel ve yeni kamu yönetimi yaklaşımı; yeni kamu yönetimi yaklaşımının temel eleştirileriyle gelişmiş son dönemli yaklaşımlar olan yeni kamu hizmeti, Neo-Weberyen Devlet modeli ve bütünleşik kamu yönetimi (whole of government) yaklaşımına bölüm içinde yer verilmektedir. Kamu yönetimindeki paradigma değişiminin kamu hizmeti ve yerel yönetimlere, metropoliten yönetim yaklaşımı ve modellerine nasıl etki ettiği de bölüm içinde genel çerçevede irdelenmektedir.

Çalışmanın İkinci Bölümünde, su kavramı ve yönetimine ilişkin teorik zemin irdelenmektedir. İnsan yaşamı için temel kaynak olma özelliğinde olan suyun tanımlanması, suya bakış açısındaki gelişmeler ve su yönetimi yaklaşımları; su kaynaklarının mevcut durumu ve ihtiyaç duyulan temel alanlarına yönelik açıklamalara yer verilen bu bölümde; insan hakkı, ekonomik bir mal, kamusal bir mal, ortak mal, sürdürülebilir bir mal olma özellikleriyle su kaynakları tanımlanmıştır. Bu tanımlamaların etki gücünü arttıran ulus üstü yapıların su yaklaşımları bölüm içerisinde konumlandırılmıştır.

Çalışmanın Üçüncü Bölümü, kamu yönetimini etkileyen paradigmaların Türk kamu yönetimine etkisini; özelleştirme, yerelleştirme ve yönetim stratejileri

bağlamında ekonomik ve idari reformlar çerçevesinde incelemektedir. Türkiye'de yeni kamu yönetimi yaklaşımı ekseninde uygulamaya konulan reformların su yönetimine etkisi, su yönetimine temel oluşturan yasal çerçeve, su yönetimi kurumsal yapılanmasında yer alan merkezi ve yerel aktörler bunların temel su politikasıyla su yönetim süreçlerinde oluşturduğu etki; büyükşehir belediyelerinin su hizmetleri yönetiminde yasal ve kurumsal yapısı, su hizmeti sunumlarında değişimin özelleştirme ve yerelleştirme boyutu, 6360 sayılı Kanun çerçevesinde su hizmetlerinin yönetimi ve Türkiye özelinde karşılaşılan su yönetim sorunları bölüm içerisinde yer alan temel başlıkları oluşturmaktadır.

Çalışmanın Dördüncü Bölümü alan araştırmasını konu edinmektedir. Bölüm içerisinde temel başlıklandırmanın ilki, araştırma tasarım sürecini aktarmaktadır. Araştırmanın amacı ve kapsamı, temel araştırma soruları ve varsayımlar, gelişen sınırlılıklar ekseninde çalışmanın önemi ve gerekliliği bu kısımda ortaya konmaktadır. Takibinde yer alan ikinci ve üçüncü başlıklandırma, alan araştırması yapılan örneklem olarak belirlenen illere ilişkin temel bilgilendirmeye yer vermektedir. Bu bölümde yer alan son başlıklandırmada, alan araştırmasında elde edilen bulgular ve analiz sonuçlarına beş temada yer vermektedir.

Çalışmanın Sonuç ve Öneriler başlığında, araştırma tasarımıyla ulaşılan bulgulardan elde edilen sonuçlar yer almaktadır. Genel çerçevede ulaşılan sonuçlar şunlardır: Kamu yönetimi paradigmalarında meydana gelen değişimin Türkiye'de su yönetiminde benimsenen yaklaşım ve uygulama süreçlerinde değişiklik meydana getirdiği, yerelde merkezi yapılarla sağlanan su yönetiminde oluşan kurumsal kapasite, stratejik planlama temelinde ilerlemenin suyun sürdürülebilir niteliğini olumlu yönde etkilediği, su yönetim ölçeğinde yerel yönetimler düzeyinde yeniden yapılanma ihtiyacının olduğu, yerel düzeyde su yönetimdeki parçalı yapının bütünleştirilmesine ihtiyaç duyulduğu, yerel yönetim birimlerinin siyasi niteliğinin su yönetim süreçlerini olumsuz yönde etkilediği, yerel yönetimler düzeyinde yeniden ölçeklendirme yaklaşımının etkisiyle Büyükşehir Belediyesi su ve kanalizasyon idaresi modelinin yerel düzeyde sağlanan su hizmetleri için daha bütünleşik bir görüntü ortaya çıkardığı ve su yönetiminin sürdürülebilir niteliğini olumlu yönde etkilediği tespit edilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL PERSPEKTİFTE KAMU YÖNETİMİ

PARADİGMALARI: KAVRAMSAL VE KURAMSAL

ÇERÇEVE

Birinci Bölümde, kamu yönetimi paradigmalarına yönelik tarihsel bir bakış ortaya konmaktadır. Kamu yönetiminin tarihsel arka planında yer alan geleneksel ve yeni kamu yönetimi yaklaşımı; yeni kamu yönetimi yaklaşımının temel eleştirileriyle gelişmiş son dönemli yaklaşımlar olan yeni kamu hizmeti, Neo-Weberyen Devlet modeli ve bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımına bu bölümde yer verilmektedir. Kamu yönetimindeki paradigma değişiminin kamu politikalarına; merkezi ve yerel yönetimler düzeyindeki yönetsel aktörlerin kamu hizmeti sunma süreçlerine ve yerel yönetimler düzeyinde metropoliten yönetim yaklaşımı ve modellerini nasıl etkilediği kavramsal ve kuramsal çerçevede bölüm içinde genel çerçevede irdelenmektedir.

1.1.Kamu Yönetiminde Temel Kavramlar

Tarihsel bakış açısı ve yönetim modeli olarak ifade edilen paradigma değişimlerinin kamu yönetimi disiplininde anlamlandırılabilmesi için bu kapsamda yer verilen temel kavramların anahtar görevi görmesi elzemdir. Yönetim, kamu yönetimi, kamu hizmeti, kamu yararı, kamu gücü ve ayrıcalığı, kamu malı, kamu personeli, merkezi ve yerel yönetim gibi kavramlar bütünü görebilmeyi sağlayan parçalar olarak önem kazanmaktadır.

Yönetim süreçlerinin temel amacı, toplumsal yapıda ortaya çıkan temel kamusal ihtiyaçların, bu ihtiyaçlarla sınırları belirlenen taleplerin karşılanmasını sağlamaktır. Geleneksel yaklaşıma göre kamu yönetimi, kamusal alanda ortaya çıkan taleplerin karşılanmasından sorumludur ve vatandaşlara hizmet ederek kamu yararının geliştirilmesini sağlamaktır (Kandeger ve Telsaç, 2022: 158). Yönetim kavramına yüklenen anlamın toplumsal taleplerin karşılanması ve değişiminin yönetilmesiyle ilişkilendirilmesi; değişim seyrinin tarihsel arka planına bakılmasını gerektirmektedir. Küreselleşme, uluslararası rekabet, bilişim ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin etkisiyle 20. yüzyıl gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik, siyasal, toplumsal, kültürel, teknik ve idari sistemlerinde değişim ve dönüşüm ihtiyacını kuvvetlendirmiştir. Ülkelerin kurumsal yapısındaki

işleyişin reform süreçleriyle ilişkilendirilmesinde küreselleşme olgusu tetikleyici olmuştur. Özellikle küreselleşme süreciyle kavram ve kurumları sorgulanan ulus devlet yapısı, egemenliği devam eden ancak yönetsel üstün konumunu zayıflatılan bir yapı olmakla karşı karşıya kalmıştır (Ökmen, 2009: 13).

Genel bir tanımlamayla, insanların, piyasaların, teknolojik gelişmelerin etkisiyle geçmişe göre hızlı, ucuz ve derin şekilde etkileşime geçmesi ve bütünleşmesi olarak tanımlanan küreselleşme olgusu (Acar, 2018: 9); ulusal ekonomilerin dünya piyasalarının bir parçası olması, ekonomik anlamda meydana gelen etkileşim ve bütünleşme, daha geniş bir perspektifte etkileşime geçen ülkelerin sosyal, politik, kültürel ve yönetsel yapılarında etki oluşturmaktadır (Bilgiç, 2008: 95). Karşıtlarına göre, sermayenin uluslararasılaştırılması anlamını taşıyan küreselleşme; yönetim kültüründe değişim ihtiyacını ortaya çıkarak ekonomik kırılmaların arka planında farklı yönetsel reformların uygulamaya konulmasında etkisini göstermektedir (Çevikbaş, 2012: 15; Baysal, 2017:180).

Kamu hizmeti, devlet ya da diğer kamu tüzel kişilikleri tarafından veya bunların denetimi ve gözetimi altında genel, kolektif ihtiyaçları karşılamak, kamu yararını sağlamak için kamuya sunulmuş devamlı ve düzenli faaliyetler bütünüdür (Gözler, 2018:179). Toplumsal yapıdaki gelişimler eş zamanlı olarak gelişim, değişim ve dönüşüm sürecinde tanımlanan kamu hizmeti kavramı, kamu hizmetinin kim tarafından, nasıl ve hangi şekilde sağlanacağına yönelik çeşitli yaklaşımların konusu olarak ön plandadır (Uysal, 2020: 113).

Kamu hizmetinin anayasa hukuku, idare hukuku, kamu yönetimi, siyaset bilimi, kamu maliyesi disiplini çerçevesinde yer aldığı çok boyutlu ve disiplinli kavram olma özelliği, beraberinde bu çoklu ilişkiye yönelik temel ilkelerin şekillenmesinde etkili olmaktadır. Devamlılık, eşitlik, değişebilirlik, bedelsizlik, tarafsızlık ilkeleri gibi kamu hizmetinin temel ilkeleri olarak sıralanan ilkelere ek olarak (Gözler, 2018:186); kalite, etkinlik, verimlilik, katılım, şeffaflık gibi ilkeler kamu hizmeti ile ilişkili ilkeler olarak ön plana çıkmaktadır (Eryılmaz, 2013:53).

Devlet veya diğer kamu tüzel kişileri tarafından veya bunların denetim ve gözetim sorumluluğunda özel sektör eliyle sağlanan kamu hizmeti; devlete yüklenen temel görevler arasında sıralanmakta, vatandaşların beklentisini karşılayacak

nitelikte hizmet sunma yeteneğinin kamu yararını esas alarak ortaya konulması amaçlanmaktadır (Sezer ve Vural, 2010: 203). Amaç vurgusu dikkate alındığında kamu hizmetinin temel özellikleri içinde öne çıkan kavram, kamu yararıdır.

Hizmet sunumunda esas alınacak olan kamu yararı kavramı; siyasi, ekonomik, sosyal, hukuki, felsefi, tarihsel ve sosyolojik boyutları olan çok yönlü bir kavram olma özelliği taşımaktadır. Genelleyici olması açısından kamu yararı kavramının çerçevesi dar ve geniş anlamda çizilmektedir. Hukuki zeminde tanımlanan kamu yararı kavramı, kamu işlerinin hukuka uygunluğunu ölçme özelliğiyle dar anlamda tanımlanmaktadır. Bu tanımlama; temel hakların sınırlandırılma süreçlerini, idare hukukunun faaliyetlerini, kamunun yönetim fonksiyonlarını yerine getirmede hareket alanını bir hukuka uygunluk ölçüsü¹ olarak kamu yararı kavramıyla ilişki kurarak açıklamaktadır (Akıllıoğlu, 1991:11). Siyasal ve ideolojik ilişkiler boyutuyla geniş anlamda tanımlanan kamu yararı; kişisel çıkarların üstünde, kişilerin bir arada yaşayarak oluşturdukları, toplumun varlığını sürdürmek üzere ortaya çıkan toplum yararı olarak kavramsallaştırılmaktadır (Mert,2014: 35). Kapitalizmin gelişmesi, özel mülkiyet hakkı ve bu hakkın sınırlarının belirlenmesinde kamu yararının kapsayıcılığına yönelik sorgulanma² (Çaha, 1998: 83); kavramın niteliğinde bir değişimi de beraberinde getirmektedir.

Kamu hizmetinin temel ilkelerinden biri olan değişebilirlik, sağlanan hizmetin günün koşullarına göre değişebilme özelliğini işaret etmektedir. Kamu hizmetlerinden yararlanan kişilerin artması, devletin yönetim anlayışında meydana gelen değişiklikler kamu hizmetinin niteliğinde de değişim ve dönüşümü beraberinde getirmektedir. Kamu hizmetini kimin sağlayacağı (kamu veya özel sektör, merkezi yönetim, yerel yönetim, sivil toplum kuruluşu, bağımsız idari otoriteler gibi), hizmetlerin nasıl sağlanacağı, sağlanan kamu hizmetinden faydalananların hizmet

¹Flathman (1966)'a göre kamu yararı, ortak yarar tanımlamalarından farklı olarak devletin politika üretirken göz önünde tuttuğu ve yönetimin faaliyetlerini rahatlıkla yürütebilmesi için ona meşruluk sağlayan bir ölçüt olarak değerlendirmektedir (akt. Dik, 2005: 3).

²Toplum yararı ve kamu yararı kavramlarının Anayasa'da farklı amaçlar için kullanıldığı, Anayasada "toplum yararı"nın özel mülkiyetin kapsamını oluşturan yetkilerin kullanılma amacının belirlenmesinde bir ölçü (Anayasa Md. 36); "Kamu yararı" mülkiyet hakkının sınırlarının belli edilmesinde ve hakkın özüne müdahalede bir ölçü (Anayasa Md. 38) olarak kullanıldığına yönelik tespit (Doğanay, 1974: 6).

finansman süreçlerine katılıp katılmayacağı gibi konular kamu hizmetinin kamu yönetimi formuyla değerlendirilmesini gerektirmektedir (Uysal, 2020: 114).

Yerel yönetimler, yer yönünden yerinden yönetim ilkesine uygun olarak, sınırları belli bir coğrafyada yaşayan insanların ortak ihtiyaçlarının karşılanması ve genel refahın sağlanması amacıyla kurulmuş, karar organları seçimle iş başına gelen tüzel kişiliğe sahip yönetim birimleridir (Gül vd., 2014: 42). Yerel yönetimler, yürütme yetkisi kendisine bırakılmış olan kamu hizmetlerine ilişkin kararları almak, tercihleri yapmak, bunlar için vergi vb. yollarla mali kaynak tahsil etmek, bu kaynakların, ilgili hizmetler kapsamında yerinde ve verimli olarak kullanımını sağlamak ve bu işlem ve uygulama sürecinin gerçekleştirilmesini sağlayacak iç örgüt yapılarını kurmakla yetkilendirilmiş özerk birimlerdir (Güler, 2009: 280).

Devlet tüzel kişiliğinin karar alma, emir verme ve uygulama yetkisinin devletin merkezinde toplandığı yönetim şekli olarak tanımlanan merkezi yönetim; devletin denetim ve gözetim fonksiyonunun devletin yapısı için ast ve üst ilişkisine dayalı bir dikey hiyerarşi içinde sürdürülmesini sağlayan yapı olma özelliğindedir (Yatkın, 2020: 20). Devletin hiyerarşik yapısı içinde kamu kurum ve kuruluşlarının genel idare esaslarına göre yürütmekte oldukları kamu hizmetlerinin asli ve sürekli şekilde sürdürülmesini sağlayan ise kamu görevlileridir. Kamu görevlileri kanunilik ilkesi çerçevesinde kendisine verilen yetki ve sorumlulukları kamu hizmetine tahsis edilen kamu mallarından faydalananarak gerçekleştirmektedir (Yatkın, 2020: 16-17).

Kamu yönetiminin kanunla kendilerine verilen temel yetki ve sorumlulukları gerçekleştirebilmeleri, kamu hizmeti taleplerini karşılayabilmeleri için hizmete tahsis edilmiş kaynak kullanımına ihtiyaç duyulmaktadır. Kamunun doğrudan kullanımına veya özel düzenlemeler yoluyla bir kamu hizmetine tahsis edilmiş, kamu tüzel kişisine ait olan mallar, kamu malı olarak tanımlanmaktadır. Bir malın kamu malı olarak değerlendirilebilmesi için adı geçen malın bir kamu tüzel kişisi mülkiyetinde bulunması ve kamu yararına tahsis edilmiş olması gereklidir. Kamu malının kamu yararına tahsis edilmesi hali; bir kamu hizmetine özgülme şeklinde olabileceği gibi kamunun doğrudan kullanımına tahsis edilmesi şeklinde de sağlanabilmektedir (Gözler, 2018:217).

Kamu yönetimi yönetim faaliyetlerini gerçekleştirirken kamu hizmeti ve kamu gücü ölçütü sınırları içinde hareket etmektedir. Kamu gücü ölçütü, kamu yönetiminin kamu gücü kullanarak gerçekleştirdiği işlerde idare hukukuna tabi olma durumunu karşılayan bir kavramdır. Kamu yönetimi, yasal çerçevede kendisine tanımlanan yetkileri kullanırken kamu gücünü kullanan ayrıcalıklı otorite haline gelir. Bu konumda ayrıcalık ve yükümlülükleri şunlardır: Tek taraflı işlem yapma yetkisi, hukuka uygunluk karinesi, re'sen icra yetkisi, uyuşmazlıkların idari yargıda çözümlenmesi, kamu görevlileriyle kamu hizmeti sağlanması, kamu tüzel kişiliklerinin borçları için cebri icra yoluna gidilmemesi genel çerçevede sağlanan ayrıcalıklardır. Temel yükümlükler arasında irade serbestisi ilkesinin uygulanmaması, kanunilik ilkesi sınırlarında hareket edilmesi, kamu personellerinin yine kanunilik ilkesine uygun şartlarda seçilmesi, kamu yararını esas alan eylem ve işlemler yer almaktadır (Gözler, 2018: 20-23).

Devletin hizmet taleplerine doğrudan karşılama yoluna gitmesi veya hizmet taleplerinin karşılanmasında alternatif hizmet sunma yöntemlerini, finansman kaynaklarını kullanarak kamu yararını ortaya koymaya yönelik düşünce zemini ile ilgili tartışmalar, devletin faaliyet alanına ilişkin sorgulamalar; tarihsel perspektifte farklılaşan kamu yönetimi paradigmalarının temelini oluşturmaktadır.

1.2.Kamu Yönetiminde Temel Paradigmalar

Paradigma kavramı, her bilimsel kuramın temelinde yer alan ve kuramlar arası geçiş sürecinde bilimin gelişmesine vurgu yapan kavram olarak tanımlanmaktadır. Bilimsel bir temel bakışın düşünce akımlarının etkisinde şekil aldığını ortaya koyan paradigma kavramı; kamu yönetiminin yapısal formunu tarihsel süreçte etkileyen gelişmelerin bilimsel bir temelde incelenmesinde kullanılmaktadır (Yatkın, 2020: 22-23). Bu temelde, kamu yönetimini etkileyen temel paradigmaların kamu hizmetine ve yerel yönetimlere etkisine; geleneksel kamu yönetimi ve eleştirel yaklaşımlardan doğan yeni kamu yönetimi paradigması; yeni kamu işletmeciliği ve ötesinde kamu yönetimini etkileyen bilimsel görüşlere yer verilmektedir.

1.2.1. Geleneksel Kamu Yönetimi

19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak 20. yüzyılın son çeyreğine uzanan süreçte kamu yönetimini etkisi altında tutan hakim paradigma olarak kabul edilen geleneksel kamu yönetimi; Woodrow Wilson, Max Weber, Frederick Taylor gibi düşünürlerin oluşturduğu kronikleşen bir takım özellikleriyle sürecin hakim yönetim kabullerini şekillendirmiştir (Eryılmaz, 2013: 44-46).

Geleneksel kamu yönetiminin temel nitelikleri; hiyerarşi, iş bölümü, fonksiyonel uzmanlaşma, kurumsallaşmış kamu hizmeti, iç düzenleme ve eşitlik ilkesi olarak sıralanmaktadır (Eryılmaz, 2013: 46). Woodrow Wilson tarafından 1987 tarihli *The Study of Administration* (Yönetimin İncelenmesi) isimli eser, siyaset ve yönetim ayrımını vurgulamakta; yönetimi bir meslek disiplini olarak değerlendirmekte, yönetim konusunda özel ve siyasi yapılar arasında karşılaştırma yapılmakta; kamu görevlilerinin eğitilmesi neticesinde etkin ve kaliteli yönetimin sağlanacağını ortaya koymaktadır (Thornhill ve Dijk, 2010'dan akt. Özmen ve Yılmaz, 2019:271; Hergüner, 2017:32).

Siyaset ve yönetim ilişkisine dayalı tartışmalarla yönetim fonksiyonu 1911 tarihli *The Principles of Scientific Management* (Bilimsel Yönetim İlkeleri) isimli çalışmasıyla güçlendirilen Frederick Winslow Taylor, geleneksel kamu yönetimi temelinde bilimsel bir ilerlemeyi ileri sürmüştür. Taylor, iyi bir yönetim için verimlilik vurgu yapmaktadır. Bir kurumsal yapıda verimlilik sağlayabilmek için açık tanımlanmış ilkeler, kurallar ve bu doğrultuda ilerleyen bir yönetim sürecinde beşeri faktöründe bu ilkeler temelinde hareket ettirilmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Çalışanların iş eylemlerinin zaman ve faaliyet çizgisinde bilimsel gözlemlere tabi tutulmasının mümkün olduğu, bu yolla elde edilecek sonuçların yönetimde verimlilik sağlayacağını ileri sürmektedir (Ertürk, 2018:14).

Yönetim süreci yaklaşımında Henri Fayol, yönetimi iş ve faaliyetlerin gerçekleşmesine yönelik bir süreç olarak açıklamış; yönetimin temel ilkelerle gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Bu ilkeler: İş bölümü, yetki ve sorumluluk, kumanda birliği, yönetim birliği, genel çıkarların kişisel çıkarlardan üstünlüğü, iyi bir ödüllendirme sistemi, merkezcilik, kademe zinciri, düzen, adil ve eşit muamele, personelin devamlılığı, inisiyatif, birlik ve beraberlik ruhudur (Ertürk, 2018: 20). Fayol, tek tip bir örgüt modeli anlayışını kabul ederek yönetimin genel ilkelerinin

örgütün tamamına uygulanabileceğini ileri sürmektedir. Fayol, bir örgütteki faaliyetleri; ticari faaliyetler, teknik faaliyetler, mali faaliyetler, muhasebe faaliyetleri, güvenlik ve yönetim faaliyetleri olmak üzere altı farklı grupta toplamıştır. Bu faaliyetler içinde yer alan yönetim faaliyetinin soyut ve üzerinde durulması gereken bir faaliyet olduğuna dikkat çekmiştir. Yönetimi birbirini takip eden faaliyetlerden oluşan bir süreç olarak tanımlayan Fayol; planlama, örgütlenme, yürütme, koordinasyon ve denetim faaliyetlerini bu sürecin parçaları olarak ön plana çıkarmıştır (Atmaca, 2021:6061).

Geleneksel kamu yönetimi paradigmasını etkileyen, bürokrasi modeli olarak ön plana çıkan yönetim yapısını ortaya koyan Alman Sosyolog Max Weber, kamu yönetiminde kişisel duygulara bakılmasızın yönetim faaliyetinin devamlılığını sağlayacak kurallara ihtiyaç olduğuna dikkat çekmiş, en ideal örgütlenme modeli olarak bürokrasiyi işaret ederek disiplin, hız, öngörülebilirlik, kesinlik, hizmetlerde süreklilik, hizmetlerde standart ve verimlilik için modelin uygunluğuna vurgu yapmıştır (Hergüner, 2017:53). Weberci bürokrasi olarak tanımlanan bu süreç, kamu idaresinin şahsılıktan uzaklaşması yönüyle etkinlik ve sorumluluk ilişkisini sağlaması bakımından işlevsel olarak kabul edilmiştir. Bürokratlar, siyasi mekanizmalardan ve özel alandan farklı konumlandırılarak profesyonel bürokratların devletin sistemi içinde kamu yönetiminin görevlerini yerine getirmekle sorumlu tutulmuştur (Önder ve Ayhan, 2017: 28). Bu kabul, devamında Woodrow Wilson'un idare ve siyasete ilişkin yaptığı ayrımınla bütünleştğinde kamu yönetiminin siyasi süreçlerde ortaya çıkan yolsuzluk, kayırmacılık gibi olumsuz etkilerden bağımsız bir bilimsel ilerleme alanı olarak düşünülmesi gerektiğine işaret olarak görülmüştür (Turan, 2022: 65).

Geleneksel kamu yönetimi anlayışı kamu hizmetinin sunulması bakımından; planlanan kamusal hizmetlerde verimli olmak, taraf tutmamak, detaycı, süreç odaklı, merkeziyetçi, uzmanlaşmaya dayalı, sert hiyerarşi temelinde; devletin kamusal mal ve hizmetleri doğrudan kendi organları eliyle üretmesi ve yürütmesi gerektiği düşüncesini hayatta tutmuştur (Kandeger ve Telsaç, 2022:157). Bu temel özellikleri şunlardır: (Al, 2002:28-39; Kaya, 2017: 749).

- Kamu yönetiminin anlamı, vatandaşlara hizmet ederek kamu yararının geliştirilmesini sağlamaktır.

- Kamu hizmetlerinin sağlanmasında kamu yöneticisi aktördür. Bu tekelci bir kamu hizmeti ortaya koyarak, rekabete dayalı bir anlayıştan uzakta yer almaktadır.
- Hizmetlerin vatandaşa ulaşması noktasında resmi, tekdüze bir eşitlik anlayışı söz konusudur. Katı hiyerarşik yapı, bu yapı içinde her işin görev tanımı çerçevesinde kalarak gerçekleştirilmesi gerekli görülmektedir.
- Kamusal hizmetlerin üretimi ve sunulmasında özellikle kamusal kaynakların tercih edilmesi öncelikli görülmektedir.
- Kamuyu ilgilendiren planların ve politikaların tasarımı ve uygulanmasında kontrol yalnızca devletindir.
- Kamu sektöründe üretim, girdi, performans kriterleri devletim temel görevi olan kamusal mal ve hizmetlerin dağıtılmasıyla ilgilidir.
- Kamu bürokrasisinde gizlilik esastır. Vatandaşların yönetim faaliyetleriyle ilgili bilgi sahibi olması söz konusu olmamaktadır.
- Devlet, ekonomi ve sosyal alanlara yönelik programları belirleme ve uygulama noktasında tek başına hareket edebilen bir aktör konumundadır.
- Hiyerarşik düzen hakimiyeti sebebiyle üst düzey kamu görevlileri kendi kurumlarının kontrollerini elinde tutmaktadır.
- Hesapverebilirlik yukarı doğru, siyasi mekanizmaya yönelmektedir.
- İş bölümü ve uzmanlaşma için örgüt içindeki işlerin fonksiyonlara göre ayrılması gerekli görülmektedir.
- Kamusal alanın büyüklüğü, rasyonel, normatif ve bürokratik işleyiş önemlidir. Bu etki, büyük ve merkeziyetçi anlayışla örgütlenmiş bir yapıyla sağlanabilir.

I. Dünya Savaşı ve 1929 Dünya Ekonomik Krizinin etkileriyle ekonomik temelleri oluşan toplumsal eşitsizlik ortamı ve bunun doğurduğu toplumsal ve siyasi gerilimler geleneksel kamu yönetimi düşüncesini iktisadi yapılanma bakımından etkilemiştir (Baysal, 2017: 177). Ekonominin yalnız tam istihdamda dengede olacağı düşüncesinin reddiyle; ekonominin eksik istihdamda da dengede olabileceği, ekonomide tam istihdama ulaşmaya kadar devletin yapacağı harcamalarla ekonomiyi yönlendirme sorumluluğunda olduğunu Keynesyen model ortaya

koymuştur. Bu dönemde devlet yönetiminden beklenti; sınırlı devlet anlayışı yerine müdahaleci devlet anlayışıyla; devletin doğrudan yatırım yaparak toplumsal yapıda ortaya çıkan taleplerin mümkün olan sınırlarda devlet eliyle karşılanmasını sağlamaktır (Acar, 2018: 17; Turan, 2022: 82).

Keynesyen modelin temel savları şunlardır: Devletin retim eksikliğinin olduğu noktada piyasa ekonomisinden kaynaklanan başarısızlıkların etkisini ortadan kaldırmak için üretim eksikliğini gidermek, piyasa işleyişinden kaynaklanan eşitsizlikleri ortadan kaldırmak, bu amaçla para ve maliye politikalarını kullanarak ekonomiye daha fazla müdahale etmektir. Eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik, tam istihdam, gelir dağılımı gibi konularda devletin aktör ve otorite sahibi olması vurgulanmaktadır. Gaz, elektrik, tramvay hizmeti sunan şirketlerin kamulaştırılması, zorunlu sağlık sigortalarının devletin sorumluluğuna bırakılması gibi sosyal devlet uygulamalarıyla devletin genişlemeye başladığı ilk sektörel alanlar; Dünya Ekonomik buhranının etkisiyle şekillenen devlet fonksiyonlarının genişleme seyrinin devam etmesinde etkili olmuştur (Kandeğer ve Telsaç, 2022: 159).

Kamu yararının sağlanması, kamusal iyiliğin oluşturulması, hizmet taleplerinin kamu eliyle karşılanması noktasında devlet, bir yanda kapitalizmin toplumsal yapıya etkisi olarak sıralanan durgunluk, işsizlik, toplumsal bunalım, sömürgecilik, savaşlar gibi olumsuzlukları azaltma eğilimindeyken; diğer yanda genişleyen görev ve sorumluluk alanıyla, genişleyen kurumsalrgtlenmesiyle yeni kaynaklara ihtiyaç duyar hale gelmiştir (Bilgiç, 2008:102-104). Refah devleti anlayışıyla, toplumsal ihtiyaçları güvenlik, savunma, adalet, ekonomik, sosyal, kültürel boyutlarıyla karşılamak için uygulanan müdahaleci devlet anlayışının genişleyen ve ağır işleyenrgtsel yapısını denetlemekte zorlanması sebebiyle etkinlik ve verimlilik kaybı, yükselen kamu borcunu kapatma zorluğuyla karşı karşıya kalmıştır (Uysal, 2020: 120). Kamuda bte açıklarının ekonomik ve mali sorunlarla çeşitlenmesi, artan kamu gider kalemlerini karşılamak üzere kamu üzerinde vergi yükünün oluşması, kamu hizmeti sunumlarında refah devleti işlevselliğinin kaybedilmesiyle geleneksel kamu yönetimine karşı sorgulamalar güçlenmiş, kamu yönetiminde yeni arayışlar başlamıştır (Kandeğer ve Telsaç, 2022: 159-160).

1.2.1.1. Geleneksel Kamu Yönetimine Yönelik Eleştiriler

Geleneksel kamu yönetimi paradigmasına eleştirel yaklaşımların tespitleri şöyledir: Weberyen bürokrasi modelinde örgütlenen merkeziyetçi yönetim anlayışı; hantal, etkinlik verimliliğini kaybeden devlet yapısı, 1980'li yıllarla birlikte yükselen yeni sağ düşünce ve bu temelde etkili olan neoliberalizm düşüncesinin etkisiyle kamu yönetiminin özel sektöre yaklaştırılması düşüncesinin güçlenmesi; OECD, İMF, DB gibi ulus üstü kuruluşların neoliberal politikalar ekseninde ulus devletlerin geleneksel kamu yönetimi yapılarının değişmesi yönünde oluşturduğu etki; küreselleşme süreciyle toplumsal yaşamda meydana gelen değişim, toplumun bilgi düzeyinde artış, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının vatandaşlarda kaliteli hizmet beklentisini oluşturmaya gibi faktörler bu kapsamda sıralanmaktadır (Ayhan ve Önder, 2017: 30; Baysal, 2017:180-183; Gültekin, 2012:88; Özer, 2021:123-124).

Geleneksel kamu yönetimine yönelik eleştirileri üç temel alanda tanımlayan Al (2002); geleneksel kamu yönetiminin bürokratik model ve hiyerarşik örgütlenme yapısını; idare-siyaset ayrımı ve siyasi kontrol etkinliğini, en iyi tek yol ilkesini kamu yönetiminin geleneksel yapısına yönelik reformların temelinde koymaktadır (Al, 2002:131). Geleneksel kamu yönetimi modelinde bir diğer eleştiri noktası kamu hizmetlerinin sağlanmasında siyasal kontrollerin yetersizliği, tek iyi yol düşüncesinin sorunlu ilerlemesi yönündedir (Bozlağan, 2008:7).

Ekonomik ve sosyal hayatı geniş ölçüde düzenleme işlevini üstlenen geleneksel devlet anlayışı; durgunluk, bütçe açıklarında sürekli artış eğilimi, enflasyon, işsizlik oranlarında artış etkisinde kalarak piyasaların kaynak tahsisinde rasyonel çözümler üretme gücünü vurgulayan liberal yaklaşımlar temelinde sorgulanmıştır (Özgür, 2003: 25). Hughes (2003)'e göre; bu sorgulamada özellikle neoliberal düşüncenin yükselmesi, yeni sağ söylemde güçlenen kamu tercihi teorisi temelinde bürokrasinin özgürlükler önünde engel oluşturduğu söylemi, piyasa ile karşılaştırıldığında kaynakların etkin kullanımının sağlanamadığına yönelik eleştirel yaklaşımın gücünü arttırarak devlet yönetimini paradigma değişimi yönünde zorlamıştır (Hughes, 2003: 32).

Geleneksel kamu yönetimi modeline yönelik sorgulamalardan bir diğeri, teknolojik gelişmelere bağlı değişime uyum sağlanmakta yaşanan zorluklardır.

Değişmez ve katı yapılarının yeni sorunlara temel olmasına engel olmadığı yönünde eleştirilen geleneksel kamu yönetimi, küreselleşme etkilerinin yoğun etkilerinin yaşandığı dönemde değişim eğiliminden uzaklaşması sebebiyle eleştirilmektedir. Neoliberal bakış ekseninde, vatandaşların devletten belli standartta hizmet isteme hakkına sahip kişi olarak nitelendirilmesi, devletin sağladığı hizmetlere karşı vatandaş takip ve duyarlılığının artması, liberalleşmeyle güçlenen teknolojik gelişim etkisiyle kurulu devlet hiyerarşilerinin, çalışma yöntemleri, iş becerileri, hizmet sunma biçimleri ve performans yeterliliklerinin sorgulanması geleneksel kamu yönetimine yönelik güçlenen eleştiriler kapsamında sırlanmaktadır (Eryılmaz, 2013: 47; Bozlağan, 2008: 7-8; Özer, 2021: 134-136).

Kamu yönetiminde reformun amacını çeşitli temalarda vurgulayan Aktan (2003), reformların kapsayıcı özelliğini ön plana çıkarmaktadır. Kamu yönetimine karşı duyulan güvensizlik duygusunu azaltmak, kamu yönetiminde saydamlığı sağlamak, bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişmelerle yönetim yapısı arasında uyumu sağlamak, bürokrasi ve kırtasiyeciliği azaltmak, vatandaşların yönetsel katılımını arttırmak, sivil toplumu güçlendirmek, devletin aşırı büyümesi sebebiyle ortaya çıkan etkinsizliği azaltmak, etkin bir insan kaynakları yönetimiyle vatandaş memnuniyetini sağlamaya yönelik uygulamalar geliştirmek, merkezi yönetim düzeyinde ortaya çıkacak olumsuzlukları azaltmak için yerinden yönetimi güçlendirmek, kamusal alana yönelik düzenlemelerin basit, açık ve anlaşılır olmasını sağlamak şeklinde açıklanan reform amaçları idari reformların kapsayıcılığıyla ilişkilendirilmektedir (Aktan, 2003: 431). Bu kapsayıcılığın temelinde; toplumsal yapıyı ikinci planda bırakarak yönetsel yapı ve işleyişi ön planda tutan, yönetim örgütlenmesinin biçimsel örgütlenmesine dikkat çekilerek merkeziyetçi ve katı hiyerarşiye dayalı geleneksel yönetim kültürü eleştirilmektedir (Şahin, 2016: 193). Bu doğrultuda ortaya çıkan paradigma yeni kamu yönetimi adını almıştır.

1.2.2. Yeni Kamu Yönetimi

Geleneksel kamu yönetimi paradigmasına yeni niteliğini kazandıran, değişimi ortaya çıkaran paradigmanın literatürde yeni kamu yönetimi ve yeni kamu işletmeciliği temelinde ilerletilen temel çerçevesi çalışmanın bu bölümünde yer verilmiştir.

Yeni Kamu Yönetimi (New Public Administration) Hareketi; ABD için 1960-1980 arası dönem ekonomik, sosyal, siyasi ve idari kırılmaları barındıran bir dönem olarak tarihte yerine almıştır. ABD kökenli bir hareket olarak ortaya çıkan yeni kamu yönetimi, alanda çalışan akademisyenler ve uygulayıcıların mevcut tıkanma karşısında yeni arayışlara girmesini sağlayan bir çıkışıya dönüşmüştür. Syracuse Üniversitesinde Dwingt Waldo öncülüğünde bir grup akademisyen tarafından düzenlenen Minnowbrook Konferansı (1968), ABD'de yaşanan toplumsal sorunlar ve geleneksel kamu yönetimine yönelik eleştirilere gündeminde yer vermiştir. Bu kapsamda derlenen "Toward a New Public Administration ('Yeni Kamu Yönetiminde Doğru)" isimli eser, kamu yönetimi çalışmalarına ve paradigmasına alternatif bir bakış kazandırmıştır. Dwingt Waldo bu dönemi; *"1960'lı yıllar ve 1970'lerin sonlarında ortaya çıkan toplumsal devinimlerden kaynaklanan hareket, gençlerin ve Marksist olmayan solun karşı kültürünü bir ürünü"* olarak ifade etmektedir (Fry ve Readschilders, 2017'den akt. Özmen ve Yılmaz, 2019:272).

Waldo ve öğrencilerinin Minnowbrook Konferansı ile başlattığı hareket, kamu yönetiminin ayrı bir disiplin olduğu söylemini temeline koyduğu kavramlarla geliştirmiştir. Sosyal adalet, eşitlik, hakkaniyet kavramları kamu yönetiminin merkezine konulmuş; vatandaşlık, kamu hizmeti, idari devlet, demokratik devlet kapsamında vurgulanmıştır (Hegüner, 2017:68). Yeni kamu yönetimi hareketi temsilcilerine göre, kamu görevlileri adalet kriterini savunmalı ve sundukları kamu hizmetinin insanların refahı açısından ortaya koydukları değerin farkında olmalıdır. Yeni kamu yönetimi hareketi kamu yönetimini; eşitlik, adalet, duyarlılık kavramlarını içeren bir temelde şekillendirmektedir. Kamusal sorunlara adil çözümler sunmak, herkese aynı hizmeti sunmak yerine hizmete daha çok ihtiyacı olanların belirlenmesi ve hizmetten daha fazla yararlanmasını sağlamakla gerçekleştirilebilir görünmektedir. Kamu yönetimi tarafsız değildir ve sadece verimlilik kriteri dikkate alınarak değerlendirilmemelidir (Denhardt ve Denhardt, 2003).

Yeni Kamu İşletmeciliği (New Public Management); 1970'li yılların sonu, 1980'li yılların başlangıcından itibaren geleneksel kamu yönetiminde Keynesyen politikalar, yaşanan ekonomik krizlerin ardından iktisadi temelde tartışılmıştır. Yeni

kamu işletmeciliği kavramsallaştırması ilk defa Christopher Hood'un "A Public Management for All Seasons (Her Mevsim Kamu Yönetimi)" isimli eserinde yer almıştır. Sermaye birikimini temel alan kapitalizm, 1970'li yıllar içerisinde yaşadığı birikim krizini küreselleşme süreci ve bu doğrultuda yükselen neoliberal politikalarla gidermeyi hedeflemiştir. Ortaya çıkan kamu maliyesinin krizi, refah devletinin krizi, fordizmin krizi şeklinde yapılan tanımlamalarla sorunların çözümünde iktisadi anlamda liberalizmin düşünülmesi; kamu yönetimi ve işletme biliminin türevi olan yeni kamu işletmeciliği düşüncesini ortaya çıkarmıştır (Uysal, 2020: 122).

Yeni kamu işletmeciliğinin ortaya çıkmasında ekonomik, sosyal ve siyasal faktörler etkilidir (Kandegir ve Telsaç, 2022: 161). Ekonomik etkenlerin temelinde ekonomik kriz etkisiyle kamuda oluşan bütçe açıkları, borçlanma yükü sebebiyle karar alma mekanizmalarının yavaşlaması, devletlerin hizmet taleplerini karşılamak için mevcut hizmetlere zam yaparak kaynak oluşturmaları, kamu hizmeti finansmanı için ek vergilerin uygulanmaya konması şeklindeki etkiler yer almaktadır (Bilgiç, 2008: 102; Özer, 2005: 15-16). Sosyal etkenlerde vatandaşların hak arayışlarının güçlendiği, eğitim ve siyasal baskı oluşturma becerilerinin gelişmesi; siyasal etkenlerde ise ekonomik etkenlerle gelişen teorileri, yeni sağın ortaya çıkması ve yükselişi, özel sektördeki gelişmeler ve ulus üstü yapıların ulus devletlere olan etkisine dikkat çekilmektedir (Kandegir ve Telsaç, 2022: 162).

Osborne ve Gaebler (1992) "Reinvention of Government(Hükümetin Yeniden Keşfi)" isimli eserinde devlet yönetiminin etkili olabilmesi için benimsenmesi gereken temel ilkelere yer vermiştir (Osborne ve Gaebler, 1992). Bu ilkeler Tablo 1.1'de verilmektedir.

Tablo.1.1. Devlet Yönetiminin Etkili Olabilmesi İçin Benimsenmesi Gereken Temel İlkeler

İlke	İçeriği
Katalitik devlet ilkesi	Devletin hizmeti sunumlarında yönlendirici konumuna geçmesidir.
Toplumu yetkilendiren devlet	Devletin bürokratik çözümler geliştirerek toplumsal sorunları çözmesi yerine; yerel toplumun kendi problemlerini çözme yollarının oluşturulmasıdır.
Tekelci olmayan, rekabetçi devlet	Devletin hizmet sunumunda, hem sivil toplum kuruluşlarıyla hem de özel sektörle rekabet edebilmesidir
Kurallara bağlı olmayan misyon odaklı devlet	Çalışanlara hem hedefleri belirlemede hem de onları gerçekleştirmede yetki vermedir.
Sonuç odaklı devlet	Girdilerden ziyade çıktılara önem verilmesidir
Müşteri odaklı devlet	Bürokrasininkinden ziyade vatandaşların ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.
Girişimci devlet	Devletin sadece vergilere bağlı kalmayarak girişimcilik ruhuyla kazanç sağlamasıdır.
Öngörülü devlet	Sorunları çözmek yerine onların ortaya çıkmadan önlenbilmesidir.

Piyasa odaklı devlet	Problemlerin devlet programlarıyla giderilmesi yerine piyasa güçleri yoluyla halledilmesidir.
Adem-i merkeziyetçi devlet	Hiyerarşik yönetim anlayışı yerine katılımın ve ekip çalışmasının artırılmasıdır.

Kaynak: Tablo, Osborne ve Gaebler, 1992 faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yeni kamu yönetimi paradigmasının etkisiyle kamu politikasının; kamu yönetiminden kamu işletmeciliğine doğru kayma eğilimi aşağıda sıralanan özellikler kapsamında tespit edilmektedir (Uysal, 2020: 122).

- Kamu hizmeti organizasyonlarında girişimci liderliğe odaklanması,
- Kamu hizmeti sunumunda özel sektör imkanlarının kullanılması,
- Kamu ve özel sektör arasında kamu hizmeti sağlamak için yapılan sözleşme sayılarının artışı ve kapsamının genişletilmesi,
- Kamu hizmetinin sağlanmasında desantralize yapıların tercih edilmesi,
- Kaynak dağıtımı ve hizmet sağlanmasında vatandaşlara en yakın birimlerin tercih edilmesi (Yerellik ilkesi-Subsidiarite),
- Kamu hizmetlerinin daha ekonomik sağlanabilmesi için doğrudan kamu tarafından sağlanan hizmetlerde alternatif yöntemlerin oluşturulması,
- Kamu hizmetlerinde etkinlik, verimlilik ve kaliteye öncelik verilmesi,
- Kamu yönetiminde bütüncül bakış açısının oluşturulması,
- Bilgi teknolojilerinden faydalanma düzeyinin artırılması,

Kamu yönetiminden kamu işletmeciliğine doğru yeni adımların atılmasının temelinde; refah devletinin sona erdiğini; kamu sektörünün yapısı, devletin faaliyet alanı ve kamunun iş görme yöntemlerinin hazırlanacak program ve politikalarla geliştirilmesi gerektiğini savını ortaya koyan yeni sağ görüş olmuştur (Eryılmaz, 2013: 49). Yeni sağ düşünce; liberal yeni sağ³, muhafazakar yeni sağ⁴ ve kamu tercihi teorisi ekseninde kamu yönetimi yapısını etkilemiştir (Heywood, 2012:78-80).

³Liberal yeni sağ, klasik liberalizme uzanan düşünce temelinde, minimal devleti savunarak özel sektörün iyiliğine kamu sektörünün ise kötülüğüne vurgu yapmaktadır. Yeni sağa göre, devlet zor kullanmanın meşru olduğu ve özgürlüğün bulunmadığı alan olarak bireysel tercihlerin alanını daraltmaktadır. Devletin bu olumsuz etkisini azaltmanın yolu, birey ve serbest piyasa ekonomisinden geçmektedir. Bireyler kendilerine güvenme, kendi çıkarlarına yönelik rasyonel tercih yapma açısından teşvik edilmelidir. Ekonomik alanda tüketicilerin tüketimini değil, üreticileri üretime teşvik edecek bir hükümet anlayışıyla ekonomik büyüme koşullarının oluşturulması yönünde; talep yönlü değil arz yönlü bir ilerleme önermektedir (Heywood, 2012:79).

⁴Muhafazakar yeni sağ, otoriteyi restore etmeyi, geleneksel değerlere özellikle aile, din ve milletle bağlantılı olanlara dönmeyi hedef almaktadır. Yasa ve düzen, kamusal ahlak, ulusal kimlik olmak üzere üç temel ilgi odağı belirleyerek, artan suç ve toplum karşıtı davranışların otorite boşluğundan

Thatcher ile başlayan muhafazakar iktidarlar, kamu sektörünün yapısı, işleyişi ve hizmet sunma yöntemlerine getirdikleri eleştirilerle kamunun küçültülmesi ve kamu yönetimi şeklinin değiştirilmesinde ideolojik bir arka plan oluşturmuştur (Bilgiç, 2008: 101). Kamu yönetimini iktisadi işleyişini değiştirmek isteyen yönetsel reformların temelinde ise kamu faaliyetleri doğasından kaynaklanan verimsizlik vurgusuyla yine yeni sağ vurgusu yapılmaktadır. Özel sektör, serbest piyasa koşullarında kaynakları verimli, ekonomik ve rasyonel kullanmak zorundadır. Bu etkiyle, verimsiz çalışacağı bilinen kamu kurumları ve faaliyet alanlarının küçültülmesi ve daraltılması rasyonel bir davranıştır (Uysal, 2020: 123). Devletin küçültülmesinin araçları özelleştirme, düzenleyici kurulların oluşturulması, yerleşme üzerinden şekillendirilmiştir (Kandeger ve Telsaç, 2022: 160).

Neoliberalizm, bir piyasa varlığının ve işleyişinin mal ve hizmet üretmekle ilgili işlevinden bağımsız olarak değerli olduğunu, bir piyasa ve piyasa benzeri bir yapıda yapılan işlemin etik değerini kendiliğinden doğurduğunu, tüm insan ihtiyaçlarına rehberlik yapacak nitelikte ve önceden var olan tüm etik inançları ikame edebilecek temelde gelişen bir düşünce sistemi olarak tanımlanmaktadır (Turan, 2022: 25; Ostrom, 1989:122). Piyasa temelli hizmet sağlama anlayışıyla özel sektörün yönetim süreçlerinde kullanılan hizmetlerde etkinlik, verimlilik, müşteri merkezli hizmet ve performans hedefli çıktılara ulaşılması kamu yönetiminin (public administration) kamu işletmeciliğine (new public management) doğru bir politika değişim sürecini ortaya koymaktadır (Turan, 2022: 73-74).

Neoliberal yaklaşım, devletin yönetim sorunları ve işlevsiz yapısına eleştiri getirmektedir. Devletin aşırı büyük ve hantal yapısının kaynak dağılımını bozan, sermaye birikimi, iş gücü arz ve talebini olumsuz etkileyen, enflasyonu arttıran olumsuzluklara sebep olduğuna dikkat çekilerek, devletin neoliberal politikalar perspektifinde yeniden yapılanma ihtiyacı içinde olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bu ihtiyacı karşılamaya yönelik neoliberal fikirlerin gelişim temeline Virginia ve Chicago düşünce okulları konulmaktadır. İngiltere ve ABD sağ politikaların iktidara

ileri geldiğini savunmaktadır. Toplumun düzen ve istikrarının devamlılığı için ortaklaşan standart değerlerin oluşturulması gerektiğine işaret edilir. Kamusal alanda ahlaki yapı, birleştirici ahlaki standartlar ve etik normlardan yoksun bir toplumsal yapıya götürmekle ilişkilendirilmektedir. Muhafazakar yeni sağ, içerden ve dışarıdan gelen tehditlere ulusal kimliğin güçlendirilmesini savunmaktadır (Heywood, 2012: 82).

gelmesiyle yönetim anlayışının siyasi bağlamına konulan neoliberalizmin Chicago okulunun liberalizm savunusuyla şekil aldığına dikkat çekilmektedir (Kandeğer ve Telsaç, 2022: 160; Turan, 2022: 26).

Devletin kamu politikalarındaki değişim görüntüsünde yeni kamu yönetimi; bürokrasi ve vatandaşlar arasındaki ilişkileri yeni bir çerçeveye oturtmak amacındadır. Nicel temelde devleti küçültmek ama nitel temelde devleti daha etkin ve verimli hale getirmek yönünde hakim bir çaba içindedir. Vatandaşların yönetime katılmasını sağlayacak, yönetimde açıklık ilkesinin uygulanmasını sağlayacak, toplam kalite yönetimi, bağımsız idari otoriteler özelinde kamu hizmetlerinin gelişimine odaklanacak bir yönetim geleneği yeni kamu yönetimi temelinde açıklanmaktadır (Bilgiç, 2008: 99).

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (DB) gibi ulus ötesi yapılar; kamu yararına odaklanan refah devleti anlayışında karlılığı ön plana çıkaran bir faaliyetler bütününe ortaya çıkarılamayacağını tespit ederek, küresel ekonomide uygun rekabet şartlarının oluşturulması için kamu yararı ve kamu hizmeti ilkelerinin reddine dayalı bir uygulama sürecini neoliberal devlet reformu şeklinde tanımlamıştır (Acar, 2018: 31-33). Neoliberalizm, refah devleti uygulamalarının ve devletin yapmaması gereken faaliyetleri fiyat, ücret, faiz, kira kontrolleri, ithal ve ihraç sınırlamaları şeklinde iktisadi alana yönelik düzenlemeler; radyo, televizyon gibi iletişim araçlarının kontrolü, toplu konut yapımı, posta hizmetlerindeki devlet tekeli gibi sosyal alana yönelik düzenlemeler şeklinde tespit etmiştir (Bilecen, 2008: 3). Devlet, düzenleyici niteliğiyle bir yandan piyasayı denetleyip kontrol etme işlevini yerine getirirken, diğer yandan piyasanın kuralına göre işlemlerini sağlayacak siyasi, yönetsel ve yasal altyapının oluşturulması için gerekli olan yapısal koşulların inşa edilmesinden sorumlu tutulmaktadır. Bu görüntü devletin ekonomik alandan tamamen çekilerek minimal devlet görüntüsüne geçmesi düşüncesinden farklı olarak, ekonomik alanda faaliyet gösteren aktörlerden biri olarak devletin şekillenmesini vurgulamaktadır (Bayramoğlu, 2009: 146). Bu durum, küresel kapitalizmin etkisi altında olan devletin düzenleyici bir kurum olarak ulus ötesi yapılarla oluşan sistemin içinde piyasa kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında bir konumlanma içinde olacağının tespitidir (Yıldırım, 2018: 263).

Yeni kamu işletmeciliğini etkileyen yaklaşımlar arasında yer alan mülkiyet hakları okuluna göre; bir insanın mülkiyeti altındaki bir mala-mülke katılımı ne kadar azalırsa, o mülkün etkin bir biçimde işletilmesine dönük iç dürtüsü o ölçüde azalma eğiliminde olacaktır. Bu eğilim göstermektedir ki; bir malın mülkiyet haklarını kime ait olursa, bu kişi daha verimli bir şekilde çalışma eğiliminde olacaktır. Bu düşüncede kamu kesimi verimsiz kabul edilmekte, bunun mülkiyet olgusuyla ilişkili olduğuna vurgu yapılmaktadır (Bozlağan, 2008: 13). Kirmanoğlu (2017)'e göre; salt mülkiyet hakları okulunun düşünce temelinde hareket edildiğinde, saf kapitalist sistemlerin dahi kamu ekonomisi ve kamusal karar alma mekanizmaları olmadan tek başına işleyemeyeceğine dikkat çekilmekte; gerekçe olarak, piyasaların etkin çalışması, mülkiyet haklarının korunması, tam rekabet şartlarının sağlanmasında birtakım yasal önlemlerin alınması gerektiği hatırlatılmaktadır (Kirmanoğlu, 2017: 238).

Dünya üzerinde iktisadi sistem tanımları, özel mülkiyetin varlığı, üretim kararlarının piyasa içinde mi merkezi karar organı tarafından mı alındığına yönelik sorgulamalarla yapılmaktadır. Mal ve hizmet üretim kararlarının kapitalist bir temelde, siyasal karar alma süreçlerinden tamamen bağımsız şekilde, yalnız piyasa temelinde alınmasına dayalı iktisadi sistemler; özel mülkiyetin olmadığı, üretim kararlarının merkezi karar organı tarafından alındığı iktisadi sistemler uygulamada farklı ülkeler tarafından benimsenmektedir. Bir de bu iki sistem arasında kalan karma ekonomilerde mal ve hizmet hem piyasa hem de devlet eliyle gerçekleştirilebilmektedir (Kirmanoğlu, 2017:237). Bir yanda piyasa koşullarının düzenleyici etkisi, diğer yanda piyasaların hiç veya gereği gibi işlemediği noktada kaynak dağılımında etkinliği sağlayacak devlet müdahalesine olan ihtiyacı harmanlayan teori, kamu tercihi teorisi⁵ adıyla siyaset ve ekonomiyi bir araya getiren çözüm olarak vücut bulmuştur (Akcagündüz, 2010:29).

⁵ Kamu tercihi yaklaşımı iki düşünce okulu ekseninde şekil almıştır. James Buchanan ve Gordon Tullock tarafından temsil edilen "Virginia Okulu"; Antony Downs ve George Stigler tarafından temsil edilen "Chicago Okulu"dur. Temel savı, piyasa başarısızlığı teorisine karşı devlet başarısızlığı koyarak, devletin piyasaya aktif müdahalesinin gerekliliği düşüncesini, ekonomi biliminin politika bilimine uygulanması düşüncesini kamu yönetimine yerleştirmektir (Akcagündüz, 2010:30).

Kamu tercihi teorisinin temel sorunsalı, devletin ekonomideki rolünün tanımlanmasına yöneliktir. Devletin ekonomideki rolü nedir? Devlet ekonomide nasıl bir rol oynamalıdır? Devletin ekonomideki mevcut rolü nasıl daha iyi bir konuma evrilir? temel soruları sorunun sadece iktisat biliminden bakılmadan siyaset bilimi penceresinden bakılması gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu yönüyle politika biliminin ekonomik analizi olarak ifade edilen kamu tercihi teorisi, anayasal iktisat teorisinin alt yapısını oluşturmaktadır (Baysuğ, 2017:90). Kamu tercihi teorisi, devletin hak ve yetkilerinin sınırlandırılması ve bireylerin ekonomik hak ve özgürlüklere sahip olabilmesi için devletin yetkilerinin sınırlarının bilinmesi gerektiğini savunmaktadır. Çünkü devlete ait olan bütçe yapma, vergileme, para basma ve borçlanma hak ve yetkilerinin sınırlandırılması, bireyin ekonomik hak ve özgürlük alanını genişletmektedir (Işık vd., 2010:2).

Kamu tercihi teorisinin temel ilkeleri; metodolojik bireycilik, rasyonalite (akılcılık) ve maksimand, politik mübadele ilkeleridir. Bireycilik ilkesi temelinde, kamu tercihi teorisyenleri yöntem olarak kendilerine kolektif değil bireysel davranışları model almıştır. Bireylerin ekonomik ve siyasal faaliyetlerde ortak yarar değil bireysel çıkar temelinde ilerlediği kabul edilmektedir (Batu Ağırkaya, 2021: 59). Bireycilik, bütün kararların bireysel tercihler ekseninde şekil aldığına; kamu kurumlarında alınan kararların merkezinde bireysel tercihlerin yer aldığına dikkat çeker. Bireyler rasyonel davranış içerisindedir ve aldığı kararlarla kendi çıkarlarını arttırmak öncelikleridir. Bu durumda kamu yararını gerçekleştirmek pratikte hiçbir zaman tam anlamıyla gerçekleşmeyecektir (Kızılboğa, 2012: 95).

Kamu tercihi yaklaşımının diğer bir ilkesi olan rasyonalite ve maksimand⁶ göre; bireyler kamu yararı için değil şahsi çıkarları, kar amaçlarının gerçekleşmesi için akılcı, maksimum faydacı tavır içinde bulunurlar. Rasyonel ve tutarlı olan birey kamu ekonomisinde de özel ekonomide olduğu gibi kendi çıkarlarını arttıracak yönde davranış içinde olur. Bireyin çıkarları neyi gerektiriyorsa onu çoklaştırma motivasyonu ile hareket eder. Rasyonalite ilkesine göre, politik süreç piyasa sürecinden farklı değildir. Nasıl özel sektör ekonomik birimleri, bir fayda ve kar maksimizasyonu içindeyse; politik süreçte yer alan aktörler-siyasetçiler,

⁶ Fayda maksimizasyonu, çoklaştırma

bürokratlar, seçmenler, baskı ve çıkar grupları-kar ve faydayı en üst seviyeye çıkarmaya çalışan bir homo economicus olarak görülmektedir (Batu Ağırkaya, 2021: 59). Politikanın bir mübadele alanı olduğunu anlatan "catallaxy" ilkesi; piyasa ekonomisinde karar alma sürecinde alıcılar ve satıcılar arasındaki politik mübadelenin bir homo economicus olarak çalıştığı ileri sürülmektedir. Politik süreçlerde, kişiler arasında karmaşık bir mübadele yapısının var olması, bazı özel amaçların kolektif olarak kazanılmasını sağlamaktadır. Burada ön plana çıkarılan bireysel menfaatlerdir. Politikada kişiler, kolektif ihtiyaçlarını karşılayacak mal ve hizmetler ile bu mal ve hizmetlerin maliyetlerine yapacakları katkı payları arasında bir mübadele içinde kabul edilmektedir (Turan, 2022:55). Kamu tercihi yaklaşımında benimsenen temel ilkeler anayasal iktisat teorisi içinde geçerli kabul edilmektedir (Savaş, 2007:33).

Kamu tercihi yaklaşımının ön plana çıkardığı birey, karar alma süreçlerine katılım imkanı sunulması bakımından kamu yararının sağlayıcısı olarak görülmektedir. Torres (2007), bilgi teknolojilerinin kullanılmasıyla karar verme süreçlerine ilişkin bilgi düzeyini güçlendiren vatandaşların katılım düzeylerinde artışla kamu yararını bireysel tercihlerini yansıtarak oluşturduklarına vurgu yapmaktadır (Torres, 2007: 142).

Kamu tercihi yaklaşımı özelleştirmeyi etkin bir yönetimin temel taşı olarak tasvir etmektedir. Klasik iktisat teorisine göre, mal ve hizmetler, tüketiminden başkalarının dışlanamaması ve rekabet edilip edilmeme özelliklerine göre; tam kamusal mallar, yarı kamusal mallar ve özel mallar olarak tasnif edilmektedir (Kirmanoğlu, 2017:123-130). Tüketimi için bir rakibin olmadığı, tüketiminde birlikte faydalanma esasının mümkün olduğu ve başka birinin de tüketimden uzaklaştırılamayacağı tam kamusal mallar devlet eliyle sunulmalıdır. Savunma, iç güvenlik, adalet hizmetleri bu nitelikte kabul edilmektedir. Ancak eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, su, çevre koruma, arazi, gibi alanlarda (Turan, 2022: 29). piyasa mekanizması tarafından da sunulması mümkün olan mal ve hizmetler olumlu dışsallıkları sebebiyle kamu kesimi tarafından üstlenilmiş, bu durum kamu harcamalarının artışına sebep olmuştur. Kamu tercihi yaklaşımına göre, bu ve benzer devlet fonksiyonlarının özel sektöre devri yapılmalıdır (Turan, 2022: 101).

Kamu tercihi teorisyenlerine göre, kamu hizmetlerinin içeriğinde bulunan dışsallık olgusu, bedavacılık sorunu olarak kabul edilmektedir. Tüketimi için bir rakibin olmadığı, tüketiminde birlikte faydalanma esasının mümkün olduğu ve başka birinin de tüketimden uzaklaştırılamayacağı tam kamusal mallar, bedavacılığı teşvik etmektedir. Refah devleti yeniden dağıtım sürecinde, baskı ve çıkar guruplarının rant elde etmek için kıyasıya bir yarış içine girmektedir. Bu, kullanılan kamu kaynaklarının lobicilik, siyasal kampanya süreçlerinde israf edilmesine neden olarak görülmektedir. Kamu sektöründe çalışanlar, kamunun çıkarını düşünen bürokratlar olmaktan çok, piyasa benzeri bir yapıda; kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalışan rasyonel bireyler olarak kamu tercihi teorisinde tanımlanmaktadır. Bu noktada savunu kamu çalışanlarının bir bürokrat olarak değil, kendi çıkarlarının peşinde olan girişimciler olarak kabul edilmesi, bu yolla kamu hizmetlerinde serbest piyasa mantığına göre; tercih özgürlüğü ve rekabet ilkelerinin uygulanabileceği savunulmaktadır (Turan, 2022: 35; Kirmanoğlu, 2017: 240-246; Eryılmaz, 2013: 51; Kızılböğa, 2012:100).

Kamusal mal ve hizmetlerin bir bütün halinde arz edilmesini kamu ekonomisinin başarısızlığı olarak tanımlayan kamu tercihi teorisi, bilinç ve farkındalığı gelişmeyen seçmenin rasyonel karar vermekten uzak olacağına vurgu yapmaktadır. Rasyonel seçmenin bilgisizliği ve ilgisizliği kamu ekonomisinde sağlanan mal ve hizmetler için söz konusu iken; piyasa ekonomisinde durum farklılaşmaktadır. Seçmenin bedavacılık sorunu olarak ortaya çıkardığı bu durum, kamu ekonomisinde optimum karar alınmasına engel teşkil etmektedir⁷ (Kızılböğa, 2012: 100).

Kamu tercihi teorisine göre; kamu ekonomisinde etkinlik ve adaletin sağlanması için karar alma kurallarının seçimi önemlidir. Optimal karar alma kurallarının oy birliği mi oy çokluğu mu şeklinde sorgulanması karar alma maliyetinin belirlenmesi açısından bir gerekliliktir. Oy çokluğu kuralı, azınlıkta kalanların sömürülmesi varsayımı temelinde kamu tercihi teorisyenleri tarafından

⁷Örneğin; su kullanıcısı paketli su satın alırken tüketeceği su için kalite ve maliyet analizi yaparken; bir kamu hizmeti olarak sağlanan şebeke suyunu kullanırken veya ortak mal niteliğindeki bir su kaynağından faydalanırken tüketim süreçlerinde yer alan mal ve hizmetlere karşı ilgi ve bilgi düzeyinin görünür olmaması.

eleştirilmektedir. Oy birliği kuralı kamu ekonomisinde etkinlik için gerekli görülmektedir. Ancak tüm oylamalarda oy birliği kuralını gerçekleştirmek mümkün olmayacağı için kamusal tercih yaklaşımı, anayasal düzey ve anayasa sonrası düzey ayrımı yapmaktadır. Anayasal iktisat görüşüne göre; anayasal düzeyde oy birliği kuralı ve anayasa sonrası düzeyde oy çokluğu kuralının benimsenmesi gereklidir. Bu gereklilik alanlarının belirlenmesinde karar alma maliyeti dikkate alınır. Optimal karar alma kuralını anayasal iktisat teorisi temelinde açıklık getiren kamu tercihi teorisi, karar alma süreçlerinde dışsal⁸ ve muamele⁹ maliyetine yer vermektedir. Bir konuda karar alırken her iki maliyet dikkate alınarak karar kapsamı belirlenmektedir (Kirmanoğlu, 2017: 258-260; Savaş, 2007: 34; Baysuğ, 2017: 91).

Anayasal iktisat teorisi toplumsal düzenin oluşturulmasında politik kural ve kurumların sosyal sözleşme teorisi temelinde oluşturulması gerektiğini savunmaktadır. Vatandaşların bilinçli davranışlarıyla toplumun hem hukuki hem de kurumsal yapısının gelişimini sağlayacak anayasal kuralların şekil alacağı kabul edilmektedir. Sözleşmecî anayasacılık olarak adlandırılan bu kabul, sosyal düzeni belirleyen kural ve kurumların zaman içinde kendiliğinden oluştuğunu savunan evrimci rasyonalizm temelinde şekil alır (Kızılböğ, 2012: 102). Elinor Ostrom'un ortak malların kullanımında trajediden fırsata giden bir yol çizilebilir savunusu bu kapsamda değerlendirilebilir (Ostrom, 1990).

Kamu tercihi teorisyenlerine göre, bürokratlar öncelikle kendi çıkarları tarafından motive edilmektedir. Etkin piyasa aktörünün olmayışı, uygun yönetim yapısının olmadığı durumda bireysel çıkar arayışının etki alanını genişletmektedir (Kaya, 2017: 749). Devleti oluşturan birimler, özel ekonomideki bireyci, rasyonel ve fayda maksimizasyoncu iktisadi aktörler gibi kendi hedef fonksiyonu olan aktörlerden oluşur. Bu gruplar, oy elde etme arayışında olan politikacılar ve etki alanları içinde olan bürokratlardır. Politikacılar ve bürokratlar, kamusal karar alma mekanizmasının arz yanını oluşturur. Talep yanında ise seçmenler ve çıkar grupları yer alır. Seçmenler, kendi faydalarını çoğaltmak için oy vermekte, çıkar grupları ise

⁸ Karara katılmayanların üzerine yayılan maliyetler

⁹ Ortak bir karar oluşturmak için yüklenilmesi gereken maliyetler

politikacılar ve bürokratlara kendi çıkarları doğrultusunda kararlar aldirmek için faaliyetlerde bulunmaktadır (Kirmanoğlu, 2017:238).

Yurttaşlar kendilerine en ucuz ve en kaliteli hizmeti sağlayan yönetim birimlerini tercih edecek ve oraya yerleşeceklerdir. Özellikle yerel yönetim birimlerine odaklanan bu yaklaşım; vergilerin etkisinin ağırlaşması, talep edilen hizmetlerin üretilemez hale gelmesi halinde yurttaşları tepkilerini sözlü ya da yerleştikleri alandan ayrılarak fiili olarak göstereceklerini vurgulamaktadır. Mali açıdan ayakta kalmak isteyen yönetimler, bu ve benzeri olumsuz tepkilerle karşılaşmamak için ucuz ve kaliteli hizmet üretmek tercihleri olacaktır. Bu durumda; örgütsel küçülme, alternatif hizmet sunma biçimlerinden yararlanma, rekabetçi davranış benimseme kurumsal başarı için gereklilik olarak kabul edilmektedir (Bozlağan, 2008: 12).

1.2.2.1. Yeni Kamu Yönetiminin Temel Stratejileri

Yeni kamu yönetimi paradigmasını etkileri kamu yönetimine reformlar ve bu yönde gelişen stratejilerle yansıtmaktadır (Bozlağan, 2008:16; Çevikbaş, 2012:22-27; Özer,2005: 19-28; Turan, 2022: 90-135; Altay ve Sezer, 2010: 204). Yeni kamu yönetimi reformlarının temel stratejileri genel çerçevede şunlardır: a.Yerelleşme, b.Özelleştirme, c.Etkinlik ve Verimlilik, d.Piyasalaşma, e.Performans Yönetimi ve Denetimi, f.Stratejik Yönetim, g.Toplam Kalite Yönetimi, h.Hesap Verebilirlik, ı.Yönetişim. Sıralanan temel değerler, neoliberalizmin temel savlarıyla kamu hizmetinin yeniden yapılanmasında etkili olmaktadır (Turan, 2022: 32).

Yeni kamu yönetimi yaklaşımı, kamu hizmetlerinin sunumunda verimliliği arttırmak, esnek yapıyı sağlamak, hizmette yerellik, sözleşmecilik, adem-i merkeziyetçilik temelinde kamu hizmetlerinin sağlanmasına odaklanılmasına dikkat çekmektedir. Bunun için devletin bir işletme olarak yönetilmesi gerektiğini savunmakta; özel firmaların kamu yönetiminden daha başarılı ilerlediği savını özelleştirme, yeniden düzenleme, pazar rekabeti ve ticarileştirme gibi ekonomik kararların kamu yönetimine entegre edilmesi gerektiğini vurgulayarak neoliberal düşüncenin yönetim süreçlerinin arka planına yerleştirmektedir (Kandeger ve Telsaç, 2022:164). Osborne ve Gaebler (1992)'e göre, gelişen teknolojik koşulların beraberinde getirdikleri yenilikçi uygulamalar kamu yönetiminden beklenen ve

toplumsal temelde güçlenen verimlilik, etkinlik ve rekabet edebilirlik gibi kavramların doğmasına ve bu kavramların kullanılabilmesi için alternatif yöntemlerinin geliştirilmesine olan ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır (Osborne ve Gaebler, 1992:15).

Neoliberalizmin devletin küçültülmesi yönünde geliştirdiği ve ön plana çıkardığı yöntemlerden biri *özelleştirmedir*. Özelleştirme, devletin tam istihdam sağlaması ve ekonomiye müdahale aracı olarak düşündüğü iktisadi teşekkülleri elinden çıkarması, piyasayı devlet müdahalesinden arındırma aracı olarak tasarlanan neoliberal bir yöntemdir (Taşcier, 2019: 69). Diğer bir tanımlamayla özelleştirme; bir hizmetin kamu sektörü eliyle sunulması yerine özel sektör tarafından sunulmasını, bu ilerlemenin sağlanamaması halinde hizmet sunumu için gerekli olan mal ve hizmetlerin kamu sektörü tarafından üretilmesi yerine özel sektör eliyle üretilmesini ve hizmet taleplerinin bu yolla karşılanmasına yönelik düzenlemelerin devlet eliyle gerçekleşmesine karşılan gelen bir kavramdır (Turan, 2022: 29).

Küreselleşmenin beraberinde getirdiği deregülasyon politikaları, devletin ekonomik, siyasal ve toplumsal anlamda temel işlevlerini gerçekleştirme becerisini azaltmıştır. Minimal devlet fonksiyonuyla, piyasa temelli uygulama araçlarının yayılım alanının genişletilmesi, özelleştirme ve ticaretin serbestleştirilmesi sonucunu doğurmuştur. Kamu sektöründen özel sektöre kaynak aktarılmasını sağlayacak, kamu mülkiyetindeki üretim araçlarının, fabrika gibi üretim sağlayan yapıların özel sektöre devri anlamında özelleştirme, neoliberal söylem ekseninde gelişen yeni kamu işletmeciliğinin temel stratejilerinden biri haline gelmiştir (Acar, 2018: 58-60).

Neoliberal teoriye göre, devlet piyasa işaretleri konusunda yeterince bilgiye sahip olmadığı için her müdahalesi özel baskı gruplarının faaliyetleri sebebiyle başarısızlıkla, özel çıkarların güçlenmesiyle sonuçlanacaktır. Bu olumsuzluğu gidermek için devletin rolü; serbest piyasa sisteminde kurumsal bir yapılanma oluşturarak bu yapıda bireysel girişimi serbestleştirecek, paranın kalitesi ve bütünlüğünü garanti edecek, özel mülkiyet haklarını garanti altına alacak yasal yapılar ve fonksiyonlar geliştirilmesi yönünde olmalıdır. Eğitim, sağlık, arazi, su, çevre koruma, sosyal güvenlik gibi konularda eğer piyasa yoksa da bu faaliyet alanlarına yönelik piyasa yapıları yaratılması devletin temel sorumluluğu olmalıdır (Turan, 2022: 29).

Devletin piyasaya müdahale alanının asgari düzeyde belirlenmesi, özelleştirme politikalarının güçlenmesinde etkili olmaktadır. Bireysel faydayı ön plana çıkararak kamu yararını oluşturmayı hedefleyen neo-liberal yaklaşım, kamu sektörünün temel işlevinin sorgulanmasına ve yeni tanımlamaların yapılmasına olan ihtiyacı arttırmaktadır. Belirlenen kamu hizmetlerinin piyasa mekanizmasının işleyişine bırakılmasıyla hizmetten yararlanacak olan vatandaş kamu yararı beklentisi dışında hizmeti satın alacak bir müşteriye dönüşmekte; kamu yararı ve hizmeti yerini piyasa rekabeti sistemine bırakmaktadır (Özalp ve Erkut, 2016: 244).

Özelleştirme, neoliberal düşüncenin vurguladığı kaynakların kullanımında daha etkin bir mekanizmanın ortaya konulması için piyasanın etkin çalışma prensibini gerçekleştirme yolu olarak görülmektedir. Kamu yönetiminin kontrolündeki sanayi ve girişimlerin özel sektöre devriyle kamunun doğrudan müdahale alanının daraltılması yoluyla devletin küçültülmesi; iktisadi anlamda etkinlik, müşteri memnuniyeti, pozitif yatırım getirileri, performans iyileştirilmesi, kamusal harcamaların azalması gibi sonuçları ortaya koymaktadır (Turan, 2022: 127). Kamu yönetiminde yeni reformları açısından değerlendirildiğinde bu etki; kamuda mal ve hizmet üreten yapıların performansını temelden etkileyecek yeni ve karmaşık bir piyasa mekanizması olarak görülmektedir (Bozlağan, 2003: 280).

Yeni kamu yönetimi paradigmasının küreselleşme olgusuyla geliştiği baskın staretjilerden bir diğeri *yerelleşmedir*. Kayıkçı (2007)'e göre, yerelleşme eğilimi; kamu hizmetinin farklı düzeylerde yetki, kaynak, sorumluluk dağıtımını, bazı kamu görevlerinin planlama, finansman, yönetimin merkezden alt birimlere, yarı özerk kamu otoritelerine aktarılmasına etki etmektedir. Bu etkiyle devletin görev ve yetkileri, hizmet alanları ve sorumlulukları yerelleşme adı altında güçlü bir yerel yönetim yapısı inşa etme söylemi çerçevesinde ikincil bir role indirgenerek piyasa faktörü tarafından daha kolay erişim imkanlarına taşınmaktadır (Kayıkçı, 2007:168).

“*Hizmete ihtiyaç duyulan yerde kurulan birimler ile yönetim*” olarak tanımlanan yerinden yönetim (decentralization) kavramı; hem merkezi yönetimin kanunların kendine bıraktığı yetkilerden bir kısmını kendi hiyerarşik yapısı dışındaki örgütlere devretmesi anlamına gelen “delegation”ı hem de bazı yetki ve sorumlulukların kanunla merkezi yönetim hiyerarşisi dışında yer alan, seçilmiş organları bulunan, görece özerk yerel birimlere verilmesi ve bu amaçla bu birimlerin

hukuki olarak güçlendirilmesi anlamına gelen “devolution”ı içermektedir (Ökmen ve Parlak, 2010: 6).

Yeni kamu yönetimi reformlarının temel stratejilerinden biri olan yerelleşme, merkezi idare elindeki planlama, karar verme ve kamu gelirlerini toplama işlevlerinin belli bir bölümünün, taşra kuruluşlarına, yerel yönetimlere, yarı özerk kamu kurumlarına, meslek kuruluşlarına ve sivil toplum örgütlerine aktarma şeklinde tanımlanmaktadır (Turan, 2022: 103). Serbest piyasa vurgusu, küresel ekonomik ilişkilerde tam serbestlik esası, merkezi yönetimin bürokratik engellerinin aşılması, küresel sermayenin dolaşım kolaylığı için uygun koşulların oluşturulması, rekabet ortamının IMF, DTÖ, DB, OECD gibi küresel politika aktörleri uygulamaları üzerinden işlemesini sağlamak üzere geliştirilen çözüm merkezi yönetimlerin düzenleme ve denetleme yetkilerini koruyarak hesap verme sorumluluğunu alt kademelere bırakmaktadır (Bilecen, 2008: 6-7).

Toplumsal yaşamın hukuk sınırları içinde devamlılığını sağlayabilmek için bir takım düzenleyici işlem ve eylemlerle kamu yararını sağlamaya çalışan kamu yönetimi, bir takım kurum ve kuruluşlar üzerinden bu faydayı yükseltme amacındadır. Kamu yönetimi farklılaşan taleplere cevap verebilmek ve kamusal faydayı sağlayabilmek için en etkili örgütsel yapıları oluşturmaya çalışmaktadır. Bu anlayış içinde ortaya çıkan yapılanmalar, hizmet sunumlarına yerinde cevap veren yerinden yönetim birimleridir (Ökmen ve Parlak, 2010: 4).

Üniter devlet yapısına sahip devletlerde yerellik ilkesi özerk yerel yönetim amacını yansıtmaktadır. Bu temelde yerelleşme kurgusunda öne çıkan kavramlar Tablo 1.2' de yer almaktadır (Bilecen, 2008).

Tablo 1.2. Yerelleşme Kurgusunda Temel Kavramlar

Kavram	İçeriği
Devolution (Yetki Devri)	Ademi-i merkeziyetçi anlayış ile merkezi yönetime ait bazı yetki ve yükümlülüklerin merkezi yönetimden ayrı kurumsallaşan özerk yerel birimlere devredilmesi anlamında yerel yönetim
Delegasyon	Merkeze ait bazı yetki ve yükümlülüklerin merkezin hiyerarşik yapısı dışındaki örgütlerine devretmesi
Partnership (ortaklık)	Merkezi yönetim hiyerarşik yapısı dışındaki kuruluşlarla iş birliğini temsil eden çözüm ortaklığı
Privatization (Özelleştirme)	Kamu işletmelerinin özelleştirilmesi anlamında kullanılan özelleştirme
Deregülasyon	Kamu hizmetlerinin sağlanması konusunda kamu

(serbestleştirme/kuralsızlaştırma)	yönetimine organlarına öncelik sağlayan yasaları sınırlandırarak, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının kamu hizmetine katılımı

Kaynak: Tablo, Bilecen 2008'den faydalanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kamu hizmetlerinin etkinlik, verimlilik, hesap verebilirlik temelinde sağlanabilmesi için bazı kamu hizmetlerinin merkezi yönetimden yerel yönetimlere, özel sektöre, sivil toplum kuruluşlarına aktarılması vurgulanmıştır. Bu süreç, merkezi yönetimlerin küçültülmesi, yerel yönetimlerin güçlendirilmesiyle yerelleşme politikasının uygulamaya geçirilmesini sağlamıştır (Uysal, 2020:120). Yeni kamu işletmeciliği, devletin doğrudan mal ve hizmet üreticisi olma rolünü sınırlandırarak, devletin düzenleyici ve denetleyici rolünü ortaya çıkarmıştır (Osborne ve Gaebler, 1992). Devletin faaliyet alanının daraltılması, devletin küçültülmesi şeklinde ortaya çıkan bu süreç, kamu hizmetlerinde özel sektöre, yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına sorumluluk tanımlanabilmesine yönelik bir alanı da beraberinde oluşturmuştur

Hizmette halka yakınlık ilkesi olarak ifade edilen yerellik ilkesi (subsidiarite), kamu hizmetlerinin uygulanmasında vatandaşların gereksinimlerinin doğru tespit edilmesi, hizmete katılımlarının sağlanması, hizmetlerin en yakın birimler tarafından sağlanması, kamu hizmetlerinde şeffaflığın geliştirilmesi, yerel yönetimlerin kamu hizmeti sağlamada aktif konuma getirilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Devletin küçültülmesi kapsamında merkezi yönetimin yetkilerinin bir kısmını yerel yönetimlere aktararak etkin ve verimli hizmet uygulamalarının gerçekleşmesini sağlamak yeni kamu yönetimi stratejileri arasında yer almaktadır. Yerelleşme, yerinden yönetim, hizmette halka yakınlık ilkesi, yerellik ilkesinin hayata geçirilmesini sağlayacak katılımcı demokrasi söylemlerinin meşrulaşması söz konusu olmaktadır (Dalbay, 2019: 59).

Yeni yaklaşım rasyonel planlama modelinin reddi ile adım atarak kamu tarafından sunulan mal ve hizmetlerin bürokrasi dışında alternatif yollar aracılığıyla karşılanmasına yönelik bir arayışı kurumsallaştırmaktadır. Kamu kesimi içinde yerelleşme, hizmet sunumu açısından kamu örgüt yapısı içinde planlama yerine dahili piyasaların geliştirilmesi, hizmet sunumunda sert bürokrasi yerine özel sektör tipi sözleşme yapılarının oluşturulmasına yönelik alternatiflerin geliştirilmesi yolu önerilmektedir (Turan, 2022: 75). Neoliberal söylemle, küçük-devlet güçlü piyasa

formülünün işleyişini sağlayacak parçalı yapılar arasındaki rekabetten doğacak verimliliğin bürokratik yapıları daha etkili sonuçlar ortaya koyacağı ileri sürülmektedir (Özmen ve Yılmaz, 2019:275).

Yeni kamu yönetimi yaklaşımı, kamu hizmetlerinin üretilmesi ve yönetilmesi işlevlerinin farklılığına vurgu yaparak; yönetim sorumluluğunu kamu otoritesine, üretim sorumluluğunu piyasa mekanizması koşullarına bırakmaktadır. Bu yönüyle bir yandan özelleştirme temelinde kamuda alternatif hizmet sunma yöntemleri devreye konulmakta, diğer yanda yerelleşme (desantralizasyon) yoluyla kamu bürokrasisi dışına taşınan, yerellik (subsidiarite) ilkesiyle yerel düzeyde düzenleyici kararlar alıp uygulayan kamu örgütlerine vurgu yapılmaktadır (Balcı, 2005: 4).

Yeni kamu yönetimi yaklaşımının yerel kamu hizmeti sunumuna etkisi bakımından ön plana çıkan özellikleri şunlardır:

- Merkeziyetçi yapının desantralizasyon yoluyla halka yaklaştırılması,
- Hizmet sunumlarının vatandaşın en yakın yerde gerçekleştirilmesinin sağlanması yoluyla tüm paydaşların geri bildiriminin alınmasının sağlanması,
- Doğrudan kamu hizmeti sunumu yerine alternatif mekanizmaların geliştirilmesi,
- Kamu örgütleri arasında rekabetin oluşturulması yoluyla doğrudan sunulan kamu hizmetlerinde daha fazla verimlilik arayışına gidilmesi,
- Merkezi yönetimlerin stratejik kapasitesinin artırılması, esneklik ve en az maliyet yaklaşımının benimsenmesi ve sonuç odaklılık.

Yeni kamu yönetimi reformlarının temel stratejilerinden biri olan yönetişim, ilk defa Dünya Bankası tarafından tanımlanmıştır¹⁰. Özel sektörün öncülüğünde büyüme sağlamak için uygun koşulları oluşturan, hesap veren, saydam bir kamu yönetimi anlayışını öneren yönetişim kavramı; hesapverebilirlik, katılım, şeffaflık, yerindenlik, adem-i merkeziyetçilik, sürdürülebilir kalkınma gibi söylemlerle kamu yönetimi yapılanmasının yeni kimliğini kuvvetlendirmektedir (Özer ve Akçakaya, 2014: 287).

DB, yönetişimi üç farklı yönüyle ön planda tutmaktadır. Bunlar: Siyasi rejim formu, bir ülkenin kalkınma sürecinde ekonomik ve sosyal kaynaklarının

¹⁰ Kavram raporda iyi yönetişim (good governance) olarak yer almaktadır.

kullanımında otoritenin kullanıldığı süreç, hükümetlerin politika işlevlerini tasarlama, formüle etme ve uygulama kapasitesidir. BM, bir ülkenin her düzeyde işlerini yönetmek için ekonomik, siyasi ve idari otoritenin kullanılması şeklinde yönetim kavramını tanımlarken; OECD, sosyal ve ekonomik kalkınma için kaynakların yönetimiyle ilgili olarak toplumda siyasi bir otorite ve kontrolün sağlanması olarak yönetim kavramını tanımlamaktadır (Weiss, 2000'den akt. Özmen ve Yılmaz, 2019: 276).

Yönetişim yaklaşımın temelinde; ekonomik koordinasyon biçimlerine vurgu yapan yeni kurumsal iktisat; geleneksel egemen devlet ve devletlerarası ilişkiler ayrımını eleştiren ve ulus-devleti yeniden organize ederek yeni rejimlere vurgu yapan uluslararası ilişkiler kuramları; özel-kamu sektörü ayrımının uygulamada karşılığının olmadığını ileri süren siyaset bilimi düşüncesi yer almaktadır (Ayhan ve Önder, 2017: 41). Yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeylerde farklı türlerde tanımlanan yönetim yaklaşımı, kamu-özel, devlet-devlet dışı, ulusal-ulus üstü aktörler tarafından gerçekleştirilen bir işlev olma özelliğindedir (Yıldırım, 2018:266).

Küresel düzeyde; insan hakları, iklim değişikliği, hava kirliliği, demokrasi, çölleşme, buzulların erimesi, tatlı su kaynaklarının ve orman alanlarının azalması gibi dünya ölçeğinde ilgi ve etki odağında olan temel konularda katılım imkanlarının oluşması, kararların alınması ve uygulanması, denetim süreçlerinin işletilmesini içeren küresel aktörlere vurgu yapan süreç küresel yönetim olarak şekil almaktadır. Ülkeler düzeyinde işlevsel olan ulusal yönetim; merkezi yönetim, siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, sendikalar, kamu kurumları, yerel yönetimler, ulusal düzeyde yapılanan şirket yapılarının aktör iletişimi temelinde gelişmektedir. Ülke içerisinde yer alan, fiziki koşulların elverdiği ölçüde birbirine eklemlenen, ortak jeopolitik özellikler gösteren, benzer sosyo-ekonomik ilişki bağlamında olan ülke içindeki ulus altı yapılar bölgesel yönetim olarak tasvir edilmektedir. Küreselleşmenin tamamlayıcısı olan yerelleşme stratejisiyle gelişen yerel yönetim ise, mahalli düzeyde gelişen katılım ve etkileşim olarak açıklanmaktadır. Yerel yönetim, yerel yönetimlerle birlikte mahalli düzeydeki birliklerin, meslek odalarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşlarının, özel sektör birimlerinin, yerel

girişimcilerin, medya ve diğeryerel aktörlerin güçlendirilmesi ve yönetim sürecinde yer almasına geniş anlamda karşılık gelmektedir (Mecek ve Yılmaz, 2021:248-251).

Yönetişim yaklaşımının temel önermeleri şunlardır: Piyasa mekanizması kurum ve kurallarıyla birlikte siyasi alandan ayrılmalıdır. Uluslararası düzeyde çok taraflı bir bağımlılık-iş birliği temeli oluşturulmalıdır. Kamu politikalarının belirlenmesinde ulusal ve küresel ölçek düzeylerinin karşılıklı etkileşimine imkan sağlanmalıdır. Katılım, hesap verme sorumluluğu ve yönetim için yerelleşme temel unsur olarak inşa edilmelidir. Kalkınma ve yönetim arasındaki doğrusal ilişki dikkate alınmalıdır. Yönetim süreçleri, merkezi yönetimlerin tek boyutlu ve yukarıdan aşağıya doğru hakimiyeti değil, yönetim sisteminin bütünü oluşturuparçaların-aktörlerin karşılıklı iş birliği, uzlaşma ve yatay koordinasyonuyla katılım temelinde işletilmelidir (Bayramoğlu, 2005: 114-115).

1.2.2.2. Yeni Kamu Yönetimine Yönelik Eleştiriler

Kamu yönetiminin geleneksel bürokratik niteliğiyle kamu hizmeti sunma anlayışını iktisadi temelde sorgulayarak özel sektörün temel uygulamalarının kamu sektöründe aktif olmasını ileri süren yeni kamu yönetimi paradigması 1990'lı yıllardan sonra bir takım eleştirilerle sorgulanmıştır. Yeni kamu işletmeciliğinin kamu yönetimi pratiğinde ve teorisinde son otuz yılda en çok tartışılan konu olduğu; son on yılda yeni kamu işletmeciliğine yönelik dezavantaj ve sınırlılıkların artan oranda tartışma konuları içinde yer aldığı vurgulanmaktadır (Genç, 2015: 133).

Genel çerçevede; kamu yararını bir ürün (meta) olarak gören, kamu hizmetlerinin sağlanmasında vatandaş yerine müşteri kavramının getirilerine odaklanan, etkinlik ve verimlilik merkezinde hareket ederek insani değerleri ikinci planda değerlendiren, kamu hizmetini piyasa temellinde bir girişimcilik anlayışında geliştiren yaklaşım görüntüsü eleştirilerin odağına yeni kamu yönetimi yaklaşımını koymuştur (Ayhan ve Önder, 2017: 33).

Yeni kamu işletmeciliği, vatandaş müşteri olarak gören bir kavramsal temelde hizmet sağlama yoluna gitmesi sebebiyle eleştirilmektedir. Vatandaş ve müşteri ayrımı önem veren eleştiriler, vatandaş devlet hizmetlerinin tüketicisi olarak görmenin doğru olmadığına vurgu yapmaktadır. Kamu hizmetiyle ortaya çıkan kamu

yararı, özel sektör tarafından uygulanan işletme yönetimi temelli uygulamalarla zarara uğratılmaktadır (Genç, 2010: 151).

Neoliberal eksende ön plana çıkan piyasa ekonomisi toplumsal ve ekonomik boyutla ilişkilendirildiğinde; kamusal alanda rekabet, kentsel mekanlar üzerinden görünür hale gelmektedir. Küreselleşme süreciyle üretim, dolaşım ve tüketim mekanı görülen kentler, sermaye birikimin tercih ettiği alanlar haline gelmektedir (Dalbay, 2019: 60). Kentsel alanda küresel rekabetin sağlanması sürecinde piyasa temelli ekonomik büyüme süreçleri ön plana çıkarılmaktadır. Bu durum, kamu hizmetlerinin sunumunda önceliğin kamu yararı oluşturma düşüncesinden uzaklaştığı yönünde eleştirilmektedir (Özalp ve Erkut, 2016: 244). Bu eleştiriler neoliberal politikalar kapsamında kamu reformlarını içine alan devlet piyasa ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi, kamu hizmetlerinin metalaşması noktasında yoğunlaşmaktadır.

Kamu hizmetlerinin metalaşması süreci, kamu hizmeti statüsündeki hizmetlerin bu kapsamdan çıkarılarak piyasa faaliyeti statüsüne kavuşturulması ile kamu hizmetlerinin özel kişilere gördürülmesi şeklinde ifade edilmesi mümkündür (Ataay, 2007: 21). Bu süreçte, yurttaşlık hakkı olarak benimsenen kamu hizmetinin niteliğinde değişim meydana gelmekte, kamu hizmetleri kamu yararı amacından uzaklaşarak kar amacı doğrultusunda sunulan faaliyetlere dönüşmektedir (Ataay, 2007:21-22). Bu sonuç, yeni kamu işletmeciliğinin etkilerini neo-liberal politikalar ekseninde ve insan hakları bağlamında eleştirmeye zemin hazırlamaktadır.

Neoliberalizm insan hakları kavramının rasyonel birey anlayışını esas almaktadır. İnsan hakları bakımından değerlendirildiğinde neoliberalizm bireyin özgürlüğüne ekonomik bir aktör olması sebebiyle olumlu atıfta bulunur. Bireyi ekonomik üretimin etkin bir kaynağı olarak gören neoliberal anlayış, bu yönüyle kolektif iktidar formlarının özgürlüğünü savunmakta, insan hakları ilişkisinden uzaklaşmaktadır (Topuzkanamış, 2015: 175). Neoliberal politikalar, ekonomik ve sosyal hakların bireysel özgürlüğü kısıtlayacak olan güçlü devletler tarafından yerine getirileceği vurgusuyla hakların reddini benimsemektedir. Serbest piyasa faaliyetleri tarafından üretilmemiş refah hakkının varlığını kabul etmeyen neo-liberaller, özgür bireylerin kendi çıkarları için tercih yapacağını kabul etmektedir (Topuzkanamış, 2015: 176).

Neoliberaler sosyal adalet üzerine farklı yaklaşımlar geliştirmiştir. Bu yaklaşımlardan ilki sosyal adalet kavramının genelleyici bir anlam ifade etmediği yönündedir. Sosyal adalet bu temelde, bireylerin sübjektif tercihlerinden başka bir anlam taşımamakta; toplumda metaların sosyal politika yokluğu sebebiyle serbest pazardaki katılımcılar eliyle belirlenmesini vurgulamaktadır. Bir diğer yaklaşım, sosyal adalet anlayışının büyük ölçekli bir devlet bürokrasisine neden olacağı yönüyle kabul edilebilir bulmamaktadır. Serbest pazarların sosyal adalete ulaşmada en iyi yol olduğunu kabul eden bir diğer yaklaşım, pazar ekonomilerinin bireylere ve topluma sundukları katkılar üzerinden bir çıkarımda bulunmaktadır. Sosyal adalet üzerine neo-liberal yaklaşımlardan bir diğeri, üretim etkinliğini sosyal adaletin gerçekleşmesi için bir ön koşul olarak kabul eder. Ekonomik metaların üretilmesi mümkün olmadıkça dağıtım sisteminin gerçekleştirilemeyeceği, metaların üretiminde ekonomik özgürlük, girişim, işletme ve yenilik araçlarının piyasa mekanizması ile sağlanacağı düşüncesi yeni kamu yönetimine yönelik eleştiri temelini sosyal adalet bağlamında güçlendirmektedir (Topuzkanamış, 2015: 178).

Yeni kamu işletmeciliğine yöneltilen eleştirilerden bir diğeri, kamu hizmetlerinin piyasalaştırılması sebebiyle kamu hizmetini sağlayan kamu yönetimine yönelik güven kaybı ve hizmet sağlayan çok sayıda aktörün varlığı sebebiyle ortaya çıkan parçalı yapıdır. Yeni kamu işletmeciliği, doğrudan devlet eliyle sağlanma zorunluluğu olmayan hizmetlerin özel sektör, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, bağımsız idari otoriteler eliyle sunulmasına vurgu yapmaktadır. Bu çoklu, parçalı yapının hem hükümetler hem de hizmetten faydalanan vatandaşlar için bir sorun teşkil ettiğine dikkat çekilmektedir. Hükümetler temelinde yaşanan sorun, sağlanan hizmetlerin kontrol ve hesap verebilirlik boyutuyla zayıflaması; özel sektör ve kamu kurumlarının hükümet politika ve hedefleri doğrultusunda birlikte çalışmak yerine hizmetten elde edilecek fayda doğrultusunda rekabet etmeleridir.

Vatandaşlar boyutuyla sorun, kamu yönetiminin kamu hizmeti sorumluluklarının özel sektör ve özerk kuruluşlara eliyle sağlanması nedeniyle kamu hizmetinin tutarlılık ilkesinden uzaklaşması, farklılaşan hizmet sunumlarının vatandaşta bir memnuniyetsizlikle görünür hale gelmesidir (Uysal, 2020: 126). Bu

olumsuz etki kamu yönetiminde yeni yaklaşımların gündeme getirilmesinde etkili olmuştur.

1.3.Yeni Kamu Yönetimine Yönelik Eleştiriler Üzerine Geliştirilen Yaklaşımlar

Yeni kamu işletmeciliğine yönelik eleştiriler kamu yönetiminde yeni yaklaşımları beraberinde getirmektedir. Bu temelde, yeni kamu işletmeciliğine yönelik eleştirilere alternatif olarak gelişen yaklaşımlar; yeni kamu hizmeti yaklaşımı, Neo-Weberyen Devlet, bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımı temelinde açıklanacaktır.

1.3.1.Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı

1990'lı yılların sonu, 2000'li yılların başından itibaren yeni kamu işletmeciliğinin getirdiği yaklaşımlara eleştiri olarak gelişen yeni kamu hizmeti yaklaşımı, kamu yönetimi alanında geleneksel ve yeni yaklaşımların güçlü ve zayıf yönlerinden hareket ederek normatif temel temelde, yeni ilkeler ekseninde kavramsal bir çerçeve oluşturma hedefiyle; Janet Denhardt ve Robert Denhardt tarafından geliştirilmiştir (Ayhan ve Önder, 2017: 33; Özmen ve Yılmaz, 2019:278).

Yeni kamu hizmeti yaklaşımını savunan teorisyenler, yeni kamu işletmeciliğiyle devletin etkinliği ve etkinliğinin arttırılmasına yönelik katkılara karşı çıkmamakla birlikte; devlet bünyesinde inşa edilecek etkinlik ve etkililiğin demokratik değerler ve normlar çerçevesinde olması gerektiğini savunmaktadır. Bu yönüyle yeni kamu işletmeciliğinde öne çıkarılan üretim, girdi ve performans kavramlarına ek olarak vatandaş değeri, demokrasi, hesap verebilirlik ilkelerine olan ihtiyaca vurgu yapılmaktadır (Kaya,2008: 752).

Kamu yönetiminde ekonomik temelli bir anlayıştan demokratikleşme ve toplumsal değerlere doğru yönelen yeni kamu hizmeti yaklaşımı, kamu görevlilerinin hukuk kuralları ve kamu kaynaklarını kullanmada gösterdiği ekonomiklik kadar; toplum değerleri, siyasi normlar, mesleki standartlar ve vatandaş çıkarlarını gözetmeleri üzerindeki gerekliliğe dikkatleri çekmektedir. Bu eksende, temel vatandaşlık bilincinin geliştirilmesinde, kamusal değerlerin toplumsal yapıda benimsenmesi ve yaşatılmasında kamu yöneticilerinin görev tanımları arasında ilişki kurulmaktadır (Bilgiç, 2008: 110).

Vatandařa hizmet etmeyi odak noktası olarak belirleyen, kamu yararının araç deęil amaç olarak kabulüne dayanan, stratejik dűřűnűp, demokratik filler temelinde hareket edilen, műřteri deęil vatandařa hizmet etmek anlayışını benimseyen, sorumluluęun basit bir temele oturtulmadığı, sadece verimlilik deęil insana deęer verilmesine yűnelik bir prensiple ilerleme saęlanan, vatandařa ve kamu hizmetine giriřimcilikten daha űstűn bir konumlandırma yapılan anlayışla kamu hizmetinin yeniden tanımlanması, Denhardt ve Denhardt tarafından geliřtirilen yeni kamu hizmeti yaklařımına karřılık gelmektedir (Genç, 2010: 145).

Yeni kamu iřletmecilięi ve demokrasi teorisinden yola çıkararak yeni kamu hizmeti anlayışının temel űzelliklerini Denhardt ve Denhardt (2001) řűyle sıralamaktadır.

- Yeni kamu hizmeti bireylerde vatandařlık bilinci oluřturma dűřűncesindedir.
- Vatandaşların kendilerini ilgilendiren politika ve programlara katılımının teşvik edilmesine vurgu yapmaktadır.
- Devletin kamu hizmetini kendisinin saęlamasından çok hizmetlerin saęlanmasında yűnlendirici ve yol gűsterici olmalıdır.
- Temel amaç űretim deęil kamu yararı olmalıdır.
- Stratejik dűřűnmek ve demokratik hareket etmek esasıyla ilerlenmelidir.
- Kamu hizmeti sunulanlar műřteri deęil vatandař olarak gűrűlmelidir.
- Kamu gűrevlilerin piyasadaki gűrevlilerden daha dikkati olması gereklidir.
- Yeni kamu iřletmecilięinde vurgulanan etkinlik ve verimlilik kavramları gibi insanın da deęerli olduęu dűřűncesi űn planda tutulmalıdır.
- Vatandařlık ve kamu hizmeti deęeri giriřimcilięin űzerinde olmalıdır.

Yukarıda sıralanan űzellikler dikkate alındığında yeni kamu hizmeti yaklaşımının, kamu yűnetiminde vatandaşlık kavramı, kamu yararına odaklanan kamu hizmeti, kamu gűrevlilerinin kamu yararını sağlamak için vatandaşlara kamu hizmeti sağlama sorumluluğunda olduğuna vurgu yaptığı tespit edilmektedir (Uysal, 2020: 129). Yeni kamu hizmeti yaklaşımı, devletten; açık, erişilebilir, hesap verebilir, duyarlı olma ve vatandaş talepleri doğrultusunda hizmet sağlama isteği temelinde temel ilkelerini belirlemektedir. Bu ilkeler; demokratik yűnetiřim ve sivil

katılım ikileminde; kamu hizmetine ilişkin kararların alınmasında ve uygulanmasında sorumlu aktörün tespitine odaklanmaktadır (Kaya, 2008: 752).

Yeni kamu hizmeti yaklaşımı etkinlik, verimlilik, hesap verebilirlik temellinde oluşan ekonomik yaklaşımdan demokratikleşme ve toplumsal değerlere doğru bir kayış işaret edilmektedir (Bilgiç, 2008:110). Denhart ve Denhart (2001)'e göre; kamu yönetiminin işletmecilik temelinde yeniden yapılandırılmasına öncelik verildiğinde adalet, eşitlik, katılım, liderlik, vatandaş ve vatandaşlık gibi kavramlar ihmal edilmektedir. Devletin yapacağı program ve projelerde vatandaşın desteğini almadan ilerlemesi, kendilerine ilgilendiren konularda aktif rol almasını sağlayacak mekanizmalardan uzaklaşılması eleştirilmektedir (Denhart ve Denhart, 2001: 398).

Yeni kamu hizmeti yaklaşımı, kamu yönetiminin sorumluluğuna demokratik ve sosyal kriterler üzerinden açıklık getirmektedir. Bireysel temelde farklı çıkarların bir araya gelmesiyle ortaya çıkan kamu yararı, üstün yarardır. Özel sektör, sivil toplum ve kamu sektörü arasında iş birliği temelinde sahiplenilen çıkarların ortak paydasıyla oluşan koalisyon, kamu yararı olarak somut hale gelir. Yeni kamu hizmetinin ilkelerinden biri olan hesap verebilirlik bu somut görüntüde aranır. Kamu görevlilerinin yasal ve siyasal sorumlulukları yanı sıra; topluma, siyasi ve profesyonel kurallara, vatandaşların talep ve çıkarlarına karşı duyarlı olması gerektiğini savunan yeni kamu hizmeti yaklaşımı, demokratik idealler ve haklar temelinde şekil almaktadır (Denhart ve Denhart, 2001: 393).

Yeni kamu hizmeti yaklaşımının teorisyenlerine göre; devlet yönetimine aktif olarak katılan vatandaşlar, kamusal işler için geliştirdikleri aidiyet duygusu temelinde kendi çıkarları ötesinde kamu yararına dönük bir eylemsellik içinde bulunmaktadır. Denhart ve Denhart (2001)'e göre; demokratik devlet temelinde devlet ve vatandaş ilişkileri haklar temelinde tanımlanabilir. Devlet; oy kullanma, temsil edilme, özel mülkiyet haklarının korunması ve ifade özgürlüğüne yönelik haklara vatandaşların erişimini garanti eden yapıdadır. Diğer yandan; demokratik vatandaşlık temelinde vatandaşlar, kamu yararının sağlanmasında aktif rol oynamaktadır. Bireysel çıkarların toplamından farklı bir nitelik gösteren kamu yararı, kamuda karar alma ve uygulama süreçlerinde yer alan aktörlerin diyalog temelinde, müzakere yoluyla geliştirdikleri iş birliğine dayanmaktadır. Kamu yöneticileri

vatandaşları bir oy kaynağı veya müşteri olarak değil, vatandaş olarak dikkate almaktadır (Denhart ve Denhart, 2001:395).

Demokratik katılım ve vatandaşlığı kamu hizmetinin merkezine koyan yeni kamu hizmeti yaklaşımı, vatandaş beklentilerinin tatmin edilmesinin piyasa temelli uygulamaların kamu yönetimine aktarılması kadar önemli etkide olduğuna dikkat çekmektedir. Vatandaş-müşteri ayrımına dayanan yaklaşım, kamu hizmetinden yararlanacak vatandaşları belirlemenin piyasada bir firma müşterilerini belirlemekten daha zorlayıcı bir süreç olduğunu savunmaktadır. Çünkü vatandaş talepleri birbirinden farklıdır ve aynı kaynaktan sağlanacak talepler için çatışma ihtimali söz konusudur. Ancak özel sektör temelinde tanımlanan müşteriler para ve etki ile piyasanın kendileri için özel düzenleme yapması yönünde güçlerini yansıtabilir (Genç, 2010: 151).

Yeni kamu hizmeti yaklaşımının temel ilkeleri şunlardır: İdare değil, hizmet etmek anlayışı benimsenmelidir. Kamu yararı bir amaçtır, ürün değildir. Stratejik düşünmek ve demokratik hareket etmek gereklidir. Tüketicie değil, vatandaşa hizmet etmek gereklidir. Hesap verebilirlik basit bir şey değildir. Sadece verimli değil, değerli insan yaklaşımı benimsenmelidir. Kamu hizmeti girişimcilikten önemlidir (Denhardt ve Denhardt, 2003:42)

Denhardt ve Denhardt (2000), yeni kamu hizmeti yaklaşımının temel unsurlarını; aktif vatandaşlık, sivil toplum, post modern kamu yönetimi, kurumsal hümanizm ve yeni kamu yönetimi şeklinde sıralamaktadır (Denhardt ve Denhardt, 2000: 27-45). Aktif vatandaşlığın kamu yöneticilerinin aktif vatandaşlığı teşvik etmek için geliştirdiği iletişim ve eğitim araçlarının çoğalmasıyla benimsenebileceğine dikkat çeken yeni kamu hizmeti teorisyenleri, demokratik bir ülkede, vatandaşların kendilerini ilgilendiren kamu politikalarına katılımına vurgu yapmaktadır. Devlet yönetimleri, vatandaşlara ne yapması gerektiğini anlatmak yerine, vatandaşların talep ve beklentilerine alarak kamu hizmetine yön vermelidir (Ayhan ve Önder, 2017: 34).

Yeni kamu hizmeti yaklaşımının bir diğer unsuru sivil toplumdur. Devlet, sivil toplum yapılarını destekleyerek vatandaşların talep ve beklentilerini almakta, vatandaşlar ve devlet arasında bir birliktelik bağı oluşmaktadır. İnsanların kendi çıkarları doğrultusunda katıldıkları küçük topluluklar olarak ortaya çıkan sivil toplum

yapıları, demokrasi ruhunun gelişmesinde rol alan bir mekanizma olarak görülmektedir (Genç, 2010: 152).

Yeni kamu hizmeti yaklaşımını açıklarken kullanılan temel unsurlardan bir diğeri, kurumsal hümanizmdir. Yaklaşımına göre, çalışanların bağlı oldukları kurumlarda ortaya çıkan sorunlara çözüm geliştirebilmeleri için ihtiyaç duyulan çalışma iklimi kurum tarafından sağlanmalıdır. Uzmanlık, kariyer alanlarına ek olarak; çalışanlar kendilerini çalıştıkları kurumla aidiyetlerini arttıracak, kurum hedefleri doğrultusunda çalışma becerileri eş zamanlı olarak artacaktır (Ayhan ve Önder, 2017: 36). Yeni kamu hizmeti yaklaşımı teorik alanda normatif bir temel ortaya koymakla birlikte, uygulama süreçlerinde devamlılık sağlamada beklenen etkide olmamıştır. Yaklaşım temelinde oluşan ilke ve düşünceler, teorik zeminde oluşan kavramsal çerçeve hem teori hem de uygulama süreçlerinde ön plana çıkan yönetim yaklaşımına zemin oluşturmuştur.

1.3.2. Neo-Weberyen Devlet Modeli

Yeni kamu yönetiminin söylem ve uygulama temelinde beklenen sonuçlara ulaşamadığına yönelik çeşitli eleştiriler ileri sürülmektedir. Bu tespitler yeni kamu işletmeciliği söylemiyle demokrasi temelinden uzaklaşılması, kamu yönetiminde küçültmek, parçalara ayırmak stratejisinin kurumlar arasında bağlantısızlık ortaya çıkardığı, kurumlar arasında iş birliği ve koordinasyondan uzaklaşmanın kurumlar arasında rekabet ve hizmet tekrarını sonucunu doğurduğu; bu etkinin kaynak kullanımında verimsizlikle sonuçlandığına yönelik bir sorun sarmalına yöneliktir (Hatipoğlu, 2015:156).

2000'li yıllara gelindiğinde kamu yönetiminde işletmecilik kökenli reform uygulamalarının ülkeler özelinde karşılaştırılmasında aynı çıktılarla olumlanmadığını tespit eden araştırmalar her tarihsel dönemde geçerli bir kamu yönetimi olmadığı tespitiyle yeni bir yaklaşımda vücut bulmuştur (Hood,1991:5). Geleneksel kamu yönetimi modelinin devleti önceleyen bürokratik mekanizmaları tamamen ortadan kaldırmak yerine; aksayan, verimsiz ve kaynak israfı ortaya çıkaran fonksiyonlarında tespit yapılarak bunların iyileştirilmesi yönünde bir devlet ve bireye hizmet etme amacını ortaya koyan Neo-weberyen devlet modeli yeni kamu işletmeciliğine yönelik eleştirel söylemler arasında yerini almıştır (Özdoğan, 2018:597).

Neo-weberyen devlet yaklaşımı, toplumsal sorunlara ve ekonomik olmayan değerlere önem vererek devletin meşruiyetinin yeniden ön plana çıkarılmasını amaçlamaktadır. Bu amaçla, ortaya çıkan neo-weberyen devlet kavramı, Christopher Pollitt ve Geert Bouckaert tarafından Kıta Avrupa'ndaki kamu yönetimi reformlarını açıklama sürecinde ortaya konmuştur (Pollitt ve Bouckeart, 2004: 95). Bu kavram temelinde gelişen yaklaşım, kamu yönetimi reformlarının genel şeklinin yeni kamu işletmeciliği temelinde geliştiğine karşı bir duruşu temsil etmektedir. Yaklaşım, yeni kamu işletmeciliği yaklaşımının ortaya attığı klasik Weberci bürokrasi karşısında neoliberal temelde kamu tercihi ve işletmecilik yaklaşımlarının her ülkede hedeflenen şekilde sonuçlanmadığına yönelik bir eleştiriyle bu duruşu temellendirmektedir. Özellikle 2000'li yıllarda reform etkilerinin değerlendirilmesine yönelik çalışmalarda yeni kamu işletmeciliği temelinde yapılan reformların ülkelerin yönetsel, siyasal, toplumsal ve ekonomik kültürlerinin etkisiyle reform uygulamaların hedeflenen şekilde sonuçlanmadığına yönelik tespitlerin ön plana çıkarıldığı vurgulanmaktadır (Çiner ve Olgun, 2015:205-206).

Pollitt ve Bouckaert tarafından kaleme alınan 2004 tarihli "*New Public Management: A Comparative Analysis (Yeni Kamu İşletmeciliği: Karşılaştırmalı Bir Analiz)*" isimli eser, yeni kamu işletmeciliği temelinde uygulamaya konulan reformları ülkelerdeki uygulama örnekleri üzerinden değerlendirmekte; ülkelerin siyasi ve idari farklılıklarının etkisiyle ortaya çıkan sonuçlarda benzerliğin ortaya çıkmadığı tespitini literatüre kazandırmaktadır. 2000, 2004 ve 2011 yıllarında güncellemeler içeren basımlarıyla Neo-Weberyen devlet yaklaşımının yayılım alanını genişletmiştir (Özmen ve Yılmaz, 2019: 280).

Pollitt ve Bouckeart, yeni kamu yönetimine yönelik gelişmelerin tek ve evrensel nitelikte olduğuna karşı bir itiraz ortaya koyarak; her ülkenin koşullarında farklı etki ortaya koyacak bir takım ilkelerin varlığına dikkat çekmektedir. Yeni kamu yönetimi reformlarını karşılaştırmalı olarak inceleyen Pollitt ve Bouckeart, reformları muhafaza edici, modernleştirici, piyasalaştırıcı, minimal devlet şeklinde sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmada Neo-Weberyen Devlet modeli için ön plana çıkarılan piyasa mekanizmasına yapılan vurgu ve modernleştirme üzerinde atılan yönetsel reformlardır (Pollitt ve Bouckeart, 2004: 94-100).

Neo-Weberyen Devlet'in temel özellikleri şunlardır (Özmen ve Yılmaz, 2019:281):

- Vatandaşların talep ve beklentilerine bürokratik kurallardan daha fazla odaklanma amacındadır.
- Piyasa mekanizmasına yönelik etkilerin kamu yönetiminde ortaya çıkarılmasında etkili olacak adımın profesyonel bir kalite ve hizmet kültürü oluşturmakla mümkün olabileceğine dikkat çekmektedir.
- Vatandaşların görüşlerine başvurularak temsili demokrasi yönünde somut sonuçlara ulaşılabileceğini vurgular.
- Devletin kamu yönetimi uygulamalarında prosedürlerden ziyade çıktıların kontrolünü esas alarak bu yönde ilerlemeyi sağlayacak şekilde kanunlarda güncelleme yapmasına dikkat çekmektedir. Uygulamada var olan yöntemlerin tamamen terk edilmeden sonuçların kontrolüyle işleyen süreçlerinde mevcuda ekleyecek bir iyileşme ön plana çıkarılmaktadır.
- Kamu hizmetlerinin profesyonelleştirilerek bürokratların sadece kendi faaliyet alanlarıyla ilgili mevzuatın uzmanı olmaları yerine; vatandaşların ve kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelmiş profesyonel yöneticiler haline gelmeleri vurgulanmaktadır.
- Stratejik yönetim, insan kaynakları yönetimi, performans yönetimi gibi uygulamalardan etkilenen Neo-Weberyen modelde; hiyerarşi, denetim ve otorite ortadan kalmamakta aksine bürokratik örgüt tipinin özelliklerine göre yeniden yapılandırılma yoluna gidilmektedir. Örgüt tipinin işleyişini sağlayan yasal düzenlemeler, örgüt tipinde kurallara uygunluk arayışını ön plana çıkaran hukuki ve katı bir anlayış yerine; müşteri memnuniyeti arayışında sonuç odaklı bir esnek yapıya zemin oluşturmaktadır (Dunn ve Miller, 2007:352).

Pollitt ve Bouckaert ülkeler temelinde gerçekleştirdikleri araştırmalarda Neo-Weberyen devletin; refah devletinin sosyal politikaya öncelik veren örgütlenme anlayışından, piyasanın önünü açmaya yönelik bir dinamik örgütlenme yapısına doğru ilerleyen bir görüntü ortaya koyduğunu vurgulamaktadır. Bu vurguda ön plana çıkarılan devlet yönetiminde hiyerarşinin ortadan kaldırılması, denetimin yok olması ve otoritenin örgüt içi paylaşılması değildir. Aksine kapitalizmin mevcut

koşullarında farklı hiyerarşi, denetim ve örgüt yapısının öngörüsü ortaya konmaktadır. Bu öngöründe kamu yönetiminin özel sektör uygulamalarına indirgenmesinin kabul edilemez olduğu savunulmakta; devletin toplumun bütünleştirici unsuru olduğu ve bu konumunun değiştirilemeyeceği ortaya konmaktadır (Lynn, 2015'den akt. Özdoğan, 2018:604; Özsoy Özmen, 2016:156).

Neo-Weberyen devlet modelinin özellikleri ve temel işleyişine yönelik tespitler modele yeni özelliğinin hangi noktada belirgin olduğuna yönelik bir tespit ihtiyacını da ortaya koymaktadır. Bu noktada Neo-Weberyen devlet modelinde Weberci unsurlar ile Weberci unsurlara yeni niteliğini kazandıran unsurlar şunlardır (Çiner ve Olgun, 2015: 220-221).

Tablo 1.3.Neo-Weberyen Devlet Modelinde Weberci Unsurlar İle Modelin Yeni Unsurlarının Karşılaştırılması

Neo-Weberyen Devletin Weberci Unsurları	Neo-Weberyen Devletin Yeni Unsurları
- Yeni sorunların çözüm yeri devlet olmalıdır. - Temsili demokrasi geleneği devlet teşkilatında yeniden güncellenmelidir. - Kamu hizmeti korunmalıdır. - İdare hukukunun kamu yönetimindeki rolü uygun şekilde modernleştirilmelidir.	- Bürokratik kurallar değil, vatandaş taleplerine önem verilmelidir.Bunun yolu olarak piyasa mekanizmasına değil, kalite ve hizmetlerde profesyonel kültür esas olmalıdır. - Temsili demokrasi ölçüsünde vatandaşlar danışma türü araçlarla desteklenmelidir. - Süreç takibi yerine sonuç başarısına odaklanmayı sağlayacak hukuki düzenlemeler hayata geçirilmelidir. - Bürokrata sadece bürokrasi uzmanı rolü verilmemeli; vatandaşın ihtiyacını karşılayacak bir profile sahip olması sağlanmalıdır. - Devleti dümen tutma ve düzenleme yetkisine ek olarak modernleşme, profesyonelleşme, etkinlik sağlama niteliği birlikte korunmalıdır.

Kaynak: Tablo, Çiner ve Olgun, 2015: 220-221'den faydalanılarak hazırlanmıştır.

Devlet mekanizmasının modernleşme ihtiyacını ön plana çıkarmakla birlikte, bu ihtiyacı karşılayacak tüm kaynakların YKİ kapsamında bulunmadığını savunan Neo-Weberyen Devlet modeli; geleneksel kamu yönetimi yaklaşımında hukuka önem verilmesi, dürüstlük, sorumluluk, saygı, öngörebilirlik gibi temel değerlerin devletin modernleşme ihtiyacıyla kaybolmasına karşı durarak iki sürecinde önemini taşıyan bir bütünleşme arayışının temsili olarak kabul görmektedir. Modele yeni özelliğini katan özelliklerin eski Weberci anlayışa eklenmesi şeklinde bir yorumlama yerine; modernleşme, profesyonelleşme ve etkinlik yönünde yeniden tanımlama

yaparak bütünün iyileştirilmesi yönünde bir görüntünün ortaya konduğu vurgulanmaktadır (Çiner ve Olgun, 2015: 220-221).

Neo-Weberyen Devlet modeline yöneltlen eleştirel söylemler genel çerçevede şunlardır: Her ülkenin modele uyum sağlaması mümkün olmadığında modelin yeni kamu işletmeciliğine bir alternatif olabileceği yönünde bir genellemeye gidilemez. Ülkelerin yönetim geçmişi Neo-Weberyen devlet modelinin getirdiği yeniliklere klasik Weberci anlayışları sebebiyle uyum sağlayamayabilir (Çiner ve Olgun, 2015: 222).

1.3.3. Bütünleşik Kamu Yönetimi (Whole of Government) Yaklaşımı

1990'lı yılların sonuna gelindiğine çeşitli sorgulamalarla karşılaşan yeni kamu işletmeciliğine yönelik bir sorun alanı da kamu adına sağlanan hizmetler ve bu hizmetleri sağlayan kurumların çok sayıda olması sebebiyle; kurumlar arasında koordinasyon ve iş birliği temelini oluşturmadığına yöneliktir. Bu yönde gelişen eleştirilerden doğan yaklaşım, bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımıdır (Uysal, 2020: 129).

Tüm devlet, bütüncül devlet veya bütünleşik devlet olarak Türkçeye çevrilen Whole of Government yaklaşımı; kamu sektörü ve kamu hizmetlerinin yeni kamu yönetimi paradigmasının etkisiyle giderek artan parçalı yapısı soruna; bütünleşme, koordinasyon ve kapasiteyi artırma isteğine bir cevap olarak gelişmiştir (Ling, 2002:617). Yeni kamu yönetimi paradigmasıyla yükselen özelleştirme devletin iktisadi alandaki etkisinin sınırlandırılmasının dışında; merkezi yönetim tarafından sağlanan hizmetlerin yetki devriyle yerel yönetimlere, sivil toplum kuruluşlarına, özel sektör iş birliğinde sağlanmasına yönelik süreçlerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Çok aktörlü, parçalı ve esnek bir yönetim yapılanmasıyla yerleşme politikaları ön plana çıkarılarak yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, hizmetlerin yerinden ve katılımcılık esasına dayanarak sağlanması yoluyla geleneksel kamu yönetiminin etkinlik ve verimlilikten uzaklaşan yapısının yeniden yapılandırılması amaçlanmıştır (Soyocak Özalp, 2020: 2). Bu noktada kamu hizmetlerinin parçalanmış hale geldiği, bu görüntüde kamu politikalarıyla belirlenen hedeflere ulaşılmasının ve kamu hizmetinin sağlanmasının önlendiğini ileri süren bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımı; hükümetlerin hedefleri doğrultusunda resmi olarak farklı

örgütlerin ve kurumların iş birliği içinde olması ve koordinasyonun önemine vurgu yapan bir yaklaşım olarak kavramsallaşmaktadır (Christensen ve Laegreid, 2006:7).

Bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımı iki temelde detaylandırılmaktadır. Yeni kamu işletmeciliği yaklaşımında parçalı yapılarla etkinlik ve verimliliğe ulaşılabileceğine yönelik söylemlerle güçlenen; departmantalizm¹¹ olarak ortaya çıkan yapıların bağımsız dikey yapılara dönüşmesi ve bu yapılar arasında koordinasyonun olmaması sebebiyle ortaya çıkan sorunlar bu temelin ilk ayağını oluşturmaktadır. İkili temelin ikinci ayağı, yetki devri ilkesi ve bu ilkenin uygulama süreçlerine etkisidir (Soyocak Özalp, 2020: 6).

Yeni kamu işletmeciliği yaklaşımıyla merkezi yönetim anlayışı ve planlamadan uzaklaşarak, hiyerarşik yapılanma azaltılarak, hizmet sağlama süreçlerinde piyasa temelli ilerlemeye uygun koşullar oluşturularak yetki devri ilkesinin devreye konulması söz konusu olmuştur. Kamu yönetiminde etkinlik sağlama hedefiyle uygulamaya konulan ilke, kamuya hizmet sağlayan çok sayıda kurumsal yapının varlığı sebebiyle bir koordinasyon sorununu da beraberinde getirmiştir. Yetki devredilen alanlarda siyasi ve idarecilerin sağlanan hizmetlere ilişkin bilgisinin azalması, kumanda ve kontrol düzeylerinin sınırlandırılması sebebiyle hesap verebilirlik niteliğinden uzaklaşılması bir sorun olarak görünür hale gelmiştir. Hesap verebilir süreçlerden uzaklaşılması, kamu hizmetlerinin sağlanmasında ortaya çıkan idari parçalanma, koordinasyon sorunu düşünce ve faaliyette yatay, dikey koordinasyon düşüncesini ileri süren bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımını ön plana çıkarmıştır (Christensen ve Laegreid, 2006:8-9).

Kamu hizmetini yürüten kurum ve organizasyonlar arasında yatay ve dikey yönde işleyen bir koordinasyon yapısının kamu hizmetinden elde edilecek çıktılara etki düzeyinin olumlu olacağını vurgulayan yaklaşım, kamu yönetiminde daha bütüncül bir ilerleme temelinin işaret etmektedir. Bütünleşik kamu yönetimi yukardan aşağıya doğru ilerleyen bir hiyerarşik ilişki, merkeziyetçiliğin yeniden güçlendirilmesi kadar yatay kurumlar arası koordinasyon sağlama görevini

¹¹Christensen ve Laegreid 'in 2007 tarihli çalışmasında yeni kamu işletmeciliği reformlarının kamu yönetimi yapısı üzerinde oluşturduğu parçalanma ve sütunlaşma yapısını açıklamaktadır. Birbirinden bağımsız ve kopuk hale idari birimlerin bir arada ancak temassız bir biçimde hareket etmesi, tek amaçlı idari birimleri ortaya çıkarırken var olan departmantalizmi-bölümlendirme derinleştirdiği vurgulanmaktadır. Detaylı bilgi için: Christensen, T. ve Laegreid, p. (2007). "The Whole of Government Approach to Public Sector Reforms", Public Administration Review, 67(6), 1059-1066

üstlenerek bütünleştirici olma düşüncesindedir. Bu yönde amaçlanan iş birliği ve koordinasyonda hiyerarşik düzene verilen öncelik Weberyen bürokrasi modeline yaklaşılması yönünde bir tespitle ilişkilendirilmekte birlikte; bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımındaki amaç Weberyen modelden farklı olarak, merkezi yönetim kapasitesinin artırılmasının yanı sıra kurumlar arası yatay koordinasyon mekanizmasının güçlendirilmesidir (Christensen ve Laegreid, 2007: 1061).

Bütünleşik yapı, dikey koordinasyon temelinde geleneksel merkezi ve hiyerarşik yapının güçlenip korunmasına katkı sağlarken, oluşturulacak yapılar arasında şekil alan koordinatör birimler aracılığıyla farklı kurumlar arası yatay koordinasyonun sağlanması mümkün olmaktadır. Bu durumda kurumların merkezi düzeyde alınan kararlara odaklanma düzeylerinin artacağı, uygulamaya konulacak kararlarda kurumlar arası tutarlılık ve iş birliği mekanizmasının ortaya çıkacağı vurgulanmaktadır (Hatipoğlu, 2015:165).

Bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımında benimsenen temel amaçlar şunlardır (Pollitt, 2003:35-36): Politikalar arasındaki çelişkileri azaltarak etkinlik düzeyini arttırmak, aynı politika alanında yer alan paydaşların birlikteliğini sağlayarak ortaklaşmalarını sağlamak ve bu yolla kaynakların etkin kullanımına ulaşmak, hizmet sunumlarını daha bütüncül ve problemenden uzak hale getirmek. Özellikle kamu hizmetinin kusursuz ve bütünleşik şekilde sağlanması dikkate alındığında; bilgi iletişim teknolojilerinin kamu hizmeti sunumlarında etkin şekilde kullanılmasını sağlayacak bir kurumsal entegrasyonun idari anlamda kurumsal yapılardaki bölünmüşlükten kaynaklanacak olumsuzlukların vatandaşlara daha az yansıtacağı ileri sürülmektedir (Pollitt, 2003: 35).

Yeni kamu yönetimi paradigmasına eleştirel bir bakışı ortaya koyan Whole of Government yaklaşımı, yapısal yetki devri, ayrıştırma ve tek amaçlı kuruluşlardan kamu hizmeti sunumuna daha entegre yaklaşan bir anlayışa geçişi temsil etmektedir. Kamu hizmetine yönelik artan talepler, taleplerin karmaşıklığı vatandaşların katılımıyla planlanacak ve uygulanacak bütünleşik devlet stratejilerinin ihtiyaç duyduğu farklı teknoloji taleplerinin bu sürece entegre edilmesini bütünleşik devlet yaklaşımı ileri sürmektedir (BM, 2012: 58).

Yerelden ulusal ve küresel düzeye ulaşan etkili bir kamu yönetimi yapısı için devletin bütün devlet şeklinde yönetilmesine dayalı bir yaklaşım ortaya konmaktadır. Bu temelde devletin politik düzeyde etkili kararlar vermesi, tasarruf, kontrol artırıcı unsurları içeren bir yönetim yaklaşımı yeni kamu yönetimi yaklaşımının ortaya koyduğu parçalı yapılar yerine koordinasyonun bütüncül bir devlet yapılanmasıyla ortaya konması gerektiğini vurgulamaktadır. Devletin vatandaşlarına sağlayacağı kamu hizmetlerinde etkinlik ve verimlik hedeflerinin belirlenmesi, hizmete özgülünen kaynakların verimli kullanılması için kurumlar arasında koordinasyon oluşturulması ve mevcut koordinasyon yapılarının güçlendirilmesi ihtiyacı kamu yönetiminde dönüşümün dijital boyutta gerçekleştirilmesine yönelik bir çıktıya dönüşmektedir (BM, 2012: 61)

Yönetişimin gelişmesi, kamu hizmetlerinin sağlanmasında kullanılan kaynaklarda tasarruf eğilimli hareket edilmesi, doğal kaynakların korunması, şeffaf ve hesap verebilir bir devlet anlayışının uygulamaya konulması ve beraberinde ekonomik büyüme sağlanabilmesi için tercih edilebilir bir model olarak bütünleşik kamu yönetimi modeli ön plana çıkarılmaktadır. Bütünleşik kamu yönetimi modeli, yönetim sürecinden etkilenen tüm tarafların birlikte çalışmaları ve yönetim temelinde ilerlemelerini benimser (BM, 2012: 64)

Bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımı ulus üst kuruluşlarında gündemindedir. Birleşmiş Milletler gündemine alınarak "E-Government for Sustainable Development" (Sürdürülebilir Gelişme için E-Devlet) konulu Danışma Kurulu Toplantısında Whole of Government üzerine çeşitli kararlar alınmıştır. Bu kararların genel çerçevesi şöyledir: (BM, 2012).

- Etkin koordinasyon, iş birliği ve sorumluluk için kurumsal çerçevede devlet ile diğer aktörler arasında iş birliği,
- Toplumun tüm gruplarını kapsayacak düzeyde bir kamu yönetimi yapılanması olmalı,
- Karar alma süreçlerinde vatandaşlık ve kullanıcı odaklı bir süreç oluşturulmalı.

- İlkeler ve liderlik aracılığıyla kamu sektörünü yeniden şekillendirmek, kamu yönetimine hakim olan tutum ve davranışları içeren bir örgüt kültürü oluşturmak.
- Hükümetler, sektörler arasında hem dikey hem de yatay olarak çalışmayı sağlayacak kurumsal yapılar ve bunların yasal temelleri yeniden düzenlemelidir. Kurumlar arasında eş güdümü ve iş birliğini teşvik etme ihtiyacı vardır. Bu süreçte paydaşların ortak çalışmasına dayalı bir ilerleme ve siyasi liderliğe ihtiyaç vardır.

Kamu sektörünün ve kamu hizmetlerinin artan parçalanması sebebiyle yeni kamu yönetimi yaklaşımına eleştirel bir yorum getiren bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımı, entegrasyonu artırma isteği, koordinasyon ve kapasite geliştirme amacıyla ilerlemektedir. Hükümetlerin planlama ve izleme faaliyetlerinde bölgesel ve yerel yönetimler, yerelleştirme fırsatından yararlanma yoluna gitmesi vurgulanmaktadır. Bu süreçte yerel önceliklere ilişkin verilerin takip edilmesini sağlayacak bir dijital dönüşüm yapısı oluşturularak bu yapılanma üzerinden ilerlemenin, kamu hizmetlerinde dijital anlamda bir dönüşüm adımının atılmasına dikkat çekilmektedir. Bu yapılanma dikey ve yatay yapılanma süreçlerini, koordinasyon mekanizmalarını ortaya koymalıdır. Yerel ve uluslararası düzeylerde uygulama planları geliştirmek için çeşitli devlet kurumlarının bir araya getirmek, entegre politikalar uygulanması, uygulamaya konulacak politikalarda tutarlılığa dayalı bir kurumsal kapasite geliştirilmesi, sektörler arası ve dikey iş birliğini teşvik etmek için politika alanlarındaki aktörleri bu iş birliği sürecinin parçası haline getirmek yoluyla gelecek dönemlerinde bu gelişmeden faydalanmasını sağlayacak bir model oluşturmak; ulus-altı düzeyde paydaşların farkındalığı artırmak bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımının temel vurguları arasındadır (UNDP, 2012).

Bütünleşik kamu yönetiminin gelişimiyle teknolojik gelişmişlik arasında ilişki kurulmaktadır. Bilgi toplumu dinamiklerini güçlendirilen teknolojik gelişmeler, elektronik hizmetlerden faydalanabilme, kamusal hizmet sunumlarında mekana bağlılık durumunu ortadan kaldırmıştır. Kamunun yönetsel yapıları, bürokratik organizasyonlar yerine daha esnek yapılı ve vatandaşın ihtiyaçlarındaki değişimlere daha hızlı cevap veren örgüt tiplerini oluşturmaya yönlendirilmiştir (Erkan, 2008: 37-38). Bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak vatandaşa sunulan hizmetler; kaynak

kullanımında azalma, hızlı ve etkin hizmet, hizmet memnuniyeti, şeffaflık, verimlilik gibi yeni yönetsel anlayış ilkeleri bu yönde yansıma bulmuş; yeni kamu yönetimi anlayışının önemli getirilerinden biri olan e-dönüşüm ve bu dönüşümün kamuda yeniden yapılanma süreçlerine yansımaları elektronik hizmet uygulamalarını gündeme getirmiştir (Eroğlu, 2010: 228).

Yeni kamu yönetimi paradigması, teknolojik unsurlarla kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasına vurgu yaparak; bilgi, iletişim ve üretim sistemlerinde yoğun teknoloji kullanımının sağlanmasına dikkat çekmektedir. Bu yolla oluşturulan ağlar yardımıyla; kişiler, sistemler, makineler, cihazlar, nesneler arasında iletişim ve koordinasyon gerçekleştirilebileceği vurgulanmaktadır (Mecek ve Yılmaz, 2021:235-236).

Ağ yönetişimi, kamusal alanda gündeme gelen ve karmaşık olarak nitelendirilen sorunların ve ihtiyaçların giderilmesinde yeni bir örgütlenme yaklaşımı olarak öne çıkan ağ yönetişimi modeli,devletin yönlendirmesi ve teşvikiyle ortaya çıkan bir anlayıştan, kendi kendine ortaya çıkan, devletin de diğer aktörler gibi paydaş olarak yer aldığı, daha fazla bireysel ve toplumsal katılımı ortaya çıkaran, vatandaş odaklı bir anlayışa geçişe karşılık gelmektedir (Memiş, 2022:250). Hizmet taleplerinin vatandaşların politika yapıcılarına iletebilmesinin kolaylaşması, hesap verebilir ve şeffaf kamu yönetimi, karar verme süreçlerinde veri ve bilgiye dayalı ilerleme süreçleri kamu yönetiminde kurulan ağlar ve bu ağların kurulmasını sağlayan dijital imkanlarla ilişkilendirilmektedir (Köktaş ve Köroğlu, 2015:38). Kamu hizmetlerinin sunumunda dijital teknolojilerin sağladığı imkanlardan faydalanma yoluna gidilerek e-devlet, e-yönetişim, mobil ve akıllı hizmet sunumları ile hizmetlerde hız, kalite, erişim kolaylığı, etkinlik ve verimlilik çıktılarına ulaşılması sağlanmaktadır. Kamu hizmetleri için kullanılan dijital teknolojilerin maliyetlerinin düşük olması yanı sıra vatandaş istekleri doğrultusunda daha uyumlu karar ve politikalar oluşturulması, daha kaliteli ve beklenen hızda hizmet sağlanması, yönetime katılım olanakları oluşturması bakımından elverişli görülen bu süreç, kamu yönetiminde kamu ve özel sektör parçalı görüntüsünün dışında tüm tarafları sürece dahi eden bir yönetişim temeli ortaya çıkarmaktadır (Gül, 2017:21-22).

Yeni kamu işletmeciliğine yönelik sorun tanımları ekseninde gelişen bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımı beraberinde bir takım eleştirilerin ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Yeni kamu işletmeciliği yaklaşımında koordinasyon ve iş birliği temelinde kurumların idari sorunlarına dikkat çekmek istenirken; neoliberal politikalar ekseninde şekil alan küresel politik-idari yapılara meşruiyet temeli oluşturduğu gerekçesiyle bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımı eleştirilmektedir. Bu eleştiri derinleştirildiğinde; kamu kurumlarının merkezi ve bürokratik yönde güçlendirilmiş görüntüde konumlandırılmasına rağmen merkez ve yerel düzeydeki rolünün piyasa/özel sektör ve çıkar gruplarının ortaklığı yönünde arttırılmasına neden olduğu vurgulanmaktadır (Soyocak Özalp, 2020: 8).

Bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımının beraberinde eleştirel söylemlerden bir diğeri, yönetimin farklı birimlere bölünmesinin idari kapasitenin etkin bir şekilde kullanılmasına imkan sağlayacağına yöneliktir. Birbirinden bağımsız kurumların birbirlerinin faaliyetlerini dengede tutabileceği, yasal süreçlerin bölünmüş yapılarda bütünü etkilemeden sürdürülebileceği, bölünmüş yapılarda meydana gelen bir sistem hatasının bütüne etkilemeden çözülebileceği eleştiriler kapsamında yer almaktadır (Hatipoğlu, 2015: 164-165).

Bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımına bir diğer eleştiri kamu yönetimine yönelik başarılı ilerleme algısı oluşturularak; arka planda özel sektörün çıkarlarını güçlendirme çabasını temellendiren bir anlayışa sahip olunması yönündedir. Neoliberal temelde gelişen piyasa mekanizmasına destek veren ulus üstü yapıların kamu yönetiminde yapısal değişimleri desteklemek için kamu yönetimini baskı altında tuttukları, bunun mevcut idari sorunları çözmekten uzak bir anlayış ortaya koyduğu yönündedir (Christensen ve Laegreid, 2007: 1062).

1.4. Yerel Yönetim Kavramı, Yerel Yönetimlerin Varlık Nedenleri ve Özellikleri

Yerel yönetimler, yer yönünden yerinden yönetim ilkesine uygun olarak, sınırları belli bir coğrafyada yaşayan insanların ortak ihtiyaçlarının karşılanması ve genel refahın sağlanması amacıyla kurulmuş, karar organları seçimle iş başına gelen tüzel kişiliğe sahip yönetim birimleridir (Gül vd., 2014: 42). Kamu Yönetimi Sözlüğü'nde yerel yönetimler; merkezi yönetimin dışında, yerel bir topluluğun ortak

gereksinimlerini karşılamak amacı ile oluşturulan; karar organları doğrudan halkın seçtiği, demokratik ve özerk bir yönetim kademesi, bir kamusal örgütlenme modelidir (Keleş, 2009: 19).

Hizmetlerin halka en yakın birimler tarafından yürütülmesi, halkın kendi sorunlarına, yine kendilerinin doğrudan katılımıyla çözüm üretebilmesi gibi etkenlerle yerel yönetimler; tarihsel süreçte bir gelişim seyri içinde yer almıştır. Komün olgusunun ortaya çıkması ve 10-16.yy arasında gelişim göstermesi, yerel yönetimlerin demokrasi kavramı ile birlikte güçlenmesinde etkilidir. 10. yy sonrasında ticaret, kentlerin oluşmasında ve canlılık kazanmasında temel rol oynamıştır. Bu rolün benzeri sanayi devrimiyle yeniden kentsel alanlarda hayat bulmuştur. Sanayi devrimi ile var olan kentler büyümüş ve gelişmiş, bu kentlerin dışında yeni kentler oluşmuştur. Sanayileşme ile yaygınlaşan kapitalist üretim tarzı, geleneksel kent yaşantısını da değiştirmiştir. Kent yapılarında meydana gelen bu değişim kentlerin yönetim yapılarına da yansımıştır (Özer ve Akçakaya, 2014: 60). Merkeziyetçi devletlerin güçsüzleşme eğilimleri, artan sorunlara çözüm üretememesi, mevcut siyasal yapıyı dengeleyecek yeni yönetim birimlerinin oluşturulması gerekliliği ve benzeri etkenler yönetim anlayışında yeni bir döneme girilmesinde etkili olmuştur (Ökmen ve Parlak, 2010: 29). Bu değişim sürecinde kent yönetimleri, özerk ve yerel düşünce ile merkezi devletin bünyesinde yer alan yerel yönetim birimlerine dönüşmüştür

Yerel nitelikli kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesini sağlayan, idari ve mali özerkliğe sahip bu birimler, merkezi idarenin baskın gücüne denge sağlayan bir unsur olarak özgürlük, eşitlik, etkinlik ve ortak fayda gibi temel değerler ekseninde güçlenmiştir. Bu durum yüzyıllar boyunca Bodin, Montesquieu, Turgot, J.S.Mill gibi pek çok düşünürün ara kurum olarak tanımladığı yerel yönetimlerin sahip olduğu bu nitelikler, 21. yy ile birlikte uluslararası örgütlerin ve küreselleşme sürecinin devreye girmesi bu yönetimlerin zaman içinde daha da güçlenmesinde ve işlevselliğinin artmasında etkili olmuştur (Keleş, 2009: 65).

19.yüzyılın ortasında ayrı bir hukuki kişilik kazanan yerel yönetimler, yerinden yönetim ilkesine dayanılarak kurulan; belirli bir yer, belirli bir alan içinde o bölgede yaşayan insanların mahalli ve ortak ihtiyaçlarının giderilmesi ile görevli birimlerdir. Ülkenin yönetim sisteminin bütünlüğü içinde yer alan birimler,

ülke çıkarlarına hizmet etmekle yetkilendirilmiştir. Ülkenin idari yapısı ve yönetim sisteminin bir parçası olan yerel yönetim kuruluşları, devlet tüzel kişiliğinden ayrı özerk bir yapıya sahiptir. Bu yönetimlerce kullanılan yetkilerin, genel çıkarlara ve yasalara uygunluğun ötesine ve ilerisine geçmemesi esastır.

Yerel yönetimlerin yasalarla verilen yetkiler çerçevesinde, merkezden bağımsız karar alabilmesini ve ülke çıkarlarına uygun olarak daha iyi hizmet sunulmasını sağlamak amacıyla tanınmış bir özerk alanı bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin sahip olduğu özerklik, yetkiyi kullanacak yönetimlerin görev alanlarına ilişkin karar alabilmesine ve serbestçe organ oluşturabilmesine yöneliktir (Ökmen ve Parlak, 2010: 20).

Yerel yönetimler, yürütme yetkisi kendisine bırakılmış olan kamu hizmetlerine ilişkin kararları almak, tercihleri yapmak, bunlar için vergi gibi yollarla mali kaynak tahsil etmek, bu kaynakların, ilgili hizmetler kapsamında yerinde ve verimli olarak kullanımını sağlamak ve bu işlem ve uygulama sürecinin gerçekleştirilmesini sağlayacak iç örgüt yapılarını kurmakla yetkilendirilmiş özerk birimlerdir (Güler, 2009: 280). Kuruluş ilkeleri, görev ve yetkileri, gelir sistemleri yasama organı tarafından belirlenen yerel yönetimler, merkezi yönetimin hiyerarşik denetimine tabi değildir. Yerel yönetimler üzerinde gerçekleştirilen denetim hukuka uygunluk denetimidir. Merkezi yönetim, yasalarla belirlenen sınırlar çerçevesinde yerel yönetimlere verilen yetkilerin yerine getirilmesinde hiyerarşik bir üst birim gibi değildir. Söz konusu denetim; yerel yönetimlerin, kendilerine yasalarla verilen yetkileri hukuka uygun olarak kullanıp kullanmadığına ilişkin denetimdir (Nadaroğlu, 2001: 26).

Yerel yönetimlerin varlıklarını sürdürebilmelerindeki en önemli etken, farklılaşan yerel hizmet taleplerinin tamamının merkezi yönetim eliyle ve sorunsuz olarak karşılanmasının imkansız olmasıdır. Bu soruna çözüm; merkezi yönetimin idari yapısından ayrı, özerk yönetim birimleri olan yerel yönetimler olmuştur. Bu çerçeveden bakıldığında yerel yönetimlerin; merkezi yönetimin siyasal ve yönetsel alandaki ağırlığını azaltan, demokratikleşme ve karar mekanizmalarında halkın yer alabilmesine imkan tanıyan birimler olduğunu söylemek mümkündür (Ulusoy ve Akdemir,2013:49).

Yerel yönetimlerin varlık nedenlerini; yönetsel, toplumsal, ekonomik ve siyasal nedenler olarak çeşitli başlıklar altında değerlendirmek mümkündür. Yönetimde etkinliğin sağlanabilmesi, kamusal kaynakların verimli kullanılabilmesi, yönetim yapısı içinde görev tanımlarının uygun ölçekte yönetim birimleri üzerinden gerçekleştirilmesini gerektirmektedir (Tortop ve Aykaç, 2006:19). Bu gereklilik merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında kurulması gereken bir dengenin varlığını işaret etmektedir. Bu denge bir yandan merkezi yönetimin aksayan yönlerinin tamamlayıcısı olurken diğer yandan da yerel nitelikli ihtiyaçların en uygun birimler tarafından yerine getirilmesinde yerel yönetimleri var etmektedir.

Merkezi yönetim ile yerel yönetim arasında bir denge kurulabilmesinde değerlendirilmesi gereken önemli diğer bir husus, yerel yönetimler için optimal hizmet alanı ve sınırlarının belirlenmesi gerekliliğidir (Keleş, 2009: 26). Yerel ihtiyaçların gereği gibi karşılanamaması, hizmet sunumlarının yetersizliği veya fazlalığı neticesinde ortaya çıkan aksamaların çıkaracağı zararları gidermek amacıyla, merkezi yönetimin hiyerarşisine dahil olmayan özerk birimlere ihtiyaç duyulmaktadır. Demokratik uygulamaları hayata geçirebilmek için şeffaf, hesap verebilir, ortak ihtiyaçların zamanında karşılanmasına öncelik veren, karar organları seçimle iş başına gelen, idari ve mali özerkliği olan yönetimlerin varlığına ihtiyaç vardır. Bu niteliklere karşılayan birimler yerel yönetimlerdir.

Yerel yönetimlerin varlık sebebinin bir diğer temeli, toplumsal nedenlerdir. Toplumsal gelişme, yerel yönetimlerin varlığı ve gelişim düzeyi ile yakından ilgilidir. Bir ülkenin gelişmekte, sanayileşmekte ve hızla kentleşmekte olması, yerel yönetimlerin güçlenmesine de etki etmektedir (Keleş,2009:279).Temel düzeyde ihtiyaçlarını karşılayabilen yerel toplulukların farklı sorunlara karşı öznel değerlendirmelerde bulunarak, kendi yönetimini ilgilendiren kararlara katılabilmeleri mümkün olmaktadır. Bu durumda meydana gelen toplumsal gelişmenin yerel demokrasiyi geliştirici etkisinin yerel yönetim birimlerinin varlık sebeplerini de güçlendirdiği görülmektedir.

Hizmetin, hizmet talebine yakın birimler tarafından sunulması ve bu birimlerin aldığı kararlar ile yerine getirilmesi ile ortaya çıkacak verimlilik, yerel yönetimlerin ekonomik anlamda var olması gerektiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Özgür,2008:349). Ülkenin genelini ilgilendiren hizmetlerin

sunumunda esas yetkili olan merkezi yönetimler, sınırları içinde var olan farklı coğrafi bölgelerin farklı taleplerine genel çerçeveden tek bir model ile çözüm getirdiğinde, hizmetin etkinliği ve uygunluğunun azaldığı görülmektedir. Bu durum hizmet talep edenlerin memnuniyetsizliğine neden olabilmektedir. Bu nedenle hizmet sunumundaki etkinlik ve verimliliğin yüksek bir başarı ile gerçekleştirilebilmesi için yerel yönetimlere ihtiyaç duyulmaktadır (Ulusoy ve Akdemir,2007:36).

Siyasal yerel yönetimlerin varlık nedenini, kendilerini yakından ilgilendiren konularda yönetim süreçlerine halk katılımının sağlanması ve özerk birimlerin yerel halkın farklılaşan hizmet taleplerini karşılayabilme esnekliğine sahip olabilme isteğidir (Nadaroğlu, 2001: 27).Yerel yönetimler, yerel nitelikli hizmet sunumların gerçekleşmesini sağlamak amacıyla karar organı yörede yaşayan halk tarafından seçilerek oluşturulan, tüzel kişiliğe sahip birimlerdir. Yerel düzeyde alınan kararlara katılıma imkanı sağlayan bu yönetimler, ulusal boyutta insanların kendilerini siyasal yapıya dahil edebilmelerini de kolaylaştırmaktadır. Bu yönüyle yerel yönetimler ulusal ölçekte katılım kültürünün oluşması ve demokrasi anlayışının gelişmesinde önemli bir rol üstlenmektedir.

Yerel yönetimlerin varlık nedeni olarak ifade edilen yönetsel, toplumsal, ekonomik ve siyasal nedenlerin devamlılığında temel ölçütleri; etkinlik, katılım ve özgürlük olarak somutlaştırmak da mümkündür. Yerel yönetimler bu üç kavramın gereği gibi var olabilmesi adına uygulayıcı bir mekanizma görevini yerine getirmektedir. Kamusal hizmetlerin sunumunda bu mekanizmaların işlevselliği, yerel yönetimlerin farklı niteliklerde güçlenmesinde de ayrıca önem taşımaktadır.

Yerinden yönetim sınıflandırmasında iki temel alan ön plana çıkarılmaktadır. Bunlardan biri; siyasal yerinden yönetim, ikincisi ise idari (yönetsel) yerinden yönetimdir (Özer ve Akçakaya, 2014:11-12). Siyasal yerinden yönetimde siyasal gücün merkezi yönetim ve yerinden yönetim arasında paylaştırılması söz konusudur. Bu sınıflandırmada siyasal süreçler ön planda tutulmaktadır. Siyasal yapıda bulunup, bu yapıyı oluşturan birimlerin varlıklarını ve kimliklerini kaybetmeden bir araya gelmesi söz konusu edilmektedir (Arıkboğa, 2015: 30-31). Siyasal yerinden yönetim türünün özellikleri şunlardır: Feodalizm, yerel yönetimlere ya da bölge yönetimlerine hükümet etme gücü verilmesi, devolution, devletten topluma güç aktarımı ve sivil

toplum yapısının güçlendirilmesi, demokratik kitle örgütlerinin, baskı ve çıkar gruplarının, halkın, ilgili kurumların katılımının ve etkisinin artması, halk denetimi, şeffaflık ve hesap verebilirlik (Gül, 2008: 105).

İdari (Yönetmel) yerinden yönetim, yerel ortak hizmetlerin gerekli yasal, mali, yönetmel ve siyasal yetkilerle donatılmış, merkezden özerk yerel yönetim kuruluşları ya da diğer yöntemlerle gerçekleştirilmesi olarak ifade edilmektedir. Desantralizasyon, yerel yönetim, yönetmel adem-i merkeziyet yönetmel yerinden yönetim yerine kullanılmaktadır (Gül, 2008: 96). Yer ve hizmet yönünden yönetmel yerinden yönetim kapsamı belirlenmektedir. Yer yönünden yerinden yönetim birimleri; belirli bir coğrafi alan özelinde, yerel bir topluluğun ihtiyaçlarını karşılayacak yerel nitelikteki kamu hizmetlerini yürütmekle sorumlu yönetim birimleridir. Hizmet yönünden yerinden yönetim birimleri ise; belli bir hizmetin devlet tüzel kişiliği dışında ayrı bir kamu tüzel kişisi oluşturularak hizmet sunma sorumluluğunun bu yapıya özgülenmesini ifade etmektedir (Özer ve Akçakaya, 2014: 12).

Yönetmel yerinden yönetim türünün temel özellikleri şunlardır: Yetki genişliği, yetki devri, imza devri, coğrafi ve hizmet yönetim birimlerine yetki verilmesi, yönetim sorumluluğu verilen birimlere bu sorumluluklar çerçevesinde kullanılmak üzere kaynak aktarılması; etkin, etkili, erişilebilir hizmet sunma arayışının ön planda tutulmasıdır (Gül, 2008:105).

1.5. Metropoliten Yönetim: Kavramı, Yaklaşımları ve Modelleri

Dünya genelinde sanayileşme ve küreselleşme etkisiyle meydana gelen nüfus artışı, hizmet sektöründe meydana gelen genişleme etkisi, toplumsal yapıda meydana gelen ekonomik, teknolojik, sosyal ve siyasal değişimler ortak yaşam alanı olan kentsel alanlarda kamusal mal ve hizmetlere olan talep artışı, talebi mevcut kaynakların sürdürülebilir niteliğini koruyarak yönetebilen yeni yönetim modelleri ve uygulamalarına ilgi ve arayış dinamizmini arttırmıştır. BM 2030 yılına kadar dünya nüfusunun %28'lik kısmının nüfusu 1 milyon ve üzeri olan kentlerde yaşayacağına işaret etmektedir (UN, 2020: 3). Nüfus yığılmalarının etkisini azaltarak nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak, hizmet kalitesini korumak için kent yönetimlerinde yeniden organize olma arayışı metropol kentleri ortaya çıkarmıştır (Oktay, 2016:50).

Metropolitan kent olgusu 20. yy başlarında ortaya çıkmış bir kavramdır. Küreselleşme ve beraberinde gelen değişim dalgası, gelişim kapasitesi ve seyri olan kentsel alanlarda birtakım sorunların da meydana gelmesine sebep olmuştur. Büyük kentsel alanlarda hizmet taleplerinin giderilmesine yönelik arayışlar bu süreçte ön plana çıkmıştır. Bu arayışlar kentsel alanların yönetilmesine yönelik yöntem arayışlarını başlatmıştır. Toplumsal yapıların ekonomik, siyasal ve sosyal niteliklerine ve gelişmişlik derecelerine göre farklı zamanlarda ve farklı biçimlerde ortaya çıkan metropolitan yönetimlerin dayandığı temel değerler farklılık göstermektedir. Metropolitan kent, binalar ve bina fonksiyonları, teknolojik birikim, kültürel miras, çevresel etki mekanizmaları, farklı ekonomik görünüm, konut alanlarının farklılaşması gibi geniş bir kapsamı içine almaktadır. Bu hali ile metropolitan kent, sadece ekonomik ve kültürel yaşam üzerindeki rolü ile değil, aynı zamanda onun geniş hinterlandı üzerindeki etkisiyle farklı bir kent türüdür.

Metropolitan yönetimleri, ulusal politikaların etkisi altında, farklı tercihler çerçevesinde biçimlendirilen yönetimler olarak tanımlamak mümkündür (Çınar vd., 2009: 13). Türkçe’de sıkça kullanılan metropol, metropolis, metropolitan gibi sözcüklerle açıklanmaya çalışılan büyükşehir kavramının Yunanca aslı metro (ana, asıl) ve polis (kent) sözcüklerinin birleşimidir. New Dictionary Of American Politics’e göre; metropolitan alan, geniş bir kent ve onun çevreleyen çok sayıda uydu ve kentsel toplulukların idari yönden ayrı olmakla beraber doğal ve ekonomik bir bağlılık göstermesi şeklinde tanımlanmıştır (Özgür, 2010: 334). Bir başka tanımlamaya göre metropol, bir merkezin ve/veya kentsel bölgenin etrafında kutuplaşmış ve devamlı genişleme halindeki toplulukların geniş bir alanda toplanmasıdır. Bu toplanma fiziki ya da coğrafi anlamda değil, idari anlamdadır. Bu çerçevede, metropolitan alanda bir çekirdek kent bulunmaktadır. Bu çekirdek kent yaşanılan bölgenin cazibe merkezi olma özelliği göstermektedir. Kentin etrafında kendisinden sonra ön plana çıkan pek çok kent bulunmakta, kentlerin gelişimi mevcut cazibe merkezinin çeperinde gelişmekte, şekillenmektedir (Nadaroğlu ve Varcan, 2005: 114).

Nüfus gelişimi ve paralelinde genişleyen kentsel alanlar ile bu kentsel alanların yönetimine ilişkin geniş ve dar tanımlamalar yapmak mümkündür. Dar anlamda kentsel alan, merkez ilçe ile hemen yakınındaki etkileşimli yerleşimdir. Bu

etkileşim nüfus hareketlerinin yaşanılan alanı kullanma sıklığına göre şekillenmektedir. Geniş anlamda kentsel alan ise, dar anlamda var olan kentsel alanların özelliklerini taşıyan geniş bir coğrafi alanda varlık gösteren, doğal ve coğrafi faktörlere dayalı olarak bazı ortak hizmetler açısından birlikte hareket etmenin ekonomik, etkili ve verimli olduğu yerleşim alanlarını ifade etmektedir. Bu kavramın metropoliten yönetim olarak tanımlanmasındaki önemli etken, birden fazla belediye, köy, belde vb. pek çok yerleşim alanını içine alan, bir birim tarafından pek çok hizmetin tek elden ve yerinde sunulmasına imkan tanıyan bir yönetim şekli olmasından kaynaklanmaktadır (Özgür,2010:337).

Metropoliten kentsel alanların yönetiminde her ülkenin kendi siyasal koşulları içerisinde merkezi yönetime ya da yerinden yönetime önem verilebilmekte ve bu öneme göre de metropoliten yönetimlerin dayanacağı temel değerler şekillenmektedir (Tuzcuoğlu, 2003: 79). Ölçek ekonomileri ve metropoliten hizmetlerin tek merkezden yürütülmesi hizmetlerde etkinliği ön plana çıkarırken, metropoliten yönetimde alt kademe yönetim birimlerinin oluşturulması demokrasi ilkesine verilen önemin bir sonucudur. Vatandaş katılımının sağlanması, halka yakınlık, farklı niteliklere sahip nüfusun ihtiyaçlarına ve tercihlerine cevap verebilme, yerel topluluğun çıkarlarını koruma ise yerel demokrasiyi öne çıkaran, metropoliten alanların güçlenmesini sağlayan niteliklerdir (Tuzcuoğlu, 2003: 79-80). Büyük kentsel alanlarda hizmet taleplerinin giderilmesine yönelik arayışlar bu alanların yönetilmesine yönelik yöntem arayışlarının miladı olmuştur.

Metropoliten alanlarda kamu hizmetlerinin tüm kullanıcılar için eşit bir biçimde sunulması, kaynakların eşit bir biçimde tahsisi, ölçek ekonomilerinin sağladığı faydanın yakalanması, hizmetlerin etkin ve verimli sunulması, metropoliten alanın uygun planlanması ile ilgili kamu politikalarının oluşturulması gibi gerekçeler, merkezi yönetimlerin metropoliten yönetimler oluşturma yönündeki gerekçeleridir (Çınar vd., 2009: 13). Ulusal politikaların etkisi altında, farklı tercihler çerçevesinde biçimlendirilen, toplumsal yapıların gelişmişlik derecelerine göre farklı zamanlarda ve farklı biçimlerde ortaya çıkan metropoliten yönetimlerin nasıl olması gerektiğine ilişkin farklı yaklaşımlar farklılık göstermektedir (Çınar vd., 2009: 13).

1.5.1. Metroliten Yönetim Yaklaşımları

Metroliten alan yönetiminde kamu yönetimi paradigmlarının etkisiyle şekil alan 4 farklı yaklaşım tespit edilmektedir. Bunlar etkili oldukları tarihsel dönemlendirme sıralamasıyla şöyledir: Reform Kuramı (Eski bölgecilik)(1900-1960), Kamu Tercihi Teorisi (1950-1990), Yeni Bölgecilik (1990+), Yeniden Ölçeklendirme ve Yeniden Bölgeselleşme (2006+) (Eryiğit ve Akpınar, 2020:222).

Reform Kuramı (1900-1860): Keynesyen ekonominin etkili olduğu 1930 sonrası dönemde ABD'de ortaya çıkmıştır. Kuram, büyük ölçekli yönetim yapıları ile yapılan planlamada etkinlik ve yerel hizmet sunumunda verimlilik sağlanabileceğini, metroliten alanlarda idari birim sayısının olabildiğince az sayıda olması gerektiğini savunmaktadır (Oktay, 2016:55). Bunun sağlanması halinde yerel hizmetlerde etkinlik ve tasarrufun gerçekleştirilmesinin mümkün olacağı öngörülmektedir. Metroliten alan sınırları içinde birden fazla birimin yetkili olması halinde ortaya çıkacak parçalı yapının, her bir birimin üretim maliyetlerinin artmasına neden olacağı ileri sürülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasına neden olamamak için metroliten alanların yönetimini tek bir yönetim yapısı altında toplamak vurgulanmaktadır (Tuzcuoğlu, 2003: 79).

Reform kuramı, yerel düzeyde hizmet verilen alanın artmasına bağlı olarak oluşacak sabit maliyetlerin daha büyük birimlere yayılmasını ve böylece kişi başına maliyetin azalacağını savunmaktadır. Ölçek ekonomisi olarak kavramsallaştırılan bu durumda hizmet veren yerel otorite ne kadar geniş bir alanda yetkili oluyorsa sağladığı hizmetin kişi başına maliyeti de o kadar düşük kalacaktır. Beraberinde, çok sayıda hizmet sağlayan birim yerine tek birimin planlama faaliyetinden kaynaklı bir koordinasyon verimliliği oluşacak, parçalı çok sayıda yönetim birimleri eliyle sunulan hizmetlere göre daha ekonomik sonuçlara ulaşılması mümkün olacaktır (Oktay, 2016:55).

Ölçek ekonomilerinin bir diğer verimlilik noktası, tekrarlanan organizasyon yapılarının kaynak kaybının önüne geçilmesidir. Bu varsayım belirlenen ölçekte aynı nitelikteki hizmetlerin tek bir birim eliyle gerçekleştirilmesi araç, gereç, personel, kurumsal yapılanma gibi bir teşkilatlanma yapısını gerektiren maliyetlerin ortadan

kalması tespitine dayanmaktadır. Ayrıca hizmet sağlayan yerel otoritenin hizmet ölçeği genişledikçe planlama, uzlaşma temelli profesyonel bürokrat uygulamalarıyla hizmet maliyetlerinin azalacağı bir diğer savunu noktasını işaret etmektedir. Hizmet sahası genişleyen bir yerel yönetim biriminin hizmet sağlayıcılar için daha güçlü bir kurum görüntüsü ortaya koyması bir başka pozitif etki alanı olarak sırlanmaktadır.

Çok sayıda yerel yönetim biriminin bulunduğu metropol alanlarda nüfus, mücavir alan, kaynak ve kapasite bakımından küçüklük tespiti halinde; birimler arasında hizmet kalite standartları bakımından farklılıkların ortaya çıkacağı, fazla birimin sorumlu yönetim bakımından faydalananlar açısından bir muğlaklık oluşturacağı, ölçek ekonomisinden faydalanma imkanından uzaklaşılacağı, nitelikli insan kaynağından faydalanılamayacağı reform kuramı savunuları arasındadır (Özgür, 2008: 6). Hizmet kalite standartlarının oluşması, büyük ölçekli projelerin gerçekleştirilebilmesi, stratejik plan hazırlama kapasitesine, teknolojik araç ve gerece sahip olunarak hizmet verilmesi gibi çeşitli nitelikler reform kuramında ileri sürülmektedir. Bu tespitler yerel düzeyde optimum ölçek arayışlarıyla ilişkilendirilmektedir. Yerel yönetimlerin optimal büyüklüğüne ulaşılması yönündeki hedeflerin ekonomik verimlilik, demokrasi, hizmet sunumu, kalkınma ve kişi başına gelir gibi çeşitli odak noktaları bulunmaktadır (Korlu, 2019:235). Birleştirme veya ölçek büyütmeyle artan nüfus miktarına bağlı kişi başına düşen hizmet sunum maliyetinin azaldığı en uygun ölçek nasıl belirlenmelidir temel sorunsalı ile nüfus ve hizmet verilen alan kriterlerinin tespit edilmesine vurgu yapılmaktadır. Ancak yerel yönetim birimlerinin sağladığı hizmetler ve bunların çeşitliliği dikkate alındığında optimal büyüklüğün her hizmet için aynı olamayacağı bir diğer gerçeklik noktasıdır (Sharpe,1995).

Reform kuramı 4 temelde şekil almaktadır. Bunlar: merkezileşme, bütünleşme, uzmanlaşmış bürokrasi, yönetimin siyasetten ayrı tanımlandığı özerk yapılarıdır (Sager, 2005:231). Parçalı yönetim modellerinde günlük hayatta ikamet ettikleri yönetim birimi dışındaki kentsel alanlarda siyasal anlamda pasif durumda kalındığına, bu durumun siyasal talepleri iletme noktasında da tespit edildiğine dikkat çekilmektedir. Reform kuramında ise tam tersi bir ilerlemenin varlığı şöyle açıklanmaktadır: Metropol alanın bütününden sorumlu büyük ölçekli yönetim

yapıları karşısında kentsel sorunların bütününe bakabilmek, bu sorunun çözümünde bir parça olabilmek siyasal bir ilgi ortaya çıkarmaktadır (Özgür, 2008:7).

Yukarıda sıralanan tüm pozitif saç ayakları bazı alanlarda etkin işler görünse de bu pozitif etkinin sonsuzluğu tezi savunulmamaktadır. Yerel yönetim birimi olan belediyelerin ürettiği hizmetlerin çeşitliliği dikkate alındığında her hizmet için ortaya çıkan maliyetin her ölçekte aynı sonuçları vereceği tezine karşı çıkılmaktadır. Yerel yönetimler için geçerli optimal bir ölçeğin olmadığına çünkü sunulan her bir yerel hizmetin farklı bir optimal ölçek gerektirdiğine yönelik kabulleri karşı tez olarak güçlendirmektedir (Dollery ve Fleming, 2006'dan akt. Kızılboga, 2015: 152-153).

Kıt kaynakları kullanırken daha etkin sonuçlara ulaşılabilmesi için hizmet sağlanan alan büyüklüğünün optimum olması gereklidir. Yerel yönetimlerin kaynak kullanımında etkinlik sağlaması, hizmet kalitesi ve nüfus yoğunluğu sunulacak hizmetin optimum büyüklüğü ile ilişkilidir. Siyasi, ekonomik, coğrafi, iklimsel ve tarımsal özelliklerden kaynaklanan farklılıklar dikkate alınarak en uygun ölçekle ilişki kurulması mümkün görülmemektedir (Karagel, 2012: 101). Çünkü her hizmetin optimum alanı farklıdır. Süreklilik isteyen hizmetlerin en yakın yerel yönetim birimi eliyle sağlanması beklenirken; süreklilik ilişkisi kurulmayan ve uzmanlık isteyen altyapı hizmetleri için yeterlilik düzeyi yüksek bir idarenin yetkili olması mümkün ve gerekli görülmektedir. Nadaroğlu (2001) bu durumu, fayda alanı bölgesel olan hizmetlerde belediyelerin hizmet sınırlarını genişletmeleri verimler kanununu ortaya çıkarabilir şeklinde açıklamaktadır (Nadaroğlu, 2001: 69).

Ölçek ekonomilerinden beklenen sonuçlar uzun dönemde olumlu olma özelliğini yitirebilmektedir. Uzun dönemde üretim ölçeğinin artışı ile ortaya çıkan tasarruflar sonucunda oluşan birim maliyetlerdeki düşüşün, üretim ölçeğinin optimum seviyenin üzerine çıkması sonucunda artması riski ölçek büyütmenin sonsuz bir verimlilikle sonuçlanmayacağına bir işaret olarak açıklanmaktadır. Çünkü uzun dönemde maliyet eğrisi üretim ölçeği arttıkça negatif eğimli pozisyonundan pozitif eğime doğru geçiş yapmakta "U" şeklinde bir görünüm ortaya çıkarmaktadır (Korlu, 2019:233).

Kamu Tercihi Teorisi (1950-1990) göre; metropoliten alanda bütünleştirilmiş tek bir yönetim, farklı düzeydeki hizmet taleplerini karşılamada, vergi düzeylerini belirlemede başarılı değildir. Hizmet talep edenlerin memnuniyeti, ancak çok sayıda farklı topluluklar ve bunların yönetim biçimlerini içeren bir sistemle sağlanabilir. 1990'lı yıllarda farklı kamu mallarının üretimi için farklı en uygun ölçeklerin varlığına vurgu yapan yaklaşım; metropoliten düzeyde bir bütünleştirme yerine parçalı bir yönetim yapısının, bu yapı içinde yer alan yönetim birimleri arasında rekabeti artırıcı bir rol oynayacağını, ortaya çıkacak bu rekabetin hizmetlerin etkinliğini arttıracığını kabul eder (Çınar vd., 2009: 15-17).

Kamu tercihi teorisine göre, metropoliten alan yönetim sorumluluğunun tek bir birime ait olması halinde, vatandaşın kendisini yöneten yerel birimlerin faaliyetlerine ilişkin yeteri kadar bilgi sahibi olması mümkün görülmemektedir. Bu yaklaşımda, sayıları fazla arttı diye ya da eş güdüm sorunları yaşandığı için yerel yönetimlerin birleştirilmesi, merkeziyetçi ve tekçi anlayışın yansıması olarak değerlendirilmektedir. Bu durumun, yönetimler arası rekabeti ve faydayı ortadan kaldıracığı, tekeli hizmet sunumlarına yol açacağı, demokratik kontrol kanallarını ve seçme özgürlüğünü azaltacağı ileri sürülmektedir (Tiebout, 1956; Parks ve Oakerson, 1989'dan akt. Gül vd., 2014: 97).

Kamu tercihi teorisine göre, nüfus hareketleri ile her geçen gün daha da büyüyen kentsel alanlarda; kamu hizmetlerinde eş güdümü, etkinliği ve ekonomiyi sağlamak için yerel yönetim birimlerini birleştirmenin gereksiz olduğu ifade edilmektedir. Bu alanlarda, yerel yönetimlerin özerkliklerini kaldırmadan birbirleriyle gönüllü iş birliği gerçekleştirebilmelerini sağlayacak yol ve yöntemler geliştirmenin daha faydalı olacağı; yerel katılım ve hesap verebilirliği olumlu etkileyeceği, birimler arasında oluşacak rekabetin sunulan mal ve hizmet kalitesini arttıracığı öngörülmektedir. Ayrıca, bu alanlarda yaşanan sorunların çözümü ve hizmet sunumlarının gerçekleşebilmesi için özel amaçlı yerel yönetim birimleri oluşturulabilmesi ya da belirli hizmet sunumlarının ücret karşılığında sözleşmeyle sağlanabilmesi olanaklı görülmektedir (Gül ve Batman, 2013: 12-13).

Kamu tercihi teorisine göre, yerel yönetimlerin ölçek olarak büyüklüğü ile vatandaş katılımı ve sunulan hizmetlerin vatandaşın beklentilerini karşılama düzeyi arasında bir ters orantının varlığı söz konusudur. Bu ters ilişkiyi gidermenin yolu,

vatandaşın kendisine en yakın yerel yönetimden hizmet almasıdır (Tomas, 2003'ten akt.Tekel, 2001: 6).

Kamu tercihi teorisinin metropoliten alanlara, yerel yönetimlere yansması tekçi ve merkeziyetçi metropoliten reform yaklaşımına bir tepki olarak şekil almıştır¹². Merkezi bir önem verilen vatandaş memnuniyetinin sağlanabilmesi için çok sayıda farklı topluluk ve bunların yönetim birimlerini içeren metropoliten bir piyasa içerisinde vatandaşların yapacağı farklı yer seçimleriyle artacağını ileri sürmektedir. Parçalı yönetim yapısını benimseyen yaklaşıma göre; kamu hizmetinin maliyeti ve niteliği dikkate alınarak yer seçim kararları verilmektedir. Maliyet ve nitelik dikkate alındığında farklı durumlar ve tercihler söz konusu olabilmektedir. Bu tercihleri yapacak olan, müşteri olarak tanımlanan vatandaşlar, daha üst düzey bir eğitim, toplu taşıma gibi kentsel hizmetler için daha fazla maliyete katlanmaya istekli olabilir ve yüksek maliyete rağmen yüksek kalitede hizmet veren bir yerleşim yerini tercih edebilir. Tam tersi kimi vatandaşlar ise daha düşük vergi oranlarını tercih edebilir ve bu tercihe uygun bir yerleşim yerini kendileri için tercih edebilir. Bu durum metropoliten yapılarda bütünleştirme yerine parçalı bir yönetim yapısının, bu yapı içindeki yerel yönetim birimleri arasında rekabetin ve bu rekabetin doğal sonucu olarak hizmet etkinliğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Çınar vd., 2009: 16-19).

Kamu tercihi yaklaşımının metropoliten alan için öneri olarak geliştirdiği 4 temel kavram söz konusudur. Bu kavramların ilki; kamu işlemlerindeki karmaşıklığın azaltılması, şeffaflık özelliğinin artırılması, vatandaşların bireysel tercihlerinin tespit edilmesinde işlevsel süreçlerin geliştirilmesi için merkeziyetçi ve tekçi metropoliten yönetim yapılarına desantralizasyon yapılmasıdır. Önerilen diğer kavram; vatandaşların daha az vergi yüküne katlanarak en çok hizmeti alma konusunda tercihte bulunabilmeleri için metropoliten alanın yönetim olarak parçalanmasıdır. Böylece vatandaşlar tercihlerine dayalı olarak bir yerel yönetim sınırlarına yerleşim sağlayabilecek; parçalı yapı, küçük ölçeklere ve yüz yüze ilişkilere temel oluşturduğu için terki yapılara göre daha demokratik bir yapı ortaya

¹²Metropoliten alanlarda kamu tercihi yaklaşımının geçerli olmasına vurgu yapan teorisyenler; V. Ostrom, C. Tiebout ve R. Warren'dir.

çıkacaktır Kendi kendine idare bir diğer önemli kavramdır. Tekçi yapılarda vatandaş tercihlerinin gölgeleyen bürokrasi tercihlerinin etkinliği, parçalanmış ve küçük ölçekli birimlerde kamu politikası ve uygulamalarına yansıma düzeyi artacaktır. Ve son olarak siyasi kontrol kavramı ile bürokrasinin tüm boyutları ile siyasi kontrol altında olmasıdır (Oktay, 2016: 59).

Genel bir karşılaştırmayla ölçek büyütme yönelimli birleştirmeleri destekleyen ve karşı çıkan görüşleri Tablo 1.4.'de yer almaktadır.

Tablo 1.4. Kamu Tercihi Yaklaşımı ve Reform Kuramı Karşılaştırması

Birleştirmeleri destekleyen temel gerekçeleri Reform kuramı	Birleştirmeleri desteklemeyenlerin temel gerekçeleri -Kamu tercihi
- Hizmet sunulan alan büyüdükçe marjinal maliyetler azalmaktadır. Yerel hizmetlerin(su-kanalizasyon gibi) kapsamlı altyapı hizmetlerinde ölçek ekonomisinin olası olumlu etkileri bulunmaktadır. - Genişleyen hizmet alanında yoğun nüfusa veriliyorsa hizmetlerde kalite azaltmadan maliyetlerde belirli oranda azalma görülebilmektedir. - Büyük belediyeler, sorunlara daha bütüncül bakış geliştirebilir, sorunların çözümü için bölgesel planlar geliştirilmesini sağlayabilir ve ulusal hükümetin politika yapıcılarını daha fazla etkileyebilir. - Büyük belediyeler, yerelde ekonomik kalkınmayı sağlayıcı imkânlar sunar ve bunu destekler. - Büyük belediyelerin daha hesap verebilir, daha etkili hizmet sunan ve maliyetlerin vatandaşlardan tahsisinde daha adaletli bir yönetim biçimi ortaya çıkardığı düşünülmektedir. - Küçük yerel yönetim birimlerinde bedavacı kullanıcılardan kaynaklanan maliyetler oluşmaktadır. Vatandaş, banliyölerde yaşar ve vergisini yaşadığı yerde öder; ancak yoğunlukla şehir merkezinde sunulan hizmetlerden faydalanır. - Büyük belediyeler daha fazla hizmet sunduğundan halkın bu birimlere ilgisi ve bu birimlerde yerel siyasete katılım oranları daha fazladır.Yerel birleştirmeler, çoğulcu toplumlar oluşturur ve çıkar grupları için daha fazla alan sağlar. - Büyük belediyelerin hâkim olduğu alanlarda daha güçlü sivil toplum örgütleri yer alır.	- Birleştirmeler maliyetleri artırmakta ve hizmet kalitesini azaltmaktadır. - Küçük belediyelerde halkın karar alım ve yönetim süreçlerine katılımı daha kolaydır ve daha fazla teşvik edilir. - Küçük belediyelerde halk, kendisini yönetecek kişileri seçerken daha duyarlı davranır. - Küçük belediyelerde yöneticilerin hesap verme sorumluluğu daha fazladır ya da halkın bu yöndeki talebi daha baskın ve etkili olmaktadır. - Küçük belediyelerdeki yapı daha az bürokratiktir. - Küçük belediyeler, tecrübe ve yeniliği de destekler. - Kamu tercihi teorisyenleri, şehir sorunlarının çözümü için küçük birimlerin hizmet sunumunda verimlilik ve etkililik için faydalı olduğunu iddia etmektedirler. - Ölçek ekonomisi, hizmet sunum sorumluluğu bölüşülebildiğinden yani alternatif hizmet yöntemleri geliştirildiğinden bu yana önemini yitirmiştir. Birçok hizmet ihale ile başka firmalara yaptırılabilmekte ve bu durumda ölçek ekonomisi özel sektörün ölçeğine bağlı olmaktadır. - Birleşme uygulamaları tüm yönetim büyüklüğünde geçerli olmamakla birlikte belediyelerde hizmet kalitesinin artırılmasına katkı sağlayan rekabet potansiyelini azaltmaktadır. Bu nedenle küçüklük belediyeler arasındaki rekabeti destekler ve sermayenin buralara çekilmesini sağlayarak daha verimli olunmasına katkı sunar.

Kaynak: Spicer, 2012; Fox ve Gurley 2006; Kushner ve Siegel, 2005

Metropolitan alan yönetimine ilişkin bir diğer yaklaşım, **Yeni Bölgecilik (1990+)**; reform ve kamu tercihi kuramının temel eleştirilerine karşı gelişmiştir. Bölge odaklı ekonomik kalkınma ve iş birliğine odaklanan yeni bölgecilik, küresel ekonomik rekabette metropol alanların avantaj sağlayacağını ileri sürmektedir (Eryiğit ve Akpınar, 2020:226).

Kentsel mekanının yönetim ve ekonomik gelişme vurgusuyla yeniden tanımlanması, rekabet esasına dayalı dünya ekonomisinin yerel avantaj arayışları, mekana dayalı yönetim anlayışını güçlendirerek; kendi politikalarını yapabilen, yatırım kararlarını alabilen, yereli bölgeye taşıyabilen yaklaşımları ortaya çıkarmaktadır (Dulupçu, 2006: 241). Coğrafi ve demografik yapı, uzmanlaşma, verimlilik, fiziki ve beşeri sermaye, altyapı destekli yenilikçilik kapasitesi gibi faktörlerle bölgelerin ekonomik performansının etkilendiği tespitlerine dayanan yeni bölgeselcilik yaklaşımı; öğrenen, bilgi yaratan, teknoloji kullanan kentler vurgusuyla bölgeyi; kalkınma politikalarında bir aktör olarak tanımlamıştır (OECD, 2009: 2-3).

Yeni bölgeci yaklaşım, metropolitan alanların yönetiminde planlama sorununu bu alanlarda hizmetlerin üretim ve dağıtımını hangi mekanizmaların yapacağı ile ilişkili bulmaktadır. Bu çerçevede ölçek sorununu hizmet üretimi ve dağıtımını sorunuyla ilişkilendirmektedir. Metropol alanlarda yapılan birleştirmeleri düşük büyüme ve gelir azalmasına yönelik bir çözüm olarak ileri sürmektedir. Bu yönüyle birleştirmelerle ölçek ekonomilerden fayda sağlanacağını ön plana çıkarmaktadır (Çınar vd., 2009:21).

Yeni bölgeci yaklaşımı yönetimler arası gönüllü iş birlikleri, kamu ve özel sektör ortaklığı, özerk bölgeler arasında rekabete dayalı bölgesel ağlara odaklanmaktadır. Yerleşimler arasındaki serbest rekabetin, bölgesel yayılmanın oluşturduğu dışsallıklar ve eşit olmayan kaynaklar sebebiyle gelişimden uzaklaştığını; bu sebebiyle rekabet yerine iş birliğine dayalı talep birlikteliğinin varlığını işaret etmektedir. Kamu ve özel sektör arasında hiyerarşi içermeyen iş birlikleriyle metropol alanlarda sorunların çözüleceğine vurgu yapmaktadır. Bu yönüyle yeni bölgecilik yaklaşımı yönetimden yönetişime yönelik bir yol izlemektedir (Oktay, 2016:61). Metropol alanlarda güçlü yönetim yapıları

oluşturmak için mutlaka kurumsal olarak birleştirilmiş merkezi yapılara ihtiyaç olmayacağını, bölgesel düzeyde çeşitli özel sektör ve sivil toplum arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ile oluşturulan yönetim kapasitesinin ortaya çıkaracağı çok aktörlü sürecin yönetim temeli ortaya çıkaracağı vurgulanmaktadır (Eryiğit, 2018:54).

Yeni bölgeselcilik yaklaşımı kent bölgeler üzerinden temel dinamiklerini oluşturmaktadır. Kent bölge; kent alanı ve çevre alanı arasında işlevsel bağlantılar kuran, kentleşmenin belirli bir düzeye ulaştığı ya da gelişim sürecinin devam ettiği, belirli bir nüfus taşıma potansiyeline sahip olan, etki alanı içinde birden fazla kente eklemlenebilme kapasitesi bulunan, ulaşım ve iletişim ağlarının, özel mülkiyetin, denetim faaliyetlerinin, firma merkezlerinin ve kamu yönetimi organlarının yoğunlaştığı metropoliten alan olarak tanımlanmaktadır (Parr, 2005:557).

Gelişim odağında bulunan kent alanı ile kırsal/çevre alanı bir ölçekte barındıran kent-bölge; kent alanının sunduğu ekonomik, sosyal, kültürel, teknolojik imkanlarla; çevrede yer alan görece daha küçük ve ekonomik açıdan daha az güçlü olan yerleşmeleri küresel piyasalara taşıyabilme imkanı sunmaktadır (Özışık, 2015: 318; Gül vd., 2014: 252). Rekabete dayalı ekonomileri kent ve çevre alanıyla tanımlayan yeni bölgeselcilik yaklaşımı bu yönüyle; kamusal yatırım politikalarını belirlenen yönetsel ölçeğe taşımaktadır. Özellikle mevcut altyapı sorunlarının bölge ölçeğinde giderilmesini sağlayarak kalkınma potansiyeli güçlendirilmektedir. Scott & Storper (2003)'e göre bu durum, merkez-çevre ilişkisini kurabilmeyi sağlayan kent bölgeleri içinde bulundukları ülkelerin kalkınma odağı olarak göstermektedir (Scott & Storper, 2003).

Yeni bölgeci yaklaşımın savunucularına göre; metropoliten alan yönetimlerinde planlama sorunu, söz konusu alanlarda hizmetin üretimi ve dağıtımının hangi mekanizmalarla yapılacağı sorunuyla doğrudan ilişkilidir. Bu çerçevede ölçek sorunu hizmet üretimi ve dağıtım sorunları temelinde incelenmektedir. Metropoliten alanlarda gerçekleştirilen birleştirmeler düşük büyüme ve gelirlerin azalması sorunlarına karşı bir araç olarak değerlendirilmektedir. Metropoliten alanlarda yerel yönetim birimleri arasında yapılan birleştirmeler yerel

hizmetlerin sağlamlasında ölçek ekonomilerinden üst düzeyde yarar elde edilebileceğine yönelik bir savunu desteklenmektedir. Daha büyük ölçekte yetki sahibi olan yönetimlerin kişi başına daha düşük maliyetlerle hizmetleri sağlayabileceği varsayımında hareket edilmektedir. Bu varsayımın temelinde, genellikle küçük ölçekli alanlarda tek başına hizmet sağlayan yönetsel birimlerin çeşitli yerel hizmetlerin sağlanmasında olası ölçek ekonomilerinden yararlanamadığı tespiti yer almaktadır (Çınar vd., 2009: 21).

Yeni bölgeselcilik yaklaşımı yerel dinamikleri küresel ölçeğe taşıyarak bölgesel kalkınmayı sağlamak yönünde olumlanması yanında bir takım tartışmalara da zemin hazırlamaktadır. Küreselleşme sürecinde mekanı bilgi üreten, kaynak dağıtan ve rekabet edebilen model içinde tanımlayan bu yaklaşım; küresel düzlemde yoğunlaşan iletişim ve etkileşim ortamında kapitalizmin kendisini yeniden ürettiğine dönük tartışmalara da zemin hazırlamaktadır (Efe, 2016: 158). Mekanın küresel anlamını merkezle irtibatı güçlü yapılar olarak tanımlama yeni bölgelcilik yaklaşımı üzerine yapılan tartışmalardan bir diğeridir. Yerel kalkınmayı bölgeye taşıyan sermaye dolaşımına göre belirlenen mekanın sınırları, bölgelerin sosyal ve maddi anlamda yeniden yapılandırılmasını açıklamaktadır (Harrison, 2013: 59-61). Ancak yeni bölgeselcilik yaklaşımı, küresel sermayenin dolaşım sınırlarını doğrudan kentsel mekanla kurulan ilişkiyle değil, merkezle kurulan ilişkiyle tanımlamaktadır. Merkezi konumlandırmaların sorgulandığı küreselleşme sürecinde bu ilişki tartışmalara zemin hazırlamaktadır.

Yeni bölgeselcilik yaklaşımı, yeni-neo-post dayanaklı uygulamaların varlığıyla bir paradigma krizi içindedir. Bölgelerin kalkınmayı etkileyecek düzeyde yerel kalkınmayı destekleyen mali destek hibelerinin, piyasa aktörlerini kentsel mekan üzerinden rekabetçi ve yenilikçi işlevlerle güçlendirmektedir. Bu yönüyle neoliberal uygulamalar yeni kamu yönetimi anlayışını kentsel alanlara taşımaktadır. Ancak bu süreçle, piyasaya aktarılan kamu kaynakları toplam talep oluşturma sürecini etkilemekte, yaklaşım bu görüntüsüyle de tartışılmaktadır (Efe, 2016:173-175).

Metropolitan alan yönetimine yönelik diğer bir yaklaşım; 2006 yılından günümüze, kentsel rekabet kavramına odaklanarak gelen, rekabetçilik temel

sorunsalını benimseyen, geliştirdiği çözümleri metropoliten alanda yeniden ölçeklendirme/yeniden yapılandırma şeklinde tanımlayan son dönemli yaklaşımlardan biri de **yeniden ölçeklendirme ve yeniden bölgeselleşmedir**. Sınırların, rollerin ve fonksiyonların yeniden düzenlenmesini konu alan, devletin yeniden yapılanmasına yol açan küreselleşme ve özel sektör, sivil toplum aktörleri arasındaki ilişkileri dikkate alan bir temelde gelişen yaklaşım, metropoliten ve bölgesel yönetimlere daha fazla yetki verilmesini ileri sürmektedir (Eryiğit ve Akpınar, 2020:222-223).

Yerel yönetimler, yerel nitelikli kentsel hizmet taleplerinin karşılanmasında önemli rol oynamaktadır. Ancak hizmet sunulan kentsel alanda meydana gelen nüfus artışı ve beraberinde ortaya çıkan kentsel yayılma temelli hizmet talebi, daha geniş çaplı hizmet sunumlarının varlığına işaret etmektedir. Bu durum metropolleşen kentsel yapılar için özel yönetim modelleri arayışlarının gündeme gelmesine sebebiyet vermekte, büyük kentler için metropoliten kent yönetim modelleri geliştirilmektedir (Tuzcuoğlu, 2003: 79).

1.5.2.Metropoliten Yönetim Modelleri

Yerel yönetimler, yerel nitelikli kentsel hizmet taleplerinin karşılanmasında önemli rol oynamaktadır. Ancak hizmet sunulan kentsel alanda meydana gelen nüfus artışı ve beraberinde ortaya çıkan kentsel yayılma temelli hizmet talebi, daha geniş çaplı hizmet sunumlarının varlığına işaret etmektedir. Bu durum metropolleşen kentsel yapılar için özel yönetim modelleri arayışlarının gündeme gelmesine sebebiyet vermekte, büyük kentler için metropoliten kent yönetim modelleri geliştirilmektedir (Tuzcuoğlu, 2003: 79).

Metropoliten yönetimlerin ne şekilde kurulacağı hususunda çeşitli yaklaşımlar mevcuttur. Metropoliten yönetim oluşumları, ülkenin merkezileşen olup olmamasına göre üç şekilde belirlenmektedir (Nadaroğlu ve Varcan, 2005: 114). Merkezileşen anlayışın hakim olduğu ülkelerde, metropoliten alanlardaki yerel yönetim birimleri zorunlu olarak bir birliğin etrafında toplanmaktadır. Bu birlikte merkezi yönetim birimlerinden bazılarının da karar ve yürütme organlarında yer almasına imkan sağlayan düzenlemeler mevcuttur. Yerinden yönetim geleneğinin ve

bilincinin hakim olduğu ülkelerde, metropoliten alanlardaki yerel yönetimler; kendi istekleri ile aralarında kentsel topluluk birimleri kurmakta ve metropoliten alandaki hizmetleri kendilerinin düzenleyecekleri esaslara göre ortaklaşa yürütmektedirler. Karma nitelikli uygulamaların söz konusu olduğu ülkelerde ise, bazı ülkeler model olarak yerinden yönetim anlayışını benimsemekle birlikte, yerel yönetimlerin onaylarını almaksızın kanun yolu ile ortak bir yönetim altında hareket alanı oluşturabilmektedir.

1.5.2.1. Metropoliten Yönetim Modellerinin Sınıflandırılması

Metropoliten yönetime yönelik temel modellerin benimsenen farklı kriterler özelinde sınıflandırılma çeşitliği gösterdiği tespit edilmektedir. Keleş (2009)'a göre metropoliten yönetim modellerini geçici ve uzun süreli modeller olarak iki başlık altında incelemek mümkündür (Keleş, 2009: 294- 301). Geçici, küçük ölçekli ve dar amaçlı çözümler kapsamında; yönetimler arası hizmet anlaşmaları, hizmet birlikleri ve özel amaçlı örgütler yer almaktadır. Uzun süreli modeller olarak birleştirmeler ve yerel federasyonlar tanımlanmaktadır.

Yerel nitelikli hizmet talebini karşılayabilmek için yerel yönetim birimleri hizmet satın alabilmektedir. Yerel birimlerin kendi aralarında ya da kamusal veya özel kuruluşlarla hizmet alım satımı için anlaşma yapmaları mümkündür. İzlenen bu yol, yönetimler arası hizmet anlaşmaları olarak ifade edilen geçici, kısa süreli ve dar ölçekli çözümler getiren metropoliten yönetim modelidir (Keleş, 2009: 294).

Yerel yönetimlerin, kendi aralarında birlikler kurarak belli hizmetleri daha etkin yerine getirmelerine imkan sağlayan model, hizmet birlikleri modelidir. Yerel birimlerin, genellikle isteğe bağlı olarak bir araya gelip bir takım yerel nitelikli hizmetleri yerine getirmeleri bu yöntemle mümkündür. Yerel düzeyde talep edilen kimi hizmetlerin, daha etkin ve verimli bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak, bürokrasiden kaynaklanan zaman kaybını ortadan kaldırmak üzere kurulan metropoliten kentsel alanlara yönelik kısa süreli yönetim modellerinden biri de özel amaçlı örgütlerdir (Keleş, 2009: 297).

Metropoliten kentsel alanlarda uygulanan, uzun süreli yönetim modellerinden birisi birleştirmelerdir. Birleştirmeler, yerel yönetimlerin hizmet sunacağı alanın en uygun ölçülerde belirlenmesi yada yerel halkın talebine başvurulmaksızın hakim

yönetim birimleri eliyle gerçekleştirilen metropoliten kentlere ilişkin uzun süreli yönetim modelleridir. Büyük kentsel alanların yönetiminde parçalanmış yapı görüntülerinin ortadan kaldırılarak etkin ve verimli hizmet sunumlarının gerçekleştirilmesi düşüncesi bu modelin temelinde yer almaktadır (Keleş, 2009: 300).

Hizmet sunumları için uygun büyüklükte yerel yönetim birimlerini oluşturmak, hizmetler arası eş güdümü sağlamak, yerel özerklik ve katılım fonksiyonlarını işletebilmek üzere metropol kentlerde yerel federasyonlar modeli önerilmektedir. Bu modelde iki kademeli bir yerel yönetim yapılanmasına gidilmektedir. Bu yapılanmada, üst düzeydeki yönetim basamağı ile alt düzeydeki birimler, çeşitli yerel görevleri, kendi olanak, güç ve teknik gelişme düzeyine uygun olarak aralarında paylaşmakta; kamu gelirleri de bu birimler arasında paylaştırılmaktadır. Üst düzeyde hizmet sunan birimler planlama, ulaşım, altyapı, eğitim, sağlık, su ve aydınlatma gibi hizmetleri yerine getirmekle sorumludur. Alt düzeyde yer alan birimler ise kent içi yollar, temizlik, gıda maddeleri ve bazı denetleme işlerinin yerine getirilmesi sorumluluğunu yerine getirmektedir (Keleş, 2009: 301).

Genel çerçevede ön plana çıkarılan metropoliten yönetim modelleri 4 ana grupta toplanmaktadır: Tek kademeli, iki kademeli, isteğe bağlı (Gönüllü) ve özel amaçlı kuruluşlar şeklindedir (Tuzcuoğlu, 2003:138-223). Tablo 1.5. bu modellerin genel özelliklerine yer verilmektedir.

Tablo 1.5. Metropoliten Yönetim Modelleri (Genel)

Model Adı	Özellikleri
Tek Kademeli Model	Metropoliten alanda tek bir yerel yönetim kademesi bulunur. Metropol alandaki çok sayıda parçalı yapıdaki belediyeler merkezi büyüklükteki belediyeye katılır yada belediyeler kaynaşarak tek ve büyük bir belediye yapısı ortaya çıkarır. Katılma ve kaynaşma içinde olan belediyeler tüzel kişiliklerini, yetki ve özerk niteliklerini kaybeder, oluşturulan büyük yapının parçası olarak fonksiyon gösterir. Diğer bir görüntüde tek kademeli model, çok sayıda parçalı yapının üst bir birimi olmadan metropol alandaki yerel hizmetleri gerçekleştirmesi şeklindedir. Örnekleri: Toronto, Melbourne, Canberra
İki kademeli Model	Metropoliten alanda yerel hizmetleri gerçekleştirilmesinden sorumlu alt ve üst olmak üzere tüzel kişiliğe sahip iki kademeli bir yerel yönetim yapısı ortaya çıkar. Üst kademe metropol alan ölçeğinde örgütlenir. Alt kademe metropoliten alan ölçeğinde ilçe, belde gibi küçük ölçekli belediyelerden oluşur. Üst kademenin yürütme ve karar organı halk olabileceği gibi alt kademeden gelen belediye üyeleri de olabilir.

	Hizmet yetkileri kademeler arasında paylaştırılır. Alt kademe kendi ölçeğinde hizmetleri sağlamakla sorumlu iken üst kademe ölçek bütününden elde edilen kaynakları tüm ölçeğe yansıtacak hizmetlerin gerçekleştirilmesinden sorumludur. Yetkilerin dağılım ağırlığı ülkelerin koşullarına göre değişim gösterebilir. Örnekleri: Londra, New York, Tokyo, Barcelona, Paris, İstanbul.
İsteğe Bağlı (Gönüllü) Yönetim modeli	Tek kademede örgütlenmiş çok sayıdaki belediyenin yerel nitelikli hizmetler için yardımlaşma amacıyla oluşturdukları yapılarıdır. Bu modele belediyelerin katılması için bir zorunluluk yoktur. Kurulduktan sonra katılan belediyelerin birlikten ayrılabilme serbestisi vardır. Belli bir hizmetin sağlanması konusunda iş birliği yapılması halinde ortaya çıkan sonuç verimlilikle ilişkilendirilir. Birlik modeli metropol alanın tamamını kapsamı halinde verimsiz bir modele dönüşebilme dezavantajıyla da ilişkilendirilir. Örnekleri: Bologna, Los Angeles, Vancouver
Öze amaçlı kuruluşlar	Metropol alanı ölçeğinde gerçekleştirilecek temiz su, atık su, katı atık, rekreasyon alanları, elektrik, doğalgaz gibi hizmetlerin sağlanması amacıyla kurulmuş yerel yönetim modelidir. Hizmet alanına ilişkin tüzel kişiliği ve ayrı bir bütçe yapılanması bulunmaktadır. Bu yönetim modelinin denetimini, metropol alandaki yerel yönetim birimi gerçekleştirir. Teknik niteliği ağırlıklı olan hizmetlerin gerçekleşmesinde faydalanan model olma özelliğindedir. Bu modelde halk katılımına yönelik bir elverişlilik bulunmamaktadır. Modelin siyasi sorumluluğu denetimini gerçekleştiren yerel yönetim birimine aittir. Siyasi etkiden uzak olması yönüyle sağlanan hizmette profesyonelleşme etkisi ortaya çıkar. Örnekleri: Türkiye'de Su ve Kanalizasyon idareleri

Kaynak:Tablo Tuzcuoğlu, 2003: 138-223' den faydalanılarak hazırlanmıştır.

Shah (2012) metropoliten yönetim modellerinin sınıflandırılmasında kademe ve koordinasyon vurgusu yaparak modelleri altı grupta toplamaktadır. Bunlar: Üniter metropoliten yönetim modeli, dikey olarak koordine edilmiş iki kademeli metropoliten yönetim modeli, yatay olarak koordine edilmiş metropoliten yönetim modeli, yatay olarak örgütlenmiş metropoliten yönetim modeli, koordine edilmemiş iki kademeli metropoliten yönetim modeli, koordine edilmemiş ve parçalanmış tek kademeli metropoliten yönetim modeli (Shah, 2012:13-19).

Tablo 1.6. Metropoliten Yönetim Modelleri (Kademe ve Koordinasyon Kriteri Ayrımı)

Model Adı	Özellikleri
Üniter Metropoliten Yönetim	Metropol alandaki çok sayıdaki belediye bu modelde tek bir yapıda birleştirilir. Şehirde yerel yönetimler düzeyinde tek bir yerel yönetim yapısı vardır. Örnekleri: Toronto, Melbourne, Canberra
Dikey olarak koordine edilmiş iki kademeli metropoliten yönetim modeli	Metropol alanının bütününde veya önemli bir kısmında örgütlenmiş bir üst kademe ve alanın küçük bölümlerinde örgütlenmiş tüzel kişiliğini koruyan alt kademede yerel yönetim birimleri bulunur. Koordinasyon ve denetim yetkisi üst kademede, metropol ölçeğinde kullanılır. Örnekleri: Tokyo, Zagreb, Berlin, Türkiye

Yatay olarak koordine edilmiş zorunlu metropoliten yönetim modeli	Metropol alanda yasal çerçevede iki kademe olmak zorundadır. Her kademenin bağımsız olarak sorumlulukları bulunmaktadır. Her iki kademenin meclisleri genellikle halk tarafından belirlenir. Üst kademe alt kademe ile koordinasyonu sağlama sorumluluğundadır. Alt ve süt kademe arasında dikey bir koordinasyon yapılması bulunmamaktadır. Örnekleri: Belgrad, üsküp, Kopenhag.
Yatay olarak örgütlenmiş gönüllü metropoliten iki kademeli yönetim modeli	Metropoliten alan içinde bazı belediyelerin belli hizmetleri birlikte görmek amacıyla aralarında kurdukları ortaklık anlaşmaları veya hizmet sözleşmeleri ile gerçekleştirilmesini sağlayan modeldir. Örnekleri: Vancouver, Helsinki
koordine edilmemiş iki kademeli metropoliten yönetim modeli,	Metropoliten alanda yerel yönetim birimleri bir arada olmakla birlikte aralarında yatay ya da dikey bir koordinasyonun düşük seviyede olduğu bir modeldir. Örnekleri. Bükreş
Koordine edilmemiş ve parçalanmış tek kademeli metropoliten yönetim modeli.	Metropoliten alan özerkliğine sahip çok sayıda yerel yönetim birimi arasında koordinasyona dayalı hizmetler farklı il veya eyaletlerde gerçekleştirilir. Bu parçalı yapıda bir koordinasyon sağlayıcı üst kademe bulunmaz. Örnekleri: Delhi, Milan, Washington.

Kaynak: Shah ,2012: 10-13; Gül ve Batman, 2013:13-14; Eryiğit ve Akpınar, 2020: 227-229; Oktay, 2016:67'den faydalanılarak tablo hazırlanmıştır.

1.6. Kamu Yönetiminde Paradigma Değişiminin Kamu Hizmetine ve Yerel Yönetimlere Etkisi

Kamu yönetiminde geleneksel yönetim anlayışından yeni kamu yönetimi modeline geçilmesinden etkilenen devletin temel faaliyet alanlarından biri de kamu hizmetidir. Merkezi ve yerel yönetim ilişkilerinin yeni kamu yönetimi paradigmalarından etkilendiğine yönelik tespitleri nitelik ve nicelik olarak kamu hizmetindeki değişim üzerinden tespit edebilmek mümkündür. Kamu yönetiminde paradigma değişimlerinin bir diğer tespit noktası, yeni kamu yönetimi paradigmasının temel stratejilerinden biri olan yerelleşme politikasının aktörü, yerel yönetimlerdir. Bu başlık altında kamu yönetimindeki paradigma değişiminin kamu hizmeti ve yerel yönetimlere etkisi incelenmektedir.

1.6.1.Kamu Hizmeti Kavramı ve Kamu Yönetiminde Paradigma Değişiminin Kamu Hizmetine Etkisi

Kamu hizmeti kavramının özellikleri doğrultusunda tanımlamalar çeşitlenmektedir. İdare hukuku bağlamında kamu hizmeti; idari işlem, idari sözleşme, kamu malı, kamu görevlisi, kamulaştırma, devletleştirme konularıyla kurulan ilişkiyle sınırları belirlenen bir temelde ön plana çıkmaktadır (Özer, 2019:12). Kamu maliyesi bilimsel temellerinde kamu hizmeti tanımlamasında ise iki temel özelliğe dikkat çekilmektedir. Bunlardan birisi; kamu hizmetinin tüketimde

rekabete konu edilmemesidir. İkincisi ise kamu hizmetinden mahrum bırakılmanın mümkün olmamasıdır (Sezer ve Vural, 2010:205).

Kamu hizmetini yerine getiren organlar ve hizmetin sağlanma şekli bakımından bir değerlendirme yapıldığında; kamu hizmeti kavramı organik, maddi ve şekli nitelikleriyle de bir tanımlama çemberinde yer almaktadır. Organik anlamda kamu hizmeti; bir görevi gerçekleştirmek için bir kamu tüzel kişisi tarafından tahsis edilmiş sorumlu organ ve mali araçların bütünü olarak tanımlanmaktadır (Giritli vd., 2001: 1016). Maddi açıdan kamu hizmeti tanımlamasında kamu yararına vurgu yapılarak toplumsal ihtiyaçların karşılanmasını sağlayan bir kavramsal temel ortaya konmaktadır. Şekli anlamda yapılan tanımlamada ise, kamu yararı esas alınarak toplumsal bir ihtiyacı karşılamak üzere faaliyette bulunan tüzel kişileri ve onların denetim ve gözetimi altında hizmet sağlayan özel hukuk çerçevesinde kamu hizmet sorumluluğunda gerçekleştirilen faaliyetlerin bütünü vurgulanmaktadır (Günday, 2011: 330).

Devletin sorumluluğunda kamu yararı ortaya çıkarmaya yönelik faaliyetlerin sınırlarını belirleyen kamu hizmeti kavramı, belirlenen çerçeve içinde şu genel tanımlamayla kavramsallaştırılmaktadır: *"Devlet veya diğer kamu tüzel kişilerinince veya bunların yakın kontrolleri altında özel teşebbüsler eliyle kamuya arz edilmiş olan, genel ve kolektif ihtiyaçları karşılamak ve kamu yararını sağlamak için uygulanan devamlı ve düzenli faaliyetler"* (Onar, 1996:13).

Kamu hizmetinin tanımlamasıyla ilişkili özelliği, hizmet sunumlarına hakim olan temel ilkelerdir. Bu ilkeler; süreklilik, değişkenlik ve uyum, eşitlik ve tarafsızlıktır (Gözübüyük, 2003: 32). Kamu hizmeti kamu yararını sağlama amacıyla gerçekleştirilmektedir. Temel ilkelerden biri olan süreklilik, kanuni düzenleme kapsamında belirlenen sınırlamalar dışında kesintisiz ve düzenli olarak sağlanmasını açıklamaktadır. Kamu hizmetinin temel ilkelerinden olan değişime uyum sağlayabilme özellikle teknolojik gelişmelerin kamu hizmetleriyle entegrasyonunu ifade etmektedir. Kamu hizmeti sağlayan kamusal örgütlenme yapılarında, işleyiş süreçlerinde ve yönetim yapılarında değişim ihtiyacının karşılanması değişkenlik ve uyum ilkesiyle ilişkilidir. Kamu hizmetlerinin nesnellik ölçüsünde, herkese eşit

şekilde faydalanabilme imkanı sağlaması; artan kamusal hizmet taleplerine katkı payı niteliğinde ücret alınarak fayda sağlama alanının genişletilmesi eşitlik ve tarafsızlık ilkesiyle ilişkilidir (Altın, 2013:104-105).

Kamu hizmeti farklı türde sağlanabilmektedir. İktisadi, idari, sosyal, bilimsel-teknik-kültürel kamu hizmeti bu kapsamda sıralanan hizmet türleri arasındadır. Devletin ekonomik alana müdahalesini açıklayan iktisadi kamu hizmeti, toplumun ihtiyaçlarını özel hukuk sınırları içinde karşılamaktadır. Geleneksel kamu yönetimi fonksiyonlarını gerçekleştirmek üzere idari yapılar tarafından sağlanan hizmetler idari kamu hizmetleridir. Çalışma hayatının düzenlenmesi, sosyal güvenlik, sosyal yardım, sosyal hizmet konularında sağlanan hizmetler sosyal kamu hizmetidir. Bilimsel-teknik-kültürel kamu hizmeti devletin bilimsel ve teknik araştırmalar, müzik, tiyatro, bilim ve kültür-sanat alanına ilişkin yürütülen faaliyetlerini kapsamaktadır (Günday, 2004:303-304).

Kamu hizmetinin türleri bakımından yapılacak ayrımı hizmetin etkisini gösterdiği alana göre değerlendirmek de mümkündür. Kamu hizmetinin etki alanı ülke sınırları kapsamaktaysa ulusal; yerel düzeyde, mahalli-yöresel ihtiyaçların giderilmesine odaklanması halinde yerel kamu hizmeti şeklinde bir ayrımla ilişkilendirilmektedir (Giritli vd., 2001: 794).

Kamu hizmetleri hizmet sağlayıcı bakımından da bir ayrımla ilişkilendirilmektedir. Sağlanan hizmetin yalnız kamu yönetiminde sorumluluğunda olması halinde kamu hizmeti tekel niteliğinde kamu hizmeti olarak ifade edilmektedir. Bu hizmetlerde fiyat mekanizması üzerinden oluşan bir rekabet anlayışı olmaksızın herkes kendi tercihlerine göre yararlanabilmektedir. Tüketimde eşitlik ve birliktelik olan bu hizmetler kamusal hizmet olarak ifade edilmektedir. Bu nitelikteki mal ve hizmetler, sadece kamu yönetimi eliyle sağlanabilen tam kamusal hizmetlerdir (Öztürk, 1997:36-37).

Hizmetin sunulmasında özel sektöre hareket alanının tanımlanması söz konusu ise, özel sektör eliyle hizmet taleplerinin karşılanması mümkün oluyorsa bu hizmetler tekelsiz hizmetler olarak tanımlanmaktadır (Günday, 2004: 301). Kamusal hizmetler dışında üretim sürecinde piyasa mekanizmasının katılabildiği hizmetler ise

yarı kamusal hizmet olarak ifade edilmektedir. Uygulama süreçlerinde bu hizmetlerin bir kısmı veya tümü kamu tarafından üretilmekte veya türüne, miktarına, kalitesine, fiyatına devlet müdahalesi söz konusu olabilmektedir. Bu nitelikteki mal ve hizmetlerin üretilmesi ve tüketilmesi sürecinde ortaya çıkan dışsallıklar sebebiyle; hizmet faydasının tüketen kişiler dışına da dağılması, üçüncü kişiler veya toplumun da faydalanabilmesine imkan sağlamaktadır. Yarı kamusal hizmetlerin bazı türlerinde oluşan dışsallıklar; elektrik, su, kanalizasyon, itfaiye gibi hizmetlerde olduğu gibi bölgesel nitelik gösterebilmektedir. Bu tür hizmetlerin bölünebilir ve fiyatlanabilir özelliği sebebiyle özel sektöre bırakılabilmesi mümkündür. Ancak bunların üretimi ve tüketimi sırasında ortaya çıkacak dışsallıkların toplumsal yaşantıya etkisi dikkate alınarak genellikle kamu yönetimi eliyle gerçekleştirilmesi söz konusudur (Öztürk, 1997: 37-38). Bu ayrım kamu hizmetinin gerçekleşme şekilleri bakımından bir başka ayrıma temel oluşturmaktadır. Kamu hizmetlerinin idare tarafından görülme şekline hizmet sunma yöntemi bakımından emanet usulü olarak ifade edilmektedir. İdare dışında hizmetlerin özel kişilere gördürülmesinde müşterek emanet, iltizam, ruhsat, imtiyaz, yap-işlet-devret yöntemlerinden faydalanılmaktadır (Günday, 2004:306).

Tam kamusal ve yarı kamusal nitelikteki kamu hizmetlerinin merkezi yönetim veya yerel yönetim eliyle sağlanmasında ön plana çıkarılan kriter etkinliktir. Optimum hizmet alanı belirlenerek, belli bir kamu hizmetinin en etkin bir şekilde, toplum yönünden en az maliyetle sunulabilmesine yönelik hizmet alanı büyüklüğünün belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada merkezi ve yerel yönetimler düzeyinde kamu hizmetinin bölüşümü söz konusu olmaktadır. Merkezi yönetim ve yerel yönetim birimleri arasında kamu hizmetinin sağlanmasına yönelik bir süreçte; ekonomik ve idari etkinlik, mali adalet ve siyasi sorumluluk kriterleri dikkate alınmaktadır (Öztürk, 1997: 38-42). Bu kriterlerin etkisi, kamu yönetimini etkileyen temel bilimsel düşüncelerle farklılaşmaktadır.

Tarihsel kökenleri incelendiğinde 16.yüzyılda ortaya çıktığı tespit edilen kamu hizmeti kavramının gelişiminde devletin faaliyet alanının genişlemesi bir kriter olarak belirlenmektedir. 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kapsamı genişleyen, 20. yüzyılın başlarından itibaren gelişen ve çeşitlilik gösteren devlet faaliyetleri,

idare hukuku bağlamında devletin organik bir bağı olarak kabul görmüştür. Bu kabul temellerinde çeşitli okulların¹³ bilimsel düşünce temelleri yer almıştır (Arslan, 2020:513). Bu yönde düşüncelerini ortaya koyan isimlerden biri olan Leon Duguit; kamu yönetimi kavramının bir unsuru olarak kamu hizmetini niteliği gereği sadece devlet gücünün kullanılmasıyla gerçekleşen, bu özelliği sebebiyle sadece devlet yönetiminin sorumluluğunda sağlanan, düzenlenen ve denetlenen faaliyetleri kamu hizmetinin kavramsal tanımlamaları içinde açıklamaktadır (Onar, 1996:32).

Geleneksel kamu yönetimi yaklaşımı, kamu hizmetinin devlet eliyle doğrudan vatandaşlara sunulması anlayışını benimsemektedir. Kamu yöneticileri kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde seçilmiş yönetime karşı sorumlu olmaktadır ve takdir yetkisine dayalı hareket alanı sınırlı tutulmaktadır. Hiyerarşik bir yapılanma temelinde kamu kurumlarında etkinlik ve rasyonel değerlerin ön plana çıkarıldığı yaklaşım, vatandaş katılımına sınırlı ölçüde alan tanıyan kapalı sistem görüntüsünü içermektedir (Ütük, 2015:50). Keynesyen iktisadi düşüncesi ve beraberinde gelişen Refah Devleti, iktisadi alanda aktif olan bir devlet modelini benimsemektedir. Refah devleti gelişimine bağlı olarak kamu yönetimine yönelik beklentilerin artması, kamusal sorumluluk kapsamında çeşitli faaliyetlerin gerçekleştirilmesinin zorunlu hale gelmesiyle sonuçlanmıştır. Eğitim, sağlık, altyapı, sosyal hizmetler, enerji, çevre, bayındırlık, bankacılık, madencilik, tarım, ulaştırma, sigortacılık alanlarında devlet doğrudan düzenleme ve yönlendirme yapan, finansman kaynağı sağlayan, hizmetlerin üretilmesi ve işletilmesi sorumluluğunu eş zamanlı olarak üstelenen bir yapısal forma ulaşmıştır (Altın, 2013:108; Arslan, 2020:520; Ütük, 2015: 51).

Devletin sorumluluğunda sağlanan kamu hizmetlerindeki artış, bütçe içerisinde transfer harcamalarının kapsadığı alanı genişleten bir bütçe yükü görüntüsüne dönüşmüştür. Kamusal faaliyetlerin finansmanında kamu kaynaklarının kullanılması, kaynak talebinin karşılanamadığı noktada kamu borçlarına yönelim sebebiyle borç miktarında artış meydana gelmesi kamuoyunda kamunun büyüklüğü sebebiyle verimsiz kaldığı söylemlerini beraberinde getirmiştir (Altın, 2013:108;Arslan, 2020:516).

¹³Leon Duguit, Roger Bonnard ve Gaston Jeze tarafından kurulan kamu hizmetleri (Bordeaux) Okulu (Avcı, 2014:107-108).

Kamu hizmet, devletin yönetim çevresini ifade eden kamu yönetiminde paradigma değişiminden etkilenen alanlardan biridir. Kamu yönetimindeki paradigma değişimlerinin etkisiyle; kamu hizmetinin kavramsal tanımlamasında, kamu hizmetinin sunulma şekli ve niteliğinde değişim meydana gelmiştir. Kamu hizmetinin kapsamı ve kamu örgütleriyle sağlanan hizmetlerin sunulma şekillerinde değişimin izleri görülmüştür (Altın, 2013.111-114).

Devletin kamu hizmeti sunumundaki rolünün değişmesinde ön plana çıkan etkenler şöyle sıralanmaktadır: Teknolojinin gelişimi, ulus devlet anlayışında meydana gelen değişim, hızlı kentleşme olgusu, merkezi ve yerel yönetim ilişkilerinin küreselleşme süreciyle birlikte içerik değiştirmesi, ekonomik anlamda meydana gelen gelişmelerin mevcut kaynakların kullanımında etkinlik ve verimlilik arayışını arttırmasıdır (Sezer ve Vural, 2010:212-216). Bu etkenler 1980'li yıllardan sonra geleneksel kamu yönetiminin yetersizliklerini gidermek söylemiyle; devlet yönetimlerinin desantralize edilmesi, hiyerarşik yapılarının esnetilmesi, kalite, yenilik, vatandaş-müşteri taleplerine odaklanılmasını tetiklemiştir. Devlet yönetiminde etkinliğin nasıl sağlanacağına yönelik temel soru; kamu hizmetlerinin daha etkin, ekonomik ve etkili sunacak mekanizmaları içeren yönetsel yapı arayışlarını kuvvetlendirmiştir (Ömürgönülşen, 2003: 3).

Yeni kamu yönetimi modeli kamu hizmeti politikalarının seyrini değiştirmiştir. Devletin kamusal faaliyet alanının daraltıldığı, toplumsal boyutlarının küçültüldüğü yeni kamu işletmeciliği yaklaşımı, hizmetten yararlanan öder ilkesiyle kamu harcamalarının müşteri kimliği ile ilişkilendirilen vatandaşlardan karşılanmasını sağlayan bir işletme anlayışıyla geleneksel kamu hizmeti düşüncesindeki kamu yararı ve kamusalılık ilkeleri yerine etkinlik ve verimlilik ilkeleriyle kamu hizmeti niteliklerini ilişkilendirmiştir (Arslan, 2020:519). Bu sürecin kamu hizmetine etkisi; girdilerinden çok çıktılara odaklanan bir sürecin ortaya çıkması, müşteri odaklılık, performans yönetimi, kamu yönetiminde piyasa mekanizmasının hakim olması, yerellik, rekabet, sorumluluk, hesapverebilirlik temelinde açıklanmaktadır (Ayhan ve Önder, 2017:31).

Yeni kamu yönetimi paradigması merkezi yönetimin hakimiyet alanını daraltmıştır. Sadece kamu sektörü hizmetleri ve sistemi yerine kamu ile özel sektör arasında karşılıklı iş birliğine dayalı disiplinler arası bir iş birliği temelini geliştirmiştir. Özel sektörün organik yapısı, hizmet sunma araçları, hizmet üretme süreçleri; hizmet sunulan alanda etkileşim, denetim, rekabet, teknoloji kullanımı, sektörel iş birlikleri gibi işletme disiplinine yönelik araçlar kamu hizmetiyle ilişkilendirilmiştir. Devletin düzenleyici ve denetleyici devlet sınırlarında kalması hedefiyle kamu hizmeti sorumluluk alanının daraltılması, piyasa mekanizmasının alanının genişletilmesi; daha az basamaklı organik yapılar ve yatay genişlemeye dayalı örgütlenme yapılarının tercih edilmesi, yönetim yetkisinin merkezileştirilmesi mümkün olmuştur. Yerel yönetimlere daha geniş alanda ve etkin yetki devri yapılması, özel sektör ve sivil sektör ile koordinasyon ve iş birliğine dayalı esnek yapıların kontrolünde hizmet sunumlarının gerçekleştirilmesine yönelik bir ilgi ortaya çıkmıştır (Mecek ve Yılmaz, 2021: 258-259).

Yeni kamu yönetimi paradigması içinde kamu hizmetini etkileyen stratejilerden birisi özelleştirme. Kamu hizmetlerinin sunulması bakımından özelleştirme stratejisi, devletin ekonomik anlamda serbest piyasa önündeki tüm engelleri kaldırmasına yönelik karar, eylem ve işlemleri açıklamaktadır. Bu durumda, kamu hizmetini sağlamak yalnız devletin sorumluluk alanında ve kamusal örgütler eliyle değil; serbestleştirme, hizmet ihalesi, kullanıcı payları, kurumsal varlıkların satışını içeren bir süreç yönetimiyle ilişkilendirilmektedir (Özer, 2019:33). Özelleştirme stratejisinin uygulama önceliği ulus devlet yerine yerel yönetimlere yöneliktir. Kamu yönetiminde daha az maliyetle daha iyi nasıl çalışılabileceğine yönelik sorgulamalar bir yanda devletin küçültülmesine yönelik reformların hayata geçirilmesini sağlarken; diğer yanda yerel yönetimlere yetki devredilmesi, özel sektörün hizmet sunum süreçlerine katılmasına yönelik normatif adımların atılmasını içermektedir (Özer, 2019:39).

1.6.2.Kamu Yönetiminde Paradigma Değişiminin Yerel Yönetimlere Etkisi

Yeni kamu yönetimi paradigmasının kamu hizmetinin sunulmasını etkilediği alanlardan biri yerel yönetimlerdir. Kamu hizmetlerinin etkin, verimli, hesap verebilir, şeffaf, hızlı, kaliteli, düşük maliyetli sağlanması için benimsenen usul ve

esaslardan biri kamu hizmetinin vatandaşa en yakın yerde sunulması, yerelleşmedir. Kamu hizmeti talebinin vatandaşa en yakın yerde, ilk başvuru yerinde sunulmasının sağlanması; kurumsal yapı, hizmetin talep edildiği yerelin koşulları ve hizmetin maliyet esasları dikkate alınarak sağlanması devletin faaliyet alanının daraltılması, merkezi yönetimlerin yerel yönetimlere yetki ve görev devretmesi, desantralizasyon politikaları yeni kamu yönetimi yaklaşımının temel hedefleriyle ilişkilidir (Karatoprak, 2010:367; Sezer ve Vural, 2010:213).

Tarihsel perspektifte her dönem için benimsenen tek bir kamu yönetimi paradigması geçerli olmamış, dönemsel etkiler kamu yönetimi modellerinde değişikliği de beraberinde getirmiştir. Yaşanan bu değişimden ülkelerin yerel yönetim kültürü de farklı düzeyde etkilenmiştir. Liberalizm, Keynesyen Refah Devleti ve Neoliberalizm, kamu yönetiminde paradigma değişiminin etkilerinin görülmesinde; klasik bürokrasi modelinden, neoklasik örgüt teorisine, modernizmden post modernizme ilerleyen süreçte etkili olmuştur (Özer, 2021:142-151; Hergüner, 2017:75-78).

Değişen kamu yönetimi yapısı merkezi ve yerel yönetim düzeyindeki ilişkinin değişim ve dönüşüm sürecini beraberinde getirmiştir. Yeni kamu yönetimi, parçalı yapıları öncelikli tutarak yetkilerin merkezden yerele devrine yönelik bir yerelleşme etkisi ortaya çıkarmıştır. Yeni kamu yönetiminin etkisiyle yerel düzeyde hizmet sağlayan birimlerin kapsamı genişlemiştir. Sivil toplum kuruluşları, özel sektör kuruluşlarının belirli bir bölgede yerel ortak ihtiyaçların karşılanması için kamu kurumlarının gözetim ve denetimi altında düzenli ve sürekli faaliyetler yerel hizmet tanımıyla örtüşmüştür. Küresel ölçekte rekabetin yerel kalkınmaya olan etkisi dikkate alınarak; etkinlik, verimlilik, ölçek ekonomilerine yönelik faydalar ülkelerin yerel yönetim sistemlerinin nicelik ve nitelik olarak değişimine neden olmuştur (Bozlağan, 2008:16-17).

Yeni kamu yönetimi yerel yönetimleri; yerel hizmet kavramı, yerelleşme, yerel yönetim sistemleri, kentler, yönetime katılım süreçleri, hizmet sunum biçimleri, yönetim-birey ilişkisi bakımından genel çerçevede etkilemiştir. Yerel yönetimler mali kaynaklarını etkili kullanmak üzere yeni yol ve yöntemler geliştirme; özel sektörle iş birliği ve ortaklık yapma yönünde kurumsal yönetim uygulamalarında farklı süreçleri denemeye başlamıştır. Bu etkiyle yerel yönetimlerin hizmet sunma

biçimlerinde alternatif yolların kullanılmasına yönelik bir ilgi ortaya çıkmıştır (Bozlağan, 2008:16-22).

Kamu yönetimi paradigmalarından etkilenen kamu hizmetindeki değişimle yerel yönetimlerin güçlendirilmesi arasında birkaç boyutta ilişki kurmak mümkündür. Merkezi ve yerel yönetim birimleri arasında ulusal ve yerel hizmet ayırımına dayalı ilişkilerin yeniden tanımlanması, yerel yönetimlerin yerel hizmet ölçeklerinin yenilenmesi ve genişletilmesi; merkezi yönetimlerin yerel yönetim birimlerine ek olarak sivil toplum kuruluşları, vakıflar, özel ve yarı kamusal nitelikteki kuruluşlara yetki ve görev paylaşımında bulunması ulus devlet sorumluluğunda merkezi olan kamu hizmetlerinin yerel düzeyde yönetim birimleri ve piyasa ile ilişkilendirilmesi bu çerçevede değerlendirilebilir (Gül ve Özgür, 2004: 162).

Yeni kamu yönetimi modeliyle değişen ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve teknolojik gelişmelerle yerelleşme politikasının söylemleri ilişkilidir. Özelleştirme, özelleştirme zemininin uygun olmadığı alanlarda piyasa benzeri yapılarla devletin küçültülmesini sağlayarak etkinlik, etkililik, ekonomiklik hedeflerine ulaşılması için desantralize yapılar ön plana çıkmıştır. Özellikle ulus üstü yapıların vatandaş ihtiyacına cevap veren bir kamu yönetimi anlayışını işaret etmesi; farklı ülke örneklerinde, farklı düzeylerde yerel yönetim yapılarının gelişmesinde etkili olmuştur. Desantralizasyon, yetki devri, yetki aktarımı, şirketleşme, küçülme, özelleştirme, ihale etme, vatandaş katılımı, toplam kalite yönetimi gibi reform araçlarıyla; etkinlik, ekonomiklik, etkililik, hesapverebilirlik, rekabet edebilirlik, yönetime katılma, şeffaflık gibi reform ilkeleri uygulamaya konulmuştur. Devletin faaliyet alanının küçültülmesi, piyasa mekanizmasının hakimiyet alanının genişletilmesi, yerel düzeyde örgütlenmiş sivil kuruluşların politika belirleme ve uygulama süreçlerine katılması yerel yönetimler düzeyinde iki temel ihtiyacı ön plana çıkarmıştır. Bunlardan birisi; yerel hizmet alanında gelişmiş bir yerel yönetim kapasitesi ve etkili bir yerel liderlik modelinin oluşturulması; ikincisi, yerel yönetim yapısının demokratik reformlarla geliştirilmesidir (Sadioğlu, 2013: 636-640).

Kamu yönetimi paradigmasındaki değişimin etkisiyle yerelleşme süreciyle merkezi yönetimden yerel yönetimlere yalnız görev, yetki ve sorumluluk aktarımı

sağlanmamıştır. Bunlara ek olarak yönetsel, siyasal, mali ve ekonomik yerelleşme ile kamu politikası belirleme ve uygulama süreçlerinde de bir güç paylaşımı söz konusu olmuştur. Bu süreçte özellikle kentsel alanlar yatırım çekme potansiyeliyle rekabet mekanları haline gelmiştir. Yerel düzeyde vatandaşların yönetime katılım isteği demokratik katılım davranışının gelişmesi yönünde bir etki oluşturmuştur. Yerel yönetimler düzeyinde sunulan hizmetler için kalite, performans yönetimi, kıyaslama tekniklerinin kullanılması mümkün olmuştur. Yerel yönetimler düzeyinde sivil toplum kuruluşlarının yerel hizmet sunum süreçlerinde yer alması ile yerel yönetim süreçleri gündeme gelmiştir (Mecek ve Yılmaz, 2021:244-245).

Kamu yönetimindeki paradigma değişimi merkezi ve yerel yönetim arasındaki ilişkiyi etkilemiştir. Bu etki alanında kalan kamu hizmeti, yeni kamu yönetimi paradigmasının özelleştirme ve yerelleşme stratejisiyle değişimden etkilenmiştir. Kamu hizmeti olarak sunumunda değişiklik görülen; yerel yönetim yaklaşımı, modelleri ve yerel hizmet yöntemleriyle ilişki kurulan kamu hizmeti alanlarından biri, su hizmeti ve yönetimidir.

İKİNCİ BÖLÜM

SU KAVRAMI VE YÖNETİMİ

Çalışmanın İkinci Bölümü su kavramı ve yönetimine ilişkin genel çerçeveyi teorik zeminde irdelemektedir. İnsan yaşamı için temel kaynak olma özelliğinde olan suyun tanımlanması, suya bakış açısındaki gelişmeler ve su yönetiminde temel yaklaşımlar ikinci bölüm içerisinde yer almaktadır. Su kaynaklarının mevcut durumu ve ihtiyaç duyulan temel alanlarına yönelik açıklamalara yer verilen bu bölümde; insan hakkı, ekonomik bir mal, kamusal bir mal, ortak mal, sürdürülebilir bir mal olma özellikleriyle su kaynakları tanımlanmıştır. Bu tanımlamaların etki gücünü arttıran ulus üstü yapıların su yaklaşımları bölüm içerisinde konumlandırılmıştır.

2.1.Su: Kaynak Durumu, Temel Kavramları ve Yönetimi

Su, çok boyutlu bir kavramdır ve bu kavram farklı disiplinlerde farklı bilimsel çalışmalara konu edilmektedir. Suyun yönetim bilimi içinde incelemesini sağlayan, su yönetimine ilişkin temel kavramsal çerçeve ve kuramsal yaklaşımlara, su kaynaklarının dünya üzerindeki mevcut durumuna bu başlık kapsamında yer verilmektedir.

2.1.1. Su ve Temel Kavramları

Yeni yönetim yaklaşımları kamu hizmetinin şekli, organik ve maddi unsurlarında değişiklik meydana getirmiştir. Kamu hizmetinin şekli açıdan değişimi özel hukuk hükümleri çerçevesinde hizmet sunumuna karşılık gelmekte iken; organik anlamda değişim kamu hizmetlerinin kamu tüzel kişilerine ek olarak alternatif hizmet görme yöntemleriyle özel sektör eliyle gerçekleştirilme sürecinin başlaması anlamına gelmektedir. Kamu hizmetlerinde maddi unsurların ön plana çıkarılmasıyla kamu hizmetinin sunulmasında öncelikli kavram olan kamu yararı ikinci planda kalmaktadır (Göküş, 2010:205).

Kamu sektörünün hizmet sağlama sürecinde yönlendirici konumda olması, üretimin değil kamusal çıkarların ön planda tutulması, stratejik düşünce temelli hizmet sağlama süreçlerinin planlanması ve demokratik bir ilerleme zeminine öncelik verilmesi, sadece verimliliğe odaklanmak yerine katılım ve iş birliği

temelinde ilerlemenin hedeflenmesi yeni kamu hizmeti kavramının temel özelliklerini ortaya koymaktadır (Denhardt ve Denhardt, 2001: 395). Devamlılık, değişebilirlik, tarafsızlık ve bedelsizlik temel ilkeleriyle sunulan kamu hizmeti kamu yönetimindeki değişim dalgasından etkilenecek içerik ve uygulama yöntemleri bakımından değişime uğramıştır (Gözler, 2018: 185-186). Ruhsat, müşterek emanet, iltizam, imtiyaz, yap-işlet-devret gibi usullerle kamu hizmetlerinin sunumunda özel sektör temelli kamu hizmeti uygulamaları etkinlik ve verimlilik ilkeleriyle merkezi ve yerel yönetimler düzeyinde hayata geçirilmiştir (Acartürk, 2001: 59). Bu çerçevede ön plana çıkaran kamu hizmetlerinden biri su hizmetleridir.

Su hakkı, kalkınma ve sosyo-ekonomik şartların ne düzeyde olduğu fark etmeksizin tüm insanların temel ihtiyacını karşılayacak düzeyde suya erişim hakkını ifade etmektedir¹⁴. Küreselleşme sürecinin etkisiyle doğal kaynakların küresel ekonomik sistem içinde yoğun kullanımı, bu döngü içinde yer alan su kaynaklarına ilişkin miktar ve kalite endişesini de beraberinde getirmiştir. Tarım ve sanayi sektöründe ön plana çıkan aktörler su kaynaklarının paylaşılması konusunda çıkar çatışmaları içinde olmuş, bu olumsuz etkiye çözüm olarak su; alım-satıma konu edilen ticari nitelikli bir meta olarak tanımlanmaya başlamıştır. Bu düşüncenin temeline, sonsuz ve sınırsız olmayan su kaynaklarına tüm canlıların ihtiyacı olması sebebiyle verimli kullanılmasını sağlama yolu olduğu iddiası konulmuştur (Ocak, 2019: 9). Bu kapsamda suyun ekonomik değer atfedilen bir meta olarak görülmesi insan hakkı çerçevesinde değerlendirme sürecini gölgelemiştir (Altın, 2013: 109).

Su yönetimini açıklayan yaklaşımlar suya bakışın değiştiğine yönelik bir takım yeni kavramları ortaya koymuştur. Bu kavramlar bir taraftan ileri sürülen yaklaşımların anlaşılmasını sağlarken diğer taraftan su yönetiminin uygulama süreçleri, politika yapım ve uygulama temellerinin değişen niteliğini açıklamaktadır (Aykan, 2006: 366).

Su yönetimi, su kaynaklarının, planlı kullanımı, geliştirilmesi ve dağıtılmasına ilişkin süreç olarak tanımlanmaktadır (Bilen, 2008: 10). Su kaynaklarının artan nüfus, kirlenme ve iklimsel farklılıkların etkisi altında olması, su

¹⁴ 1977, Mar Del Plata, BM Su Konferansı

hizmetlerine ilişkin yönetim sürecinde değişimi gerektirmiştir. Su kaynakları üzerindeki baskılar, su politikalarının bir yandan insanlığın su ihtiyacı karşılarken diğer yandan kaynak kullanımında etkinlik ve verimlilik ilkesini içerecek şekilde düzenlenmesini gerektirmiştir (Yıldız, 2008: 65). Refah devlet modelinin sorgulanması, neoliberal politikaların küreselleşme sürecinde ön plana çıkarılması, sermaye birikiminin önem kazanması, kamu yönetiminde yeniden yapılan sürecinde sisteme entegre edilen özelleştirme uygulamaları su yönetim süreçlerinin de değişim sürecinden etkilenmesine neden olmuştur (Eser vd., 2011: 210).

Suyun ekonomik açıdan bir meta olarak kabul edilmesi, idari ve siyasi açıdan gündeme gelmesi suyun fiziksel olma özelliği dışında; sosyal, ekonomik ve çevresel faktörleri içeren bir yönetim sürecini ön plana çıkarmaktadır (Aküzüm vd., 2010: 67). Su yönetimi kavramı, tarım arazilerinde uygulanacak toplam su miktarı üzerine yoğunlaşarak suyla birlikte gelebilecek doğal afetlerin etkilerini asgari ölçülere indirmeyi amaçlamakla birlikte; kentsel alanlarda su kaynaklarının etkin yönetimi ve su-atıksu arıtımı süreçlerini kapsamaktadır (Bilen, 2008: 71).

Su politikası, su kaynaklarının tüm kesimlere erişilebilir fiyatta, uygun kalitede ve sürekli olarak temin edilmesini sağlamak üzere geliştirilen yöntem, araç ve uygulamalardır. Su hizmetlerinin sağlanmasında hangi süreçlerin işletileceği, hangi uygulama araçlarının kullanılacağı ve bu süreçte hangi yasal çerçevede hareket edileceğine yönelik temel adımlar su politikasının genel çerçevesini oluşturmaktadır (Bilbay, 2020: 7).

Sürdürülebilir su yönetimi, su yönetim süreçlerine ilişkin bir başka kavramdır. Neo-liberal politikalar ekonomik perspektifte sürdürülebilirlik kavramına vurgu yapmakta, sürdürülebilirlik kavramını refahın maksimizasyonu olarak değerlendirmekte, tüketimden elde edilen yararın, refahın arttırılmasını sağlayacak yönde etki edeceğini ileri sürmektedir. Bu boyutta sürdürülebilirlik kaynak dağılımında etkinlik, kıt kaynakların büyüme üzerindeki etkisini azaltmasına vurgu yapmaktadır. Kıt kaynak olarak kabul edilen su kaynaklarının gelecek nesillerin kullanımını engellemeyecek şekilde kullanılabilmesi kaynakların sürdürülebilir kullanımını gerektirmektedir (Karakılçık, 2011: 75).

Bütünleşik su yönetimi, sürdürülebilir su kaynaklarının varlığı ile sosyal ve ekonomik refahın yükselmesi amacıyla su ve toprakla ilgili kaynakların eş güdüm

içinde geliştirilerek yönetimin sağlanmasıdır (Bilen, 2008: 20-21). Havza sınırları içerisinde yerüstü ve yeraltı sularını; su ve toprak kaynaklarını bir arada değerlendiren; su havzasının aşağısı ve yukarısı arasındaki ilişkileri bir bütün olarak ele alan, suyu farklı yerde farklı amaçlarla kullananlar ve yönetenler arasındaki ilişkileri ve suya duyulan gereksinimi iş birliğine dayalı mekanizmalar aracılığıyla yasal ve kurumsal bir temelde geliştirmesini kapsamaktadır (Kıbaroğlu vd., 2006:186).

Bütünleşik su yönetimine ihtiyaç duyulmasında etkili olan faktörler şunlardır: Doğal kaynakların birbirinden ayrı değerlendirilememesi ve çevrenin bir bütün olması, farklı kapsamlardaki gelişim planlarının "Sürdürülebilir Kalkınma" ekseninde gerçekleşme gerekliliği, küresel ısınma ve kaynaklar üzerinde baskı oluşturan nüfus artışı, sanayileşme, kirlilik gibi faktörlerin oluşturduğu etki (Yaylı, 2012: 156).

Su yönetim sürecine ilişkin bir başka kavram olan havza bazlı su yönetimi; toplumsal, ekonomik ve çevresel faktörlerin havza kaynaklarının fiziksel gelişimine yön verilmesidir. Havza bazlı su yönetiminde, miktar ve kalite standartları, suyun fiyatlandırılması, vergiler ve teşvikler gibi ekonomik düzenlemeler, kararlara halk katılımını sağlayacak yöntemler, arazi kullanım şekilleri ve su haklarını saptayan kuralları, birbiri ile etkileşim uygulama araçları olarak belirlenmiştir (Bilen, 2008: 24).

Su yönetimi, küresel düzeyde su politikalarının belirlenmesi suyun ulusal ve bölgesel düzeyde bir sorun olmaktan çok küresel düzeyde gündeme alınmasını gerektirmiştir. Bu kapsamda su kaynaklarının planlama süreçlerinde bir eş güdümün sağlanması, küresel düzeyde ortaya çıkan benzer sorunların çözümüne yönelik mekanizmaların oluşturulması söz konusu olmuştur. Bu durum birlikte yönetim ve ortak bağlılık kavramlarıyla ön plana çıkan yönetim sürecini ön plana çıkarmaktadır (Bilen, 2008: 32).

Küresel iklim değişiklikleri, yerel sorunların küresel ölçekte çözümlerle ilişkilendirilmesi, su sorunlarının tüm insanlığı ilgilendirmesi sebebiyle su sorunlarıyla mücadele edilmesinde, su güvenliğinin sağlanmasında, sürdürülebilir su kaynakları yönetim sisteminin uygulamaya geçirilmesinde yönetim temelinde bir ortaklık kurulması gerekli görülmektedir (Karakılçık, 2011: 79). Bu kapsamda su yönetimi bir kavram olarak ön plana çıkmaktadır.

Su yönetişimi, toplumun farklı kesimlerini kapsayacak şekilde, su kaynaklarının geliştirilmesi, yönetilmesi ve su hizmeti sunmak için oluşturulmuş politik, sosyal, ekonomik ve kurumsal bir sistem olarak tanımlanmaktadır¹⁵. Bir başka tanımlamada su yönetişimi, toplumun farklı seviyelerinde su kaynakları ve su hizmetlerinin sağlanması geliştirmek ve yönetmek için uygulamaya konulan siyasi, ekonomik ve idari yapılarla ilişki kurularak açıklanmaktadır (Global Water Partnership, 2000:14). Yönetişim kavramıyla ilişkilendirilerek yapılan açıklamada su yönetişimi; odağında su kaynaklarının bulunduğu, sadece yürütme fonksiyonunun aktif hareket alanı yerine karar alma süreçlerinde tüm paydaşların yer aldığı bir süreci; içinde sosyal ve ekonomik süreçleri barındıran doğal kaynakların sürdürülebilirliğinde suyun gelişim ve güvenliğine odaklanan bir kavramı açıklanmaktadır (Günel, 2022:103).

Entegre su yönetimi, su kullanım ve yönetim sürecinde yer alan tüm paydaşların amaç, görüş ve taleplerini dengeleyecek biçimde su kaynaklarının planlanması, yönetilmesi ve denetimi için oluşturulacak faaliyetlerin bütünsel görünümdür. Su yönetim sürecinde yer alan kurumsal yapıların, sivil organizasyonların gelecekte ölkelerin su ihtiyacını karşılamakta zorluk yaşamasına engel olacak şekilde sürdürülebilir bir su yönetimini sağlayacak su yönetim modellerinin oluşturmasını sağlamak, su kaynaklarıyla ilgili tüm paydaşların ve su yöneticilerinin talepleri ile su yönetiminde verilmesi gereken kararlar arasında bir denge oluşturmak; bu süreçte ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflere bağlı kalmak entegre su yönetim sisteminin temel amaçları olarak ifade edilmektedir (Hamamcıoğlu vd., 2002: 31).

2.1.2. Su Kaynaklarının Durumu ve Kullanım Alanları

Yeryüzündeki tüm canlılar için su, insan yaşamı için vazgeçilmez, alternatif olmayan, sınırlı bir kaynaktır. Suyun dünya üzerinde 1 milyar 450 milyon metreküp (m³) düzeyinde varlığı söz konusudur. Bu düzeydeki su kütleinin %97,5'i insan ve hayvanları için içme suyu olarak kullanıma elverişli olmayacak düzeyde tuzlu su niteliğindedir. Geri kalan 2,5'lik su kütlesi, içme suyu potansiyelini karşılayan tatlı su

¹⁵ Küresel Su Ortaklığı tarafından yapılmış bir tanımdır.

özelliğindedir¹⁶. Su kaynaklarının deniz, okyanus, kara, buzul atmosfer gibi farklı dağılım alanları, su miktar ve kalitesini etkilemektedir.

Falkenmark Endeksi'ne göre belirli bir coğrafyada yıllık kişi başına düşen su miktarının 1.7000 m³ ve üzeri olması halinde su stresi yok; 1000-1700 m³ arasında su stresi var; 500-1000 m³ arasında su kıtlığı var ve 500 m³'den daha az su için mutlak su kıtlığı var şeklinde sınıflandırma yapılmaktadır (Çetinkaya İstikbal, 2022:88).

Suyu kaynağına ve kullanım alanlarına göre sınıflandırmak mümkündür. Kaynağına göre sular, yüzey ve yer altı suları olarak isimlendirilir. Kullanım alanlarına göre su; sulama, içme ve kullanma, endüstriyel su şeklinde sınıflandırılmaktadır. Tatlı su kaynakları, kaynağına göre yüzey ve yeraltı suları olarak ifade edilmektedir. Bu kaynaklar bir su döngüsü ile birbirini tamamlamaktadır. Yağışla yeryüzüne dönen su, yüzeyde çeşitli havza ve birikim alanlarında toplanır veya yeraltına sızıp yeraltı suyu olarak birikir. Yeraltında biriken sular eğim ve akışa bağlı olarak yeryüzüne çıkar ve kaynak suyuna dönüşür. İçme ve kullanma suyu, tarımsal sulama için temiz kaynak olma özelliği gösteren yeraltı suları, mineral bakımından zengin olması özelliği ile de ön plana çıkmaktadır (Gönüllük, 2019:8).

Kullanım alanlarına göre su; sulama, içme ve kullanma, endüstriyel su olmak üzere sınıflandırılmaktadır. Dünyada toplam su potansiyelinin yaklaşık %70'i sulama, %8'i evsel kullanım ve %22 endüstriyel amaçlı kullanım kapsamında yer almaktadır (Yeter, 2017: 41). Su kullanımı tüketim alışkanlıklarıyla ilişkilendirildiğinde özellikle küresel anlamda değişim ve dönüşüm sürecinin su kullanım alanları ve miktarları bakımından değişmesi söz konusu olmaktadır. Nüfus artışı ve beraberinde içme suyu taleplerinin artması, tarımsal üretim için sulama ihtiyacı ve suya olan talebin artması, tüketim eğilimi ve beraberinde endüstride ve ev içi su kullanım miktarında artış meydana getirmektedir. Suyun kıt kaynak olma özelliği bu noktada önem kazanmaktadır.

¹⁶Suyun mevcut durumuna ilişkin veriler, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı genel ağ sayfasından faydalanılarak metne eklenmiştir. Bkz: <https://cygm.csb.gov.tr/su-ve-toprak-yonetimi-dairesi-baskanligi-i-85474>

Tarımsal üretimin gerçekleştirilmesi için toprak ve su kaynaklarına ihtiyaç duyulmaktadır. Temel gıda ihtiyaçlarının karşılanması, endüstrinin gıda alanındaki gereksiniminin karşılanması, ihracata katkı sağlayacak üretim bandının işletilmesine katkı sağlanması, tarımsal ürünlerin sürekli ve dengeli üretilmesi, ekonomik ve toplumsal gelişmenin devamlılığı tespitleri su kaynaklarının sulama amaçlı kullanımı ön plana çıkmaktadır. Dünya ölçeğinde tarım sektöründe kullanılan su, su potansiyelinin %70'lik kısmını oluşturmakta; Avrupa ölçeğinde %22'lik kısmına karşılık gelmektedir (Yeter, 2017: 41). Dünyada tarımsal ürünlerin %40'lık kısmı sulu tarım, %60 yağmura bağlı tarım arazilerinden elde edilmektedir. Sulanan araziler toplam tarım arazisinin %17'lik kısmını oluşturmakta bu toplam tarım ürünlerinin %36'lık kısmının üretilmesini sağlamaktadır (Yıldız, 2014: 23).

Kullanım açısından sulama sularının önemi ön plana çıkmakla birlikte, su kullanımında su kaybının en fazla olduğu sektör tarım sektörü olarak ifade edilmektedir. Tarımsal üretim sürecinde kullanılan sulama yöntemleri, yöntem yetersizlikleri, geleneksel uygulamaların kullanımının sürdürülmesi, aşırı su kullanımı, tuzlanma, yeraltı sularının aşırı kullanımı ortak kullanım temelinde su kaynaklarının verimsizliğine neden olmaktadır (Tamer, 2007: 70). Su kayıplarının önlenmesini sağlamak üzere geliştirilen kuru tarım, damla sulama, yağmurlama sistemi gibi yöntemlerle su kayıpların önüne geçmek, aşırı su tüketimini önlemek, verimli sulama sistemlerini hayata geçirerek su tasarrufunu sağlama yolunda çalışmalar dünya genelinde gerçekleştirilmektedir (TÜSİAD, 2008: 184).

Kullanım bakımından ön plana çıkan bir diğer alan içme ve kullanma sularıdır. İnsanların gündelik yaşamında kullandıkları su miktarı çeşitli nedenlere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Şehir yaşamı, iklim koşulları, ülkelerin gelişmişlik düzeyi, su farkındalığı, su yoksulluğu, çevre politikaları, su kaynaklarına ulaşım şekilleri, su dağıtım ve hizmet süreçleri gibi çeşitli faktörler içme ve kullanma suyunun değerlendirme alanını belirlemektedir (TÜSİAD, 2008: 64-86).

İnsan sağlığı ve sürdürülebilir kaynak yönetimi açısından evsel su kullanımının planlanması önemlidir. Dünyadaki tatlı suların %8'lik kısmı evlerde harcanmaktadır. Bunların %35'i banyo/duş, %30 tuvalet kullanımı, %12 çamaşır makineleri, %6 kişisel hijyen, %4 ev temizliği, %4 bahçe, %2 içme suyu ve yemek yapımı, %7 diğer alanlar şeklinde dağılım göstermektedir. Evsel suların temin

edilmesinde, baraj (%39,85), kuyu (%28,10), akarsu (%9,05),göl-gölet (%4,62), yeraltı sularından (%18,38) faydalanılmaktadır (TÜİK, 2019).

Evsel su kullanımını sağlama koşulları kadar, suyun geri kazanılabilirliği de ön plandadır. Kullanılan kaynağın yeniden değerlendirilmesi, su kaynaklarının kullanım miktarının azaltılması ve su kirliliğinin önlenmesi ihtiyacı evsel suların uygun arıtma işlemlerinden geçirilmesini gündeme getirmektedir. Su kalite ve miktarına yönelik çalışmaların merkezi ve yerel idareler kontrolünde gerçekleşmesi, kentsel alanlarda su güvenliğini koşullarının sağlanması, arıtma ve kanalizasyon sistemlerinin oluşturulması, kentsel alanlarda şehir şebeke suyunun verimliliği evsel su kullanımı ile ilişkilendirilmektedir (Duran, 2010: 146).

Su kaynaklarının kullanım alanlarından bir diğeri, endüstriyel kullanımdır. Soğutma, işlemden geçirme, temizleme, enerji üretme, buhar oluşturma, ulaştırma işlevleri bu kullanım kapsamında değerlendirilmektedir (Bilbay, 2020: 43). Sanayi sektörünün gelişimiyle doğru orantılı olarak su kullanımında artış meydana gelmektedir. Endüstriyel sular, hammadde ve proses suyu olarak kullanılmaktadır. Hammadde suyu, üretim sürecine konulan su gıda ürünlerinin üretiminin bir parçası olduğu için kullanılan suyun kalitesi ön plandadır. Proses suyu kullanımında en yaygın kullanım sebebi, soğutma suyu olarak kullanımdır (Yeter, 2017: 45).

Tablo 2.1. Kıtalarda Kişi Başına Düşen Ortalama Su Miktarı

Dünya Ortalaması	•7600
Güney Amerika Ortalaması	•23000
Afrika ortalaması	•7000
Batı Avrupa Ortalaması	•5000
Asya Ortalaması	•3000

Kaynak:Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın web sitesinden ulaşılan "Su" konulu 2018 tarihli web dosyadan¹⁷ faydalanılarak tablo hazırlanmıştır.

Endüstriyel su kullanımı, suyun sanayi, hizmet ve enerji sektöründe kullanımını ifade etmektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre endüstriyel su kullanım miktarı değişim göstermektedir. Dünya ölçeğinde su tüketiminin %20'lik dilimi sanayi sektöründe kullanılmaktadır. Bu oran Avrupa ülkelerinde %40

¹⁷ Doküman detayı için bkz: <https://webdosya.csb.gov.tr/db/bolu/icerikler/su-20180222083149.pdf>

düzeyindedir (Çapar ve Yetiş, 2018: 19). Kıtalar özelinde bakıldığında dünyada su kaynaklarına erişim miktarları kişi başına düşen ortalama su miktarı temelinde farklılaşmaktadır.

Su kaynaklarının kullanımı beraberinde bir takım sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Nüfus artışı, sanayileşme, kentleşme, küresel ısınma, su kaynaklarının kirlenmesi, kayıp ve kaçakların artması, bilinçsiz tarımsal sulama, sel ve taşkınlar doğal ve beşerî faktörler su sorunlarını ortaya çıkarmaktadır (TÜSİAD, 2008: 187; Bilbay, 2020: 59; Karadağ, 2008:392). Nüfus artışı beraberinde su kaynaklarını talep eden sayısını arttırmakta, bu etki su kaynaklarının azaltmaktadır. Nüfus artıka içme suyu, gıda için tarımsal sulama enerji için barajlar, sanayi için endüstriyel su talepleri ön plana çıkmaktadır. Tarımsal sulamada kullanılan suyun toplam su tüketimi içindeki fazlalığı tarımsal üretimin düşmesine, buharlaşma sebebiyle kaybedilen sular su kıtlığı ve kuraklık gibi sorunların belirmesine, hidroelektrik santrallerinin devre dışı kalmasına ve enerji üretiminde sorunların yaşanmasına neden olmaktadır (Tamer, 2007: 70).

Dünyaya gelen her bireyin yaşam için içme, gıda için tarımsal, giyim için endüstriyel amaçlı su tüketim ihtiyacı olmaktadır. Teknolojinin, yaşam standartlarının gelişmesi ve tüketim alışkanlıklarını değışmesiyle beraber küresel ve bireysel su tüketimi artmıştır. Bu artışa sanayinin endüstrideki sürekli üretim etkisi eklenince su kaynaklarında azalmanın yanında kirlenme sorunu da ortaya çıkmıştır (TÜSİAD, 2008: 187).

Su kayıpları su sorunlarından bir diğ eridir. Tesis sayısının eksikliği veya mevcut tesislerin yetersizliği, içme kullanma sularına ilişkin haritalandırma sistemlerinin oluşturulmamış olması, mevcut sistemlerin kullanım sürecinde yaşanan yetersizlikler, su borularının tahribatı, eksikliği, bağlantı ve birleşim yerlerinde meydana gelen sorunlar, yol ve kazı çalışmaları, deprem sebebiyle su borularında meydana gelen tahribatlar su kayıp sorunlarına neden olmaktadır (Akıllı ve Özaslan, 2017: 1601).

2.2. Suyun Tanımlanmasına Yönelik Temel Yaklaşımlar

İnsan hayatının sürdürülebilirliği için insan hakkı, doğrudan kamu sağlığını etkilemesi boyutuyla kamu malı; herkesin kullanımına açık olması ve kullanımında rekabetin bulunmaması sebebiyle ortak mal, kıt kaynak olması etkin ve verimli kullanımının gerekliliği sebebiyle fiyatlandırılması gereken ekonomik mal, çok düzeyli yönetsel ilişki içinde yer alan yönetiminde ortaklaşılması gereken sürdürülebilir kaynak olma özellikleriyle su farklı yaklaşımlarla gündeme gelmektedir (Mulluk vd., 2013; Kılıç, 2009; Feridin, 2015; Uluggergerli, 2021; Gökdemir, 2009). Bu başlık kapsamında suyun tanımlanmasına yönelik temel yaklaşımlara yer verilecektir.

2.2.1.Suyun Hak Olarak Tanımlanmasını Sağlayan Gelişmeler

Neoliberal politikaların kamu hizmetlerinde niteliksel değişim isteği, devletin faaliyet alanının küçültülmesi anlayışı toplumsal gereksinimlerin karşılanmasında yeni aktörlerin sürece dahil edilmesini gerektirmektedir. Özelleştirme, yerelleşme ve yönetişim temelinde bir araya gelinmesi söylemini benimseyen neoliberalizm, devletin temel sorumluluk alanını da daraltmaktadır. Bu süreçte her insanın doğal ve temel hakkı olan yeterli ve temiz suya erişim, temel bir hak olarak değil bir ihtiyaç şeklini almaktadır (Yılmaz, 2009: 14).

Kamu maliyesi bakış açısıyla, bir malın kamusal olma özelliği fiyatlandırılmaması ve faydasından dışlanmanın olmaması ile açıklanmaktadır. Bu özellik, doğuştan kazanılan, alınıp satılmayan ve ödeme gücü olmayan bir kişiden mahrum bırakılmaması yönüyle insan hakkı bağlamında değerlendirilmektedir. Faydasından dışlanabilmenin söz konusu olmaması ve fiyatlandırmanın kullanımı engellememesi yönüyle su hakkı akıllara gelmektedir (Kirmanoğlu,2017; Ayrangöl, 2012:139).

Su hakkı, yer üstü ve yar altı su kaynaklarının üretimi, kullanılması ve yönetimidir (Yılmaz, 2014: 15). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde, doğuştan kazanılan devredilemez ve vazgeçilemez bir insan hakkı olarak tanımlanan yaşama hakkının¹⁸ varlığı su hakkı ile ilişkilendirilmektedir (Gökdemir, 2009: 70). Devletler, insan haklarının sağlanmasında güvenlik birimleri olarak ortaya çıkmaktadır. Su

¹⁸Beyanname Md. 3

hakkının sağlanmasında, kaliteli ve yeterli miktarda suya erişilebilmesinde bireylerin doğrudan yöneltebileceği temel hakları bulunmaktadır. Bu hak bağlamı, sosyo-ekonomik herhangi bir ayırım olmaksızın tüm toplumun suya erişimini sağlamaya yönelik bir güvence oluşturmaktadır (Kartal, 2006: 66).

Su kullanım ve yönetim süreçlerini etkileyen yaklaşımlardan biri olan su hakkı yaklaşımı, suyun bir insan hakkı olarak kabul edilmesine dayanır. Bu yaklaşıma göre, su bir insan hakkıdır ve kamu yararı ilkesi dikkate alınarak tüm insanlara asgari ölçüde maliyet doğrultusunda temin edilmesi gerekmektedir (Şirin, 2010:91). Suyun yaşam için gerekliliği, doğal bir hak olarak su hakkının insan haklarıyla ilişkilendirilmesinde etkilidir. Yaşam hakkının, güvenli ve erişilebilir suya erişimle gerçekleşmesi su hakkını haklar sıralamasında önceliklendirmektedir. Benzer çerçevede temiz suya erişim sağlanamadığında bulaşıcı hastalıkların toplum sağlığını etkilemesi, güvenli ve yeterli suya erişim olmaması halinde çevresel sorunların ortaya çıkması su hakkının çeşitli şekillerde hak tanımlarıyla ilişkisini ortaya koymaktadır (Çolakoglu, 2008: 117-118). Kılıç ve Karataş 2018'e göre, suya erişimin insan hakları bağlamında değerlendirilmesine etki eden unsurların tespit edilmesi gereklidir. Suya erişimin neden insan hakları bağlamında değerlendirildiğine tarihsel koşullar üzerinden bakmak mümkündür (Kılıç ve Karataş, 2018: 44).

İnsan hakları bağlamında suya erişim, negatif ve pozitif statü hakları üzerinden değerlendirilebilir. Kişinin devlet tarafından dokunulmayacak özel alanına yönelik temel hak ve özgürlüklerini belirleyen negatif statü hakları ile bireylerin devletten olumlu bir davranış, hizmet isteme imkanı tanıyan pozitif statülü haklar su hakkı ile ilişkilidir. Suya erişimin ticarileşme, su kıtlığı gibi nedenlerle zorlaşması durumunda ortaya çıkacak sorunları dikkate alarak önlemler alınması negatif statülü haklar bağlamında su hakkının değerlendirilmesini sağlamaktadır. Aynı şekilde sağlık hakkı kapsamında suya erişimin bir insan hakkı olarak tanımlanması pozitif statülü haklar bağlamında devletin su hakkı konusunda aktif rol oynaması gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır (Ayrangöl, 2019: 111).

Suyun bir yaşam hakkı olarak tanımlanmasında etkili olan gelişmelere bakıldığında; farklı düzeylerde uluslararası sözleşmelerin suyu bir insan hakkı olarak

tanımladığı tespit edilmektedir. Uluslararası düzeyde su kullanımının hak bağlamında tanımlanmasında etkili olan, insan yaşama için vazgeçilemez olması özelliğidir. Bu özellik, bir yandan su hakkının meşru zemininin ve normatif niteliklerinin oluşturulmasına sağlarken diğer yandan suyun kapsamını ortaya koymaktadır (Ayrangöl, 2012: 125).

Su hakkı bağlamında uluslararası düzlemde etkili olan gelişmelere aşağıda tablo 2.2'de yer verilmektedir.

Tablo 2.2. Su Hakkı Bağlamında Uluslararası Düzenlemeler ve Temel Etkileri

Düzenleme/Faaliyet	Tarihi	Temel Etkisi
Cenevre Sözleşmesi	1949	Sivillerin hayatta kalması için içme suyu kaynaklarına ve sulama sistemlerine yönelik saldırıları yasaklar. Sivil halkların savaş dönemlerine suya erişim hakkına saygı göstermesini ve suya erişim sağlama yükümlülüğünü düzenler.
Stockholm Deklarasyonu	1972	Su dahil dünyanın doğal kaynaklarının korunması gerektiğini düzenleme altına alır.
Mar Del Plata Konferansı	1977	Gelişme evreleri, sosyal ve ekonomik koşulları ne olursa olsun tüm halklar, temel ihtiyaçlarını eşit miktarda ve kalitede içme suyuna erişim hakkına sahiptir.
Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi	1979	Kadınlara, özellikle barınma, sanitasyon, elektrik ve su temini, ulaşım ve iletişim ile ilgili olarak yeterli yaşam koşullarından yararlanma hakkını içerir.
Çocuk Hakları Sözleşmesi	1989	Yeterli besleyici gıdalar ve temiz içme suyu sağlayarak hastalık ve yetersiz beslenmeyle mücadele edilmesi, taraf devletlerin bu koşulları sağlayacak koşulları oluşturmasını içerir.
BM Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı	1992	Şimdiki ve gelecek nesillerin kalkınma ve çevre ihtiyaçlarını adil bir biçimde karşılamak için kalkınma hakkının yerine getirilmesini gerektiğini düzenler.
Gündem 21	1992	Güvenli içme suyu sağlayarak ve su ortamındaki hastalık taşıyıcıları kontrol ederek halk sağlığını koruma ihtiyacının ele alınması; sosyal, ekonomik ve yaşam destekleyen bir mal olarak su hakkında düzenleme içerir
BM Milenyum Zirvesi	2000	2015 yılına kadar güvenli içme suyu sağlamak için bu kaynaklara ulaşamayacak durumda olan insanların oranını yarıya indirme hedefine yer verir.
Su Çerçeve Direktifi	2000	Su Çerçeve Direktifi sürdürülebilir su yönetimini iki yönüyle açıklamaktadır. Bunlar: Su havzalarının yönetiminde bütünsel ve sınır aşan yaklaşımların benimsenmesi ve onların idari ve siyasi yapılar olduğu kadar doğal yapılar olduğunun da farkında olunması ile su yönetiminde katılımcı yaklaşımların teşvik edilmesi. Suyun adil ücretlendirilmesi, sürdürülebilir su kullanımı, suyun herkesi ilgilendiren bir konu olması ve suyun hassas bir kaynak olması hakkında düzenleme içerir.

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi	2002	Su kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılması, korunması ve yönetimi konusunda düzenleme içerir.
Genel Açıklama 15	2002	Su hakkının yasal temellerini oluşturan düzenleme özelliğinde olup, su hakkı; herkese kişisel ve evsel kullanım için yeterli, güvenli, kabul edilebilir ve fiziksel olarak erişilebilir ve uygun fiyatlı kullanım kapsamında düzenlenmiştir.
BM Kalkınma Programı İnsani Gelişme Raporu	2006	Su güvensizliğinin sosyal adaletin temel ilkelerine zarar verdiğine yer verir. Eşit vatandaşlık, sosyal milenyum, fırsat eşitliği, adil dağıtım kavramlarıyla insan hakkı olarak su hakkına yönelik endişeleri içeren bir düzenleme özelliğindedir.

Kaynak: İlhan, 2011: 60-66; Gönüllü, 2022: 12-20'den faydalanılarak hazırlanmıştır.

Birleşmiş Milletler yaklaşımı olarak ifade edilen su hakkı yaklaşımı, canlı yaşamı için alternatifi olmayan suya, tüm canlıların erişebilme imkanını kapsamına almaktadır. Sınırlandırılmaz, ortadan kaldırılamaz olma özelliğiyle Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile ilişkilendirilen su hakkı, doğrudan bir hak olarak tanımlanmamış; *"Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesi hakkıdır"* hükmü ile insanın yaşama hakkıyla ilişkilendirilmiştir (Kartal, 2009: 66).

Suyun bir insan hakkı olarak kabul edilmesine yönelik tartışmalar; hak temelli yaklaşım, çevresel adalet teorisi ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımlarıyla ilişkili olarak tarihsel süreçte çeşitli yasal düzenlemelerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. 1972-İnsan Çevresi Birleşmiş Milletler Konferansı'nda su doğal bir kaynak olarak kabul belirtilmiş ve korunması gerektiğine vurgu yapılmıştır. 1977-Birleşmiş Milletler Su Konferansında insan ihtiyaçlarının karşılanması için temel su ihtiyacı kavramı ileri sürülmüş, *"herkes için su ve sanitasyon"* söylemi ön plana çıkarılmıştır. 2000 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Milenyum Deklarasyonu, *"2015 yılı itibariyle temiz içme suyuna ulaşamayan insan sayısını yarıya indirme"* hedefini ortaya koymuştur.

Su hakkına yönelik belgelerden biri 2002 tarihli, Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi tarafından yayınlanan Genel Açıklama 15'dir¹⁹. (Kılıç, 2009: 49-50; Ayrangöl, 2019: 113). Açıklama, elverişli yaşam standartları içinde su hakkının varlığını benimsemekte, herkesin kişisel ve

¹⁹1966 tarihli Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Konusunda Uluslararası Anlaşma (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) kapsamında yapılan bir yorumlamadır. Yapılan yorumlamada, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi elverişli yaşam standardı vurgusunun su hakkını zımnen içerdiği yönünde bir kanaat açıklaması yapmıştır.

evsel kullanım için yeterli, güvenli, fiziki olarak ulaşılabilir ve bedeli ödenebilir suya erişim hakkı olduğuna vurgu yapılmaktadır. Su hakkına yönelik Genel Açıklama 15, su hakkının sağlanması, liberal bir ekonomide özel şirketlerin varlığını dışlamamakta, liberal fakat düzenlenmiş bir pazarda su kaynaklarının yönetim sürecini kamunun sorumluluğunda açıklamaktadır (Kartal, 2009: 66).

Suyun sağlık ve yaşam için sadece sınırlı bir doğal kaynak olarak değil, aynı zamanda kamusal bir kaynak olarak tanımlayan Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, su hakkını dört temel unsurla temellendirmiştir. Bunlar; yeterli miktarda su (Genel açıklama 12.paragraf a.bendi) uygun kalitede su (Genel açıklama 12. paragraf b.bendi), erişilebilir su (Genel açıklama 12.paragraf c.bendi) ve suya eşit ulaşılabilirlik (Genel açıklama 13-16.paragraflar) unsurlarıdır. Belirlenen temel unsurlar; su arzının herkes için kişisel ve evsel kullanım amaçlı olarak düzenli ve devamlı olmasına, suyun içinde tehdit oluşturan mikroorganizmalar, kimyasal ve radyoaktif maddelerin bulunmamasına, yeterli ve güvenli suya, toplumun tüm kesimleri tarafından fiziki ulaşılabilirliğe yöneliktir (Kılıç, 2009: 52). Su hakkının korunması ve suya erişimin güvenli olarak sağlanabilmesi için ulusal düzeyde devletlere "*Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi Genel Açıklama 15*" kapsamında bazı sorumluluklar tanımlamıştır²⁰. Buna göre;

- "*Devletler saygı gösterme sorumluluğuyla, su hakkının kullanılmasını engelleyecek her türlü durumdan uzaklaşmalıdır.*"
- "*Devletler koruma yükümlülüğüyle, su hakkının kullanılmasında üçüncü taraf müdahalesini engellemelidir. Üçüncü taraf olan kişi, grup, şirket ve diğer tüzel kişiler tarafından su kaynaklarının işletilmesi ya da kontrol edilmesi durumunda devletler eşit, ekonomik anlamda karşılanabilir ve fiziki olarak yeterli ve güvenli suya erişimi sağlamalıdır.*"
- "*Devletler su hakkının yönetilmesinde yerine getirme yükümlülüğüne uymalıdır. Suya ulaşılabilirlik ve su kalitesinin korunması amacıyla planlar geliştirilmesi ve bu planların uygulama süreçlerinin kontrol edilmesini sağlamalıdır (Genel açıklama, Paragraf 27).*"

Genel açıklama 15 ile su hakkı uluslararası düzeyde açık ve belirgin şekilde ifade edilmeye başlamıştır. Genel açıklama 15 su yönetimine ilişkin ifade

²⁰ Genel Açıklama, 17. Paragraf

içermemektedir. Düzenlemenin alt maddelerinden biri; suyun kamu malı olduğunu düzenlemekle birlikte, kamunun istemesi halinde suyun özelleştirebileceğine ilişkin düzenleme içermektedir (Gönüllü, 2022: 19).

Bir insan hakkı olarak su hakkının varlığı, insan onuruna uygun bir yaşam için gerekli ve diğer hakların varlığı için bir ön koşul olarak değerlendirilmektedir²¹. Ancak Birleşmiş Milletler'in su hakkı doğrultusunda almış olduğu kararlar bağlayıcı nitelikte değildir. Merkezi hükümetlerin kişilerin temel su ihtiyacını karşılama konusunda sorumluluk tanımlamaları olmakla birlikte, su hakkının kullanılmasından doğan sorumlulukların ise devlet aracılığıyla toplum tarafından üstlenilmesi yönünde bir vurgu yapılmaktadır. Bu kapsamda Dünya Su Konseyi'nin suya serbest erişimin su hakkı ile doğrudan ilişkilendirilmemesi gerektiği yönündeki tespitine dikkat çekilebilir²².

Suyun bir insan hakkı olarak güvenceye alınması arayışlarında etkili olan temel faktör, neoliberal söylemler güçlenen suyun ekonomik bir meta olarak kabul edilmesidir. Çeşitli uluslar arası sözleşmeler tarafından su hakkı, küresel düzeyde tüm insanlar için tanınmış bir hak olarak kabul edilmekle birlikte; su hakkının kullanımı ve yönetimi sürecinde ortaya çıkan sorun tanımlamaları yerel niteliktedir. Suyun fiyatlandırılması, bir meta olarak kabul edilmesi, ticarileştirilmesine yönelik küresel düzeyde yükselen neoliberal politikaların ulusal ve yerel düzeyde nasıl şekillendiğini su hakkının su hizmetine dönüşmesini sağlayan yönetsel modeller üzerinden tespit etmek gerekmektedir (Topçu, 2007: 44).

Suyun bir hak olarak tanımlanması farklı yaklaşımların bir araya geldiği noktadır. Toplum temelli yaklaşımlar, çevresel adaletin sağlanmasına yönelik yaklaşımlar ve sürdürülebilir kalkınmaya dönük yaklaşımlar suyu bir insan hakkı olarak tanımlamaktadır. Bu kabuller, su hakkı üzerinden yaşanan su sorunların niteliğine odaklanmakta, bu sorunların giderilmesinde rol oynayacak aktörleri su hakkı ile ilişkilendirmektedir (İlhan, 2011: 85).

Haklar bağlamında değerlendirildiğinde su, kamusal bir mal olma özelliği ile devletin aktif rol aldığı bir sistemde sağlanan haktır. Faydasından bireyin

²¹ Bkz: "15 Nolu Genel Yorum", *Türkiye Mühendislik Haberleri*, Yıl: 54/ 2009-2, Sayı: 454, "Temel ve Vazgeçilmez İnsan Hakkı Olarak Su" sayısı, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası, ss. 43-56.

²²Bkz: World Water Council, FAQ, <http://www.worldwatercouncil.org/index.php?id=1764&L=0%2F%20title%253%20target%3D%20targ#c9470>.

dışlanamaması ve rekabet edilememe özelliği kamusal malların temel iki özelliğidir. Fiyatlandırma özelliğini gözeten piyasa ekonomisi, bu temel özelliklerle kamusal mal üretim alanından uzaklaşmaktadır. Çünkü oluşan negatif ve pozitif dışsallıkların kontrol edilmesi sorumluluğu devlete tanımlanmıştır (Ayrangöl, 2012: 153). Su kullanımı ve yönetim süreçlerinde devletin etkin rol oynaması, halkın su fiyatlandırma süreçlerinde yer almasının sağlanmasını amaçlayan toplum temelli yaklaşımlar, suyu kamusal nitelikleriyle ön plana çıkarmaktadır. Tam aksi yönde suyun kıt kaynak olması sebebiyle ekonomik bir mal olarak kabul edilmesi gerektiği üzerine kabullerde uluslar arası düzeyde söz konusudur.

Suyun kamusal niteliğine vurgu yapan yaklaşım, Paul Samuelson tarafından ileri sürülmüştür. Samuelson'un kamusal mallar teorisine göre kamusal malların niteliği iki temel özellik ile ilişkilendirilmektedir. Bunlar malın tüketiminden dışlanamama ve malın tüketiminde rekabetin olmamasıdır. Bir malın fiyatlandırılmasının olanaksızlığı veya fiyatlandırma maliyetinin yüksekliği durumunda ortaya çıkan tüketimden dışlanma durumu, bir malın bedelinin ödenmemesi halinde bu bedele katlanmayanların o malı tüketememesini açıklamaktadır. Bir diğer özellik olan malın tüketiminde rekabet olmaması durumu, malın miktarında ve kalitesinde bir azalma olmadan, aynı zaman aralığında birden fazla kişi tarafından ortak tüketilebilme anlamına gelmektedir (Kirmanoğlu,2017:125-130).

Kamusal bir mal olarak suyun yönetiminde belirlenen kalkınma hedeflerine ve toplumsal gereksinimlere odaklanılarak arz odaklı yönetim süreci işletilmektedir. Bu süreçte su ve suya ilişkin hizmetler makul bir bedel karşılığında topluma sunulmakta, suyun toplumsal kullanım değeri ön planda tutulmaktadır (Yılmaz, 2009: 5).

2.2.2.Suyun Ekonomik Bir Değer Olarak Tanımlanmasını Sağlayan Gelişmeler

Kamu yönetiminin neoliberal politikalar ekseninde yeniden yapılandırılması tüm kamusal hizmetlerde olduğu gibi su alanında da etkili olmuştur. Su hakkının kullanılması ve suyun yönetilmesi süreçlerinde suyun kontrolünün tamamıyla devletin kontrolünde olmasını benimseyen yaklaşımların dışında, "kullanan öder"

ilkesini benimseyen söylem gelişmiştir. Bu durum; kamuya ait mal veya hizmetlerin özel sektöre devredilmesine karşılık gelen özelleştirme kavramının, insan yaşamı için ikamesi olmayan suyla ilişkilendirilmesine neden olmuştur (Pınarcıoğlu, 2022:84).

Su, talebi sonsuz olan kıt bir kaynak olma özelliğindedir. Küresel su politikalarının tarihsel seyrine bakıldığında, suyun kamu malından piyasa malına (meta) geçişinin 1980 sonrası yaşanmaya bağlayan küreselleşme politikalarıyla ilişkili olduğunu söylemek mümkündür (Aykan, 2006: 366). Kıt kaynak özelliği suyun fiyatlandırılarak kullanılabilecek bir mal ve hizmet ilişkisi içinde görülmesinde etkili olan; suyu ekonomik bir değer olarak tanımlayan uluslararası gelişmelere aşağıdaki tablo 2.3'de yer verilmektedir.

Tablo 2.3. Suyu Ekonomik Bir Değer Olarak Tanımlayan Uluslararası Düzenlemeler Ve Temel Etkileri

Düzenleme/Faaliyet	Tarihi	Temel Etkisi
Dublin ve Sürdürülebilir Kalkınmaya İlişkin Dublin Bildirgesi	1992	Tatlı su, hayatın, gelişimin ve çevrenin devamlılığını sağlamak için kısıtlı ve hassas bir kaynaktır. Suyun gelişimi ve yönetimi her seviyeden kullanıcı, planlayıcı ve politika yapıcının katılımıyla gerçekleştirilmelidir. Kadınları suyun sağlanması, yönetimi ve korunmasında merkezi bir rol oynamalıdır. Su, tüm kullanımlarında bir ekonomik değere sahiptir ve bu nedenle ekonomik bir mal olarak kabul edilmelidir.
Rio Deklarasyonu ve Gündem 21	1992	Suyun doğal bir kaynak aynı zamanda sosyo-ekonomik bir mal olarak algılanmasında etkili olmuştur.
Dünya Ticaret Örgütü ve Hizmet Ticareti Genel Antlaşması (GATS)	1994	DTÖ üyesi ülkelerin, kamusal hizmet sektörlerini uluslararası piyasaya açmalarına sağlayan düzenleme; hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi ve bu sürece yönelik kuralların oluşturulması bakımından önem taşımaktadır. Kamusal hizmetlerin içinde yer alan su yönetimi ve suyun ulaştırılmasına ilişkin hizmetlerin özel sektöre devredilmesine zemin hazırlamaktadır.
Küresel Su Ortaklığı (GWP)	1996	Suyun kötü yönetilmesine dikkat çekerek; su yönetiminin tüm dünyada tek tipleştirilmesini düzenleme altına alır.
Dünya Su Konseyi (WWC)	1996	20. yy'da küresel düzlemde petrolün aldığı yeri 21. yy'da suyun alacağına dikkat çeker. Su diplomasisini harekete geçirmek, su güvenliğini sağlamak ve Dünya Su Forumunu düzenlemek konusunda faaliyet alanı belirlenmiştir.
Dünya Su Forumu (WWF)	1997-2018	Suyun çoklu kullanımı, enerji için su, su için enerji, açlık ve fakirliğin giderilmesi için su ve gıda,

	tarih aralığın da düzenlen 8 forum	düzenleyici yaklaşımlar yoluyla verimin artırılması, su hizmetlerinde kamu ve özel sektörün optimizasyonu, yerel su yönetimleri ve sistemleri için sürdürülebilir finans kaynakları, sürdürülebilirliğe yönelik fiyatlandırma politikaları üzerine çalışmalar yapmaktadır. Yerel ve bölgesel idarelerin finansal kaynaklara doğrudan erişimlerini sağlamak ve kolaylaştırmak ve yoksul toplumlara yönelik su ve sağlık hizmet altyapılarının finansmanını artırmak, küresel değişikliklerin etkilerini azaltarak uyum sağlanmasını hızlandırmak gibi temel konular üzerine çalışmaktadır.
Dünya Su Değerlendirme Programı (WWAP)	2000	Temiz su kaynaklarının kalitesini arttıracak politikaları ve bu kaynakların yönetimlerinin nasıl geliştirileceğine ilişkin düzenleme içerir.

Kaynak: İlhan, 2011: 48-58; Pınarcıoğlu, 2022: 84-86'dan faydalanılarak Tablo oluşturulmuştur.

Ekonomik bir değer ilişkisi kurularak su piyasasının oluşturulmasına rağmen, su üzerine hak temelli yaklaşımların varlığını korumaktadır. Suyun fiyatlandırılması ve rekabet koşullarının ürünü olarak ortaya çıkacak kalite ve miktarda düşüş, su ücretlerinde yükselme gibi durumlar dikkate alındığında su için belirlenen insan hakkı bağlamından uzaklaşılması söz konusu olmaktadır. Suyun doğru bir fiyatlandırma politikası ile insan hakkı özelliğinin korunabileceği, suyun gerçek maliyeti üzerinden fiyatlandırılabilmesine vurgu yapılmaktadır (Topçu, 2007: 50).

Su konusunda yetersizlik yaşayan ülkeler, tüketimi düzenlemek için fiyatlandırma yolunu tercih etmektedir. Bu tercihle suyun ekonomik bir değer üzerinden tanımlanmasında suyun maliyet yapısı ile ilişki kurulmaktadır. Su yönetiminde suyun ekonomik değerini belirleyen faktörlerden biri olarak su maliyeti, suyun yönetilmesi sırasında ortaya çıkan işletme ve onarım maliyeti, ekonomik ve çevresel faaliyetlerle ilişkili bir yapı olarak açıklanmaktadır. Suyun kullanıcıya ulaşması için yapılacak olan altyapı yapım ve bakımı, suyun arıtılması, pompalanması, depolanması, insan kaynağı giderlerinde oluşan tam tedarik maliyeti; baraj, arıtma tesis, depolama tesisi ve ilişkili su yatırımları için sermaye maliyeti suyun maliyet hesaplamasında dikkate alınmakta; ekonomik değeriyle ilişki kurulmasında etkili olmaktadır (Küçüksakarya ve Göçmen, 2019:50).

Suyun ekonomik değeriyle tanımlanmasında bir diğer vurgu; suyun verimlilik haline ilişkindir. Dünyanın her yerinde suyun ekonomik değeri aynı değildir. Suya erişimin doğal koşullar sebebiyle kolay ve elverişli olduğu bölgelerle;

suya erişimin zorlaştığı bölgelerde oluşan su maliyetinin farklılaşması sebebiyle suyun fiyatlandırılmasında da bir farklılık söz konusu olmakta; kıt kaynak özelliği gösterdiği noktada su ekonomik değeri ile ilişkilendirilmektedir (Muslu, 2015:34). Su kirliliğini önlemek, kirlilik önleyici adımların atılması için arıtma tesisleri yapmak, suyun miktar ve kalite bakımından korunması ve sürdürülebilirliğini sağlayacak faaliyetlerdir ve maliyeti fiyata yansıtılmaktadır. Suya erişimde maliyetin azalmasıyla suyun aşırı tüketime konu edileceği, bu durumun su kaynaklarının azalmasına neden olacağına dikkat çekilmekte; azalan kaynakların özel sektör kontrolünde kullanılması halinde su maliyetinin artacağı varsayımına vurgu yapılmaktadır (Çubukçu, 2006).

2.2.3.Suyun Ortak Mal Olarak Tanımlanmasını Sağlayan Gelişmeler

Kamu ekonomisi, piyasa aksaklıkları olarak ifade edilen piyasanın aktif olmadığı durumlarda devletin müdahalesini meşru saymakta, müdahale sınırları neoklasik iktisadın kullandığı kamu mallarının sınıflandırılması kriterlerine zemin hazırlamaktadır. Kamu ekonomisinde yapılan sınıflandırmalardan biri; mülkiyeti kamuda olan ve birçok kişinin ortak olarak kullandığı tüketim malı veya üretim faktörüne, ortak mallara odaklanmaktadır (Kirmanoğlu, 2017:127).

Ortak kamusal mal, mülkiyeti kamuda olan ve birçok kişinin ortak olarak kullandığı bir tüketim malı yada üretim faktörü olarak tanımlanmaktadır (Kirmanoğlu, 2017: 125). Ortak mal tam kamusal mal ve özel mülkiyete konu edilen mallardan farklı olarak iki temel özelliğiyle ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki; kullanımından dışlanmanın söz konusu olmamasıdır. İkincisi ise kullanımında rekabetin olmasıdır. Kullanımdan kaynaklı rekabet, bir bireyin kullanımının artması durumunda diğer bir başka birey yada bireylerin kullanımında, tüketim hacminde bir azalmanın meydana geçmesi şeklinde açıklanmaktadır (Kirmanoğlu, 2017: 125).

Doğada tüm canlıların ulaşmasına dönük ortak bir mal olma niteliğinden, ekonomik değeri olan kıt kaynak olma özelliğiyle doğru tanımı değişen su; herkese ait olan, bedava bir ortak mal olma niteliğinden, kıt olan iktisadi bir mala dönüşmektedir. Su, ekonomik maliyetine katlanabilecek durumda olanların erişim sağlayabileceği, piyasa mekanizmasıyla şekil alan, üzerinden kar elde etmek isteyen

kesimlerin ortaya çıktığı bir alanda tanımlanınca; su taleplerinin karşılanmasında odak kayması söz konusu olmaktadır (Ayrangöl, 2012: 110).

Kamu maliyesi içinde tartışma konularından biri; küreselleşmenin hızı ve doğal alanlar üzerindeki etkisi arasındaki ters orantı, bir diğer anlamda ortak malların geleceği sorunudur (Ergüder ve Uymaz, 2014: 3). Garrett Hardin'in "*ortak malların trajedisi*" olarak literatüre kazandırdığı ortak mallar sorununa çözüm olarak; herkesin kullanımına açık ortak malların maruz kaldığı aşırı tüketim sorununu giderebilmek için yaptırım gücüne sahip olan devletin başrolde olması veya özelleştirme yoluyla mülkiyet haklarının yaratılması yönünde öneriler geliştirilmiştir (Hardin, 1968: 1245). Hardin, doğal kaynakların bozulması, balık rezervlerinin yok olması, herkesin kullanımına açık olan ortak havuz mallarının aşırı tüketiminde kaynaklanan sorunların varlığına vurgu yaptığı makalesinde; bireysel çıkarını arttırmak isteyen bireylerin ortak iyiden uzaklaşacağına, grup amaçları ile çelişen davranışların tutuklunun ikilemi olarak açıklanan çelişkiyi ortaya koyduğuna dikkat çekmektedir (Hardin, 1968: 1247).

Ortak malların kullanımına yönelik bir diğer açıklama da Kamu Tercihine kaynak oluşturan isimlerden biri olan Mancur Olson²³; grup üyelerinin her biri, grubun ortak hedefine erişilmesi halinde, bireysel hareket etmelerine kıyasla refahlarında iyileşme olsa bile yaptırım uygulayan bir mekanizmanın olmaması halinde grup üyelerinin grup çıkarları yönünde hareket etmekten kaçınacağına dikkat çekmektedir (Yıldırım ve Arslan, 2021:898; Gümüşcan, 2017:127). Bu önerilerden farklı olarak Elinor Ostrom, devlet ve özel sektörün dahil olmadığı, ortaklardan yararlananların kendiliğinden organize olduğu çok merkezli sistemlerde; kullanım temelinde belirlenen kriterlerle kurumsal mekanizmalar oluşturulursa ortak malların kullanımında trajediden fırsata giden bir model geliştirilebileceğini ileri sürmüştür (Ostrom, 1990'dan akt. Adaman vd.,2017:59). Bu kapsamda oluşturulacak model için bir takım kriterler belirlenmiştir. Bu kriterlere tablo 2.4'de yer verilmektedir.

Tablo 2.4. Elinor Ostrom'un Yerel İş Birliği Kriterleri

1	Ortak mallardan yararlanma hakkına sahip olan herkesin kullanımına açık olan

²³ Mancur Olson'un Kamu Tercihine kaynak oluşturan eserlerden biri olarak görülen çalışması, Kollektif Faliyetin Mantığı (The Logic of Collective Action)

	ortak malların, kullanım alanları bakımından sınırlarının net bir biçimde belirlenmesi.
2	Kaynaklardan yararlanma ve kaynak tedarikinde uygulanacak kuralların yerel fiziki koşullarla uyumlu olması.
3	Kaynakların işletilmesinde uyulması gereken kuralların gözden geçirilmesi ve koşullarla uyumlaştırılması açısından yararlanıcıların sürece katılması.
4	Sınır ya da kurallara uyulup uyulmadığının denetimini yapan kontrolörlerin ortak maldan yararlananlara karşı hesap verir pozisyonda olması.
5	Kuralların ihlal edilme derecelerine göre aşamalı olarak cezalandırma usulüne göre söz konusu ortakların kullanıcıları ya da kullanıcıların atadığı denetçiler tarafından yaptırımların uygulanması.
6	Kaynakları ortak olarak kullananlar arasında çıkacak herhangi bir uyuşmazlık halinde sorunun kullanıcılar ya da kullanıcıların atadığı denetçiler tarafından çözümünün sağlanması.
7	Yararlanıcıların tayin ettiği kuralların ve oluşturdukları kurumların dış otoritelerin müdahalesine açık olmamasıdır.

Kaynak: Ostrom, 1990'dan aktaran Adaman vd., 2017:60, Gümüşcan, 2010:52.

Ostrom'a göre; ortak malları kullanan yerel toplulukların ihtiyaçları doğrultusunda yıllar içinde geliştirdikleri sistemler, dışarıdan dayatılan sistemlerden daha etkilidir. Küçük ölçekli çiftçiler, orman sakinleri, zanaatkâr balıkçılar, doğal kaynak suyu kullanıcıları, tarım ve hayvancılıkla uğraşan kırsal alan sakinleri ortak malların kullanımı konusunda ortak bir amacı planlı olmadan paylaşmaktadır (Ostrom, 1990).

Ortak alanların yönetiminde aktörler arasındaki iş birliğinin, yerel bilinçlenme ve devletin denetleyiciliğiyle birlikte sağlanacağına işaret eden Elinor Ostrom'un geliştirdiği kurumsal mekanizma; yönetim modeliyle, planlı olmayan çok düzeyli iş birliği modelinin planlı hale getirilmiş şekli olarak tanımlanabilir mi sorusunu araştırılmaya değer hale getirmektedir. Bu bağlamda ortak mallarla su tanımlaması kamu yönetimde yönetim, kamu yararı ve yerellik ilkesiyle değerlendirilmiştir.

Yönetişim olgusu, sivil toplum kuruluşlarının siyasal karar verme süreçlerinde oynadıkları rolleri arttırmakta ve katılımcı demokrasinin birey kavramının yerellik kapsamında yeniden şekillendirmektedir (Göymen, 1999: 75). Merkezi ve yerel yönetim düzeyinde temsil, katılım, denetim, etkinlik ve verimlilik, hukukun üstünlüğü, rekabet, piyasa ekonomisiyle uyumlu alternatif hizmet sunma

yöntemlerinin kullanılması yönetim kavramının siyasal ve ekonomik düzende düşünülmesine imkan vermektedir (Başaran, 2008: 43-45). Bu durum, Kaufman vd. (2009)'a göre; devletin ve yetki verilen kurum ve kuruluşlarının, farklı toplumsal aktörlerin arasında politik karar alma süreci, iş birliği ve demokrasiye dayanan, içerisinde farklı yaklaşım ve kuramların yer aldığı kapsamlı bir olguyla düşünülmesinde etkili olmaktadır (Kaufman vd., 2009'dan aktaran Doğan, 2017: 37).

Ortak mallar sorununun bir diğer boyutu kamu yararının yönetim sürecidir. Kamu yararı kavramsal olarak siyasi, ekonomik, sosyal, hukuki, felsefi, tarihsel ve sosyolojik boyutları olan çok yönlü bir kavram olma özelliği taşımaktadır. Kavramsal temelde kamu yararının kamu, kamusal ve kamusal alan kavramlarıyla ilişkisi, kavrama yüklenen anlamın kapsamını işaret etmektedir. Herkese açık olan, herkes anlamında kullanılan kamu kavramı, kamuoyunun olduğu alan olarak kamusal alanın temeli kabul edilmiştir (Demirkent, 2011: 9). Kavramın toplumsal ve ekonomik boyutu, küreselleşme süreci ve beraberinde ekonomide yapısal ve işlevsel dönüşümle ilişkilendirilmektedir. Neoliberal yaklaşımla sınırlandırılmış devlet anlayışı; vergilerin düşürülmesi, enflasyonun azaltılması, deregülasyon, özelleştirme politikalarının işlevselleşmesi, yapısal reform sürecinin ön plana çıkarılmasını benimsemektedir. Bu süreci destekleyen yaklaşımlardan biri olan kamu tercihi yaklaşımı; özellikle eğitim, sağlık, sosyal güvenlik alanlarında bireysel tercihlerin kolektif tercihleri yaratma etkisi üzerinde durmaktadır (Dik, 2005:8).

Acar (2018)' e göre neoliberal politikalarla şekillenen küreselci ve piyasacı anlayış, kentsel alanda ortak malların kullanımını sosyal bir hak ve kamu yararı ilişkisinden uzaklaştırmaktadır (Acar, 2018: 169-178). Küreselleşme süreciyle üretim, dolaşım ve tüketim mekanı görülen kentler, sermaye birikimin tercih ettiği alanlar haline gelmektedir. Özalp ve Erkut (2016)'a göre kent yönetimleri, piyasa temelli ekonomik büyüme süreçleriyle önceliği kamu yararı oluşturma düşüncesinden uzaklaştığı yönünde eleştirilmektedir (Ökmen ve Parlak, 2010: 4).

Ortak mallar sorununun bir diğer boyutu yerellik ilkesidir. Herhangi bir yerde yaşayanların iyiliği, hava ve su kalitesi, su kaynaklarının kullanımı, yaşanabilir şehirlerde yeşil alanlar, açık hava eğlence tesisleri ve bölgesel parkların yönetimi ve

refah ekonomisi çerçevesinde bir sonraki kullanımı doğal sermayenin yerel kullanıcılarının organizasyonu ile sağlanabilir mi sorusu yerellik ilkesini akıllara getirmektedir. Avrupa Birliği sürecinde Maastricht Anlaşması²⁴ kapsamında uygulandığı “*bir hizmeti en yakın birim yürütsün*” anlayışına dayanan hizmette yerellik (subsidiarite) ilkesi, bireyi toplumun odak noktasına yerleştirmektedir. “*Kamusal sorumluluklar genellikle ve tercihen yurttaşa en yakın olan yönetimlerce yerine getirilir. Sorumluluğun bir başka yönetime bırakılmasında, görevin kapsamı ve niteliği ile etkinlik ve ekonomi ilkelerinin gerekleri göz önünde bulundurulmalıdır*” kapsamında kullanılan hizmette halka yakınlık ilkesi kapsamında yerel yönetimlerin; yerelde ekonomik, sosyal ve çevresel refahının geliştirilmesi veya iyileştirilmesine yönelik stratejileri yerelde yerleşik mekanizmalar üzerine odaklanılarak sağlanabileceğine vurgu yapılmaktadır (Zeyrekli ve Ekizceleroğlu, 2007: 39).

2.2.4.Suyun Sürdürülebilir Bir Mal Olarak Tanımlanmasını Sağlayan Gelişmeler

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun 1987 yılındaki "Ortak Geleceğimiz" başlıklı raporu kapsamında "*gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını ellerinden almadan; şimdiki neslin ihtiyaçlarının karşılanabildiği gelişme süreci*" olarak tanımlanan bir kavramdır (World Commission on Environment and Development, 1987). Kentbilim Terimleri Sözlüğü’nde kavramın tanımlaması ise şöyledir: "*Çevresel değerlerin ve doğal kaynakların akılcıl yöntemlerle savurganlığa yol açmayacak şekilde, bugünkü ve gelecekteki kuşakların hak ve yararları da dikkate alınarak kullanılması ilkesinden ayrılmaksızın, ekonomik gelişmelerin sağlanmasını amaçlayan çevreci bir dünya görüşü*"(Keleş, 1998:112).

²⁴1992 tarihinde Maastrich’te imzalanan Avrupa Birliği Anlaşması’nın 3/b maddesinde aşağıdaki şekilde açıklanmıştır: Topluluk, bu anlaşma ile belirlenen yetkiler ve kendisine verilen amaçlar çerçevesinde hareket edecektir. Topluluk, kendi mutlak yetki alanına girmeyen alanlarda, subsidiarite ilkesine uygun olarak, ancak önerilen eylemin amaçları Üye Devletler tarafından yeterince sağlanamadığı ve dolayısı ile önerilen eylemin derecesi veya etkileri sebebiyle, Topluluk tarafından daha iyi sağlanabileceği durumlarda harekete geçecektir. Topluluğun herhangi bir eylemi, bu Anlaşma’nın amaçlarının sağlanması için gerekli olan düzeyin ötesine geçemeyecektir.

Temelleri Eski Yunan Uygarlığına kadar götürülen sürdürülebilir kalkınma kavramı; tarım, orman, balıkçılık gibi yenilenebilir kaynaklar konusunda gelişim zemini bulmuştur. Tarım arazilerinin, ormanların yalnızca bugünün değil, daha sonraki kuşakların ihtiyaçlarını karşılamaya hizmet edecek düzeyde kullanılması düşüncesinin 19. yüzyıl başlarından itibaren alan yazında sürdürülebilirlikle ilişki kurularak ön plana çıkarıldığına vurgu yapılmaktadır (Bozlağan, 2005:1013).

Sürdürülebilir kavramı kavramsal içeriğinde, ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere üç boyutlu bir ilişkiye sahiptir (Bilgili, 2017: 583). Ekolojik anlamda sürdürülebilirlik kavramının arka planında kalkınma düşüncesinin varlığına dikkat çekilmektedir. 1970'li yıllardan itibaren gelişim etkisini gösteren çevreci hareketlerin odağına çevre ile kalkınma arasındaki ilişkiyi alması sürdürülebilirlik kavramı ile kalkınma arasında ilişkinin kurulmasında bir etki faktörü olarak ön plana çıkarılmaktadır. Özellikle dünyanın sanayileşmiş bölgelerinde çevre odaklı ilerleme ihtiyacına yaptığı vurguyla sürdürülebilir kalkınma kavramını uluslararası düzenlemelerde yer bulması arasında ilişki olduğu kabul edilmektedir (Bozlağan, 2005:1016).

Ekonomik boyutta, sürdürülebilir bir kalkınma sistemi için mal ve hizmetlerin üretim sürecinin işletilmesi; hükümet ve dış borçların yönetilebilme özelliğinin devamlılığı, tarımsal ve endüstriyel üretime zarar veren sektörel dengesizliklerin giderilmesi kapsama alınmaktadır. Sosyal boyut, eşitlikçi bir dağılım temelinde; sağlık, cinsiyet eşitliği, politik sorumluluk ve katılım süreçlerinde yer almaya imkan sağlayan sosyal hizmetlere yer veren bir sistem tasarımı kapsamaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın çevresel boyutunda, kaynak temelini sabit tutan, ekonomik kaynak olarak sınırlandırılmayan, biyolojik çeşitlilik ve ekosistemin işlevselliğinin korunmasına vurgu yapılmaktadır. Üç farklı boyut beraberinde gelişen üç farklı ilişki sistemini ve birbiriyle ilişkili alt sistemlerin varlığını Munasinghe sürdürülebilir kalkınma üçgeni ile açıklamaktadır²⁵ (Munasinghe 2009'dan aktaran Yeni, 2014:186).

²⁵Sürdürülebilir kalkınma üçgeni ilk kez, 1992 yılında Rio de Janeiro, Brezilya'da gerçekleşen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda üçgenin köşeleri kadar içinin ve kenarlarının da önemli olduğunu vurgulamak için sunulmuştur.

Munasinghe (2009) ekonomik boyutu; büyüme, etkinlik ve istikrar kavramlarıyla ilişkilendirmektedir. Bu boyutun sosyal boyutla ilişkisi, kuşaklararası eşitlik, temel gereksinimlerin karşılanması ile ilişkilendirilirken; çevresel boyutla ekonomik düzeyde gerçekleşecek faaliyetlerin içselleştirilmesi ve etkilerinin ortaya çıkması süreçleriyle ilişki kurmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramının sosyal boyutu; güçlendirme, katılım ve dayanışma kavramlarıyla ilişkilendirilmekte; sosyal boyutun ekonomik boyutla ilişkisi kuşaklararası eşitlik ve temel gereksinimlerin karşılanma düzeyi, çevresel boyutla ilişki kuşaklararası eşitlik ve değerler kültürü ile ilişkilendirilmektedir. Çevresel boyutta benimsenen kavramlar, esneklik/biyoçeşitlilik, doğal kaynaklar ve kirlilik olarak belirlenmektedir (Munasinghe 2009'dan akt. Yeni, 2014:186).

Neoliberal politikalar ekonomik perspektifte sürdürülebilirlik kavramına odaklanmakta, sürdürülebilirlik kavramını refahın maksimizasyonu olarak değerlendirmekte, tüketimden elde edilen yararın, refahın arttırılmasını sağlayacak yönde etki edeceğini ileri sürmektedir. Bu boyutta sürdürülebilirlik kaynak dağılımında etkinlik, kıt kaynakların büyüme üzerindeki etkisini azaltmasına vurgu yapmaktadır. Çevresel ve sosyal boyutla bakmak ise sürdürülebilir kavramının tüketim boyutunun sınırlandırılmasıyla ilişkilendirilmektedir (Özmete, 2011: 7). Bu sınırlandırmanın temelinde kaynak kullanımının kuşaklararası eşitliği sağlayacak düzeyde olmasına dikkat çekilmektedir. Çünkü çevreye yüklenen toplumsal değer, kalkınmanın sürdürülebilirliği, kuşaklararası sermaye aktarımı bakımından bir gösterge niteliği taşımaktadır (Yeni, 2014:181).

Kuşaklararası eşitliğin sağlanması bakımında sosyal boyut, sosyal sermayeden faydalanılmasına odaklanmaktadır. Bu süreçte sosyal sermayenin sürdürülebilirliğini sağlamak iki kaynakla ilişkilendirilmektedir. Bunlar bireysel ve sosyal topluluktur. Bireysel toplulukta bireyin kapasite, eğitim ve liderlik özelliklerine vurgu yapılmakta; sosyal toplulukta yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve kaynak verimliliğinin sağlanması için toplumsal katılım ve dayanışma yollarının uygulamaya konulması ifade edilmektedir (Bilgili, 2017: 566). Sürdürülebilir kalkınma sosyal boyutuyla katılımcı bir yaklaşımı işaret etmekte, sürdürülebilirliğe sağlayacak kent politikalarına katılan halkın, karar alma süreçlerinde kolaylık ve etkileşimi sağlayacağı kabul edilmektedir. Bu kabul sürdürülebilir kalkınma ile

katılımcı bir yönetişimin ilişkilendirilmesini sağlayacak politika ve yönetsel modellere olan ihtiyacı gündeme getirmektedir (Bayraktar, 2016: 5).

Kalkınma sürdürülebilirlik ilkesinin normatif düzeyde gelişmesini sağlayan adımlardan biri 1992 tarihli Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı olmuştur²⁶. Konferans, sürdürülebilir kalkınmanın siyasi, ekonomik ve sosyal niteliğine yönelik olarak alınan kararlarda; merkezi yönetim birimleri dışında yerel yönetim birimlerinin, sivil toplum kuruluşlarının, özel sektör kuruluşlarının ve bireylerin ortak katılımının gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Bu vurgu, neo-liberal söylemle yükselen yönetişim kavramının sürdürülebilirlik ilkesiyle birlikteliğini işaret etmektedir (Tosun, 2009: 2).

Sürdürülebilir kalkınmanın çok boyutlu bir süreçle sağlanması gerekliliği, bu yönde alınan politika kararlarının görünürlüğünü sağlayacak mekansal yansımalara odaklanılmasını sağlamıştır. Bu süreçte sürdürülebilir kalkınma ve kentleşme ilişkisi gündeme gelmiş, 1996 tarihli HABİTAT II Zirvesi sonuç bildirgesinde, sürdürülebilir bir yaşamı olanaklı hale getiren yerleşmelerin ve yaşama mekanlarına vurgu yapılmıştır²⁷. Bu vurgunun dört temelde şekillendiği ifade edilmektedir (Çubuk, 2000:4).

Şekil 2.1.HABİTAT II, Sürdürülebilir Kent Tartışma Konuları

BM Binyıl Kalkınma Hedefleri kapsamında; 2030 yılına kadar; Yoksulluğun her biçiminin her yerde yok edilmesi, açlığın sona erdirilmesi adına gıda güvenliğinin ve daha iyi beslenmenin sağlanması ve sürdürülebilir tarımın desteklenmesi, her yaştan tüm kesimlere sağlıklı ve huzurlu hayatlar sağlamak, kapsayıcı bir eğitim ve hayat boyu öğrenme imkanlarının sağlanması, cinsiyet eşitliğini sağlamak, sürdürülebilir su ve kanalizasyon hizmetlerini herkes için erişilebilir ve sürdürülebilir kılmak, herkesin ucuz, güvenilir ve sürdürülebilir çağdaş

²⁶ Rio Konferansı

²⁷ 1996 Habitat II Zirvesi'nin sonuç bildirgesi- İstanbul Deklarasyonu'nun 15.maddesi

enerjiye erişimini mümkün kılmak, kapsayıcı ve ekonomik kalkınma ile herkes için tam ve üretici istihdam sağlamak, güçlü, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayiye teşvik etmek ve yenilikçiliği desteklemek, ülkelerin içindeki ve arasındaki gelir eşitsizliklerini azaltmak, kentleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli ve sürdürülebilir kılmak, sürdürülebilir tüketim ve üretim biçimleri sunmak, iklim değişikliği ile bunların sonuçlarına karşı mücadele adına salınımları düzenleyecek ve yenilenebilir enerji yöntemlerini geliştirecek acil önlemler almak, okyanus, deniz ve deniz kaynaklarını sürdürülebilir kalkınma adına korumak ve sürdürülebilir kullanımlarını sağlamak, sürdürülebilir kalkınma için adil barışçı ve kapsayıcı toplumları teşvik etmek, herkesin adalete erişimini sağlamak ve her düzeyde etkin, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar tesis etmek, sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklığın tesisi ve canlandırılmasına yönelik araçları güçlendirmek şeklinde hedefler belirlenmiştir. Belirlenen hedefler içinde sürdürülebilir kalkınma ile ilişkilendirilenlerden birisi su kaynaklarının sürdürülebilir ve erişilebilir kılmak ve kanalizasyon hizmetlerinin bu doğrultuda sağlanmasını planlamak yönündedir²⁸.

Sürdürülebilir kentleşme, kentlerde yaşayan insanların kent ile olan ilişkilerinde, kentin ortak alanlarının kullanımında ve kamu hizmetlerinin alımında yaşam kalitesini; kentin yerleşim birimi olarak kendi varlığını devam ettirmesini sağlayacak yolların geliştirilmesini; kente ait kaynakların kullanımında var olan üretim ve tüketim kalıplarının sorgulanmasını kapsamaktadır (Bayram, 2001: 256). Kentsel politikalar, ekonomik gelişme ve sosyal adalet sarmalında sürdürülebilirlik ilkesini taşımaktadır. Ekonomik gelişme bakımından kentlerin sahip olduğu doğal kaynakların korunması, mekanın ve doğal kaynakların tüketimini azaltmak; sosyal gelişme bakımından kentsel kaynaklara ve hizmetlere eşit erişimi sağlamak; kentsel alanlarda yönetsel süreçlere olan ihtiyacı ön plana çıkarmaktadır (Tosun, 2009: 8).

20. yüzyılın paylaşım mekanı olarak ortaya çıkan büyük kentler, toplumsal ve ekonomik yapıdaki değişikliklerin bir ürünü olarak görülmektedir. Ortaya çıkan büyük kentler beraberinde kentlerin yönetiminin nasıl ve hangi model ekseninde olacağına yönelik tartışmaları gündeme getirmektedir (Çınar vd., 2009: 14). Su

²⁸Bkz: BM Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu, http://www.surdurulebilirlikkalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2016/07/UNDP-TR-TR-2010-MDG-Report_TR.pdf

kaynaklarının yönetiminde sürdürülebilirlik vurgusu, küresel ölçekte ulus üstü düzenlemelerde tespit edilmektedir. Sürdürülebilir kalkınma için su kaynaklarının yönetiminin gerekliliği işaret eden düzenlemeler Tablo 2.5'de yer almaktadır.

Tablo 2.5. Su Kaynaklarının Yönetiminde Sürdürülebilirlik Vurgusu İçeren Düzenlemeler

1972 -Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Çevresi Konferansı
1977 -Mar del Plata Konferansı (BM Su Konferansı çerçevesinde)
1983 -Brundtland Raporu,1992 Dublin Konferansı (World Water Forumu),
1992- BM Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı
2000 -Hague Konferansı (World Water Council)
2001- Dünya Su Konseyi (World Water Council) İstanbul
2001-Uluslararası İçme Suyu Konferansı (Bonn)
2002 -BM Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi (Johannesburg)

Kaynak: Soylu vd., 2006: 331.

Suyu, ekonomik değer taşıyan bir meta olarak ekonomik değeri ile üretmek ve yönetmek sürdürülebilir kaynak verimliliğini sağlayacak yol olarak görülmüştür²⁹. Özellikle çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik açısından arz odaklı yönetim yerine talep odaklı yönetimin benimsenmesi, su kullanım sürecinde fiyat veya niceliksel sınırlar belirleyerek su talebini sınırlandırmaya yönelik su kullanım stratejileri belirlemek düşüncesi Dünya Bankası raporlarında ileri sürülmüştür.

Su sorunlarının giderilmesi için ortaya çıkan su yönetimi, tüm canlıların ve sektörlerin talebi ekseninde; su kaynaklarının optimum faydalı kullanımlarını sağlayacak ve olumsuz etkilerini kontrol altına alacak politika geliştirme, planlama, kalite koruma, izleme, izin verme, denetim, yaptırım ve koordinasyon faaliyetlerini bütünü olarak tanımlanmaktadır (Kırtorun ve Karaer, 2018: 151). Suyu kimler, nasıl yönetirlerse su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı ve yönetim sistemi ortaya çıkar sorusu; suyun mekansal ve sektörler arası planlama ve karar verme süreçleriyle ilişkisi, bir hak ve ihtiyaç olarak farklı yaklaşımlarla kurulan bağı, su kaynaklarının etkin dağıtım ve kullanım süreçlerinde paydaş katılımının boyutu yönleriyle sürdürülebilirlik su yönetimi arayışlarını ortaya çıkarmaktadır.

2.3. Su Yönetiminde Temel Yaklaşımlar

Refah devletin sorgulanması, neoliberal politikalar, küreselleşme ve beraberinde yerelleşme eğilimleri ve yönetişim ilkeleri su yönetimi konusunda farklı

²⁹ Bkz: World Bank, Water Resources Management, syf. 30.

tartışma ve yaklaşımların benimsenmesinde etkili olmuştur. Bu kapsamda; kamu yönetimi yaklaşımı, piyasacı ve ticari yaklaşım, yerelci yaklaşım, toplum ve insan hakları yaklaşımı, hidrolik paradigma ve havza bazlı su yönetim yaklaşımı incelenebilir.

Kamu Yönetimi Yaklaşımı, piyasa temelli su yönetim süreçlerini reddetmekte; su kaynaklarına erişim noktasında sorun yaşanmaması, uygun fiyatlarda uygun çevre koşullarında kaliteli suya erişimin sağlanabilmesi için su kaynaklarının yönetiminde kamu yönetiminin tekel olmasını ileri sürmektedir (Kılıç, 2009: 48). Su temin edilmesi ve suyun dağıtım süreçlerinde kamu kurumlarının ön planda olması gerektiği vurgulanmaktadır (Yıldız ve Özbay, 2012: 18).

Kamu yönetimi yaklaşımı, suyun insan yaşamı için önemine vurgu yapar. İnsan yaşamı için önemi sebebiyle su kullanımının sınırlandırılmaması; doğal kaynak ve ortak kullanıma elverişli olma özellikleriyle su kaynaklarının kamu yararı çerçevesinde tüm toplumun kullanımına açık olması gerekir. Bu özellik toplum gereksinimlerini karşılamak üzere kamu yararı esasına göre örgütlenen faaliyetleri, kamu hizmetlerini ortaya çıkarmaktadır (Dane, 2013: 10). Kamu yönetimi yaklaşımına göre, su kaynaklarının mülkiyeti her zaman kamu kesiminde olmalı ve su hizmetleri de her zaman kamu kesimi birimleri tarafından sunulmalıdır. Kamu kesimi, su hizmetlerinin fiyatlandırılmasında maliyetleri göz önüne almak zorunda değildir. Bunun yerine, çapraz sübvansiyon yöntemi ile maliyetin çoğunluğu varlıklı kesimlere ödettirilebilmektedir (Topçu, 2007: 19).

Piyasacı ve Ticari Yaklaşım, su kaynaklarının yönetilmesinde özel sektöre devredilen mülkiyet haklarına, serbest piyasa ekonomisi koşullarında işleyen su sektörüne vurgu yapmaktadır. Küreselleşme beraberinde kamu yönetiminin mevcut yapısının sorgulanması, reform adımlarının atılmasında, özel sektör uygulamalarının kamu sektörüne aktarımında etkili olmuştur. Küresel ekonomik ilişkiler temelinde etkisini gösteren piyasa mekanizması devlet tekelinde bulunan su yönetim sürecinde piyasacı yaklaşım şeklinde somutlaşmıştır. Bu yaklaşım, tarımsal sulama suyu, içme suyu ve endüstriyel suyun fiyatlandırılması, suyun toplanıp dağıtılmasında ortaya çıkan maliyetin fiyatlara yansıtılmasına vurgu yapmaktadır (Güzelsarı ve Tuluay, 2011: 61-63).

Küresel düzeyde su politikalarının oluşum sürecinde ticari yaklaşımlar; suyun maliyetinin hesaba katılarak piyasa fiyatlandırma sistemi üzerinden satışa sunulması olarak ifade edilen fiyatlandırma ve talep yönetimi; merkezi yönetimlerin suyun dağıtılmasında rol almak yerine belli kuralları koyarak yönlendirici olması ve yetki aktarımını ifade eden yerelleştirme ve kullanıcı katılımı; su fiyatlarının maliyetinin üzerinde belirlenerek kaynakların etkin kullanımını sağlamak üzere, fiyatların kullanıcılara ödettilmesinin ifade eden su yatırım maliyetlerinin geri dönüşümünün sağlanması, su kaynaklarının yönetiminde özel sektör mülkiyetine yer verilmesini ifade eden özelleştirme ve özel sektör katılımının sağlanması şeklinde ortaya çıkmaktadır (Çınar, 2009: 132).

Yaklaşımın 3 temel önermesi ön plana çıkmaktadır. Bunlardan biri; farklı kullanım alanlarında tüketime konu olan suyun fiyatlandırılması ve bu yolla elde edilen gelirle gelir yetersizliği sebebiyle gerçekleştirilmeyen su yatırımlarının hayata geçirilmesine yöneliktir. İkinci bir önerme; su hizmetlerinin özel sektör eliyle sağlanmasına yönelik özelleştirme önermesidir. Özelleştirme önerisinin temelinde su hizmetleri sebebiyle kamu yönetimi üzerinde ortaya çıkan maliyetlerin, borç yükünün etkisinden kurtulma düşüncesi yer almaktadır. Piyasacı ve ticari yaklaşımın son savı, su kaynaklarının özel mülkiyete açılması yönündedir (Langford, 2005'den akt. Kılıç, 2009: 47).

Küresel ölçekte belirlenen su politikalarında ticari yaklaşımların ön plana çıktığı tespit edilmektedir. Bu tespiti ilişkin göstergeler; fiyatlandırma ve talep yönetimi, yerelleştirme ve kullanıcı katılımı, su yatırımlarının maliyetlerinin hesaplanması ve geri dönüş yollarının tespit edilmesi, özelleştirme ve özel sektör katılımı şeklinde ifade edilmektedir (Çınar, 2009: 130-132).

Yerelci Yaklaşım, yerel nitelikli su ihtiyacının karşılanması, yerel su kaynaklarının etkin ve verimli kullanılarak sürdürülebilir bir kaynak haline getirilebilmesi için su yönetiminde yerel yönetimleri ön plana çıkaran bir yaklaşımdır (Gönüllük, 2019: 54). Bu yaklaşım su hizmetlerinin sunumunda yerel yönetimleri ve sivil toplum kuruluşlarını ön plana çıkarmaktadır. *Public Services International Research Unit (PSIRU)*, *Transnational Institute (TNI)* ve *Multinational Observatory* tarafından 2015 yılında hazırlanan "Geri Dönüş Yok: Küresel Bir Eğilim Olarak

Suyun Yeniden Belediyelerin Yönetimine Geçmesi" başlıklı rapor³⁰, suyun yeniden yerleştirilmesi-belediyeleştirilmesi, özelleştirmenin su yönetimi sürecinde sebep olduğu sorunların³¹ giderilmesinde yerelde iş birliğine dayalı çözümlerin geliştirilmesini vurgulamaktadır. Dünya Bankası'nın 1993 tarihli Su Kaynakları Yönetimi (Water Resources Management) başlıklı raporuna vurgu yapan Kılıç (2009)'a göre; su hizmeti sağlayan merkezi yönetimler yerelci yaklaşım doğrultusunda yerel yönetimlere sorumluluk devri ile su hizmetleri için mali açıdan özerk yapılarla özel sektöre yetki devretmesi konusunda teşvik edileceklerdir (Kılıç, 2009: 48). Bu yaklaşıma göre suyun özelleştirilmesi veya suyun yönetiminin merkezi idareye verilmesi yerine; su yönetiminin, bu hizmetten yararlanmakta olan topluluklara hiyerarşik açıdan kurulan yakınlık düzeyinde bırakılmalıdır (Dane, 2013: 11).

Dünya Bankası, merkez yönetimlere suyun ticarileştirilmesi konusunda yönlendirme yapmakta; su hizmetlerinin yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluğuna verilmesi yönünde talepler ileri sürmektedir. Bu talepler, şeffaflık, hesap verirlilik , mali özerklik ve katılımcılık gibi unsurlara dayandırılmaktadır. Uygulamada da su hizmetinin sunumu artan oranda belediyelere ve diğer yerel yönetim organlarına bırakılmakta, kaynak yetersizliği nedeniyle özelleştirmelerin önü açılmaktadır. Bu yaklaşım bir bakıma meta yaklaşımının önünü açan bir geçiş aşaması oluşturmaktadır (Topçu, 2007: 23).

Su yönetimine yönelik bir diğer yaklaşım, suyun bir insan hakkı olarak kabul edilmesine yönelik tartışmaları içeren su hakkı yaklaşımıdır. Su politikalarının adalet ve hakkaniyet ilkesine uygun olarak tüm kullanıcıların sağlık koşullarına uygun ve yeterli miktarda suya erişiminin sağlanması gerekliliği; suyun piyasa araçlarına bırakılmadan devletin hizmet sunumları içinde yer alması savunulmaktadır (Şirin, 2010: 99). Herkesin kullanımına açık, kullanımından dışlanmanın olmadığı, rekabete konu edilmeyen ortak mal niteliğindeki su kaynaklarının ekonomik bir mal olarak değerlendirilmesi yerine, kamu yönetimi sorumluluğunda planlanması ve yönetilmesine yönelik çabalara önem verilmiştir (Topçu, 2009: 57).

³⁰Bkz: "Geri Dönüş Yok: Küresel Bir Eğilim Olarak Suyun Yeniden Belediyelerin Yönetimine Geçmesi" başlıklı rapor, 2015. Public Services International Research Unit (PSIRU), Transnational Institute (TNI) ve Multinational Observatory. Türkçe basım Su Hakkı Kampanyası'nın iş birliğiyle hazırlanmıştır. <https://www.suhakki.org/2015/02/geri-donus-yok-kuresel-bir-egilim-olarak-suyun-yeniden-belediyelerin-yonetimine-gecmesi/>

³¹Alt yapı yatırımlarının yapılmaması, fiyatların yüksek olması ve çevresel zararlar

Suyun yaşam için gerekliliği, doğal bir hak olarak su hakkının insan haklarıyla ilişkilendirilmesinde etkilidir. Su hakkı bu yönüyle insan yaşamı için ön planda olan yaşam, çevre ve sağlık hakkıyla da doğrudan ilişkilendirilmektedir. Su olmadan canlı yaşamının sürdürülememesi özelliği su hakkı ile yaşam hakkını doğrudan bütünleştirmektedir. Yaşam hakkının, güvenli ve erişilebilir suya erişimle gerçekleşmesi su hakkını haklar sıralamasında önceliklendirmektedir. Benzer çerçevede temiz suya erişim sağlanamadığında bulaşıcı hastalıkların toplum sağlığını etkilemesi, güvenli ve yeterli suya erişim olmaması halinde çevresel sorunların ortaya çıkması su hakkının çeşitli şekillerde hak tanımlarıyla ilişkisini ortaya koymaktadır (Çolakoğlu, 2008: 117-118). Kılıç ve Karataş 2018'e göre, suya erişimin insan hakları bağlamında değerlendirilmesine etki eden unsurların tespit edilmesi gereklidir. Suyu erişimin neden insan hakları bağlamında değerlendirildiğine tarihsel koşullar üzerinden bakmak mümkündür. Devlete karşı insanların kendilerini güvence altına almasını sağlayan hak kavramı, su kıtlığı yaşanması, suya erişimin olmaması durumlarında bir güvence alanı olarak ön plana çıkmaktadır (Kılıç ve Karataş, 2018: 44).

İnsan hakları bağlamında suya erişim, negatif ve pozitif statü hakları üzerinden değerlendirilebilir. Kişinin devlet tarafından dokunulmayacak özel alanına yönelik temel hak ve özgürlüklerini belirleyen negatif statü hakları ile bireylerin devletten olumlu bir davranış, hizmet isteme imkanı tanıyan pozitif statülü haklar su hakkı ile ilişkilidir. Suyu erişimin ticarileşme, su kıtlığı gibi nedenlerle zorlaşması durumunda ortaya çıkacak sorunları dikkate alarak önlemler alınması negatif statülü haklar bağlamında su hakkının değerlendirilmesini sağlamaktadır. Aynı şekilde sağlık hakkı kapsamında suya erişimin bir insan hakkı olarak tanımlanması pozitif statülü haklar bağlamında devletin su hakkı konusunda aktif rol oynaması gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır (Ayrangöl, 2019: 11).

Hak temelli yaklaşım, çevresel adalet teorisi ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımlarıyla ilişkili olarak tarihsel süreçte çeşitli yasal düzenlemelerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur³². Bu düzenlemelerden biri 2002 tarihli, Birleşmiş

³²1972-İnsan Çevresi Birleşmiş Milletler Konferansı'nda su doğal bir kaynak olarak kabul belirtilmiş ve korunması gerektiğine vurgu yapılmıştır. 1977-Birleşmiş Milletler Su Konferansında insan

Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi tarafından yayınlanan Genel Açıklama 15'dir³³ (Kılıç, 2009: 49-50; Ayrangöl, 2019: 113). Açıklama, elverişli yaşam standartları içinde su hakkının varlığını benimsemekte, herkesin kişisel ve evsel kullanım için yeterli, güvenli, fiziki olarak ulaşılabilir ve bedeli ödenebilir suya erişim hakkı olduğuna vurgu yapılmaktadır (Kartal, 2009: 66). Su hakkına yönelik Genel Açıklama 15, su hakkının sağlanması, liberal bir ekonomide özel şirketlerin varlığını dışlamamakta, liberal fakat düzenlenmiş bir pazarda su kaynaklarının yönetim sürecini kamunun sorumluluğunda açıklamaktadır (Kartal, 2009: 66).

Su hakkının korunması ve suya erişimin güvenli olarak sağlanabilmesi için ulusal düzeyde devletlere Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi Genel Açıklama 15 kapsamında bazı sorumluluklar tanımlamıştır³⁴. Buna göre; devletler saygı gösterme sorumluluğuyla, su hakkının kullanılmasını engelleyecek her türlü durumdan uzaklaşmalıdır. Devletler koruma yükümlülüğüyle, su hakkının kullanılmasında üçüncü taraf müdahalesini engellemelidir. Üçüncü taraf olan kişi, grup, şirket ve diğer tüzel kişiler tarafından su kaynaklarının işletilmesi ya da kontrol edilmesi durumunda devletler eşit, ekonomik anlamda karşılanabilir ve fiziki olarak yeterli ve güvenli suya erişimi sağlamalıdır. Devletler su hakkının yönetilmesinde yerine getirme yükümlülüğüne uymalıdır. Suya ulaşılabilirlik ve su kalitesinin korunması amacıyla planlar geliştirilmesi ve bu planların uygulama süreçlerinin kontrol edilmesini sağlamalıdır³⁵.

Hidrolik Paradigma, suyu; içinde bulunduğu coğrafi özelliklerden ayrı olarak, ekoloji gibi kültürle ilişkili kavramlardan dışında, maddi anlamda suya indirgeyen yaklaşımdır. Yaklaşımına göre; devlet su yönetimi politikaları kapsamında barajlar,

ihtiyaçlarının karşılanması için temel su ihtiyacı kavramı ileri sürülmüş, "herkes için su ve sanitasyon" söylemi ön plana çıkarılmıştır. 2000 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Milenyum Deklarasyonu, "2015 yılı itibarıyla temiz içme suyuna ulaşamayan insan sayısını yarıya indirme" hedefini ortaya koymuştur. Detaylı inceleme için bkz: Kılıç, 2009: 49-50; Ayrangöl, 2019: 113

³³1966 tarihli Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Konusunda Uluslararası Anlaşma (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) kapsamında yapılan bir yorumlamadır. Yapılan yorumlamada, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi elverişli yaşam standardı vurgusunun su hakkını zımnen içerdiği yönünde bir kanaat açıklaması yapmıştır.

³⁴ Genel Açıklama, 17. Paragraf

³⁵ Genel Açıklama, 27. paragraf

hidroelektrik santralleri, kanallar ve su transferi yapılarını hayata geçirdiği takdirde kalkınmış ve modernleşmiş sayılmaktadır. Hidrolik paradigma, suya politik olma niteliği kazandıran bir yaklaşımdır. Bu niteliği sebebiyle, daha çok gelişmekte olan ülkelerde benimsenen bir yaklaşım olma özelliği taşımaktadır (İlhan ,2011: 32).

Su yönetiminde benimsenen son yaklaşım, havza temelli entegre su yönetimi yaklaşımıdır. Entegre su yönetimi yaklaşımı; yerel gereksinim ve etkileşimlere ek olarak sosyal ve ekonomik hedeflerin dikkate alınması, havza bazlı tüm etkileşimlerin gözden geçirilmesi, gelecek dönemli sorun tespitlerine yönelik öngörüler geliştirilmesi, küresel iklim değişikliğinin su kaynakları üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi ve bu yönde uyum ve etki azaltma çalışmalarının yapılması temel prensiplerini içermektedir (Muluk vd., 2014).

Sürdürülebilir su kaynaklarının var olması, sosyal ve ekonomik refahın yükselmesi amacıyla su ve toprakla ilgili kaynakların eş güdüm içinde geliştirilerek yönetimin sağlanması, entegre-bütünleşik su yönetimi olarak tanımlanmaktadır (Bilen, 2008:20-21). Küresel Su Ortaklığı, *“Ekosistemin sürdürülebilirliğinden fedakarlık etmeksizin, ekonomik ve sosyal refahın artırılabilmesi için; su, toprak ve ilgili kaynakların yönetimi ve geliştirilmesinin koordinasyonunun teşvik edilmesi”* şeklinde bütünleşik su kaynakları yönetimi kavramını açıklamaktadır. BM, dünyadaki sınırlı su kaynaklarının etkin, adil ve sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak yönetimini ve çatışan taleplerle mücadelede imkan sağlayacak bir yönetsel sistem olarak bütünleşik su kaynakları yönetimini tanımlamaktadır³⁶.

Modern su kaynakları yönetiminin sahip olması gereken unsurlar bir süredir bilimsel çevrelerde bütüncül su kaynakları yönetimi paradigması temelinde tartışılmaktadır. Su kaynaklarının etkin kullanımı “entegre su kaynakları yönetimi” kavramı ile beraber geleneksel yönetim anlayışından farklı olarak yeni bir su yönetim sürecine yönelim söz konusu olmaktadır. Belli bir coğrafyada yer alan su kaynaklarının bütüncül yönetimi ile sağlanacak sürdürülebilir faydaya odaklanma söz konusudur. Bu odaklanma, kaynakların yönetilmesi anlayışından farklı olarak

³⁶Bkz: Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı web sayfası: <http://www.un.org/waterforlifedecade/iwrm.shtml>

talep eksenli bir yönetim anlayışını ön plana çıkarmaktadır (Harmancıoğlu Vd., 2002: 29).

Entegre Su Kaynakları Yönetimi Yaklaşımı, ilk kez 1977 yılında Birleşmiş Milletler Su Konferansında³⁷ kullanılan bir kavramdır. Kavramın kökenlerine yönelik açıklamalar, entegre su yönetimi yaklaşımını 10. yüzyıla kadar götürmektedir. İspanya Valensiya Bölgesinde suyun çok paydaşlı, katılımcı su kurulları aracılığıyla yönetim süreçlerinin gerçekleştiği; Amerika Birleşik Devletlerinin Tennessee eyaletinde (1933), Almanya'nın Hessen eyaletinde (1960) entegre su yönetimi örnekleri olduğu vurgulanmaktadır (Rahaman ve Varis, 2005'den akt. Mulluk Vd., 2013: 72). Doğal kaynak kullanımına bütüncül bir yönetim sistemi içinde bakan entegre anlayış, erozyon ve taşkın kontrolü, enerji üretimi, nehir ulaşımı süreçlerini ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerle bütünleştirmektedir. Bu durum, 1970'li yıllardan sonra Avrupa ülkelerinin genelinde havza bazında su yönetim planlarının hazırlanmasında etki faktörü olarak görülmektedir (Muluk Vd., 2014: 72).

Havza sınırları içerisinde yerüstü ve yeraltı sularını; su ve toprak kaynaklarını bir arada değerlendiren; havzanın aşağısı ve yukarısı arasındaki ilişkileri bir bütün olarak ele alan, suyu farklı yerde farklı amaçlarla kullananlar ve yönetenler arasındaki ilişkileri ve suya duyulan gereksinimi iş birliğine dayalı mekanizmalar aracılığıyla yasal ve kurumsal bir temelde geliştirmesini kapsayan entegre su yönetimi sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle bütünleştirilmektedir (Kıbaroğlu vd., 2006: 186). Su kaynakları yönetiminde havza temelli ölçeğin belirlenmesinde; kısıtlı olan su kaynaklarının kirlenmesi, kullanılabilir su miktarlarında azalmanın meydana gelmesiyle su krizi, su stresi, su fakirliği, su kalitesi gibi kavramların gündeme gelmesi etkili olmaktadır. (Dilcan vd., 2018: 10).

Su yönetim sürecinde yer alan kurumsal yapıların, sivil organizasyonların gelecekte ülkelerin su ihtiyacını karşılamakta zorluk yaşamasına engel olacak şekilde sürdürülebilir bir su yönetimini sağlayacak su yönetim modellerini oluşturmasını sağlamak, su kaynaklarıyla ilgili tüm paydaşların ve su yöneticilerinin talepleri ile su

³⁷ Arjantin Mar del Plata şehrinde düzenlenen, su sektörü konusunda koordinasyon vurgusunun ön plana çıktığı ilk uluslararası toplantı.

yönetiminde verilmesi gereken kararlar arasında bir denge oluşturmak, bu süreçte ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflere bağlı kalmak entegre su yönetim sisteminin temel amaçları olarak ifade edilmektedir (Hamamcıoğlu vd., 2002: 31).

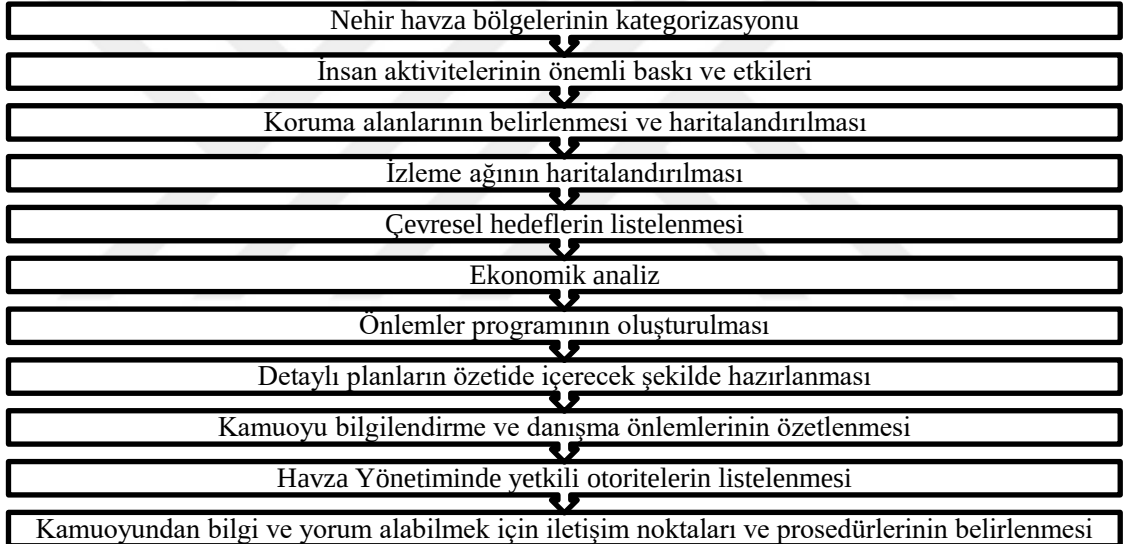
Su kaynaklarının yönetiminde ortaklaşılan nokta, tüm havzaların bütüncül bir yaklaşımla değerlendirildiği ve planlama sürecinin sürdürülebilirlik temelinde yapıldığı entegre su kaynakları yönetimidir. Havza; insanları, kentsel ve kırsal yerleşimleri, tarım ve orman alanlarını, sanayi, iletişim ve haberleşme ağlarını, hizmet sektörlerini ve rekreasyonel alanları içine alan bütüncül, sosyal, ekonomik ve biyofiziksel bir sistem olarak tanımlanmaktadır. Su kaynaklarının yönetim sistemlerinin havza ölçeğiyle ilişkilendirilerek planlanması, başlangıç döneminde; bir drenaj havzasında selleri kontrol altına almak, dere akışlarının kontrollerini sağlamak, kaliteli su üretmek için havzada bulunan doğal kaynakları düzenleme ve yönetmeyi hedeflemektedir (Öztürk Vd., 2014: 60).

Havza temelli su yönetimi, su kaynaklarının kullanımı ve korunmasında ekonomik ve ekolojik kaygıların yönetilmesini sağlamak üzere; yeni ve gelişmiş teknolojilerle ilişkilendirilmiş stratejik plan ve programların kullanılmasını sağlayan, yatırımlar yapan doğal kaynak yönetimi olarak ifade edilmektedir. Bütünleşik yaklaşımlı havza yönetiminin en önemli hedefi, su ekosistemlerinin ve bunlara bağlı diğer ekosistemlerin iyileştirilmesi ve tahribatının önlenmesi, katılımcılığın, kurumsal iş birliğinin ve eş güdümün sağlanması, sosyo-ekonomik ve çevresel durumun dengelenmesidir. Bu hedef, doğal kaynak yönetimi için havza içinde bulunan tüm paydaşların dikkate alınmasına öncelik vermekte, buna uygun yönetim planı ve uygulamaları yapılmasını amaçlamaktadır (Öztürk vd., 2014: 60).

Havza temelli su yönetimi, kurumlar arası iş birliği, katılımcılık ve eş güdümün sağlanmasını hedefleyen bir anlayışla 1980'li yıllarda ifade edilmeye başlamış, dünya ölçeğinde su krizinin gündeme geldiği 2000'li yıllarda ön plana çıkmıştır. Su kaynaklarının maksimum ekonomik ve sosyal getirilerinin elde edilebilmesi için havza içindeki su, toprak ve bunlarla ilişkili kaynakların korunması, yönetilmesi ve geliştirilmesi çalışmalarının koordinasyon süreci olarak görülen entegre su kaynakları yönetim yaklaşımı, Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi'nin desteklediği tek yaklaşım olması özelliğindedir (Mulluk Vd., 2014: 78).

Su toplama havzasında temel ekolojik esaslar dikkate alınarak toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasını sağlayacak doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımının planlanması, geliştirilmesi ve yönetilmesi olarak tanımlanan havza bazlı su yönetimi; farklı tip ve formdaki suların bütünleşik olarak değerlendirildiği entegre yönetimi su yönetimi için etkin yönetim olarak benimsemektedir (Harmancıoğlu vd., 2022: 32). Arazi ve su kaynakları ilişkisini içeren, doğal sınırlar, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlar, politik ve idari süreçlerin entegrasyonu ile ilişkilendirilen, sürdürülebilir nitelikte bir nehir havza yönetimi anlayışındaki temel adımlar Tablo 2.6'da yer almaktadır (Dalkılıç, 2008: 418).

Tablo 2.6. Havza Bazlı Yönetim Yaklaşımının Temel Adımları

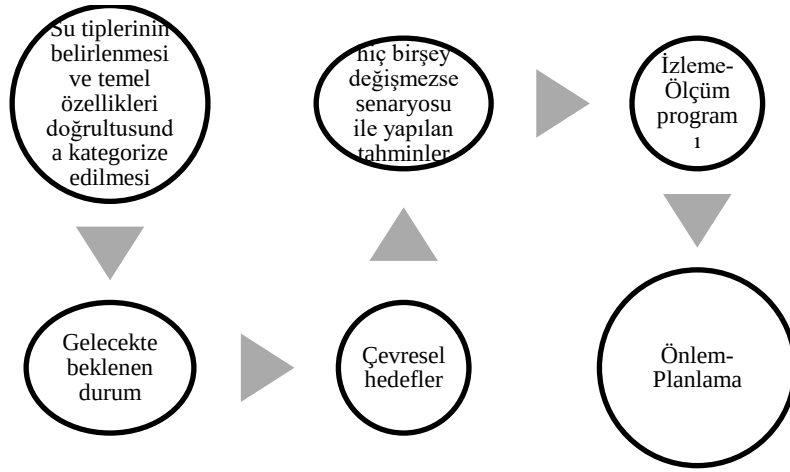
Havza sınırları içindeki su kaynaklarının korunması ve yönetiminde temel kavram olarak entegrasyon kavramını ön plana çıkarmaktadır. Çevresel hedeflerin entegrasyonu, tüm su kaynaklarının entegrasyonu, tüm su kullanımlarının, işlevlerinin ve değerlerin ortak bir politika çerçevesinde entegrasyonu, disiplinlerin, analizlerin ve uzmanlıkların entegrasyonu, sularla ilgili tüm mevzuatın tek bir çerçevede entegrasyonu, taşkın koruma ve önlemlerin dahil olduğu sürdürülebilir havza planlamasıyla ilgili tüm yönetim ve ekolojik yaklaşımların entegrasyonu, fiyatlandırma, ekonomik ve mali araçların da dahil olduğu geniş kapsamlı önlemleri içeren ortak bir yönetim entegrasyonu, paydaşların ve sivil toplumun karar alma sürecine katılımı, su kaynaklarının ve kaynakların durumunu etkileyen farklı düzeydeki karar alma mekanizmalarının entegrasyonu, farklı üye ilkelerin su

kaynaklarının yönetiminde entegrasyonu sıralanmaktadır (Yıldız ve Dişbudak, 2006: 66).

Su yönetimi ve planlama sürecinde tüm paydaşlarla entegrasyon için bütüncül yaklaşım ve iş birliği ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu ilkeler aşağıda sıralanmaktadır (Bulut ve Birben, 2019:223).

1. Karar vericiler planlama yaklaşımını sahiplenmeli ve sürece etkin bir biçimde katılmalıdır.
2. Havza yönetim planı dinamik olmalı ve sürekli iyileştirilmelidir. Bunun için bilimsel, sosyal ve ekonomik bilgi akışı sürekli yenilenmelidir.
3. Her havzaya özel, farklı kurumsal düzenlemeler oluşturulmalıdır. Bu amaçla hidrolojik ve kurumsal kapasite ile paydaş farklılıklarından doğan özel gereksinimlere uyacak düzenlemeler oluşturulmalıdır.
4. Paydaşlar, karar vericiler ve uzmanlardan oluşan Akarsu Havzası Oluşumu yapı ve rolü açıkça tanımlanmalıdır.
5. Akarsu havzasının çıkarlarının güçlü bir biçimde savunulmasını sağlayacak oluşumlar tasarlanmalıdır.
6. Havza yönetim planında yer alan uygulamalardan kısa sürede uygulamaya geçirilebilecek olanlara öncelik verilmelidir.
7. Yerel yönetimlerin katılımı ve ortaklığı sağlanmalıdır.
8. İşbirliği süreçlerinde farklı araç ve oluşumlar oluşturulmalıdır. Bu süreç, yatay ve dikey koordinasyonun paydaş ve sektör arasında kurgulanmasıyla ortaya çıkarılmalıdır.

Havza bazında su yönetim yaklaşımının temel unsurlarından biri, boşluk analizidir.

Şekil 2.2. Havza Bazlı Entegre Su Yönetimi Boşluk Analizi

Yaklaşım kapsamında boşluk analizinin ilk adımı su tiplerinin belirlenmesi ve temel özellikleri doğrultusunda kategorize edilmesidir. Su kütlelerinin bugünü üzerinden yapılacak izlemeler suyun gelecekteki durumuna yönelik tahminde bulunulmasını sağlamaktadır. Bu tahminlerde "hiçbir şey değişmezse senaryosu" dikkate alınmaktadır. Mevcut durum üzerinden gelecekte ortaya çıkabilecek durum su kaynaklarına yönelik baskı faktörleri dikkate alınarak tahmin edilmektedir. Güvenilir ve savunulabilir bir öngörü için izleme süreçleri gerçekleştirilmektedir. İzleme süreçleri doğrultusunda ortaya çıkan durumlara yönelik önlemler alınmakta, planlamalar yapılmaktadır (Yıldız ve Dişbudak, 2006: 68).

Su yönetim yaklaşımı için yaklaşımın temel adımlarını yerine getirecek kurumsal gerekliliklere ihtiyaç vardır (Akkaya Vd., 2006: 198-199). Su yönetiminin kurumsal yapılanması için temel gereklilikler şöyle sıralamaktadır.

1. Entegre yaklaşım, su yönetimi planlama ve geliştirilmesinde yakın iş birliği ve koordinasyon
2. Tüm sulara entegre şekilde değinilmesi
3. SÇD göre su yönetimi sadece devletin görevi değildir. Devlet lider konumda olmalı ancak su yönetim süreçlerine tanımlanan tüm paydaşlar katılmalı
4. Yakın ve etkin iş birliği ve danışmanlık için bilgi paylaşılmalı
5. Ekonomik araçlar, kirliten öder ve tam maliyet geri dönüşümü ilkeleri geliştirilmeli
6. Su kullanım ve kirliliği, su kalitesi ve kantitesinde sınırlar arası iş birliği

Entegre su yönetimi, su kaynaklarının yönetilme süreçlerinde kurumsal örgütlenme modellerinin kapsamını belirlemektedir. Bu modeller aynı ülke içinde aynı anda uygulanabilmekle birlikte yalnız tek bir modeli uygulamakta olan ülkeler de söz konusu olabilmektedir. Bu durum tamamen su kaynaklarının ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler dikkate alınarak yönetilmesiyle ilişkili görülmektedir.

Tablo 2.7. Entegre Su Yönetimi Yaklaşımında Önerilen Su Yönetim Modelleri ve Temel Özellikleri

Havza sınırlarını-Hidrolojik Sınırları temel alan su yönetim modeli
Model su yönetim süreçlerinde suyun içinde yer aldığı havzayı esas almaktadır. Hidrolojik sınırları içinde havza içinde bulunan suların tespiti, tanımlanması, izlenmesi, kullanımının planlanması ve su kaynaklarına yönelik baskıların giderilebilmesi için su havzasında yönetim işaret edilmektedir. Modelde su yönetimine yönelik su yönetim sorumluluğu tek bir kurumda toplanmaktadır. Havza otoritesi, havza üst kurulu, havza bölgesi müdürlüğü gibi çeşitli isimlendirmeye örgütlenen yönetim yapısı, havza içindeki su miktarı, kalite ve kullanımlarının yönetilmesini tek elden sağlayan bir aktör olarak görünürleşmektedir.
İdari örgütlenme birimlerinin sınırlarını temel alan su yönetim modeli
Su yönetimi için yerel yönetim birimleri için çizilen idari sınırların dikkate alınması gerektiğini ileri süren model, suyun hidrolojik sınırlarını temel alan su yönetiminin etkin ve verimli olduğu görüşüne karşıdır. Gerekçe olarak, su yönetiminin suların doğal toplanma alanları veya su havzalarından bağımsız bir yapıda olması gerektiği ileri sürülmektedir. Su kaynakları üzerinden yoğunlaşan baskıların kentsel alanlarda artığına vurgu yapılarak, kent ve arazi planlama başta olmak üzere yerel yönetim birimleri eliyle kullanılan planlama araçları dikkate alınarak yerel yönetimler sorumluluğunda su kaynaklarının idari sınırlar içinde bütünleştirilerek yönetilmesi vurgulanmaktadır. Bu yönetim sürecinde tek elden su kaynaklarının yönetilmesi yerine çok merkezli bir yönetim söz konusu edilmektedir.
Havza veya idari örgütlenme arasında yer alan sektörel su yönetim modeli
Yaklaşım, suyun çok boyutlu olma özelliğini ön plana çıkarmaktadır. Tarım, sanayi, enerji, çevre ve hizmet sektörleri için bir girdi olan suyun, kurumlar arası eş güdüm temelinde yönetilmesini sağlayacak bir örgütlenme ve yönetim modeliyle yönetilmesi ileri sürülmektedir. Bu yönetimi sağlayacak ulusal bir kurumsal yapının oluşturulması ve ülkelerin gelişme düzeyine göre oluşturulan bu yapının sektörlerin su kaynaklarına yönelik farklılaşan taleplerinin koordinasyonunu sağlaması ön plana çıkarılmaktadır. Modelin diğer modellere getirdiği eleştiriler: havza sınırlarıyla su yönetim sınırlarının çakışması halinde anlaşmazlıkların çıkması, su yönetildiğinde havzanın aşağı ve yukarı sınırlarında su kalitesi bakımından farklılıkların görülmesi, bütüncül su planına odaklanılması halinde yerel düzeyde planlanan diğer hedef ve sektörel politikalarından uzaklaşılması.

Kaynak:Bilen, 2008:280'den faydalanılarak hazırlanmıştır.

Kullanılabilir su kaynaklarının dağılımında bölgeler arasındaki farklılıklar, iklim değişikliği sebebiyle ortaya çıkan kuraklık, su kullanımına yönelik taleplerde meydana gelen artış sürdürülebilir kalkınma hedefleri içinde suyun iyi yönetimi hedefine yer verilmesini gerektirmiştir³⁸. Özellikle su yönetiminden çok sayıda kurumun sorumlu olmasından kaynaklanan bir karışıklığın su kaynakları üzerinde

³⁸ BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 2030, Amaç 6: Temiz su ve Sanitasyon

oluşturacağı olumsuz etkinin su kaynaklarının planlı yönetilmesi ile çözüme kavuşturulacağı ileri sürülmekte çözüm olarak entegre su yönetimine geçiş vurgusu yapılmaktadır (Harmancıoğlu vd, 2022: 31).

Su kaynaklarının etkin yönetilmesinde gerçekleşen faaliyetlere amaçlara hangi ölçüde ulaşıldığını, hedef ve faaliyet sonuçları arasındaki ilişkinin tespit edilmesi gereklidir. Bunun için yönetim süreçleri içindeki tüm tarafların yönetim sürecine dahil edilmesi etkin yönetim için gerekli görülmektedir. Yönetim süreci hakkında bilgilenen, karar alım süreçlerine katılan ve yetki verilen bireylerin kendileri için daha iyi seçimler yapacağı, bu süreçte yer alan su yöneticilerinin alacakları kararların verimliliği yönetim süreçlerinin etkisiyle artacağı ileri sürülmektedir (Demirel, 2021: 48).

2.3.1. Su Hizmetlerinin Tanımlanmasında Temel Yaklaşımlar

Nüfus artışı, iklim değişikliği gibi çevresel sorunların baş göstermesi beraberinde su kaynakları üzerindeki baskıyı da arttırmaktadır. Tüketimi artmakla birlikte mevcut su kaynaklarına olan ihtiyacın karşılanabilmesi için optimum verimliliği sağlayacak bir kullanım şekline olan ihtiyaç belirginleşmektedir (Acar, 2018: 74-75).

Suyun arz yönlü sunumunun kısıt olan su kaynaklarının verimliliğini sağlamada nitelikli olmadığını ileri süren yaklaşım; suyun tüm yararlı kullanımları için ekonomik bir değere sahip olması gerektiğini vurgulayarak, talep odaklı bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğini ileri sürmektedir³⁹. Bu durum, suya erişim hakkının bir insan hakkı olduğu söylemleriyle çelişmektedir (Kartal, 2006: 478). Bu çelişkiden yola çıkılarak su kaynaklarına yönelik artan talebi kalite ve miktar bakımından karşılamak amacıyla iki farklı yaklaşım ileri ön plana çıkmaktadır (Yılmaz, 2016: 9).

- Belli bir sistemden beklenenden daha fazla çıktı alınması hedeflerken, mevcut doğal ve ekonomik kaynakların sınırlı olduğu gerçeğini ikinci planda tutan, sunum (arz) yönetimi.

³⁹ 1992-Dublin Su ve Çevre Konferansı'nda belirlenen ilkeler.

- Fiyatlandırma, düzenleme, eğitim, su kullanım haklarının esnekleştirilmesi ve işletme denetimi gibi kapsayıcı ilkeleri dikkate alarak su kullanım talebini arz miktarına indirgemeyi amaçlayan, istem (talep) yönetimi.

2.3.1.1.Arz Odaklı Su Yaklaşımı

Suyu bir kamusal kaynak olarak tanımlayan arz odaklı su yaklaşımı, su hizmetlerinin sağlanmasında kamu yararı düşüncesi temelinde şekil almaktadır. Kamu eliyle sağlanan su hizmetlerinin su kullanıcılarına ulaştırılması için gerçekleşmesi gereken yatırımların, suyun ulaşmasını sağlayan alt ve üst yapı sistemlerinin bakım ve onarım çalışmalarının, su şebekesi işletim ve dağıtımından kaynaklanan maliyetlerle sınırlı tutulmaktadır. Fiyatlandırmada bu yöntemin kullanılmasıyla sağlanan hizmet için ortaya konan beklentinin kar elde etmek değil, kamu yararına ulaşmak olduğu savunulmaktadır (Acar, 2018: 76).

Arz odaklı su yaklaşımının temel özellikleri şunlardır: Kamu yönetimi su fiyatlarının belirlenmesinde tekel konumundadır. Su kaynaklarının mülkiyeti kamuya aittir. Su hizmetleri kamu yönetimi eliyle sağlanmaktadır. Su hizmetlerinin sağlanmasında piyasa mekanizmasının ticari bakışından uzak durulmasını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesine öncelik verilmektedir (Acar, 2018: 76). Arz odaklı su yaklaşımı suyu bir insan hakkı olarak tanımlamaktadır. Suyun bir insan hakkı olması niteliği, su hizmetlerini sağlayan yönetim mekanizmasının da kamu yönetimi olmasını gerektirmektedir. Bu durumda su bir insan hakkı olarak kamu malı niteliği sağlanarak kamu yönetimi eliyle sağlanmalıdır.

2.3.1.2.Talep Odaklı Su Yaklaşımı

Sonsuz ve sınırsız olmayan su kaynaklarının, sürdürülebilir niteliğinin korunması için kaynak kullanımında optimum verimlilik sağlayacak yöntemlerin kullanılması için suya ekonomik değer yüklenen bir meta olarak bakılması gerektiğini savunan talep odaklı su yaklaşımı, suyun bir meta olarak ekonomik yönüyle dikkate alınıp fiyatlandırılması yoluyla ekonomiklik, verimlilik, su tasarrufu sonucuna ulaşılacağını ileri sürmektedir (Acar, 2018: 78).

Yaklaşımına göre; su hizmetinin miktar ve kalite boyutlarıyla sağlanabilmesi için maliyeti yüksek olan altyapı yatırımlarının yapılması gerekmektedir. Bu

yatırımların merkezi ve yerel yönetimler eliyle yapılması halinde, etkin olmayan yönetim süreçleri suyun sürdürülebilir niteliğini ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca su hizmetlerinin kalitesinde bir azalmaya neden olmaktadır. Bu olumsuz etkilerin azaltılması için su hizmetlerinin talep odaklı bir yaklaşımla özel sektör katılımıyla sağlanması gerektiği savunulmaktadır. Talep odaklı yaklaşım, özellikle ulus üstü kuruluşların desteklediği politikalar ekseninde şekil almıştır. BM, DB, AB, OECD gibi küresel aktörler su kaynaklarının sürdürülebilir niteliğinin sağlanması için küresel, ulusal ve yerel düzeyde su kaynaklarının yönetimi konuna dikkat çekmişlerdir (Acar, 2018: 78).

2.4. Su Yönetimi: Küresel Aktörler ve Politikaları

İnsan haklarıyla ilişkilendirilerek sosyal boyutu; ekonomik değeri ön plana çıkarılarak iktisadi boyutuyla tanımlanan su; yönetim şekli, su kullanımında benimsenen yaklaşımlar, su politikasının kapsayıcılığı bakımında küresel ölçekli aktörlerle ilişkilidir. İklim değişikliği temelinde ortaya çıkan endişeler suya bakışın küresel gündem maddelerinden biri olmasında etkilidir. Tüm canlıları ilgilendirmesi bakımından küresel, ortaya çıkan sorunları bakımından yerel özellik gösteren su; dünya ülkeleri arasında bir koordinasyon sağlanarak ortak yönetim stratejilerinin belirlenmesi, finansal kaynak maliyetlerinin karşılanması noktasında su yönetiminde küresel aktörler ve temel politikaları ön plana çıkmaktadır (Pınarcıoğlu, 2022: 91).

Su yönetim politikalarını küresel düzlemde gündemine alan aktörler; bir yanda su politikalarının eşitlik ve hakkaniyet ilkeleriyle sosyal adalet denkleminde olması gerektiğine odaklanırken; diğer yanda doğal kaynakların sınırlı hale gelmesi ve erişimlerinin zorlaşması nedeniyle, tüketim miktarının düzenlenmesi için fiyatlandırma ile verimlilik politikalarına yönelmektedir (Çınar, 2009:129).

Küresel su aktörlerinin suya bakış açılarında, sürdürülebilir su niteliğinin bir yönetim fonksiyonu olan planlama ile ilişkili olduğu; su kaynaklarının korunmasından işletilmesine; suyun dağıtımından kullanım sonrası uzaklaştırılmasına kadar işleyen süreçte bir yönetsel örgütlenme ihtiyacı vurgulanmaktadır (Ayrangöl, 2012: 119). Kayır (2008)'e göre su için yönetim temelli söylemler; suyun kıt kaynak olma özelliğinin özelleştirme kaynaklı politikaları destekleyecek şekilde kullanıldığı, su arzına dönük politikalar yerine su

talebine yönelik politikaların önceliklendirildiği, kamu özel ortaklığı, özel sektör katılımını sağlamaya yönelik alternatif hizmet sunma yöntemlerinin geliştirildiği süreç olarak paylaşılmaktadır (Kayır, 2008: 28-29).

Karakılçık ve Gökdemir 2012'e göre; su yönetim sürecinde küresel aktörler küresel düzeyde su pazarı oluşturmak ve kontrolünü sağlamak üzere; kredi şartları ve teminat onay sağlanmak, özel sektöre altyapı oluşturmak üzere teknik yardım sağlanmak ve kredi desteği oluşturulmak, bütünleşik yönetim temelinde uluslararası finans kuruluşlarının politikalarını uygulamaya koymak, su şirketleri ile ortak programların gerçekleştirilmesini sağlama yöntemlerini kullanılmaktadır (Karakılçık ve Gökdemir, 2012: 85-87). Bu kapsamda aşağıda, küresel düzeyde su aktörü olarak ön plana çıkan aktörlerin su yönetimini etkileyen politikaları değerlendirilecektir.

2.4.1.Dünya Bankası

Dünya Bankası (DB), su kaynaklarının kapsamlı planlanması ve fiyatlandırılması ilkesini benimsemektedir (TMMOB, 2009: 17). Ülkelerin fiziksel kapasitesini geliştirmeye yönelik su temin edilmesi; baraj ve su projelendirme faaliyetlerine yönelik destek sağlayan bir kuruluş olarak ortaya çıkan DB, 1960-1990 sürecinde altyapı hizmetlerinin doğal tekel olarak kabul edilmesi nedeniyle açılan krediler kamu yönetimi kapsamındaki su işletmelerinin oluşturulması ve geliştirilmesini sağlamıştır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde metropol kentlerde uygulanmakta olan büyük ölçekli, borçlanmaya dayalı, kendi kendini finanse etmeye ve özelleştirmeyi içeren mega projeler bu dönemde DB tarafından desteklenmiştir. DB, bu destekleme stratejisi; ticari, piyasacı olma nitelikleriyle eleştirilmiş, su finansmanında büyük ölçekli yatırım destekleri yanı sıra katılım temelinde yerel nitelikli alternatif modellerin geliştirilmesi vurgulanmıştır (Zabçı, 2004: 329).

DB, kamu yönetiminde reform süreciyle birlikte su politikasında değişikliğe gitmiştir. Suyun piyasa ilişkisi içinde yer aldığı, özelleştirme temelinde su kullanımı ve yönetimine vurgu yapan "Su Kaynakları Yönetimi Raporu (1993)", DB yeni bir model çerçevesinde hareket ettiğini işaret etmektedir. Etkin su yönetiminin gerçekleştirilmesi, hesap verebilirlik ve kullanıcı katılımı, fiyatlandırma çerçevesinin genişletilmesi, özelleştirme uygulamalarının su yönetim sürecine uyarlanması ve

mali özerkliğin oluşturulması DB raporunda düzenlenmiştir⁴⁰. Su hizmetlerinin kullanılmasında sözleşme yöntemleri, özelleştirme merkezli uygulamalara yönelik su politikaları DB tarafından benimsenmiştir (Çınar, 2008b: 49). DB tarafından hazırlanan rapor; su hizmetlerini kullanan öder ilkesine dayandırarak; su hizmetlerinde sübvansiyon ilkesini kabul etmemektedir. Suyun etkin yönetimi için yerelleştirme ve özelleştirme politikaları temel savunusu olarak tespit edilmektedir (Yılmaz, 2009: 147).

Suyun ekonomik bir mal kabul ederek, yatırım maliyetinin tam geri dönüşü, suyun etkin fiyatlandırılması, piyasa ilişkilerinin ve etkisinin kuvvetlendirilmesi, su idarelerinin yerelleştirilmesi, su kaynaklarının yönetiminde yetki devrinin gerçekleştirilmesi ve bu yolla su kaynaklarının kullanımında etkinliğin sağlanması DB tarafından amaçlanmaktadır (Küçükbaşol, 2015: 68).

Dünya Bankası'nın su politikasına olan etkileri genel çerçevede şunlardır: (İlhan, 2011: 48-58).

- Su hizmetlerinin ticarileştirilmesini ön koşul olarak üye ülkelere yönelik antlaşmalarda öne sürer.
- Su kaynakları işletim belgesi DB temel belgesidir. Kkullanan öder prensibine dayanan ve suya sübvansiyon ilkesine karşı piyasa fiyatlandırmasını ve su yönetiminde yerelleşme ve özelleştirme politikalarının takip edilmesini savunan belgedir.
- Suyun yönetilmesinde üç temel ilke esas alınır: Ekolojik ilke, kurumsallık ilkesi ve etkililik ilkesi.
- Su kaynaklarının etkin yönetimi ve geliştirilmesi için önerilen 4 mekanizma bulunur. Bunlar:
 - 1.Su kaynaklarına barajlar ve havzalar arası su transferleri gibi büyük altyapı inşası gerektiren müdahaleler, tüm insanlara yerel ve bölgesel kazanımlar sağlamaktadır.
 - 2.Yoksulların ikamet ettiği yerlerdeki havzanın iyileştirilmesi ve yoksullar için yaşam alanları oluşturmak için su kaynaklarına yoksulluk merkezli müdahaleler yapmak gereklidir.
 - 3.Genel kullanıma yönelik büyük ölçekli su hizmetleri çalışmaları tüm insanların yararınadır.
 4. Su hizmetlerine yoksulluk merkezli müdahaleler Binyıl Kalkınma Hedeflerinin gerçekleştirilmesinde önemli rol oynamak.

⁴⁰ Water Resources Management, 1993, s.10.

DB, suyun kıt kaynak olma özelliği çerçevesinde, gelecek dönemlerde karşılaşılabilecek sorunlara etkin ve adil çözümlerin oluşturulması yönünde adımların atılmasına vurgu yapmaktadır. Bu çerçevede uygulanmakta olan sözleşme yöntemleri, kamu özel ortaklığı modellerinin uygulanması, suyun mülkiyetinin kamuda olmakla birlikte diğer tüm su altyapı hizmetlerinin sözleşmeler yoluyla özel sektöre devredilmesine yönelik bir anlayışın benimsenmesi söz konusudur (Çınar, 2008b: 65-69; TMMOB, 2009: 17).

DB, su politikasının belirlenmesi sürecinde ülkelerin yapısal uyum sürecini desteklemektedir. DB, suyu ekonomik ve kıt bir kaynak olarak kabul etmektedir. Bu süreçte ülkeler düzeyde uygulamaya konular su politikalarının bütüncül bir su verimliliğine ulaşılması noktasında yetersiz olduğuna dikkat çekilmektedir. Özellikle katılımcılıktan uzak karar verme süreçleri, ekonomik bir gereklilik temellinde fiyatlandırma mekanizmasının işletilmemesi, su kalitesi ve çevresel politikalarla olan ilişkisinin ön plana çıkarılmaması DB eleştirileri arasında yer almaktadır⁴¹

DB, suyun fiyatlandırılan bir kaynak olması halinde tüketicilerin su kullanım şekillerinde değişiklik olacağını kabul etmektedir. Bu yolla su kaynaklarının daha etkin kullanılmasının sağlanacağına vurgu yapılmaktadır. Suyun tüm maliyetinin hesaba katılarak, piyasa fiyatlandırma sistemi üzerinden satışa sunulması ve gelir kaydedilmesi; arz yönlü modelin giderek artan maliyeti karşısında talep yönlü piyasa ilişkileri içinde kurgulanacak su yönetim modelinin getirilmesi; su fiyatlarının gerçek düzeyde belirlenmesi hedeflenmektedir (Güzelsarı ve Tuluay, 2011: 66).

DB, karar verme ve uygulama düzeyinde hükümetten daha alt düzeydeki yönetimlere, topluluk organizasyonlarına, özel sektöre ve sivil toplum örgütlerine yetki verilmesi boyutu ile su yönetim stratejisini belirlemiştir. Bu süreçte merkezi yönetimlerin su kaynaklarının yönetim sürecinde yetkilendirmeler için kurumsal ve hukuksal altyapıyı oluşturması sorumluluğunu yerine getirmesi, suyun kamu tarafından işletilmesine devam edildiği durumlarda ise, su yönetiminin yerel düzeyde gerçekleştirilmesine yönelik mali özerklik ve toplum katılımı mekanizmalarının oluşturulması gerekli görülmekte ve bu açılım yönetim yaklaşımıyla desteklenmektedir. Suyu özel şirketlerin yönetmesinin ve talep odaklı modelin tercih

⁴¹ Water Resources Management, 1993: 10.

edilmesinin su kaynaklarının sürdürülebilirliği için önemi vurgulanmaktadır (Küçükbaşol, 2015: 65-68).

Dünya Bankası, suyun kamusal bir hizmet olarak sunulması için talep odaklı yönetimin işlerliğini sağlayacak bir yeniden yapılanma sürecine ihtiyaç duyulduğunu ileri sürmektedir. Kamusal hizmet olarak sunulacak su hizmetlerinin, kurumsal kapasite yeterliliğine sahip kurumlar eliyle sunulması özel sektör temelli uygulamaları kullanılmasıyla mümkün olduğuna işaret edilmektedir. Suyun kamusal niteliğinin yeniden yapılanma sürecinde korunabilmesi için mali özerkliğe sahip kuruluşlara yetki devredilmesi ve kamusal katılım olanaklarının geliştirilmesi Dünya Bankası önerileri arasında yer almaktadır⁴².

Dünya Bankası, mali özerkliğe sahip kuruluşlara yapılan yetki devrini önemsemektedir. Yetki devredilen özerk yapıların, sundukları hizmet karşılığında elde edilecek hizmet bedelleriyle su hizmetlerinin sürdürülebilirliğini sağlayabileceği yönünde tespitler söz konusudur. Ayrıca elde edilen gelirin, yine hizmet sunumlarına aktarılmasını sağlama hesapverebilirlik yönüyle mali özerklik, yerleşme süreciyle ilişkilendirilmektedir (Aslı, 2006: 21-23).

Su, yönetsel ve politik süreçlerde ilişkilendirildiği sorunlar sebebiyle yerel bir nitelik göstermektedir. Dünya Bankası, su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi için sunduğu öneriler arasında su kaynakları yönetiminin yerelleştirilmesine vurgu yapmaktadır. Bu vurgu, neoliberal politikalar ekseninde yükselen yönetim kavramıyla ilişkilendirilebilir. Özellikle su yönetimi konusunda karar verme ve uygulama sorumluluğunun yetki devri kapsamında seçilmiş yerel yönetsel birimlere verilmesi, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının sürece dahil edilmesini sağlayacak sistem tasarımları bu ilişki bağlamını kuvvetlendirmektedir.

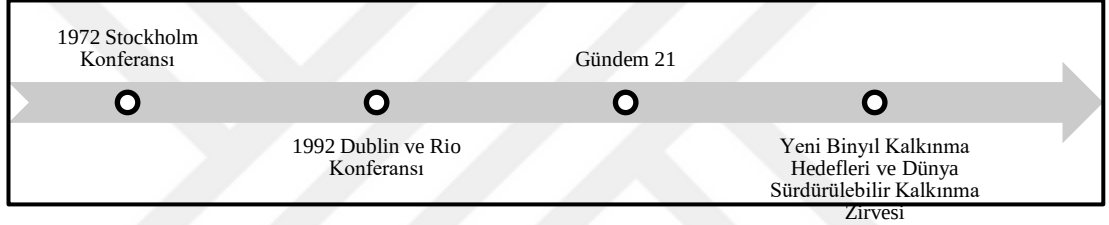
Yerelleşmeye yapılan vurgu kapsamında, yerel düzey çok boyutlu olursa su kaynaklarının kullanımında katılım olanakları arttırılırsa sürdürülebilir kaynak verimliliği sağlanabilir mi sorusu sorulabilir. Kamusal su hizmetlerinin devamlılığını sağlamak üzere gerçekleştirilen yeniden yapılanma süreçleri, ölçek reformları, yeni hizmet sunma yöntemleri gibi reforma karşı direnci kırmak üzere; değişim süreçlerinde alınan kararlara katılım olanakları sağlanarak reformun

⁴²Bkz: World Bank, Water Resources Management, syf.54.

benimsenmesinin sağlanması, Dünya Bankası'nın sürdürülebilir su kaynakları yönetimine ilişkin önerileri arasında yer almakta ve sürdürülebilir su yönetimi ile ilişkilendirilmektedir ⁴³.

2.4.2. Birleşmiş Milletler

Uluslararası barış ve iş birliğini hedefleyen yapısıyla Birleşmiş Milletler (BM), üye ülkeleri bir iş birliği temelinde bir araya getiren, su hizmetleri konusunda bir örgütlenme temeli oluşturan yapılanma özelliği göstermektedir. Suyun ücretlendirilerek devlet desteğinden soyutlanması gerektiğine vurgu yapan BM bünyesinde düzenlenen konferanslar küresel ölçekte su politikalarının belirlenmesi konusunda yönlendirici etki oluşturmuştur (TMMOB, 2009: 17).

Şekil 2.3. BM Su Politikasını İçeren Konferanslar

1972 tarihli Stockholm Konferansında BM, su sorununu bir çevre sorunu olarak değerlendirmiştir. Konferans kapsamında çevre ve kalkınma ilişkisine dikkat çekilmiş, BM bünyesinde bir çevre programı oluşturulması yönünde adımlar atılmıştır. Bu yönde atılan adımlar doğrultusunda, 1984 Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu Bruntland Raporu hazırlamış, bu raporda su kaynakları ile kalkınma ilişkisi ele alınmıştır. Ortak Geleceğimiz adıyla yayınlanan⁴⁴ rapor, çevre korunması ile ekonomik gelişmenin birbirleriyle ilişkili olan kavramlar olduğuna yönelik tespitlere yer vermektedir (Bozlağan, 2005: 1020). Kalkınmanın gelecek nesilleri doğal kaynaklardan yararlanma hakkı elinden alınmadan da sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde gerçekleşebileceği vurgulanmaktadır (Güler, 2006: 34-35).

BM su temelli ilk iş birliği hareketi, 1977 tarihli Mar del Plata'da gerçekleştirilen Su Kaynakları Konferansı'dır. Bu konferansta içme-kullanma suyuna ulaşımın insan haklarından biri olduğu ve karar alma süreçlerinde su kullanıcılarının

⁴³ Bkz: World Bank, Water Resources Management, syf. 55

⁴⁴ Yayın tarihi 1987

katılımı konularına ön plana çıkarılmıştır. Suyu erişimin bir insan hakkı olarak kabulü yine BM bünyesinde gerçekleştirilen ve suya ekonomik bir mal olarak vurgu yapılan Dublin Konferansı ile geri planda bırakılmıştır (Akgün, 2011: 54).

BM Su ve Çevre Konferansı⁴⁵, su konusunda yapılmış önemli ve kapsamlı⁴⁶ konferans olma özelliği göstermektedir. Konferansta alınan kararlar doğrultusunda, içme suyuna erişimin bir insan hakkı olduğu söylemi değişmiş, suyun iktisadi bir meta olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca, yaşam kalitesi, gıda güvenliği, tatlı su kaynaklarının değerlendirilmesi, geliştirilmesi ve yönetimi, sürdürülebilir kalkınma, entegre su yönetimi, suyun tam maliyeti prensibi, kirleten, kullanan öder şeklinde tespitlerin konferans kapsamında ortaya çıkmıştır (Güzelsarı ve Tuluay, 2011: 61).

Dünya su kaynaklarının kritik durumda olduğuna vurgu yapılan konferansta, su ve toprak kaynaklarının etkin şekilde yönetilmemesi halinde ekosistemin risk altında kalacağına vurgu yapılmış, her kesimden kullanıcıların katılımının sağlanması ile şekil alması önerilmiştir. Konferans bu kapsamda dört temel ilke açıklamıştır (Tuluay, 2010: 2014).

- Tatlı su çevre, yaşam ve gelişmenin sürdürülebilmesi açısından kısıtlı olma özelliği gösteren, değerli ve önemli bir kaynaktır. Su kaynakları, yaşamın sürdürülebilirliği için etkin yönetilme gerekliliğiyle ilişkilendirilmekte, sosyo-ekonomik kalkınmanın doğal ekosistemlerin korunmasıyla entegre bir anlayışla mümkün olacağı işaret edilmektedir.
- Su yönetimi, kullanıcıların, plancıların ve her düzeyde politika üretenlerin dahil edildiği katılımcı bir yaklaşıma dayanmalıdır. Katılımcı yaklaşım, politika yapıcılar ve halk arasında suyun önemi konusunda farkındalığın arttırılmasını kapsamaktadır.
- Suyun korunması, sağlanması ve yönetiminde kadınlar önemli bir rol oynamalıdır. Kadınların, su ve yaşam ortamlarının koruyucuları olma özelliği ile karar verme ve uygulama dahil olmak üzere su kaynakları programlarına her düzeyde katılımlarının sağlanmasına vurgu yapılmaktadır.

⁴⁵ 26-31 Ocak 1992 Tarihinde Bm Tarafından İrlanda-Dublin'de düzenlenmiştir.

⁴⁶ Konferansa 114 ülkeden 500 katılımcı, 14 uluslararası örgüt ve 28 BM kuruluşu katılması sebebiyle kapsamlı bir toplantı olma özelliği göstermektedir.

- Suyun ekonomik değeri vardır. Bu nedenle ekonomik bir olarak ele alınmalıdır. Bu çerçevede, tüm insanların temiz suya uygun bir fiyatla erişebilmelerini temel haklar düzeyinde tanımak önemlidir.

Konferansa kadar suyun ekonomik bir değerle tanımlanmamış olması nedeniyle israf edildiği ve bu yolla çevreye zarar verildiği düşüncesi ön plana çıkarılmakta, suyun ekonomik bir mal olarak yönetilmesiyle verimli ve adil bir kullanım sürecinin ortaya çıkarılabileceği vurgulanmaktadır (Çalcalı, 2014: 114-115).

Tablo 2.8. Dublin Konferansı, Kentsel ve Kırsal Alan Su Kaynaklarının Yönetimi İle İlgili Olarak Belirlenen Stratejiler

Dublin Konferansı, Kentsel su kaynakları yönetimi ile ilgili olarak belirlenen stratejiler	
1.	Su kaynakları uygun olan en alt düzeydeki kurum tarafından yönetilmelidir.
2.	Kentsel su kaynakları yönetimi ulusal ve bölgesel planlama süreçleri ile entegre olmalıdır.
3.	Kentsel su ve kanalizasyon ile ilgili kurumların finansal özerkliği teşvik edilmelidir.
4.	2000 yılında tüm ülkeler “kirlenen öder” ilkesinin yansıtıldığı düzenlemelere gitmelidir.
Dublin Konferansı, Kırsal alanlar için bütünsel su yönetimi konusunda belirlenen stratejik ilkeler	
1.	Su ekonomik değeri olan kısıtlı bir kaynak olarak değerlendirilmelidir.
2.	Yerel halkın su yönetimine katılmaları sağlanmalıdır.
3.	Su kaynakları yönetimi insan sağlığı, yiyecek üretimi, korunması, dağıtımı ve doğal kaynakların korunması için kapsamlı bir politika halinde geliştirilmelidir.
4.	Kırsal nüfusun, özellikle kadınların, dünya nüfusunun beslenmesi ve çevrenin korunması konusundaki rolleri tanımlanmalı ve desteklenmelidir.

Kaynak: Güzelsarı ve Tuluay, 2011'den faydalanılarak hazırlanmıştır.

1992 tarihinde Birleşmiş Milletler Çevre v Kalkınma Konferansı (Rio Yeryüzü Zirvesi) düzenlenmiştir⁴⁷. BM Çevre ve Kalkınma Rio Deklarasyonu'nda belirlenen 27 ilkede su konusu yer almamaktadır. Konferansta kabul edilen belgelerden Gündem 21'in 18. bölümü tatlı su kaynaklarının kullanımını sağlamak, su kalitesinin korunmasını, su kaynaklarının yönetimi ve kullanımında entegre yaklaşımların uygulanmasını belirten önerilere yer vermiştir. 18. bölümün 5. maddesinde tatlı su sektörü için yedi program alanı⁴⁸ önerilmiştir (BM Çevre ve Kalkınma Konferansı, 1992: 184). Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı raporunun 21. Bölümü, katı atıkların ve atık-su problemlerinin giderilmesine yönelik, çevre bakımından sağlıklı bir gelişimin yaygınlaştırılması için

⁴⁷ 3-4 Haziran 1992 Rio de Janeiro, Rio deklarasyonunda “ülkeler, toplumlar ve kişiler arasında yeni iş birliği düzeyleri oluşturarak yeni ve eşitlikçi bir küresel ortaklık kurmak amacıyla” 27 ilke belirlenmiştir.

⁴⁸ “Birleşik su kaynakları gelişimi ve yönetimi, su kaynaklarının değerlendirilmesi, su kalitesi, su ekosistemlerinin korunması, içme suyu temini ve çevre sağlığı, su ve sürdürülebilir kentsel gelişme, sürdürülebilir gıda üretimi ve kırsal gelişme için su, iklim değişikliğinin su kaynakları üzerindeki etkileri”.

izlenen uygulamalar çerçevesinde iyi bir yönetime dair belirlenen stratejilere ve önerilere yöneliktir (BM Çevre ve Kalkınma Konferansı, 1992: 236).

1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu Brundtland Raporu⁴⁹ doğrultusunda, 2002’de Johannesburg’ta Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Rio+10) düzenlenmiştir. Bu zirvenin amacı “çevrenin korunmasıyla sosyal gelişme ve ekonomik gelişmenin bağlantılı bir şekilde yürütülerek sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması konusunun değerlendirilebilmesi”dir. Bu zirvede kabul edilen uygulama planına göre, planı uygulayan ülkelerin Entegre Su Kaynakları Yönetimi ve Su Verimliliği Planları oluşturmaları gerekmekte; evrensel refah ve barışı sağlamak için entegre su kaynakları yönetiminin uluslararası düzeyde yerleşmesi söylemi ön plana çıkarılmaktadır (Can, 2015:9).

Bütünleşik su kaynakları yönetimi, suyun ekosistemin parçası olduğu kabulünden hareketle, hem sosyal hem de ekonomik bir mal olarak değerlendirilmesini temel almaktadır. Bu kapsamda, insan faaliyetlerinden doğan su ihtiyacının karşılanabilmesi için su ekosistemleri ve kaynaklarının bütünleşik ilişkisi temelinde su kaynaklarının korunması sağlanmalıdır. Bu koruma su kullanıcılarından ücret alınması ve su toplama havzasının oluşturulması yoluyla sağlanabilir (Güler, 1999: 15).

Dünya Sürdürülebilir Su Kaynakları Zirvesi su kaynaklarının entegre yönetim süreçleri hakkında kararlar içermektedir⁵⁰. Bunlar:

- Her seviyedeki gelişmekte olan ülkelere destek vererek 2005 yılına kadar entegre su kaynakları yönetimi ve su verimliliği planları geliştirmek,
- Entegre havza ve yer altı suyu yönetimi ile ilgili ulusal stratejiler, planlar ve programlar geliştirmek, uygulayarak su kayıplarını azaltmak,
- Suyun geri dönüşümünü artırmak için su altyapısının verimliliğini arttıracak önlemler almak,
- Düzenleme, uygulama, izleme gibi politika araçlarını kullanarak su kaynaklarının verimli kullanımını arttırmak,

⁴⁹ Sürdürülebilir kalkınma, bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma”

⁵⁰ Johannesburg Zirvesi, 2002.

- Rekabet içinde olan su kullanımları arasında temel insan ihtiyaçlarının giderilmesine öncelik verecek şekilde tahsis edilmesini teşvik etmek,
- Su kıtlığı şartlarına maruz kalan ülkelere ve bölgelere gerekli teknoloji ve kapasite geliştirmenin yaygınlaştırılmasını sağlamak,
- İlgili tüm paydaşları dâhil ederek, yoksulların ihtiyaçlarına öncelik veren kamuözel ortaklıkları ve diğer ortaklık biçimlerinin kurulmasını kolaylaştırmak.

2.4.3. Avrupa Birliği

Su sorunların tanımlanması ve sorunları giderici politikaların oluşturulmasında Avrupa Birliği (AB) etkili yapılardan biridir. Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi, AB su politikasının en somut belgesidir. AB su politikasını sürdürülebilir ve çevre ile uyumlu bir su kullanımı temelinde, çevre politikaları kapsamında ele almaktadır. AB, iklim değişiklikleri, içme suyu yetersizliği, kuraklık, su baskınları gibi sorunlarının giderilmesine yönelik su politikalarını uygulamaya koymuştur (Akkaya vd., 2006:196).

Avrupa Birliği'nin sürdürülebilir su kullanım süreçlerine yönelik düzenlemelerini yönelik süreç Tablo 2.9.'da verilmektedir (Eğerci, 2006:13).

Tablo 2.9. AB Suyun Sürdürülebilir Kullanımına Yönelik Süreçler

1. Dönem 1978-1988	İnsan faaliyetlerinden su kaynaklarının korunduğu dönem
2. Dönem 1988-1995	Su kaynaklarının düzenlenmesi ve kullanımının denetlenmesi dönemi
3. Dönem 1995 ve sonrası	Su Çerçeve Direktifi ve uygulama süreçlerine yönelik adımların atılması

Kaynak: Aytuğ, 2014: 5'ten faydalanılarak hazırlanmıştır.

AB su mevzuatının temelinde Su Çerçeve Direktifi yer almaktadır. Direktifin temel amacı, tüm Avrupa için iç yüzey suları, geçiş suları, kıyı suları ve yeraltı sularının korunmasını sağlayan, entegre su yönetimine yönelik çerçeve oluşturmaktır (Dalkılıç vd.,2008: 415). AB Konseyi'nin su kullanımına yönelik politikaların temel çerçevesini belirlemek üzerine hazırlanmış olan Direktif; tüm suları⁵¹ bütünsel bir sistem dahilinde korunmak, ekosistemin kötüleşmesini önlemek, sürdürülebilir su kullanımını teşvik etmek, çevrenin korunmasını ve iyileşmesini arttırmak, kirliliğin

⁵¹ İç yüzey suları, geçiş suları, kıyı ve yer alt suları)

azaltılması ve sellerle kuraklıkların etkisinin azaltılmasını esas almakta, amaç edinmektedir (Aytuğ, 2014: 6).

AB Su Çerçeve Direktifi bağlamında su yönetimindeki ön plana çıkan ana prensipler Tablo 2.10'da yer almaktadır.

Tablo 2.10. AB Su Çerçeve Direktifi'nin Ana Prensipleri

Suyun adil ücretlendirilmesi
Su diğerleri gibi bir ticari varlık değildir ve bir miras olarak görülmelidir. Ancak, su hizmetlerinin maliyetlerinin karşılanması için ücretlendirilmesi gerekmektedir. Bu, suyun sürdürülebilir kullanımını sağlayacaktır. Direktifin prensibi kirlenlerin ödemesidir, çünkü sonuçta birileri kirlilik için ödemek zorunda kalmaktadır. (Madde 9)
Sürdürülebilir su kullanımı
Birçok insan aktivitesi suyu etkilemektedir. Bu durum suyun korunması ve kirliliklerden kaçınılmasının önemini göstermektedir. Suya olan ihtiyacın artıyor olması da en önemli ve dikkate alınması gereken bir durumdur. Bu nedenle, gelecek kuşaklar için yeterli su sağlayabilmek ve suyun yüksek kalitede olması için SÇD iyi bir şekilde uygulanmalıdır. (Madde 18, 19, 41)
Uluslararası İşbirliği ve Yeni Su Birliği
Su kütleleri sınırlarda durmadığı için suyu yönetmenin en iyi yolu SÇD'ne göre uluslararası iş birliğidir. SÇD, bir havzadaki tüm ortakların yakın iş birliği içinde nehir havzalarını yönetmelerini gerektirmektedir. Bu durum, ilgili ülkelerin verilen zaman aralıklarında, SÇD'nin net hedeflerine ulaşacak ortak bir Nehir Havza Yönetim Planı oluşturmaları gerektiği anlamına gelmektedir. (Madde 3)
Su herkesin konusudur
Farklı ülkelerin su kaynaklarını korumak amacıyla iş birliği yapmak zorunda oldukları gibi farklı sektörlerden aktörlerin de iş birliği yapmaları gerekmektedir. Su, evler, endüstri, tarım ve benzeri amaçlarla kullanıldığı için tüm paydaşların yasal hedeflere katılmaları gerekmektedir. (Madde 14)
Su hassas bir kaynaktır
Su kaynakları tarım, endüstri ve evsel gibi birçok kullanımdan etkilenmektedir. Esas olarak SÇD, kirlilik kaynaklarının kaynaklarında engellenmesini ve tüm kirlilik kaynaklarının sürdürülebilir kontrolü için bir mekanizma oluşturulmasını gerektirmektedir. (Madde 4, 8, 10, 11, 16, 17)

Kaynak: Akkaya Vd.,2006:198'den faydalanılarak hazırlanmıştır.

Direktif iki yönüyle ön plana çıkmaktadır. Su havzalarının yönetiminde bütünsel ve sınır aşan yaklaşımların benimsenmesi, su havzalarının idari ve siyasi yapılar olduğu kadar doğal yapılar olduğunun da farkında olunması, su yönetiminde katılımcı yaklaşımların teşvik edilmesidir. Bu niteliğiyle geleneksel kamu yönetimi kurumları yerine yönetim organları olarak Avrupa Çevre Komisyonu, Avrupa Birliği Su İnisiyatifi, Avrupa İçin Su Bilgi Sistemi ve Avrupa Akdeniz Su Bilgi Sistemi tavsiye edilmektedir (Güzelsarı ve Tuluay, 2011: 68).

Direktif kapsamında benimsenen diğer ilkeler; suyun adil ücretlendirilmesi, sürdürülebilir su kullanımı, suyun herkesi ilgilendiren bir konu olması ve suyun hassas bir kaynak olmasına yöneliktir (İlhan, 2011: 60-66).

Direktif kapsamında ön plana çıkan diğer amaçlar şunlardır (Bulut ve Birben, 2019:223):Suların daha iyi duruma getirilmesi ve iyi durumda olan suların mevcut durumunun korunması,suların korunmasına yönelik düzenlemelerin kıyı sularını da kapsayacak şekilde yeraltı ve yerüstü suları dahil tüm suları içermesi, suların ileriye yönelik sürdürülebilirlik politikasına uygun olarak bütüncül şekilde avrupa topluluğu politikasının oluşturulması,nehir havzasının sadece üye devletlerin sınırı içinde olması veya üye olmayan devletlerinde sınırları içerisinde bulunmasını da kapsayacak ilkelere sahip bir nehir havzasına dayalı su yönetiminin oluşturulması,kirleten öder ve maliyetlerin karşılanması ilkesine bağlı kalınarak su kullanımı ile ilgili ücretlerin belirlenmesi,vatandaşların su yönetimine katılımını sağlamak,vatandaşları su hukuku hakkında bilgilendirmek,mevzuat düzenliliğini sağlamak,su kirliliğinin kontrolü için ortak yaklaşımın belirlenmesi.

Su Çerçeve Direktifi (2000), AB üyesi olan ülkelerde su kaynakları ve yönetiminin gerçekleşme süreçlerinde siyasi sınırlar ve tercihleri gözetmek yerine bütünleşik temelde havza bazında gerçekleştirilmesini; bu çerçevede yapılacak suya ilişkin faaliyetler hakkında kamuoyu bilgilendirmesi ve katılım yollarının sağlanarak eş güdüm süreçlerinin oluşacağına yönelik bir tespit içermektedir (Aytuğ, 2014: 6). Su Çerçeve Direktifi doğrultusunda, üye ülkelerin birbirleriyle entegre havza yönetimini zorunlu gören AB, bu yolla su kaynaklarının geliştirilmesi, mevcut kaynakların daha etkin kullanılması, talep yönetimi, çevresel etkilerin giderilmesini hedeflemektedir (Kayır, 2008: 35-36).

İnsani tüketim amacıyla su kullanımına yönelik bir başka düzenleme, İçme Suyunun Kalitesine İlişkin Yönerge'dir. Yönerge insanların tüketeceği suyun sağlıklı ve temiz olmasını sağlama hedefiyle, insan sağlığını suyun her türlü kirliliğinden kaynaklanan yan etkilerinden korumayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda AB üyesi ülkelere sorumluluk tanımlanmakta, suyun içeriğinde herhangi bir mikroorganizma, parazit gibi insan sağlığına zarara verme niteliği olan durumlardan arındırılması konusuna üye ülkelerin yükümlülükleri olarak yer vermektedir (Eğerci, 2006: 24). AB su politikasının oluşma sürecinde uygulamaya konulan diğer düzenlemeler, Yüzey Sularının Kalitesine Yönelik Konsey Yönergesi (1975), Balık Yetiştiriciliği İçin Uygun Su Yönergesi (2006), Kabuklu Canlıların Yaşadığı Sulara İlişkin Konsey Yönergesi (2006), Deniz Strateji Çerçeve Yönergesi (2008), Gemilerden Kaynaklı

Kirlilik ve İhlaller İçin Ceza Geliştirilmesi Yönergesi (2005), Deniz Güvenliği için Gemilerde Organokalay Bileşiklerinin Yasaklanması Yönergesi (2003), Sanayi Salınımları Yönergesi (2010), Yüzey Suyu İçin Geçerli Çevresel Kalite Standartları Yönergesi (2008), Yeraltı Sularının Kirliliğe Karşı Korunmasını Düzenleyen Yönerge (2006), Deterjanlar Tüzüğü (2004), Nitrat Yönergesi(1991) (Aytuğ, 2014: 6)

2.4.4.Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

Su krizlerinin yönetim kaynaklı olduğuna dair tespitlerle, su politikalarının tasarlanmasında ve uygulanmasında yönetim eksikliklerinin giderilmesine vurgu yapan uluslararası aktörlerden biri Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'dür. OECD, çok parçalı su yönetim sürecine, su ve su ile ilgili sektörler üzerine artan baskıyı dikkate alarak bakış açısı oluşturmaktadır.Su kaynaklarının kapasiteleri üzerinde kullanılması ve kaynakların kirlenmesiyle ortaya çıkan sınırlı olan kaynakların azalması sorunu içinde su kaynaklarını değerlendiren OECD; su politikalarının doğası gereği karmaşık bir yapıda olduğunu, sağlık, çevre, tarım, enerji, mekansal planlama, bölgesel gelişme ve yoksullukla mücadele süreçlerinde su yönetiminin bağlantı içinde olduğunu işaret etmektedir. Çizilen bu çerçevede OECD, gelecek dönemlerde ortaya çıkabilecek olası su sorunlarıyla mücadele edilebilmesi için "Ne yapmalı", "Kim", "Neden", "Hangi Yönetim Kademesi", "Nasıl" sorularıyla su yönetim sürecini ilişkilendiren su yönetim ilkelerini oluşturmuştur.

Temel misyonu, üye devletlerin mali istikrarını kaybetmeden sürdürülebilir ekonomik büyümeye ulaşmaları için ihtiyaç duydukları yardımı sağlamak olan kuruluş, suyun metalaşması sürecinde strateji üretim sürecinde yer almaktadır. Su kaynakları yönetim yetkisinin kamu sektöründe bırakılması, finansmanın özel sektör sorumluluğunda olması, kamunun su hizmetlerinin finansmanı için ayırdığı bütçeyi arttırması temelinde stratejiler geliştirme; her türlü su kaynaklarının nitelik ve niceliksel bakımdan yönetilmesi, su kaynaklarının yönetiminde verimlilik sağlanması, kaynak yönetim politikalarının çevre ve ekonomi politikalarıyla uyumlu olması çerçevesinde faaliyetlerini gerçekleştirmektedir (Günaydın, 2009: 42; Kayır, 2008: 39).

Su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimini sağlamak amacıyla bütüncül-entegre şekilde su kaynaklarının planlanması ve yönetilmesine vurgu yapan AB Su Çerçeve Direktifi çizgisinde OECD su yönetim ilkeleri; etkinlik, verimlilik, güven ve katılım ekseninde su yönetiminin genel değerlendirmesinin yapılmasını hedef olarak benimsemektedir. OECD 2012 tarihli 6. Dünya Su Forumu (2012) kapsamında "İyi Yönetişim" tematik gurubu sorumluluğunu üstelenmiştir. Yaklaşık 300 paydaştan oluşan bir katılımcı gurubuyla su politikalarının daha iyi bir yönetişime kavuşturulması için hükümetlerin bir yönetim rehberine ihtiyaç duyduğu sonucuna varılmıştır. 2013 yılında OECD Su Yönetişim Girişim I oluşturularak bu gurubun 6 ayda bir düzenlenecek forumlarda bir araya gelmesi kararlaştırılmıştır. OECD Su Yönetişim Girişim I tarafından belirlenen hedefler doğrultusunda oluşturulan envanter ve katılım araçları dikkate alınarak geliştirilmiş, ilkeler OECD Bölgesel Kalkınma Komitesi tarafından 11 Mayıs 2015 tarihinde kabul edilmiştir. OECD Konseyi 13 Mayıs 2015 tarihinde ilkeleri onaylamış, 4 Haziran 2015 tarihinde OECD Bakanlar Konseyine desteklerini almak üzere iletmıştır.

Tablo 2.11. OECD Su Yönetişim İlkeleri

Su Yönetişiminin Etkinliğinin Arttırılması	
İlke	İlke Uygulamaları ve Uygulama Araçları
İlke 1 Su politikalarının oluşturulması, uygulanması, operasyonel yönetimi ve düzenlenmesi için roller ve sorumluluklar açık bir şekilde tanımlanarak paylaştırılmalı ve yetkili idareler arasında koordinasyon teşvik edilmelidir.	Bu amaçla hukuki ve kurumsal altyapı: a) Tüm yönetim düzeylerinde su ile ilgili kurumların su konusundaki görev ve sorumluluk dağılımını belirlemelidir. Politika yapımı, özellikle önceliklerin belirlenmesi ve stratejik planlama;– Politikaların uygulanması, özellikle finansman ve bütçeleştirme, veri ve bilgi, paydaş– katılımı, kapasite geliştirme ve değerlendirme; Operasyonel yönetim, özellikle hizmet sunumu, altyapı operasyonları ve yatırımlar;– Düzenleme ve yaptırım, özellikle tarife belirleme, standartlar, lisanslama, izleme ve idare,– kontrol ve hesap denetimi, çatışma yönetimi b) Boşlukların, çakışmaların ve çıkar çatışmalarının, tüm yönetim düzeylerinde etkili koordinasyon yoluyla tanımlanıp ele alınmasına yardım etmelidir.
İlke 2. Yerel şartları yansıtmak ve farklı ölçekler arasında koordinasyonu sağlamak için su bütüncül havza yönetişimi sistemleri içinde uygun ölçeklerde(lerde) yönetilmelidir.	Bu amaçla su yönetimi uygulamaları ve araçları: a) Su kaynaklarının en iyi şekilde kullanılması düşüncesiyle, risklerin önlenmesi ve bütüncül su kaynakları yönetimi yoluyla, uzun vadeli çevresel, ekonomik ve toplumsal hedeflere karşılık vermelidir; b)İçme suyunun toplanması ve dağıtımından atık su ve drenaj sularının tahliyesine kadar somut bir hidroloji döngüsü yönetimini desteklemelidir; c) Ulusal politikalar ve yerel şartlarla uyumlu etkili havza yönetim planları vasıtasıyla, uyum ve azaltım stratejilerini, açık ve tutarlı yetkilere dayanan eylem programlarını ve tedbirleri teşvik etmelidir, d) Su kaynaklarının yönetimi için, kullanıcılar, paydaşlar ve tüm yönetim düzeyleri arasında çok katmanlı iş birliğini teşvik etmelidir; ve, e) Sınıraşan içmesuyu kaynaklarının kullanımı konusunda kıyıdaş ülkeler arasındaki iş birliğini artırmalıdır

İlke 3 İlke 3. Sektörler arası etkili koordinasyon sağlayarak, özellikle su ile çevre, sağlık, enerji, tarım, sanayi, alan planlaması ve kullanımı politikalarının birbiriyle uyumu teşvik edilmelidir:	a) Bakanlıklar, siyasi kurumlar ve sektörler arası planlar da dâhil olmak üzere farklı yönetim düzeyleri arasında uyumlu politikaların oluşturulması için koordinasyon mekanizmalarının teşvik edilmesi; b) Suyun erişilebilirliği, kalitesi, talep (örn. tarım, ormancılık, madencilik, enerji, balıkçılık, ulaştırma, rekreasyon, denizcilik) ve risklerin önlenmesi gibi etmenler gözönüne alınarak, su kaynaklarının kullanımı, korunması ve temizlenmesi için eş güdümlü yönetimin teşvik edilmesi; c) İzleme, raporlama ve değerlendirmeler ile su ve ilgili sektörlerdeki uygulama, politika ve düzenlemelerden kaynaklanan, politikların tutarlılığı önündeki engellerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi, üzerine gidilmesi; ve d) Sektörel stratejiler arasındaki çatışmaların azaltılması için düzenlemeler ve girişimler başlatılması, bu stratejilerin su yönetimi ihtiyaçları ile aynı çizgiye getirilmesi, yerel yönetim ve normlarla uyumlu çözümler üretilmesi.
İlke 4 İlke 4. Sorumlu idarelerin su tehditlerinin karmaşıklığına cevap verme ve görevlerini yerine getirme yetkinliğine sahip olmaları sağlanmalıdır.	a) Bütünleşik su kaynakları yönetimini uygulamak için özellikle planlama, kural koyma, proje yönetimi, finans, bütçeleme, veri toplama ve izleme, risk yönetimi ve değerlendirmesi alanlarında kapasite açıklarının belirlenmesi ve ele alınması; b) Su yönetimi sistemlerindeki teknik, finansal ve kurumsal kapasite düzeyinin sorunların yapısal özellikleri ve ihtiyaçlar ile eşleştirilmesi; c) Koşullar uygunsa, yeterlilik tanımı üzerinden yetki dağılımının geliştirilmesi ve uyarlanması teşvik edilmesi; d) Kamu görevlilerinin ve su uzmanlarının işe alımında siyaseten tarafsız, liyakata dayalı ve şeffaf süreçlerin uygulanması; e) Su kurumlarının ve paydaşların kapasitesinin güçlendirilmesi ve iş birliği ile bilgi paylaşımının artırılması için su uzmanlarının eğitim ve öğretimine destek verilmesi; .
Su Yönetişiminin Verimliliğinin Arttırılması	
İlke 5 Tutarlı, kıyaslanabilir ve politikalarla uyumlu su ve su ile ilgili veri ve bilgilerin üretilmesi, güncellenmesi, paylaşılması ve su politikasını yönlendirmek, değerlendirmek ve geliştirmek için kullanılması:	a) Maliyet etkin ve sürdürülebilir üretimin gerekliliklerinin ve yüksek kaliteli su ve suyla ilgili veri ve bilgilerin paylaşımı için yöntemlerin tanımlanması, örn. Su kaynaklarının statüsü, su finansmanı, çevresel ihtiyaçlar, sosyo-ekonomik özellikler ve kurumsal haritalandırma; b) Suyu ilişkin verileri üreten kurumlar arasında ve veriyi üretenler ile kullanıcılar arasında tüm yönetim düzeylerinde etkili koordinasyon ve tecrübe paylaşımının teşvik edilmesi; c) Su bilgi sistemlerinin tasarımı ve uygulanmasında paydaş katılımının teşvik edilmesi ve şeffaflık, güven ve karşılaştırılabilirliği arttırmak üzere bu bilgilerin nasıl paylaşılacağı konusunda yönlendirme sağlanması (örn. veri bankaları, raporlar, haritalar, diyagramlar, gözlemler) d) Havza düzeyinde uyumlaştırılmış ve tutarlı bilgi sistemlerinin sınıraşan sular bağlamındaki daş ülkeler arasında güven, mütekabiliyet ve mukayese edilebilirliğin teşvik edilmesi için desteklenmesi, e) Verinin toplanma, kullanım, paylaşım ve dağıtımının çakışma, örtüşme ve sinerjilerin belirlenmesi amacıyla detaylı olarak incelenmesi, aşırı veri yükünün takibe alınması.
İlke 6 Yönetişim düzenlemelerinin su finansmanının etkinleştirilmesi ve mali kaynakların etkin, şeffaf ve vakitlice dağıtılması	a) Çeşitli kademelerdeki su kurumlarının sorumluluklarını yerine getirmeleri için ihtiyaç duydukları finansmanla ilgili yönetim düzenlemelerinin çevresel hizmet ödemeleri ve kirlenen öder, kullanan öder gibi ilkelerle desteklenmesi; b) Kısa, orta ve uzun vadeli yatırım ve operasyonel ihtiyaçların değerlendirilmesi için stratejik mali planlama ve sektör değerlendirmeleri yürütülmesi ve bu finansmanı ulaşılabilir ve sürdürülebilir kılacak önlemler alınması; c) Altyapı yatırımlarını da dahil edecek şekilde su ve su ile ilgili faaliyetlerin durumunu ortaya koyacak ve uzun vadeli stratejik planları yıllık bütçe ve hükümetlerin orta vadeli öncelikleri ile uyumlaştıracak, somut ve şeffaf bütçeleme ve muhasebe uygulamalarının benimsenmesi;

	d) Suya ilişkin kamu fonlarının verimli ve şeffaf dağıtılmasını teşvik edecek mekanizmaların kabul edilmesi (örn. sosyal mutabakat, puan kartı ve denetimler üzerinden); ve e) Mutemede ait ve mali koruma önlemleri muhafaza edilerek, kamu harcamalarına ilişkin gereksiz idari yüklerin en aza indirilmesi.
İlke 7 Uygun su yönetimi mevzuatının kamu yararı gözetilerek etkili bir şekilde uygulanması sağlanmalıdır	a) su politikalarından sonuç elde edilmesive uzun vadeli bütünsel planlamanın teşvik edilmesi için kurallar, standartlar ve kılavuzlar ortaya koyan, kapsamlı, tutarlı ve öngörülebilir hukuki ve kurumsal çerçevenin sağlanması; b) Kilit mevzuat yükümlülüklerinin kamu kurumları, özel kuruluşlar ve yönetim kademeleri arasında dağıtılmasive bu düzenleyici otoritelere gerekli gelir kaynaklarının tahsis edilmesi; c) Kurallar, kurumlar ve süreçlerin iyi koordine edilmiş, şeffaf, ayrımcı olmayan, katılımcı ve anlaşılması, uygulanması kolay olmasının sağlanması; d) Mevzuata ilişkin süreçlerin kalitesini artırılmadı ve sonuçların kamuoyunun erişimine açık olması içindeğerlendirme ve danışmanlık mekanizması gibi düzenleyici araçların kullanılmasının teşvik edilmesi; e) Uyumu artırmak ve mevzuata ilişkin hedeflere maliyet etkin bir şekilde ulaşmak için açık, şeffaf ve orantılı icra kurallarının, prosedürlerin, teşviklerin ve araçların (ödül ve cezalar dahil olmak üzere) belirlenmesi; ve f) Ayrımcılık yapmaksızın, mümkün olan seçenekler kullanılarak, adalete erişimin etkili bir çözüm olarak güvence altına alınması;
İlke 8 Yenilikçi su yönetimi uygulamalarının sorumlu idareler, yönetim düzeyleri ve ilgili paydaşlarca benimsenmesi ve uygulanmasının teşvik edilmesi	a) Su yönetimi konusunda pilot denemelerin, başarı ve hatalardan ders çıkarılmasının ve yinelenebilir uygulamaların artırılmasının desteklenmesi; b) Diyalog ve uzlaşma inşası için kullanılabilecek sosyal bağlantı geliştirme (networking) platformları, sosyal medya, bilgi ve iletişim teknolojileri ve kullanıcı dostu ara yüzler (dijital haritalar, büyük veri, akıllı veri, açık veri) gibi araçlar vasıtasıyla sosyal öğrenmenin desteklenmesi; c) Özellikle metropol yönetimi, belediyelerarası iş birliği, kentsel-kırsal ortaklık ve performans temelli anlaşmalar yoluyla, iş birliği yapılması, kaynakların ve kapasitenin birleştirilmesi, verimlilik kazancının araştırılması, sektörler arasında sinerji oluşturacak yenilikçi yolların teşvik edilmesi için yenilikçi yolların teşvik edilmesi; d) Daha iyi bir su yönetimine katkı sağlamak ve bilimsel bulgular ile su yönetimi uygulamaları arasındaki mesafenin kapatılması için güçlü bir bilim-politika etkileşiminin teşvik edilmesi.
Su Yönetişiminde Güven ve katılımın Arttırılması	
İlke 9 Karar verme sürecinde daha geniş güven ve izlenebilirlik için su politikaları, kurumlar ve su yönetimi çerçeveleri genelinde doğruluk ve şeffaflık uygulamalarının yaygınlaştırılması	a) Karar-vericilere ve paydaşlara sorumluluk yükleyen –bilgiye erişim hakkı, bağımsız denetçiler ve hukuki yaptırımlar gibi- hukuki ve idari yapıların desteklenmesi; b) Ulusal ve yerel bağlamda birlik ve şeffaflığa dair normların, etik kuralların teşvik edilmesi ve bu kuralların uygulanmasının izlenmesi; c) Şeffaf su politikası yapımı ve uygulanması için açık denetleme ve kontrol mekanizmalarının oluşturulması; d) Su ile ilgili tüm kurumlarda ve kamu ihaleleri de dahil olmak üzere farklı düzeylerde, yolsuzluğa yol açan mevcut veya potansiyel etmenlerin ve risklerin düzenli olarak takip edilip ortaya çıkarılması; e) Su bütünlüğü ve şeffaflık açıklarının belirlenmesi ve ele alınması için çok paydaşlı yaklaşımların, araçların ve eylem planlarının benimsenmesi, (örn. bütünlük taraması/akitleri, risk analizleri, sosyal tanıklık).
İlke 10 Su politikası tasarlanması ve uygulanması süreçlerine bilinçli ve sonuç odaklı katkı sağlanması için paydaş katılımının	a) Suyla ilgili kararları etkileyen ve ya kararlardan etkilenme olasılığı bulunan kamu aktörlerinin, özel ve kar amacı gütmeyen aktörlerin ve bu aktörlerin sorumluluklarının, temel motivasyonlarının, etkileşimlerinin belirlenmesi ve haritalandırılması; b) Toplumda yeterli temsil olanağı bulamayan kesimler (gençler, yoksullar, kadınlar, yerel halklar, evsel kullanıcılar) yeni aktörler (gayrimenkul komisyoncuları, kurumsal yatırımcılar) ve suyla ilgili diğer paydaş ve kurumlara özel ilgi gösterilmesi; c) Paydaşların karar alma süreçlerindeki rol ve katkılarını iyi belirlenmesi,

teşvik edilmesi	gereğinden fazla temsil edilen ve bastırılan kesimler ile uzman ve uzman olmayan kesimler arasındaki dengesiz güç dağılımının azaltılması; d) Paydaşların kapasite artırımının ve kesin, vakitli, güvenilir bilginin uygun şekilde desteklenmesi; e) Paydaş katılımının öğrenme, uyarılma ve geliştirme süreçlerine olan etkisinin, maliyet ve fayda analizi yapılarak değerlendirilmesi; f) Paydaş katılımına imkan tanıyan hukuki ve kurumsal çerçevelerin, örgütsel yapıların ve sorumlu idarelerin yerel koşullar, ihtiyaçlar ve imkanlar doğrultusunda teşvik edilmesi; ve g) Paydaş katılımının şekli ve düzeyinin ihtiyaçlara göre uyarlanması ve sürecin değişen koşullara uyum sağlayacak esneklikte tutulması.
İlke 11 Su kullanıcıları, kırsal ve kentsel bölgeler ve nesiller arasındaki ödün ve tavizlerin yönetilmesine yardımcı olacak su yönetişimi çerçevelerinin teşvik edilmesi	a) İnsanlar arasında ayrım yapılmaksızın (özellikle hassas gruplar ve uzak bölgelerde yaşayan insanlar) karar verme sürecine katılımın teşvik edilmesi; b) Kaliteli suya, hizmetlere ve kaynaklara erişimin önündeki engelleri belirlemek ve ele almak için yerel yönetimlerin ve kullanıcıların güçlendirilmesi ve kırsal-kentsel iş birliğinin su kurumları ve arazi plancıları arasında daha kapsamlı ortaklıklar yoluyla teşvik edilmesi; c) Kimin ne ödediği hakkında farkındalık yaratmak ve mutabakat sağlamak, bugün ve gelecekte daha iyi finansman gücü ve sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkı sağlamak için çok fazla, çok az ya da çok kirletilmiş suya ilişkin risk ve maliyetler hakkında kamusal tartışmanın teşvik edilmesi; ve d) Karar-vermeyi yönlendirmek için suyla ilgili politikaların vatandaşlar, su kullanıcıları ve yerler üzerindeki dağıtımsal sonuçlarının kanıta-dayalı değerlendirilmesinin teşvik edilmesi.
İlke 12 İmkanlar doğrultusunda su politikalarının ve yönetişiminin düzenli izleme ve değerlendirmesinin teşvik edilmesi, sonuçların kamuoyu ile paylaşılması ve ihtiyaç duyulduğunda yeniden düzenlenmesi;	a) Uygun kapasiteye, bağımsızlığa, kaynaklara ve araçlara sahip özel kurumların izleme ve değerlendirme için teşvik edilmesi; b) Karar vermenin etkili bir şekilde yönlendirilmesi için güvenilir izleme ve raporlama mekanizmalarının geliştirilmesi; c) Su politikalarının planlanan sonuçları ne ölçüde karşıladığının ve su yönetişimi çerçevelerinin amaca uygunluğunun değerlendirilmesi; d) Sonuçların zamanında ve şeffaf paylaşımının desteklenmesi ve yeni bilgiler mevcut olduğunda stratejilerin belirlenmesi.

Kaynak: Tablo, OECD, *OECD Su Yönetişimi İlkeleri*, 2015'den faydalanılarak hazırlanmıştır⁵².

OECD su yönetim göstergeleri; su yönetiminde rol ve sorumlulukların tanımlanmasına, suyun sürdürülebilir yönetimi için uygun ölçeklerin belirlenmesine, su politikaları arasında tutarlılığın sağlanmasına, su yönetimini sağlayacak yönetim birimlerinin kurumsal kapasitelerinin gelişmesini hedefine almaktadır. OECD Su Yönetişim ilkelerine göre su kaynaklarında etkinlik sağlanabilmesi için su, yerel koşulları yansıtan ve farklı ölçekler arasında koordinasyonu teşvik edebilme yeteneği oluşturabilecek şekilde havza temelinde bütüncül bir yaklaşımla yönetilmelidir. Su yönetimi için geliştirilen politikaların, bu politikaların uygulama süreçlerinin uzun vadeli çevresel, ekonomik ve toplumsal sorunlara cevap verecek nitelikte

⁵² Kaynak incelemesi için Bkz: <https://www.oecd.org/cfe/regionaldevelopment/OECD-Principles-Water-turkish.pdf>

sağlanmasına vurgu yapılmaktadır. Su yönetim süreçleri içme suyunun toplanması ve dağıtımından atık suların ve drenaj sularının tahliyesi içerecek ölçüde kapsamlı, ulusal politikalarla ve yerel koşullarla tutarlı bir görüntü ortaya koymalıdır (OECD, 2015: 9).

OECD tarafından vurgulanan bir diğer husus, su politikalarının oluşturulması, uygulanması, yönetimi ve düzenlenmesi için roller ve sorumlulukların tespit edilmesi ve bu tespitin birimler arasında koordinasyonu sağlayacak nitelikte olmasıdır. Görev tanımlarının belirlenmesiyle yasal ve kurumsal anlamda su yönetim süreçlerinde ortaya çıkacak çakışmaların su kaynakları üzerinde oluşturacağı verimsizliğin giderileceği ifade edilmektedir (OECD, 2015: 9). OECD sektörler arası koordinasyonu da su yönetim sürecinde gerekli görmektedir. Sektörler arası etkili koordinasyonun sağlanmasıyla su ve çevre, sağlık, enerji, tarım, sanayi, mekânsal planlama ve arazi kullanımı politikalarının entegrasyonu sağlanabilecektir. Sağlanacak entegrasyon ve koordinasyonun ortaya çıkaracağı etki su yönetiminde kurumsal kapasitenin inşası anlamına gelecektir (Yıldız, 2022:164).

2.4.5.Dünya Su Konseyi

Küresel ölçekte su toplumsal, ekonomik ve politik bir çerçevede gündemdedir. Sınır aşan bir konu olması ve konuya ilişkin fikir ve çalışmaların sayıca fazlalığı berberinde bu konuda koordinasyon sağlayacak, tüm paydaşların katılımını sağlayacak ulus üstü bir yapılanmayı gerektirmiştir. Bu gereklilikle ortaya çıkan Dünya Su Konseyi (1996), su kaynaklarına ilişkin konularda kritik olduğu vurgulanan sorunlara çözüm sağlanması, su politikalarına yönelik kapsayıcı düzenlemelerin gerçekleştirilmesi noktasında stratejik bir katılımcı olma hedefini benimsemektedir. Konsey tarafından düzenlenen su forumları, su yönetimini gerçekleştiren ülke temsilcilerini, iş ve finans kuruluşlarını ve sivil aktörleri bir araya getirme yönüyle ön plana çıkmaktadır (Torun, 2010: 18-19).

Dünya Su Konseyi'nin ön plana çıkardığı su politika söylemleri şunlardır: (Kayır, 2008: 36).

- Su, su kaynaklarının durumunu tüm boyutlarıyla ele alan değerlendirmeleri belirlemek,

- Küresel ölçekte, su ile ilgili kritik konularda bilinç ve farkındalığın tüm karar alma düzeylerine yansiyacak şekilde gelişmesini sağlamak,
- Kuruluşlara ve karar alma süreci içinde yer alanlara su kaynaklarının sürdürülebilirliği açısından gerekli girişimler konusunda tavsiye bilgi desteği sağlayacak düzenlemeleri gerçekleştirmek,
- Su kaynaklarının kapsamlı ve entegre şekilde planlanması ve yönetilmesi konularının çözüme kavuşturulmasına katkı sağlamak,
- Uygun nitelikte suyun, yoksul ve dezavantajlı kişilere ulaşmasını sağlayarak toplumsal eşitliğin sağlanmasına yardımcı olmak,
- Su talebinin entegre şekilde yönlendirilmesi için etkin politika ve stratejilerin uygulamaya geçirilmesini teşvik etmek,

Dünya Su Konseyi, su politikası ve yönetimi konusunda çeşitli faaliyetlerin uluslararası, bölgesel ve ulusal kuruluşların çalışmalarına katılmak, hükümetlerin ve bu kapsamda etkili olan örgütlerin dikkatlerini kritik konu ve müdahalelere yönlendirmek, suyla ilgili politika, strateji, eylem planlarının hazırlanmasına katkıda bulunmak, su ile ilgili konularda kamu duyarlılığını arttırmaya yönelik kampanyaların yaygınlaşmasını sağlayacak stratejiler geliştirmek ve küresel su kaynakları ile suya ilişkin konuların elektronik iletişim ağları ve diğer medya araçları ile yaygınlaşmasını sağlamak üzerine faaliyetlerini gerçekleştirmektedir (Kayır, 2008: 37).

2.4.6. Diğer Küresel Su Aktörleri ve Temel Politikaları

Su politikasının küresel düzeyde oluşması ve uygulama süreçlerinin gerçekleşmesinde etkili olan diğer üresel aktörler ve temel politikalarına aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 2.12. Diğer Küresel Su Aktörleri ve Temel Politikaları

Küresel Ortaklığı	Su	Küresel Su Ortaklığı, Dünya Bankası, BM Kalkınma Programı ve İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansı tarafından kurulmuştur. Bir çalışma ortaklığı zemini oluşturmak amacıyla olan bu ortaklık içinde; hükümet birimleri, kamu kurumları, özel şirketler, meslek örgütleri, çok taraflı kalkınma ajansları yer almaktadır. Özellikle dünya su konseyinin belirlemiş olduğu su politikalarının uygulamaya geçirilmesi noktasında küresel, bölgesel ve ulusal düzeyde gerekli olan bilgilerin tanımlanmasını üstlenmiş bir yapıdır.
Dünya Örgütü (DTÖ)	Ticaret	Su fiyatlarının piyasada belirlenip kullanıcıların suya erişimlerinin piyasa fiyatları üzerinden gerçekleşirken, alt gelir gruplarının gelir desteği ile suyu satın alabilmenin kolaylaştırılması şeklinde bazı sübvansiyonların sağlanması konusunda üye devletler arasında görüşmeler yapılmasında rol

	oynar.
Uluslararası Su Kaynakları Birliği (IWRA)	Dünyadaki su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimini sağlamak amacıyla ortaya çıkan oluşum, devletler arası niteliği bulunmayan bir sivil toplum kuruluşudur. Çalışma ağı olma özelliği ile kendisini tanımlayan kuruluş, suyun metalaşması sürecinde Dünya Su Konseyi'nin parçasıdır. Suyun metalaşması sürecinde suyun metalaşmasından ekonomik bir çıkar elde edecek olan çok uluslu şirketlere, suyun metalaşmasının politik ve hukuksal alt yapısını hazırlayacak olan devletlere ve uluslararası kuruluşlara danışmanlık hizmeti vermektedir.
Uluslararası Finans Kuruluşları	Özel sektörün su dağıtımını gerçekleştirmek için mali, teknolojik ve teknik açıdan bir destek mekanizması potansiyeline sahip kuruluşlardır. Ülke ve bölgelerin toplumsal özelliklerine, iş bölümü farklılaşmasına göre çeşitlilik göstermektedir.
Uluslararası Su Yönetim Kurumları	Afrika ve Asya Kıtalarında fakir kırsal toplulukların karşılaştıkları su ve ilgili alan yönetimi üzerine faaliyet gösteren, küresel düzeyde kalkınma hedeflerinin gerçekleşmesini hedefleyen kuruluştur.
Küresel Su Şirketleri	Küresel ölçekte su hizmetlerinin özelleştirme politikaları çerçevesinde uygulanmasını sağlayan, su sektöründe ön plana çıkan özel sektör kuruluşlarıdır ⁵³ . Özellikle Fransız ve İngiliz su şirketleri suyla ilgili özelleştirme, su hizmetleriyle ilgili olarak gerçekleştirilen her ihale ve imtiyaz devrinde ön plana çıkmaktadır.
Uluslararası Havza Örgütleri Ağı ⁵⁴	Küresel ölçekte su kaynaklarının entegre yönetimi, su ortaklıklarının kurulması, bütüncül su yönetim politikasının oluşturulması konusunda ulusal ve feodal büyük havza işletmeleri ve sınır ötesi işletmeleri bir araya getirmeyi, bir eylem planı çerçevesinde havza yönetimini uygulamayı hedeflemektedir.
Su Forumları ⁵⁵	Sivil toplum temelinde bir örgütlenme olan su forumlarının amacı, suyun politik gündemdeki önemini arttırmak, su sorunlarına yönelik somut öneriler formüle etmek, bu formüllerin önemini dünya kamuoyunun dikkatine sunmak, uluslararası su sorunlarının çözümü için bir tartışma platformu oluşturmak, su politikasına yönelik siyasi öneriler geliştirmek ve bu önerilerin gelişmesini teşvik etmektedir. Alternatif Su Forumları, Suyun kamu yönetiminde öncelikli olarak sektörün değil insan ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini savunur. Forum, Dünya Su Forumu toplantıları doğrultusunda dünyanın en güçlü devletlerinin dışlayıcı ve antidemokratik uygulamalarına maruz kalındığını, bunların red edilmesi gerekliliğini vurgulamak üzere; çevre, sürdürülebilirlik ve ekoloji, gelecek için stratejiler, demokratik yönetim, adalet, eşitlik ve sosyal katılım, özelleştirme, kamu yönetimi ve sorumluluk, insan hakkı olarak su konularına öncelik vermektedir.
Dünya Su Konseyi (WWC)	Suyun kaynaktan temini ve işlenmesi, kullanım alanlarına dağıtımı, atık suyun toplanması ve arıtımı, baraj yapımı ve enerji üretimi gibi faaliyet alanları olan su şirketlerinden oluşmaktadır. Dünya su politikasının yönünü belirlemeye yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Kaynak:Günaydın, 2009: 42; Kayır, 2008: 39; Tuluay, 2010: 80; Ayrangöl, 2019:143-147'den faydalanılarak hazırlanmıştır.

⁵³ Lyonnaise des Eaux'a bağlı Suez, Fransız Generale des Eaux'a bağlı Vivendi, Alman RW ile ortak İngiliz Thames Water'dır. ABD'de ise Cumhuriyetçilerin aile şirketi olarak görülen ve Irak'ta etkin olan Bechtel.

⁵⁴ 1994 yılında kurulmuş olan örgüt, Avrupa ve Güney Amerikalı 42 ülkenin su yönetim sorumluları, 145 ulusal, yerel, yasal kamu kuruluşunu kapsayan ve Paris merkezli bir yapılanma çerçevesinde olan Fransız kuruluşudur.

⁵⁵ Marakeş, Lahey, Kyoto, Mexico City, İstanbul da düzenlenmiştir.

Küresel ölçekte temel ihtiyaç olan su ekonomik değeri ile ön plana çıkmaktadır. Özellikle küreselleşme dinamiklerinin etkisiyle yayılım gösteren suyun ekonomik değeri söyleminin birtakım özellikleri ön plana çıkmaktadır. Bunlar; arka planında neoliberal ideolojik temellerin bulunması, suya ilişkin egemenlik alanlarının tanımlanması, ülkelerin su yönetim şekillerini değiştirmelerine yönelik etkilerde bulunulması, su kaynaklarının kısıtlılığı ve iklim değişikliğinin olumsuz etkileri ön plana çıkarılarak su yönetiminde özelleştirmelerin devreye konulması, suyun metalaştırılmasına meşru zemin hazırlanması, suyun maliyet hesabına odaklanılarak talep odaklı su yönetim süreçlerinin benimsenmesi, su hizmetlerinin sağlanmasında alternatif yöntemlerin kullanılmasını imkan sağlayan yönetişim, iş birliği gibi kavramsal temellerin benimsenmesi ve uygulamaya geçirilmesidir (Kayır, 2008: 28).

2.5.Su Yönetiminin Dönüşümünde Ülke Örnekleri

Su kaynaklarına olan talep ve kaynakların yönetilmesi küresel bir gündem özelliği göstermektedir. Gerek ulus devletlerin gerekse ulus üstü kuruluşların gündemine aldığı su yönetimi ve yönetime ilişkin model örnekleri su kaynaklarının sürdürülebilir niteliğinin de bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Su hizmetlerinin gerçekleşmesinde neoliberal etkilerin görülmesiyle ülkelerin su yönetim modellerinde özelleştirme temelli değişikliklerin meydana geldiği vurgulanmaktadır. Çınar 2008 tarihli çalışmasında su hizmetlerinin özelleştirilmesinde model ülkeler olarak İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) örneklerini ön plana çıkarmaktadır (Çınar, 2008a: 41; Çınar, 2008b:14).

İngiltere'de 18. yüzyıl sonlarından itibaren su hizmetlerinin kurulumu ve işletilmesinde su şirketleri rol oynamıştır. Suyun halk sağlığı için önemini ön plana çıktığı dönemde su kaynaklarının yönetim sorumluluğu yerel yönetimlerin denetimine bırakılmıştır. 1973 tarihli Su Yasası, su yönetiminde desantralize yönetim yerine su yönetiminde bölgeselleşmeye giden bir yol çizmiştir. Ülkedeki on nehir havzası dikkate alınarak su ve atık su hizmetlerinin sağlanmasından sorumlu bölgesel su idareleri kurulmuştur. Yönetimleri merkezi yönetim birimlerine karşı sorumlu olan bu idareler, 1980'li yıllarla birlikte neoliberal politikaların etkisiyle özelleştirmeye konu edilmiştir. 1983 yılında çıkarılan Su Yasası su idarelerinin

kamusal statüsünü zayıflatmış, bölgesel su yönetimi yönetim kurullarındaki temsilci sayısında azaltma yapılmış; mevcut yerel yönetim temsilcileri kurulların danışma kuruluna alınmış, kamuya açık olarak yapılan bölgesel su toplantıların kamuya açık olma durumuna son verilmiştir. 1989 tarihli Su Yasası ile su hizmetleri yönetiminin tamamen özelleştirilmesi söz konusu olmuştur. Yasa, on bölgede kurulmuş olan su idaresini on su şirketine 25 yıllık imtiyaz sözleşmesiyle devretmiştir. Bu yapıların sağladığı su hizmetlerinin denetimini sağlamak üzere düzenleyici kuruluşlar; (Ulusal Nehirler Kurulu, İçme Suyu Müfettişliği, Çevre Ajansı) oluşturulmuştur (Çınar, 2008a: 41-43).

Su kaynaklarının yönetilmesinde katılımcı su kaynakları modeli temelinde ilerleyen Fransa; nehir havza yönetimi yaklaşımı ile su işletim, bakım ve yatırımını yerel yönetimlerin sorumluluğunda tutan desantralize bir yaklaşımı uygulamada benimsemektedir. Model, suyun kamu mülkiyetinden uzaklaşmaması temelinde, suyun işletilmesinde özel sektörün ortaklığını da geride bırakmayacak ölçüde bir kamu-özel ortaklık zemininde oluşmaktadır (Çınar, 2008a: 43).

Fransa'da 1964 tarihli Su Yasası, altı havza ve her bir havzada bir su ajansı yapısına zemin oluşturmuştur. Kamu tüzel kişiliği olarak kurulan su ajansları, idari ve mali anlamda özerk yapılar ortaya çıkarmıştır. Su ajanslarının mali kaynaklarının önemli bir bölümünü, su kullanıcılarından elde edilen ödemeler oluşturmaktadır. Kirleten öder prensibiyle oluşturulan su ajansları, suyun finansmanında sübvansiyon yerine suyun oluşan maliyeti üzerinden gerçek fiyatlandırma sistemini dikkate almaktadır. Su hizmetlerinin ticarileşmesini esas alan bu görüntü, 1992 tarihli Su Yasası çerçevesinde su kirliliği ekseninde AB Mevzuatına girmiş olan Kirleten Öder İlkesiyle uygulama süreci gerçekleştirilmiştir. 1995 tarihli Barnier Yasası, özel sektör temelli ilerlemeleri bir takım sınırlamalar getirerek; su yönetiminde kullanılan özelleştirme temelli alternatif yöntemler olan imtiyaz, kira veya akarsu sözleşmelerinin süresini 20 yıllla sınırlandırmıştır. Bu sınırlamalar çerçevesinde Fransa'da su kaynaklarının yönetilmesinde yerel yönetimler sorumluluklarıyla ön plana çıkmaktadır. Kent yönetimlerinin su hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde istedikleri sözleşme türünü kullanarak su hizmetlerini "yapar-yaptırır" yetkisine sahip olması, denetimin zayıf kalması halinde özelleştirme eğilimini arttıran bir sonuç olarak ifade edilmektedir. Özellikle özelleştirme uygulamalarının su fiyat

tarifelerine yansması, tarife artışlarında su kalitesini arttırmak için gerçekleştirilen yatırımların gösterilmesi, özel sektör su tekellerinin yerel seçimlerde kazanma potansiyeli olan adayları şirket çıkarları için desteklemesi nedeniyle yerel demokrasilerin zarar görmesi gibi tespitler söz konusu edilmektedir (Çınar, 2008a: 45).

ABD, 19.yüzyılın başlangıcında su kaynaklarının kullanım alanlarında çeşitlilik sağlamıştır. Bütün kentlerde sular; kuyu, sarnıç, ırmak, nehir gibi yerel kaynaklardan alınmıştır. Kentsel alanlarda modern su ve kanalizasyon uygulamaları, 1790 yıllara denk gelmektedir. Bu tarih, ülkede salgın hastalık⁵⁶ sebebiyle halk sağlığının tehdit altında bulunduğu tarihtir. Ülkede kentsel su şebeke sistemine yönelik model geliştirilmiş, işletimi için özel abonelik sistemi öneri olarak getirilmiştir. Ancak önerinin uygulamaya konulmasına kadar geçen süreçte kentteki su kullanıcıları sayaç takibine dahil olmadan, suyu herhangi bir bedel ödemeksizin kullanmaya devam etmiştir. Kullanan öder ilkesinin etkisini göstermediği bu dönemde, suyun ucuz olması nedeniyle sayaç maliyetine katlanma ilgisinin düşük olması gerekçe olarak ön plana çıkmaktadır. 1990'lı yıllarda suyun karlı alan olarak tanımlanması, neo-liberal politikaların yayılım etkisi, çevresel kaynakların piyasa mekanizması içinde değerlendirilmesiyle etkin ve verimli kullanımlarının sağlanacağına yönelik sonuçların ortaya çıkacağı söylemlerini küresel ölçekte ülkelerin gündemine taşımıştır (Çınar, 2008b: 14-15).

İran, Ortadoğu coğrafyasında dünyanın kurak bölgelerinden birinde yer almaktadır. Ülke yağış almakla birlikte iklimsel koşulların etkisinde meydana gelen buharlaşma, su kaynakları üzerinde bir baskı oluşturmaktadır. Ülkenin üçte ikisi ortalama yağış miktarının altında yağış almaktadır. Ülke nüfusundaki artış, kuraklık, yapış oranlarının düşmesi, kum fırtınalarının etkisi, su ve toprak kaynaklarının tuzlanması ülkenin hem kendi ülke sınırları içinde hem de sınıraşan havzalardaki kıyı ülkelerin ile su yönetimi üzerinden ilişki kurulmasına etki etmektedir. İran, su kaynakları üzerindeki baskıyı havzalararası su tansferi yaparak çözmek üzerine strateji geliştirmektedir. Ayrıca tarımda modern sulama tekniklerinin kullanılması, suyu depolamak amacıyla baraj ve rezervuar yaparak ve sınırötesi su kaynaklarından

⁵⁶ Sarıhumma hastalığının ortaya çıkması

faýdalandyđy komşu ÷lkelerle iş birliđi temelleri oluřturarak su y÷netmini ger÷ekleřtirmektedir (Maden, 2011:81).

Almanya, su sıkıntısı içinde olmayan ÷lkelerden biri olarak tanımlanmaktadır. Ülkenin içmesuyu kullanımına sunulan su kaynaklarının önemli bir bölümü yeraltı sularından karşılanmaktadır. Yerüstü su kaynakları yeraltı su kaynaklarından faydalanılmadığı dönemde veya kirlenme olduğu dönemlerde tercih edilmektedir. Su kullanım alanları bakımından öncelikli alan %87'lik oranla endüstriyel su tüketimidir. Sıralamayı kentsel su tüketimi (%12)ve tarım sektöründe su tüketimi (%1) takip etmektedir (Can, 2015:35).

Almanya'da su kaynaklarının yönetim sürecinde 2 tanesi ÷lke sınırlarında kalmak üzere toplam 10 nehir havzası⁵⁷ bulunmaktadır. Ülkenin su yönetimi mevzuatı 1957 tarihinde değiştirilmiş; su ile ilgili genel yetkiler, eyalet yönetimine bırakan bir su kanunun uygulanmaya başlamıştır. Kanun, merkezi yönetiminin yetkilerini; su kalite standartlarının belirlenmesi, nehirler arası su transferi kurallarının belirlenmesi ve kıyı sularının yönetimi konularıyla sınırlandırmıştır. Belirlenen konular dışında kalan alanlarda eyaletler mevzuat düzenleme ve su yönetim yetkilerini kullanma üzere yetkilendirilmiştir. AB Su Çer÷eve Direktifi bağlamında yapılan düzenlemelerde ÷lke, mevcut kurumsal yapılanmasında değişikliğe gitmeden Direktif kriterlerine entegrasyon yolu tercih edilmiştir. Su yönetiminin idari yapılanmasında; yasal süreçler, planlama, politika oluşturma ve yaptırıma ilişkin yetkiler ÷lke, eyalet ve belediye öl÷eğindeki idareler arasında paylaştırılarak iş birliği temelli bir ilerleme hedeflenmiştir. Su mevzuatının uygulanmasında eyalet ve belediyeler temel sorumluluk birimleridir. Eyaletler düzeyinde üç kademeli bir yönetim yapılanması oluşturulmuştur. Üst otorite, orta dereceli otorite ve alt seviyedeki otoriteler şeklinde bir kademeli yönetim yapısı tespit edilmektedir (Can, 2015: 45-48).

Dünya üzerinde kapladığı alan bakımından ön plana çıkna, Brezilya dünyanın beşinci büyük ÷lkesidir. Su kaynakları bakımından incelendiğinde 5'i sınır aşan olmak üzere toplam 12 nehir havzası su yönetim sürecinde yer almaktadır. Tatlı su kaynaklarının %12'lik kısmını kullanabilen ÷lke, ÷lke coğrafyasının özellikleri ve

⁵⁷ Tuna, Ren, Ems, Weser, Elbe, Oder, Maas, Eider, Schlei/Trave, Warnow/Peene

mevsimsel koşulların etkisiyle su sorunlarıyla karşılaşabilmektedir. Ülkede tarımsal sulama toplam su kullanımlarının %43'lük kısmına denk gelmektedir. Kentsel su kullanımları %23, hayvancılık sektörü %9, endüstriyel kullanım %17, kırsal alanlarda su kullanımı ise %2'dir.

Brezilya'da su yönetim sürecinde 1988 tarihli Su Kanunu çerçevesinde gelişme sağlanmıştır. Düzenleme ile su kaynakları hem devlet hem de eyalet kanunları ile denetim altında alınmıştır. Ülkede su kaynakları kamuya ait bir servet olarak görülerek su kaynaklarına yönelik özel haklar kaldırılmıştır. Dublin İlkeleri çerçevesinde oluşturulan 1997 tarihli Su Kanunu ise ülkenin mevcut uygulamalarına temel oluşturmaktadır. Kanun çerçevesinde Brezilya'da su yönetiminin genel çerçevesi şöyledir: Su kamu malıdır. Su kısıtlı bir kaynak olması sebebiyle ekonomik bir değere sahiptir. Su kullanımlarında insani tüketim önceliklidir. Su kaynaklarının farklı kullanım alanları gözetilmelidir. Su kaynakları için planlama amaçlı olarak çalışan birim havza bazlı olmalıdır. Yönetim yerelleştirilmelidir (Can, 2015: 61-76).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK KAMU YÖNETİMİNİ ETKİLEYEN PARADİGMALAR BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE SU YÖNETİMİ

Çalışmanın Üçüncü Bölümünü, Türkiye'de su yönetimine temel oluşturan yasal çerçeve, su yönetiminin kurumsal yapılanmasında yer alan merkezi ve yerel aktörlerin temel su politikası ve su yönetim süreçlerinde oluşturduğu etki ile Türkiye özelinde karşılaşılan su yönetim sorunlarına yönelik temel başlıklar oluşturmaktadır. Kamu yönetimini etkileyen paradigmaların Türk kamu yönetimine etkisi; özelleştirme, yerelleştirme ve yönetim stratejileri bağlamında ekonomik ve idari reformlar çerçevesinde incelemektedir.

3.1. Türkiye'de Su Yönetimi: Su Kaynaklarının Durumu, Yasal ve Kurumsal Çerçevesi

Türkiye'de su kaynaklarının mevcut durumu, kaynakların kullanım alanlarına göre dağılımı, su yönetiminden sorumlu yönetim yapılarının türleri ve temel özellikleriyle; su yönetiminin gerçekleşmesinde kullanılan yetkinin yasal çerçevesi çalışmanın bu başlığı kapsamında yer almaktadır.

3.1.1. Türkiye'de Su Kaynaklarının Durumu ve Kullanım Alanları

Türkiye iz düşüm alanı 783.562 km²; göller ve adalar dahil kapsadığı gerçek alan ise 814.578 km²'dir. Üç tarafı denizlerle çevrili olma özelliği yanı sıra tatlı su kaynakları bakımından benzer nitelik göstermeyen özellikte olan Türkiye'nin 2022 yılı TÜİK verilerine göre; nüfusu 85 milyon 279 bin 553 kişi olan Türkiye'nin yıllık kullanılabilir su potansiyeli 112 milyar m³ olarak ifade edilmektedir. Bu hesaplama ile kişi başına düşen kullanılabilir yıllık su miktarının 2021 yılı için 1.323 m³ olarak tespit edilmektedir. Kabul gören su indekslerinden biri olan Falkenmark su indeksine göre; bir ülkede kişi başına yıllık su arzının 1.700 m³ altına düşmesi mevsimlik veya sürekli su stresi ile ilişkilendirilmektedir. Su arzı miktarının 1.000 m³ altında olması su sıkıntısı, 500 m³ altında su arzı su kıtlığı olarak ifade edilmektedir (Dilcan vd., 2018:10). Bu çerçevede Türkiye su stresi yaşayan ülkelerden biri haline gelmektedir (DSİ, 2022).

Türkiye’de su kaynaklarının potansiyeli içinde bulunduğu yağış profili ile ilişkilidir. Mevcut su kaynakları yağış rejimleriyle doğrudan ilişkilidir. Türkiye yarı kurak iklim özelliklerine sahip bir ülkedir. Ülkede yağış rejimi, iklimsel ve mevsimsel özelliklere bağlı olarak bölgesel farklılıklar göstermekle birlikte yıllık ortalama yağış miktarı 574 mm olup yıllık yağış miktarı 450 milyar m³ olarak hesaplanmıştır (DSİ, 2021). Ülkedeki yağışlar mevsim ve bölgelere göre değişkendir. Ülkede 320 doğal göl bulunmaktadır (DSİ, 2022). Bu göllerin de bir kısmı mevsimsel nitelikte olup kış yağışları ile dolmakta, yazın yağışın azalması ya da hiç olmaması durumunda ise kurumaktadır. Türkiye’de işletmede bulunan barajların sayısı ise 861’dir (DSİ, 2022). Türkiye’nin su potansiyeli incelendiğinde yüzey sularında, yıllık yüzey akışının 186 milyar m³, kullanılabilir yüzey suyunun ise 94 milyar m³ olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra ülkedeki yeraltı su potansiyelinde ise yıllık çekilebilir su miktarı 18 milyar m³ iken toplam kullanılabilir su (net) miktarı 112 milyar m³’tür.

Yıllık yüzey suyu akışı 186 milyar m³; kullanılabilir yüzey suyu 94 milyar m³; çekilebilir yeraltı suyu miktarı 18 Milyar m³ olarak DSİ tarafından kamuoyu ile paylaşılmıştır (DSİ, 2022).

Tablo 3.1. Türkiye Su Kaynakları Potansiyeli

Yüzölçümü	779,452 km ²
Yıllık Ortalama Yağış	574 mm/yıl
Yıllık Yağış Miktarı	450 Milyar m ³
Yıllık Yüzey Suyu Akışı	186 Milyar m ³
Kullanılabilir Yüzey Suyu	94 Milyar m ³
Yıllık Çekilebilir Yeraltı Suyu Miktarı	18 Milyar m ³
Toplam kullanılabilir su (net)	112 milyar m ³
Tahsis Edilen Yeraltı Suyu	15 Milyar m ³
Sulama Suyu	44 Milyar m ³
İçme-kullanma ve sanayi suyu	13 Milyar m ³
Toplam Kullanılan Su	57 Milyar m ³

Kaynak: DSİ web sitesinde yer alan 2022 tarihli verilerden faydalanılarak tablo hazırlanmıştır⁵⁸.

Yer altı ve yüzey sularının miktarı ile suların kullanıldığı alanlar arasındaki ilişki su yönetiminin bir diğer boyutudur. Su kaynaklarının kullanılması ve tahsis süreçleri; sulama suyu, içme ve kullanma suyu (evsel su), endüstriyel su olarak su

⁵⁸Detaylı web sitesi incelemesi için bkz: <https://www.dsi.gov.tr/Sayfa/Detay/754#:~:text=G%C3%BCn%C3%BCm%C3%BCz%20teknik%20ve%20ekonomik%20C5%9Fartlar%C4%B1,potansiyeli%20y%C4%B1lda%20ortalama%20toplam%20112>

kullanım alanlarını belirlemektedir. Sulama suyu, insan yaşamı için ihtiyaç duyulan gıda ürünlerinin tarımsal ürün boyutunu karşılamak için kullanıma sunulan su özelliğindedir (DSİ, 2022).

Kullanım alanları bakımından içme ve kullanma suyu, su kullanım alanlarını ifade eden rakamsal göstergelerde suyun en az kullanıldığı alandır. Ancak içme ve kullanma suyu için kullanılan su kaynaklarının miktar ve kalite bakımından nitelik ve niceliği bu kullanım miktarıyla da ilişkilidir. Bu ilişki içme ve kullanma suyuna yönelik yönetim süreçlerini de farklılaştırmaktadır. TÜİK 2020 yılı Su ve Atık su istatistiklerine göre; "Tatlı su kaynaklarından çekilen suyun 2020 yılında %80,9'u belediyeler, %7,8'i imalat sanayi işyerleri, %5,2'si köyler, %4,7'si maden işletmeleri ile OSB'ler ve %1,4'ü termik santraller tarafından temin edilmiştir." (TÜİK, 2020 Bülteni⁵⁹)

Sanayi, enerji ve hizmet sektörlerinde kullanılan endüstriyel su; üretim süreçlerinde ham madde, soğutma, tüketim ve enerji üretimini sağlamak için kullanılmaktadır. Kullanıldığı alanlardan bakımından Türkiye'de sulama suyundan sonra kullanım sıralamasında ikinci sırada yer almaktadır. TÜİK 2020 yılı verilerine göre; imalat sanayi su göstergelerinde çekilen toplam su miktarı 2842208,208 Bin m³; tüketilen su miktarı ise 2810405,617 Bin m³ olarak tespit edilmektedir⁶⁰.

Farklı kullanım alanlarında su ihtiyacını karşılamak üzere temin edilen suların kaynağına göre çekilme miktarı değişmektedir. Tablo 3.2. incelendiğinde; 2018-2020 yıllarının karşılaştırmalı rakamları Türkiye'de yer altı ve yüzey sularının kullanım miktarında artışı suyu kullanan farklı aktörler grubuyla ortaya koymaktadır.

Tablo 3.2. Kaynağına Göre Çekilen Su Miktarı, TÜİK 2020

	2018	2020
Toplam çekilen su	17 528 789	18 238 294
Tatlı su miktarı	7 679 343	8 021 131
Yüzey suyu miktarı	3 668 827	3 916 376
Belediyeler	3 310 664	3 574 184
Köyler	3 417	3 544
İmalat sanayi iş yerleri	161 714	175 386
Termik santraller	109 531	78 852
Organize sanayi bölgeleri	51 442	-
Maden işletmeleri	32 059	-

⁵⁹Bülten sayısı: 37197, Tarih:16 Aralık 2021, Erişim: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Su-ve-Atiksu-Istatistikleri-2020-37197>

⁶⁰Detaylı inceleme için bkz: Su ve Atık su istatistikleri: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Su-ve-Atiksu-Istatistikleri-2020-37197>

Yer altı suyu miktarı	4 010 516	4 104 754
Belediyeler	2 878 503	2 916 585
Köyler	391 407	412 097
İmalat sanayi iş yerleri	449 180	448 051
Termik santraller	26 846	33 506
Organize sanayi bölgeleri	108 027	129 704
Maden işletmeleri	156 553	164 811
Deniz Suyu	9 849 445	10 217 163
Termik santraller	7 731 361	8 165 292
Soğutma suyu	7 267 088	7 663 966
Diğer	464 273	501 326
İmalat sanayi işyerleri	2 064 711	1 975 576
Soğutma suyu	2 046 560	1 932 995
Diğer	18 151	42 581
Tuzsuzlaştırılan deniz suyu miktarı	21 240	21 034
Yeniden kullanılan su miktarı	45 392	69 142

Kaynak: TÜİK, Su ve Atık Su İstatistikleri, Kaynağına Göre çekilen Su Miktarı istatistiki Tablolar başlığında faydalanarak tablo oluşturulmuştur.

Türkiye toplam su potansiyelinin 2021 yılı gerçekleşme durumuna göre 58,41 milyar m³ 'ünün çeşitli maksatlara yönelik olarak 45,05 milyar m³ 'ü (%77) sulama suyu, 13,36 milyar m³ 'ü (%23) ise içme-kullanma ve sanayi suyu kullanıldığı tespit edilmiş, Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğü 2021 yılı Faaliyet Raporu ile kamuoyuyla paylaşılmıştır.

Türkiye’de, yer altı ve yüzey suyu kaynağı olması bakımından 25 su havzası vardır. Havzaların su potansiyeli, 25 bölge müdürlüğü şeklinde teşkilatlanan Devlet Su İşleri (DSİ) tarafından incelenmektedir. Nehir, baraj ve gölleri içeren yüzey sularının potansiyeli, yer altı suları ve sınır aşan sular ile ilişkilidir. DSİ, yüzey suyu potansiyelini belirlemede havzaların yağış alanını temel almaktadır.

Harita 3.1. Türkiye'deki Su Havzaları⁶¹

⁶¹Harita DSİ 2020 Türkiye Havza Numaraları ve Havzaları dokümanından faydalanarak çalışmaya eklenmiştir.

Tablo 3.3. Türkiye'deki Su Havzalarının Numarası, Adı, Havzanın Ortalama Yıllık Verimi ve 2020 Yılına İlişkin Havzalara Göre Ortalama Yüzeysuyu Potansiyeli

Havza Numarası	Havza Adı	Havzanın Ortalama Yıllık Verimi (l/s/km ²)	2020		
			Havza Yağış alanı (km ²)	Ortalama Yıllık Akış (km ³)	Potansiyel İştirak Oranı (%)
1	Meriç-Ergene ve Marmara	3.6	14.486,0	1,7	0,9
2	Marmara	10.2	23.074,0	7,4	4,0
3	Susurluk	6.5	24.319,0	5,0	2,7
4	Kuzey Ege	6.4	9.861,0	2,0	1,1
5	Gediz	3.3	17.137,0	1,8	1,0
6	Küçük Menderes	2.8	6.963,0	0,6	0,3
7	Büyük Menderes	3.7	25.960,0	3,0	1,6
8	Batı Akdeniz	9.8	20.956,0	6,5	3,5
9	Antalya	20.3	20.249,0	12,9	7,0
10	Burdur	1.2	6.294,0	0,2	0,1
11	Akarçay	1.5	7.995,0	0,4	0,2
12	Sakarya	3.2	63.303,0	6,5	3,5
13	Batı Karadeniz	11.9	28.855,0	10,8	5,8
14	Yeşilırmak	5,6	39.595,0	7,0	3,8
15	Kızılırmak	2.7	82.181,0	7,0	3,8
16	Konya	1.5	49.930,0	2,4	1,3
17	Doğu Akdeniz	11.3	21.150,0	7,6	4,1
18	Seyhan	8.9	22.035,0	6,2	3,3
19	Asi	7.2	7.886,0	1,8	1,0
20	Ceyhan	11.5	21.391,0	7,7	4,2
21	Fırat	8.1	176.143,0	56,3	30,4
	Dicle	14.6			
22	Doğu Karadeniz	22.8	22.846,0	16,4	8,9
23	Çoruh	10.9	20.248,0	7,0	3,8
24	Aras	5.1	27.775,0	4,5	2,4
25	Van	4.6	17.861,0	2,6	1,4
Toplam		7,66	778.493	185,37	100

Kaynak: DSİ, 2020 Yılı Faaliyet Raporu, 2021:24; DSİ Havzalara Göre Yıllık Ortalama Yüzey Suyu Potansiyeli, 2013-2020'den faydalanılarak 2020 yılına ait veriler tabloya eklenmiştir.

Havzaların mevsimlik ve yıllık yağış miktarları, topografya ve iklimsel özellikler bakımından farklılık göstermesi söz konusudur. İklim değişiklikleri sebebiyle yağış miktarlarında meydana gelen azalma ve bu azalmanın küresel ısınma sebebiyle artacağına yönelik beklentiler havzalar arasında su potansiyellerinde farklılığa sebep olmaktadır. Su kaynakları üzerinde nüfus, ekonomik faaliyetler, iklim koşulları gibi baskılar yeraltı ve yüzey sularının azalması sorununu beraberinde getirebilmektedir. Meriç, Ergene ve Büyük Menderes Havzalarında sanayi tesislerinin yoğunluğundan kaynaklanan kirlilik sorunu, Konya Havzasında tarımsal faaliyetler sebebiyle yeraltı sularından yapılan aşırı çekim sebebiyle yeraltı su miktarının azalması, Marmara Havzasındaki nüfus yoğunluğunun fazlalığı sebebiyle bu havzada yer alan su kaynaklarının kendini yenileyebilme kapasitesinin zayıflaması söz konusu olmaktadır (Pehlivan, 2019: 35).

Havza bazlı su miktarının farklı olmasında sulama sisteminin işletilmesinden kaynaklanan sorunlar ön plana çıkmaktadır. Özellikle yüzey sulama sistemlerinin

kullanılması sebebiyle su kayıpları yaşanmaktadır. Toprağa zarar veren bu durum beraberinde suyun aşırı kullanımına sebep olmaktadır (Pehlivan, 2019: 35). Ayrıca tesis sayısının eksikliği veya mevcut tesislerin yetersizliği, içme kullanma sularına ilişkin haritalandırma sistemlerinin oluşturulmamış olması, mevcut sistemlerin kullanım sürecinde yaşanan yetersizlikler, su borularının tahribatı, eksikliği, bağlantı ve birleşim yerlerinde meydana gelen sorunlar, yol ve kazı çalışmaları, deprem sebebiyle su borularında meydana gelen tahribatlar su kayıp sorunlarına neden olmaktadır (Akıllı ve Özarslan, 2017: 1601).

3.1.2. Türkiye'de Su Yönetiminin Yasal Çerçevesi

Nüfus artışı, su tüketim şekillerinin çeşitlenmesi ve beraberinde suya olan talepte artış, suyun verimli kullanılması ihtiyacı su yönetim süreçlerini ön plana çıkarmaktadır. Su kullanımlarının bir planlama dahilinde gerçekleşmesi, suya yönelik arz ve talep dengesini oluşturmak için sürdürülebilir su yönetiminin oluşturulması gerekmektedir (Kalkınma Bakanlığı, ÖİK Raporu, 2018: 3). Bu gereklilikle ortaya çıkan su yönetim süreçlerine yönelik yasal çerçevedir.

Suyun yönetimi için yasal çerçeve belirlenirken dikkate alınan temel noktalardan biri, suyun öncelikli kullanım alanlarının belirlenmesidir. 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yapılan sıralamada; suyun içme ve kullanma ihtiyacı, doğal hayat ve doğadaki canlıların yaşamsal varlığını karşılamak üzere karşılanan su ihtiyacı, tarımsal üretim için su ihtiyacının karşılanması, enerji ve sanayi için su ihtiyacının karşılanması, ticaret, turizm, balıkçılık doğrultusunda su ihtiyacının karşılanmasına odaklanmaktadır⁶². Kullanım öncelikleri suyun etkin bir yönetime ihtiyacı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu etkinlik, insanlara düşük maliyetle, yeterli kalitede, ihtiyaç duyulan alanda ve zamanda su temin imkanı sağlamakla ilişkilendirilmektedir (VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2000: 227). Miktar, maliyet, kalite, temin, erişim gibi farklı nitelikler su kullanım süreçlerinde farklı yasal düzenlemeler ve bu düzenlemeler arasındaki uyumun sağlanmasına olan ilgiyi arttırmaktadır (Tuncer, 2018: 410).

⁶²8. Beş Yıllık Kalkınma Planının temel amaç, ilke ve politikaları içinde çevre, tarımsal gelişme, enerji konularının su hizmetlerinin planlanması konusyla ilişkisi kurulmaktadır. Plan için Bkz: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Sekizinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2001-2005.pdf>, ss: 227-230.

Ulusal plan ve programlar, normlar hiyerarşisi içinde yer alan düzenlemeler Türkiye'de su hizmetlerinin yönetim süreçlerini etkileme özelliğindedir. Bunlardan biri, kalkınma planlarıdır. Su yönetimine ilişkin temel politikaların belirlenmesi kalkınma süreçleriyle bütünleştirilmiş, kalkınma planlarında su yönetim süreçlerine ilişkin düzenleyici hükümlere yer verilmiştir. Kalkınma planlarında su yönetimine ilişkin düzenlemelere Tablo 3.4.'de yer verilmektedir.

Tablo 3.4.Kalkınma Planlarında Su Yönetimi Vurgusu

Plan	Dönemi	Su Yönetimi Vurgusu
I. Beş Yıllık Kalkınma Planı	1963-1967	Su yönetimi sorumlulukları olan kuruluşların tanımlanması
II. Beş Yıllık Kalkınma Planı	1968-1972	Su yönetim süreçlerinde belediyelerin finansal açıdan güçlendirilmesi
III. Beş Yıllık Kalkınma Planı	1973-1977	Uzun vadeli su planlarına olan gerekliliğin vurgulanması
IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı	1979-1983	Su kaynaklarının kullanım ve yönetim süreçlerinde teknik eleman yetersizliğine değinilmesi.
V. Beş Yıllık Kalkınma Planı	1985-1989	Bütün yerleşim yerlerine yeterli ve sağlıklı içme suyu temin edilmesi gerekliliği
VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı	1990-1994	Doğal kaynakların verimli kullanımına vurgu yapılması, Beşeri ve doğal kaynakların kullanımlarında çevre koruma ve kaynak israfının önlenmesine öncelik verilerek ekonomik ve sosyal faaliyetin gerçekleştirilmesi
VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı	1996-2000	Su yönetim süreçleri için yeni yapılanmalara ihtiyaç duyulduğu tespiti. DSİ tarafından içme suyu için yaptırılan barajların yatırım geri dönüş sisteminin yeniden yapılandırılması gerektiğine yönelik tespate yer verilmesi.
VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı	2001-2005	Su kaynaklarının verimli kullanılması, suyun verimsiz kullanımını önlemek üzere eğitim programlarının geliştirilmesi ve su temin hizmetinin kesintiye uğramadan yeterli düzeyde ve kaliteli temelinde kullanıcıların kullanım bedelini ödemesi karşılığında sağlanması vurgusu.
IX. Kalkınma Planı	2007-2013	Kentsel altyapı yatırımlarının belediyelere sağlanan mali ve teknik danışmanlık hizmeti ile desteklenmesi, belediyelerin içme suyu, kanalizasyon, atıksu arıtma tesisi ve katı atık bertaraf tesisi gibi altyapı ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik plan ve finansman stratejisi hazırlanması ve bu planlamalarda çevrenin korunmasının dikkate alınması vurgusu. Su, atık su, katı atık gibi çevre korumaya yönelik altyapı tesislerinin yapılmasında, bakımında ve işletilmesinde ülke şartlarına en uygun sistem ve teknolojiler tercih edilmesi, Mevcut su sağlama tesislerinde kayıp ve kaçaklar azaltılarak ülke su kaynaklarının etkin kullanılması, Kaynaklarının tahsisi, kullanılması, geliştirilmesi ve kirlenmeye karşı korunmasıyla ilgili hukuki düzenleme ve idari yapı oluşturulmasına yönelik çalışmaların başlatılması, Yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının kirlenmeden korunması sağlanacak ve atık suların arıtıldıktan sonra tarım ve sanayide kullanılmasının teşvik edilmesi, Çevresel altyapı hizmetlerinin planlanması, projelendirilmesi, uygulanması ve işletilmesine ilişkin belediyelerin kapasitelerinin

		geliştirilmesi, Su kaynaklarının geliştirilmesine yönelik çalışmaların, öncelikle havza temelinde bütüncül bir yaklaşımla ve değişen tüketim taleplerini karşılamakta esneklik sağlayan bir şekilde planlamasını mümkün kılacak, ilgili kurumlar arasında güçlü ve yapısal bir eş güdüm sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmiş kapsamlı bir mekanizma çerçevesinde ve suyun tasarruflu kullanımı sayesinde su kaynaklarının etkin kullanımına önem ve öncelik verilmesi, Tarımsal üretimin rekabet gücüne doğrudan katkıda bulunacak şekilde; yüksek üretim değeri bulunan tarım ürünleri üretiminin artırılması amacıyla maliyet etkin bir biçimde sulama yatırımları ve tarım işletmelerinde gözlenen arazi parçalılığı sorununun hafifletilmesine yönelik olarak toplulaştırma yatırımları yapılması, Sulama altyapısının işletme ve yönetiminin katılımcı mekanizmalarla gerçekleştirilmesi, sağlanacak, toprak ve su kaynaklarının etkin ve sürdürülebilir kullanımı için üreticilere yönelik programların uygulamaya konulmasına vurgu yapılmıştır.
X. Kalkınma Planı	2014-2018	Kullanılabilir su miktarı üzerinden Türkiye'nin su kısıtı bulunan ülke özelliğinde olduğuna vurgu yapılmış, toprak ve su kaynaklarının etkin şekilde kullanılması, doğal kaynakların koruma-kullanma dengesinin havza bazında gözetilmesine öncelik verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Arazi toplulaştırılması, arazi ıslah çalışmaları, sulama altyapısı ve su tasarrufunu sağlayan modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik önlemlerin alınması; su yönetiminde havza bazlı entegre su yönetim modeline geçilerek su kaynaklarının kullanım ve korunmasının sağlanması, su yönetiminin sürdürülebilir bir modelle gerçekleştirilmesi temel amaçlar içinde sıralanmıştır.
XI. Kalkınma Planı	2019-2023	Herkes için temiz suya erişimi ve temiz suyun sürdürülebilir yönetimini garanti altına almak, sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik kalkınmayı sağlamak, tam ve üretici istihdamı ve insan onuruna yakışır işleri sağlamak, su yönetiminde yetki karmaşası yerine kurumlar arası iş birliği ve koordinasyonu arttırmak, su yönetiminde görev tanımlarının iyileştirilmesini sağlayarak kurumların verimliliğini arttırmak, bütüncül havza yönetimi için sektörler arası koordinasyonu sağlamak, kurumlar arası iş birliğinin ve su yatırımlarının hızlandırılmasını sağlamak, sulama altyapısı ve su tasarrufu sağlayan modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması için tedbir almak planın temel amaçları içinde sıralanmıştır.

Kaynak: Beş Yıllık Kalkınma Planlarına T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı web sitesinden⁶³ ulaşılmış; ulaşılan raporlar incelenerek tablo oluşturulmuştur.

Türkiye'de su yönetimine ilişkin çok boyutlu süreç, normlar hiyerarşisi kapsamında uygulamada olan çeşitli yasal düzenlemelerle yönetilmektedir. Anayasal ve yasal çerçevede oluşturulan düzenlemeler su kaynaklarının yönetimine ilişkin temel koşulları belirlemektedir. 1982 Anayasası'nın yaşama hakkına yönelik 17. maddesiyle su hakkı arasında ilişki kurulmaktadır. Anayasanın 56. maddesinde çevresel haklar insan hakkı olarak vurgulanmaktadır. "*Sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını herkes için tanımlayan düzenleme; çevreyi geliştirmek, çevre*

⁶³ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Bkz: <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>

sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemenin devlet ve vatandaşların ödevi" olarak vurgulamaktadır⁶⁴. Anayasanın 168. Maddesi "*Tabii servetler ve kaynaklar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bu kaynakların aranması ve işletilmesi hakkı devlete aittir.*" düzenlemesiyle doğal kaynakların kullanımında devleti tekel olarak belirlemiştir.

Normlar hiyerarşisinde ikinci sırada yer alan uluslararası sözleşmeler su yönetiminde faydalanılan temel düzenlemeler arasında yer almaktadır. Anayasanın 90. maddesinde belirtilen "*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir.*" hükmü doğrultusunda Türkiye'nin su yönetiminde dikkate aldığı düzenlemelere Tablo 3.5'de yer verilmektedir.

Tablo 3.5. Türkiye'nin Komşu Ülkeler ve Avrupa Birliği İle Su Yönetimi Konusunda Mevcut Düzenlemeler

Sözleşme Rapor	İçerik/Amaç
Helsinki Sözleşmesi-1966	Havzaların fiziki konumlarıyla su kapasiteleri, iklim koşullarının, havzaların geçmişlerinin, havzanın ait olduğu devletin sosyo-ekonomik ihtiyaçlarının ve paylaşımlardan etkilenecek nüfusun araştırılması
Espoo Sözleşmesi-1991	Amacı, sınıraşan projelerin planlanması veya uygulanmasının karar verilme aşamasında, konuyla ilgili tarafların yetki ve görevlerinin tanımlanmasıdır.
Su Çerçeve Direktifi-2000	Amacı, AB üyesi veya üye olma sürecindeki ülkeler için sınır aşan sular ve iç suları da dahil ederek su yönetiminin prensiplerini tanımlamaktır. Belirtilen prensiplerin ülkelerin iç hukukuna uyarlanması da gereklidir. SU çerçeve direktifine uyum çalışmaları kapsamında Türkiye, AB Entegre Uyum Stratejisi (2017-2023), Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın kurulması (2011), Su Havzalarının Korunması ve Yönetim Planlarının Hazırlanması Hakkında Yönetmelik, Yüzeysel Su Kalitesi Yönetmeliği, Yüzeysel Sular ve Yer Altı Sularının İzlenmesine Dair Yönetmelik, Yeraltı Sularının Kirlenme ve Bozulmasına Karşı Yönetmelik hazırlanmıştır (Esen, 2020: 5).
Katılım Ortaklığı Belgesi ve İlerleme Raporları	Su kaynaklarının kullanım ve yönetim sürecinde AB aday ülkelerden biri olan Türkiye'nin AB'nin mevzuatlarına uyum sağlaması, ilgili anlaşma ve sözleşmelere taraf olunması ve içerdeki uygulamaların Birlik'e paralelhale getirilmesi sağlamak üzerine bir içeriğe sahiptir.

⁶⁴ T.C. 1982 Anayasası, Bkz: <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm>

Aarhus Sözleşmesi ⁶⁵	Şimdiki ve gelecek nesillerin sağlıklı bir çevrede yaşaması için gereken haklarının korunmasını desteklemek için hazırlanmış, ekolojik konularda halkın katılımı ile ilgili bilgi ve belge edinme konularını kapsayan ilk uluslararası sözleşmedir.
Irak	Dicle, Fırat ve Kolları Sularının Düzene Konması Protokolü-1946 Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Irak Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ekonomik ve Teknik İşbirliği Antlaşması-1976
Suriye	Türk-Fransız İtilafnamesi*1921 Tahdidi Hudut Nihai Protokolü-1930 Hatay-Suriye Tahdidi Hududu Son Protokolü-1939 Çağçağ Deresi Sularının Kullanımına İlişkin Protokol-1952 Lozan Barış Antlaşması-1923
İran	Türkiye İle İran Arasında Hudut Hattının Tayinine Dair İtilafname-1932 Sarısu ve Karasu Sularından Müşterek İstifade Olunması Hakkında Protokol
Yunanistan	Meriç Nehrinin Her İki Kıyısında Yapılacak İdrolük Tesisatın Tanzimine Müteallik İtilaf-1934 Türk-Yunan Trakya Hududunun Mühim kısmını Tayin Eden Meriç Nehri Mecrasının Islahı Dolayısıyla Hudut Tahsisine İlişkin Protokol-1963
Bulgaristan	Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Arasında Hudut Olaylarının Önlenmesi ve Halli ile Hudut İşaretlerinin Bakımı Hakkında Anlaşma-1967
Bulgaristan	Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Arasında ki Memleket Topraklarından Akar Nehirlerin Sularından Faydalanmada İşbirliği Yapılması Konusunda Anlaşma-1970
Rusya	Türkiye Cumhuriyeti ile Sosyalist Cumhuriyeti İttihadı Hudutlarını Teşkil Eyleyen Nehir, Çay ve Dere Sularından İstifadeye dair Mukavelename ile Serdarabat Barajını İnşasına Dair Müzeyyel Protokol-1927 Türk-Sovyet Karma Komisyonunun Arpaçay üzerinde Müşterek bir baraj İnşası ile ilgili Toplantı Protokol-1963 Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile SSCB Hükümeti Arasında Sınırdaki Arpaçay Nehrinde Baraj İnşası ve Baraj Gölünün Teşekkülü Konusunda İşbirliğine Dair Anlaşma-1973

Kaynak: Yeter, 2017: 63-82 faydalanılarak hazırlanmıştır.

Anayasal çerçeve doğal kaynakların kullanımına temel oluşturmakla birlikte çeşitli yasal düzenlemeler Türkiye'de su hizmetlerinin yönetiminde kullanılmaktadır. 442 Sayılı Köy Kanunu, 831 sayılı Sular Hakkında Kanun, 1593 sayılı Umumi

⁶⁵ Türkiye bu sözleşmeye taraf ülkelerden biri değildir.

Hıfzıssıhha Kanunu, 6200 sayılı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun, 7478 sayılı Köy İçme Suyu Kanunu, 167 sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, 6360 Sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 5686 sayılı Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu, 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 645 sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 658 sayılı Türkiye Su Enstitüsünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. Kronolojik olarak su yönetiminde kullanılan yasal düzenlemelere ilişkin bilgi Tablo 3.6.yer almaktadır.

Tablo 3.6. Kronolojik olarak Türkiye'de Su Yönetiminde Kullanılan Yasal Düzenlemeler

Yılı	Kanun Sayısı	Kanun Adı
1926	831	Sular Hakkında Kanun
1924	442	Köy Kanunu
1926	743	Türk Kanun-i Medenisi
1926	927	Sıcak ve Soğuk Maden Sularının İstismarı ile Kaplıcalar Tesisatı Hakkında Kanun
1930	1471	Belediye Kanunu
1930	1593	Umumi Hıfzıssıhha Kanunu
1934	2510	İskan Kanunu
1935	2819	Elektrik İşleri Etüt İdaresi'nin Teşkiline Dair Kanun
1943	4373	Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Kanunu
1945	4759	İller Bankası Kanunu
1950	5516	Bataklıkların Kurutulması ve Bunlardan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanun
1953	6200	Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun
1960	6200	Köy İçme Suları Hakkında Kanun
1960	167	Yeraltı Suları Hakkında Kanun
1960	7478	Köy İçme Suları Hakkında Kanun
1971	1380	Su Ürünleri Kanunu
1981	2560	İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun
1982	2674	Karasuları Kanunu
1983	2872	Çevre Kanunu
1984	3083	Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu
1985	505	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun
1985	3202	Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun

1985	3305	2560 Sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun 21, 23, Ek 4, 5inci Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair” Kanun
1990	3621	Kıyı Kanunu
1990	3998	Mezarlıkların Korunması Hakkında Kanun
2001	4721	Türk Medeni Kanunu
2004	5216	Büyükşehir Belediyesi Kanunu
2005	5393	Belediye Kanunu
2005	5302	İl Özel İdaresi Kanunu
2005	5355	Mahalli İdare Birlikleri Kanunu
2007	5686	Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu
2011	6107	İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun
2011	644	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK
2011	645	Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK
2011	648	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname
2012	6360	On üç ilde büyükşehir belediyesi ve yirmi altı ilçe kurulması ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair kanun
Yönetmelik		
2005		İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkındaki Yönetmelik
2004		Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği
2005		Tehlikeli Maddelerin Su ve Çevresinde Neden Olduğu Kirliliğin Kontrolü Yönetmeliği
2006		Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği
1991		Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği
2005		Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği
2012		Su Havzalarının Korunması ve Yönetim Planlarının Hazırlanması Hakkında Yönetmelik
2014		Yüzeysel Sular ve Yeraltı Sularının İzlenmesine Dair Yönetmelik
2012		Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik
2012		İçme Suyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmelik
2014		İçme Suyu Temin ve Dağıtım Sistemlerindeki Su Kayıplarının Kontrolü Hakkında Yönetmelik
2012		Yüzeysel Su Kalitesi Yönetimi Yönetmeliği
2013		Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği

Kaynak: Uluirnak, 2014: 90-95'den faydalanılarak hazırlanmıştır.

Su kaynaklarının yönetim sürecine temel oluşturan kanunlardan biri de Medeni Kanun'dur. Kanunda su iki kategoride tanımlanmaktadır. Kanunun 715. ve 756. maddesinde yer alan hükümler suyun kamuya ait olma özelliğiyle özel mülkiyet olma durumuna açıklık getirmektedir. Medeni Kanunun 715. maddesine göre, *"sahipsiz yerler ve yararı kamuya ait mallar devletin hüküm ve tasarrufu*

*altındadır*⁶⁶. Kanun 756. maddesinde suyun özel mülkiyet özelliğine "*kaynaklar, arazinin bütünleyici parçası olup, bunların mülkiyeti ancak kaynadıkları arazinin mülkiyeti ile birlikte kazanılır*" şeklinde açıklık getirilmiştir. Kanun 757. ve 758. maddelerinde su kaynaklarının kirlenmesi ve bozulmasına yönelik durumlar için tazminat ödemesi ve su kaynağının eki durumuna getirilmesini yasal temelde düzenleme altına almıştır.

6200 sayılı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünce Yürütülen Hizmetler Hakkında Kanun⁶⁷ çerçevesinde su hizmetlerinin yönetiminde DSİ'nin görev ve yetkileri kapsamlıdır. Baraj inşa etmek, taşkın kontrol yapılarını inşa etmek, sulama tesislerini inşa etmek, nehir ve bataklıkları ıslah etmek, hidroelektrik enerji üretmek, yeraltı suyu araştırmaları için kuyu açmak veya açtırmak, yeraltı sularının tahsisi, korunmasını sağlamak, su hizmetlerinin yönetimiyle ilgili tesislerin işletme, bakım ve onarımını yapmak; yetki verilen Kanun doğrultusunda baraj ve isale hattı, su tasfiye tesisi inşaatı ve su depoları yapmak tanımlanan sorumluluk kapsamında yer almaktadır. 2011 tarihli "*DSİ Yeraltı Suyu Ölçüm Sistemleri Yönetmeliği*", 2012 tarihli "*Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik*" ve 1960 tarihli "*167 sayılı Yeraltı Suları Kanunu*" doğrultusunda DSİ; kamu malı özelliği taşıyan ve devletin yönetim ve sahipliğinde bulunan yeraltı sularının korunmasında görevlidir. Yeraltı su kuyusu, tünel ve benzerinden çekilmiş olan veya çekilecek yeraltı sularına yönelik ölçümlerin yapılması, ölçüm için gerekli sistemlerin tespit edilmesi, yeraltı sularının korunması, kirlenmesinin ve bozulmasının önlenmesi ve iyileştirilmesinde DSİ yetkilendirilmiştir.

3.1.3. Türkiye'de Su Yönetiminin Kurumsal Yapılanması

Anayasanın 123. maddesinde "*İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.*" şeklinde belirtilen idarenin bütünlüğü ilkesi çerçevesinde; Türkiye'de su yönetiminin gerçekleşmesinden merkezi ve yerel yönetimler düzeyinde aktörler yetkili ve görevlidir. Bunlar merkezi yönetim düzeyinde; Tarım ve Orman Bakanlığı ve bakanlık bünyesinde yer alan su

⁶⁶ Türk Medeni Kanunu, Bkz: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>

⁶⁷ Kanun İçin Bkz: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6200.pdf>

yönetiminde ön plana çıkan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Su Yönetimi Genel Müdürlüğü; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı olarak ön plana çıkmaktadır. Yerel düzeyde su yönetiminde, yerel yönetim birimleri (il özel idaresi, belediye ve köyler), su birlikleri, su kooperatifleri, yerel halk örgütlenmeleri, sulama projeleri ön plana çıkmaktadır.

3.1.3.1.Su Yönetiminde Merkezi Yönetim Aktörleri

Türkiye'de merkezi yönetim düzeyinde su yönetim aktörleri şunlardır: Tarım ve Orman Bakanlığı ve bakanlık bünyesinde yer alan su yönetiminde ön plana çıkan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Su Yönetimi Genel Müdürlüğü; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı'dır.

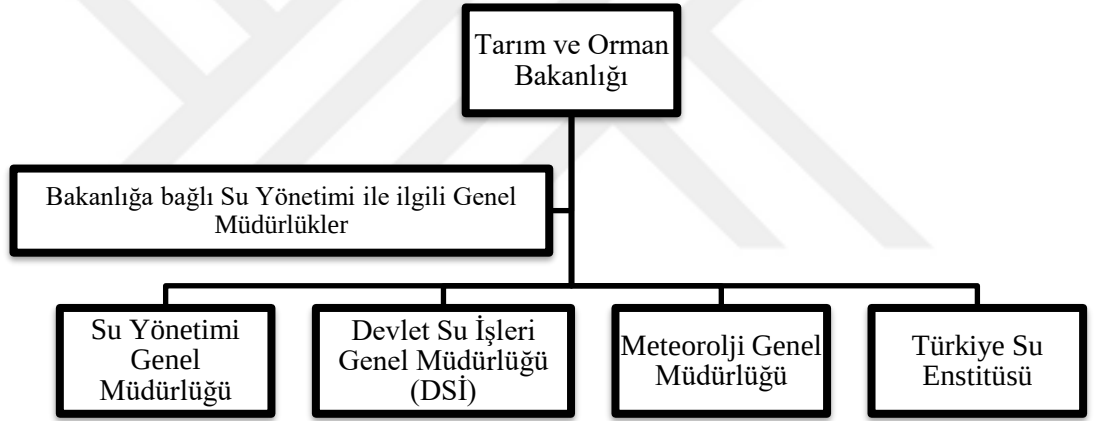
Türkiye'de Tarım ve Orman Bakanlığı'nın⁶⁸su yönetimine yönelik görevleri su kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımının sağlanmasına yönelik politikalar oluşturmak olarak belirlenmiştir. Ayrıca ülke çapında su yönetimini koordine etmek ve su konusunda çalışmalar yapmak bakanlık sorumluluğuna bırakılmıştır. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın su yönetimine yönelik görev ve yetkileri şunlardır: (1 Sayılı CBK, MD. 410).

- *Bitkisel ve hayvansal üretim ile su ürünleri üretiminin geliştirilmesi, tarım sektörünün geliştirilmesi ve tarım politikalarının oluşturulmasına yönelik araştırmalar yapmak,*
- *Gıda üretimi, güvenliği ve güvenilirliği, kırsal kalkınma, toprak, su kaynakları ve biyoçeşitliliğin korunması ile verimli kullanılmasını sağlamak,*
- *Ormanların korunması, geliştirilmesi, işletilmesi, ıslahı ve bakımı, çölleşme ve erozyonla mücadele, ağaçlandırma ve ormanla ilgili mera ıslahı konularında politikalar oluşturulması amacıyla çalışmalar yapmak,*
- *Tabiatın korunmasına yönelik politikalar geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yapmak, korunan alanların tespiti, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, sulak alanlar ve biyolojik çeşitlilik ile av ve yaban hayatının korunması, yönetimi, geliştirilmesi, işletilmesi ve işlettilmesini sağlamak,*

⁶⁸ 10 Temmuz 2018 Tarihli ve 30474 Sayılı Resmî Gazete' yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle " Tarım ve Orman Bakanlığı " teşkilat yapısı oluşturulmuştur.

- Su kaynaklarının korunmasına ve sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasına dair politikaların oluşturulması amacıyla çalışmalar yapmak, ulusal su yönetimini koordine etmek,
- Bakanlığın faaliyet alanına giren konularda uluslararası çalışmaların izlenmesi ve bunlara katkıda bulunulması amacıyla ulusal düzeyde yapılan hazırlıkları ilgili kuruluşlarla iş birliği halinde yürütmek,
- Kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle verilen diğer görevleri yapmak.

Su kullanımında tarımsal sulamanın ilk sırada yer alması beraberinde Tarım ve Orman Bakanlığı'nın su yönetimine ilişkin sorumluluk alanını genişletmiştir. Bakanlık su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını sağlamak ve su yönetim sorumluluğunun gerçekleştirmek üzere Genel Müdürlükler şeklinde teşkilatlanmıştır⁶⁹.

Şekil 3.1. Tarım ve Orman Bakanlığı Su İle İlgili Hizmet Birimleri

Bakanlığa bağlı birimler su kaynaklarının sürdürülebilir yönetim ve kullanımını gerçekleştirmek üzere bağlı hizmet birimleri aracılığıyla faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. DSİ çalışma kapsamında ayrı bir başlıkta değerlendirilmektedir. Diğer hizmet birimlerinden Su Yönetimi Genel Müdürlüğü ve Türkiye Su Enstitüsü görev ve yetkilerine aşağıda Tablo 3.7.'de yer verilmektedir.

⁶⁹ Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (CBK), Md. 421

Tablo 3.7. Su Yönetimi Genel Müdürlüğü ve Türkiye Su Enstitüsü Görev Ve Yetkileri		
Yasal Dayanak	Birim Adı	SYGM, MGM, SUEN Görev ve Yetkileri
		Su Yönetimi İle İlgili Görev ve Yetkileri
1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Md. 421	Su Yönetimi Genel Müdürlüğü (SYGM)	Su kaynaklarının korunması, iyileştirilmesi ve kullanılmasına ilişkin politikaların belirlenmesi amacıyla çalışmalar yapmak, Su kaynaklarının kıyı suları dahil olmak üzere koruma-kullanma dengesi gözetilerek, sucul çevrenin ekolojik ve kimyasal kalitesinin korunması ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla havza bazında nehir havza yönetim planları hazırlamak, hazırlatmak, bütüncül nehir havzaları yönetimi ile ilgili mevzuat çalışmalarını yürütmek, Su kaynaklarının korunması ve yönetimi ile ilgili uluslararası sözleşmeler ve diğer mevzuattan kaynaklanan süreçleri takip etmek, sınır aşan ve sınır oluşturan sulara ilişkin işleri ilgili kurumlarla iş birliği içinde yürütmek, Ulusal su veri tabanı oluşturmak, Su kirliliği açısından hassas alanları ve nitrate duyarlı hassas alanları tespit etmek ve izlemek, İçme ve kullanma suyu arıtma tesislerinin tasarım esaslarını, normlarını ve kriterlerini belirlemek, projeleri onaylamaya yetkili kurum ve kuruluşları tespit etmek, tesisleri işletecek elemanların eğitimlerini temin etmek, sertifikalarını vermek, İklim değişikliğinin su kaynaklarına etkisi ile ilgili çalışmalar yapmak, Havza bazında kirliliğin önlenmesi ile ilgili tedbirleri ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte belirlemek, değerlendirmek, güncellemek ve uygulamaların takibini yapmak, Yer üstü ve yer altı sularının kalite ve miktarının korunmasına yönelik hedef, ilke ve alıcı ortam standartlarını ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte belirlemek, su kalitesini izlemek veya izletmek, Taşkınlarla ilgili strateji ve politikaların belirlenmesi amacıyla çalışmalar yapmak ve ilgili mevzuatı ve taşkın yönetim planlarını hazırlamak, Nehir havza yönetim planlarına uygun olarak sektörel bazda su kaynaklarının tahsislerine ilişkin gerekli koordinasyonu yapmak, Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak Kamu kurum ve kuruluşları sahip oldukları su ile ilgili bilgi ve verileri, talep edilmesi halinde, su veri tabanına işlenmek üzere Su Yönetimi Genel Müdürlüğüne vermekle mükelleftir. Su kaynaklarının sürdürülebilir kalkınma ve yenilenebilir enerji üretimi amacıyla kullanılması ilkelerinin belirlenmesine yönelik bilgi üretmek. Enstitünün görev alanına giren konularda, yabancı kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak.
4 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi⁷⁰, Md. 470	Türkiye Su Enstitüsü (SUEN)⁷¹	Su ile ilgili, geleceğe yönelik yapılacak çalışmaların yönlendirilmesi, takip edilmesi, ülkemizin kısa ve uzun dönemli su yönetimi stratejisinin geliştirilmesi, su yönetimi ile ilgili görev yapmakta olan kurum ve kuruluşlar arasında eş güdüm sağlanmasına yönelik bilgi üretmek. Su ile ilgili ulusal ve uluslararası kuruluşların çalışma, bilgi üretimi ve istatistik faaliyetleri ile diğer dış gelişmeleri takip etmek. Ulusal ve uluslararası su sektörünün iş birliği içinde çalışması için gerekli faaliyetleri yürütmek, çalışmalarıyla ulusal ve uluslararası su sektöründe temayüz etmiş kurum ve kişiler ile gerektiğinde projelerde beraber çalışmak. Sürdürülebilir su politikalarının geliştirilmesi ve küresel su meselelerinin çözülmesi yönünde stratejiler üretilmesi için gerekli imkân ve araçların geliştirilmesine katkı sağlamak. Ulusal ve uluslararası su politikaları geliştirmek amacıyla bilimsel araştırmalar yapmak ve bunların yapılmasını desteklemek. Su konusundaki uluslararası ve bilimsel gelişmelerin takibi, bilgi üretimi ve paylaşımı, bu sahadaki uzmanların yetiştirilebilmesi gibi maksatlarla ulusal ve uluslararası seminer, sempozyum, kurs, konferans ve benzeri faaliyetler ve belge ile değerlendirilecek teorik ve/veya uygulamalı eğitim ve öğretim programlarını düzenlemek, uygulamak veya bunlara katkı sağlamak. Enstitünün görev alanına giren konularda Türkçe veya yabancı dillerde süreli ve süresiz yayınlar çıkarmak. g) Uluslararası su hukukuna ilişkin çalışmalar yapmak.

Kaynak: 1 ve 4 Sayılı CBK Faydalanılarak hazırlanmıştır.

⁷⁰4 Sayılı CBK, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.4.pdf>.

⁷¹ Türkiye Su Enstitüsü, 2007 yılında toplanan 5. Dünya Su Forumu Sekreteryası ekibinin su ile ilgili edindiği bilimsel deneyimleri daha da artırma hedefi için, Orman ve Su İşleri Bakanlığı bünyesinde 658 sayılı Türkiye Su Enstitüsü'nün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile 2 Kasım 2011 tarihinde kurulmuştur. Bkz: <https://suen.gov.tr>

Türkiye'de su yönetim sürecinde kaynak planlaması, yönetimi ve işletilmesinden sorumlu kuruluş *Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü(DSİ)'dir*. Su kaynaklarının yönetilmesinde mülkiyet ilişkisinin kurulması söz konusudur. Bu ilişkinin Türkiye'de kurulması su kaynaklarının kamu mülkiyeti ile ilişkilendirilmesini sağlamaktadır. Bu kapsamda yeraltı sularının yönetim yetkisi DSİ'ye aittir. Gerçek ve tüzel kişilerin yeraltı suyunu kullanmaya ve işletmeye yönelik tüm faaliyetlerinde alınacak izin ve ruhsatlar dahil olmak üzere tüm yetkiler DSİ'dedir. Yerüstü kaynaklarının yönetimine ilişkin özel bir yasa bulunmamakla birlikte yüzey sularının yönetimine ilişkin yetkiler farklı kuruluşlara dağıtılmıştır.

Tablo 3.8. Yasal Temelde DSİ Görev ve Yetki Tanımlanması

Tarih ve Kanun	DSİ Verilen Görev ve Yetki
1954 tarihli 6200 sayılı Teşkilat ve Vazifeler Hakkındaki Kanun	Baraj yapımı, taşkın koruma ve sellere karşı koruyucu tesisler yapmak, sulama, bataklıkları kurutmak, hidroelektrik enerji üretimi, akarsularda ıslahat yapmak ve icap edenleri seyrüsefere elverişli hale getirmek, bu işlerle ilgili her türlü etüt, proje ve inşaatları yapmak/yaptırmak, bu tesislerin işletme, bakım ve onarımlarını yapmak/yaptırmak.
167 sayılı Yer Altı Suları Hakkında Kanun	Yeraltı suları umumi sular meyanında olup Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.Bu suların her türlü araştırılması, kullanılması, korunması ve tescili bu kanun hükümlerine tabidir. (Md.1)
1968 tarih ve 1053 sayılı Nüfusu Yüz binden Fazla Olan Yerleşim Birimlerinde İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun	Baraj ve isale hattı, su tasfiye tesisi inşaatları, su depoları yapmak
2009 Tarihli Tarım Arazileri Tüzüğü	DSİ Müdürlüğü'nün kendi hizmet sunduğu sulama alanlarında arazi toplulaştırması
2018 tarih ve 7139 Sayılı “Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu	DSİ bünyesinde arazi toplulaştırma ile ilgili “Arazi Toplulaştırma ve Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri Dairesi Başkanlığı”, “Arazi Toplulaştırması Etüt ve Projelendirme Dairesi Başkanlığı”,“Değerlendirme ve Destekleme Dairesi Başkanlığı” olmak üzere üç yeni daire başkanlığı oluşturulmuştur. DSİ bu kanunla uygulayıcı kuruluş olarak yetkilendirilmiştir.

2018 tarihli 4 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ⁷²	Şehir ve kasabaların içme su ve kanalizasyon projelerini yapmak ve yürütmek, Baraj, hidroelektrik enerji santralleri, sulama ve drenaj tesisleri, taşkın koruma yapıları, arıtma tesisleri, kullanılmış suların tekrar kullanımını sağlayacak tesisleri yapmak, tesis inşasında gerekli ekipmanı kiralamak veya temin etmek ve bu tesisleri gerektiğinde gerçek veya tüzel kişilere devretmek., Hidroelektrik santrallerinden işletmeye açılanların su kullanım hakkı anlaşmalarına uygun olarak işletilmesi kontrol etmek, tahsilât işlemlerini yürütmek, Su hizmetini yerine getirmek adına gerekli görülen hallerde emlak arazilerini kamulaştırma yapmak veya geçici olarak kiralamak, Sınır aşan ve sınır oluşturan sulara ilişkin çalışmaları yürütmek Sulak alan, bataklık, nehir ve diğer akarsularda ıslahat yapmak.

Kaynak: Tablo, adı geçen yasal düzenlemelerden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye'de suyun yönetim sürecinde temel aktörlerden bir diğeri Çevre, Şehircilik Ve İklim Değişikliği Bakanlığı 'dır⁷³. Bünyesinde yer alan İller Bankası ve yerel yönetimler üzerinde vesayet makamı olması sebebiyle Bakanlık, su yönetimi için kritik öneme sahip merkezi yönetim aktörlerinden biridir (Pınarcıoğlu, 2022: 70). Bakanlığın su yönetimine yönelik görevleri su kalitesinin korunması ve kirliliğin önlenmesi olarak genel çerçevede belirlenmiştir. Çevre, Şehircilik Ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın su yönetimine ilişkin görev ve yetkileri şunlardır: "*Hava, toprak ve su kaynaklarının ekosistem bütünlüğü içinde sürdürülebilir olarak korunmasını sağlamak, çevreye zarar verecek her türlü faaliyeti belirlemek, denetlemek ve gerekli görülen hallerde durdurmak; Su kaynakları ve sulak alanlarda meydana gelecek kirliliğin önlenmesi veya bertaraf edilmesine yönelik çalışmaları yapmak, bu konuda gerekli tedbirleri almak; İçme suyu ve atık su arıtma tesislerini yapmak veya yaptırmak; Küresel iklim değişikliğine ilişkin gerekli tedbirleri almak, bu doğrultuda plan ve politikaların belirlemesine yönelik çalışmalar yapmak*" (1 Sayılı CBK, Md. 97).

Çevre, Şehircilik Ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın su yönetimine yönelik politikalarının belirlenmesi ve uygulanması sürecinde su yönetimi ile ilgili görevli ve yetkili birimler, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve denetim Müdürlüğü'dür. Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü'nün görev ve

⁷² 4 Sayılı CBK, Md. 121. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.4.pdf>

⁷³ 2011 de yürürlüğe giren 644 sayılı, *Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname* ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kurulmuştur. 1848 tarihinden itibaren Nafia Vekaleti-Bayındırlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Çevre, Orman ve Şehircilik Bakanlığı isimleriyle su yönetim süreci işletilmiştir.

yetkileri şunlardır: "Çevre kirliliğinin önlenmesi ve kontrolü ile ilgili mevzuatı hazırlamak, standart geliştirmek, ölçüm, tespit ve kalite ölçütlerini belirlemek; alıcı ortam özelliklerine göre çevre kirliliği yönünden görüş vermek, temiz üretim ve entegre kirlilik önleme çalışmalarına yönelik politika ve stratejilerin belirlenmesine ilişkin çalışmaları yapmak ve ilgili mevzuatı hazırlamak, yenilenebilir enerji kaynakları başta olmak üzere, temiz enerji kullanımını teşvik etmek, serbest bölgeler dâhil olmak üzere, ülke genelinde çevreye olumsuz etkileri olan atık ve kimyasallar ile hava kirliliği, gürültü ve titreşim ile ilgili ölçütleri belirlemek, yeraltı ve yerüstü sularının, denizlerin ve toprağın korunması, kirliliğin önlenmesi veya bertaraf edilmesi maksadıyla kirletici unsurlar ile kirliliğin giderilmesi ve kontrolüne ilişkin usul ve esasları tespit etmek ve uygulamayı sağlamak, atıksu arıtma tesislerinin tasarım esaslarını ve kriterlerini tarım ve orman bakanlığı ile birlikte belirlemek, onay işlemlerini yürütmek, atıkların kaynağında en aza indirilmesi, sınıflara ayrılması, toplanması, taşınması, geçici depolanması, geri kazanılması, bertaraf edilmesi, yeniden kullanılması, arıtılması, enerjiye dönüştürülmesi ve nihai depolanması konularında politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla çalışmalar yapmak" (1 Sayılı CBK, Md. 103).

Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve denetim Müdürlüğü'nün su yönetimine ilişkin görev ve yetkileri şunlardır: "Çevresel etki değerlendirme ve stratejik çevresel değerlendirme çalışmalarını yapmak ve bu konuda gerekli kararları almak, izlemek ve denetlemek, çevre kirliliğini önleme ve çevre kalitesini iyileştirmeye yönelik her türlü faaliyet ve tesisi izlemek, gerekli tedbirleri almak ve aldirmek, denetlemek, çevre izni ve lisansı vermek, çevre kirliliğine neden olan faaliyet ve tesislerin emisyon, deşarj ve atıklar ile arıtma ve bertaraf sistemlerini izlemek ve denetlemek, yeraltı ve yerüstü sularına, denizlere ve toprağa olumsuz etkileri olan her türlü faaliyeti belirlemek, denetlemek, tehlikeli hallerde veya gerekli durumlarda faaliyetleri durdurmak, her türlü atık bertaraf tesisine lisans vermek, bunları izlemek ve denetlemektir" (1 Sayılı CBK, Md. 104).

Çevre, Şehircilik Ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na bağlı kuruluşlardan biri olan İller Bankası; 1945 tarihli 4759 sayılı Kanunla, belediyelerin yanında il özel idareleri ve köylerin mali ve teknik ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kurulmuştur. 2011 tarihli 6107 sayılı İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun, İller

Bankasına A.Ş. statüsü eklemiştir. Yatırım ve kalkınma bankası statüsünde, özel hukuk hükümlerine tabi olarak faaliyet gösteren İller Bankası A.Ş., tüzel kişiliğe sahip özel bütçeli bir kurumsal yapıdadır. 6107 sayılı Kanun kapsamında *"kurum, görev ve faaliyetlerini gerçekleştirirken ortaklarına kısa, orta ve uzun vadeli kredi açma yetkisini kullanma yetkisine sahiptir. İller Bankası A.Ş., belediyeler ve il özel idarelerinin finansman ihtiyacını karşılamak, mahalli müşterek ihtiyaçlara yönelik projeler geliştirmek, danışmanlık ve denetim hizmetlerini sağlamak, merkezi yönetimin yerel yönetimlere transfer edeceği kaynaklar için aracı niteliğini karşılamak, her türlü kalkınma ve yatırım bankacılığı işlevini yerine getirmekle görevli ve yetkilidir"* (6107 sayılı Kanun, Md.3).

İller Bankası A.Ş., su yönetiminin finanse edilmesinde merkezi ve yerel yönetimler arasında bir ara kurum niteliği göstermektedir. Banka, yerel yönetim birimlerine hem finansman sağlama açısından hem de bunların altyapı ve üstyapı projelerinin gerçekleştirilmesinde teknik destek ve bilgi sağlama konusunda tanımlanan yetki ve sorumlulukları çerçevesinde temel işlevlerini gerçekleştirmektedir. Finansman ihtiyacını karşılayabilmek için uluslar arası finans kuruluşlarından veya sermaye piyasalarından fon sağlama yetkisine sahip olma özelliğiyle küresel piyasalardan yerele kaynak aktarımında da aracı rolü kuvvetlenmektedir (Gönüllük, 2019: 125-126).

Su yönetiminin enerji ile ilişkisini sağlamak üzere Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Enerji İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda belirlenen görev ve yetkiler şunlardır: *"Ülkenin kısa ve uzun vadeli enerji ihtiyacının tespit ve temin çalışmalarını yapmak, hedef ve öncelikleri belirlemek, bu doğrultuda plan, politika ve stratejileri geliştirmek; Yenilenebilir enerji kaynaklarının tespit, değerlendirme ve geliştirilmesine yönelik faaliyetleri yürütmek; Enerji verimliliği, sürdürülebilirlik, çevre ve iklim yönetimi kapsamında ulusal ve uluslararası gelişmeleri, politikaları takip etmek, uygun görülenleri planlamak ve gerçekleştirmek"* (1 Sayılı CBK, Md. 16).

Sağlık Bakanlığı, şebeke suları, ambalajlı sular, yüzme suları ve sağlık için kullanılan jeotermal suların yönetilmesi ve güvenliğinden sorumludur. Sağlık

Bakanlığı'nın görevlerinden bazıları şunlardır: "İçme ve kullanma sularının sağlanması ile ilgili sağlık düzenlemelerinin yapılması ve denetlenmesi, insan sağlığına tehlike oluşturan amillerle mücadele edilmesi; Yerleşim yerlerine yeterli miktarda ve sağlıklı içme-kullanma suyu temini için gerekli araştırma ve denetleme çalışmalarının takip edilmesi, gerekli önlemlerin alınmasının sağlanması, düzenlenmesi, uygulayıcıların eğitimlerinin temin edilmesi; Kaynak, içme, kullanma suyu ile havuz suları, doğal mineralli sular, kaplıca ve yüzme sularıyla ilgili çalışmaları yürütmek; Kaplıca suları ile kaplıca tesislerinde kullanılan peloidlerin kullanımların belirlenmesi ve doğal mineralli suların onaylanması" (1 Sayılı CBK, Md. 361)

Sağlık Bakanlığı'nın temel sorumluluklarından biri, "Halk sağlığının korunması ve geliştirilmesi, hastalık risklerinin azaltılması ve önlenmesi için çalışmalar yapmak"dır.. Toplum sağlığının korunması için sulara yönelik kalite standartlarının belirlenmesi ve bunlara uygun gerekli izinlerin verilmesi Türkiye Halk Sağlığı Kurumu tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Çevre Sağlığı Daire Başkanlığı'nın su güvenliği kapsamındaki görevleri şunlardır: Yerleşim yerlerine yeterli miktarda ve sağlıklı içme-kullanma suyu temini için gerekli araştırma ve denetleme çalışmalarının takip edilmesi, gerekli önlemlerin alınmasının sağlanması, düzenlenmesi, uygulayıcıların eğitimlerinin temin edilmesi; kaynak, içme, kullanma suyu ile havuz suları, doğal mineralli sular, kaplıca ve yüzme sularıyla ilgili çalışmaları yürütmek; kaplıca suları ile kaplıca tesislerinde kullanılan peloidlerin kullanımların belirlenmesi ve doğal mineralli suların onaylanması. sağlık bakanlığı, içme-kullanma (şebeke suları) ile ambalajlı suları (kaynak suları, içme suları ve doğal mineralli sular) "insani tüketim amaçlı sular hakkında yönetmelik ve doğal mineralli sular hakkında yönetmelik", yüzme havuzu sularını "yüzme havuzlarının tabi olacağı sağlık esasları hakkında yönetmelik", yüzme sularını "yüzme suyu kalitesi yönetmeliği",sağlık amacı kapsamında kullanılan jeotermal suları ise "kaplıcalar yönetmeliği" kapsamında takip etmektedir."

Suya erişimin sağlanması ve suyun insan sağlığı ile ilişkisi konusunda farkındalık oluşturmak üzere Sağlık Bakanlığı'na bağlı Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü'nün görev ve yetkileri şunlardır: "Birey ve toplum sağlığı ile ilgili

farkındalık oluşturma ve bilinçlendirmeye yönelik bilimsel ve sosyal çalışmalar yapmak, kamuoyunu sağlık konusunda bilgilendirmek; Halk sağlığının korunmasına ve geliştirilmesine yönelik su ve diğer faktörlere bağlı hastalıkların tedavi edilmesi, azaltılması ve önlenmesini sağlayacak programlar hazırlamak bu doğrultuda faaliyetler yürütmek."

1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde düzenlenen merkezi yönetim birimlerinden Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın su yönetimi ile ilişkilendirilen görev ve yetkileri şunlardır: *"Kültür ve turizm ile ilgili her türlü yatırım, iletişim ve gelişim potansiyelini yönlendirme, turizm alanlarında atık su altyapısının plan ve projelendirilmesi, kültür ve turizm ile ilgili her türlü yatırım, iletişim ve gelişim potansiyelini yönlendirme, turistik bölgeleri belirleyerek bölgelerde içme suyu, katı atık ve kentsel atık su ile ilgili faaliyetlerde tedbir almak, turizme açılan alanlardaki altyapı ile ilgili gereklerin yerine getirilmesi ve mevcut su kaynakları ile ortamın korunmasını sağlama."* (1 Syılı CBK, Md. 277).

3.1.3.2. Su Yönetiminde Yerel Aktörler

Su yönetiminde yerel yönetimler düzeyinde Anayasal çerçevede tanımlanan yerel yönetimler ve yerel yönetim birlikleri; su kooperatifleri, yerel halk örgütlenmeleri, sulama projeleri su yönetiminde yerel aktörler bağlamında açıklanmaktadır.

3.1.3.2.1.Yerel Yönetimler: İl Özel İdareleri, Belediye, Köy Yönetimi ve Büyükşehir Belediyesi

Anayasanın 127. maddesi yerel yönetimleri *"Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir"* şeklinde tanımlamaktadır. 5302 sayılı Kanun il özel idaresini *"il halkının mahalli müşterek nitelikli ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi"* olarak tanımlamaktadır (5302 Sayılı Kanun, Md.1). Kırsal alanlarda yerel nitelikli ihtiyaçlarını karşılamak üzere sorumluluk verilen il özel idarelerinin su kaynaklarına ilişkin sorumluluğu, büyükşehir belediye

statüsü olmayan illerde ilin tamamını kapsamaktadır⁷⁴. Belediye sınırı dışında kalan alanlarda yol, su, altyapı, eğitim, sağlık başta olmak üzere mahalli müşterek nitelikli ihtiyaçların karşılanmasından sorumludur.

5302 sayılı Kanun 6.maddesinde il özel idarelerinin görevlerine ilişkin temel düzenlemelere yer vermiştir. Su hizmetleriyle ilgili olanlar şunlardır: "*Belediye sınırları dışında kalan köy ve kasabaların sağlıklı içme suyu temini için kuyu açmak veya açtırmak, kaynak sularına içme amaçlı drenaj çalışmaları yapmak, çiftçilerin kullanımına yönelik sulama amaçlı gölet yapmak veya yaptırmak, kanalizasyonların yapım, bakım ve onarım işlerini yapmak veya yaptırmak, sel ve taşkınların önlenmesine yönelik plan, proje ve etüt çalışmaları yapmak, çevreye zararlı olabilecek atık suların kontrolünü sağlamak.*"(5302 sayılı Kanun Md.6.)

Yerel düzeyde hizmet sunumlarından sorumlu birimlerden biri olan belediyeler, su hizmetinin sağlanması aktörlerindendir. 5393 sayılı 2005 tarihli Belediye Kanunu belediyelere görev tanımı içinde su hizmetlerine de yer vermiştir (5393 sayılı Kanun Md.14).

Tablo 3.9. 5393 Sayılı Belediye Kanunu Su Hizmetlerine Yönelik Düzenlemeler

5393 Sayılı Kanun Su Hizmeti ile ilişkili	14/a	"...su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı hizmetleri yapar ve yaptırır"
	15/e	"...içme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak; bunlar için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettmek; kaynak sularını işletmek veya işlettmek"
	15/2	"..Belediye, (e), (f) ve (g) bentlerinde belirtilen hizmetleri Danıştayın görüşü ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının kararıyla süresi kırkdokuz yılı geçmemek üzere imtiyaz yoluyla devredebilir;"

Kaynak: 5393 Sayılı Kanun'dan faydalanarak hazırlanmıştır.

5393 Sayılı Kanun, belediyelere kamu hizmeti olarak verilen sorumlulukların yerine getirilmesinde iş birliği ve ortaklık yoluna gidilmesini sağlayacak alternatif yöntemlerden faydalanılmasına yasal zemin oluşturmaktadır. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun "*Belediyenin Görev ve Sorumlulukları*" konulu 14. maddesinde (14/a) belediyelerin kamu hizmeti niteliğindeki görevlerine yer vermektedir. Kanunda yer alan kamu hizmetlerinin kar amacı güdülmeden, halka kamu yararı esası çerçevesinde sunulması kamu hizmeti kavramının anlamıyla örtüşmektedir. Ancak

⁷⁴ 6360 sayılı Kanunla büyükşehir statüsü alan illerde il özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. Halihazırda 51 ilde il özel idaresi vardır.

aynı Kanunun "*Gelecek Yıllara yaygın Hizmet Yüklenmeleri*" konulu 67. maddesinde yer alan "*Belediyede belediye meclisinin, belediyeye bağlı kuruluşlarda yetkili organın kararı ile park, bahçe, sera, refüj, kaldırım ve havuz bakımı ve tamiri; araç kiralama, kontrollük, temizlik, güvenlik ve yemek hizmetleri; makine-teçhizat bakım ve onarım işleri; bilgisayar sistem ve santralleri ile elektronik bilgi erişim hizmetleri; sağlıkla ilgili destek hizmetleri; fuar, panayır ve sergi hizmetleri; baraj, arıtma ve katı atık tesislerine ilişkin hizmetler; kanal bakım ve temizleme, alt yapı ve asfalt yapım ve onarımı, trafik sinyalizasyon ve aydınlatma bakımı, sayaç okuma ve sayaç sökme-takma işleri ile ilgili hizmetler; toplu ulaşım ve taşıma hizmetleri; sosyal tesislerin işletilmesi ile ilgili işler, süresi ilk mahallî idareler genel seçimlerini izleyen altıncı ayın sonunu geçmemek üzere ihale yoluyla üçüncü şahıslara gördürülebilir.*"düzenlemesi belediye hizmetlerinin yerine getirilmesinde özel sektörle iş birliği ve ortaklık süreçlerinde bir araya gelinebileceğine ilişkin yasal temel tespit edilmektedir⁷⁵.

Yerel yönetimlerin yerel hizmetleri sağlamada alternatif hizmet sunma yöntemlerine başvurmasına imkan sağlayan bir diğer düzenleme 5393 sayılı Kanunu'nun 18. maddesinde "*Meclisin Görev ve Yetkileri*" konulu hükmünde düzenlenmektedir. "*Md.18/j) Belediye adına imtiyaz verilmesine ve belediye yatırımlarının yap-işlet veya yap-işlet devret modeli ile yapılmasına; belediyeye ait şirket, işletme ve iştiraklerin özelleştirilmesine karar vermek.*" şeklinde düzenlenen hüküm, belediyelerin su hizmeti dahil hizmet sağlama süreçlerinde alternatif yöntemler kullanabilmesine imkan sağlamaktadır.

Acar (2018)'e göre; su temini tam kamusal mal özelliği sebebiyle özel sektöre devredilip gerçekleştirilmesi beklenen hizmetler arasında yer almamalıdır. Bu hizmetlerin belediyeler eliyle doğrudan doğruya kullanıcıların ihtiyacını karşılayacak ölçüde gerçekleştirilmesi gereklidir. Ancak kanun çerçevesinde yer alan düzenlemeler belediyelere verilmiş imtiyazlardır ve bu imtiyazları kullandığında belediyeler su hizmetlerini özel sektöre devretmiş olmayıp; belirlenen kurallar çerçevesinde hizmetleri özel sektöre imtiyaz vererek gerçekleştirme yetkisine sahip olmaktadır (Acar, 2018: 145).

⁷⁵ 5393 sayılı Kanun Md. 67 bkz: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf>

Kırsal alan yönetiminde yer alan köy idareleri, su hizmetlerinin sunulmasında DSİ ve il özel idareleri, belediyeler ile iş birliği içinde faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. 442 Sayılı Köy Kanunu, köye ait işleri mecbur olan ve köylünün isteğine bağlı olan işler şeklinde gruplandırmış, köy yönetimlerinin su ve kanalizasyon hizmetlerinin gerçekleştirilmesi için köy yönetiminde yer alan muhtar ve ihtiyar heyetine görev ve yetkiler tanımlanmıştır⁷⁶. Köylerin mecburi iş tanımları içinde yer alan su yönetimine ilişkin sorumlulukları *"sivrisinek ve bunlardan meydana gelecek sıtma hastalığına karşı köy sınırlarında bulunan su birikintilerinin kurutulması; kapalı yoldan köye su getirmek, su yollarını onarmak, su kaynağının sağlıklı bir mecradan gelmesi halinde su yolunu değiştirmek; su kuyularını korunaklı bir şekilde inşa ederek kullanılmasını sağlamak; içme suyuna karışmasını engellemek için lağım ve diğer atık suların akışına uygun alan oluşturmak için kanalizasyon niteliğinde üzeri kapalı kanallar yapmak; çeşme, pınar veya kuyu gibi su sağlayan yapıların veya kaynakların çevresini temiz tutmak"* şeklinde köy kanununda yer almaktadır (Pınarcıoğlu, 2022: 73).

Su yönetiminin yerel yönetimler düzeyinde gerçekleştirilmesinden sorumlu aktörlerden bir diğeri Büyükşehir Belediyeleridir. Büyükşehir belediye sisteminin Anayasal temelleri *"Kanunla, büyük yerleşim yerleri için özel yönetim modelleri getirebilir"* (m.127/3) hükmüne dayanmaktadır. 5216 sayılı Kanun Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumluluklarını sıraladığı 7. maddenin i ve r bendelerinde su hizmetlerine ilişkin düzenlemelere yer vermiştir (5216 Sayılı Kanun, Md.7)

Md. 7/i: Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak; ağaçlandırma yapmak; gayrisihhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; inşaat malzemeleri, hurda depolama alanları ve satış yerlerini, hafriyat toprağı, moloz, kum ve çakıl depolama alanlarını, odun ve kömür satış ve depolama sahalarını belirlemek, bunların taşınmasında çevre kirliliğine meydan vermeyecek tedbirler almak; büyükşehir katı atık yönetim plânını yapmak, yaptırmak; katı atıkların kaynaktan toplanması ve aktarma istasyonuna kadar

⁷⁶ 442 Sayılı Kanun, Md. 37 ve 42, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>

taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek, bu amaçla tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; sanayi ve tıbbî atıklara ilişkin hizmetleri yürütmek, bunun için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak.

Md. 7/r: Su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek; derelerin ıslahını yapmak; kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamak

Büyükşehir belediye modelinde su yönetimi bu belediyelere bağlı olan ve 2560 sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ) Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'a (İSKİ Modeli) göre kurulan Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

Metropol özelliği gösteren kentsel alanlarda su hizmetleri İSKİ Modeli öncesinde su hizmetleri İstanbul Sular İdaresi Modeli ile gerçekleştirilmektedir. Fransız imtiyazındaki İstanbul Türk A.Ş. 1933 yılında satın alınarak aynı belediyeye bağlı İstanbul Sular İdaresi'ne devri gerçekleştirilmiştir. Benzer idareler metropol özelliği gösteren İzmir, Ankara illerinde de oluşturulmuştur. Tüzel kişilikleriyle İstanbul, Ankara, İzmir Sular İdaresi yapılarıyla oluşturulan bu su idareleri, bağlı oldukları belediyelerin hizmet müdürlüğü niteliğinde faaliyetlerini gerçekleştirmişlerdir. Sular idaresinin genel müdür ve idari heyeti İçişleri Bakanı tarafından göreve getirilmektedir. Su tarifelerini doğrudan belirleme yetkisine sahip olmayan su idareleri; hazırladıkları tarifeleri belediye meclisine onay almak üzere sunmakla görevlidir. Bütçeleri ve faaliyet denetimleri belediye meclisi eliyle sağlanan sular idaresi, mali özeklik sahibi değildir (Tuluay, 2010: 104). 1980'li yıllarda neoliberal dönüşüm etkisiyle Sular idaresinin kurumsal yapılanmasında dönüşümü getiren adımlardan biri, İSKİ modelidir.

1981 tarihli, 2560 sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ) Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile İSKİ Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Pınarcıoğlu, 2022: 78). Büyükşehir belediye sınırlarında su ve kanalizasyon hizmetleri büyükşehir belediyelerine bağlı olan Su Ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü (SUKİ) aracılığıyla yürütülmektedir.

İSKİ'nin görev ve yetkilerini sıralamıştır. 2560 sayılı Kanun'da sıralanmıştır (İlgili Kanun Md.2):

- a)İçme, kullanma ve endüstri suyu ihtiyaçlarının her türlü yeraltı ve yer üstü kaynaklarından sağlanması ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılması için; kaynaklardan abonelere ulaşıncaya kadar her türlü tesisin etüt ve projesini yapmak veya yaptırmak, bu projelere göre tesisleri kurmak veya kurdurmak, kurulu olanları devralıp işletmek ve bunların bakım ve onarımını yapmak, yaptırmak ve gerekli yenilemelere girişmek,*
- b)Kullanılmış sular ile yağış sularının toplanması, yerleşim yerlerinden uzaklaştırılması ve zararsız bir biçimde boşaltma yerine ulaştırılması veya bu sulardan yeniden yararlanılması için abonelerden başlanarak bu suların toplanacakları veya bırakılacakları noktaya kadar her türlü tesisin etüt ve projesini yapmak veya yaptırmak; gerektiğinde bu projelere göre tesisleri kurmak ya da kurdurmak; kurulu olanları devralıp işletmek ve bunların bakım ve onarımını yapmak, yaptırmak ve gerekli yenilemelere girişmek,*
- c) Bölge içindeki su kaynaklarının, deniz, göl, akarsu kıyılarının ve yeraltı sularının kullanılmış sularla ve endüstri artıkları ile kirletilmesini, bu kaynaklarda suların kaybına veya azalmasına yol açacak tesis kurulmasını ve bu tür faaliyetlerde bulunulmasını önlemek, bu konuda her türlü teknik, idari ve hukuki tedbiri almak,*
- d) Su ve kanalizasyon hizmetleri konusunda hizmet alanı içindeki belediyelere verilen görevleri yürütmek ve bu konulardaki yetkileri kullanmak,*
- e) Her türlü taşınır ve taşınmaz malı satın almak, kiralamak, ekonomik değeri kalmamış araç ve gereçleri satmak, İSKİ'nin hizmetleriyle ilgili tesisleri doğrudan doğruya yahut diğer kamu veya özel kuruluşlarla ortak olarak kurmak ve işletmek, bu maksatla kurulmuş veya kurulmakta olan tesislere iştirak etmek,*
- f) Kuruluş amacına dönük çalışmaların gerekli kılması halinde her türlü taşınmaz malı kamulaştırmak veya üzerinde kullanma hakları tesis etmek.*

1580 sayılı Kanun, 2560 sayılı Kanunla doğrudan ilişkilendirilen kentsel su hizmetleri, 3030 sayılı Kanun ve görev tanımlarıyla kapsamını genişletmiştir. İstanbul, Ankara ve İzmir için büyükşehir yönetim modeli getiren kanun, büyükşehir belediyelerinin görev tanımları içinde su hizmetlerinin yönetimine yer vermiştir. 3030 sayılı Kanunu Md.6/g "Büyükşehir dahilindeki su, kanalizasyon, her nevi gaz, merkezî ısıtma ve toplu taşıma hizmetlerini yürütmek ve bu amaçla gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek," büyükşehir belediyelerinin görev tanımları içinde yer almıştır (3030 sayılı Kanun, Md. 6). Bu düzenleme, büyükşehir

belediye modeliyle yönetilen illerdeki su hizmetlerinin yönetiminde farklılık gösteren İstanbul'a özgü su ve kanalizasyon idarelerinin tüm büyükşehir belediyelerine uygulanabilmesine temel oluşturmuş, 1986 tarihli, 3305 sayılı Kanun⁷⁷ 2560 sayılı Kanuna ek 5. maddenin eklenmesini sağlayarak, diğer büyükşehirlerde de İSKİ modelinin uygulanması söz konusu olmuştur. 2004 tarihli, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, büyükşehir belediyelerinin su hizmetleri yönetiminde görev tanımlarını sürdürülebilir kalkınma ilkesiyle ilişkilendirerek yenilemiştir.

Büyükşehir belediye ölçeğinde su hizmetlerinin yönetilmesinden sorumlu olan su ve kanalizasyon idarelerinin kent genelinde tek elden su hizmetlerini yürütebilmesi, ihtisas gerektiren bağımsız genel müdürlüklerin artan nüfusa ve coğrafyaya etkin ve verimli hizmetler sunabilmesi için kurumsal bir yapılanmaya ihtiyacı vardır (Alıcı ve Özaslan, 2018: 36). 1981 tarihli 2560 sayılı Kanunla ilk örneği İstanbul özelinde kurulan, büyükşehir belediyelerine bağlı özel amaçlı kuruluş özelliğinde olan su ve kanalizasyon idareleri, 1986 yılından itibaren⁷⁸ büyükşehir statüsünde olan tüm kentlerde Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur.

Su ve kanalizasyon idarelerinin kurumsal yönetim yapısına ilişkin çerçeve 2560 sayılı Kanunu ikinci bölümünde düzenlenmiştir. Bu düzenlemede su ve kanalizasyon idarelerinin organları: Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Denetçiler, Genel Müdürlükten oluşmaktadır (2560 sayılı Kanun, Md.3).

Su ve kanalizasyon idarelerinde Genel kurul görevini, büyükşehir belediye meclisleri yerine getirmektedir. Genel Kurul, 2560 sayılı Kanunda belirtilen yetki ve görevleri görüşüp karara bağlamak üzere her yıl Mayıs ve Kasım aylarında özel gündemle toplanmaktadır. (2560 sayılı Kanun, Md. 4-5). Genel Kurulun görevleri Kanunun 5. maddesinde şöyle sıralanmıştır: *"Beş yıllık yatırım planını karara*

⁷⁷ 3305 sayılı, 1986 tarihli, 2560 sayılı İstanbul Su ve İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna İki Ek Madde ile Bir Ek Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun, Bkz: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc069/kanuntbmmc069/kanuntbmmc06903305.pdf

⁷⁸ 1981 tarihli 2560 sayılı Kanun öncesinde; idarenin bütünlüğü ilkesi çerçevesinde, özel amaçlı kuruluş statüsünde, 1933 tarihli 2226 sayılı Kanunla kurulan İstanbul Sular İdaresi; 1949 tarihli, 5363 sayılı Ankara Su Tesisatının Belediyeye Devri ve İşletilmesi Hakkında Kanunla Ankara Sular İdaresi su hizmetlerinin yönetim süreçlerine ilişkin örneklerdir (Alıcı, 2017: 905).

bağlamak, Yıllık yatırım programlarını inceleyerek karara bağlamak, Bütçeyi inceleyerek karara bağlamak, personel kadrolarının ihdas, değiştirilme ve kaldırılmasına karar vermek, mayıs ayı toplantısında, yönetim kurulunun, bir önceki yıl çalışmalarına ilişkin faaliyet raporunu, bilançosunu ve denetçiler raporunu inceleyip karara bağlamak, su satışı ve kullanılmış suların boşaltılmasına ilişkin tarifeleri inceleyerek karara bağlamak, iki asıl ve iki yedek denetçiyi seçmek, 10 yıldan fazla süreli veya 10 milyon tl.'dan fazla bedelli kiralama, kiraya verme veya intifa sözleşmeleri için yönetim kuruluna izin vermek, dava değeri 100 000 tl.'sının üstünde olan davaların sulhen ortadan kaldırılmasını kararlaştırmak, yurt içi ve yurt dışı borçlanmalar hakkında yönetim kuruluna yetki vermek, yapılan çalışmaların bu kanun ve bu kanunla gözetilen amaçlara uygun olup olmadığını karara bağlamak, yönetim kurulunca ön incelemeleri yapılan yönetmelikleri inceleyip karara bağlamak, istanbul büyük şehir belediye başkanı veya yönetim kurulunun genel kurulda görüşülmesini önerdiği diğer işleri görüşüp karara bağlamak" olarak düzenlenmiştir.

Su ve kanalizasyon idarelerinin bir diğer organı Yönetim Kuruludur. Yönetim Kurulu bir başkanla beş üyeden oluşur. Büyükşehir belediye başkanı yönetim kurulunun başkanıdır. Belediye Başkanının bulunmaması halinde, Genel Müdür Yönetim Kuruluna başkanlık eder. Genel Müdür ile genel müdür yardımcılarında hizmette en eski olanı, hizmette eşitlik halinde yaşlı bulunan Yönetim Kurulunun tabii üyesidirler. Yönetim Kurulunun diğer üç üyesi İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanının teklifi, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı onayı ile atanır. Yönetim Kuruluna atanan üyelerin hizmet süresi 3 yıldır. Süresi dolanlar yeniden atanabilirler. Bir üyeliğin herhangi bir sebeple boşalması halinde, yerine atanacak olanlar daha önceki üyenin süresini tamamlarlar. Yönetim Kuruluna atanacak olanların İSKİ'nin konusuna giren teknik işlerde, yöneticilikte veya işletmecilikte uzmanlaşmış bulunmaları ve uzmanlıklarına uygun yüksek öğrenim görmüş olmaları gerekir (2560 sayılı Kanun, Md. 7). Yönetim Kurulu, olağan olarak her hafta, belirli günlerde toplanır. Toplanma, salt çoğunluğun sağlanması ile olur. Kararlar oyçokluğu ile alınır. Çekimser oy kullanılamaz. Oylar eşit olursa başkanın bulunduğu tarafın oyu üstün sayılır. Kararlar gerekçeli olur. Kararda karşı oy kullananlar gerekçelerini

belirtirler. Yönetim Kurulu Genel Kurulca kararlaştırılan yatırımları kısıtlayıcı kararlar alamaz. (2560 Sayılı Kanun, Md. 8).

Yönetim Kurulunun görevleri Kanunun 9. maddesinde şöyle sıralanmıştır: *"Kuruluş amacına uygun olarak İSKİ'nin çalışmasına ilişkin esasları tespit etmek ve bunların Genel Müdürlükçe uygulanmasını izlemek, Genel Müdürlükçe hazırlanacak yönetmelik, bütçe, bilanço ve kadro taslaklarına ilişkin önerilerin ön incelemelerini yaparak Genel Kurulu sunmak, Yıl içinde bütçenin madde ve fasılları arasında aktarma yapmak, Beş yıllık ve yıllık yatırım plan ve programlarını inceleyip Genel Kurula sunmak, Genel Müdürlükçe önerilecek satma, satın alma ve ihale işlemlerini karara bağlamak ve her bütçe yılında Genel Müdürlükçe yapılabilecek alım, satım ihale ve kira bedellerinin üst sınırını belirleyerek Genel Müdüre yetki vermek, Genel Müdürlükçe önerilecek kamulaştırma işlerini karara bağlamak, Genel Kurulca verilecek yetki çerçevesinde yurt içi ve yurt dışı borçlanmaları karara bağlamak, Hizmetin gerektirdiği düzenlemeler hakkında Genel Müdürlükçe yapılacak önerileri inceleyip karara bağlamak, 10 yıldan az süreli veya yıllık 10 milyon TL.'dan az bedelli kiralama, kiraya verme veya intifa sözleşmeleri için Genel Müdüre izin vermek, Dava değeri 100 000 TL.'nin altında olan davaların sulhen ortadan kaldırılmasını kararlaştırmak, Genel Müdürlükçe hazırlanan su satışı ve kullanılmış suların boşaltılmasına ilişkin tarifeleri tespit ederek Genel Kurulun onayına sunmak, Hizmetlerin ekonomik verimlilik ilkelerine göre yürütülmesi için gerekli önlemleri saptamak, yetkisi içinde olanları almak, yetkisi dışında olanları ilgili kurum ve mercilere iletmek, Genel Müdürün önerisi üzerine Teftiş ve Kontrol Kurulu Başkanı, 1 inci Hukuk Müşaviri, daire başkanları Uzman Tabip, daire başkan yardımcıları, müdürler, teknik elemanlar, avukatlar ve müfettişlerin atama, nakil, terfi ve işten çıkarılmaları hakkında karar vermek ve sözleşmeli personelin işe alınmalarını onaylamak, Gerekğinde Genel Kurulun olağanüstü toplantıya çağırılması konusunda İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanına öneride bulunmak, Genel Müdürlükçe önerilecek diğer konuları inceleyip karara bağlamak."*

Su ve kanalizasyon idarelerinin organları içinde Denetçiler yer alır. 2560 sayılı Kanun 10. maddesinde Denetçiler başlığı altında, hizmet süreleri içinde sürekli olarak çalışacak iki denetçi tarafından yapılan işlemlerin denetlendiğini düzenleme

altına almıştır. Denetçiler İSKİ'nin çalışmalarına ilişkin olarak tespit ettikleri eksiklikler, aksaklıklar ve yasa dışı işlemler hakkındaki raporlarını Genel Kurula verirler. Raporun bir örneği de bilgi için İstanbul Büyük şehir Belediye Başkanına sunulur. Ayrıca Genel Kurulun Mayıs ayı toplantısında Yönetim Kurulunun bir yıllık faaliyeti hakkında rapor verirler. Denetçilerin istedikleri bilgi ve belgelerin Yönetim Kurulu ve Genel Müdürlükçe verilmesi zorunludur. Denetçilerin ücretleri, Devlet memurlarına verilen birinci derecenin son kademesi aylık tutarını (Ek Gösterge hariç) aşmamak üzere Genel Kurulca kararlaştırılır (2560 Sayılı Kanun, Md. 10).

Su ve kanalizasyon idarelerinin genel müdürleri, büyükşehir belediye başkanının teklifi üzerine Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı tarafından atanır. Yönetim Kurulu üyelerinde aranan şartlar Genel Müdürlüğe atanacaklarda da aranır. Genel Müdürlük hizmetlerinin yürütülmesinde Genel Müdüre yardımcılık etmek ve sayıları 4'ü geçmemek üzere yeteri kadar genel müdür yardımcısı bulunur. Genel Müdür yardımcıları Genel Müdürün teklifi üzerine Büyük Şehir Belediye Başkanının onayı ile atanırlar. Genel müdür yardımcılarının hizmet alanı ile ilgili konularda yükseköğrenim görmüş ve en az 10 yıl uzmanlık dallarında görev yapmış olmaları gerekir. Genel Müdürün görevleri; İSKİ'nin bu Kanun hükümlerince ve amacı doğrultusunda çalışmasını ve yönetilmesini sağlamak, İdare ve yargı organlarında üçüncü kişilere karşı İSKİ'yi temsil etmek, Yönetmelikleri, yıllık bütçe, beş yıllık plan ve yıllık yatırım programlarını, bilanço ve personel kadro taslaklarını hazırlayıp yönetim kuruluna sunmak, Bütçe, iş ve yatırım programları uyarınca harcama yapmak, 23 üncü maddeye göre çıkarılacak yönetmeliğe uygun olarak su satışına ve kullanılmış suların uzaklaştırılması giderlerine ilişkin tarifeyi hazırlayıp yönetim kuruluna sunmak, Gerektiğinde Yönetim Kurulu kararı ile kuruluştaki yeni düzenlemeler yapmak, Alım, satım ve ihale işlerinin hazırlıkları ile yönetim kurulunun vereceği yetki dahilinde alım, satım, ihale ve kira işlerini yapmak, bunlardan yetkisi dışında kalanları yönetim kuruluna sunmak, Genel Kurul ve Yönetim Kurulu kararlarını uygulamak, Yönetim Kurulunca atamalar dışında kalan memurları atamak ve işçi almak, Karara bağlanmasını gerekli gördüğü konu ve önerileri yönetim kuruluna veya Genel Kurula sunmak olarak düzenlenmiştir.

Su ve Kanalizasyon idarelerinin teşkilat ve personel yapısına ilişkin düzenleme 2560 sayılı Kanunun 12. maddesinde düzenlenmiştir. Genel Müdürlük, hizmetin gerektirdiği sayıda daire başkanlığı, müdürlük ve bunlara bağlı ait kademe birimlerinden oluşur. Su ve kanalizasyon idarelerinin ihtisas isteyen kadroları, o ihtisasla ilgili meslek erbapları seçilerek oluşturulur. Daire başkanları Teftiş ve Kontrol Kurulu Başkanı ve 1 inci Hukuk Müşaviri Genel Müdürün teklifi, yönetim kurulunun kararı ve Büyük Şehir Belediye Başkanının onayı ile, müdürler, teknik elemanlar, avukatlar, müfettişler, daire başkan yardımcıları ve doktorlar Genel Müdürün teklifi üzerine Yönetim Kurulu kararı ile, Diğer personel Genel Müdür tarafından atanır (2650 Sayılı Kanun Md.12).

Büyükşehir belediyesi modelinde su ve kanalizasyon hizmetlerinin sağlanması için bu illerde su ve kanalizasyon idaresi genel müdürlüklerinin kurulması söz konusu olmaktadır. 2560 sayılı Kanun Md.7'e göre genel kurul tarifelerin karara bağlanmasından sorumlu tutulmaktadır. Md 9'a göre belediyelere bağlı su ve kanalizasyon idaresi yönetim kurullarının görevleri arasında tarife tespit etmek yer almaktadır. Ayrıca Kanunun 23. maddesinde tarifelerin belirlenmesine ilişkin genel esaslar kurumun yetki ve sorumluluğu kapsamında ifade edilmektedir (2560 Sayılı Kanun, Md.7; Md.9; Md.23).

Büyükşehir belediyelerinin su hizmetlerinin yönetimini etkileyen, diğer düzenlemeler şunlardır: 03/04/2012 tarihli ve 28253 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Belediye Su Ve Kanalizasyon Hizmetlerinde Uyulacak Usul Ve Esaslara İlişkin Yönetmelik⁷⁹, 03/04/2012 tarihli ve 28253 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Belediye Su Ve Kanalizasyon Hizmetlerinde Uyulacak Usul Ve Esaslara İlişkin Yönetmelik⁸⁰, 08.05.2014 tarihli ve 28994 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İçme Suyu Temin ve Dağıtım Sistemlerindeki Su Kayıplarının Kontrolü Yönetmeliği⁸¹, 12.10.2017 tarihli ve 30208 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İçme Ve Kullanma Suyu Temini ve Dağıtım Sistemleri Hakkında Yönetmelik, 06.01.2017

⁷⁹Yönetmelik İçin Bkz:

<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=16022&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>

⁸⁰Yönetmelik İçin Bkz:

<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=16022&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>

⁸¹ Yönetmelik için Bkz: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140508-1.htm>

tarikh ve 29940 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Atıksu Toplama ve Uzaklaştırma Sistemleri Hakkında Yönetmelik⁸²

3.1.3.2.2.Yerel Yönetim Birlikleri

Türkiye’de su yönetiminde değeriendirilecek yerel aktörlerden biri, yerel yönetim birlikleridir. Birliklerin hukuki varlık temelleri normlar hiyerarşisi temelinde bakılabilir. Anayasa 127/6 göre "*Mahalli idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülməsi amacıyla kendi aralarında Cumhurbaşkanının izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır*". Normlar hiyerarşisinde ikinci sırada yer alan uluslararası anlaşmalar kapsamında da yerel yönetim birliklerine yönelik düzenlemelere ulaşmak mümkündür. Türkiye’nin de taraf olduğu Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nda vurgulanan hizmette halka yakınlık ilkesi⁸³; şartın 10. maddesinde yer alan "*yerel yönetimlerin diğer yerel yönetim birimleriyle iş birliği yapabilecekleri ve kendi aralarında birlik kurabileceklerine yönelik’ düzenleme bir uygulama temeli oluşturmaktadır*".

Tarihsel perspektifte yerel yönetim birliklerine yönelik deneyimlerin oluşmadığı tespit edilmektedir. Köseoğlu (2010), cumhuriyet öncesi dönemde yerel yönetim birliklerine benzeyen vakıflar, ahilik ve lonca teşkilatına yönelik mesleki örgütlenmelerin varlığına dikkat çekmekte, bunların yerel yönetim düzeyinde bir birlik yaklaşımıyla ilişkili olmadığı vurgulanmaktadır (Köseoğlu, 2010:86). 1924 tarihli 442 sayılı Köy Kanunu 47. maddesinde⁸⁴ birden fazla köyü ilgilendiren işler için bir araya gelinmesine yönelik bir vurgunun varlığı tespit edilmektedir. Ancak bunun karar alma ve uygulama niteliğinde bir niteliğinde değil, köy işleri için ortak bir planlama niteliğinde olduğu tespit edilmektedir. 1930 tarihli 1580 sayılı Belediye

⁸² Yönetmelik İçin Bkz: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170106-1.htm>

⁸³ AYYÖŞ, Md:4/3: 3- Kamu sorumlulukları genellikle ve tercihen vatandaşa en yakın yönetim tarafından yerine getirilecektir. Sorumluluğun bir başka yönetime verilmesinde, görevin kapsam ve niteliği ile yetkinlik ve ekonomi gerekleri göz önünde bulundurulmalıdır.

⁸⁴ 442 Sayılı Köy Kanunu, Madde 47 – İki ve daha ziyade köyler arasındaki işler için o köylerin muhtar ve ihtiyar meclisleri kendi aralarında kararlaştıracakları bir köyde toplanarak konuşurlar ve ne türlü yapılacağını ve her köyün o işte ne türlü yardım edeceğini kararlaştırırlar ve ondan sonra Hükümete haber vererek alacakları izne göre işe başlarlar.

Kanunu'nun da belediyelerin kendi aralarında kuracakları birlik yapılarına Kanunun 133. ve 148. maddelerinde yer verildiği tespit edilmektedir⁸⁵.

Anayasal düzeyde ilk defa 1961 Anayasasında Md.116/4'de yer alan yerel yönetim birlikleri "*Mahallî idarelerin kuruluşları, kendi aralarında birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.*"düzenlemesiyle yerel yönetimler düzeyinde birlik temeli anayasal çerçevede yerini almıştır.Yerel yönetim birliklerinin anayasal temellerine yönelik son düzenleme adım 1982 Anayasasında 127. maddesiyle yapılmıştır (Zeren ve Çubuk, 2020:373).

2005 tarihli, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu yerel yönetim birliklerinin mevcut varlığını oluşturan ilk ve temel yasal düzenle özelliğindedir. Kanun öncesi anayasa ve uluslararası düzenlemelerde yerel yönetim birliklerine yönelik düzenleme yer almakla birlikte, ilk defa birliklerin tüzel kişiliğini tanımlayan bir kanuni çerçeve ortaya çıkmıştır (Yılmaz, 2018:734).

Yerel yönetim birliklerinin kurumsal yapılanmasına ve organsal dağılımına da 5355 sayılı Kanun düzenleme getirmektedir. Birlik meclisi, birlik encümeni ve birlik başkanı şeklinde belirlenen organları eliyle birliklerde idari işlerin aksamadan yürütülmesini sağlamak üzere bir idari tüzel kişilik fonksiyonu tanımlandığı tespit edilmektedir (İlgili Kanun, Md.7-14). Birliklere mali anlamda kurumsal devamlılıklarını sağlayacak yetkilerin varlığı da tespit edilmektedir. Kanunda yer verilen 'Birlik Üyelerinin Yükümlülükleri' konulu 21. madde; mali yükümlülüklerini yerine getirmeyen üye yerel yönetim ödemelerinin bu birlik için genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı toplamı için ayrılan paydan, bu payların dağıtımını yapan kuruluş eliyle kesilerek birliğe teslim edileceğini düzenlemektedir⁸⁶. Kanun bu

⁸⁵ 1580 sayılı Kanun, Belediye,köy ve vilayet mahalli idarelerinin birlik kurmaları Madde 133 - Belde ve köyler, vilayet idarei hususiyeleri kendilerine kanunlarla verilen mecburi veya ihtiyari vazifelerin bir veya bir kaçını müşterek tesisat ve idare ile ifa için birlik tesis edebilirler. Madde 148 - Belediye encümenlerinin salahiyet ve vezaifi hakkındaki ahkam birlik nizamnamesiyle verilen vazife ve hukuk ve salahiyetleri tecavüz etmemek üzere birlik encümenleri hakkında caridir.

⁸⁶ 5355 sayılı Kanun Md. 21"Birliğe karşı malî yükümlülüklerini yerine getirmeyen üye mahallî idarelerin ödemeleri gerekli miktar, birliğin başvurusu üzerine bu idarelere genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden ayrılan paydan, bu payların dağıtımını yapan kuruluş tarafından kesilerek alacaklı birliğe ödenir."

düzenlemesiyle yerel yönetim birliklerinin amaç birliğine mali engel etkisini de sağlanan yaptırım gücüyle azaltmıştır.

Yerel yönetimler düzeyinde farklı türlerde birlik oluşumuna gidilmektedir. Yerel yönetim türü, coğrafi alan ve faaliyet alanları dikkate alınarak oluşturulan yerel yönetim birliklerinin varlığı tespit edilmektedir. Köy, belediye ve il özel idarelerinin her birimin kendi türünde oluşturmuş olduğu birlikler; aynı il, ilçe ve bölge düzeyinde; aynı ülke veya ülkeler arası birlik türleri söz konusudur. Bu birlikler içinde ön plana çıkanlar, içme suyu temini ve katı atık bertaraf tesisleri kurulması ve işletilmesine yöneliktir.

Tablo 3.10. Türleri İtibariyle Mahalli İdare Birliklerinin Sayısı

Sıra No	Türü	2021	2020	2016	2015	2014	2013
1	Ülke Düzeyinde Birlikler	2	2	2	2	2	2
2	Belediye Hizmetleri Birliği	42	41	55	54	57	68
3	Özel İdare- Belediye Hizmetleri Birliği	10	10	10	10	12	14
4	Kalkınma Birliği	5	5	9	9	11	13
5	Çevre Altyapı Hizmetleri Birliği	68	69	98	98	99	135
6	Turizm Alt Yapı Hizmet Birliği	35	39	53	52	53	71
7	İçmesuyu Birliği	73	72	96	96	92	177
8	Köylere Hizmet Götürme Birliği	451	451	450	450	443	911
9	Diğer	11	10	16	16	15	20
Toplam		697	699	789	787	784	1411

Kaynak: Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2016.; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 2021 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, 2022.

Su, atık su, katı atık ve benzeri altyapı hizmetleri ile çevre ve ekolojik dengenin korunmasına ilişkin projelerin zorunlu kılması durumunda Cumhurbaşkanlığı kararı ile ilgili mahallî idarelerin, bu amaçla kurulmuş birliğe üyeliği zorunlu hale getirilmiş; birliklerde norm kadro esaslı benimsenmiş, ilçelerde tüm köylerin iştiraki ile o ilçenin adını taşıyan, köylere hizmet götürme birliklerinin kurulması öngörülmüş, köylere götürülecek merkezi idare hizmetlerine ait ödeneklerin bu birliklere aktarılması suretiyle hizmetlerin görülmesine imkân sağlanmıştır (Özsalmanlı, 2010: 245). Bu çerçevede oluşan birliklerden biri, içme suyu birlikleridir. İçme suyu birlikleri, yerel yönetim biriminin içinde bulunduğu bölgede içme suyu temin edilmesi için kuyuların açılması, mevcut suların yönetilmesi, su kaynakları için tesislerin kurulması ve bakım, onarım gibi işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi sorumluluğunu yerine getirmektedir.

6172 Sayılı Sulama Birlikleri Kanunu'na göre kurulan, görev ve yetkileri bu kanun çerçevesinde belirlenen sulama birliklerinin amacı, *"DSİ tarafından inşa edilmiş veya halen inşa edilmekte olan ya da inşa edilmesi planlanan sulama tesislerini gayelerine uygun şekilde kullanmak, işletmek, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün onayını almak suretiyle işletirmek, bu tesislerin bakım, onarım ve yönetim sorumluluğunu yürütmek, tesisi geliştirmeye yönelik yeni projeler yapmak, yaptırmak veya tesisi yenilemekle görevli sulama birliklerinin kuruluşu, organlar ile görev ve yetkilerini düzenlemektir"* (İlgili Kanun Md.1). Birliklere devredilen tesislerin hizmet alanı, birliklerin görev alanı olup sınırları, kapsamı ve ismi DSİ tarafından belirlenmektedir. Bir görev alanı içerisinde aynı amaçla birden fazla birlik kurulamamaktadır. Birlik, devraldığı tesislerin işletme, bakım, onarım ve yönetim sorumluluğunu çerçeve ana statüde ve devir sözleşmesinde yer alan esaslara uygun olarak yürütmekle sorumlu tutulmuştur⁸⁷. Bu süreçte sulama birlikleri DSİ denetimine tabi olmaktadır (Solak, 2019: 64).

Niteliksel yapısı türleri bakımından farklılık gösteren yerel yönetim birliklerinin niceliksel yapısında değişiklik yapan düzenlemelerde mevcuttur. Büyükşehir belediye modeline geçen illerde il özel idaresi ve köy yönetimlerinin kaldırılmasıyla yerel yönetim birliklerinin de niceliksel bir farklılaşma içine girdiği tespit edilmektedir. Ayrıca 2011 tarihli 6172 sayılı Sulama Birlikleri Kanunu ile sulama birliklerinin mahalli idare birlikleri içinde yer alan durumu da sona ermiştir. Türkiye’de yerel yönetimler düzeyindeki tüzel kişilik sayısında ve hizmet ölçeklerinde değişiklik yapan reform düzenlemelerinden biri olan 6360 sayılı Kanun, yerel yönetim birlikleri üzerinde iki değişiklik meydana getirmiştir. 6360 sayılı Kanun ile büyükşehir belediyesi statüsünü alan illerde yerel yönetim birimlerinde sadeleşmeye gidilerek il özel idaresi ve köy yönetimlerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. Bu etkiyle tüzel kişiliği kaldırılan belediye, il özel idaresi ve köylerden oluşan mahalli idare birliklerinin hukuki varlığı da sona ermiştir. Yukarıda Tablo 3.10'da 2014 tarihinden sonra uygulamaya konulan 6360 sayılı Kanun'un yerel yönetim birlikleri üzerinde etkisini ortaya koymaktadır. Bu düzenlemenin su

⁸⁷6172 Sayılı Kanun, Md. 3, Birliğin görev alanı ve çalışma koşulları, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6172.pdf>

yönetimine olan etkisi çalışmanın 6360 sayılı Kanuna yer verdiği bölümde ayrıca detaylandırılmıştır.

3.1.3.2.3.Su Kooperatifleri

Modern anlamda kooperatif yapılanmasının başlangıç noktasında Sanayi Devrimini yaşayan İngiltere ve Almanya Avrupa ülkeleri yer almaktadır. Kooperatif yapısı birlikte çalışma, yardımlaşma ve paylaşma ilkeleri doğrultusunda gelişmekte olan ülkelerde kalkınma sorunlarının çözülmesine yönelik süreçlerde ön plana çıkmaktadır (Yıldız, 2019: 2).

Kooperatifler tarım ve tarım dışı alanlarda faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Tarım kooperatifleri satış, kredi, üretim gibi genelde ortaklara götürülen hizmetlerden sorumlu yapılar olarak faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Tarım kooperatifleri gerçekleştirdikleri faaliyetlere göre tek⁸⁸ ve çok amaçlı kooperatifler⁸⁹ şeklinde isimlendirilmektedir (Başaran vd., 2015: 4).

Kooperatif yapıları içinde sulama amaçlı kooperatifler de bulunmaktadır. 1960'lı yıllardan sonra faaliyetlerine başlayan bu kooperatifler, yeraltı suyu, gölet ve diğer su kaynaklarını kullanmak suretiyle tarım arazilerine sulama suyu temin etmek isteyen çiftçilerin oluşturdukları işletmelerdir. Sulama kooperatiflerinin amacı; devlet tarafından inşa edilmiş veya edilecek olan sulama tesislerinden alınacak veya her ne şekilde olursa olsun tarım alanlarından çıkarılacak suyun tarımda kullanılması ile ilgili arazi düzenlemesi, tarla içi sulama ve drenaj kanalları gibi sulama tesisleri kurmak veya kurulmuş olan işletmelere ortak olmaktır (Yıldız, 2019:9).

1966 yılından itibaren faaliyetlerini gerçekleştiren sulama kooperatifleri, 2001 tarihli 5284 sayılı Ticaret Sicil Gazetesinde yayınlanan Sulama Kooperatifleri Merkez Birliği ile tüzel kişilik bünyesinde faaliyet gösteren örgütsel yapılanmalardır. Sulama Kooperatifleri Merkez Birliği sulama tesislerinin planlanması, programlanması, inşaat süreçleri, işletilmesi, bakım ve onarım süreçlerinin gerçekleşmesi konularında destek sağlama alanlarında faaliyetlerini gerçekleştirmektedir (Uysal, 2006: 367-368).

⁸⁸ Tek bir faaliyet alanı.

⁸⁹ Ürün pazarlama, kredi temini, girdi alımı, arazi veya makinelerin kullanımı)

Sulama hizmetlerinin gerçekleşmesinde kamusal ve örgütsel yapılanma yapılmaktadır. Kamu kurumsal yapılanma hizmetlerinin gerçekleşmesinde DSİ ve kaldırılan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü yapılanması söz konusudur. DSİ, su kaynaklarının kullanılmasını sağamaya yönelik proje planlamalarını gerçekleştirme, sulama işletmeciliği faaliyetlerini gerçekleştirme ve sulama faaliyetlerinin gerçekleştiği alanlarda teknik ve idari desteği sağlayan bir kamusal yapılanma olarak görünürlük kazanmaktadır (Uysal, 2006: 364).

3.1.3.2.4. Yerel Halk rgtlenmeleri

Elinor Ostrom, devlet ve özel sektörün dahil olmadığı, ortaklardan yararlananların kendiliğinden organize olduğu çok merkezli sistemlerde; kullanım temelinde belirlenen kriterlerle kurumsal mekanizmalar oluşturulursa ortak malların kullanımında trajediden fırsata giden bir model geliştirilebileceğini ileri sürmüştür (Ostrom, 1990'dan akt. Adaman vd.,2017:59). Bu kapsamda oluşturulacak model için bir takım kriterler belirlenmiştir. Bu kriterle içinde yer alan kaynakların işletilmesinde uyulması gereken kuralların gözden geçirilmesi ve koşullarla uyumlaştırılması açısından yararlanıcıların sürece katılması kriteri su kullanım sürecinde yönetişim temelli bir yönetsel bir süreçle ilişki kurulmasını sağlamaktadır.

İnsan hakkı bağlamında, bir demokrasi meselesi olarak değerlendirilen su, yerel yönetimlerinin güçlendirilmesi ve halk katılımı ile daha etkin yönetilmesi beklenen ve herkesin erişim hakkına sahip olması mümkün olan bir kaynak olarak görülmektedir. Suyun ekonomik bir mal değil kamusal bir varlık olması nedeniyle ancak kamu eliyle yönetilmesi, su yönetimin kamulaştırılması, katılımcı demokrasi araçlarıyla halk eliyle yönetilmesi olarak yerel ölçek odaklı su politikalarının oluşturulması ve uygulanmasına yönelik arayışları güçlendirmektedir.

3.1.3.2.5. Sulama Projeleri

Kırsal alanlarda yer alan kk yerleşim birimlerinde su ve kanalizasyon altyapısının sağlanmasına yönelik projeler ulusal ölçekte uygulamaya konulmaktadır. 61. Hükümet Programı kapsamında uygulamaya konulan projelerden biri, Köy Altyapısını Destekleme Projesi (KÖYDES)'dir. Proje, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü takibinde 2005 yılında uygulamaya konulmuştur. Proje

kapsamında köy tüzel kişiliğine sahip yerleşim yerlerinin destek alması mümkün hale getirilmiştir (Bilbay, 2020: 222).

Kırsal alan kalkınmasını desteklemek ve bölgeler arası gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak amacıyla, kırsal alanlarda temel fiziki altyapı hizmetlerinin sağlanması yoluyla yaşam kalitesinin yükselmesini sağlamak KÖYDES projesinin amacı olarak ifade edilmektedir. Projenin uygulamaya konulduğu alanlarda içme suyu, kanalizasyon ve yol sorunlarının giderilmesini sağlamak üzere il özel idareleri, valilik ve kaymakamlık, KÖYDES iş birliği hedeflenmektedir (Ünal ve Yıldız, 2020: 105).

Su hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde uygulamaya konulan bir diğer proje çalışması Belediye Altyapısının Desteklenmesi (BELDES) Projesidir. Proje, nüfusu 10 bin altında bulunan belediyelerin altyapı ihtiyaçlarının karşılanması ve bu belediyeler tarafından sağlanan hizmetlerin kalite ve standartlarının yükseltilmesi amacıyla 2007 yılında uygulamaya konulmuştur. Proje belediye altyapısının güçlendirilmesini amacıyla 2 yıl süre ile uygulanmıştır. BELDES Projesi kapsamında, belediyelerin içme suyu ve yol altyapıları konusundaki yapım, tesis geliştirme, bakım-onarım gibi yatırımlarının gerçekleşmesi, bu kapsamda ihtiyaç duyulacak olan malzeme temini, şebekeli içme suyu tesisi bulunmayan belediyelere İller Bankası tarafından içme suyu tesisi yapımını kapsamaktadır (Bilbay, 2020:222-223).

3.2. Yeni Kamu Yönetimi Paradigmasının Türk Kamu Yönetimine Etkisi Bağlamında Türkiye'de Su Yönetiminin Dönüşümü

Çalışmada bu başlık altında yeni kamu yönetimi paradigmasının Türk kamu yönetimine nasıl etki ettiği sorusu; Türkiye'de iktisadi ve idari anlamda gerçekleştirilen yeniden yapılanma adımlarıyla yanıtlanmaktadır. Yeni kamu yönetimi paradigmasının devletin küçültülmesi, faaliyet alanının daraltılmasına yönelik söylemlerinin özelleştirme ve yerelleşme boyutuyla Türk kamu yönetimine yansması; bu yansımanın kamu hizmetlerine olan etkisi; bir kamu hizmeti olarak sağlanan su hizmeti ve yönetimine etkisi çalışmanın bu başlığıyla ilişkili alt başlıklarında değerlendirilmektedir.

3.2.1.Yeni Kamu Yönetimi Paradigmasının Türk Kamu Yönetimine Etkisi

Yeni kamu yönetimi paradigmasının neoliberal politikalarla ön plana çıkardığı devletin küçültülmesi söylemi kamu yönetimini değişim sahnesine koymuştur. Geleneksel kamu yönetimi modelinde soğrudan devletin sorumluluğunda olan kamu hizmeti; yeni kamu yönetimi paradigmasının temel kavramları olan özelleştirme, yerelleşme, etkinlik ve verimlilik, hesapverebilirlik, şeffaflık, yönetim stratejileriyle nitelik ve nicelik olarak değişikliğe uğramıştır. Kamu hizmetlerinin sağlanmasında iktisadi ve idari değişim ülkelerin gündemine alınmıştır (Parlak, 2003:348; Coşkun ve Yıldırım, 2021: 104; Köseoğlu ve Sobacı, 2015:1). Bu ülkelerden birisi de Türkiye'dir.

Genel çerçevede Türkiye’de kamu yönetiminde değişime ihtiyaç duyulmasına neden olan yeni kamu yönetimi paradigmasının etkileri şöyle sıralanabilir: (Saran, 2005: 38-39).

- Değişen ekonomik koşullar nedeniyle kamu yönetiminin mevcut haliyle halkın beklentilerini karşılayamaması,
- Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde değişim ve esnekliği engelleyen katı hükümlerin ve bürokratik uygulamaların varlığı,
- Toplumsal ve siyasal kültür yapısının, yönetime katılma isteği ve vatandaşlık bilincinin gelişmesine elverişli olmayışı,
- Bürokrasi kültürü ve yönetim anlayışının değişime karşı gösterdiği direnç.

Yeni kamu yönetimi akımının etkisiyle 1980’li yıllardan 2000’li yılların başına kadar hayata geçirilen reformlar Türkiye’de kamu yönetimi reformuna yönelik kapsamlı ve sistemli süreci örneklendirmektedir (Coşkun ve Yıldırım, 2021: 114). Bu çerçevede Türkiye’de yeni kamu yönetimi paradigmasının temel stratejilerini iktisadi ve idari reformlar çerçevesinde kümelemek mümkündür.

Yeni kamu yönetimi paradigmasının neoliberalizm temelinde gelişen ekonomik söylemleri, 1980’li yıllarla birlikte Türkiye’nin neoliberalizme yönelmesinde; özel kesimi ön plana çıkararak dışa açılma çizgisini benimsenmesinde etkili olmuştur (Çevikbaş, 2012: 20-21). İngiltere’de Thatcher, ABD’de Regan’ın neoliberal politikalara temel oluşturduğu yeni sağ söylemi, Türkiye’de Turgut Özal dönemi kamu yönetimi uygulamalarına temel oluşturmuştur (Şener ve Çolak, 2015: 408).

Yeni kamu yönetimi paradigmasının Türkiye'nin kamu yönetimi yapısını neoliberal söylemle ilişkilendiren nedenler şöyle sıralanabilir: Yurtiçinde küçük sermaye gruplarının uluslararası sermayeyle üretim fonksiyonu dışında finansal temelde ilişkili hale gelmesi, artan gelir adaletsizliği, ihracatta artış sağlansa da dışa bağımlılıkla işleyen süreçte ihracatın ithalatı karşılayacak yetkinlikte olmayışı, ekonominin dışarıdan gelecek sıcak para temelinde şekil alması, borçlanmada artış, ekonomik serbestleşme sebebiyle ortaya çıkan kırılganlık, kalkınma ve sanayileşme ekseninde kamunun yaptığı yatırımların azalması, kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesi (Taşcier, 2019: 127).

Türkiye'de yeni kamu yönetimi paradigmalarının kamu yönetimine iktisadi anlamda yansması 24 Ocak Kararları ile olmuştur. 24 Ocak Kararlarının temel amaçları şunlardır: Ekonominin dış rekabete açılması, yabancı sermayenin özendirilmesi, ihracatın arttırılması, ekonomide kamu kesiminin daraltılması, ekonomik alana devlet müdahalelerinin en aza indirilmesi, özel kesimin sermaye birikiminin özendirilmesi ve desteklenmesi, piyasa mekanizması için serbest piyasa koşullarının oluşturulması, ithal ikameci ve içe kapalı karma ekonomik modelden dışa açık liberal ekonomik modele geçilmesidir (Temizel, 2007: 96). Güler (2005)'e göre; 24 Ocak Kararları ile Türkiye'nin küreselleşme sürecindeki yönelimi; serbestleşme ve dünya piyasalarına eklemlenme şeklindedir (Güler, 2005: 207). Bu yönelim kamu hizmetlerinin; bürokrasi, açık verme, verimsizlik eleştirileriyle karşılaşmasıyla doğrudan ilişkilidir (Taşcier, 2019: 183).

24 Ocak Kararları ile uygulamaya konulan "Ekonomik İstikrar ve Yeniden Yapılanma Programı" Türkiye'de devletin küçültülmesi üzerine kurulu kalkınma politikasına geçişi; kamu iktisadi kurumları tarafından üretilen mal ve hizmetlerin piyasa koşullarına göre fiyatlarının yeniden düzenlenmesi sağlanmıştır (Turan, 2021:216-217). İhale, sözleşme, imtiyaz, emanet, yap-işlet, devret, kamu-özel iş birliği, sektörler arası iş birliği, özelleştirme, kupon yöntemi ve kamu hizmetine gönüllü katılım yöntemleri şeklinde sıralanan bu alternatifler, kamu hizmetinin sağlanmasında içinde bulunan koşulların elverişliliğine ve yasal düzenleme temelinde göre tercih edilebilmiştir (Usta ve Babaoğlu, 2019: 479-490).

Türkiye'de yeni kamu yönetimi paradigmasının devletin küçültülmesi söylemi 24 Ocak Kararları'nın etkisiyle özelleştirme stratejisiyle somut hale gelmiştir. Kamu sektöründe sunulan hizmetlerde maliyet tasarrufu, etkinlik ve hizmet kalitesi arayışı özelleştirme ilgisini ortaya çıkarmıştır (Vural, 2015: 17). Türkiye'de özelleştirme nedenleri şunlardır: Kamu sektöründe finansman sağlanan mal ve hizmetlerin üretiminin özelleştirilmesi yoluyla kamu borçlanma gerekliliğinin azaltılması, kamu sektöründe üretilen mal ve hizmetlerin finansmanının özelleştirilmesiyle devletin müdahale alanının minimum düzeyde olması, mali piyasaların güçlendirilmesine duyulan ihtiyaç, serbest piyasa ekonomisi doğrultusunda rekabet koşullarının oluşturulması, teknolojik değişikliklere uyumlu hizmet altyapısının kamu kaynakları kullanılmadan oluşturulması (Yıldırım, 2004: 20; Ünal, 2000:44).

1982 Anayasası'nda yer alan Devletleştirme ve Özelleştirme konulu 47. madde (47/3); *"Devletin, kamu iktisadi teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzel kişiliklerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların özelleştirilmesine ilişkin usul ve esas kanunla düzenlenir"* ; *"Devlet kamu iktisadi teşebbüsleri ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzel kişilere yaptırılabilir ve devredilebileceği kanunla belirlenir"* (1982 Anayasası Md.47/4) hükümleriyle özelleştirme süreçlerine anayasal zeminde yer verilmektedir.

Mevcut yasal düzenlemeler temelinde özelleştirme alanında yaşanan sorunlar 1990'lı yılların başından itibaren yeni düzenlemelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1990 yılında 473 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Kamu Ortaklığı İdaresinin Kurumsallaşması sağlanmış, 1994 yılında 530, 531,532 sayılı KHK'lar çıkarılmıştır. Anayasa Mahkemesi özelleştirmeyi düzenleyen KHK'ları iptal etmiştir. Bunu üzerine özelleştirme sürecinde ilk kapsamlı yasal düzenleme 1994 yılında 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun⁹⁰ olmuştur. Takip eden süreçte kamuda hizmet sunumunda alternatif bir yöntem olarak kullanılan yap-işlet-devret modelinin kurumsallaşması 1994 tarihli 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması

⁹⁰ Kanun için: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4046.pdf>

Hakkında Kanun⁹¹ ile mümkün olmuştur. Bu düzenlemeler devletin faaliyet gösterdiği alanın düzenlemeler çerçevesinde daraltılmasını sağlarken diğer yandan ekonomik faaliyet alanının özel sektöre açılması yönünde neoliberal politikaların devlet kontrolünde gerçekleştirilmesine zemin hazırlamaktadır (Turan, 2021: 224-225).

Türkiye özelinde özelleştirme sürecini eleştiren düşünceler; devletin ekonomi içinde aktif rol alması yönünde ideolojik bir temelle; doğal tekel niteliğindeki mal ve hizmetlerin stratejik önemi sebebiyle özel mülkiyete konu edilmesinin sakıncalı olduğu, bu yönde hayata geçirilecek uygulamaların ülkelerin bağımsızlığı açısından zararlı sonuçlar doğurabileceği, ortaya çıkan sonuçların bireysel değil toplumsal etki ortaya çıkaracağı yönünde kümelenmektedir (Güler, 2005). Diğer yanda özelleştirmenin kamuya ait iktisadi faaliyetlerde etkinlik ve verimlilik sonucunu ortaya çıkaracağı yönünde uygulamaları destekleyen düşüncelere ulaşmak mümkündür. Kamu yatırımlarına kaynak yaratmak, devletin doğrudan ekonomik etkinlikte bulunması yerine, bu alanı özel girişime bırakarak düzenleyici ve denetleyici pozisyona geçmesiyle hantal ve istismara açık yapıların ortadan kaldırılacağı ileri sürülmektedir (Uysal, 2017:185).

1982 Anayasası'nın 123. maddesinde “*Kamu tüzel kişiliği ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.*” hükmü yer almaktadır. Bu düzenleme temelinde bağımsız idari otoriteler anayasadan temel olarak oluşturulmuş kamu tüzel kişiliği özelliği taşımaktadır. Sobacı (2006)'a göre, bağımsız idari otoriteler sahip oldukları kamu tüzel kişiliği, organik ve işlevsel bağımsızlık özellikleriyle merkezi ve yerinden yönetim kuruluşlarından farklı, hizmet yerinden yönetim kuruluşları ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından farklı olmaları sebebiyle ayrı bir kategoride kabul edilmelidir (Sobacı, 2006:171).

Devlet tarafından özelleştirilmeleri neticesinde serbest piyasa içinde özel kesim tarafından sunulan mal ve hizmetlerin düzenlenmesi ve denetlenmesi ihtiyacının karşılanması anlamına gelen regülasyon kavramının kurumsal yapısı olarak bağımsız idari otoriteler, düzenleyici ve denetleyici kurumlar, üst kurullar

⁹¹ Kanun için: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3996.pdf>

adıylı regölasyon kurumları olmuştur (Avcı, 2014: 127). Türkiye'de Bağımsız idari otoriteler şunlardır (Eryılmaz, 2013: 255). Sermaye Piyasası Kurulu (1981), Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (1994), Rekabet Kurumu (1994), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu(1999), Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (2000), Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (2001), Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu (2002), Kamu İhale Kurumu (2002), Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (2011). Bu kurumlar, serbest piyasa ekonomisi temelinde üretilmiş ve kamu yönetiminde ayrı bir yapı olarak örgütlenme modeliyle yer almıştır (Eryılmaz, 2013: 254). Faaliyet alanları bakımından üst kurullar, piyasa ekonomisinin düzenlenmesi, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması, idarenin keyfilığının önlenmesi, kamu sektöründe kural koyma, düzenleme, uygulama, aktörler arası çatışmaları çözme, piyasanın gelişmesini teşvik etmek için araştırma ve eğitim faaliyetlerin katkı sağlama yönünde yetki ve sorumlulukla donatılmışlardır (Eryılmaz, 2013:253-254; Tan, 2003:500).

Türkiye'de yeni kamu yönetimi paradigmasının ekonomik temelde kamu yönetimi ve hizmetlerinde dönüşüm sürecine etkileyen adımlardan bir diğeri uluslararası ekonomik antlaşmalardır. Ülkelerin iç hukukuna yansıtılması zorunlu olan bu antlaşmalardan biri Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS)'dır. Bu antlaşma, kamu hizmetlerinin uluslararası ticaretin temel konularından biri olmasını sağlayan düzenleme, ortak kullanılan varlıklara ve kamu hizmetinde meta dışı alanlara sermayenin etki etmesini sağlayan, kamu yararı hedefli kamu hizmeti anlayışında değışiklik meydana getirme özelliğindedir (Bayramoğlu, 2005: 96).

Yeni kamu yönetimi paradigmasının iktisadi temelde Türkiye'ye yansması; 1980'li yıllardan sonra Türkiye'de yeni kamu yönetimi ilerleyişini idari alanda reform gündemiyle ön planda tutulmuştur. Kamu yönetiminde reformu içeren yeniden yapılanma çalışmaları genel çerçevede şöyle özetlenebilir:

1990 Sonrası Türkiye'de kamu yönetimi reform çalışmaları kapsamında yapılan en kapsamlı düzenleme olarak 5227 sayılı Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılanması Hakkında Kanun Tasarısı (KYTKT) gösterilmektedir. Meclisten geçen ancak yasalaşamayan bu çalışma, kamu yönetiminin değışimini ve kendinden sonra gelecek tüm reform çalışmalarını etkilemesi bakımından önemlidir

(Canpolat, 2009: 11-12). Tasarı, merkezi yönetimin asıl ve genel yetkili, yerel yönetimlerin ise yetki genişliği-yerinden yönetim ilkeleri gereğince ikincil yetkili olduğuna dayanan temel düşüncenin değişmesi yönünde önemli bir adım atmıştır. KYTKT temel amacı; katılımcı, saydam, hesap verebilir, insan hak ve özgürlüklerini esas alan bir kamu yönetimin oluşturulmak, merkezi idare teşkilatının yeniden yapılandırılması ve kamu hizmetlerine ilişkin temel ilke ve esasları belirlemektir (Başbakanlık, 2004: 1).

Yasalaşamayan Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı kapsamında şekillenen reform süreci, Başbakanlık tarafından hazırlanan ve kamu yönetimi reformları ile ilgili “*Değişimin Yönetimi İçin Yönetimde Değişim*” adlı bir rapor hazırlanmıştır. Bu raporda kamu yönetimine ilişkin temel sorunların dört temel açığı ortaya çıkardığı ifade edilmiştir. Bunlar; Stratejik açık, bütçe açığı, performans açığı ve güven açığıdır (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 66).

Yeni kamu yönetimi paradigmasının temel kavramları olan hesapverebilirlik, şeffaflık, etkinlik ve verimlilik, katılım, yerelleşme, yönetişim kavramlarının Türkiye’de kamu yönetimine yansımaları yasal çerçevede yapılan çeşitli düzenlemelerle sağlanmıştır. Bunlardan biri, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ’dur. 2003 tarihinde kabul edilen 5018 sayılı Kanun’un amacı; “*Kalkınma planları ve programlarında yer alan politika ve hedefler doğrultusunda kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılmasını, hesap verebilirliği ve mali saydamlığı sağlamak; kamu mali yönetim yapısını ve işleyişini, kamu bütçesinin hazırlanmasını, uygulanmasını, tüm mali işlemlerin muhasebeleştirilmesini, raporlanmasını ve mali kontrolünü düzenlemektir.*” Bu kanunla devletin yeni örgütlenmesinin gelir ve harcama sistemi oluşturulmakta, kamu kaynak yönetimi yasal olarak yeniden yapılandırılmaktadır (Özel, 2008: 252). İdari alanda reform gündemine gelen diğer düzenlemeler ise; 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu; 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve yerel yönetim reformları şeklinde özetlenebilir (Coşkun ve Yıldırım, 2021: 131; Özsalmanlı, 2010: 245). Bu reform adımları yeni kamu yönetimi paradigmasının temel kavramlarından olan

hesapverebilirlik ve şeffaflık ilkesinin Türk kamu yönetimine yansımaları temsil etmektedir (Öktem ve Çiftçi, 2016: 113).

Yeni kamu yönetimi paradigmasının Türkiye'de kamu yönetiminde dönüşüm sürecine etki eden bir diğer adımı, yerelleşmedir. Yeni kamu yönetimi anlayışının Türkiye'de yerel yönetim reform sürecine yansımaları yerel yönetimlere yönelik yasal düzenlemeleri ortaya çıkarmıştır. Türkiye'de yerel yönetimlerin yeniden yapılanmasına yönelik temel yasal düzenlemeler şunlardır: 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'dur (Çöpoğlu, 2017:9).

1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanunu 2005 tarihli 5393 Sayılı Belediye Kanunu ile değiştirilmiştir. Kanun, belediye sayılarını azaltılmış ve belediye kurulması için gerekli şartları zorlaştırmıştır. Belediye kurulabilmesi için yerleşim yeri sınırı ve nüfusuna ilişkin bir sınırlama getirmiştir. Belediye tüzel kişiliğinin hangi hallerde kazanılabileceğini, hangi hallerde kaybedilebileceğini yasal çerçevede tanımlamıştır. Belediyelerin görev alanları genişletilmiş, meclislerin işlevselliği artırılmış, stratejik plan, norm kadro, acil eylem planı gibi düzenlemeler kanunda yerini almıştır. Kanun belediyelerin hizmet sunumlarında etkinlik ve verimlilik sağlamak üzere alternatif hizmet yöntemlerinden faydalanmasına yasal zemin oluşturmuştur. Kanun belediyelere genel yetki ilkesini getirmiş, belediye hizmetlerinin vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle gerçekleştirileceğine yönelik yerellik ilkesinin uygulamaya geçirilmesini sağlamıştır. Yerel katılım yönünde kent konseyleri düzenlemesine kanunda yer verilmiş, belediye hizmetlerine gönüllü katılım imkanı sağlanmıştır (5393 sayılı Kanun; Genç, 2019:104-105).

1982 Anayasasının 127/3 "*Büyük yerleşim yerleri için özel yönetim modelleri kurulabilir*" maddesine dayanılarak büyükşehir belediye modelinin devreye girmesi

bir yerelleşme adımı olarak ortaya çıkmıştır. 1984 tarihli ve 195 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, “*Belediye hudutları içinde birden fazla ilçe bulunan şehirler*” büyükşehir olarak tanımlamıştır. 1984 tarihli yerel seçimlerin ardından, 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu yürürlüğe girmiş⁹², 195 sayılı KHK yürürlükten kaldırılmıştır (Gül vd., 2014: 176). Kanun ile büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyesi olmak üzere iki düzeyli ve merkezi bir anakent yönetim yapısı öngörülmüştür. Belediye sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan şehirler; İstanbul, Ankara ve İzmir’de il belediyeleri büyükşehir belediyelerine dönüştürülmüş, büyük yerleşim yerleri için özel yönetim modeli olan Büyükşehir Belediye Modeli Türkiye’de uygulamaya konulmuştur (Gül ve Batman, 2015: 328).

Türkiye’de büyükşehir belediye modeli, dikey olarak koordine edilmiş iki kademeli metropoliten yönetim modelin bir temsiline dayanmaktadır (Arıkboğa, 2015:191). Bu modelde, il ölçeğinde sağlanan hizmetlerin yönetimi ile metropol yönetimi bir arada bulunur. Metropol alanın tümünde ya da önemli bir kısmında örgütlenmiş bir üst kademe ve alanın küçük bölümlerinde örgütlenmiş ayrı tüzel kişiliğe sahip alt kademe yerel yönetim birimleri bulunur. İki kademedен oluşan yönetim yapısında koordinasyon, denetim ve büyük ölçekli hizmetlerin sorumluluğu üst kademenin üzerindedir. Üst kademe ve alt kademe arasında hizmetler ve organlar arası ilişkiler dikey bir koordinasyon çerçevesinde devam eder (Oktay, 2016: 65).

Modelin uygulamadaki avantajlarını Arıkboğa (2015), birkaç başlıkta vurgulamaktadır. Kamu hizmetleri üst ve alt kademe arasında daha rasyonel biçimde bölüştürülebilir. Makro ölçekte stratejik bir bakış açısı geliştirilebilir. Farklılıkları öncelikleri arasına koyan politikaların belirlenen stratejilerle birlikte uygulanması mümkün hale gelir. Yönetime katılım daha iyi sağlanabilir. Hizmet politikalarını çeşitlendirir ve rekabeti artırır (Arıkboğa, 2015:191). Büyükşehir belediyelerine bağlı olarak su hizmetlerinin gerçekleşmesinden sorumlu olan su ve kanalizasyon idareleri, hizmetlerin sağlanmasında teknik organizasyon olma özelliği ile özel amaçlı yönetim modeline karşılık gelmektedir (Oktay, 2016:65).

⁹² 27 Haziran 1984

Kamu yönetiminde paradigma değişiminin etkisiyle Büyükşehir Belediye Modeline değişiklik meydana getiren düzenleme 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'dur. Kanun ile büyükşehir belediyesi sınırlarına hem ölçek hem de nüfus kriteri getirilmiştir. 5216 sayılı Kanuna göre bir yerde büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için; en az üç ilçe veya alt kademe belediyesinin varlığı, Belediye sınırları içindeki ve bu sınırlara en fazla 10.000 metre uzaklıktaki yerleşim birimlerinin toplam nüfusunun 750.000 olması şartı; fiziki yerleşim ve ekonomik gelişmişliğin büyükşehir belediyesi kurulmasını gerektirmesi koşullarının sağlanması gerekmektedir (Tuzcuoğlu, 2007: 53; 5216 sayılı Kanun, Md.4).

Kanunla getirilen diğer düzenlemeler şöyle sıralanabilir: Büyükşehir dahilindeki her türlü taşımacılık ve toplu ulaşım da büyükşehir belediyesi yetkilendirilmiş ve il trafik komisyonlarının yetkilerinin büyükşehir tarafından kullanılması benimsenmiştir (m.9). Düzenleme ile büyükşehir belediyeleri güçlendirilmiştir. Büyükşehir belediye meclislerine diğer belediyelerde olduğu gibi her ay toplanma zorunluluğu getirilmiştir (m.13). Büyükşehir belediyelerinin meclis kararları üzerindeki vali onayı prosedürü kaldırılmıştır. Kararların kesinleştiği tarihten itibaren en geç yedi gün içinde mahallin en büyük mülki amirine gönderilmesi usulü benimsenmiştir. Mülki idare amirine gönderilmeyen kararlar yürürlüğe giremeyecektir (m.14). Büyükşehir belediyelerine ilçe ve ilk kademe belediyelerinin imar uygulamalarını denetleme yetkisi verilmiştir (m.7). Böylece büyükşehir dahilinde imar bütünlüğünün sağlanması amaçlanmıştır. Büyükşehir belediye encümenine belediye meclisinden seçilecek üyelerin de katılması öngörülerek sadece atanmış üyelerden oluşmasına son verilmiştir (m.16). Büyükşehir belediye başkanına nüfusa göre 5 ila 10 arasında danışman görevlendirme imkanı verilmiştir (m.20). Büyükşehir belediyesinin sermaye çoğunluğuna sahip olduğu şirketlere, büyükşehir belediyesinin kendisine ait büfe, otopark ve çay bahçelerinin işletilmesini ihale mevzuatına tabi olmadan devretme imkanı sağlanmıştır (m.26). Büyükşehir dahilindeki belediyeler arasında ihtilaf çıkması durumunda büyükşehir belediye meclisinin yönlendirici ve düzenleyici karar alınmasına imkan tanınmıştır (m.27)(5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu; Eren, 2011: 95-96).

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile kurulan il özel idareleri Anayasanın 127. maddesinde tanımlanan mahalli idarelerden biridir. İl halkının mahalli müşterek nitelikli ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi olan il özel idarelerinin karar, yürütme ve danışma organları 5302 sayılı Kanunda düzenlenmektedir. İl genel meclisi, il özel idaresinin karar organıdır ve ilgili kanunda gösterilen esas ve usullere göre ildeki seçmenler tarafından seçilmiş üyelerden oluşur (5302 Sayılı Kanun, Md.9). İl genel meclisinin görev ve yetkileri (5302 Sayılı Kanun, Md.10), ve meclisin işleyiş süreçlerine (5302 Sayılı Kanun, Md.11-24) kanun kapsamında yer verilmektedir. Merkezi yönetim ve yerinden yönetim teşkilatlarında görevli olan valinin görev ve yetkilerine 5302 Sayılı Kanun, Md..30 yer verilmiştir.

Yeni kamu yönetimi paradigmasının Türkiye'de yerelleşme adımlarına etki eden düzenlemelerinden bir diğeri, 5355 Sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'dur. 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, mahalli idare birliklerine yönelik ilk kanun düzenlemesidir. Kanuna göre, kamu tüzel kişisi olan ve yerel hizmetlerin etkin bir şekilde götürülebilmesi için kurulan birlikler, yerel yönetim birimlerinin sahip olduğu hak ve görevleri, görev alanı ile ilişkili olarak üstlenebilmektedir. Bu birlikler, özellikle belediyelerin sahip olduğu hak ve yetkiye denk bir konumdadır. Bu bağlamda kamulaştırma için kamu yararı kararı almak, hizmetler için ücret belirlemek veya ceza vermek hakkına sahiptir. Birlikler yatırım planlaması ve çalışması yaparak hizmet görebileceği gibi, bu hizmeti özel sektöre de devredilebilir.

5355 sayılı Kanuna göre; yerel yönetim birimlerinin siyasi niteliklerinden bağımsız olarak kendi aralarında oluşturdukları bir tüzükle kamu tüzel kişiliği faaliyet çerçevesini çizmektedir. Birliklerin kuruluşunda Cumhurbaşkanı izni gerekli olmakla birlikte; birliklere yeni üye katılımında veya birliklerin sona ermesinde bir izin ihtiyacı bulunmamakta, birlik meclisinin kararı yeterli görülmektedir (5355 Sayılı Kanun, md.4-5-6-7).

5355 sayılı Kanun temelinde idari ve mali anlamda hareket alanı oluşturulan yerel yönetim birliklere yönelik olumlu yönde değerlendirmeler şunlardır: Yerelde ihtiyaç duyulan hizmetler için amaç birliği etrafında bir araya gelmeyi sağlaması, karar alma ve uygulamada iş birliği ve koordinasyon temellinde hareket edilmeye

imkan vermesi, dağınık yerleşimlerin hizmet sağlama amacıyla toplanması sonucunda kaynak kaybının önlenebilme potansiyeli, farklı siyasi görüş ve mali yeterlilikler bir yana bırakılarak bir hizmetin sağlanmasında yeni bir kurumsallaşma meydana getirmesi, tarafların oluşturulan kurumsallaşmada iş birliği ve katılım kapasitesiyle bir yönetim stratejisi geliştirebilmesi, yerel potansiyele odaklanılarak planlamaların yapılabilmesi (Tek Turan, 2016: 85-86; Yılmaz, 2018:750).

Yerel yönetimler düzeyinde, özellikle parçalı yerel yönetim modelinde yer alan küçük ölçekli yerel yönetim birimlerinin farklılaşan hizmet sunumlarında standartlaşmayı sağlamak, sağlanan hizmetlerde kalite ve vatandaş memnuniyeti yakalamak, kaynak verimliliği için yerel düzeyde iş birliği ve koordinasyon sağlamak yerel yönetim birimlerinin kapasitelerinin geliştirilmesini gerektirmektedir. Bu temelde oluşturulan yerel yönetim birliklerinin, yerel yönetim birimleri arasında personelin teknik kapasitesinden faydalanmak ve mevcut kapasiteyi geliştirmek, birimler arası iş birliğini arttırmak özelliğiyle bir yönetim temeli oluşturmak, hizmet niteliğini arttıracak birimlerin örgütsel yapı içinde oluşturulmasını sağlamak anlamında olumlu etkiler ortaya çıkaracağı vurgulanmaktadır (Yılmaz, 2018:746).

Yerel yönetim birliklerine yönelik olumlu bir diğer değerlendirme, coğrafi bölge özelinde oluşturulan yerel yönetim birliklerinin üyelerinin kurumsal kapasitesini geliştirme yönünde ortaya çıkardığı etkiye yöneliktir. Özellikle coğrafi bölge ölçeğinde (Marmara Belediyeler Birliği) ve ülke düzeyinde (Türkiye Belediyeler Birliği) oluşturulan birliklerin etkisi bu çerçevede ön plana çıkarılmaktadır (Yılmaz, 2018:746).

Yerel yönetim birlikleri kanunen varlık gösteren bir yapı olmakla birlikte, uygulamada ön planda tutulan bir yapı olarak görülmediği olumlu olmayan tespitlerin ilkidir (Zeren ve Çubuk, 2020: 392). Yerel yönetim birliklerinin finansal adımların atılmasına garanti sağlama yönüyle zayıf kalmasının yerel yönetimler düzeyinde orta ve uzun vadede plan yapabilme yeteneğini azalttığı bir diğer tespittir (Tek Turan, 2016: 82). Yerel yönetim birimlerinin birlik üyesi olmasının hangi gereklilik halinde mümkün olduğuna yönelik bir gösterge söz konusu olmaması olumsuz bir etki olarak değerlendirilmektedir (Keleş, 2009:294). Yerel yönetim birliklerinin yasal çerçevede kurumsallaşmaya elverişli bir yapı olarak tanımlanmakla birlikte, uygulama süreçlerinde birlik kuruluşu için izin şartı olması

birliklerin kurulumu için bir başlangıç engeli olarak işlevsel görülmemektedir (Eryiğit, 2016: 291).

Yeni kamu yönetimi paradigmasının Türk kamu yönetiminde idari reforms sürecine bir diğer etkisi 2008 tarihli 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'dur. Düzenleme ile BŞB sınırları içinde ilk kademe belediyelerinin varlığına son vermiştir. Düzenleme ile ilk kademe belediyeleri bağlı oldukları ilçelere mahalle olarak bağlanmıştır (5747 Sayılı Kanun). Kanun Türkiye'de yerel yönetim birimlerinin hizmet ölçeğinin yeniden belirlenmesine yönelik ilk adım özelliği göstermekte; yeni kamu yönetimi paradigmasının etkinlik ve verimlilik kavramına tesir etmektedir.

Devletin yeniden yapılanma temel stratejisini belirleyen yeni kamu yönetimi modeli, kamu hizmetlerinin ticarileştirilmesi ve piyasa mekanizmasının faaliyet alanında yer alabilmesi için kent yönetimlerinin rekabet temelinde yeni kentsel politikalar geliştirmesini tetiklemiştir. Yerel yönetimler, kent yönetim sorumlulukları kapsamında kendilerinden beklenen işlevleri yerine getirmek için uygun ölçek arayışları içinde kalmıştır. Hizmet üretimi ve dağıtımı ekseninde ele alınan ölçek ekonomisi, yerel yönetimler arasında yapılacak birleştirmelerle daha büyük ölçekte yetki sahibi olan yönetimlerin, yerel kamu hizmetlerinin kişi başına hizmet maliyetinin azalacağını vurgulamaktadır. Bu etkinin gerçekleşebilmesi için temel değişkenler olarak üretim sürecinde sermaye yoğunluğu, üretim faktörlerinin bölünmezliği, ölçeğe duyarlı teknolojilerin maliyeti ve bulunabilirliği, hizmetin dağıtım alanı ve maliyeti sıralanmaktadır (Çınar, 2009:282).

Yerel yönetimlerin kurumsal ve idari açıdan güçlendirilmesi, kamu hizmeti sağlama kapasitelerinin arttırılması, kamu hizmetlerinin sağlanmasında alternatif yöntemlerin kullanılması için yerel yönetimlere ve özel sektöre yetki ve görevlerin aktarılması, bazı kamu hizmetleri için sübvansiyonların kaldırılması ve kullanan öder ilkesinin kullanılması yönünde atılan adımlar merkezi yönetimler yerine küreselle yerel arasında doğrudan bir bağlantı kurmayı sağlayacak ölçek arayışlarını da beraberinde getirmiştir (Çınar, 2009: 281). Bu etkiyle, Türkiye'de yerel yönetimlerin yeniden ölçeklendirilmesinde son adım 2012 tarihli, 6360 Sayılı On Dört İlde

Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'dur. Kanun, Türkiye'de bu etkinin yerelleşme ve özelleştirme süreçlerinin bir örneği olarak görülmektedir (Gönüllük, 2019:109).

6360 sayılı Kanunun gerekçesinde “küreselleşmiş bir dünyada, kamu yönetiminde etkililik ve verimliliği artırmak, yönetsel kapasite ve koordinasyon eksikliği nedeniyle ortaya çıkan sorunları giderebilmek, vatandaşın yönetim sürecine daha fazla katılımını sağlamak, parçalı planlar yerine bütüncül-bölgesel çapta planlar yapmak”⁹³ ifadesine yer verilmektedir. Ölçek ekonomisinin sağlayacağı faydaları temel gerekçeleri içinde sıralayan 6360 sayılı Kanun, yerel yönetimlerin etkin hizmet üretme kapasitesine sahip hale getirilmesi, küçük ölçekli planların bütüncül olarak tüm büyükşehir bölgesini kapsayan ve makro politikaları belirleyen bir çerçeve içinde ele alınmasını vurgulamaktadır. Belirli bir alanda sunulan hizmetlerden sorumlu birden fazla birimin varlığı halinde sunulan hizmetlerde etkinliğin sağlanamayacağı; bu sebeple, büyük yerleşim alanlarında koordinasyonu sağlayacak birimlere olan ihtiyaca vurgu yapılmaktadır (6360 sayılı Kanun gerekçesi, 2012: 3). Bu ihtiyaç gözetilerek 6360 sayılı Kanunla, tüm il alanı büyükşehir belediye sınırları olarak belirlenmiştir (Adıgüzel, 2012: 168).

6360 Sayılı Kanuna göre büyükşehir belediyesi; sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisidir (6360 Sayılı kanun, Md.4). Kanunla büyükşehir belediyelerinin hizmet ölçeği genişletilmiş, il mülki sınırı olarak belirlenmiştir. Yeni kurulan büyükşehirlerle ve 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile sınırları genişletilmiş olan İstanbul ve Kocaeli'ye ek olarak Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri, Konya, Mersin, Sakarya ve Samsun büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırları olarak yeniden düzenlenmiştir.

6360 Sayılı Kanunla büyükşehir ilçe belediyelerinin yetkili oldukları alan ilçe sınırı olarak belirlenmiş; ilçe belediyeleri ile büyükşehir belediyelerinin yetkili

⁹³ 6360 sayılı Yasanın gerekçesi için bkz.:<http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0690.pdf>

oldukları alan ve hizmetlerde değişiklikler yapılmıştır. Büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için nüfus şartı esasını ön planda tutan Kanun; 750 bin nüfus şartını sağlayan illerde büyükşehir belediyesi kurulmasına yasal zemin oluşturmuştur. Bu etkiyle Büyükşehir statüsünde yönetilen belediye sayısı 16'dan 30'a çıkarılmıştır. Bu düzenlemeyle Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van illerinde sınırları il mülki sınırları olmak üzere aynı adla on dört büyükşehir belediyesi kurulmuştur.

6360 sayılı Kanun Türkiye'nin idari yapı sayısında da değişiklik yapmıştır. Kanunla büyükşehir belediyesi statüsü alan illerde anayasal temelde tanımlanan il özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. İl özel idarelerinin görev, yetki, sorumluluk, personel, mal, hak, borç ve alacakları ile gelirleri ilgi alanına göre kamu kurumlarına devredilmiştir. Bu düzenleme ile idari kademelerde sadeleşme yoluna gidilmiş; büyükşehir belediyesi modelinin iki kademeli yapısında büyükşehir belediyesi ve büyükşehir ilçe belediyesi dengesiyle yerel hizmetlerin sürdürülmesine yönelik bir denge oluşturulmuştur. BŞB modeline geçen il özel idaresinin tüzel kişiliğinin kaldırıldığı illerde valilerin il özel idarelerindeki görev, yetki ve sorumlulukları sona erdirilmiştir. Valilerin yerel yönetimlerle ilgili yetkileri, bir merkezi yönetim birimi olarak kurulan Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı (YİKOB) devredilmiştir. 2016 yılında tüzel kişilik ve özel bir bütçe tanımlaması yapılarak YİKOB, il özel idaresine sahip olan sorumluluklar temelinde yatırım projelerini merkezi yönetim ile yürüten bir kurum olarak yapılandırılmıştır (Eryiğit ve Akpınar, 2020:234).

Bütün büyükşehirlerdeki köylerin tüzel kişiliklerine son verilerek, köyler mahalleye dönüştürülmüş ve ilçe ya da büyükşehir belediyelerine bağlanmış; bucak yönetimleri ve tüzel kişilikleri kaldırılmıştır. Kanunla bazı yerleşim yerlerindeki mahalle ve köyler birleştirilerek ilçe yapılmış, bazı mahalleler ayrılarak başka belediyeler bağlanmıştır. Kanunla mahalle yapılan kırsal yerleşim yerlerindeki uygulamasında 5 yıllık bir geçiş dönemi öngörülmüştür. Büyükşehir belediyesinde ilçe belediyesi olmak için nüfus şartı 20 bin olarak belirlenmiştir. Mahalle kurulabilmesi için nüfus şartı 500 olarak belirlenmiştir. Büyükşehir belediye sınırları içinde bulunan köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür.

Köyden mahalleye dönüşen yerleşim yerlerinin altyapı hizmetleri için belediye ve bağlı idarelere yatırım bütçelerinin %10'unu 10 yıl süre ile ayırma zorunluluğu getirilmiş ve bu yerlerde etkin hizmet sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması yönünde düzenleme yapılmıştır (Zengin, 2014: 105). Ayrıca ilçe belediyelerinin mahalleye dönüşen köylerde yapılacak ticari amaç taşımayan yapılar için yörenin mimari özelliklerine uygun tip mimari proje yapılabilmesi yönünde düzenlemeye de Kanunda yer verilmiştir.

Sınırları genişletilen BŞB ve ilçe belediyelerine Genel Bütçe Vergi Gelirleri'nden (GBVG) aktarılan payların oranları değiştirilmiştir. GBVG tahsilatı toplamının %1,50'si büyükşehir dışındaki belediyelere,%6'lık pay büyükşehir belediyelerine; % 4,50'si büyükşehirlerdeki ilçe belediyelerine ve % 0,5'i il özel idarelerine ayrılmıştır. Yeni düzenleme ile büyükşehir belediyelerine GBVG tahsilatı toplamından aktarılacak %6'lık payın, dağıtımı ve paylaştırılması konusunda nüfusun yanı sıra yüzölçümü ölçütünün de dikkate alınacağı ifade edilmiştir. Bu düzenlemenin, yüzölçümü fazla olan ve bundan dolayı daha geniş alanlara kentsel hizmet götürmek zorunda kalan büyükşehir belediyeleri için olumlu bir düzenleme olduğu yönünde değerlendirmeler bulunmaktadır (Adıgüzel, 2012: 169).Söz konusu değişiklikler 2014 yerel seçimleri neticesinde uygulamaya konulmuştur.

Kanun ile mahalli idare birliklerinin başkanının, birlik merkezinin bulunduğu ilin valisi olma durumu değiştirilmiştir. Bu düzenleme yerine mahalli idare birlikleri başkanının birlik üyesi illerin valileri arasından seçilme esası getirilmiştir. Düzenlemeyle illerin birlik başkanlığı düzeyinde temsiliyetinde eşitlik sağlanmıştır. Mahalli idare birliklerine ilişkin diğer bir düzenleme 6360 sayılı Kanun ile tüzel kişiliği kaldırılan belediye, il özel idaresi ve köylerden oluşan veya söz konusu kanun ile amaçları ortadan kaldırılan mahalli idare birliklerinin yerel seçimlerden önce tasfiye edilmesidir (İzci ve Turan, 2013: 133).

Büyükşehir ve büyükşehir ilçe belediyeleri arasında görev ve yetki bölüşümü 6360 sayılı Kanunla yeniden düzenlenmiştir. Büyükşehir belediyesine 5216 sayılı Kanunla verilen görevlere ek olarak; karla mücadele, köy meydanı ve anayollarıyla köyü ilçeye bağlayan yolların yapımı, bu yollardaki reklam ve ilan işleri; çöp

toplama, evlendirme, cenaze ve defin hizmetleri; büyükşehir yetkisinde kalan imar işleri; yol, yörenin mimari özelliklerine uygun tip mimari proje yapmak ve yaptırmak da eklenmiştir.

Türkiye'de yerel yönetim yapısında değişiklikler meydana getiren 6360 sayılı Kanun'a yönelik olumlu ve olumsuz değerlendirmelere literatürde ulaşmak mümkündür. Kanun kapsamında yapılan olumlu değerlendirmeler şunlardır:

Yerel yönetimler düzeyinde yönetim kademelerinde sadeleşmeyi getirmesi sebebiyle; uygulama süreçlerinde etkinlik ve verimliliğin ortaya çıkması; yönetim ölçeğini il sınırlarında tek tipleştirilmesiyle farklı ölçeklerdeki uygulamaların⁹⁴sona erdirilmesi (Gül ve Batman, 2013:30); Ulaşım, çevre, altyapı hizmetleri, kentsel dönüşüm gibi konularda ihtiyaçların karşılanması için getirilen planlarda, projelerdeki izin/onay safhalarında farklı kurumların, yönetimlerin yer alması sürecin uzamasına ve verimsiz çıktıların oluşmasına neden olan yerel yönetimler düzeyinde uygulamada karşılaşılan muhatap sorununun çözülmesidir (Can, 2013: 268).

Büyükşehir belediye sınırları içinde köy, belde belediyesi ve il özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırılmasıyla ilde yerel yönetimler düzeyinde asli yetkili birimler olarak büyükşehir belediyeleri, alt kademede ise büyükşehir ilçe belediyeleri birtakım hizmetlerin sunumunda yetkilendirilmiştir. Bu yönüyle düzenleme; yetki ve görev çelişkilerinden kaynaklanan gecikmelerin ve hataların en aza indirilmesi mümkün hale getirmesi yönüyle olumlanmaktadır (Can, 2013: 269).

Mali yetersizlik ve buna bağlı olarak nitelikli personel eksikliği içinde olan köy yönetimleri ve belde belediyelerinin büyükşehir belediyesi sınırlarında tüzel kişiliklerinin kaldırılması; bağlı oldukları ilçe belediyesine mahalle olarak bağlanması halinde birimlerin ilçe belediyelerine sağlanan imkanlardan yararlanarak söz konusu sorunlarının önüne geçilebilmesi; büyükşehir belediyesi sınırlarında kalan ilçe belediyelerinin hizmet ölçeğinin de ilçe sınırlarına kadar genişletilmesi

⁹⁴İstanbul ve Kocaeli illerinde 5216 sayılı Kanunla gelen il sınırında büyükşehir yönetimi, diğer on dört büyükşehir belediyesinde⁹⁴yine 5216 sayılı Kanunla gelen yarıçapa dayalı büyükşehir belediye sistemi, Denizli'de 2006 tarihli düzenleme ile bütünleşik kent modeli, Özel amaçlı metropoliten hizmet yapıları ve hizmet anlaşmaları ile genellikle kırsal özellikler taşıyan yerel yönetimler arası hizmet birlikleridir.

(Güngör, 2012: 22); il düzeyinde tek bir otoritenin eş güdümünde planlama yapılması, aynı il sınırları içinde parçalı, birbiriyle uyumsuz ya da çelişen, eş güdüm içinde hazırlanmamış, dar yerel çıkar ve beklentilerle, farklı yerel birimler tarafından hazırlanmış çok sayıda planının varlığından daha olumlu sonuçlara ulaşılması yönüyle kanun olumlanmaktadır (Genç, 2014: 6).

6360 Sayılı Kanun'a yönelik olumsuz değerlendirmeler ise şöyledir: Kanuna yönelik olumsuz bir değerlendirme hizmet ölçeğine yöneliktir. Büyükşehir belediyesinin sorumlu olduğu yerleşim alanının genişletilmesine ve alt birimlerin sayısının azaltılmasına paralel olarak ortalama maliyetlerde azalışların söz konusu olması mümkün olmaktadır. Ancak, en uygun büyüklük sınırının aşılması ve kentlerin gereğinden daha fazla büyümesi halinde nüfus yığılmalarının ortaya çıkması da muhtemeldir. Bu durumda, beklenilenin aksine maliyetlerde artış ve kazançlarda azalışın meydana gelmesi kanundan beklenen faydadan uzaklaşılmasına neden olacağı yönünde olumsuz değerlendirilmektedir (Arıkboğa, 2013: 85; Keleş, 2012:7). Yasa, büyükşehir alanında sunulan hizmetlerin tek elden yürütülmesi ile ortaya çıkacak ölçek ekonomileri sayesinde; hizmetlerin etkin, koordineli, zamanında, kaliteli, daha az kaynakla, daha verimli olabileceğini öngörmektedir. Ancak, yasanın temel gerekçelerinden olan ölçek ekonomisi (etkinlik ilkesi) ile demokratik işleyiş, katılım, yerindelik ilkesi arasındaki ters orantıya dikkat çekilmektedir (İzci ve Turan, 2013: 136).

Yasa kapsamında gelen bir diğer olumsuz eleştiri, katılım-yerelleşme ve ölçek-koordinasyon ilkelerinin dengelenmesi gerekliliğine (Koyuncu ve Köroğlu, 2012: 3). Etkin hizmet sunumu, hizmetlerin; erişilebilir, hızlı, kaliteli, verimli ve en düşük maliyetle üretilmesini ifade etmektedir. Kentte, hizmet sunulacak alanın büyüklüğü, kentsel ekonomik altyapı, kentsel teknoloji seviyesi gibi etkenler kentsel alanda sunulan hizmetlerin maliyetini belirleyen önemli faktörlerdir. Bunların hepsini barındıran kentler, kır ve kent yapısı kaynaşmış yapısal olarak bütünleşmiş alanlardır. Her bir yerleşim alanının kırsal ve kentsel alanı, yüzölçümü, hizmet talepleri ve nüfusları birbirinden farklı olabilmektedir. 6360 sayılı Kanunla büyükşehir belediyesi olan pek çok ilin bu farklılıkta olması, bütünleşik alanlara

sahip olmaması sebebiyle düzenleme olumsuz değerlendirilmektedir (Gül ve Batman, 2013: 37-38; Güler, 2012).

Yasa ile sorumluluk alanı genişleyen büyükşehir belediye yönetiminin ve karar organı olan meclisin iş yükü ve yoğunluğunun artacağına dikkat çekilmiştir. İlçe belediyelerinin tüzel kişiliklerini sınırlayan, il bütününden oy alarak seçilen belediye başkanını öne çıkaran düzenleme bu yönüyle demokratik olma işlevini yitirdiği yönünde eleştirilmektedir (Görmez, 2013).

Yeni kamu yönetimi paradigmasının Türkiye'yi etkileyen stratejilerine yönelen eleştiriler tespit edilmektedir. Fırsat eşitliği bağlamında kamu hizmetlerinin sunumunda eşitlik temelinde ilerlemenin hukuk devleti ilkesinin bir gereği olduğuna reformların hukuksal boyutuyla dikkat çekilmektedir. Üniter devlet anlayışı, politikleşme, minimal devlet, sosyal devlet nitelikleriyle siyasal boyutta yaşanan sorunların çerçevesi çizilmektedir. Sosyo-kültürel yönden statü değişimi, müşteri modeliyle vatandaşın tanımlanması bir sorun alanı olarak şekil almaktadır. Özelleştirme, piyasa ve rekabet niteliğiyle ekonomik boyutlu sorun alanları belirlenmektedir. Yeni kamu yönetimi anlayışında vurgulanan performans hedefleri, stratejik planlama, hizmetlerde etkinlik, verimlilik, müşteri memnuniyeti yaklaşımlarının kamu sektörü için ne düzeyde başarılı sonuçlar ortaya çıkaracağı tartışmalı olan bir sorun alanı olarak görülmektedir (Çevikbaş, 2012: 22-27). Ayrıca kamu idarelerinin artan şekilde parçalanması, koordinasyon zorlukları, sosyal uyumun aşınması ve kamu hizmeti anlayışının zayıflaması bu eleştirileri tamamlayıcı niteliktedir (Coşkun ve Yıldırım, 2021:111).

Bozlağan (2008)'e göre; yeni kamu yönetimi modeliyle kamu hizmeti kavramının kapsamı daraltılmıştır. Dışsalılığı bulunan hizmetler kamu hizmet dışına çıkarılarak piyasa yoluyla arz edilebilmesi mümkün olmuştur. Ancak piyasa mekanizması bir talebin karşılanmasını satın alma gücüyle ilişkilendirmektedir. Kamu yararı temelinde sağlanması gereken taleplerin ise piyasa temelinde sağlanması imkansız görülmektedir (Bozlağan, 2008: 15). Piyasa koşullarında rekabete konu edilemeyecek, kamu hizmeti olarak talep edilen hizmetler kamu yönetimi sorumluluğunda üretilmesi zorunlu, süreklilik özelliği taşıyan hizmetlerdir.

Piyasa koşullarında rekabete konu edilemeyecek nitelikte hizmetler için sürdürülebilirlik nasıl sağlanır sorusu şekil almaktadır.

Kamu yönetiminde verimsizliğin azaltılması, hizmetlerde etkinlik ve verimlilik çıktılarına ulaşılması için kamu yönetiminin yönetsel yöntem ve değerleri, küresel düzlemde karşılaştırılmış; kamusal hizmetlerin sunulması kadar hizmet sunma şeklinin nasıl olacağına yönelik sorgulamalar ön plana çıkmıştır. Kamuya ait kaynak, mal ve hizmetlerin özel sektöre devredilmesi anlamına gelen özelleştirme, söz konusu alanların kamu yararından uzaklaşması, kar amacı ekseninde yönetilmesiyle ilişkilendirilmiştir. Kar amacından uzakta insan yaşamı için hayati özellik gösteren su kaynakları ve hizmetlerine yönelik dönüşüm seyri bu kapsamda ön plana çıkmaktadır (Pınarcıoğlu, 2022: 84).

Çalışmada kamu yönetiminde paradigma değişikliğinden etkilenen alanlardan biri olan su yönetimidir. Yeni kamu yönetimi paradigmasının özelleştirme, yerelleştirme ve yönetişim stratejileri su yönetimine yansımıştır. Bu döneme kadar kamu kredileriyle işleyen su yönetim sistemi yerini dış kaynaklı kredilerle ilerleyen bir finansman ve yönetim sistemine bırakmıştır. Su ve atık suyu ekonomik mal olarak kabul edip; arz-talep odaklı işletme sisteminde değerlendirmek olan özelleştirmenin itici gücü, kamu yönetimi sorumluluğunda tanımlanan su hizmetleri için özel sektörün katılımına imkan sağlayacak neo-liberal kamu hizmeti anlayışının gelişmesini sağlamıştır (Acar, 2018: 136-137). Yerel yönetimlere su yönetimi için yetki devri yapılmış, mevcut yetkilerin kapsamı genişletilmiştir. Bu dönüşüm süreci yasal, kurumsal ve reform boyutuyla çalışmanın takip eden başlığında detaylandırılmaktadır.

3.2.2. Yeni Kamu Yönetiminin Türk Kamu Yönetimine Etkisi Bağlamında Türkiye'de Su Yönetimi

Türkiye'de su yönetimine Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönem şeklinde dönemlendirme yapılarak bakılabilir. Cumhuriyet döneminde su yönetimindeki dönüşüm ise kamu yönetimi paradigmaları bağlamında; geleneksel ve yeni kamu yönetimi dönemi ve su yönetimine etkisi şeklinde incelenebilir. Yeni kamu yönetimi etkisi özelleştirme ve yerelleştirme sac ayaklarıyla irdelenmektedir.

Cumhuriyet öncesi dönemde; Osmanlı Devleti'nin su yönetiminde tek yetkili, kentsel su hizmetlerini uygulayan kurumu vakıflardır ve sular mahalle çeşmelerinden erişilebilen kamusal hizmet ve mal niteliğindedir. 1826 tarihinde vakıflardan sorumlu Evkaf Nezaretinin kurulmasıyla vakıflar bu nezarete bağlanmış, su yönetimi merkezileştirilmiştir. Su kaynaklarının belirlenmesi, suyun çıkartılması ve suyun ulaştırılması konularında sorumlu yapı olarak Su Nezareti kurulmuştur. 1856'da İstanbul'da Şehremati'nin kurulmasıyla su yönetimi kısa süreli olarak bu kurumun sorumluluğuna verilmiştir. İstanbul özelinde belediye eliyle sağlanan su ve kanalizasyon hizmetleri 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile tüm illere yayılmıştır. 1877 tarihli Vilayet Belediye Kanunu ve Dersaadet Belediye Kanunu, devletin kentsel hizmet sunan kurumlarını içinde su hizmeti sağlayan yapılarla birlikte düzenlenmiştir. Ancak ülkenin içinde olduğu mali ve teknik yetersizlikler sebebiyle su hizmetlerinin yönetim sorumluluğu II. Meşrutiyet sonrası yeniden Evkaf Nezareti'ne verilmiştir (Yıldız ve Özbay, 2014). Dönem içinde Avrupa ile olan ekonomik ve siyasi ilişkiler temelinde su yönetiminde birtakım imtiyazlar su şirketlerine verilmiştir. 1882 tarihinde Fransız su şirketi İstanbul'un su yönetimini gerçekleştirmek üzere imtiyaz⁹⁵ alan örneklerden biridir.

Cumhuriyet sonrası dönemde 1926 tarihli Sular Hakkında Kanun ile su yönetimi kamu hizmeti kapsamına alınmıştır (Gönüllük, 2019:78). 1934 tarihli 2443 sayılı Nafia Vekaletinin Teşkilat ve Vazifelerine Dair Kanun ile Sular Umum Müdürlüğü kurulmuş, Bayındırlık Bakanlığına bağlı genel bütçeye tabi genel müdürlük yapılarından birisi olmuştur. 1945 yılında Belediyeler Bankası (1933) ve Belediyeler İmar Heyeti (1935) birleştirilerek İller bankası Kurulmuştur. Bu yapı ile belediyeler ve il özel idarelerine su yönetiminde teknik ve finansal destek sağlayacak bir yapı oluşturulmuştur.

Kentleşmenin hızlandığı 1950'li yıllar, kırdan kente göçle gelen nüfusun su kullanım taleplerinin artmasıyla su yönetiminde yeni kurumsal arayışları da beraberinde getirmiştir. Bu arayışlar sonucunda 1953 tarihinde Devlet Su İşleri Müdürlüğü Bayındırlık Bakanlığı'na bağlı bir yapı olarak şekil almıştır (İlhan, 2011:70).

⁹⁵Generale des Eaux adındaki Fransız şirkete verilen imtiyazla Dersaadet Anonim Su Şirketi (Terkos Su Şirketi) kurulmuştur.

1945 ile 1970 yılları arasında devletin piyasaya müdahale etmesi talep yaratmaya yönelik Keynesyen politikalarla ulusal ekonomilerde düzenlemeci ve müdahaleci politikalar sürdürülürken, uluslararası piyasalarda ise uluslararası ekonomik ilişkileri düzenleme çabaları artmıştır. 1973 petrol krizi ile birlikte enflasyonda küresel ölçekte bir artış olmuş, 1974 yılının sonlarında ise kriz gelişmiş ülkeleri de etkisi altına almıştır. Bu krizde kâr oranlarının düşüşü ile birlikte aşırı bir birikim süreci de yaşanmış ve kapitalizmin bu aşırı birikimi, üretken sermaye olarak değerlendirebilecekleri yeni alanlara ihtiyaç doğurmuştur. Bu alanlardan biri, su hizmetleridir (Yılmaz, 2008: 2).

3.2.2.1. Türkiye'de Su Yönetiminde Bir Aktör Olarak Özel Sektör: Su Yönetiminin Özelleştirilmesi

Türkiye'de yeni kamu yönetimi paradigmasının özelleştirme stratejisinden etkilenen alanlarından biri su yönetim politikalarıdır. Devletin küçültülmesi, faaliyet alanının daraltılmasıyla kamusal hizmetlerin sunulmasında kullanılan alternatif hizmet yöntemleri su hizmetleri içinde gündeme gelmiştir. Ancak insan yaşamı için önemi dikkate alındığında kullanımında rekabet ve sınırlandırma olmayan su hizmetleri için özelleştirme stratejisi hangi düzeyde sağlandı/sağlanmalıdır bir sorgulama olarak kuvvetlenmektedir (Aktan, 2011:96).

Türkiye'de yeni kamu yönetimi paradigmasının etkisiyle özelleştirme stratejisinin devreye girmesi, özel sektör ve kamu sektörünün su hizmetleri için iş birliği modelinde bir araya gelmesini örneklendiren temel faktörlere çalışmanın bu kısmında yer verilmektedir.

Türkiye'de suyun özelleştirilmesi sürecinde etkili olan adımlardan biri, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün (DSİ) yapısında meydana getirilen değişikliklerdir. Merkezi yönetim düzeyinde su yönetiminde yer alan aktörlerden birisi olan DSİ'de idari reformlar kapsamında yaşanan yapısal değişimi bir kaç boyutta değerlendirmek mümkündür.

DSİ su yönetim süreçlerinde suyun özelleştirilmesiyle ilişkilendirilen hususlardan birisi, tarımsal sulamaya yöneliktir. 1998 tarihinde Dünya Bankası ile yapılan "*Katılımcı Özelleştirme Projesi*"⁹⁶ kapsamında tarımsal sulamada

⁹⁶ World Bank, Participatory Privatization of Irrigation Management and Investment Project, Staff Appraisal Report (Report No. 16525-TU), 1997.

özelleştirilme süreci başlatılmıştır. DSİ, Dünya Bankası'nın "*Sulama Yönetiminde ve Yatırımında Katılımcı Özelleştirme Projesi*" ile değişim programları için danışmanlık ve eğitim desteğinden faydalanmıştır. Bu doğrultuda Amerika ve Meksika'da eğitim alan DSİ yetkilileri, 1998-2004 yılları arasında Sulama Yönetiminde ve Yatırımında Katılımcı Özelleştirme Projesi'ni tamamlamış, neoliberal politikanın sulama yönetimine etkisi görünür hale gelmiştir.

Su kaynaklarının tarımsal sulama için kullanılması ve planlanması faaliyetlerinden sorumlu olan DSİ, yeniden yapılanma sürecinde verimli işlemediği tespit edilen sulama tesislerinde değişikliğe giderek katılımcı sulama yönetimini uygulamaya koymuştur. Sulama tesislerinin su kullanıcı birliklerinin kontrolünde işletilmeye başlatılması, beraberinde uygulanan hızlandırılmış transfer programı ile hizmet sunumunda yerleşme adımları atılmış, kırsal sulamanın ticari bir yaklaşım temelinde sunulmasının adımları atılmıştır (Çınar, 2009: 132; Can, 2015:165). DSİ Dünya Bankası ile ilişkileri öncesinde; inşa ettiği tesislerden yalnız işletme birimlerinden uzakta olanlar veya işletme tesisi kurulması fiziksel ya da ekonomik olarak güç olan küçük çaplı gölet ve sulama tesislerinin işletmesini devrederken; anlaşma sonrasında tüm tesislerin devir süreci başlatılarak; Dünya Bankası'nın özelleştirme uygulamaları yönünde tavsiye kararları uygulamaya konulmuştur (İlhan, 2011: 90; Aydoğdu vd., 2015:152).

6172 sayılı Sulama Birlikleri Kanunu; sulama birliklerini hizmet yerinden yönetim kuruluşu ve kamu tüzel kişiliğine sahip yapı özelliğinden çıkararak yerel sivil toplum örgütü olarak tanımlamıştır. Bu düzenleme DSİ yetki alanını daraltan, devletin faaliyet alanının daraltılması amacını destekleyen bir özelleştirme adımı olarak değerlendirilebilir.

1968 tarihli, 1053 Sayılı Ankara, İstanbul ve Nüfusu 100 000'den Büyük Şehirlere İçme Suyu Temini Hakkında Kanun; Baraj ve isale hattı, su tasfiye tesisi inşaatları, su depoları yapmak görevleri DSİ'ye verilmiş iken, 2007 tarihli, 5625 sayılı Kanun ile 1053 sayılı Kanunun 10. maddesinin değişmesi neticesinde nüfus kriteri kaldırılarak Belediye teşkilatı olan tüm yerleşim yerlerinin içme kullanma ve endüstri suyu ve gerekmesi halinde atık su tesislerinin yapımında DSİ yetkili

kılınmış olup 1053 sayılı Kanunun adı da "Belediye Teşkilâtı Olan Yerleşim Yerlerine İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun" olarak değiştirilmiştir (DSİ, 2022). Bu düzenleme ile DSİ, belediyelerin 30 yıl süreyle borçlandırılması yöntemiyle tesislerin yapımı için yetkilendirilmiştir (Çınar, 2006:72). Su yönetiminde bir diğer dönüşüm adımı olarak ön plana çıkan bu adım, su yatırımları için ihtiyaç duyulan finansman için yerel yönetimler ile ulusal ve uluslararası sermaye arasında bir ilişkinin kurulmasına zemin oluşturulmuştur. Bu zemin yeni kamu yönetimi paradigmasının temel stratejileriyle uyumluluk göstermektedir.

Türkiye'de suyun özelleştirilmesi yönünde DSİ özelinde gerçekleşen bir diğer adım, hidroelektrik santral (HES) projelerine yöneliktir. Dünya Bankası'nın kamunun mali yükünü azaltma, faaliyet alanını daraltmaya yönelik söylemleri DSİ'nin bir kamu idaresi olarak faaliyet alanının daraltılması ve piyasa merkezli mekanizmalara yaklaşmasında etkili olmuştur. DSİ büyük ölçekli ve maliyetli, yüksek teknoloji yeterliliği gerektiren hidrolik yapıların inşa edilmesi ve işletilmesi süreçlerini devretmeye yönelik alternatif yollara başvurmuştur. 1994 tarihli, 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun ile düzenleme altına alınan *"Kamu kurum ve kuruluşlarında ifa edilen, ileri teknoloji veya yüksek maddi kaynak gerektiren bazı yatırım ve hizmetlerin yap-işlet-devret modeli çerçevesinde yaptırılmasını sağlamak"* (md.1) hükmü, DSİ faaliyet alanına özel sektör uygulamalarını dahil etmiştir (İlhan, 2011: 89). HES'lerden elektrik üreterek piyasaya satma serbestisi özel sektöre su kaynakları üzerinden sağlanmıştır (İstikbal, 2022: 96).

DSİ'nin su yönetim süreçlerinde merkezi aktör konumunu etkileyen, Türkiye'de suyun özelleştirilmesi boyutuyla ilişki kurulan bir diğer adım; 1981 tarihli 2560 sayılı Kanun ile büyükşehir belediyesi statüsündeki illerde su ve kanalizasyon idarelerinin kurulmasıyla yerelde yapılacak yatırımlarda yerel yönetim birimlerinin yetkilendirilmesidir. Neoliberal politikaların bir yansıması olarak yerelleştirme ve özelleştirme ilişkisinin bir görüntüsü olarak ifade edilen bu süreç, yerel yönetimler üzerinden suyu özel sektöre, yabancı sermayeye açılan bir meta olarak tanımlamaktadır (Pınarcıoğlu, 2022:76).

DSİ, Türkiye'de su yönetimine yatırım, teknik destek ve finansman kaynağı sağlayan yetkili kuruluştur. Su yönetiminin temel çerçevesini belirleyen kurum olan DSİ'nin yeni kamu yönetimi paradigmasının özelleştirme ve yerelleşme stratejisinde eş zamanlı etkilenmesine 1981 tarihli 2560 sayılı Kanun etki etmiştir. Büyükşehir belediyelerine bağlı su ve kanalizasyon idarelerinin kurulması ve su yönetimi için yapılacak yatırımlar için bu yerel birimlerin yetkilendirilmesi söz konusu olmuştur. Bu etkiyle bir merkezi yönetim birimi olan DSİ'nin etki alanı daraltılmıştır. Yetkilerini yerel birimlere ve özel sektöre devretmeye başlayan DSİ, su yönetiminde danışman kuruluş olarak ifade edilmeye başlamıştır (Gönüllük, 2019: 86). Yeni kamu yönetimi paradigmasının temel stratejilerinden biri olan küçültmenin yerel yönetim ve özel sektöre yetki devretmek şeklinde gerçekleştirilmesi yönünde adım atılmıştır.

Türkiye'de suyun özelleştirilmesi yönünde ön plana çıkarılan bir diğer adım, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na bağlı bir birim olan İller Bankası'nın yapısında meydana gelen değişikliklerdir. DB ve IMF yaklaşımları temelinde yeniden yapılanma sürecinin parçası olan İller Bankası'nın görev tanımları içinde yer alan su ve kanalizasyon hizmetleri birbirinden ayrılarak; kanalizasyon hizmetleri İller Bankası finansman konusu içinden çıkarılmış, yerel yönetimlerin sorumluluğuna bırakılmıştır. Bu durum, kanalizasyon hizmetlerini sağlamak için yerel yönetim birimlerinin finansman arayışına girmesi, piyasa temelli çözümlere yönelmesine zemin hazırlayarak Türkiye'de suyun özelleştirilmesi sürecinde bir adım olarak tespit edilmektedir (Çınar, 2006:74).

1980'li yıllara kadar DSİ ve İller Bankası merkezi yönetim temelinde su yönetim sürecine finansman, planlama ve yönetsel düzeyde etki etmiştir. Kentsel su finansmanında İller Bankası 1980'li yıllara kadar yerel yönetimlere kredi sağlama özelliği ile ön plana çıkarken; 1984 tarihli, 3030 sayılı Kanunla oluşturulan Büyükşehir Belediye Modelinin uygulamaya konulması, hazine garantili-garantisiz borçlanma yolunun tercih edilmesi İller Bankası'nın etkinliğini azaltmıştır. İller Bankası'nın Belediyeler Fonu Bütçe Kanununda yapılan değişiklikle ortak fona dahil edilmiştir (Solak, 2019: 54). Bu düzenleme adımı, merkezi yönetim eliyle sağlanan su yatırım finansmanlarının yerel yönetimler ve özel sektör karşılanması yönünde

piyasa temelli ilerleyişi sebebiyle yeni kamu yönetimi paradigmasıyla uyumluluk göstermektedir.

Hazine destekli borçlanma yolunun tercih edilme sıklığı, öncelikle büyükşehir belediyelerinin daha sonra ise diğer belediyelerin çeşitli mekanizmalarla dış borçlanmaya yönelmesi sonra bu kurumlara kamu kredisi sağlamak üzere oluşturulmuş bulunan İller Bankası'nın dış borçlanma yoluna gitmesine neden olmuştur. İller Bankası öz kaynaklarını yerel yönetimlere kamu kredisi olarak kullandıran bir kurum olmak yerine, Dünya Bankası'nın talep ettiği koşullarda kredi sağlayan bir kuruluş niteliğine dönüşmüştür (Çınar, 2009: 136). Ulusüstü kuruluşların ulus devlet sınırlarını küreselden yerele diyalekteği ile kaldırmasını sağlayan bu adım, su yönetiminde neoliberal arayışların Türkiye'deki görüntüsüdür.

Türkiye'de su yönetiminde aktör konumunda olup yeni kamu yönetimi etkisiyle şekil değiştiren kurumlardan bir diğeri İller Bankası'dır. 1980'li yıllardan sonra Türkiye üzerinde etkili olan DB, IMF gibi ulus üstü yapılar İller Bankası'nın faaliyet alanında değişiklikleri beraberinde getirmiştir. İller Bankası 1978 tarihli değişiklikle su ve kanalizasyon hizmetlerine verdiği desteklerde ayrıma giderek, kanalizasyon hizmetleri alanındaki yetkileri kısıtlanmıştır. Bu durumda su ve kanalizasyon hizmetlerinden sorumlu olan belediyeler, kendi girişimleri yoluyla yeni finansman yollarına yönelerek dış kaynaklardan borçlanma çözümüyle ilerlemek zorunda kalmıştır. Bu görüntüde su hizmetleri yerelleşir görünürken arka planda küresel aktörler yereldeki su yönetim süreçlerine dahil olmuş; su hizmetleri için özel sektöre açık bırakılan kapı kamusal hizmetlerin piyasalaştırılmasıyla kapatılmıştır (TMMOB, 2009: 35).

Türkiye'de yeni kamu yönetimi anlayışının hayata geçirilmesinde uygulama araçlarından biri olarak ifade edilen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile DSİ'nin genel bütçe kapsamına alınması kurumun mali kapasitesi anlamında daraltılması ve piyasa temelli alternatiflere yönelmesinde etkili olan bir diğer faktör olarak vurgulanmaktadır (Gönüllük, 2019:87; Coşkun ve Yıldırım, 2021:122).

24 Ocak Kararları kamu kurumları eliyle sağlanan hizmetlerin özel sektöre açılabilceğini düzenlemektedir. 1994'te imzalanan Türkiye'nin de taraf olduğu The General Agreement on Trade in Services (GATS), kamusal hizmetlerin

serbestleştirilerek uluslararası piyasalara açılmasına yasal zemin hazırlamaktadır. Anlaşma kapsamında yer alan, piyasa temelli işleyişinde anlaşılan kategorilerden⁹⁷ biri; su iletim sistemleri, enerji ve atık su işletmeyi içermektedir. Anlaşma kapsamında Türkiye Çevre Hizmetleri Başlığı kapsamında; "*İçme suyu ve atık su yönetimi, tehlikeli atıkların yönetimi, hava kirliliğine karşı geliştirilen çevresel hizmetler, su ve toprak temizleme, arındırma hizmetleri, gürültü ve titreşim düzenleme teknikleri, diğer çevre hizmetlerinin yanı sıra doğrudan çevresel olmasa da dolaylı bir şekilde çevre ile bağlantılı hizmetlerin ticareti*" gibi temel başlıklarda su hizmetlerini özelleştirme sürecinde konumlandırmıştır⁹⁸ (Erol, 2002).

Türkiye'de suyun özelleştirilmesi yönünde değerlendirilecek bir diğer adım, ambalajlı su sektörüdür. 1990'larda özellikle büyükşehirlerde su hizmetlerinin sağlanmasında yaşanan sorunlar (su kesintileri, su kalitesinde düşüklük) su kullanıcılarında kamu eliyle sağlanan su hizmetlerine yönelik ilgiyi azaltmıştır. Bu olumsuzluğu faydaya çeviren, ambalajlı su üreten şirketleri su kullanıcılarının su taleplerini karşılayan bir aktör haline gelmiştir. Sağlık Bakanlığı'nın izniyle açık suya alternatif olarak 19 litrelik damacana ile satılmasına izin verilen ambalajlı su, Türkiye'de bir meta olarak alım sayıma konu edilmeye devam etmektedir (İlhan, 2011: 94; İstikbal, 2022: 96).

Tablo 3.11. Türkiye'de Ambalajlı Su Sektörü Genel Yapı ve Rakamsal Büyüklük

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 tahmini
Toplam üretim (Milyar LT))	10,9	11,3	11,7	12,1	11,6	10,5	11,1	11,7
Damacana (Milyar LT)	6,4	6,4	6,4	6,5	6,4	5,9	6,1	6,4
PET & Cam Üretim (Miyar LT)	4,5	4,9	5,3	5,6	5,3	4,6	4,9	5,3
Pazar Büyüklüğü (Milyar TL)	4,9	5,4	5,7	7,1	7,7	7,4	9,3	12,7
Kişi başına Tüketim/Yıl	144	148	149	150	140	126	131	139
Büyüme %	2,5	4,0	3,1	3,7	-4,0	-9,4	5,6	5,7

⁹⁷ Toplam 11 kategori anlaşma kapsamında belirlenmiştir. Bunlar: Telekom, posta hizmetleri, görsel ve işitsel iletişim hizmetleri de dahil olmak üzere iletişim; İnşaat ve bağlantılı mühendislik hizmetleri; Eğitim; Su iletim sistemleri, enerji ve atık su işleme; Tüm çevresel hizmetler; Finansal, Mali ve Bankacılık hizmetleri; Sosyal hizmetleri de kapsayacak şekilde sağlık ve bağlantılı hizmetler; Turizm, seyahat ve bu iki sektörle bağlantılı tüm hizmet ve ürünlerin üretimi; Kültürel ve sportif hizmetler; Kara, hava, deniz ve tüm diğer ulaşım hizmetleri ve Diğer hizmet alanları

⁹⁸ Erol, 2002 tarihli çalışmasını incelemek için bkz: <http://www.antimai.org/gr/peodtu.htm>

Toplam İhracat (Ton)	264.813	407.571	424.988	417.023	440.038	369.790	385.453	404.726
Toplam İhracat (Dolar)	41.850.959	64.184.317	66.297.121	62.328.152	61.578.457	51.361.783	58.312.674	63.560.815

Kaynak: SUDER web sitesi istatistikler sayfasından alınmıştır.

Ambalajlı Su Üreticileri Derneği (SUDER) verilerine göre; 2021 yılında yıllık kişi başına ortalama tüketimi 58 lt PET & Cam, 73 lt damacana olmak üzere toplam 131 litre olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında Türkiye’de su pazarı hacmi %5,6’lık büyüme ile 11,1 milyar litreye ulaşmış ve bu hacmin 6,2 milyar litresi %4,1’lik büyüme ile damacana satışı; 4,9 milyar litresi de %7,5’lik büyüme ile PET şişe satışından gelmiştir. Tonaj olarak damacana toplamının %55’ini, diğer ambalajlı sular ise %45’ini oluşturmuştur. 2021 yılında Sektördeki toplam ciro yaklaşık 9,3 milyar TL’ye ulaşmıştır. 2021 yılında TÜİK verilerine göre toplam ihraç edilen ambalajlı su 385.453 ton ve toplam ciro ise 58.312.674 \$ ‘dır⁹⁹.

Yeni kamu yönetimi paradigmasının Türk kamu yönetimi su yönetim sürecindeki geleneksel kamu yönetimi modelindeki merkezi yapılara dayalı işleyişi; su yönetiminden sorumlu DSİ, İller Bankası gibi merkezi yönetim aktörlerinin görev ve yetkilerini özel sektör ve yerel yönetimlerle paylaşarak dönüştürdüğü tespit edilmektedir. Bu süreçte su yatırımlarının finansmanı için ulusüstü kuruluşlarla iş birliği sağlanması, yerel yönetimlere su hizmetlerinin sağanmasında yetki devredilmesi, özel sektör ve yerel yönetim iş birliğine yasal çerçevede zemin oluşturulması bu yöndeki tespiti desteklemektedir.

3.2.2.2. Türkiye’de Su Yönetiminde Bir Aktör Olarak Yerel Yönetimler: Su Yönetiminin Yerelleştirilmesi

Devletin küçültülmesi stratejisi; yerele yetki devri, piyasacı yaklaşımla özel sektöre hizmet gördürme gibi bir anlayışı beraberinde getirmiştir (Altın, 2013: 109). Neoliberal politikaların etkisiyle kentsel alanda kamusal bir hizmet olan su hizmetlerinin karşılanmasına yönelik yönetsel, kurumsal ve hukuki yeniden yapılanma süreçleriyle bir dönüşüm süreci başlamıştır. Kamu hizmetlerinin sunumunda kentsel alanda karşılaşılan sorunları çözmek; su yönetimi için

⁹⁹Detaylı bilgi için SUDER, İstatistikler bkz: <https://suder.org.tr/ambalajli-su/istatistik/#:~:text=sat%C4%B1%C5%9F%20kanal%C4%B1ndan%20gelmi%C5%9Ftir.-,Tonaj%20olarak%20damacana%20toplam%C4%B1n%C4%B1n%20%55'ini%2C%20di%C4%9Fer%20ambalajl%C4%B1%20sular,58.312.674%20%24%20d%C4%B1r>.

yerelleşmeyle, özel sektör katılımıyla su yönetim modelleri oluşturmaya yönelik adımların atılmasıyla sonuçlanmıştır (Ulusoy, 2015: 85-86). Yeni kamu yönetimi paradigmasının temel stratejilerinden biri olan yerelleşme stratejisinin, nasıl bir dönüşümle ve hangi aktörlerin etkisiyle; Türkiye'de yerel yönetimler düzeyinde sağlanan su hizmetlerine yansıdığı bu başlık altında değerlendirilmektedir.

Türk kamu yönetiminin yeni kamu yönetiminden etkilenmesinin su yönetimine olan yansıması; merkezi yönetimden yerel yönetime yetki devrine imkan sağlayacak yerel yönetim modellerinin geliştirilmesi; özel sektörde hizmet sağlama yöntemlerinden faydalanılması yönünde olmuştur. Merkezi yönetimin desteklediği sübvansiyona dayalı yönetim modelinden, piyasa mekanizmaları içerisinde uluslararası kredilerin ön planda olacağı, kentsel hizmet sunumunda tam maliyet geri dönüşümü, kullanan öder kurallarının uygulanacağı işletmecilik modeline geçilmiştir (Çınar, 2006). Türkiye'de yeni kamu yönetiminin etkisiyle kentsel alanda su yönetiminde meydana gelen dönüşüm; 1980-2000, 2000-2010 ve 2010 ve sonrası şeklinde dönemlendirmek mümkündür (Ulusoy, 2015: 87).

3.2.2.2.1.1980-2000 Dönemi

1980-2000 döneminde Türkiye'de yerel yönetimler düzeyinde su yönetimini etkileyen gelişme; yerelleşme stratejilerini destekleme özelliğinde olan Türkiye'de büyükşehir belediye modelinin oluşturulması ve bu birimlere bağlı, yalnız su hizmetlerini sağlamaktan sorumlu su ve kanalizasyon idarelerinin kurulmasıdır. Yeni kamu yönetimi paradigmasının yerelleşme stratejisi bağlamında Türkiye'de *Büyükşehir Belediye Modeli* uygulamaya konulmuştur. Büyükşehir belediyelerine bağlı olarak kurulan yalnız su yönetiminden sorumlu tutulan su ve kanalizasyon idareleri, mevcut su yönetim modelinde değişimi beraberinde getirmiştir.

Büyükşehir belediye modeliyle, 1984 yılından itibaren metropol niteliğindeki kentsel alanlara hizmet sunma sorumluluğunu büyükşehir belediyesi yerine getirmektedir. Model öncesinde; yerel düzeyde belediye hizmetleri 1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanunu kapsamında yerine getirilerek kentsel hizmetler sürdürülmekteydi. Kanun "Belediyenin Vazifeleri" başlıklı 15 maddesinde liste usulüne göre belediyenin görevlerini sıralamış, su hizmetlerinin yönetimine ilişkin

25, 26, 35 ve 47. maddelere yer vermiştir¹⁰⁰. "*Belediyeler, suların sıhhi ve temiz olmasını sağlamak, su getirmek, belediye sınırlar içindeki bağ, bahçe, tarla ve bostanların müşterek su kanallarını temizletmek, bahçe, tarla ve bostanların ve umumi yerlerin su birikintilerini kurutmak ve kurutturmak, umumi ve hususi havuzların sularını şartlara uygun olacak şekilde zaman zaman değiştirmek ve tazelemek, belediyelere ait suları, çeşmeleri, sebilleri, arkları, havuzları, su taksim yerlerini, kaynaklarını tanzim ve idame etmek, su kullanımını gösteren saat ve aletleri teftiş etmek ile görevlendirilmiştir*" (1580 sayılı Kanunun 25, 26, 35 ve 47. maddeleri)

1980'li yıllarda neoliberal dönüşüm etkisiyle su yönetiminin kurumsal yapılanmasında dönüşümü getiren adımlardan biri, büyükşehir belediyelerine bağlı su ve kanalizasyon idarelerinin kurulmasıdır. İSKİ modeli olarak ifade edilen model için Dünya Bankası; büyük yerleşim yerlerine özgü yönetim modellerinin oluşturulduğu kentlerde, kentsel alanının tamamına tek elden su hizmeti sağlanmasına yönelik yönlendirmeler yapmış, İstanbul'un Su Temini ve Kanalizasyon Projesi için Dünya Bankası'ndan alınan kredinin ön koşulu olarak İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi kurulması kabul edilmiştir. 1981 tarihli, 2560 sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ) Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile İSKİ Genel Müdürlüğü kurulmuştur¹⁰¹. İSKİ modeli, Türkiye'deki su yönetiminin neoliberal dönüşümünün temel örneklerinden biri olarak görülmüştür. İSKİ Kanunu olarak ifade edilen 2560 sayılı Kanun, 'kirleten öder ilkesi' temelinde metropol kent özelliği gösteren büyükşehir statüsündeki iller için suyun metalaşmasında etkili düzenleme olarak ifade edilmektedir (Pınarcıoğlu, 2022: 78).

İSKİ'nin kuruluşuyla kentin su ve kanalizasyon hizmetlerinin sağlanması, İstanbul Belediyesi'nden bağımsız, özerk bütçeli ve kamu tüzel kişiliğine sahip bir

¹⁰⁰ 1580 sayılı Belediye Kanunu, Bkz: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1471.pdf>

¹⁰¹ Çokuluslu şirketlerin Türkiye'de kentsel su alanında altyapı yatırım, yönetim ve dağıtımına katılımlarının sağlandığı ilk girişim Antalya örneğinde olmuştur. 1990'ların başıyla birlikte Antalya'da özellikle kanalizasyon gereksinimi ön plana çıkmıştır. Bu gereksinimi karşılamak için arayış sürecinde DSİ ve İller Bankası'nın gereken kaynağı sağlayamaması üzerine devreye Dünya Bankası girmiştir. Bu süreçte önemli kurumsal değişiklikler yaşanmıştır. Antalya Büyükşehir Belediyesi kapsamında Antalya Su ve Atıksu Genel Müdürlüğü (ASAT) 1994 yılında İSKİ örneği doğrultusunda oluşturulmuştur. (Çınar, 2009: 138).

kurum oluşturulması sağlanmıştır (İlhan, 2011: 83). 1984 tarihli 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile İstanbul, İzmir, Ankara'da büyükşehir belediye modeli ile iki kademeli yönetim modeli uygulamaya konulmuş, 1984 tarihli 3009 sayılı Kanun ile İSKİ, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlanmıştır. 1986 tarihinde 3305 sayılı Kanunla İSKİ Kuruluş Kanunu'na eklenen ek-4 Madde ile İSKİ Kanunu'nun diğer büyük şehirlerde de uygulanacağı düzenleme altına alınmıştır. Böylece büyükşehir belediye modeli ile yönetilen kentsel alanlarda su hizmetlerinin su ve kanalizasyon idareleri aracılığıyla sunulması genel bir uygulama haline gelmiştir (Ulusoy, 2015: 95).

Güler (1999)'a göre; İSKİ modeli, küresel düzlemde ön plana çıkarılan kullanan öder ilkesine dayalı suyu metalaştırma modelidir ve İSKİ Kanunu çerçevesinde kurulan kurumsal yapıyla suyun özelleştirilmesi yönünde adım atılmıştır (Güler, 1999: 49). Çınar (2006)'a göre İSKİ modeli; büyükşehirlerde sular idaresi modeli yerine İSKİ modeli su işletmeciliği dönemini başlatmıştır (Çınar, 2006: 73). İSKİ modeli öncesinde uygulamada olan Sular idaresi modeli ile İSKİ modeli karşılaştırması su yönetiminde neoliberal ekseninde meydana gelen dönüşümü tespit etmek bakımından bir örnek olarak gösterilebilir.

Tablo 3.12 .Büyükşehir İçin Su Hizmeti Sağlayan İdarelerin (Sular İdaresi ve İSKİ Modeli) Karşılaştırması

Sular İdaresi Modeli	İSKİ Modeli
Bağlı olduğu il merkezi belediyesine hizmet sağlar.	Coğrafi alan bakımından büyükşehir ölçeğine hizmet sağlar.
Sadece su hizmetiyle ilgili görev tanımı vardır.	Su ve Kanalizasyon hizmetinden sorumludur.
Belediyeye bağlı bir müdürlük yapısındadır. Genel kurulu yoktur. Bu kapsamda yapılacak işleri belediye meclisi yerine getirir.	Modelin genel yapılanmasında; Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Genel Müdürlük organları bulunmakta, A.Ş. yapılanmasına benzer bir yapı söz konusu olmaktadır.
Mali özerklik yoktur. Tarifelerini ve yatırım kararlarını almakta tek yetkili değildir. Bütçe gelirleri belediyeye aktarılır.	Tarife ve yatırım kararı vermek genel kurul sorumluluğundadır. Mali açıdan özek bir yapı bulunmaktadır. Gelirleri belediye bütçesine aktarılmaz.
Borçlanma yetkisi belediye meclisinden geçmesi halinde kullanılabilir.	İdare, yerli ve yabancı mali kurumlara doğrudan borçlanma yetkisine sahiptir.
Tarifelerin kesinleşmesi için mülkü idare onayı alınması gereklidir. Vesayet denetimi söz konusudur.	Vesayet denetimi yoktur. Mülki idare amirinden onay alınması tarifelerin uygulanması için gerekli değildir.
Kamusal su hizmetlerinin idare sorumluluğunda önemli ölçüde elde edilen vergi gelirleriyle yerine sağlanmasına yöneliktir.	Modeli oluşturan yasal düzenleme, tarife belirlerken kar payının %10'dan aşağı olamayacağını düzenleme altına almıştır. Bu özelliğiyle kirleten öder ilkesi suyun ticarileştirildiğine yönelik bir görüntü ortaya çıkarmaktadır.
İdare sağlanacak su hizmetlerinde kendi araç ve	İSKİ modelini düzenleyen 2560 sayılı Kanun ve

gereçlerini, personel imkanlarını devreye sokmaktadır.	5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu kurumların görev tanımlarını ifade eden maddelerinde "yapar-yaptırır" sözcüklerine yer vermektedir. Bu ifadeler, kurumun hizmet sağlarken yalnız kendi imkanları değil, alternatif yol ve yöntemleri hizmet sağlamak için kullanabileceğine yöneliktir.

Kaynak: Tablo; Tuluay, 2010:104-108'den faydalanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Pınarcıoğlu (2022)'e göre; yerelleşme stratejisini kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasında kullanan neoliberalizm, su yönetiminde aktör konumunda olan kurumların yapısal özelliklerinde değişiklik meydana getirmiştir. Görev ve yetki bakımından güçlendirilen yerel yönetimler, faaliyetlerinin devam edebilmesi için ihtiyaç duydukları kamu finansman desteğini sağlayabilmeleri için çözüm yolu olarak dış borçlanma ve özelleştirmeyi bir çözüm yolu benimsemiştir. Bu görüntüde, yerel yönetimler üzerinden suyun özel sektöre ve yabancı sermayeye açılmasında aracı bir rol üstlenerek suyun metalaşmasında yerel düzeyde bir hareket alanı oluşturulmuştur (Pınarcıoğlu, 2022: 76).

2560 sayılı Kanun Md.7'ye göre; Genel kurul tarifelerin karara bağlanmasından sorumlu tutulmaktadır. Md 9'a göre belediyelere bağlı su ve kanalizasyon idaresi yönetim kurullarının görevleri arasında tarife tespit etmek yer almaktadır. Ayrıca Kanunun 23. maddesinde tarifelerin belirlenmesine ilişkin genel esaslar kurumun yetki ve sorumluluğu kapsamında ifade edilmektedir. Bu düzenleme temelinde değerlendirme yapıldığında; Türkiye’de İSKİ modeli çerçevesinde kentsel alanda sunulan su ve kanalizasyon hizmetlerinin tarife belirleme yetkisi tarife belirleme yetkisinin merkezi yönetim etkisinden arındırıldığı tespit edilmektedir. İSKİ modeli öncesi belediye meclisinin aldığı tarife kararlarının, belediyenin bağlı bulunduğu en büyük mülki amirin onayına tabi tutulması gerekirken; bu şart İSKİ modeli ile birlikte kaldırılmıştır. Temel düzeyde maliyetin karşılanması temelinde tarifelerin işlevi ticarileşmeyi sürdürmek olduğu yönünde eleştirilmektedir. Kâr oranının % 10’dan düşük olmaması tarife belirlenirken göz önünde bulundurulacak bir koşul olarak öngörülmüştür. Bazı düzenlemelerle İSKİ tarafından yapılacak olan alt yapı yatırımlarıyla ilgili alım, satım ve ihale gibi hususların yönetmelikle düzenleneceği kabul edilerek, hizmetlerin farklı yöntemlerle özel girişimlere yaptırılabilmesinin önü açılarak İSKİ, su hizmetlerinin özelleştirilmesini ve

metalaştırılmasını kolaylaştıran özelliklere sahip bir model olarak eleştirilmektedir (Çınar, 2008: 50).

1980'lere kadar içme suyu ve kanalizasyon hizmetleri, İller Bankası sorumluluğunda sağlanan kamu kredilerine dayalı yatırım ve finansman modeli ile sürdürülmekteyken; 1980 sonrasında İller Bankası modeli, küresel su aktörlerinin¹⁰² etkisiyle değişim sürecine girmiştir. Bu süreç, su ve kanalizasyon hizmetlerinin finansmanını doğrudan belediyelerin sorumluluğuna bırakmış, belediyelerin su hizmetlerinin sağlanmasında ticari ve dış kredi kaynaklarına yönelimleri artmıştır (Çınar, 2006: 72). Bu durum, kentsel alanda hizmet sunan yerel yönetimlerin kaynak yetersizliği, personel eksikliği, altyapı sorunları, vesayet denetimi sarmalında kalmasına, hizmet sunumlarını gerçekleştirmek için alternatif hizmet sunum yöntemi arayışına girmesine etki etmiştir. Kentsel alanda su hizmetlerinin daha etkin ve verimli sunulabilmesi için yerel düzeyde özelleştirme temelli alternatif hizmet sunma yöntemleri 1990'lı yıllarda atılan özelleştirme adımlarıyla uygulamaya konulmuştur (Bayrakçı ve Kahraman, 2017: 307).

Hizmet sunumunda kamunun payını azaltarak özel sektöre yer vermek olarak yapılan geniş kapsamlı özelleştirme tanımlaması, 1980'li yıllarda Türkiye'de ön plana çıkmıştır. 1984 tarihli 2983 sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun¹⁰³, 1986 tarihli 3291 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanun¹⁰⁴, 1994 tarihli 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun¹⁰⁵ kamu hizmetlerinin özelleştirilmesine yönelik temel çerçeveyi oluşturmaktadır.

Türkiye'de belediye hizmetlerinin özelleştirilmesi, 1994 tarihli 4046 sayılı Kanun 26. maddesinde "*Mahalli İdarelerin Özelleştirme Uygulamaları*" başlığı altında düzenlenmiştir. Belediyelere ait ticari amaçlı kuruluşlar ile pay oranlarına bakılmaksızın her türlü iştiraklerdeki paylarının özelleştirilmesine ilişkin işlemlerin, 4046 sayılı Kanun esaslarına uygun olarak gerçekleştirileceği düzenleme altına alınmıştır. "*Özelleştirme süreciyle sağlanan gelirler ilgili belediye veya il özel*

¹⁰² Dünya Bankası, IMF Gibi

¹⁰³ Kanun İçin Bkz: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2983.pdf>

¹⁰⁴ Kanun İçin Bkz: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19126.pdf>

¹⁰⁵ Kanun İçin Bkz: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4046.pdf>

idaresi tarafından özel bir hesapta toplanır. Bu özel hesapta toplanan gelirler ilgili belediye veya il özel idaresi tarafından öncelikle; özelleştirme uygulamaları sonucu doğabilecek iş kaybı nedeniyle yapılacak tazminat ödemeleri ve gerektiğinde bu madde gereğince ilgili belediye veya il özel idaresi tarafından özelleştirilecek diğer kuruluşlarda yapılacak idari, mali ve hukuki düzenlemelerin gerektirdiği harcamalarda kullanılır". Bu madde gereğince elde edilecek özelleştirme gelirlerinden yukarıda belirtilen öncelikli harcamalar düşüldükten sonra kalan miktar ilgili belediye ve il özel idaresi tarafından bütçelerine gelir kaydedilir (4046 sayılı Kanun, Md. 26/3). "Belediye veya il özel idarelerinin yapacakları özelleştirme uygulamaları çerçevesinde özel ihtisas gerektiren konulara ilişkin müşavirlik, araştırma, pazarlama ve teknik hizmetler; ilgili belediye veya il özel idaresinin talebi üzerine idarece sağlanabilir. Belediyeler ve diğer mahalli idareler ile bunların kurdukları birlikler tarafından ticari amaçla faaliyette bulunmak üzere ticari kuruluşlar kurulması, mevcut veya kurulacak şirketlere sermaye katılımında bulunması, Cumhurbaşkanının iznine tabidir" (4046 sayılı Kanun, Md. 26/4).

Yerel yönetim mevzuatı kent hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde özelleştirme uygulamalarının kullanılmasına imkan vermektedir. 2000'li yıllarda uygulamaya konulan yerel yönetim mevzuatında eklenen; "yapar ya da yaptırır", "kurar ya da kurdurur", "işletir ya da işlettirir" maddeleri özelleştirme uygulamalarına temel oluşturmaktadır. Ayrıca ihale yöntemi ile hizmet sunumlarını gerçekleştiren yerel yönetimler; 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 4724 sayılı Kamu İhale Kanunu'nda Kanunu'nun 2. Maddesi'ne göre yerel yönetimlerin her türlü kaynaktan karşıladıkları mal ve hizmet alımları ile yapım işlerinin bu kanun hükümlerine göre ihale yolu ile özel sektöre yaptırılabilmesi belirtilmiştir. 4725 sayılı Kamu İhale Sözleşmesi Kanunu'ndan faydalanmaktadır (Çetin, 2019: 51). Yasal temeli oluşan hizmet sunma yöntemleri Tablo 3.13'de verilmektedir.

Tablo 3.13. Yerel Yönetimlerde Hizmet Sunma Yöntemleri

Alternatif Hizmet Yöntemi	Tanımlaması
Emanet Yöntemi	Özel bir yüklenici veya bir başka kamu kurumu araya girmeksizin, belirli işlerin, oluşturulacak kurullar aracılığıyla yaptırılmasıdır.
İhale/Sözleşme Yöntemi	Kamu mal ve hizmetlerinin özel sektör kuruluşlarınca bir sözleşmeye dayalı olarak yürütülmesidir. Bu yöntemde, ilgili kamu makamı, hizmeti kendi örgüt ve personeli tarafından yürütmek yerine, özel firmalara yaptırmaktadır

İmtiyaz Yöntemi	Bazı kamu hizmetlerinin yürütülmesinin, kamu otoritesi tarafından özel bir firmaya/şirkete tekel olarak verilmesidir. Özellikle, su, metro, demiryolu ve kanalizasyon gibi doğal tekellerin var olduğu, mal ve hizmetlerde uygulanan bir yöntemdir.
Yap-İşlet-Devret Yöntemi	Özel firmalar tarafından bir kamu hizmeti tesis edilmesi, belirlenen süreler içinde işletilmesi, süre bitiminde işletmenin her türlü varlığının karşılıksız olarak kamu yönetimine devredilmesi esasına dayanmaktadır.
Belediye Şirketleri (Şirketleşme)	Belediyeler kendisine verilen görev alanları içinde daha etkin ve kaliteli hizmet sunabilmek adına şirket kurabilmektedir. Belediye İktisadi Teşebbüsleri bu konuda örnek olarak verilebilir.
Yönetimler Arası İşbirliği	Yerel yönetimlerin önemli ölçüde teknik donanım ve uzmanlık gerektiren hizmetleri, doğrudan kendileri üretmeleri yerine, başka bir yerel yönetim birimi veya kamu kurumu ile anlaşma yoluna giderek yaptırabilmesi veya satın alabilmesi durumu söz konusu olmaktadır.
Satış yöntemi	Yerel yönetimler özellikle belediyeler kendilerine ait arazi, bina ve malvarlıklarını "doğrudan satış" veya hisse satış yoluyla ellerinden çıkarabilmekte ve kazanç elde edebilmektedir. Yerel satın almaya yönelik olarak tüketicilerin kullanabileceği parasal değeri olan kuponların sağlandığı "kupon yöntemi" ise yarı kamusal mal ve hizmetlerin özelleştirilmesinde kullanılmaktadır.
Kiralama Yöntemi	5393 sayılı Kanun, Md.15 ve 5216 sayılı Kanun, Md. 7 doğrultusunda belediyeler " durak yerleri ve karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek, işletmek, işletmek veya kiraya vermek" üzere süresi üç yılı aşmayan taşınmazlar için kiralama yöntemine karar verme yetkisi belediye encümeninde (Md.34/g); üç yıldan fazla süreli taşınmazlar için kiralama yöntemine karar verme yetkisi ise belediye meclisine (Md.18/e) yetki vermektedir.
Fiyatlandırma Yöntemi	Belediyeler tarafından üretilen mal ve hizmetlerin serbest piyasa koşullarına göre oluşan fiyatından satılması yöntemidir. Atıkların toplanması ve depolanması; su üretimi, taşınması, stoklanması, arındırılması ve dağıtılması; koruyucu sağlık hizmetleri; ilkökul eğitimi ve benzeri hizmetler örnek olarak verilebilir.
Kiraya Verme Yöntemi	Kiraya verme yönteminin yasal temelleri 5393 sayılı Kanun'un 15,18,34, ve 39. maddeleri ile 5216 sayılı Kanun'un 7.maddesine dayanmaktadır. Yöntem kapsamında yerel yönetim, belirli bir süre için düzenlenen sözleşme kapsamında, tesisleri ve ilgili donanımı belirli bir ücret karşılığında kiralamaktadır. Ya da hizmetin gelirinden belirli bir pay ödenmesi esnasında hizmetin işletilmesine yönelik sözleşmeler düzenlemektedir. Yöntemde, kamu hizmetinin işletilmesine yönelik risk üstlenen taraf, yerel yönetim birimidir. İşletme hakkını üstlenen taraf herhangi bir risk almamakla birlikte; teşvik primleri yöntemiyle kazancını artırma yoluna gitmektedir.
Kupoun Yöntemi	Kupon yöntemi, yarı kamusal olarak adlandırılan ve fiyatlandırılması olanaklı hizmetlerinin özelleştirilmesinde kullanılan bir yöntem özelliğindedir. Bu yöntemde, kamu kurumları kamusal hizmetlerinin finansmanı için ihtiyaç duyulan desteğin temin edilmesini sağlamaktadır. Bu yöntemde hizmetler sözleşme ile belirli firmaların sorumluluğuna verilmek yerine, hizmetlerden yararlanacak taraflara hizmetleri satın almada kullanmak üzere satın alma desteği sağlamaktadır. Yöntem kapsamında, tüketiciler ihtiyaç duydukları bazı mal ve hizmetleri özel kesimden satın alırlar; fakat temin edilen mal ve hizmetlerin bedelinin tamamı ya da bir bölümü parasal değere sahip olan kupon türü belgeler yoluyla yerel yönetimler tarafından kendilerine ödenir.
Hizmet Sözleşmesi Yöntemi	Kamu hizmetlerinin etkin şekilde işletilmesi amacıyla belirli hizmetlerin özel sektör kuruluşları eliyle sağlanması yöntemidir. Yerel yönetimler sağlamakla yükümlü oldukları bazı hizmetlerin belirli bir kısmının işletme ve bakım işlerinin sağlanması için özel bir şirketle hizmet sözleşmesi yaparak hizmetin sağlanması yoluna gidebilmeleri mümkündür.

Ruhsat Yöntemi	Kamu hizmetlerinin sunulmasında devlet asli aktör olabileceği gibi, kuracağı kamu tüzel kişilerine ya da özel hukuk tüzel kişilerine hizmet sunumlarının gerçekleştirilmesi için olanak sağlayabilir. Kamu hizmetlerinin özel hukuk kişilerine gördürülmesinde devlet ya da kamu tüzel kişilerinin tek yanlı irada kullanarak ruhsat vermesi söz konusu olabilir.

Kaynak: Usta ve Bilgiç, 2016: 251-252; Çetin, 2019: 52-55; Eryiğit ve Yörükoğlu, 2012: 158-160'dan faydalanılarak hazırlanmıştır.

3.2.2.2.2000-2010 Dönemi

Yeni kamu yönetimi anlayışının etkisiyle, Türkiye'de yerelleşme, yereli güçlendirme yönünde yapılan: 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 2000-2010 döneminde yerelleşme yönündeki düzenleme eğilimleri olarak sayılabilir. Yeni kamu yönetimi bağlamında uygulamaya konulan yerel yönetim reformlarının Türk kamu yönetimine etkisine çalışmanın ilgili başlığında detaylı olarak yer verilmiştir. Bu kısımda reformların yerel yönetimlerin su yönetimine etkisine dikkat çekilmiştir.

Su hizmeti, kamu yararı esas alınarak sunulan hizmet olma özelliğindedir (Esen, 2018: 42). Ancak neoliberal politikaların etkisini gösterdiği 1980'li yıllarla birlikte Türkiye'de kentsel alanda sunulan su hizmetlerinin özelleştirilmesi gündeme gelmiştir (İlhan, 2011: 92). 1990'lı yıllarda özelleştirme vurgusu ve adıyla yapılan mevzuat düzenlemelerinin yerel yönetim mevzuatına etkisi 2000'li yıllarda uygulamaya konulan yerel yönetim reformlarında görülmüştür.

2005 tarihli 5393 sayılı Kanun 67. maddesinde "*park, bahçe, sera, refuj, kaldırım, havuz bakımı ve tamiri, araç kiralama, kontrollük, temizlik, güvenlik, yemek hizmetleri, **makine-teçhizat bakım ve onarım işleri**, bilgisayar sistem ve santralleri ile elektronik bilgi erişim hizmetleri, sağlıkla ilgili destek hizmetleri, fuar-panayır ve sergi hizmetleri, **baraj, arıtma ve katı atık tesislerine ilişkin hizmetler, kanal, bakım ve temizleme, altyapı ve asfalt yapım ve onarımı, trafik sinyalizasyon ve aydınlatma bakımı, sayaç okuma ve sayaç sökme-takma işleri ile ilgili hizmetler, toplu ulaşım ve taşıma hizmetleri, sosyal tesislerin işletilmesiyle ilgili işler**" ihale*

yöntemiyle gerçekleştirilebilir¹⁰⁶. Yine 5393 sayılı Belediye Kanunu Md. 18/j'nde "*Belediye adına imtiyaz verilmesine ve belediye yatırımlarının yap-işlet veya yap-işlet-devret modeli ile yapılmasına; belediyeye ait şirket, işletme ve iştiraklerin özelleştirilmesine karar vermek*" şeklinde düzenleme ile yap-işlet-devret yöntemine mevzuatta yer verilmiştir. Ayrıca 2004 tarihli 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin, Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun; "*İleri teknoloji ve yüksek maddi kaynak gerektiren hidroelektrik santralleri, termik santral, çöp termik santrali, otoyol, demiryolu, havalimanı, asma köprü, içme suyu proje ve yatırımları, katı atık depolama tesisleri, otel, motel, kaplıca, terminaller, hipermarket, otopark gibi yatırım ve projelerini*" düzenleme altına almıştır (Çetin, 2019: 5).

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 15. maddesinde sıralanan belirli hizmetlerin, Danıştay görüşü ve İçişleri Bakanlığı'nın kararıyla 49 yılı geçmemek üzere imtiyaz yolu ile devredilebileceği hükmü "*İçme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak, atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak, bunlar için gerekli tesisleri kurmak, toplu taşıma yapmak, bu amaçla her türlü toplu taşıma sistemini kurmak ve işletmek, katı atıkların toplanması, taşınması, ortadan kaldırılması, geri kazanımı ile ilgili bütün hizmetleri yapmak.*" şeklinde düzenleme altına alınmıştır. Sayılan hizmetler; kamunun tekelinde olan, özel bir firmaya tekel olarak verilmesi ya da belli bir coğrafi bölgede bir hizmetin yürütülmesi yetkisinin sözleşme ile özel kişi ya da kuruluşlara verilebilecek sınıfta yer almaktadır (Işık, 2007: 7).

5216 sayılı Kanun Md. 10 "*Büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyeleri görevli oldukları konularda bu kanunla birlikte Belediye Kanunu ve diğer mevzuat hükümleri ile ilgisine göre belediyelere tanınan yetki, imtiyaz ve muafiyetlere sahiptir*" hükmü doğrultusunda büyükşehir belediyelerinin Belediye Kanunu kapsamında yer alan işleri ihale yoluyla özel sektör eliyle gerçekleştirebilmesi mümkün hale gelmektedir. Yine aynı Kanunda "*su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek,*

¹⁰⁶ Kanun İçin Bkz: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>

derelerin ıslahını yapmak, kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamak” görevi büyükşehir belediyelerine verilmiştir. Baraj yapımından ve baraja getirilecek suyun taşınacağı borulardan sorumlu olması beklenen DSİ, bu yatırımların gerçekleşme sürecinde yerel yönetimlere danışmanlık sorumluluğunu yerine getirmiştir. Bu süreçte yerel yönetimlerin mali yetersizliklerinden kaynaklanan sorunlar, merkezi yönetimin yap-işlet-devret modeli temelinde geliştirdiği suyun ticarileşmesine yönelik özelleştirme temelli yönlendirmelerle giderilmeye çalışılmıştır (Küçükbaşol, 2015:69; Can, 2015:170).

Yeniden yapılanma ve reform süreçleri DSİ sorumluluk alanlarında yerel yönetimlere aktarılan yetkilerle daraltılmıştır. Yerel yönetimlerin Büyükşehir Belediye Yönetimi ve Su Kanal İdareleri doğrultusunda su yönetimi ve finansmanı sürecinde ön plana çıkarılması, DSİ’yi yönlendirici bir kurum halinde getirmiştir. Türkiye’de baraj yapımının ve işletmesinin özel sektöre devri¹⁰⁷ yoluyla toplu su özelleştirmesi su yönetim sürecinde bir başka adım olarak tespit edilmektedir.

Yerel düzeyde sunulan su hizmetlerine yönelik alternatif yöntemlerden bir diğeri, fiyatlandırma yöntemidir. “Belediye meclisleri”, su tarifelerine karar vermekle yükümlü idari birimlerdir. İçme suyu ve atıksu tarifelerinin belirlenmesinde, genel olarak işletim ve idare, amortisman, onarım ve genişleme maliyetleri göz önünde bulundurulur. 5216 sayılı Kanun 7/f maddesinde *"Büyükşehir ...kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü bilet ücret ve tarifelerini ...belirlemek"* düzenlemesi kapsamında verilen yetki büyükşehir belediyelerine bağlı, 2560 sayılı Kanunla yetki verilen su ve kanalizasyon idareleri eliyle kullanılmaktadır. Yine reform kapsamında yer alan 5393 sayılı Kanun belediyelerin yetki ve görevlerine yer verdiği 15. maddesinde su tarifelerinin belirlenmesinde yetkilidir. (5393 sayılı Kanun, Md.15).

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununa iki önemli müdahale söz konusu olmuştur. Bunlardan ilki 2008 tarihli 5747 sayılı Büyükşehir Belediye Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’dur. 5216 sayılı Kanun ile yarıçapa dayalı sınır genişlemesi ve bu sınırlar

¹⁰⁷İzmit Yuvacık Barajı’nın içinde çokuluslu bir su şirketinin de yer aldığı bir konsorsiyuma yaptırılarak işletirilmesi.

içindeki tüm belediyelerin mevcut haliyle büyükşehir belediyesine dahil edilmesi; iki kademeli yönetim yapısına sahip büyükşehir belediye sisteminde alt kademedeki belediye sayısında önemli bir artışa neden olmuştur¹⁰⁸. 2008 tarihli 5747 sayılı Kanun¹⁰⁹, büyükşehir yönetim sistemi içinde ortaya çıkan bölünmüşlüğü giderebilmek, alt kademedeki ilçe belediyelerini, üst kademedeki ise büyükşehir belediyelerini yetkilendirerek yerelde idari yapının sadeleşmesini amaçlamıştır.

5747 sayılı Kanun 2. maddesinde yer verilen *"Büyükşehir belediye sınırları içinde bulunan ve ekli (42) sayılı listede adları belirtilen ilk kademe belediyelerinin tüzel kişilikleri kaldırılarak aynı listede belirtilen ilçe belediyelerine mahalleleri veya mahalle kısımları ile birlikte katılmıştır."* hükmü yerel yönetimlerin su yönetimine etkisi 2 temelde değerlendirilebilir. Bunlardan ilki, tüzel kişiliği kaldırılan ilk kademe belediyelerine su hizmeti sağlayan su yönetim biriminde değişiklik meydana gelmesidir. İkincisi; Büyükşehir belediye sınırları içinde bulunan ilk kademe belediyelerinin tüzel kişiliğinin kaldırılması, birleştirme yoluna gidilerek kademelerde sadeleştirilme yapılmasıyla su kanalizasyon idarelerinin su yönetim ölçeğinin genişletilmesidir. 5216 sayılı Kanunda diğer müdahale 2010 ve sonraki dönemde yapılan düzenlemeler içinde yer alan; 2012 tarihli 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'dur.

Yeni kamu yönetimi paradigmasının Türkiye'de su yönetimine etkileri bakımından yerleşme stratejisi olarak değerlendirilebilecek bir diğer düzenleme yerel yönetim birliklerine yönelik 2005 tarihli 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'dur. Anayasanın 127/6. maddesinde düzenlenen Mahalli İdare Birliklerine yönelik düzenleme ile sadece büyükşehir belediyelerinin değil ilçe belediyelerinin de kentsel su hizmeti sunumunda birlik kurma yöntemiyle uluslararası kredilerden yararlanma yollarına başvurmasına imkan sağlanmıştır (Ulusoy, 2015: 87).

Yerel yönetimler düzeyinde farklı türlerde birlik oluşumuna gidilmektedir. Yerel yönetim türü, coğrafi alan ve faaliyet alanları dikkate alınarak oluşturulan yerel

¹⁰⁸5216 sayılı Kanun öncesinde, kuruluş dönemi olarak nitelendirilen dönemde toplam ilçe ve alt kademe belediye sayısı 88; düzenleme sonrasında ise bu rakam 384'tür (Arıkboğa, 2013: 59-60).

¹⁰⁹22.03.2008 tarihli, 5747 sayılı "Büyükşehir Belediye Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ; 6360 sayılı kanun öncesi Türkiye' de ölçeğe yönelik olarak yapılan en ciddi düzenleme olarak değerlendirilmektedir (Canpolat, 2009: 48).

yönetim birlikleri kurulabilmektedir. Bu birlikler içinde ön plana çıkanlar, içme suyu temini ve katı atık bertaraf tesisleri kurulması ve işletilmesine yöneliktir.

Anayasanın 127. maddesi Türkiye'de yerel yönetim birimlerini il özel idaresi, belediye ve köy yönetimleri üzerinden tanımlamaktadır. Bunların dışında aynı maddenin 3. fıkrasında yer alan *'büyük yerleşim yerleri için özel yönetim modelleri' kurulabilir*" düzenlemesiyle bir yerel yönetim birimi olarak büyükşehir belediyesi kurumsal bir yapı haline gelmiştir. Bu birimlerin farklı yerel yönetim modelleri olarak faaliyet gösterebilen modellerin yasal dayanakları bulunmaktadır ve görev tanımları içinde yer alan hizmet sorumluluklarından biri de kentsel alanlarda su taleplerinin karşılanmasına yönelik su yönetimi üzerinedir. Ancak birimlerin uygulamakta oldukları yerel yönetim modellerinin farklılığı sağlanan hizmetlerde kullanılan standartların, yönetim yapılanmalarının, tarife belirleme politikalarının, suyun sürdürülebilir niteliğine yönelik planlama stratejileri ve yaklaşımlarının farklılaşmasını da beraberinde getirmektedir. Bu farklılaşmanın öznesi olan su; sonsuz ve sınırsız olmayan kaynak özelliğiyle bu farklılaşma karşısında korunma ihtiyacı duyulan bir değer çizgisinde durmaktadır. Bu değeri korumak üzerine bir kalkan olarak su yönetim modeli ön plana çıkmaktadır.

3.2.2.2.3.2010 ve Sonraki Dönem

2010'lu yıllara kadar neoliberal politikaların su yönetiminde kamusal ancak piyasa temelli uygulamaları teşvik ettiği yerelleşme ve özelleştirme süreçleri, 2010'lu yıllara gelindiğinde post neoliberal bir döneme girerek şekil değiştirdiği yönündeki söylemlere konu edilmektedir. Yerelleşmeden vazgeçilerek merkezileşmeye öncelik verildiği, bütünsel kamu yönetimi (Whole of Government) yaklaşımını içerdiğine yönelik tanımlamalarla (Gönüllük, 2019:109; Özalp, 2020:1); 2012 tarihli 6360 sayılı Kanun bir örnek olarak örtüşmektedir.

Büyükşehir belediyesi hizmet sahasını il ölçeğine genişleten, belirlenen ölçekte kırsal alanlar dahil su ve kanalizasyon hizmetlerinin sağlanmasında büyükşehir belediyelerine bağlı su ve kanalizasyon idareleri oluşturularak hizmet sağlanmasını mümkün hale getiren bir süreç 6360 sayılı 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı

Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla başlatılmıştır.

6360 sayılı Kanun’la 14 il büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür. Mevcut büyükşehirlerde Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri, Konya, Mersin, Sakarya ve Samsun büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırları olarak değiştirilmiştir. Su yönetimi açısından bu değişiklik; yerel yönetimler düzeyinde su yönetimini gerçekleştirmek için 14 yeni kurumsal yapının; su ve kanalizasyon idaresinin kurulması anlamına gelmektedir. Halihazırda BŞB statüsü olan 16 ilde ise yeniden ölçeklendirme ile SUKİ sorumluluk ölçeğinin genişlediği tespit edilmektedir. Ülke yüz ölçümünde genişleyen sorumluluk alanıyla su yönetiminde bir aktör olarak su ve kanalizasyon idareleri ön plana çıkmaktadır.

Tablo 3.14. Büyükşehir Belediyeleri Kuruluş Tarihi ve Hizmet Verilen Yüz ölçümü, Su ve Kanalizasyon Hizmetlerinden Sorumlu Birim ve Hizmet Verilen Mahalle Sayısı Hakkında Genel Bilgiler

Sıra No	Büyükşehir Belediyeleri	BŞB Kuruluş Kanunu ve Kuruluş Tarihi	İlin Yüzölçümü (km ²)	Su Hizmeti vermeye yetkili kurum	Mahalle Sayısı
1	İstanbul	3030-1984	5.313	İSKİ	959
2	Ankara	3030-1984	25.437	ASKİ	1423
3	İzmir	3030-1984	12.007	İZSU	1305
4	Bursa	3391-1987	10.882	BUSKİ	1054
5	Adana	3306-1986	14.125	ADANA ASKİ	829
6	Antalya	504 Sayılı KHK-1993	20.909	ASAT	939
7	Konya	3399-1987	41.001	KOSKİ	1201
8	Gaziantep	3398-1987	6.887	GASKİ	794
9	Şanlıurfa	6360-2014	19.451	SUSKİ	1391
10	Mersin	504 Sayılı KHK-1993	15.620	MESKİ	805
11	Kocaeli	504 Sayılı KHK-1993	3.623	İSU	484
12	Diyarbakır	504 Sayılı KHK-1993	15.272	DİSKİ	1043
13	Hatay	6360-2014	5.867	HATSU	593
14	Manisa	6360-2014	13.269	MANİSASU	1089
15	Kayseri	3508-1988	17.170	KASKİ	769
16	Samsun	504 Sayılı KHK-1993	9.352	SASKİ	1246
17	Balıkesir	6360-2014	14.272	BALIKESİR BASKİ	1131
18	Kahramanmaraş	6360-2014	14.525	MARAŞKASKİ	695
19	Van	6360-2014	21.334	VASKİ	691
20	Aydın	6360-2014	7.943	AYDIN ASKİ	670
21	Denizli	6360-2014	11.861	DESKİ	623
22	Sakarya	593 Sayılı KHK-1999	4.878	SAKARYA	664

				SASKİ	
23	Tekirdağ	6360-2014	6.339	TESKİ	351
24	Muğla	6360-2014	12.974	MUSKİ	572
25	Eskişehir	504 Sayılı KHK-1993	13.925	ESKİŞEHİR ESKİ	546
26	Erzurum	504 Sayılı KHK-1993	25.355	ESKİ	1187
27	Mardin	6360-2014	8.858	MARSU	702
28	Malatya	6360-2014	12.146	MASKİ	717
29	Trabzon	6360-2014	4.662	TİSKİ	692
30	Ordu	6447-2014	5.952	OSKİ	720
Toplam			401.209	30	
Türkiye Geneli			814.578		
			% 49,25		

Kaynak: TÜİK, Yıllara Göre İl Nüfusu İstatistikleri, 2021; İlgili su ve kanalizasyon idarelerinin web sitelerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Su hizmetlerinin sunulduğu ölçeğin il mülki sınırlarına genişletilmesiyle; toplam 30 su kanalizasyon idaresinin, 401.209 km² hizmet alanı içinde 20449 mahallede 2021 TÜİK nüfus verilerine göre 63 milyon 949 bin 108 kişilik nüfusa yönelik su ve kanalizasyon hizmeti sağladığı tespit edilmektedir. Bu etki yeni kamu yönetimi paradigmasının özelleştirme vurgusuyla ilişkilendirildiğinde; yerel yönetimler düzeyinde su yönetim ölçeğinin genişletilmesi, su hizmetlerinden gelir sağlanacak alanın genişlemesiyle ilişkili bir doğru orantı ortaya koymaktadır.

6360 sayılı Kanun'un uygulamaya konulduktan sonraki dönemde, metropolleşme sürecinin etkisiyle illerin nüfuslarında artış meydana gelmiştir. 2014-2021 yıllarına ait nüfus bilgisi TÜİK verilerine göre¹¹⁰ Tablo 3.15'de verilmiştir.

Tablo 3.15. 2014-2021 Yıllarına Ait Büyükşehir Belediyeleri Nüfus Bilgisi

Sıra No	Büyükşehir Belediyesi	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	Adana	2 165 595	2 183 167	2 201 670	2 216 475	2 220 125	2 237 940	2 258 718	226337 3
2	Ankara	5 150 072	5 270 575	5 346 518	5 445 026	5 503 985	5 639 076	5 663 322	574732 5
3	Antalya	2 222 562	2 288 456	2 328 555	2 364 396	2 426 356	2 511 700	2 548 308	261983 2
4	Aydın	1 041 979	1 053 506	1 068 260	1 080 839	1 097 746	1 110 972	1 119 084	113403 1
5	Balıkesir	1 189 057	1 186 688	1 196 176	1 204 824	1 226 575	1 228 620	1 240 285	125061 0
6	Bursa	2 787 539	2 842 547	2 901 396	2 936 803	2 994 521	3 056 120	3 101 833	314781 8

¹¹⁰ TÜİK, Yıllara Göre İl Nüfusu İstatistikleri, 2020, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2020-37210#:~:text=T%C3%BCrkiye'de%20ikamet%20eden%20n%C3%BCfus,698%20bin%20377%20ki%C5%9Fi%20oldu.>

7	Denizli	978 700	993 442	1 005 687	1 018 735	1 027 782	1 037 208	1 040 915	105105 6
8	Diyarbakır	1 635 048	1 654 196	1 673 119	1 699 901	1 732 396	1 756 353	1 783 431	179137 3
9	Erzurum	763 320	762 321	762 021	760 476	767 848	762 062	758 279	756893
10	Eskişehir	812 320	826 716	844 842	860 620	871 187	887 475	888 828	898369
11	Gaziantep	1 889 466	1 931 836	1 974 244	2 005 515	2 028 563	2 069 364	2 101 157	213043 2
12	Hatay	1 519 836	1 533 507	1 555 165	1 575 226	1 609 856	1 628 894	1 659 320	167071 2
13	Mersin	1 727 255	1 745 221	1 773 852	1 793 931	1 814 468	1 840 425	1 868 757	189114 5
14	İstanbul	14 377 018	14 657 434	14 804 116	15 029 231	15 067 724	15 519 267	15 462 452	158409 00
15	İzmir	4 113 072	4 168 415	4 223 545	4 279 677	4 320 519	4 367 251	4 394 694	442578 9
16	Kayseri	1 322 376	1 341 056	1 358 980	1 376 722	1 389 680	1 407 409	1 421 455	143435 7
17	Kocaeli	1 722 795	1 780 055	1 830 772	1 883 270	1 906 391	1 953 035	1 997 258	203344 1
18	Konya	2 108 808	2 130 544	2 161 303	2 180 149	2 205 609	2 232 374	2 250 020	227701 7
19	Malatya	769 544	772 904	781 305	786 676	797 036	800 165	806 156	808692
20	Manisa	1 367 905	1 380 366	1 396 945	1 413 041	1 429 643	1 440 611	1 450 616	145662 6
21	Kahramanmaraş	1 089 038	1 096 610	1 112 634	1 127 623	1 144 851	1 154 102	1 168 163	117129 8
22	Mardin	788 996	796 591	796 237	809 719	829 195	838 778	854 716	862757
23	Muğla	894 509	908 877	923 773	938 751	967 487	983 142	1 000 773	102114 1
24	Ordu	724 268	728 949	750 588	742 341	771 932	754 198	761 400	760872
25	Sakarya	932 706	953 181	976 948	990 214	1 010 700	1 029 650	1 042 649	106087 6
26	Samsun	1 269 989	1 279 884	1 295 927	1 312 990	1 335 716	1 348 542	1 356 079	137127 4
27	Tekirdağ	906 732	937 910	972 875	1 005 463	1 029 927	1 055 412	1 081 065	111340 0
28	Trabzon	766 782	768 417	779 379	786 326	807 903	808 974	811 901	816684
29	Şanlıurfa	1 845 667	1 892 320	1 940 627	1 985 753	2 035 809	2 073 614	2 115 256	2 143 020
30	Van	1 085 542	1 096 397	1 100 190	1 106 891	1 123 784	1 136 757	1 149 342	114101 5

Kaynak: TÜİK, Yıllara Göre İl Nüfusu İstatistikleri, 2021.

30 büyükşehir belediyesinin 2014-2021 yılları arasında nüfus projeksiyonundaki değişim tablo 3.15'de verilmektedir. Tablo üzerinden bir değerlendirme yapıldığında; büyükşehir belediyelerinin su ve kanalizasyon hizmeti sağladığı nüfusta artış seyri tespit edilmektedir. İl ölçeğinde kayıtlı nüfusta artışın meydana gelmesi idari sınırlar dikkate alınarak yönetilen ve il sınırları içinde

kullanılan su kaynakları üzerinde su kullanımına yönelik bir baskı meydana getirdiği tespit edilmektedir.

İl ölçeğinde büyükşehir belediye modeli, su hizmetlerinin yönetimini ilde su ve kanalizasyon idareleri genel müdürlüklerine vermiştir. Topçu (2015)'e göre bu değişim, su hizmetleri yönetiminde sorun yaşanan, belediyelerde ve kırsal yerleşim yerlerinde şebeke ile içme suyunun sağlanması ve arıtılması, atık suların kanalizasyon şebekesi ile toplanması ve arıtılması; yüzey ve yer altı sularının evsel atık sular nedeniyle kirlenmesi gibi konularda il ölçeğinde tek elden planlama yapılabilmesi ve yatırımların finanse edilebilmesi, mevcut içme suyu ve arıtma tesislerinin işletilebilmesi noktasında avantajlı olarak görülmektedir (Topçu, 2015: 116).

6360 sayılı Kanun, İstanbul ve Kocaeli dışında kalan tüm büyükşehir belediyelerinde, büyükşehir ilçe belediyeleri ve bağlı idarelerin, on yıl süreyle yatırım bütçelerinin en az %10'luk kısmını kanun kapsamında belediye sınırlarına dahil edilmiş yerleşim yerlerinin altyapı hizmeti ihtiyacını karşılamak için ayırmaları ve kullanmalarını düzenleme altına almıştır. Miktar ve kalitesi anlamında su kaynaklarının sürdürülebilir niteliğini oluşturmak için altyapı imkanlarının oluşturulması niteliğiyle kanun; yerel düzeyde il ölçeğinde sağlanacak hizmetlerin altyapı ihtiyacının karşılanması yönünde pozitif bir düzenleme olarak değerlendirilmektedir (Adıgüzel, 2016).

İl mülki sınırına genişleyen büyükşehir belediyelerinin hizmet verimliliğini tespit etmeye yönelik bir başka alan su kayıplarının durumuna ilişkindir. İçme Suyu Temin ve Dağıtım Sistemlerindeki Su Kayıplarının Kontrolü Yönetmeliği'nde su kaynaklarının korunması ve verimliliğinin arttırılması doğrultusunda, içme-kullanma suyunun etkin kullanılması ve israfının önlenmesi için içme-kullanma suyu temin ve dağıtım sistemlerindeki su kayıplarının kontrolüne ilişkin usul ve esaslar

düzenlenmekte; su kayıpları yönetmelikte idari¹¹¹ ve fiziki¹¹² olmak üzere ikiye ayırmaktadır (Yönetmelik¹¹³, Madde 4).

Su yönetiminin sağlandığı ölçek il sınırı olduğunda ve bu sınırlarda tek bir yönetim biriminin hizmet takibi sağlama, su kaynaklarını koruma sorumluluğu bulunduğu sürdürülebilir su yönetimi bakımından su kayıplarına yönelik yönetim ilgisi artmaktadır. İklim değişiklikleri, nüfus artışında meydana gelen artış, tüketim eğiliminin artışı gibi faktörler dikkate alındığında; su kayıplarının şebeke içinde kaybolmasını engelleyecek önlemlerin alınması önemli bir konu haline gelmektedir.

Su kayıp oranlarının hesaplanmasında kullanılan metodoloji, su kayıp kaçaklarının tespit süreci için bilinmesi gereken bir çerçevedir (Alıcı ve Özaslan, 2018:210). Türkiye'de su yönetimi konusunda mevcut parçalı yapının su yönetim sürecinde su kayıplarına neden olacak etki oluşturulması söz konusu olmaktadır. Kentsel planlama ve kent ölçeğinde sunulan hizmetin tek bir elden sağlanması özelliği dikkate alındığında büyükşehir belediye modeli su şebekelerinin planlanması, bakım ve temel eksikliklerini ve su kayıplarını uygulamaya konulacak teknoloji destekli altyapılarla giderebilmesi mümkün hale gelmektedir (Akıllı ve Özaslan, 2017: 1607).

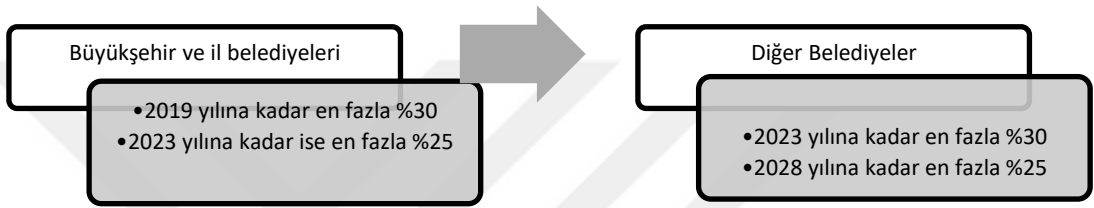
Su kayıplarının önlenmesi yoluyla suyun korunmasını sağlamak üzere hazırlanan düzenlemelerden biri, İçme Suyu Temin ve Dağıtım Sistemlerindeki Su Kayıplarının Kontrolü Yönetmeliği'dir. İçme-kullanma suyu temin ve dağıtım sistemlerinin yönetimine dair sürekli debi ve hacim ölçüm cihazları, şebekenin sayısallaştırılarak sürekli izleme ve kontrolünün sağlanması ve bu doğrultuda gerekli teknolojik altyapının oluşturulması, tekniğine uygun onarım ve yenileme çalışmaları ile bunun için gerekli teknik kapasitenin oluşturulması gibi esasları belirlemiştir. Belirlenen esasların uygulanması için “İçme Suyu Temin ve Dağıtım Sistemlerindeki

¹¹¹Fiziki su kaybı, borularda ve bağlantı parçalarında meydana gelen kırık ve çatlaklardan, boru başı ve abone bağlantı hatalarından ve servis depolarından meydana gelen, tüketici sayacından önceki, kaçak ve taşmalardan kaynaklanan su kayıplarındır (Alıcı ve Özaslan, 2018:209).

¹¹²İdari su kaybı, sayaç ve okuma hataları ile kayıt hatalarından ve izinsiz tüketimden kaynaklanan su kayıpları olarak tanımlanmaktadır. su kayıpları; depolardan veya su kaynağından içme suyu tesislerine verilen su ile vatandaşlarca kullanılan izinli tüketim dışındaki su arasındaki miktar “su veya şebeke kaybı” olarak da adlandırılmaktadır

¹¹³İlgili Yönetmelik: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140508-1.htm>

Su Kayıplarının Kontrolü Yönetmeliği Teknik Usuller Tebliği” hazırlanmıştır¹¹⁴. Tebliğ, su kayıplarının önlenmesinde izlenecek adımlar, içme kullanma suyu temin ve dağıtım sistemi ile şebekede kullanılacak malzemelere ilişkin hususlar, abonelik hizmetleri ve izinsiz su kullanımı ile ilgili hususlara ayrıntılı olarak yer verilmiş, yönetmelik ekinde yer alan envanter formları genişletilerek daha açıklayıcı hale getirilmiştir. Yapılan düzenleme ile su idareleri ve belediyeler su kayıp oranlarını Şekil 3.2’de yer alan seviyelere indirmekle yükümlü olmuştur (Dilcan vd., 2018: 16).

Şekil 3.2. Su Kayıplarının İndirilmesi Gereken Seviyeler

Su kayıplarının önlenmesine yönelik yukarıda belirtilen süreç; su kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir yönetimi için su yönetimlerine ve kurumsal kapasitelerinin yeterliliğine olan ihtiyacı ön plana çıkarmaktadır. Bu yönde 6360 sayılı Kanun, su yönetimini sayısı artan SUKİ'lerin sorumluluğuna bırakmıştır. SUKİ yapıları özel amaçlı kurumsal yapılanma özelliğiyle su yönetiminde su kaynaklarının korunmasına yönelik kurumsal bir kapasite, örgütlenme yapısı, planlı yönetim süreci ortaya koymakla birlikte; kuruluş kanununda sağladığı hizmetlerden gelir sağlayan bir yapı olması sebebiyle neoliberal yaklaşımın mekansal yansımalarını taşıma özelliğini de ortaya koymaktadır.

On Birinci kalkınma Planında "*Kentsel Altyapı Hedefleri*" kentsel alanda sağlanan su hizmetleri için su kayıp kaçak oranının %36 olduğuna yer vermektedir. 2023 hedefi olarak kayıp ve kaçak oranlarının %25 düzeyine indirilmesine yönelik bir gelecek planlaması yapıldığı tespit edilmektedir. 2014 tarihli İçme Suyu Temin ve Dağıtım Sistemlerindeki Su Kayıplarının Kontrolü Yönetmeliği'nde yer alan su kayıp oranlarının büyükşehir ve ilçe belediyelerinde 5 yıl içinde en fazla %30'a

¹¹⁴16 Temmuz 2015 tarihli ve 29418 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bkz: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/09/20200923-4.htm>

indirilmesi şeklinde konulan hedef doğrultusunda ilgili yerel yönetimlerin kayıp kaçak su sorununu önleme noktasında sorumluluğu ön plana çıkmaktadır (Sezer, 2017: 170; On Birinci Kalkınma Planı 2018-2023, 2023: 166).

TÜİK 2020 yılı Su ve Atık Su İstatistikleri'ne göre; içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı; %98,6; Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı aynı yılın verilerine göre %98,7 olarak tespit edilmektedir. Aynı göstergeler 2012 yılı için incelendiğinde; İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı %56; Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı %68 olarak tespit edilmektedir (TÜİK, 2014¹¹⁵; TÜİK Su ve Atıksu İstatistikleri Bülteni, 2020). Su ve atık su istatistiklerinde meydana gelen oransal iyileşmenin meydana geldiği dönemde büyükşehir belediyelerinin faaliyette olduğu, 6360 sayılı Kanun'un uygulandığı dönem olarak ifade edilebilir.

Su yönetiminin ülke çapında parçalı olmasına yönelik eleştiriler, su kaynaklarının iyi yönetim ilkeleri doğrultusunda, bütüncül olarak yönetilmesine yönelik öneriler dikkate alındığında (Esen, 2018: 42-42) su yönetim ölçeğini yeniden düzenleyen, su yönetim sorumluluğunu su yönetiminde uzmanlaşmış bir yapıya vererek düzenleyen 6360 sayılı Kanun'un kentsel alanda su yönetimine yeni kamu yönetimi paradigmasının ürünü olan yönetim yaklaşımıyla ilişkilendirdiği ön plana çıkmaktadır.

6360 sayılı Kanun öncesinde büyükşehir belediye modeli ile yönetilen 16 büyükşehir belediyesinin hizmet ölçeği genişlemiş, içme suyu ve atık su hizmeti verilen alan genişlemiştir. Hizmet sunulan ölçeğin genişlemesi ve hizmet sunulan alana kırsal alanın da eklenmesi su hizmetlerinin yönetimi için mevcut idari yapının yeniden yapılandırılmasını, hizmet sunulan alanın genişlemesi ve buna bağlı olarak mali anlamda kaynak ihtiyacının artışı sonucunu doğurmuştur (Topçu, 2015: 89).

6360 sayılı Kanun ile büyükşehir belediye sınırlarına dahil edilecek köylerde, içme ve kullanma suları için alınacak ücret, beş yıl süreyle en düşük tarifenin %25'ini

¹¹⁵ Detaylı inceleme için: TÜİK Haber Bülteni sayı: 16169, 16171.

geçmeyecek şekilde belirlenmesi düzenleme altına alınmıştır. 5216 sayılı Kanun geçici 2. maddesinde köy tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülen yerler için bu fıkra hükmünün uygulanacağı düzenlenmiştir. İl ölçeğine dahil edilen kırsal alan özelliği gösteren alanlarda su kullanımlarının tarımsal faaliyetlerde yoğunlaştığı dikkate alındığında düzenlemenin çiftçi ve kırsal alanda yaşayan aileler için bir maliyet ortaya çıkaracağı ifade edilmektedir (Çiftçi, 2019:47). Öncesinde köy olan yerlerin mahalleye dönüştürülmesi ile ücretsiz sunulan birtakım mal ve hizmetlere (su gibi) belli bir bedel ödemek karşılığında ulaşmak durumunda kalınması bir sorun alanı olarak ifade edilmektedir (Eryiğit ve Akpınar, 2020:249).

Su hizmetlerinin yönetimi açısından il ölçeğinde büyükşehir belediye modeli değerlendirildiğinde, büyükşehir belediyelerinin hizmet alanlarının genişletilmesiyle kırsal alanlarında da su kanal idarelerinin sorumluluğunda olması, su şebekesi bulunmayan alanlarda yeniden yapılanma gerekliliği, il sınırı geniş olan illerde yerinde ve zamanında müdahalenin zorluğu, personel sayısı ve yeterliliği, altyapı ihtiyaçlarının farklılaşması, yeterli finansman kaynağına sahip olunması gibi konuların avantajlı olmayan yönler olarak ön plana çıkarılmıştır (Topçu, 2015: 100).

6360 sayılı Kanun'un yerel yönetimler düzeyinde su yönetimine olumsuz etki alanlarından biri, mahalli idare birliklerine yöneliktir. Kanun büyükşehir belediye statüsünde olan illerde il özel idaresi, köy gibi tüzel kişilikleri kaldırması sebebiyle bu birimlerin amaç birliği ile oluşturulmuş birliklerin varlığı da sona ermiştir. Ayrıca gelecek dönemlerde oluşturulabilme potansiyeli tüzel kişiliklerin kaldırılması sebebiyle ortadan kalmıştır. Bu yönüyle 6360 sayılı kanun, Türkiye'de içinde içme suyu birliklerinin de olduğu yerel yönetim birliklerinin yerel düzeyde gelişimi yönünde olumsuz etki oluşturmaktadır. Zeren ve Çubuk (2020), 6360 sayılı Kanunla ölçek ekonomilerinden faydalanmak için çözümü yerelde merkezileşmiş yapılarda aramak yerine; yerelde gelişmeyi sağlayacak kooperatif ve yerel yönetim birlikleri yönünde bir adımın atılmasının faydalı olacağı vurgulamaktadır (Zeren ve Çubuk, 2020:391).

3.3. Türkiye'de Su Yönetiminde Son Dönemli Gelişmeler

Türkiye'de kentsel su yönetimi ve AB uyum sürecine yönelik politikalar suyun havza ölçeğinde yönetim yaklaşımı temelinde yönetilmesine yönelik planlamaların yapılmasını gerektirmiştir. Sürdürülebilir su yönetimi ve su verimliliğinin sağlanmak, farklı tipteki suların entegre şekilde değerlendirilebilmesi, arazi ve su kaynakları ilişkisinin dikkate alınması, politik ve idari süreçlerde ekonomik ve sosyal ihtiyaçlara uyum sağlanması su yönetiminde son dönemli yönetim yaklaşımının özelliklerini oluşturmaktadır (Ünlü, 2017: 49). Türkiye'de su yönetimine ilişkin son dönemli gelişmeler incelendiğinde ön plana çıkan hususlar ve ilişkili uygulama adımları bu kısımda yer almaktadır.

Onuncu Kalkınma Planı, 2030 yılında Türkiye'de kişi başına kullanılabilir su miktarının 1.100 m³ olmasının ülkeyi su sıkıntısı çeken bir konuma getireceğine dikkat çekilerek; *".. su kaynaklarının etkin şekilde kullanımı yanında doğal kaynakların koruma-kullanma dengesinin havza bazında gözetilmesi öncelikli görülmektedir."* ifadeleriyle su yönetim süreçleriyle ilişkili kurulmaktadır. Plan kapsamında yer alan *"Su yönetiminde etkinliği sağlamak üzere havza bazında entegre koruma ve kontrollü kullanma ilkeleri ile kentsel, endüstriyel, tarımsal faaliyetlere bağlı olarak ortaya çıkan baskı ve etkilerin belirlendiği ve tedbirlerin ortaya konulduğu 26 havzanın tamamı için koruma eylem planları hazırlanmıştır. Bu kapsamda ilk olarak Ergene Havzası Koruma Eylem Planının uygulanmasına başlanmıştır."* şeklindeki ifadeler su kaynaklarına ir plan çerçevesinde yer verildiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca planda yer verilen *"... Planlama, izleme, değerlendirme ve denetim yetersizliği, ortak veri tabanı ve bilgi akışı olmaması, kuruluşlar arası eş güdümün zayıflığı gibi hususlar, su kaynakları yönetiminde karşılaşılan ana sorunlardır."* ifadeler Türkiye'de su yönetim sürecinde su kaynaklarının planlama ve izleme süreçleri temelinde yönetilmesini sağlayacak bir yaklaşıma yer verildiği tespit edilmektedir. Yine planda amaç ve hedefler içinde yer alan *"Ulusal havza sınıflama sistemi, su kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımına imkân verecek şekilde geliştirilecektir.";* *"Yeraltı ve yerüstü su kalitesinin ve miktarının belirlenmesi, izlenmesi, bilgi sistemlerinin oluşturulması; su kaynaklarının korunması, iyileştirilmesi ile kirliliğinin önlenmesi ve kontrolü*

sağlanacaktır." ifadeleri üzerinden su yönetimine vurgu yapıldığı tespit edilmektedir (On Birinci Kalkınma Planı, 2013: 138-139).

On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), kentsel altyapı başlığı içerisinde "*Su kaynaklarının korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir kullanımı kapsamında havza bazında yapılan plan, strateji ve eylem planları bir bütünlük içinde uygulamaya konulacaktır.*" şeklindeki ifadeler su kaynaklarının korunmasında planlama ve stratejileri işaret etmektedir. Ayrıca planda "*Su kaynaklarının etkin kullanımı ve korunması amacıyla 25 havza için nehir havzası yönetim planları, sektörel su tahsis planları, havza master planları, kuraklık yönetim planları, taşkın yönetim planları, içme suyu havzaları koruma eylem planları tamamlanacaktır.*" ifadelerin yer bulduğu, havza ölçeğinde bir planlama sürecinin başlatıldığı tespit edilmektedir "(On Birinci Kalkınma Planı, 2018: 163-164).

Su Kaynakları Yönetimi ve Güvenliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu¹¹⁶ (2018)'nda doğal yapıda etkileşim içinde bulunan kaynakların doğal denge içinde korunmasını sağlamak için su kaynakları ve diğer doğal kaynakların havza ölçeğinde bütüncül yönetimine vurgu yapılmaktadır. Bu vurguda sürdürülebilir kalkınma ekseninde belirlenen tüm aktörlerin, temel faaliyetlerin havza bazlı su yönetim süreçlerinde dikkate alınması; sosyal, ekonomik, politik, yasal, idari unsurları kapsayacak düzeyde entegre su yönetiminin oluşturulması bir zorunluluk olarak görülmektedir.

Türkiye'de Suyun verimli şekilde yönetilmesini sağlamak üzere Havza Koruma Eylem Planı¹¹⁷ hazırlanarak su kaynaklarının yönetilmesi sağlanmaktadır. Havza eylem planları oluşturulurken Türkiye'de sürdürülebilir su yönetimi için

¹¹⁶Rapor İçin Bkz: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/SuKaynaklariYonetimi_ve_GuvenligiOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf

¹¹⁷Türkiye'de havza bazlı ilk çalışma 1958 yılında hazırlanan Kızılcahamam Su Toplama Havzası Yönetimi Projesidir. İlerleyen süreçlerde, Afyon Çaydere, Gediz, Turgutlu-Salihli Bölümü Havza Yönetimi, Çakıt Çayı ve Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi, Doğu Anadolu Su Havzası Rehabilitasyon Projesi, Uluabat Gölü Entegre Yönetim projesi, Güneydoğu Anadolu Projesi, Yeşilirmak Havzası Kalkınma Birliği Projesi, Konya Kapalı Havzası uygulamaya konulmuştur. AB su çerçeve direktifinin uygulama süreci ve Su Çerçeve Yönetmeliği doğrultusunda 2002 Büyük Menderes Havzası, 2006 yılında Ergene Havzası, 2008 Akarçay, Gediz, Van Gölü, Beyşehir Havzası Koruma eylem planı, 2009 yılında Boğazköy Barajı Havzası Koruma Eylem Planı hazırlanmıştır. "Türkiye'deki 11 Havzanın Havza Koruma Eylem Planlarının Hazırlanması" isimli proje ile Kızılırmak, Susurluk, Küçük Menderes, Büyük Menderes, Seyhan, Burdur, Ceyhan, Yeşilirmak, Marmara, Konya, Kuzey Ege Havzaları'nda havza eylem planları oluşturulmuştur (Öztürk, 2014:60).

yapılacak düzenleme ve değişikliklere ilişkin durum tespiti yapılmaktadır. Devlet kurumları arasında koordinasyon ve iş birliği, yetki ve sorumlulukların bölge düzeyine aktarılması, su kütleleri ve kullanıcılarına odaklı entegre su yönetimi yaklaşımı, bilgi paylaşımı ve dağıtımı, kamuoyu danışmanlığı ve paydaş katılımı, ekonomik teşvik ve önlemler düzenleme yapılması gereken konular arasında yer almaktadır (Dalkılıç, 2008: 419). Eylem planları doğrultusunda; su kalitesi haritalarının oluşturulması, çevresel altyapı durumunun tespit edilmesi, havzanın korunması, kirliliğin havza temelinde azaltılması ve havzadaki tüm paydaşların katılımı ile kısa, orta ve uzun vadede tedbir plan, programlar oluşturulmaktadır (Onuncu Kalkınma Planı ÖİKR, 2014-2018: 29).

Türkiye'de su yönetim süreçlerinin oluşturulmasına yönelik düzenlemelerden biri de 2014 yılında hazırlanan Ulusal Havza Yönetim Strateji Belgesi'dir. 2014-2023 yıllarını esas alan strateji belgesi havza ölçeğinde su yönetiminin amacını "*coğrafi olarak ayırık bir drenaj alanındaki hidrolojik hizmetlerin sürdürülebilirliğini, toprağın, bitki örtüsünün, su ve diğer doğal kaynakların ve varlıkların havza alanlarında yaşayanların yararına entegre korunması, geliştirilmesi ve yararlanılması ve bu suretle ülkemizin sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağlamak*" olarak açıklamaktadır (Ulusal Havza Yönetim Strateji Belgesi, 2014).

Türkiye'de havza ölçeğinde su kaynaklarının yönetim stratejisinin uygulanabilmesi için kurumsal ve yasal altyapısının oluşturulması gerekliliği bir diğer husustur. Bu doğrultuda hazırlanmasına vurgu yapılan planların kurumsal sorumluluğu; Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü' (SYGM)'ne¹¹⁸ aittir. SYGM bünyesinde 2013 tarihinde oluşturulan Ulusal Su Bilgi Sistemi¹¹⁹, 2017 yılında kullanıma açılarak; havza yönetimi, su kalitesi, su miktarı, iklim değişikliği, içme suyu, taşkın ve kuraklı alanlarına yönelik verileri havza

¹¹⁸ 04.07.2011 tarihli ve 27984 (1. Mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 645 sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı bünyesinde kurulmuştur. SYGM, Tarım ve orman Bakanlığı bünyesinde yer almaktadır.

¹¹⁹ Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 421.Maddesi (ç) bendinde Ulusal Su Bilgi Sistemini (USBS) kurma görevi, Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğüne verilmiştir.

ölçeğinde gösteren bir yapı ortaya koymuştur¹²⁰. Havza ölçeğinde oluşturulan veri tabanından fayda sağlamak üzere ihtiyaç duyulan kurumsal yapı; Havza Planlarının Hazırlanması, Uygulanması ve Takibi Yönetmeliği yasal çerçevesinde oluşturulmuştur. 2019 tarihli yönetmelik kapsamında havza yönetim sürecinin hayata geçirilmesi amacıyla; Havza Yönetimi Merkez Kurulu, Havza Yönetim Heyetleri ve İl Su Yönetimi Koordinasyon Kurulları ¹²¹ oluşturulması düzenleme içinde yer almıştır (İlgili Yönetmelik, Md.6)

Havza Yönetimi Merkez Kurulu, Havza Yönetim Heyetleri ve İl Su Yönetimi Koordinasyon Kurullarının Teşekkülü, Görevleri, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Tebliğ'in 6. maddesi Havza Yönetim Heyetinde yer alan üyelere yer vermektedir. *"Havzada yer alan diğer illerin vali veya vali yardımcıları; büyükşehirlerin büyükşehir belediye başkanları ile su ve kanalizasyon idaresi genel müdürleri; büyükşehir olmayan illerin il belediye başkanları, il özel idaresi genel sekreterleri; SYGM temsilcisi, DSİ Genel Müdürlüğü temsilcisi; sınır aşan havzalarda Türkiye Su Enstitüsü temsilcisi; koordinatör ilden sorumlu DSİ Bölge Müdürü, havzada yer alan diğer DSİ Bölge Müdürlüklerinin temsilcileri, havzada yer alan illerin Bakanlık İl Müdürleri, Çevre ve Şehircilik İl Müdürleri, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürleri, İLBANK A.Ş. temsilcisi ile en fazla ikişer temsilci olmak şartıyla heyet başkanı tarafından belirlenen organize sanayi bölgeleri, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, sulama birlikleri ve sulama kooperatifleri temsilcileri."*(İlgili Tebliğ Md.6, Ek.1¹²²).

Türkiye Avrupa Birliği'ne üyelik süreci kapsamında "27. fasıl: Çevre ve İklim Değişikliği¹²³" üzerine Türkiye'deki ilerleme süreçlerinin durumuna yönelik bilgi yer almaktadır. Su çerçeve direktifinin uygulamaları "Su Havzalarının Korunması ve

¹²⁰Ulusal Su Bilgi Sistemi'nin kurumsal yapısına ilişkin detaylar için bkz: <https://usbs.tarimorman.gov.tr/portal/tr/usbs-nedir>

¹²¹ Oluşturulan havza yönetim birimleri arasında koordinasyonu sağlamak ve uygulama süreçlerini takip etmek için "18.01.2019 tarihli ve 30659 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Havza Yönetimi Merkez Kurulu, Havza Yönetim Heyetleri ve İl Su Yönetimi Koordinasyon Kurullarının Teşekkülü, Görevleri, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Tebliğ "yayımlanmıştır.

¹²² Ek-1 İçeriğini incelemek için bjz: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/05/20150520-5-1.pdf>

¹²³27.fasıl: Çevre ve İklim Değişikliği, detaylı inceleme için Bkz: https://www.ab.gov.tr/fasil-27-cevre_92.html#:~:text=11%20Aral%C4%B1k%202019%20tarihinde%2C%20Avrupa,AB'nin%20yen%C3%BCy%C3%BCme%20stratejisidir.

Yönetin Planlarının Hazırlanması Hakkında Yönetmelik¹²⁴" ile sürdürülmektedir. Türkiye-AB İlerleme Raporlarında Su Yönetimine yönelik temel vurguları Türkiye'de uygulamaya geçirmek üzere su yönetimine ilişkin yasalarla¹²⁵ mevzuat iyileştirme süreci gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.16.Havza Temelli Su Kullanımı ve Yönetimi Uygulaması İçin Çeşitli Yönetmelik ve Tebliğler

Türü	Yılı	Adı
Yönetmelik	2022	"Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik"
	2022	"Tarımsal Kuraklık Yönetiminin Görevleri, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik"
	2019	"İçme Suyu Teminde Edilen Suların Kalitesi ve Arttırılması Hakkında Yönetmelik"
	2017	"İçme-Kullanma Suyu Havzalarının Korunmasına Dair Yönetmelik"
	2017	"Sulama Sistemlerinde Su Kullanımının Kontrolü ve Su Kayıplarının Azaltılmasına İlişkin Yönetmelik"
	2016	"Hassas Su Kütelleri İle Bu Kütelleri Etkileyen Alanların Belirlenmesi ve Su Kalitesinin İyileştirilmesi Hakkında Yönetmelik"
	2016	"Yerüstü Su Kalitesi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik "
	2016	"Taşkın Yönetim Planlarının Hazırlanması Uygulanması ve İzlenmesi Hakkında Yönetmelik "
	2015	"Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik "
	2015	"Yüzeysel Su Kalitesi Yönetimi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik"
	2014	"İçme Suyu Temin ve Dağıtım Sistemlerindeki Su Kayıplarının Kontrolü Hakkında Yönetmelik "
	2014	"Yüzeysel Sular ve Yeraltı Sularının İzlenmesine Dair Yönetmelik"
	2014	"Alabalık ve Sazan Türü Balıkların Yaşadığı Suların Korunması ve İyileştirilmesi Hakkında Yönetmelik "
	2012	"Yüzeysel Su Kalitesi Yönetimi Yönetmeliği "
	2012	"Su Havzalarının Korunması ve Yönetim Planlarının Hazırlanması Hakkında Yönetmelik "
	2012	"İçme Suyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmelik "
	2012	"Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik "
	2012	"Ormancılık ve Su Şurası Yönetmeliği "
	2010	"Atıksu, Alt Yapı Ve Evsel Katı Atık Bertaraf Tesisleri Tarifelerinin Belirlenmesinde Uyulacak Usul Ve Esaslara İlişkin Yönetmelik"
	2006	"Yüzme Suyu Kalitesine İlişkin Yönetmelik"
	2006	"Kentsel Atık Suyun Arıtımı Yönetmeliği "
	2005	"Tehlikeli Maddelerin Su ve Çevresinde Neden Olduğu Kirliliğin Kontrolü Yönetmeliği "
	2005	"İçme Suyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmelik "
	2005	"İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik "

¹²⁴ 2012 tarihli yönetmelik, 28444 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bkz: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/10/20171028-9.htm>

¹²⁵ 831 Sayılı Sular Hakkında Kanun, 927 sayılı Sıcak ve Soğuk Maden Sularının İstismarı ile Kaplıcalar Tesisatı Hakkında Kanun, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 4373 sayılı Taşkın Sulara ve Su Baskınlarına Karşı Korunma Kanunu, 6200 sayılı DSİGM Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 7478 sayılı Köy İçme Suları Hakkında Kanun, 167 sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun, 178 sayılı Askeri Garnizonların İçme ve Kullanma Sularının Temini Hakkında Kanun, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, 2560 sayılı İSKİ Kanunu, 2674 sayılı Karasuları Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu, 3621 sayılı Kıyı Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir belediyesi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu.

	2004	"Su Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği "
	2004	"Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğini Karşı Suların Korunması Yönetmeliği "
Tebliğ	2023	"Hidromorfolojik İzleme Tebliği"
	2020	"Yerüstü Su Kütelleri İçin Çevresel Hedeflerin Belirlenmesine İlişkin Tebliğ"
	2020	"İçme Suyu Arıtma Tesisleri Teknik Usuller Tebliği"
	2019	"İçme-Kullanma Suyu Havzası Koruma Planı Hazırlanmasına Dair Usul ve Esaslar Tebliği"
	2019	"Havza Yönetimi Merkez Kurulu, Havza Yönetim Heyetleri ve İl Su Yönetim Koordinasyon Kurullarının Teşekkülü, Görevleri, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Tebliğ"
	2017	"Sularda Tarımsal Faaliyetlerden Kaynaklanan Nitrat Kirliliğinin Önlenmesine Yönelik İyi Tarım Uygulamaları Kodu Tebliği"
	2015	"İçme Suyu Temin ve Dağıtım Sistemlerindeki Su Kayıplarının Kontrolü Yönetmeliği Teknik Usuller Tebliği "
	2014	"Durgun Yerüstü Kara İç Sularının Ötrofikasyona Karşı Korunmasına İlişkin Tebliğ "
	2013	"Çevre Kanununun 20'nci Maddesinin (k) Bendi Uyarınca Verilecek İdari Para Cezalarına İlişkin Tebliğ "
	2013	"Havza Yönetim Heyetinin Teşekkülü Görevleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ "
	2010	"Atık Su Arıtma Tesisleri Teknik Usuller Tebliği "
	2009	"Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği Numune Alma ve Analiz Metotları Tebliği "
	2009	"Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği İdari Usuller Tebliği "
	2009	"Kentsel Atık Su Arıtımı Yönetmeliği Hassas ve Az Hassas Su Alanları Tebliği "
	2008	"Kabuklu Su Ürünlerinin Yaşadığı Suların Kalitesi Hakkında Tebliği "

Kaynak: Bulut ve Birben, 2019: 229 ve KAYSİS Tarım ve Orman Bakanlığı Mevzuat Listesinden faydalanılarak tablo oluşturulmuştur.

Türkiye'de su yönetimini etkileyen süreçlerden biri, Tarım ve Orman Bakanlığı'nın sorumluluğunda, Bakanlığın Tarım Şurası Yönetmeliği doğrultusunda kısa, orta ve uzun vadeli su ile ilgili stratejilerin belirlenmesi ve gelecek odaklı bir yönetsel bakış açısı geliştirilebilmesi için su verimliliği, suyun havza ölçeğinde yönetimi, su hukuku ve politikası, su güvenliği ve atık su hizmetleri, su kaynaklarının kalite ve miktar olarak korunması ve izlenmesi, iklim değişikliğinin su kaynaklarına etkisi ve uyum süreci, su kaynaklarının yönetiminde karar destek sistemlerinin oluşturulması, su kaynaklarının geliştirilmesi, tarımsal sulama, depolama tesisleri, su-orma-meteoroloji olmak üzere toplam on bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu grupların içinde farklı üniversitelerden akademisyenler, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından, sivil toplum kuruluşlarından, su ve kanalizasyon idarelerinden ve su kullanıcılarının yer alması planlanmıştır. 4-8 Ekim 2021 tarihlerinde Ankara'da Çevrimiçi şekilde gerçekleştirilen 1.Su Şurası; belirlenen çalışma grupları ekseninde hedef ve stratejiler¹²⁶ belirleyerek bunlara Şura Sonuç Bildirgesi olarak su yönetim sürecinde yer vermiştir. Bildirgede ön plana çıkan hususlar şunlardır: Su verimliliği strateji belgesi ve havza bazlı su verimliliği eylem

¹²⁶Su Şurası Çalışma grupları çalışma belgelerinin tamamının incelenmesi için Bkz: <https://susurasi.tarimorman.gov.tr/Sayfa/Detay/1497>

planının hazırlanması, yerel yönetimlerin sorumluluğunda yönetilen su kaynaklarında kayıp oranlarına ilişkin oran hedefinin konulması, kullanılmış suların yeniden kullanımına yönelik çalışmaların yapılması, su yönetiminde havza bazlı ve bütüncül yapılanmanın güçlendirilmesi ve havza ölçekli yönetim planlarının artırılması amacıyla 2025 yılına kadar gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılması, su yönetiminde parçalı yapıyı giderecek, mevcut hukuki boşlukları ortadan kaldıracak su kanunun yürürlüğe konulması, eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması, kaynaktan musluğa su güvenliği planlarının hazırlanması, su kaynaklarının korunması ve kullanılması için izlenmesi gereken strateji ve politikaların bütüncül planlama çerçevesinde gerçekleştirilmesidir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021:78-84).

Türkiye'de su kaynaklarının kullanılması ve yönetilmesi süreçlerine yönelik yasal temelde düzenleme çalışmaları sürmektedir. Bu yönde son dönemli düzenlemelerden biri, "Değişen İklimle Uyum Çerçevesinde Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023-2033)"dır. Plan kapsamında su verimliliği hedefleri, stratejileri ve eylemler belirlenmiştir. Kentsel, tarımsal, endüstriyel su kullanım verimliliği ve bütün sektörleri etkileyen su kullanım verimliliği olmak üzere belirlenen dört temel alanda ön plana çıkan konular şöyledir: Kentsel alanda su kullanım verimliliğinin iyileştirilmesi, alternatif su kaynaklarının (gri su gibi) yaygınlaştırılması, su ayak izinin azaltılması, suyun uygun fiyatlandırılması, iş birliği, eğitim ve farkındalık çalışmaları yapılması tarımsal ve endüstriyel su verimliliğinin iyileştirilmesidir. Strateji belgesi içinde öncelikli hedefler arasında kentsel alanda su verimliliğinin iyileştirilmesi için yerel idarelerde su verimliliğinin artırılması için bütün belediyelerde su kayıplarının 2033 yılına kadar %25; 2040 yılına kadar %10 seviyesine düşürülmesi; hanelerde kişi başına su kullanımında verimliliğin artırılması yoluyla 2030 yılına kadar 120 lt, 2050 yılına kadar 100 l kadar düşürülmesi ve su verimliliğine yönelik diğer hedefler yer almaktadır (İlgili Düzenleme, 2023:12-13). Strateji Belgesi doğrultusunda su verimliliği seferberliği olarak başlatılan sürecin şeffaf ilerleyişini sağlamak, kamuoyunda farkındalığın artırılmasını sağlamak amacıyla bir internet sitesi ¹²⁷ oluşturulmuştur.

¹²⁷ İlgili internet sitesi için Bkz: .suverimliliği.gov.tr

3.4.Türkiye'de Su Yönetimine Yönelik Temel Sorunlar

Canlı yaşamı için temel ihtiyaçlardan biri olan su kaynakları; nüfus artışı, kentsel yerleşim ve yaşam tarzının etkisiyle baskı altında kalmaktadır. TÜSİAD 2008 tarihli çalışmasında, nüfus artışına bağlı olarak tarımsal ve endüstriyel faaliyetlerin gelişmesi, yaşam standartlarının yükselmesinden kaynaklı su kullanım taleplerinin artmasını bir sorun olarak tanımlamaktadır. Çözüm olarak yüzeysel suların biriktirilmesi, suyun ihtiyaç duyulan noktalara taşınabilmesi, uzak mesafelerden kolay su taşıyabilecek yöntem ve teknolojilerin geliştirilmesi, suyun etkin kullanımını sağlayacak bilinç ve farkındalığın geliştirilmesini işaret etmektedir. Sıralanan bu çözüm yolları beraberinde yeni sorun alanları ve çözüm arayışlarını gündeme getirmektedir. Suyu yöneten birimlerin yüzeysel suları tutabilmeyi sağlayacak baraj, gölet gibi yatırımları yapabilmesini sağlayacak mali kapasitesi, suyu taşımak-su kaynaklarını havza bütünü içinde değerlendirecek yönetim modelleri, havza sınırlarıyla su yönetiminin idari sınırlarının çakışmamasından kaynaklı yönetsel ölçek durumu, su yönetimi için gerekli olan yasal sınırların çok sayıda düzenleme ile çizilmiş olması sebebiyle ortaya çıkan su yönetimine özgün su yasası ihtiyacı, (Çokluk ve eksiklik sendromu), çok sayıda yasa ile yetkilendirilen kurum kuruluş olmasına rağmen ihtiyaç durumunda sorumluluk alarak gereğini yerine getirecek kurum tespitinde yaşanan zorluklar, İçme suyu temin ve dağıtım sistemlerindeki su kayıplarını önlenmek için teknoloji temelli uygulamaların ve kullanımların yetersizliği, suya yönelik politik ve ekonomik temelli bakış açıları bu kapsamda belirginleşmektedir. Ayrıca su yönetim sürecinde görünür hale gelen bir başka sorun su yönetim süreçlerine katılıma ilişkindir.

Karadağ (2008), Türkiye'de su kaynaklarının yönetimine ilişkin sorunlar ve çözüm önerine yer verdiği çalışmasında su sorunlarını, sınırlar, kurumsal yapı, veri tabanı, izleme ve denetleme, politikalar özelinde mevcut durum ve sorun tanımlamaları ile açıklamaktadır. Türkiye'de su kaynakları yönetiminin belirlenmesi, sorunlarının ortaya konulması, su yönetim süreçlerine yönelik önerilerin dünya üzerinde başarılı su yönetim uygulamaları üzerinden karşılaştırmalı olarak geliştirilmesi çalışmanın temel amacı olarak vurgulanmaktadır (Karadağ, 2008: 390).

Kilim ve Şener (2008), "Su politiktir: küresel su politikalarının ulusal ve yerel ölçekte yansımaları" başlıklı makalesinde mevcut su yönetim sorunlarına yer vermiştir. Sorunlar *"Su kaynaklarının etkin yönetilmemesi, hizmet kalitesinin düşüklüğü ve bunun sonucunda ortaya çıkan negatif dışsallıklar, karşılaşılan sorunlara kısa sürede çözümler üretilmemesi, su ve atıksu hizmetlerinin kamu tarafından desteklenmesi sonucunda maliyeti yansıtmayan düşük fiyatlar nedeniyle suyun israf edilmesi, hizmetin getirisinin maliyetlerin altında kalması, aşırı istihdam ve gerekli altyapı yatırımlarının hayata geçirilememesi"* şeklinde sıralanmıştır (Kilim ve Şener, 2008).

Türkiye'de su kaynaklarının kentler düzeyinde yönetiminden yerel yönetim birimleri sorumludur. Farklı düzenlemelerde yetki verilen yönetimlerin su yönetim süreçlerinde karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözüm süreleri ile suyun sürdürülebilir niteliği arasında ilişki bulunmaktadır. Bu tespit su kaynaklarının yönetimine ilişkin temel sorunların doğru tespit edilerek, bu doğrultuda yönetim süreçlerinde planlama yapılmasına işaret etmektedir. Bu çerçevede aşağıda Tablo 3.17'de Türkiye'de su kaynaklarının yönetimine ilişkin mevcut durum ve sorunlara yer vermektedir (Karadağ, 2008:394).

Tablo 3.17. Türkiye'de Su Yönetiminde İlişkin Mevcut Durum ve Sorun Tespiti

Yasal ve Kurumsal Sorunlar	1. Yönetim modelleri, su yönetim sınırlarının idari sınırlarının çakışmamasından kaynaklı yönetim ölçeği sorunu 2. İdari sınırlara göre belirlenen kurumsal yapıların karmaşık bir yönetim sistemini ortaya çıkarması 3. İdari sınırlar ile suyun doğal sınırı olan havza sınırlarının örtüşmemesi sebebiyle birbirini etkileyen su kaynakların farklı kurumsal yapı kontrolünde kullanılması ve kullanım planlamasının yapılması(Bütüncül planlama olmaması) 4. Yüze, yeraltı ve kıyı sularının farklı kurumsal yapılar eliyle bağımsız değerlendirilmesi 5. Su yönetim sınırlarının çok sayıda düzenleme ile çizilmiş olması sebebiyle (Çokluk ve eksiklik sendromu) Yetki karmaşası, yetkili kurum belirsizliği 6. Kurumların yetki sınırlarının belirgin olmaması 7. Yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminin siyasi niteliği 8. Yerel ölçekte asıl yetkilinin tanımlanamaması (Karışık bir hiyerarşik yapı) 9. Su politikaları 10. İzleme-Denetleme yetersizliği 11. Kurumlar arası iş birliği ve eş güdüm yetersizliği (Parçalı bir su yönetimi ortaya çıkarır) 12. Su kaynaklarının yönetimi için uygulamada olan kanunlar güncel ihtiyaçları karşılamada yeterli değildir. 13. Su yönetiminde yaptırımlar caydırıcı nitelikte değildir. 14. Su yönetimine katılım sağlayacak uygulama araçlarının yetersizliği 15. Yerel yönetimler düzeyinde yapılan su plan ve politikaları seçim dönemini esas almaktadır, uzun dönemli değildir. 16. Mevcut su politikaları havza temelli doğal, kültürel, ekonomik nitelikler ve kalkınma politikalarıyla entegre değildir. 17. Su kontrol, izleme ve değerlendirme yapacak yeterli tesis ve insan kaynağının olmayışı
Finansman sorunları	1. Kaynak yetersizliği sebebiyle planlanan altyapı yatırımlarının zamanında yapılamaması, 2. Su altyapı yatırımları yapmak için kredi kullanan belediyelerin yatırım maliyetlerinin su bedellerine aynı oranda yansıtamaması sebebiyle kredilerin geri ödemelerine sorunların ortaya çıkması 3. Su hizmetinin kamusal olma özelliği ve politik kaygılar sebebiyle içme suyu tarifelerinin yatırım maliyetlerini içerecek gerçeklikle belirlenememesi
Dağıtım ve İşletme Sorunları	1. Sızıntı ve kaçaklardan kaynaklanan su kayıpları 2. Belediyelerinin içme ve kullanma suyu şebekesi haritalarının olmayışı 3. İletim hatları ve dağıtım şebekelerinde gerekli bakım ve onarımların zamanında ve yeterli düzeyde yapılmaması 4. İçme ve kullanma suyuna yönelik kayıp ve kaçakları tespit etmeye yönelik teknolojik yatırım altyapısının olmayışı 5. İçme suyu arıtma tesislerinin işletilmesi için yeterli tesis ve nitelikli personelin olmayışı 6. Sayaçsız su kullanımları 7. Veri tabanı yetersizliği 8. Su kaynakları ve havzalara ilişkin veri tabanı yetersizliği 9. Veri eksikliği sebebiyle etkili bir planlamanın yapılamaması 10. Yerel yönetimler düzeyinde veri kontrolünü sağlayacak bir aktyarı yeterliliğinin bulunmayışı 11. Verilerin oluşturulmasında kullanılan kriterlerin standart olmaması
Su tenini (Miktar), kalitesi ve hijyen sağlanmasına ilişkin sorunlar	1. Göç olgusu ve kentsel su yatırımlarının planlı ilerleyememesi 2. Kaçak yapılaşmış alanlar için su temininin zor ve pahalı olması 3. Mevcut yapılaşmış bölgelerde plan değişiklikleriyle nüfus yoğunluğunun artması nedeniyle mevcut su kaynaklarının ve altyapının yetersiz kalması 4. Su havzalarında planlı olmayan sanayi, tarım, hayvancılık faaliyetleri sebebiyle meydana gelen kirlenme 5. Yer altı sularının plansız ve aşırı kullanılması 6. Arıtma tesislerinden, kanalizasyon sistemlerinden, katı atık depolama alanlarından sızan suların yer altı sularına karışması sebebiyle meydana gelen su kirliliği 7. İçme, sulama, sanayi ve kullanma suyu için Havza bazında yapılmayan projeler 8. İzleme ve denetleme Su örneklerinin alındığı analiz noktalarının belirli olmaması Su kaynaklarına yönelik tüm kirlenici kaynakların kontrolü, izleme ve denetlenmesinin yeterli düzeyde yapılmaması
Küresel Isınma ve İklim Değişikliği	
Coğrafi Yapı, Fiziksel Koşullar ve Yerleşim Yerinin Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	

Kaynak: DSİ, 2000; TÜSİAD, 2008.; Karadağ, 2008:394-396.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLER BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE SU YÖNETİMİ: ORDU VE GİRESUN İLLERİ ÖRNEĞİ

Çalışmanın dördüncü bölümü, alan araştırmasını konu edinmektedir. Bölüm içerisinde temel başlıklardan ilki araştırma tasarım sürecini; amaç ve kapsam, araştırma soruları ve benimsenen varsayımlar, gelişen sınırlılıklar ekseninde ortaya koymaktadır. Takibinde yer alan ikinci ve üçüncü başlıklandırma, alan araştırması yapılan örneklem olarak belirlenen Giresun ve Ordu illerine ilişkin temel bilgilere yer vermektedir. Bu bölümde yer alan son başlık ise alan araştırmasında elde edilen bulgular ve analizini ilişkin temaları içermektedir.

4.1.Yerel Yönetimler Bağlamında Türkiye'de Su Yönetimi: Ordu ve Giresun İlleri Örneği Araştırma Tasarımı

Çalışmada bu başlık altında araştırma kapsamında belirlenen temel amaç ve kapsama yer verilmektedir. Araştırmanın temel dinamiği olan araştırma sorusu ve bu sorunun yanıtlanması için araştırmada kullanılan yöntem; araştırmanın önemi, temel varsayımlar, araştırma sürecinde karşılaşılan sınırlılıklar bu kısımda yer verilmektedir.

4.1.1.Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmanın amacı; insan yaşamı için temel kaynak olan su yönetiminde yerel yönetimlerin rolünü tespit etmek; kamu yönetimindeki paradigma değişimlerinin Türkiye'de yerel yönetimler düzeyinde su yönetimine olan etkisini; yerel yönetim modelleri üzerinden karşılaştırmalı olarak incelemektir.

Kamu yönetimini etkileyen paradigmlar dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kamu yönetimi yapısında bir değişim ve dönüşüm süreci ortaya koymuştur. Geleneksel kamu yönetimi modelinden yeni kamu yönetimi modeline geçiş; piyasa temelli, özel sektör ortaklığına dayalı reform adımları kamu yönetiminin yeni kamu işletmeciliğine dönüşmesiyle sonuçlanmıştır. Bu süreçte etki altında kalan, kamu yönetiminin temel fonksiyonu olan kamu hizmetlerinin hem kapsamında hem de hizmeti sağlayan kurumsal yapılar ve yöntemlerinde değişim meydana gelmiştir. Bu değişimin Türkiye yerel yönetim modelleri temelinde çeşitlenen su yönetimine nasıl

etki ettiği bir araştırma merakı ortaya çıkarmaktadır. Metropoliten alan özelliği gösteren illerin yönetiminden sorumlu olan büyükşehir belediyeleridir. Yerelde çok sayıda yerel hizmet biriminin varlığı halinde hizmetlerin etkinlik ve verimlilik, eşit şekilde sunulma özelliklerinden uzaklaşacağını vurgulayan reform kuramı-bütünleşmeci bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Bu kapsamda şekil alan büyükşehir belediyeleri, dikey koordinasyona dayalı iki kademeli metropoliten yönetim modelinde su hizmetlerini su ve kanalizasyon idaresi genel müdürlükleriyle tek elden sağlamaktadır (Oktay, 2016: 65). Büyükşehir belediyesi modelinde olmayan illerde ise su hizmetlerini sağlayan yönetsel yapılar çeşitlenmekte; parçalı bir su yönetim süreci işletilmektedir. Türkiye'de su hizmeti sağlayan farklı özelliklere sahip yerel yönetim modellerinin karşılaştırılması yapılarak; yerel düzeyde benimsenen bütüncül ve parçalı modellerin su yönetiminin sürdürülebilir niteliğine etkisi tespit etmek çalışmanın alt amaçlarındanır.

Kamu yönetimi farklılaşan taleplere cevap verebilmek ve kamusal faydayı sağlayabilmek için en etkili örgütsel yapıları oluşturmaya çalışmaktadır. Bu anlayış içinde ortaya çıkan yapılanmalardan biri, hizmet sunumlarına yerinde cevap veren yerinden yönetim birimleridir (Ökmen ve Parlak, 2010: 4). Su sorunları için geliştirilen politikalarda sorunların mekanla uyumunu kabul etmek, su yönetim ölçeğinin yerel ve bölgesel özelliklerle uyumunu dikkate almak gereklidir. Bu gereklilik su yönetimini yerelleştirilirken su yönetimini gerçekleştirecek ölçek ve yönetim kapasitesi nasıl geliştirilir sorusu ışığında; su kaynaklarının etkin ve verimli yönetilmesini sağlayacak ölçeğin tespit edilmesi, su yönetiminin organizasyon yapısına ilişkin yönetim modelinin geliştirilmesine yönelik bir ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır.

Üniter devlet özelliğinde olan Türkiye'de idarenin bütünlüğü ilkesine göre; merkezi ve yerinden yönetim ilkeleri doğrultusunda sağlanan kamusal nitelikli su hizmetlerinin sağlanmasında yerel yönetim birimleri birer aktördür. Anayasal temelde oluşturulan; il özel idaresi, belediye ve köy yönetimleri; büyükşehir belediyesi, yerel yönetim birlikleri yerel yönetimler düzeyinde su kaynaklarının kullanımına yönelik kullanıcı taleplerinin karşılanması, su kaynaklarının miktar ve kalite olarak sürdürülebilir niteliğinin sağlanması noktasında sorumluluk

üstlenmektedir. Bu sorumluluk kanuni temelde sınırları belirlenen hizmet ölçeğine göre farklı modellerde yerine getirilmektedir. Türkiye'de su kaynaklarının yönetilmesinde kentsel alanda aktör olan yerel yönetim birimlerinin farklılaşan yönetim modelleri iki farklı il ve bu illere özgü yerel yönetim modellerinin su yönetim süreçlerine olan etkileri üzerinden incelenmektedir.

Yeni kamu yönetimi paradigmasının etkinlik ve verimlilik, özelleştirme, yerelleşme, yönetişim, kurumsal kapasite ve örgütlenme temel stratejilerinin yerel yönetimlerin su yönetim süreçlerinde, farklı yönetsel modeller üzerinden irdelenmesi çalışmanın temel amaçlarından bir diğeridir. Bu tespitten faydalanılarak yerel yönetimler düzeyinde su yönetimine yönelik bir model önerisi ortaya çıkarma çalışmanın amaçlarından biridir. Su yönetiminde yerel düzeyde iş birliği, eş güdüm, kurumlar arası iş birliği, kurumsal kapasite yeterliliği, merkezi ve yerel yönetim ilişkisi, kamu-özel sektör iş birliği mekanizmaları inceleme amaçları çalışmanın alt amaçları arasında yer almaktadır

Alan araştırması Karadeniz Bölgesinde yerel yönetimler düzeyinde su yönetim süreçleri işleyen Ordu ve Giresun illerini kapsamına almaktadır. Araştırmada bölgenin seçilme nedeni; yağış potansiyeli sebebiyle su sıkıntısı, stresi, kıtlığı gibi su yönetiminde karşılaşılan temel baskıların azlığı varsayımının su yönetim sürecinde aynı şekilde yansıyıp yansımadığının tespit edilmesidir. Araştırma Türkiye'de uygulanmakta olan dikey koordinasyona dayalı iki kademeli yerel yönetim birimi olan Büyükşehir Belediyesi modeli ve bağlı birim olan su ve kanalizasyon idaresinin su yönetim modelini araştırma kapsamına almaktadır. Bölgede yer alan iki yeni¹²⁸ BŞB'den biri olan Ordu Büyükşehir Belediyesine bağlı su ve kanalizasyon idaresine bu çerçevede araştırma kapsamında yer verilmiştir. Araştırma kapsamına alınan ve su yönetiminde yer alan yerel yönetim sorumluluğunda bulunan bir diğer araştırma sahası Ordu iline sınır il olan Giresun ilidir. İlde mevcut yerel yönetim birimlerinde su yönetim süreçlerinden sorumlu birimler olan belediye ve il özel idaresi araştırma kapsamında dahil edilmiştir. Belediyeler düzeyinde il belediyesi ve ilçe belediyeleri değerlendirmeye alınmıştır.

¹²⁸ Diğer BŞB Trabzon Büyükşehir Belediyesidir.

İlin meskun alanlarında su yönetim sağlama sorumluluğu bulunan il özel idaresi çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Su yöneticilerinin su yönetimine yönelik temel durum ve sorunların mevcut durumları tespit edilerek; geleceğin konusu olan su yönetimine yönelik değerlendirmelerin, su yönetim modeline yönelik görüşlere çalışma kapsamında yer verilmiştir.

4.1.2. Araştırma Sorusu ve Temel Varsayımları

Araştırma kapsamında dikkate alınan temel sorular şunlardır:

- Kamu yönetimindeki paradigma değişimleri Türkiye'de yerel yönetimler düzeyinde su yönetimini nasıl etkilemiştir?
- Türkiye'de yerel yönetim modeli su kaynaklarının sürdürülebilir niteliğini nasıl etkilemektedir?
- Türkiye'de bir kamu hizmeti olarak sağlanan su hizmetlerinin yerel yönetimler bağlamında uygulama yeterliliği ne düzeydedir?
- Türkiye özelinde kentsel alanlarda çok sayıda birimin su yönetiminde yetkili olması su kaynaklarının sürdürülebilirliğini nasıl etkilemektedir?
- Hangi yerel yönetim modeli su yönetiminin sürdürülebilir niteliğini olumlu etkilemektedir?
- Yerel yönetim modeli su yönetiminde benimsenen yaklaşımı hangi yönde etkilemektedir?
- Su kaynaklarının sürdürülebilir niteliği için su yönetim ölçeği ne olmalıdır?
- Büyükşehir belediye modeliyle yeniden ölçeklendirme yapılarak belirlenen su yönetim ölçeği suyun sürdürülebilir niteliğini nasıl etkilemektedir?
- Türkiye'de yerel yönetimler modelinin kurumsal kapasitesi su yönetimini nasıl etkilemektedir?
- Türkiye'de yerel yönetimler düzeyinde hangi model; su yönetiminde ihtiyaç duyulan iş birliği ve koordinasyonu sağlamada elverişlidir?
- Su yönetimi için ihtiyaç duyulan uygun ölçek; bu ölçekte belirlenecek yerel yönetim modeli ve organizasyon yapısının su yönetimini nasıl etkilediği; suyun toplandığı havzada su yönetiminden sorumlu birimler ve bu birimler arasındaki yetki paylaşımının nasıl bir sorun ve çözüm denklemi ortaya

çıkardığı; suyun sürdürülebilir yönetimini nasıl etkilediği sorularına yanıt aranmıştır.

Çalışma kapsamında aşağıda yer alan temel varsayımlar başlangıç düzeyinde dikkate alınmıştır.

- Türkiye'de yerel yönetim modeli su yönetiminin sürdürülebilirliğini etkilemektedir.
- Yasal düzenlemelerle yetki verilen çok sayıda yönetim biriminin ortaya çıkardığı süreçler; Türkiye'de suyun sürdürülebilir niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir.
- Su yönetimi için belirlenen ölçek suyun sürdürülebilir niteliğini etkiler.
- Yerel yönetim modelinin kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi ile su yönetiminin sürdürülebilirliği arasındaki ilişki pozitif yönlüdür.
- Yerel yönetimler düzeyinde yönetici ve kullanıcıların su yönetimine yönelik bilinç ve farkındalık düzeyinin artması suyun sürdürülebilir niteliğini olumlu etkiler.
- Yerel yönetimlerin su yönetim sürecinde (yerel kullanıcı ve yöneticilerle geliştirdiği iş birliklerinin ve katılım mekanizmalarının su yönetimine etkisi pozitif yönlüdür.
- Kentsel alanlarda su yönetim modelinin sürdürülebilir niteliğinde yerel kullanıcılar etkilidir.

4.1.3. Araştırmanın Önemi

Yerel düzeyde ortaya çıkan su taleplerinin karşılanması ve geleneksel su arzının gerçekleşmesi noktasında çok sayıda yerel yönetim birimi devreye girmektedir; su kaynaklarının sürdürülebilirliği açısından değerlendirildiğinde, birimler arasında eş güdüm ve koordinasyon ilişkisiyle ortaya çıkan etkinlik ve verimlilik ilkelerinden uzaklaşmaktadır. Su yönetimi için bütüncül planlama çok sayıda birimin plan sorumluluğu ile parçalı bir halde gerçekleşmektedir.

Büyükşehir Belediye modelinde su ve kanalizasyon idaresi genel müdürlükleri uygulamaları diğer yerel yönetim birimlerinden farklılaşarak il ölçeğinde su ve kanalizasyon hizmetlerinin tek bir kurum sorumluluğunda

gerçekleşmektedir. Bu durum, birim bazlı planlama, kaynak maliyeti, üst ve altyapı ihtiyacı, farklı tarifeler, yönetsel karar ve çözüm süreçlerini ortaya çıkarmaktadır. Çalışma mevcut durumu inceleme sahası olarak belirlediği iki il üzerinden mevcut su yönetim modeli ve ölçeği, yerel iş birliği mekanizmaları, yönetim süreçlerine dair sorun tespitleri ve çözüm önerileri bağlamında araştırılması sebebiyle önem taşımaktadır.

Ekim 2021 tarihinde AB Tarafından sağlanan yatırım desteği ile Doğu Karadeniz Bölgesi Havza Yönetim Planı hazırlık süreci başlatılmıştır. Havza planlaması içinde yer alan ve yerel yönetim modeli bakımından iki il üzerinden karşılaştırmalı olarak yapılan araştırmanın sürdürülebilir su yönetim modeli çalışmalarına katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Uygulanan mevcut su yönetim modeli ve hizmet ölçeğinin etkinlik ve verimlilik durum tespiti yapılması gelecek dönemli planlama süreçlerine yön verme özelliğiyle önemli görülmektedir.

Araştırma kamu yönetimi paradigmalarının Türkiye'de kamu hizmeti olan su yönetim politikalarına etkisini ortaya koymak; gelecek dönemli su yönetim politikalarına ve kanun ı oluşturma çalışmalarına katkı sağlama niteliği bakımından önem taşımaktadır. Çalışma özellikle son dönemli paradigmalarının odağında yer alan yerellik ilkesi ve bu bağlamda yerel yönetim birimlerinin su yönetimindeki rolünü dikkate alması bakımından ön plana çıkmaktadır. Türkiye'de tüm yönetim kademelerinde önemsenen su kanunu hazırlık çalışmalarına bilimsel araştırma yeterliliği temelinde katkı sağlama özelliği çalışmanın önemiyle ilişkilidir.

Nitel araştırma kapsamında yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle su yönetiminden sorumlu yönetici/uzman niteliğini taşıyan görüşmecilerin sürece ilişkin özgün uygulama tespitlerinin teorik çerçeve ile ilişkilendirilmesi çalışmaya atfedilebilecek bir başka önem olarak görülmektedir.

Çalışma, yağış potansiyeli sebebiyle su sorunu yaşamayacağı varsayımında hareket edilen Karadeniz Bölgesi'nde su kaynaklarının sürdürülebilir niteliğini yönetsel mevcut durum ve sorun özelinde incelemesi bakımından da özgün bir nitelik taşımaktadır. Yerel yönetimler düzeyinde farklı modeller ve birimler eliyle sağlanan su hizmetlerinin yerele özgü nitelik ve niceliği hakkında bir sonuca varılması çalışmaya atfedilebilecek bir başka önem olarak görülmektedir.

Su yönetimi, sürekli değişmekte olan sosyal ve ekolojik şartlara uyum sağladığı oranda başarılı olmaktadır. Su yönetiminde tek ve her durumda iş birliği olan sabit bir modelden bahsedilememektedir. Her ülke ve yerel su sorunlarının özneliği su yönetiminde sabit yaklaşımların ve modellerin varlığını zorlaştırmaktadır. Yerelin kendine has farklılıklarını dikkate alan modellerinin bütüncül bir su politikasıyla oluşturulması gerekmektedir. Bu çerçevede, coğrafi konumu itibarıyla hem yer altı hem de yer üstü su kaynakları bulunan, her mevsime dağılmış yağış profiline sahip Karadeniz Bölgesinde iki il araştırma sahası olarak belirlenmiştir. Bir yanda kaynak fazlalığı sebebiyle ön plana çıkan bölge diğer yanda iklim değişikliğinin su kaynaklarına etkisi, toprak yapısı ve yüzey sularının tutulmasına yönelik gelişme ihtiyacı sebebiyle sürdürülebilir su yönetim modeline ihtiyaç duyma özelliğindedir. Bölgede kaynak sularının fazla olduğu yaylaların sayısı fazla olmakla birlikte aynı su havzası içinde farklı su yönetim birimleri ve birim uygulama süreçlerinin varlığı; belirli bir alanda çok sayıda yerel yönetim biriminin yetkili olması halinde planlama ve koordinasyon yetersizliği, ölçek ekonomilerinin etkisinden uzaklaşılması ve kaynak kullanımında verimsizlik eleştirileriyle suyun sürdürülebilir yönetimine ilişkin ilgiyi arttırmaktadır.

4.1.4.Araştırma Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni Türkiye'de su yönetimini gerçekleştiren yerel yönetim birimleridir. Örneklemi Karadeniz Bölgesi'nde suyu farklı yerel yönetim modelleriyle yöneten yerel yönetim birimleri bulunan Ordu ve Giresun illerinin su yönetiminden sorumlu yerel yönetim birimleridir. Ordu ilinin örneklem olarak seçilme nedeni; Karadeniz Bölgesinin sınırında yağış potansiyeli yüksek il profilinde olması, Karadeniz Bölgesi'nde BŞB modelini temsil eden 3 ilden birisi olması, büyükşehir belediye modeli sorumluluğunda su hizmetlerini il ölçeğinde sağlayan yerel yönetim modeli özelliğinin bulunmasıdır. Giresun ili, örneklem kapsamında yer alan diğer ildir. İlin seçilme nedeni; Karadeniz Bölgesinde yağış potansiyeline sahip il özelliği profili, Ordu ili sınırında olması, yerel yönetimler düzeyinde yönetiminin parçalı modelde, çok sayıda yerel yönetim biriminin sorumluluğunda sürdürülüyor olması sebebiyle yerelde model farklılığını su yönetim örneğinde temsil etme özelliğidir. Bunun yanı sıra; benzer coğrafi, fiziksel ve

yerleşim yeri özellikleri, iklim koşulları benzerliği, tarımsal faaliyet benzerliği (fındık yetiştiriciliği), yazlık ve kışlık nüfus farklılığı gibi faktörlerin benzerliği ile su yönetim modelinin farklılığı örneklem sınırlarının çizilmesinde etkili olmuştur. Sıralanan örneklem belirleme kriterlerine ek olarak alan araştırmasında zaman ve maliyet imkanlarının da dikkate alınması söz konusu olmuştur.

Örneklem olarak belirlemeden önce belirlenen illere yönelik bir projeksiyon geliştirilmiştir. Kuramsal çerçevede su kaynaklarının sürdürülebilirliği ve verimli yönetimi için havza ölçeği su yönetim ölçeği olarak ifade edilmektedir. Türkiye özelinde mevcut su yönetim süreçlerinde idari ve siyasi sınırlar esas alınmaktadır. Havza bazında su yönetiminin yapılabilmesi, farklı tipteki suların entegre şekilde değerlendirilebilmesi, arazi ve su kaynakları ilişkisinin dikkate alınması, politik ve idari süreçlerde ekonomik ve sosyal ihtiyaçlara uyum sağlama havza temelli su yönetim yaklaşımının özelliklerini oluşturmaktadır (Ünlü, 2017: 49). Bu özellikler doğrultusunda Türkiye havza ölçeğinde su kaynaklarının yönetimiyle ilişkili 25 havza bulunmaktadır. Bu kapsamda yer alan havzalardan biri Türkiye'de bölgeler bazında yağış yüksekliğinde ilk sırada yer alan Doğu Karadeniz Havzası'dır.

Tablo 4.1.Bölgeler Bazında Yağış Yüksekliği (mm)

Bölge	1Ekim 2020-30 Eylül 2021 Dönemi yağışı
Marmara	672.4 mm
Ege	484.3 mm
Akdeniz	507.5 mm
İç Anadolu	316.mm
Karadeniz	681.0 mm
Doğu Anadolu	379.4 mm
Güneydoğu Anadolu	325.7 mm

Kaynak: Tablo, TÜİK 2020 Yılı nüfus istatistikleri, 2020-2021 Su Yılı 12 Aylık Alansal Kümülatif Yağış Raporundan faydalanılarak hazırlanmıştır.

Karadeniz Bölgesindeki yağış yüksekliği Türkiye'nin diğer bölgelerindeki yağış yüksekliğinin üstündedir (Gültekin, 2018). Bu özellik su kaynakları bakımından yeterlilikle ilişkilendirilmektedir. Ancak kaynakların kullanım ve yönetim süreçleri sürdürülebilir niteliğini etkileyen temel etkenlerden birisidir. Karadeniz Bölgesi'nde idari sınırlar ve su yönetimi idari sınırlarda gerçekleşen il durumuna bakıldığında; su hizmetlerinin yönetilmesi toplam 18 il özelinde gerçekleşmektedir. Türkiye özelinde coğrafi yapı esas alınarak yapılan bölgelendirmede Karadeniz Bölgesi 18 ili içine alacak şekilde coğrafi sınırları

belirlenmiştir. Bölge içinde toplam 18 il, 183 ilçe, 78 belde idari yapılanmada yerini almaktadır. Yerel yönetim birimleri düzeyinde toplam 279 ilçe belediyesi, 6658 köy idaresi, 78 belde belediyesi, 15 il özel idaresi ve 3 büyükşehir belediyesinin su yönetimine ilişkin görev ve sorumlulukları bulunmaktadır.

Tablo 4.2.Karadeniz Bölgesinde Nüfus, Yüzölçümü ve Yerel Yönetim Birimlerinin Mevcut Durumu

18 İl	Nüfus 2021	Yüzölçümü KM2	İlçe sayısı	Belde Sayısı	Beled iye Sayısı	Köy sayısı	İl Özel İdaresi	BŞ B
Düzce	400976	2593,00	7	2	10	278	1	0
Bolu	320014	8458,00	8	3	12	487	1	0
Zonguldak	589684	3481,00	7	17	25	380	1	0
Bartın	201711	2140,00	3	4	8	263	1	0
Karabük	249287	4074,00	5	1	7	277	1	0
Kastamonu	375592	13108,00	19	0	20	1054	1	0
Sinop	218408	5862,00	8	0	9	465	1	0
Çorum	526282	12820,00	13	2	16	758	1	0
Samsun	1371274	9579,00	17	0	18	0	0	1
Amasya	335331	5520,00	6	1	8	372	1	0
Tokat	602567	9958,00	11	25	37	617	1	0
Ordu	760.872	6001,00	19	0	20	0	0	1
Giresun	450154	6934,00	15	8	24	553	1	0
Gümüşhane	150.119	1789,00	6	7	14	318	1	0
Trabzon	816684	4685,00	18	0	19	0	0	1
Bayburt	85042	3652,00	2	2	5	170	1	0
Rize	345662	3920,00	11	6	18	346	1	0
Artvin	169543	7436,00	8	0	9	320	1	0
Karadeniz bölgesi toplam	7.969.202	112.010	183	78	279	6658	15	3
Türkiye toplamı	84.680.273	783.562	973	387	1390	18211	51	30
%	9,4	14,2	18,8	20,1	20,07	36,5	29,4	10

Kaynak: Tablo adı geçen il valiliklerinin resmi web sitelerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

BŞB örnekleminin belirlenmesinde 3 alternatiften birisi değerlendirilmiştir. Ordu ilinin seçilmesinde BŞB modelini 2014 sonrası uygulayan 2 BŞB'den birisi olması etkili olmuştur. Çok kademeli ve tek kademeli yerel yönetim modelleriyle su hizmeti sağlamaya yönelik yeniden yapılanma deneyimi yakın olan bir BŞB tercihi ön planda tutulduğu için seçenekler arasında yer alan Samsun BŞB-SASKİ değerlendirme dışında tutulmuştur. Trabzon ve Ordu BŞB her ikisinin de yeni BŞB olma durumunda ise alan araştırmasında zaman ve maliyet faktörleri etkili olmuştur.

Karadeniz Bölgesi'nde araştırma da karşılaştırmaya dayalı bir sonuca ulaşabilmek için belirlenen ikinci örneklem olan Giresun ilinde kıyı kesim ve iç kesim arasında iklim farklılıkları, iç kesimde kalan ilçelerin merkeze uzaklığı,

kullanıcıların su kullanımlarının ihtiyaçtan doğan farklılıkları, nüfus projeksiyonlarının yakınlığı, yüz ölçümü yakınlığı ve araştırmacının alana yakınlığı (yerleşim yeri) faktörü etkili olmuştur.

4.1.5. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında nitel yöntem araştırma yöntemi olarak belirlenmiştir. İncelenen sorunsalın doğal ortamındaki şeklini anlama çabasında olan nitel araştırmanın sorgulayıcı ve yorumlayıcı niteliğinden faydalanma yoluna gidilmiştir (Baltacı, 2019:369). Nitel araştırma kapsamında teknik olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Tekniğin temelinde, literatür hakimiyeti olan araştırmacı ile uygulama hakimiyeti olan katılımcının karşılıklı konuşma tekniği ile iletişim süreci olarak tanımlamak mümkündür (Karasar, 2005:157). Tekniğin amacı, görüşmeye katılan örneklem gruplarının araştırma sorunsalına yönelik özgün bakış açısını, sorunsal hakkında görüşmecinin farklı deneyim, davranış düşünce, yorum ve tepkilerine ulaşılmasını sağlamaktır (Akarçay Ulutaş, 2018:327-331). Yüz yüze, telefonla, internet araçlarıyla uygulanan görüşme tekniği, nitel araştırmalarda araştırma verisi toplamak amacıyla farklı türlerde¹²⁹ gerçekleştirilebilmektedir. Çalışma kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği türünden faydalanılmıştır. Bu türde yapılan mülakatlarda, araştırmacı; konuyla ilgili önceden hazırladığı belli konu soruları görüşme sırasında katılımcı görüşmeciye karşılıklı konuşma şeklinde sormaktadır. Soruların sorulması sırasında araştırmacı soruların sıralamasında değişiklik yapabilme, katılımcı görüşmecinin cevabına göre araştırma konusunda ilişkin soruları ekleme veya çıkarma yapabilmektedir. Ayrıca araştırmacı görüşmeye katılan kişilerin cevaplarını detaylandırmasını isteyebilmektedir (Dede, 2016:189-190).

Nitel araştırma kısmında örneklem büyüklüğü hesaplamada belirli-kesinleştirilmiş sınırlar bulunmamaktadır. Örneklem büyüklüğü araştırma amacı ve araştırma sürecinin imkanları çerçevesinde genişletilebilmektedir (Baltacı, 2019:376). Nitel araştırma sürecinde elde edilen bulguların evrene genelleme zorunluluğu bulunmaması örneklemelerden elde edilen bulguların özgünlüğüne

¹²⁹ Karasar 2005'e göre; Mülakat türleri amacına, katılanların sayısına, kurallarına ve görüşülen kişilere göre farklı şekillerde açıklanmaktadır (Karasar, 2005:157).

odaklanması bütüncül bir perspektifin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Başlangıç noktasında Ordu ilinde su hizmetini sağlayan su yönetim birimi olan Ordu Su ve Kanalizasyon İdaresi (OSKİ) su hizmetini sağlayan birim yöneticileriyle ve Giresun İlinde nüfus bakımından ilk iki sırada evreni temsil etme özelliği olan ilçelerin su yönetim birimleriyle nitel araştırma süreci başlatılmıştır. Giresun ilinde araştırma kapsamında yapılan mülakatlarda görüşmecilerin daha az nüfuslu ilçelerde, sahil ve kırsal alan özelliği olan ilçelerde, ilçelerin sınırlarında yer alan belde ve köy yönetimlerinde su sorunlarının çeşitlendiğine yönelik söylemlerle nitel araştırmanın kapsamı ilin tüm ilçelerini ve bu ilçelerde su yönetiminden sorumlu yöneticileri kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

OSKİ kapsamında başlatılan görüşmelerde su yönetiminden sorumlu üst yönetim birimlerine öncelik verilmiştir. Yerel yönetimler düzeyinde suyun sürdürülebilirliğini sağlama çalışmalarını gerçekleştiren tüm daire başkanlıkları ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği soru formu kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan paydaşların evreni temsil edebilme özelliği yanı sıra araştırma konusuna hakimiyet ve derinlemesine görüşme yapabilme amacı göz önünde bulundurulmuştur. Yapılan görüşmeler üst yöneticilerin konuya hakimiyet ve büyükşehir belediye modelinde su yönetiminin yapılanma süreçlerinde görev yaptığı belirtilen belirli sayıda birim yönetici örneklem grubuna dahil edilmiş, araştırmaya dahil edilen görüşmecilerle kapsam genişletilmiştir.

Karadeniz Bölgesinde yer alan Ordu ve Giresun illeri örneklem olarak belirlenmiştir. Bu illerin seçilmesinde yerel yönetim kademelenmesi¹³⁰ ve su kaynaklarının yönetim süreçlerinde yönetsel aktörlerin farklılaşan profili esas alınmıştır. Büyükşehir belediye statüsüyle yönetilen kentsel alanlardaki kurumsal yapılaşma ve neoliberal eğilimlerle; il belediyesi statüsüyle yönetilen ve yönetsel kademelenmede çeşitlilik¹³¹ ve kırsal alan barındıran alanlardaki yerel işbirlikleri, kurumsal ve yerel su yönetimi kapasite yeterlilikleri çalışma kapsamında su

¹³⁰Büyükşehir modeliyle yönetilen illerde iki kademeli yönetim, diğer illerde yerel yönetim birimleri bakımından kademe çeşitliliği ifade edilmektedir.

¹³¹ İl belediyesi, ilçe belediyesi, il özel idaresi, köy gibi

yöneticileriyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler üzerinden incelenmiştir.

Ordu ili 2014 yılından itibaren Büyükşehir Belediye Modeliyle¹³² yönetilmektedir ve il ölçeğinde hizmet sunma yetkisine sahiptir. İl genelinde su ve kanalizasyon hizmetlerinin gerçekleşmesinden ve su kaynaklarının yönetilmesinden sorumlu olan birim belediyeye bağlı su ve kanalizasyon idaresidir. Su yönetim biriminin yerel işbirlikleri, su kaynaklarının kullanımı ve yönetim süreçleri, su koruma ve temin etme yöntemleri, sürdürülebilir su yönetimine yönelik yerel ve kurumsal iş birliği mekanizmaları, kurumsal kapasite yeterliliği, su yönetim ölçeği ile sürdürülebilirlik arasındaki ilişki; kavramsal ve kuramsal çerçeve dikkate alınarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak görüşmecilerden elde edilen bulgular üzerinden incelenmiştir.

Giresun ili, Karadeniz Bölgesi'nde mineral bakımından zengin doğal kaynak sularına sahip illerden biridir. Kırsal alanlarda tespit edilen, yerel yönetim birimi olarak il özel idareleri ve köy yönetimlerinin sorumluluğunda bulunan suların belediye sınırlarında yerel kullanıcılar tarafından kullanılmasını, şebeke suyu haline getirilmesi ve faturalandırılmasını sağlama süreci çok sayıda aktörü, kurumsal ve yerel düzeyde iş birliği mekanizmasını ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca belediye olma özelliği göstermeyen kırsal alanlarda, köylerde kullanma suyu haline gelen ve kullanımında yerel kullanıcının kontrolü devreye giren ortak mal niteliğindeki sular için yerele özgün iş birliği modellerinin tespitine ihtiyaç duyulmaktadır.

Nitel araştırma sürecinde, Ordu ve Giresun illerinde su yönetiminden sorumlu yerel yönetim birim yöneticileriyle hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği soru formları üzerinden görüşme gerçekleştirilmiştir. Alan araştırması başlamadan önce literatür sınırlarında kuramsal ve kavramsal temelde bir soru birikimi oluşturulmuştur. Bu birikimde suyun sürdürülebilir niteliğiyle ilişkili olarak; yaklaşım, model, ölçek, Türkiye uygulama deneyimlerine yönelik alan yazın dikkate alınmıştır. Oluşturulan sorulardan nitel araştırma için üst yöneticilerle görüşme verimliliği sağlayacak sorular belirlenmiştir. Görüşme sorularının belirlenmesinde

¹³² 6447 Sayılı Kanun ile Ordu Büyükşehir Belediyesi kurulmuştur.

nitel araştırma için genelden özele mantıksal bir düzenin oluşturulması hedeflenmiş; mülakat sorularında soruların kolay anlaşılabilir olmasına dikkat edilmiştir (Kılınç, 2018:414). Yarı yapılandırılmış soru formunda görüşme tekniğinin soru tipi çeşitliliğinden faydalanılmış; sondaj, takip, özelleştirici ve yorumlayıcı sorular temelinde ilerleme sağlanmıştır (Baltacı, 2019:375; Akarçay Ulutaş, 2018:326).

Alan araştırması için hazırlanan soruların yanıtlanması için örneklem olarak belirlenen yerel yönetim birimlerinin su yönetiminden sorumlu yöneticileri tespit edilmiştir. Tespit edilen kurumlara araştırmacı tarafından hazırlanan araştırma dosyası¹³³ kurumda su yöneticileriyle görüşme yapmak istendiğine dair bir talep yazısı-dilekçesi ile gönderilmiştir. Yazılı talepler kurumlara ulaştıktan sonra kurumların ilgili yetkililerine ulaşmak için özel kalem, müdürlük personeli, insan kaynakları ve eğitim daire başkanlıkları, yazı işleri müdürlüğü gibi yazılı talepleri ilgili yöneticilere ulaştıran kademelerle telefon ve e-posta aracılığıyla görüşmeler yapılmıştır. Yazılı başvuru talebiyle araştırmaya katılım talepleri iletilen kurumlar talebi olumsuz yanıtlamak, ileri bir tarihte (6 ay sonra) görüşmenin yapılabileceğine uygunluk vermek şeklinde geri bildirimlerini araştırmacıya iletmıştır. Araştırmacı olumsuz geri bildirimler için kurum yetkilileriyle iletişim kurarak talebini ve araştırma dosyasında yer alan kişilerin araştırmaya katılmasının önemini paylaşmıştır. Paylaşımlar doğrultusunda iş yoğunluğu sebebiyle çalışmaya katkı sağlayamayacağını bildiren üst yöneticiler (genel müdür, genel müdür yrd. gibi) ilgili müdürlükler aracılığıyla görüşmelerin gerçekleştirilebileceği yönünde onay vermiş ve yönlendirme yapmıştır. Paylaşılan Covid-19 salgını gibi istisnai durumlar dışında yazılı taleplere yine yazılı bildirimler uygunluk/onay veren birim yetkilileri görüşmeye katkı ve katılımlarını ivedi olarak sağlamış, araştırmacının iş-zaman planına destek olmuştur. Görüşmelerin gerçekleştirilebilmesi için kurumlara görüşme talepleri/izin yazıları Haziran 2021 tarihinden itibaren yapılmıştır. Araştırma saha görüşmeleri süreci Şubat-Eylül 2022 zaman aralığında gerçekleştirilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelere araştırma ve planlama elverişliliği bakımından öncelikle Ordu Su ve Kanalizasyon İdaresi (OSKİ)'de başlanmıştır. OSKİ İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürlüğü'nün sağladığı destekle öncelikli olarak

¹³³ Etik kurul araştırma onay belgesi, araştırma mülakat soruları, araştırma ön inceleme metni, araştırmacı özgeçmişi

Daire Başkanlıkları düzeyinde 10 (on) üst yöneticiyle doğrudan-yüz yüze görüşme yarı yapılandırılmış sorular üzerinden yapılmıştır. Etik kurul onayı kapsamında belirlenen sürelerde (45 dk.-60 dk.) görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme periyodu üst yöneticilerin çalışma programı uygunluğuna göre; Giresun il Belediyesi ve Giresun İl Özel İdaresi ile sürdürülmüştür. Devam eden süreçte OSKİ'de şube müdürleri ve genel müdür düzeyinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Giresun ilinde ilçe belediyeleri özelinde gerçekleştirilen görüşmeler için görüşmecilerin çalışma planı uygunlukları dikkate alınarak; yüz yüze görüşme, online toplantı ve telefon görüşmesi şeklinde zaman ve maliyet esasını dikkate alan koşullarda görüşmelerin kapsamı ilerletilmiştir. Son aşamada görüşmelerde sık vurgu yapılan, yerel yönetimlerin su yönetim süreçlerine etkisi olan, örneklem olarak belirlenen illerin yer aldığı coğrafi bölgede su yönetiminden sorumlu birimlere tamamlayıcı görüşme için yazılı talepler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Bölge Müdürlüğü düzeyinde iletilen görüşme taleplerini Bölge Müdürlükleri olumlu yanıtlamış, görüşmeler taraflarla yapılan planlamalar çerçevesinde müdürlük hizmet binalarında (Samsun ve Trabzon) gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sırasında araştırmacının yerleşim yeri ile araştırmanın yapıldığı yerel yönetim birimlerinin uzaklığı, hizmet birimlerinin sahada toplu halde yer almaması, kış koşullarına denk gelen saha araştırmasının koşulları ağırlaştırması (yaz aylarında su sorunları olduğu gerekçesiyle kış aylarında görüşmelerin yapılabileceği bildirilmiştir) araştırmada karşılaşılan bir zorluk olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda karşılaşılan diğer bir zorluk görüşmelerin COVID-19 pandemisi sebebiyle görüşmeciler tarafından ertelenmesi (pozitif olma gerekçesiyle), görüşmeler sırasında sözlü ifadelerin anlaşılması için maske kullanılmaması, araştırmacı ve görüşmeci iş planına uygun zamanlarda görüşmelerin yapılması için aynı günde yapılan görüşme sayısının sayıca fazla olabilmesi sebebiyle zihinsel dikkat ve fiziksel yorgunluğun giderilmesini sağlayacak özen ve dikkatin gösterilmesi gerekliliği diğer bir zorlu süreç olarak belirlenmiştir.

Paylaşılan mevcut etkilere bir kenara bırakıldığında; toplam 38 görüşme gerçekleştirilmiştir. Bunlardan 31 yüz yüze görüşme olarak ilgili birimlerin hizmet binasında gerçekleştirilmiştir. Bir görüşme telefon görüşmesi şeklinde, kalan 6

görüşme ise online toplantı şeklinde görüntülü görüşme ortamında sağlanmıştır. Elektronik ortamda gerçekleştirilen görüşmeler Giresun ilçelerini kapsamaktadır. İlçelerin şehir merkezine uzaklığı esas etken olmakla birlikte, COVID-19 salgınının planlı süreçlere olan olumsuz etkisi de bu yöntemin kullanılmasın da etkili olmuştur. Tüm kısıtlıklara rağmen görüşmecilerin ilgi ve araştırmacının takip sorumluluğuyla belirlenen görüşme planlaması tamamlanmıştır.

Görüşme tekniği uygulamasında öncelikle görüşmeye katılan üst yöneticilere araştırma ve araştırmacı tanıtılmıştır. Görüşme kapsamında elde edilen verilerin kullanım amacı, nerede kullanılacağı ve görüşme kayıtlarının ne kadar süre koruma altında kalacağı bilgisi alınan etik kurul onay belgesi eşliğinde paylaşılmıştır. Bu süreç gerçekleştirilen tüm mülakatlardan önce tüm su yöneticilerine periyodik olarak açıklanmış, görüşmeler sırasında ses kaydı alınacağına yönelik sözlü bildirim yapılmış, görüşme kaydı başlangıcında bu süreç bildirimi elektronik kayıtla da arşivlenmiştir. Görüşmeler önceden planlanan iş planı uygunluğuna göre yapıldığı için görüşmeciler istisnai durumlar dışında tüm dikkatini görüşme sorularına yöneltmiştir. Görüşmeler 03.02.2022-04.09.2022 tarih aralığında belirli periyotlarla gerçekleştirilmiştir.

Alan araştırmasında görüşmelerin gerçekleştirildiği il, örneklem türü, görüşme tekniğine katılan kişi sayısı, su yönetiminden sorumlu birim türü Tablo 4.3.'de yer almaktadır.

Tablo 4.3.Mülakat Tekniği Uygulanan Kişi Sayısı ve Su Yönetiminden Sorumlu Birim Türü (Adet)

İl/Bölge	Örneklem Türü	Görüşme Tekniğine Katılan Kişi Sayısı	Su Yönetiminden Sorumlu Birim Türü (adet)
Ordu	Büyükşehir Belediyesi-OSKİ	18	1
Giresun	İl Belediyesi	2	1
	İl Özel İdaresi	1	1
	İlçe Belediyesi	15	15
DSİ 22.ve 7. Bölge (Trabzon ve Samsun)	Bölge Müdürlüğü	2	2

Kaynak: Araştırma saha verileriyle hazırlanmıştır.

Ordu BŞB Su ve Kanalizasyon İdaresi (OSKİ) bünyesinde gerçekleştirilen görüşmeler 03.02.2022-15.04.2022 tarih aralığını kapsamaktadır. OSKİ bünyesinde yönetici ve üst yönetici düzeyinde gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerin tamamı yüz yüze hizmet binası olan Fatsa İlçesinde ve ek hizmet binaları olan Merkez ilçeye bağlı birimlerde gerçekleştirilmiştir. 1 Genel Müdür, 10 Daire başkanı ve 7 şube müdürüyle gerçekleştirilen görüşmeler verilen izinler dahilinde elektronik ortamda kayıt altına alınmıştır. Ayrıca görüşme sırasında yazılı not tutma yöntemiyle de bu kayıtlar desteklenmiştir.

Giresun ilinde yarı yapılandırılmış görüşmeler 03.02.2022-24.06.2022 tarih aralığında gerçekleştirilmiştir. İl özel idaresi ile başlayan görüşme sürecinde il özel idaresinde su yönetiminden sorumlu üst yöneticisi, Giresun il belediyesinde su yönetimiyle ilgili 2 şube müdürlüğü ve ilçe belediyeleri düzeyinde su hizmetlerini sağlayan 15 ilçe belediyesi su yöneticisi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Bunlardan, 11 tanesi yüz yüze görüşme, 1 tanesi telefon, diğer 6 görüşme online toplantı şeklinde görüntülü görüşme ile gerçekleştirilmiştir. DSİ bölge müdürlüğü su yöneticileriyle yapılan 2 görüşme şube müdürlüğü düzeyinde, Giresun ve Ordu Bölge Müdürlükleri hizmet binalarında (Trabzon ve Samsun) gerçekleştirilmiştir.

Görüşme yapılan kişilerin 38 görüşmeciden 3'ü (%7.8) kadın; 35'i (92.2) ise erkektir. Görüşme yapılan kadın yöneticilerin ikisi ilçe belediyesi düzeyinde; 1 tanesi su ve kanalizasyon idaresi bünyesinde görevlidir. Görüşme yapılan su yöneticilerinden 32'si (%84,3); lisans ve üstü düzeyde eğitim almışken; 6'sı (%15,7) ön lisans düzeyinde eğitim almıştır. Görüşmecilerin su yönetimi üzerine deneyim süresinin dağılımı şöyledir: Görüşmecilerin 6'sı (%15,7) 6-10 yıl aralığında; 8'i (%21) 11-15 yıl aralığında; 8'i (%21) 16-20 yıl aralığında; 16'sı (%42,3) 20 yıl ve üzerinde su yönetimi ve hizmetlerine yönelik deneyim sahibidir.

Elektronik ve yazılı olarak kayıt altına alınan görüşme kayıtlarının deşifreleri elektronik ortamda (word) yapılmış, ortalama 1600 dk. süren deşifreler için her görüşmecinin yanıtları ayrı dosyalar halinde arşivlenmiştir. Görüşmecilerin kayıtlı yanıtları çalışma kapsamında belirlenen temalarla ilişkisi dikkate alınarak araştırma metnine alınmıştır (Dede, 2016:195). Görüşme notlarının araştırma metnine alınmasında öncelikle verilen yanıtların çalışma konusu ve temasıyla ilişki durumu

incelenmiş, yapılan değerlendirme sonucu belirlenen yanıtlar betimsel analiz yöntemiyle çalışmaya eklenmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilen veriler, tamamlayıcı analiz yöntemi olarak da ifade edilen betimsel analiz yöntemiyle, verilerin derlenmesi ve özetlenmesi, araştırma sorusunun temel özellikleriyle ilgili bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin açıklanmasıyla genellenebilir yargılara ulaşılmasını sağlamak amaçlanmıştır (Tanrıverdi ve Köksal, 2018: 250). Nitel araştırma sürecinde standart bir analiz yöntemini kullanma zorunluluğunun olmaması sebebiyle araştırmacının zihinsel becerisinin ön planda tutulması gerekmektedir (Coşkun Vd., 2017: 102). Bu çerçevede görüşme tekniğinde kullanılan yarı yapılandırılmış 20 soru, toplam beş tema ve bu temaların altında ilişkili kategorilerle gruplandırılmıştır. Görüşmecilerin mülakatlar sırasında paylaştığı süreç akışları, sahaya özgün örneklendirmeler ve su yönetim sürecine yönelik özgün ifadeleri doğrudan alıntılarla yer verilerek; teorik çerçeveye ilişkilendirilerek temalar altında ilişkili paragraflara eklenmiştir.

Araştırma bağlamında oluşturulan temalar sırasıyla şunlardır: Tema 1: Yerel Yönetim Modeli ve Su Yönetim Yaklaşımı İlişkisi; Tema 2: Yerel Yönetim Modelinin Hizmet Ölçeği ve Su Yönetimi İlişkisi; Tema 3: Yerel Yönetim Modeliyle Oluşan Kurumsal Kapasitenin Su Yönetimine Etkisi; Tema 4: Yerel Yönetim Modelinin Su Yönetişimine Etkisi; Tema 5: Yerel Yönetim Modellerinin Su Yönetiminde Temel Sorunları. Araştırma temaları içinde genel çerçevede; yerel yönetim modelinin benimsenen su yaklaşımı, su hizmeti yaklaşımı ve su yönetimi yaklaşımı üzerinde oluşturduğu etki; yerel yönetim modelinde belirlenen hizmet ölçeğinin su yönetim sürecine olan etkileri ve su yönetiminde uygun ölçek tespiti; yerel yönetim modeliyle oluşan kurumsal kapasitenin su yönetimi örgütlenme yapısı, su yatırımları, suyun tasarruflu yönetimi ve atık su yönetimi üzerinde oluşturduğu etki; yerel yönetim modeliyle oluşan su yönetişim potansiyelinin iş birliği ve katılım süreçleri üzerinden değerlendirilmesi; mevcut durumda yerel yönetim modellerinin su yönetiminde karşılaştığı temel sorunlar ve çözüm önerilerine yer verilmektedir.

4.1.6.Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma kapsamının sınırlılıkları aşağıda sıralanmaktadır.

- Çalışmanın iki farklı ili karşılaştırması sebebiyle veri toplama sürecinin uzaması,
- Görüşme yapılan kişilerin üst yönetici olması sebebiyle zaman ayırma konusunda karşılaşılan sürecin çalışma iş-zaman planına etkisi,
- Nitel verilerin toplanması için belirlenen örneklemin görüşmeler sırasında alan hakimiyetinin olmadığı yönündeki ifadelerinin araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini nicel araştırma sürecine göre azaltması,
- Nitel veri analizin yorumlayıcı olma özelliği sebebiyle araştırmacının genelleme yapabilme alanının kısıtlı olması,
- Büyükşehir belediyesi modeliyle su kaynakları yönetim planlamasının devam ediyor olması,
- Alan araştırması için başvuru yapılan dönemde covid-19 salgınının görüşmeciler üzerindeki etkisi,
- Araştırmacının yaşadığı coğrafi koşulların elverişli olmaması,

Çalışma sosyo-ekonomik gelişme düzeyi farklı olan iki ili içine alacak şekilde planlanmaktadır. Çalışmanın saha kısmında araştırmacının dikkat etmesi gereken etik ilkeler söz konusudur. Bunlar;

- Araştırmacı, niteliksel araştırma sürecinde veriye dönüşecek bilgiyi elde etmeye yönelik araştırma soruları hazırlamalıdır.
- Araştırmacının elde ettiği verileri doğru sınıflandırabilmesi için ön araştırma sürecini doğru planlamalıdır.
- Katılımcıların araştırmacıyla kurduğu yakınlık elde edilecek verilerin nesnelliğini olumsuz etkilememelidir.
- Araştırmaya katılmada istekli olan bireylerin öncelikli olarak belirlenmesi ulaşılabilecek verilerin tutarlılığını sağlayacaktır.
- Yapılandırılmış görüşmeler kapsamında katılımcılardan bilgilendirilmiş onamlarının alınacak veriyi etkilemeden alınması gerekmektedir.

4.2.Yerel Yönetimler Bağlamında Ordu İlinde Su Yönetimi

Çalışmada bu başlık altında örneklem olarak belirlenen Ordu ili hakkında genel bilgilere yer verilmektedir. İlin genel özellikleri, coğrafi özellikleri, su kaynakları potansiyeli, idari taksimat görüntüsü ve yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminden sorumlu birimlerin kurumsal yapısı ile sağladıkları su hizmetlerin kapsamı, ölçeği ve planlama konularına yer verilmektedir.

4.2.1. Ordu İli Genel Bilgileri

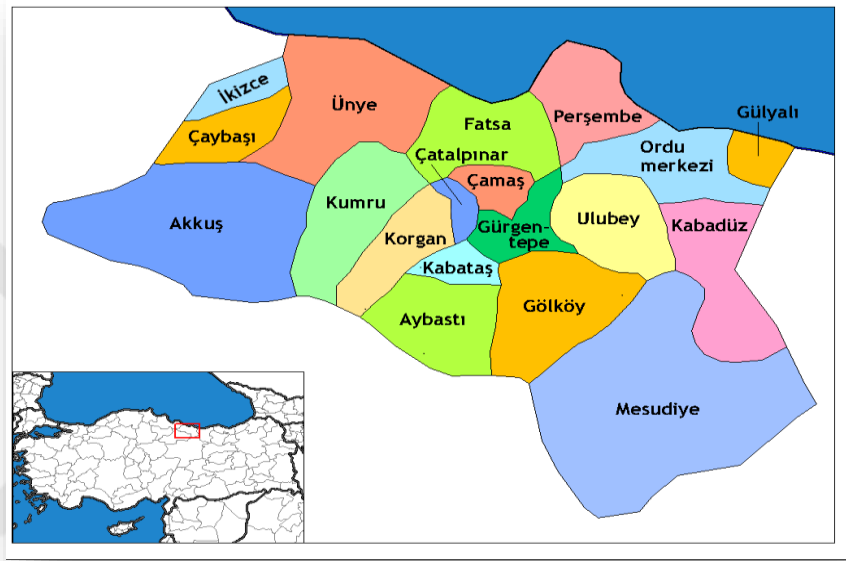
Ordu, Türkiye'de 81 il idaresinden biridir. Ordu ilinin Osmanlı İmparatorluğu döneminde atılan idari taksimat temellerinde; 18. ve 19 yüzyıllarda idari merkezi olan Bucak Kasabası'nda 1869 yılında kurulan "Bucak Belediyesi" yer almıştır. 1867 tarihli "*Vilayet Dâhilinde Şehir ve Kasabalarda Teşkil Olunacak Devair-i Belediye Meclislerinin Suret-i Tertibi ve Memurinin Vezai'fi*" adlı nizamnameye Ordu Kazası'nın belediyeye dönüştürülmesi mümkün olmuştur. Bucak Belediyesi aynı zamanda Trabzon vilayetine bağlı ilçeler arasında, 1869 yılında kurulan ilk belediye teşkilatı olma özelliğindedir. Bucak ismi 1870 tarihinde Ordu olarak değiştirilmiştir. Ordu, 1920 yılında müstakil sancak yapılmış ve 1921 tarihinde ise il statüsü almıştır. Ordu ilinde; 2014 yılında *6447 sayılı Kanununun 1 inci maddesiyle değişik 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 36 ncı maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine* istinaden ilk mahalli idareler genel seçiminde (30/03/2014 tarihinde) yürürlüğe giren aynı Kanununun 1 inci maddesiyle Ordu Büyükşehir Belediyesi kurulmuştur (OBB 2020-2024 Stratejik Planı¹³⁴, 2020:37).

Ordu İli topoğrafi ve iklim yapısına bağlı olarak bitki örtüsü farklılaşmaktadır¹³⁵. Ordu ilinde ekonomik faaliyetler tarım ve ticari faaliyetler kapsamındadır. Tarım sektörü içinde hayvancılık, arıcılık, balıkçılık ve ormancılık sektörleri ön plana çıkmaktadır. Bitkisel üretim içerisinde %25 oranında fındık yer almaktadır. Fındık ve fındığa bağlı sanayi sektörü ilin ekonomik, sosyal ve kültürel

¹³⁴Planın detaylı incelemesi için: <https://www.ordu.bel.tr/uploads/137377-PYVLZXCZ-6152-581-MQXFRFNU-0968.pdf>

¹³⁵Doğu Karadeniz Havzası Detaylı inceleme için bkz: https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/Ta%C5%9Fk%C4%B1n%20Y%C3%B6netim%20Planlar%C4%B1/DOGU_KARADENIZ_HAVZASI_Taskin_Yonetim_Plani_Yonetici_Ozeti.pdf

anlamda gelişmesine katkı sağlamaktadır. İldeki sanayi sektörüne yönelik özel sektör yatırımları gıda, orman ürünleri ve mobilya sanayi, tekstil, madencilik ve toprağa dayalı sanayi, çimento ve hazır beton imalatı sektörü ile tekstil ürünleri imalatı ve gıda sanayi yatırımlarının çoğu fındık kırma işleme ve fındık mamulleri üretimine yöneliktir.

Harita 4.1.Ordu İli İlçeleri

Ordu ili, 5.914 km yüzölçümündedir¹³⁶. İl, Türkiye yüzölçümünün % 0,75'lik kısmını karşılamaktadır. Ordu İli, kuzeyden Karadeniz, doğudan Giresun, güneyden Sivas ve Tokat ve batıdan Samsun illeri ile çevrilidir. Ordu ilinde kilometrekareye 130 insan düşmektedir. Ordu ili idari yapısı bakımından 19 ilçeden oluşmaktadır. 19 ilçe belediyesi ve 1 Büyükşehir Belediyesi il içerisindeki kentlerin temel yerel hizmetlerinin karşılanmasından sorumludur.

2021 yılı Ordu ili ve ilçelerinin yerleşim yeri ve nüfusla ilgili sayısal bilgileri Tablo 4.4'de verilmektedir.

Tablo 4.4.2021 yılı Ordu ili ilçe nüfusları, Mahalle Sayısı, Alanı ve İl Merkezine Uzaklı Yerleşim Bilgileri

S.N.	İlçe	Nüfus 2021	Mahalle sayısı	Alanı km ²	İl Merkezine Uzaklık km
1	Akkuş	21.684	44	697	76
2	Altınordu	229.214	92	410	0

¹³⁶Milli Savunma Bakanlığı, Harita GM resmi genel ağ sayfasından, İl ve İlçe Yüzölçümleri dosyasından faydalanılmıştır. Bkz: <https://www.harita.gov.tr/urun/il-ve-ilce-yuz-olcumlari/176>

3	Aybastı	21.682	21	250	53
4	Çamaş	8.434	23	81	31
5	Çatalpınar	13.217	23	101	38
6	Çaybaşı	12.159	26	102	69
7	Fatsa	124.255	89	363	32
8	Gölköy	27.079	30	421	40
9	Gülyalı	8.221	13	62	15
10	Gürgentepe	13.112	23	185	32
11	İkizce	13.804	32	148	68
12	Kabadüz	7.587	19	290	14
13	Kabataş	10.328	18	74	45
14	Korgan	27.856	29	254	48
15	Kumru	29.228	40	296	53
16	Mesudiye	13.846	70	1.046	59
17	Perşembe	30.616	54	217	13
18	Ulubey	17.861	41	295	16
19	Ünye	130.692	85	569	52
Ordu		760.872	772	5194	

Kaynak: TÜİK İl ve İlçelere göre nüfus bilgileri istatistiklerinden faydalanarak Tablo hazırlanmıştır.

Ordu ilinde Doğu Karadeniz Havzası'nı besleyen kaynaklar¹³⁷: Turnasuyu, Melet, Civil, Akçaova, Bolaman Irmağı, Elekçi, Cevizdere, Lahna, Curi ve Akçay Irmağı'dır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2020:4). İl içerisinde büyüklü küçüklü ırmak ve dereler yoğun olup il topraklarını Canik ve Karadeniz Dağlarından kaynağını alan akarsular sulamaktadır. İl sınırları içindeki yer altı suyu havzaları ve yeraltı suyu potansiyeli Tablo 4.5'de verilmiştir.

Tablo 4.5.Ordu İlinin Yeraltı Suyu Potansiyeli

Havza Adı	Ova Adı	Tahsis Edilen Su Miktarı (Hm ³ /Yıl)				
		İşletme	Belgeli Kuyular			Toplam
		Rezervi (Hm ³ /Yıl)	İçme-Kul. Tahsis	Sanayi Tahsis	Sulama Tahsis	Tahsis (Hm ³ /Yıl)
Doğu Karadeniz	Mesudiye	2,00	-	-	-	0,00
	Ordu	32,00	15,82	1,48	0,35	17,66
	Fatsa	17,00	16,65	0,02	0,05	16,72
	Ünye	10,00	10,39	1,94	0,15	12,47
T O P L A M		61,00	42,86	3,44	0,55	46,85

Kaynak: 2019 Yılı Ordu İli İl Çevre Durumu Raporu, 2020: 35.

Melet Irmağı ana kolu ile Bolaman, Turnasuyu, Elekçi ve Karakuş havzaları Ordu il sınırlarında su temininde faydalanılan akarsu havzalarıdır. Ayrıca bu akarsuların birçok yan kolları bulunmakta olup toplamda bu yan kollarla birlikte Ordu ilindeki akarsu toplamı 34 adettir. 19 ilçede toplam 24 adet içme suyu arıtma

¹³⁷Detaylı inceleme için:

https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/Ta%C5%9Fk%C4%B1n%20Y%C3%B6netim%20Planlar%C4%B1/DOGU_KARADENIZ_HAVZASI_Taskin_Yonetim_Plani_Yonetici_Ozeti.pdf

tesisi bulunmaktadır. İçme suyu kaynaklarındaki ham suların gerekli arıtma işlemleri için arıtma tesislerine isale edilerek içilebilir standartlara getirilip kullanılması sağlanmaktadır. 8 adet paket, 11 adet hızlı kum filtreli ve 5 adet yavaş kum filtreli arıtma tesisi üzerinden su arıtma işlemleri gerçekleştirilmektedir. İçme suyu arıtma tesislerinde toplam yıllık 44.781.120 m³ su arıtılmaktadır. Sondaj kuyusu ve keson kuyulardan terfi edilen yıllık 27.128.213 m³ yeraltı suyu ile kentsel kullanım karşılanmaktadır. Ordu İlinde 772 mahallede farklı miktarlarda cazibeli içme suyu temini mevcut olup, kaynak suyu mevcut depolara isale edilmektedir. 150 yerleşim biriminde membadan veya 122 Derin-Keson kuyudan 132 terfili içme suyu tesisi bulunmaktadır¹³⁸. Ordu ilinde 4 adet gölet bulunmaktadır. Bunlardan 3'ü hayvan sulama amaçlı kullanılmakta olup 1 gölet taşkın koruma ve kullanma suyu olarak kullanılmaktadır. Ordu ilinde 13 adet içme suyu göleti yapılması planlama aşamasındadır.

Tablo 4.6.Belediyeler Tarafından Çekilen, Dağıtılan Su Ve Deşarj Edilen Atık Su Miktarı, Türkiye Geneli Ve Ordu İli 2020

ÜLK E/İL	Kaynaklarına Göre Çekilen Su Miktarı (Bin m3)						Dağıtılan Su Miktarı (Bin m3)		Kanalizasyon Şebekesinden Deşarj edilen atık su Miktarı (Bin m3)
	Toplam	Kaynak	Göl- gölet- deniz	Akarsu	Baraj	Kuyu	Abone Sayısı	Toplam	Türkiye Geneli ve Ordu İli
Türk iye	6 492 402	1 013 074	260 497	656 985	2 658 335	1 903 511	32 837 082	4 309 405	4 .959.675
Ordu	54 554	2 078	3 874	19 537	19 458	9 608	311 845	27 858	42 296

Kaynak: Belediyelere Göre Çekilen, Dağıtılan Su Miktarı (TÜİK, 2020).

Ordu ilinde su kaynakları potansiyelini etkileyen faktörlerden biri, sulamadır. Ordu ilinin 595.200 hektarlık alanı, toplam arazinin %44,06'sı tarıma elverişli arazi konumundadır. Ordu İlinde yüzeysel su (m3/yıl) toplamı 48.534.224; kaynaktan çekilen su miktarı (m3/yıl) 48.534.224 olarak tespit edilmektedir. Tarıma elverişli

¹³⁸Detaylı İnceleme İçin Bkz: 2019 Yılı Ordu İli İl Çevre Durumu Raporu, Çizelge B.15" Ordu ilinde yapılması planlanan içmesuyu göletleri"

toprak fazla olmasına rağmen arazi yapısı ve iklim özellikleri nedeniyle ürün çeşitliliği ve tarım potansiyeli zayıftır.

Ordu ilinde yüzeysel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve içme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti incelendiğinde; Ordu ilinde içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilecek su kaynağı en fazla akarsular olduğu tespit edilmektedir. Ordu ilinde 2019 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımına bakıldığında; %44 akarsu kaynağı, %26 Baraj; %21 kuyu; %6 göl-gölet, %3 kaynak suyu olarak tespit edilmektedir.

4.2.2.Ordu İlinde Yerel Yönetimler Düzeyinde Su Yönetiminin Kurumsal Yapısı

Ordu ili idari yapısında 2012 yılında değişiklik meydana gelmiştir. 6447 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun¹³⁹ ile Ordu il Büyükşehir Belediye statüsü almıştır.

Harita 4.2. Türkiye'de Büyükşehir Belediyesi Modeliyle Yönetilen 30 il içinde Ordu İli¹⁴⁰

Türkiye'de mevcut otuz büyükşehir belediyesinden biri olan Ordu ilinde il özel idaresi, köy, belde belediyesi 6360 Sayılı Kanun sonrasında bulunmamaktadır. Kentsel alanlara yönelik hizmetlerde iki kademeli yerel yönetim modeli ile büyükşehir yönetim modeli uygulanmaktadır (Arıkboğa, 2015:198).2014 Yerel Seçimlerinin ardından yerel düzeyde hizmetlerin gerçekleşmesinde il ölçeğinde görev ve sorumluluk üstlenen Ordu Büyükşehir Belediyesi, su ve kanalizasyon

¹³⁹ Kanun Metni için bkz: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6360-20130314.pdf>

¹⁴⁰Harita kaynak bilgisi için Bkz: https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_b%C3%BCy%C3%BCk%C5%9Fehir_belediyel_eri

hizmetlerini gerçekleştirmek üzere bağlı birimi Ordu Su ve Kanalizasyon İdaresi'ni devreye sokmuştur. 31 Mart 2014 tarih ve 6072 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile Ordu Büyükşehir Belediyesinin su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek ve bu maksatla gereken her türlü tesisi kurmak, kurulu olanları devralmak ve bir elden işletmek, 2560 Sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un ek 5. ve geçici 10. maddeleri çerçevesinde, Bakanlar Kurulu'nun 2014 / 6072 sayılı kararı ile su ve atık su hizmetleri ayrı bir kurumsal yapı olarak Ordu Büyükşehir Belediyesine bağlı, kamu tüzel kişiliğinde Ordu Su ve Atık Su İdaresi Genel Müdürlüğü (OSKİ) kurulmuştur. Karar 31 Mart 2014 tarihli ve 28958 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

OSKİ sorumluluk alanında su ve kanalizasyon hizmetlerinin gerçekleşmesinde sorumlu yönetim organları; Genel kurul¹⁴¹, Yönetim kurulu¹⁴², Denetçilerdir¹⁴³. Ordu Büyükşehir Belediye Başkanı'nın aynı zamanda Yönetim Kurulu Başkanı olduğu OSKİ'de Büyükşehir Belediye Meclisi kurumun Genel Kurulu'nu oluşturmaktadır. Ordu Büyükşehir Belediye Meclisi OSKİ Genel Kurulu olarak görevli ve yetkilidir. Genel Kurul her yıl Mayıs ve Kasım aylarında olağan olarak özel gündemle toplanır. OSKİ Genel Müdürü Büyükşehir Belediye Başkanı'nın teklifi İçişleri Bakanı'nın onayıyla atanır. OSKİ Genel Müdürü, kurumun Yönetim Kurulu Başkan Vekilliği'ni de yürütür.

OSKİ Genel Kurulu olarak görev yapan Ordu Büyükşehir Belediye Meclisi'nde toplam 77 meclis üyesi bulunmaktadır. Bu üyelerin siyasi parti temsiline göre dağılımı şöyledir: 60 Üye Adalet ve Kalkınma Partisi; 6 üye Cumhuriyet Halk Partisi; 5 üye Milliyetçi Hareket Partisi, 2 Bağımsız Üye;1 üye Büyük Birlik Partisi; 1 Üye Saadet Partisi'dir. Ordu Büyükşehir Belediye Meclisi'nde temsil edilen ilçelere göre üye dağılımı ise şöyledir: 7 üye Altınordu ilçesi; 7 üye Ünye ilçesi; 7 üye Fatsa ilçesi; 4 üye Perşembe ilçesi; 4 üye Gököy ilçesi; 4 üye Kumru ilçesi; 4 üye Korgan ilçesi; 4 üye Akkuş ilçesi; 4 üye Ulubey İlçesi; 4 üye Aybastı ilçesi; 4 üye Mesudiye

¹⁴¹ Büyükşehir belediye meclisi

¹⁴² üyeden oluşu. Başkanı BŞB Belediye başkanı. Genel müdür ve en kıdemli genel müdür yardımcısı daimi üye. Diğer 3 üye BŞB Başkanın teklifiyle içişleri bakanı tarafından atanır. Görev süresi 3 yıldır. Genel Müdür, BŞB Başkanının teklifiyle içişleri bakanı tarafından atanır.

¹⁴³ Belediye meclisi tarafından atanan 2. kişi.

ilçesi; 3 üye Gürgentepe ilçesi; 3 üye İkizce ilçesi; 3 üye Çaybaşı ilçesi; 3 üye Çatalbaşı ilçesi; 3 üye Kabataş ilçesi; 3 üye Çamaş ilçesi, 2 üye Gülyalı İlçesi, 2 üye Kabadüz ilçesidir¹⁴⁴.

Ordu Su ve Kanalizasyon İdaresinin teşkilat teşkilatlanma şekli; genel müdür ve genel müdür yardımcına bağlı daire başkanlıkları şeklinde bir yapılanma görüntüsündedir. OSKİ Genel Müdürlüğü; Genel Müdür ile Genel Müdür Yardımcısının koordinasyonunda 10 Daire Başkanlığı, bu dairelere bağlı toplam 34 adet şube müdürlüğü, 1. Hukuk Müşavirliği, Teftiş Kurulu Başkanlığı, Özel Kalem Müdürlüğü ve Sivil Savunma Uzmanlığı'ndan oluşmaktadır. Altınordu, Ünye, Fatsa ve Gökçöy ilçelerinde kurumun faaliyetlerini yürütmek üzere ilçe şube müdürlükleri ve ilçe şube müdürlüğü teşkilatı olmayan diğer ilçelerde ise ilçe şeflikleri bulunmaktadır.

Ordu ilinde potansiyel su kaynaklarının yönetilmesi ve yerel yönetimler düzeyinde su hizmetlerinin sağlanmasından sorumlu birim OSKİ; ilin su kaynaklarının yönetilmesi, kullanıcılara içme ve kullanma suyu temin edilmesi, su kaynaklarında meydana gelebilecek kirliliğin önlenmesi, endüstriyel kaynaklardan sebepli su kirliliğinin önlenmesi¹⁴⁵ ve kanalizasyon sistemine yönelik çalışmaların yapılmasından il ölçeğinde sorumlu hizmet sağlayıcı yerel yönetim birimidir.

Ordu Büyükşehir Belediyesine bağlı idare statüsünde olan OSKİ Genel Müdürlüğü kuruluş amacı; *"İçme, kullanma ve endüstri suyu ihtiyaçlarını her türlü yeraltı ve yerüstü kaynaklarından sağlamak ve ihtiyaç sahiplerine dağıtmak"* şeklinde belirlenmiştir.

Ordu İlinde yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminin temel görevleri, stratejik amaç ve hedefleri yasal düzenlemeler ve Stratejik Planlar çerçevesinde oluşturulmaktadır. Ordu Büyükşehir Belediyesi 5216 sayılı Kanun Md.7/i-r hükmüne dayanarak su hizmetine ilişkin sorumluluğunu yerine getirmektedir¹⁴⁶. 2560 sayılı Kanun Md.2 kapsamında Ordu Büyükşehir Belediyesine bağlı su ve kanalizasyon idaresi genel müdürlüğü su hizmetleri ve yönetiminin gerçekleştirilmesine yönelik

¹⁴⁴Ordu Büyükşehir Belediye Meclisi meclis üyeleri bilgisine OBB resmi internet sitesinden ulaşılmıştır. Kaynak bilgisi: <https://www.ordu.bel.tr/BelediyeMeclisi/Baskan-ve-Uyeleri/1157>

¹⁴⁵Endüstriyel kaynaklardan sebebiyle ortaya çıkan ve su kirliliğine neden olan Ordu iline ait atık su miktarı; 79431 m3/yıl'dır¹⁴⁵.

¹⁴⁶ Kanun, 7/r, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040723.htm#1>

temel görevleri yerine getirmektedir. OSKİ Genel Müdürlüğü, stratejik bir kaynak olan su kaynaklarının yönetim süreci için belirlediği kurum misyonu: "*Kaynaklarını etkin ve verimli kullanarak; standartlara uygun, çevreye duyarlı ve insan odaklı anlayışla içme suyu ve atık su hizmetlerini yürütmek.*"; Vizyonu ise " *Bilim ve teknolojiyi kullanarak içme suyu ve atık su hizmeti sunan, kendi enerjisini üreten ve sürdürülebilir su yönetimi ilkesiyle öncü bir kurum olmak* " şeklinde "İnsan odaklı anlayış", etkinlik ve verimlilik", "sürdürülebilir su yönetimi" kavramları çalışma kapsamında ön plana çıkmaktadır¹⁴⁷.

Türkiye'de su yönetiminde planlı süreçlerin görünürlüğünü sağlayan araçlardan biri, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu¹⁴⁸ temelinde hazırlanan stratejik planlardır. OSKİ sürdürülebilir su yönetimini gerçekleştirmek üzere stratejik planında 4 temel amaç ve bu amaçlar ekseninde 16 temel hedefe yer vermektedir.

Tablo 4.7.OSKİ Su Yönetimi için Belirlenen Temel Amaç ve Hedefler

S. No.	Amaç	S. No.	Hedef
1	Kesintisiz sağlıklı içme ve kullanma suyu sağlamak	1	İçme suyu arıtma tesislerinin verimli, etkin ve sürekli çalışmalarını sağlamak,
		2	Kayıp-kaçak miktarını azaltmak,
		3	İçme suyu kalitesinin sürekliliğini sağlamak
		4	SCADA sistemi ile kontrol edilen tesis ve şebeke sayısını arttırmak,
		5	Gerekli projeleri üreterek altyapı ve üstyapı çalışmalarını yürütmek
2	Çevre ve doğal yaşam alanlarını korumak	1	Atık su hatlarını verimli şekilde işletmek ve ihtiyaç duyulan yeni hatları tesis etmek,
		2	Etkin havza yönetimini sağlamak,
		3	Atıksu arıtma tesislerini verimli şekilde işletmek ve ihtiyaç duyulan yeni tesisleri inşa etmek
		4	Endüstriyel atık su kaynaklarının denetimini sağlamak.
3	Güçlü ve sürdürülebilir abone yönetim sistemi oluşturmak	1	Hizmet verilen abone sayısını arttırmak
		2	Köyden mahalleye dönüşen yerleşim yerlerinde devir alınan mahalle sayısını arttırmak
4	Kurumsal kapasiteyi geliştirmek	1	Sürdürülebilir mali yapı oluşturmak
		2	İnsan kaynakları kapasitesini geliştirmek
		3	Bilgi işlem altyapısını güçlendirmek
		4	Elektronik su sayacı üretmek
		5	Elektrik enerjisi üretmek

Kaynak: OSKİ, 2021 Yılı Faaliyet Raporu, 33.

¹⁴⁷ OSKİ 2020 Yılı Faaliyet Raporu, syf:13.

¹⁴⁸ 5018 Sayılı Kanun Md. 9; Kamu idarelerinin stratejik planlama hazırlamasına ilişkin düzenleme içermektedir. Detaylı inceleme için Bkz: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5018.pdf>

OSKİ idari teşkilatı içindeki birimlerin faaliyetlerini gerçekleştirecek yasal zemini çeşitli düzenlemelerle sağlamaktadır.

Tablo 4.8. OSKİ 'ye Görev Veren ve Sunduğu Hizmetlerin Çerçevesini Çizen Başlıca Yönetmelikler ve Yönergeler

OSKİ İhale Yönetmeliği,
OSKİ Atık suların Kanalizasyona Deşarj Yönetmeliği,
OSKİ Bütçe Yönetmeliği,
OSKİ Disiplin ve Sicil Amirliği Yönetmeliği,
OSKİ Hukuk Müşavirliği Teşkilat, Görev ve Çalışma Yönetmeliği,
OSKİ Kaynak Sularının Kiralanması ile Yeraltı Sularının Satışı Usul ve Esasları Yönetmeliği,
OSKİ Kuruluş ve Yönetimine Dair Teşkilat Yönetmeliği,
OSKİ Resmî Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik,
OSKİ Tarifeler ve Abone Hizmetleri Yönetmeliği,
OSKİ Temsil ve Tanıtma Giderleri Yönetmeliği,
OSKİ Yönetim Kurulu Yönetmeliği,
OSKİ Yeraltı Suyunu Satan, Taşıyan ve Tüketenlerin Denetlenmesi Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik, OSKİ Yağmur Suyu Hatları Yapım Bakım ve Onarım Hizmetleri Yönergesi,
OSKİ İlçe Şube Müdürlüklerinin görev, Yetki ve Sorumluluklarına İlişkin Yönerge,
OSKİ Atık suların Kanalizasyona Deşarj ve Vidanjörlerin Çalışma Esasları Yönergesi,
OSKİ İş Sağlığı ve Güvenliği İç Yönergesi,
OSKİ Genel Müdürlüğü İmza Yetkileri Yönergesi,
OSKİ Hizmet İçi Eğitim Yönergesi,
OSKİ Yangın ve Söndürme Yönergesi.
Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (25.11.2014 tarih ve 29186 sayılı R.G.),
Çevre Gelirlerinin Takip ve Tahsili ile Tahsilât Karşılığı Öngörülen Ödeneğin Kullanımı Hakkında Yönetmelik (03.04.2007 tarih ve 26482 sayılı R.G.),
Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği (31.12.2004 tarih ve 25687 sayılı R.G.),
Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği (04.04.2014 tarih ve 28962 sayılı R.G.),
Ölçü ve Ölçü Aletleri Muayene Yönetmeliği (2407.1994 tarih ve 22000 sayılı R.G.),
Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği (27.05.2016 tarih ve 29724 Sayılı R.G.),
Kamu İdarelerince Hazırlanacak Stratejik Planlar ve Performans Programları ile Faaliyet Raporlarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (22.04.2021 tarih ve 31462 Sayılı R.G.),
Kamu İdarelerine Ait Taşınmazların Tahsis ve Devri Hakkında Yönetmelik (10.10.2006 tarih ve 26315 sayılı R.G.), İç Kontrol ve Ön Mali Kontrole İlişkin Ulusal ve Esaslar (31.12.2005 tarih ve 26040 Sayılı R.G.),

Kaynak: OSKİ 2022 Yılı Performans Programı syf.11'den faydalanılarak tablo oluşturulmuştur.

OSKİ Genel Müdürlüğü'nün 2020-2024 yıllarını kapsayan Stratejik Planında insan kaynakları kapasitesinin birim bazlı dağılımına yer verilmektedir. 2021 yılı sonu itibarıyla 87 memur, 54 işçi, 51 sözleşmeli ve 644 ORSAŞ personeli olmak üzere toplam 836 personel çalışmaktadır.

Tablo 4.9.OSKİ İnsan Kaynağı Kapasitesinin Birim Dağılımı

Personel Dağılımı			
Memur	İşçi	Sözleşmeli Personel	Ordu BŞB Personel A.Ş (ORSAŞ) Personeli

87	54	51	644
Toplam	836		

Kaynak: OSKİ 2020-2024 Yılı Stratejik Planı:60; OSKİ Faaliyet Raporu, 2021.

OSKİ bünyesinde bulunan daire başkanlıklarında personel sayısı bakımından ilk sırada Su ve Kanal İşletme Dairesi Başkanlığı yer almakta olup personel sayısı 387¹⁴⁹ olarak belirtilmektedir. Personel sayısı bakımından ön plana çıkan diğer daire başkanlığı, 109 personelle Abone İşleri Dairesi Başkanlığıdır. Takibinde 103 personelle Arıtma Tesisleri Dairesi Başkanlığı, Elektrik Makine ve Malzeme İkmal Dairesi Başkanlığı (91) ve Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı (44) gelmektedir¹⁵⁰.

OSKİ'nin su yönetiminde kurumsal yapılanmasına ilişkin göstergelerden bir diğeri, su hizmetleri için kullanılan fiziki ve teknolojik kaynaklardır. Kurumunda, 128 adet resmi ve 173 adet kiralık olmak üzere toplam 301 adet araç bulunmaktadır. Taşınır ve taşınmaz mal envanteri incelendiğinde kuruma ait toplam alanı 602.034,99 m² olan 6.399 adet taşınmazı bulunduğu tespit edilmektedir. Toplam 13 ilçede 24 adet içme suyu arıtma tesisi, 12 ilçede toplam 21 adet atık su arıtma tesisi bulunmaktadır. Mevcut fiziksel kaynak kapasitesiyle 6.001 km² alanda, 19 ilçe, 772 mahallede toplam 761.400 nüfusa hizmet sağlanmaktadır. Bilgi ve teknolojik yeterliliği için kurumun farklı türlerde toplam 541 teknolojik kaynaktan faydalandığı tespit edilmektedir.

Tablo 4.10.OSKİ Su Hizmeti İçin Kullanılan Fiziki ve Teknolojik Kaynaklar

Kaynak Türü	Miktarı (adet, m2)
Araç sayısı	301 adet (128 resmi araç, 173 kiralık araç)
Taşınmaz sayısı	6399 adet
Kullanılan taşınmazların toplam alanı	602.034.99 m2
Atık su arıtma tesisi	21 adet
İçme suyu arıtma tesisi	24 adet
Masaüstü Bilgisayar , Taşınabilir bilgisayar, Kurum yazıcısı, Tahsilat yazıcısı,tablet, tarayıcı	541 adet

Kaynak: OSKİ 2021 Yılı Faaliyet Raporu, syf:15-23 faydalanılarak hazırlanmıştır.

¹⁴⁹10 Memur, 33 işçi, 9 sözleşmeli personel, 335 ORSAŞ Personeli.

¹⁵⁰ Detaylı inceleme için Bkz: OSKİ 2020 yılı Faaliyet Raporu:25.

4.2.3. Ordu İlinde Su ve Kanalizasyon İdaresinin Sunduğu Hizmetler: Kapsam, Ölçek ve Planlama

OSKİ bünyesinde yeterli miktarda su kullanımını sağlamak üzere teknoloji temelli altyapı (Supervisory Control and Data Acquisition-SCADA) geliştirilerek su kayıp ve kaçağından kaynaklanan su kayıplarının önlenmesi ve ilde kullanılabilecek durumda olan su kaynaklarının tespit edilmesi boyutuyla kurumun sunduğu hizmetlerde yeterli miktarda su sağlama politikasına öncelik verildiği tespit edilmektedir. Sunulan hizmetlere ilişkin kurum değerlendirmesinde su hizmetlerinin sağlanmasında kullanılan araç-gereçler, su hizmeti sağlarken kullanılan teknoloji araçları ve bilişim altyapısı, su arıtma tesisi ve faaliyetleri, su klorlama faaliyetleri, atık su arıtma tesisi ve faaliyetleri, atık su terfi merkezleri ve faaliyetleri üzerinden uygun miktarda su vurgusu ön plana çıkmaktadır. Tablo 4.11'de sunulan hizmetlerin genel çerçevesi paylaşılmaktadır.

Tablo 4.11. OSKİ Sunulan Hizmetler Genel Çerçevesi

İl sınırlarında BŞB su ve kanalizasyon hizmetlerini yerine getirmek
Su hizmetlerini sağlamak için gerekli olan alt ve üst yapı yatırımlarını yapmak
Su kullanıcılarının içme, kullanma, endüstri suyu ihtiyaçlarını karşılamak için yer altı ve yer üstü kaynak araştırmak ve kullanıma hazır hale getirmek için gerekli işlemleri yapmak
İl sınırındaki hemşehrilere su hizmeti sağlamak
İlde sağlıklı su teminini sağlamak için gerekli olan baraj, gölet, terfi merkezi, isale hattı, arıtma tesisi, depo ve şebeke yaparak ihtiyaç duyulan içme ve kullanma suyu taleplerini karşılamak
İçme suyu kaynaklarındaki ham suları gerekli arıtma işlemleri için arıtma tesislerine isale ederek su kullanıcılarına içilebilir standartta su sağlamak
Su tasarrufu sağlamak üzere kayıp ve kaçak su önlemeye uygun teknolojik altyapının (SCADA) oluşturulmasını sağlamak
Hizmet sahasında bulunan su kaynaklarının deniz, göl, akarsu ve yer altı sularının kullanılmış sularla veya endüstri atıklarıyla kirlenmesini önlemek için teknik, idari ve hukuki tedbirleri almak
İçme ve kullanma suyu temin edilen veya edilecek olan yüzeysel su kaynaklarının kirlenmeye karşı korunması için yürürlükteki kanun, yönetmelik ve yönerge esasları çerçevesinde gerekli faaliyetleri gerçekleştirmek
Kullanılmış suları çevreye zarar vermeden uzaklaştırmak için atık su şebekesi, kolektör, terfi merkezi, atık su arıtma tesisi, deniz derin deşarj hattı gibi atık su sistemine yönelik tesisleri yapmak ve işletmek
Su taleplerinin hızlı ve kullanılabilecek kalite standartlarında kullanıcıya ulaştırılabilmesi için gerekli her türlü tedbiri almak

Kaynak: OSKİ 2021 Yılı Faaliyet Raporu, Syf 29'dan faydalanarak hazırlanmıştır.

Hizmet sunulan ölçek, yönetsel örgütlenme yapısı, sınırları genişleyen kentsel alanda farklılaşan hizmet taleplerinin karşılanabilmesi kentsel hizmetlerin planlamasında bütüncül bir yönetsel bakışı işaret etmektedir. Bunun sağlanabilmesi için stratejik kaynakların yönetim ve planlama yeterliliğine sahip yönetsel yapılara ihtiyaç doğmaktadır (Bilen, 2008). 6360 Sayılı Kanun gerekçesinde, yerel yönetimlerin etkin hizmet üretme kapasitesine sahip hale getirilmesi, küçük ölçekli planların bütüncül olarak tüm büyükşehir bölgesini kapsayan ve makro politikaları belirleyen bir çerçeve içinde ele alınmasına yer vermiş; büyükşehir belediye sınırları içinde yer alan yerel yönetimler küçük ölçekli planlar yapabilseler de bu planların geniş bir çerçeve içinde bütüncül olarak tüm büyükşehir belediyesini kapsayan ve makro politikaları belirleyen bir çerçeve içinde ele alınmasına ihtiyaç olduğuna vurgu yapılmıştır (Adıgüzel, 2012). 6360 sayılı Kanunla, su hizmetlerinin sunulmasıyla ilgili sorumluluklar büyükşehir belediye statüsünü alan illerde¹⁵¹ tek elde toplanmıştır.

Harita 4.3.OSKİ Hizmet Sahası

OSKİ, 2021 yılı TÜK nüfus verilerine göre; 760.872 kişilik nüfusa, 19 ilçe ve 772 mahalleye 6.001 KM2 ölçeğinde hizmet sağlamaktadır. OSKİ kurulmadan önce Ordu ilindeki 19 belediye için farklı birim planlamaları üzerinden su kaynaklarının yönetimi gerçekleştirilmektedir. Planlama düzeyinde görülen bu farklılık birimlerin

¹⁵¹ Toplam 30 İl

örgütlenme yapısı, insan kaynağı kapasitesi, kurumsal kapasite gelişmişliği bakımından da bir farklılık ortaya çıkarmaktadır. 2014 sonrası su ve kanalizasyon idarelerinin il genelinde sorumlu olmasıyla tek elden planlama ve kaynak kullanım süreci başlamıştır.

OSKİ'nin temel hizmet planlama hedefleri şunlardır: Kente sağlıklı su vermek ve suyu şehrin her noktasına ulaştırmak için baraj, gölet, terfi merkezi, isale hattı, arıtma tesisi, depo ve şebeke yaparak şehrin içme ve kullanma suyu ihtiyacını sağlamak; içme suyu kaynaklarındaki suları gerekli arıtma işlemleri için arıtma tesislerine isale ederek içilebilir standartlara getirmek, Ordu'da suyun dağıtım ve organizasyonunu yapmak.

OSKİ tarafından planlanan faaliyetler; içme suyu arıtma tesislerinin bakım ve onarımını yapmak, içme suyu altyapılarında rehabilitasyon yapmak, abonelerin su sayaçlarını yenilemek, usulsüz / kaçak saha taramalarını yapmak, su depolarının bakım ve onarımlarını gerçekleştirmek, içme suyu şebeke hatlarının SCADA sistemi üzerinden basınç yönetimine geçilmesini sağlamak, mevcut su sayaçlarının ölçüm hassasiyeti yüksek olan su sayaçları ile değiştirilmesini sağlamak, Su Sayaçlarının Sıhhi Tesisat Yönetmeliği'ne uygun montajının yapılarak su tüketiminin doğru kaydedilmesini sağlamak, dijital su sayaçlarının yaygınlaştırılarak, uzaktan müdahale ve kontrol edilebilir, teknolojiye uygun sayaçların takılmasını sağlamak, usulsüz ve kaçak kullanım takibi ile abone sayısının artırılmasını sağlamak, kaçak ve usulsüz kullanımın manuel tutanak evrağı yerine mobil cihazlar ile fotoğrafların sisteme yüklenerak gerçekleştirilmesini sağlamak, içme ve kullanma suyu numunesi toplanması ve analizlerinin yapılmasını sağlamak, SCADA sistemine dahil edilen içme suyu deposu sayısını arttırmak, içme suyu temin edilen mahalle sayısını arttırmak, yağmursuyu ve dere ıslahı projelerinin hazırlanmasını sağlamak, içme suyu arıtma tesisi yapılması çalışmaları gerçekleştirmek, havzaların korunması adına alınacak tedbirlerin belirlenmesini sağlamak, havza içerisinde kısa mesafeli koruma alanında kalan yerleşim yerlerinin tespit edilmesini sağlamak şeklinde tespit edilmektedir¹⁵².

¹⁵² OSKİ 2020 Yılı Faaliyet Raporu, syf:189-209.

Akarsu, baraj, kuyu, göl-göletler ve doğal kaynaklardan elde edilen suların içme ve kullanma suyu olarak kullanıcılara su şebekesiyle ulaştırılmasında OSKİ sorumlu birimdir. İlde su şebekesiyle hizmet verilen belediye nüfusunda yıllar itibariyle değişimi ve kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı Tablo 4.12'de verilmektedir.

Tablo 4.12. Ordu İlinde 2019 Yılı İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İle Hizmet Verilen Belediye Nüfusu ve Nüfusun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı

İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediyenüfusu ve Nüfusun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (2019)			Kanalizasyon Şebekesi ile Hizmet verilen Belediye nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı(2019)
Yıl	Nüfus	%	%
2002	459.638	70	63
2004	504.659	77	67
2006	449.394	84	70
2008	449.576	84	72
2010	449.064	84	69
2012	477.551	86	71
2014	679.414	80	55
2016	547.925	73	79
2018	694.731	90	70

Kaynak: OSKİ, 2019.

Ordu ilinde OSKİ büyükşehir belediyesi ölçeği olarak belirlenen il ölçeğinde, kırsal ve kentsel alanların tamamında su hizmetlerinin sunulmasından sorumludur. OSKİ Toplam abone sayısını 331.617 olarak belirtmektedir¹⁵³. Bu abonelerin 271.030'u konutlarda kullanılan içme ve kullanma suyu kayıt durumunu göstermektedir. 2014 yılı öncesinde içme ve kullanma suyu ile hizmet verilen belediye sayısı 66; 2014 sonrası 20 olarak tespit edilmektedir.

Tablo 4.13.Ordu İlinde İçme ve Kullanma Suyu İle Hizmet Verilen Belediye Sayısı (2002-2018)

Yıl	Belediye Sayısı
2002	59
2004	63
2006	63
2008	65
2010	66
2012	66
2014	20
2016	20
2018	20

Kaynak: OSKİ, 2019.

¹⁵³ Detaylı inceleme için Bkz: OSKİ 2020 Yılı Faaliyet Raporu, Syf:159.

Ordu ilinde OSKİ su potansiyelini etkileyen faktörlerden biri, endüstrinin kullandığı suyun kaynak dağılımıdır. Endüstri de kullanılan suyun kaynaklarına göre dağılımı; %62 Kuyu, %22 Baraj, %15 Akarsu, %1 göl-gölet olarak şekillenmektedir. Atık suların kanalizasyon şebekesi ile toplanması ve arıtılması bu yolla atık suların kaynak sularına karışmasının önlenmesi konusunda meydana gelen değişim Tablo 4.14.'de verilmektedir.

Tablo 4.14.2019 yılında Ordu İlinde Atık Su Arıtma Tesisi İle Hizmet Edilen Nüfusun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı

Yıl	%
2002	17,7
2004	18
2006	15,5
2008	12,3
2010	11,7
2012	28,2
2014	20,6
2016	79
2018	70

Kaynak: 2019 Yılı Ordu İli İl Çevre Durumu Raporu, 2020:29.

4.3. Yerel Yönetimler Bağlamında Giresun İlinde Su Yönetimi

Çalışmada bu başlık altında örneklem olarak belirlenen Giresun ili hakkında genel bilgilere yer verilmektedir. İlin genel özellikleri, coğrafi özellikleri, su kaynakları potansiyeli, idari taksimat görüntüsü ve yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminden sorumlu birimlerin kurumsal yapısı ile sağladıkları su hizmetlerinin kapsamı, ölçeği ve planlama konularına yer verilmektedir.

4.3.1. Giresun İli Genel Bilgi

Giresun ilinin ilk sakinleri eski Anadolu kavimleridir. Roma ile Pontus arasında birkaç defa el değiştiren kent, Roma hakimiyeti sırasında Kerasus adını almıştır. Bu isim, çevrede yetişen yaban kirazından (ceresia) almıştır. Roma İmparatorluğunun ikiye bölünmesi üzerine Doğu Roma İmparatorluğuna (M.S.395) bağlanan Kerasus, Fatih Sultan Mehmet' in 1461'de Trabzon'u fethi ile Osmanlı Devleti'ne geçmiştir. Osmanlı Devleti idaresinde bir kaza merkezi olan Kerasus, 1486'da, Trabzon Sancağı'na bağlı Zeamet-i Kürtün adlı idari bölgenin merkezidir. 1515'de Kürtün Kazası' na bağlı Çepni Vilayeti'nin merkezi olarak görülür. Çepni vilayeti tabiri XVI. yüzyıl sonlarına kadar sürdürüldükten sonra Giresun Kazası kullanılmaya başlamıştır. Tanzimat döneminde Trabzon'a bağlı olan Giresun,

Trabzon eyaleti kurulunca, 1847'de Trabzon merkez livasına tabi olmuştur. 1850'de kazanın adı, “Giresun Ma’ Keşab” olarak kaydedilmiştir. 1875’ten 1895’e kadar Karahisari Şarki Sancağı'na bağlanan Giresun, ulaşım zorluğu ve idari işlerde yaşanan gecikmeler nedeniyle, 1895 yılından Cumhuriyet döneminde il olana kadar tekrar Trabzon Sancağı'na dahil edilmiştir. Giresun, 1920 yılına kadar Trabzon sancağına bağlı bir kaza durumunda kalmıştır. Giresun’un Müstakil Livası Teşkiline Dair Kanun 4 Nisan 1921 tarihli Kanunla Giresun Sancağı yasal temelde kabul edilmiştir. 1871 Vilayet Nizamnamesi ile Belediye Teşkilatı oluşturulmuştur (Giresun Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı, 2020:18-19).

Doğu Karadeniz Bölgesi içinde kalan Giresun ili ülkenin en çok yağış alan bölgesinde yer almaktadır. İlin coğrafi yayılımı bakımından farklılık gösteren bir diğer özelliği, Giresun Dağları’nın kuzey yamaçlarına yayılan ve bir bölümü ile de Kelkit Havzasına sarkan il alanında değişik iklim özelliklerinin görülmesidir. İlin Karadeniz’e bakan kısmı ılık ve yağışlı iklim özellikleri gösterirken; Kelkit Havzasına giren bölümü karasal iklim özellikleri göstermektedir. İlin kuzey kısmında yazlar serin, kışlar ılık geçmekte ikin yağış dört mevsime yayılmakta; yıllık yağış ortalaması 1300 mm’yi aşmaktadır. İlin coğrafi konum itibariyle yüksek kesimlerinde kar yağışının etkili olması sebebiyle su kaynakları potansiyeline olumlu yansımaya vurgu yapılmaktadır.

Giresun ili, Türkiye yüzölçümünün %0,89'luk kısmını karşılamaktadır. Alan bakımından Türkiye'nin 50. büyük ilidir. Karadeniz Bölgesi’nin Doğu Karadeniz Bölümünde yer alan Giresun İli; Trabzon ve Gümüşhane, güneydoğuda Erzincan, güney ve güneybatısında Sivas, Batıda Ordu illeri ile kuzeyde de Karadeniz ile çevrilidir.

Harita 4.4. Giresun İli İlçeleri Haritası

Giresun dağlarının kıyıya paralel olarak uzanması nedeniyle il, genelinde iki farklı iklim bölgesi oluşmaktadır. Karadeniz kıyılarında ılık ve yağışlı iklim sürmektedir. En çok yağış, Ekim ve Kasım en az yağış ise Mayıs ve Haziran aylarında görülmektedir. Yağışın en fazla düştüğü aylarda aylık ortalama yağış 140 mm.'yi aşarken, en az düştüğü aylarda 60 mm'nin olarak tespit edilmektedir. Giresun ilinde yağışlı günlerin ortalama sayısı 184'tür olarak ifade edilmektedir¹⁵⁴.

Giresun ili arazisinin %25'i tarım alanı, %34'ü orman ve fundalık alan, %18'i çayır ve mera, %23'ü tarım dışı arazi şeklinde kullanılmaktadır. İlde tarımsal faaliyetler kapsamında fındık üretimi, fındığa bağlı işleme tesisleri ve çay işleme tesisleri sanayi faaliyetlerine temel oluşturmaktadır. Ayrıca ilin jeolojik yapısı ve akarsu dinamiklerini doğrultusunda kum-çakıl ocakları ve nehir tipi Hidroelektrik Santralleri (HES), kurşun, çinko, bakır maden ocaklarına dayalı madencilik sektörü ilin sanayi kollarını temsil etmektedir. Giresun ili toplam 15 ilçe, 8 belde ve 552 köy bulunmaktadır. İl Merkezi ve 7 İlçe Karadeniz kıyısında, 5 ilçe Karadeniz'e bakan

¹⁵⁴ T.C. Giresun Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü Giresun İli 2019 Yılı Çevre Durum Raporu, Detaylı İnceleme için Bkz: https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/g-resun_-cdr2019-20201210103738.pdf

yamaçlarda, 3 ilçe iç kesimde Kelkit Vadisi kapsamında kuruludur. Sıralanan birimler aynı zamanda ilin yerel yönetim yapısını ortaya koymaktadır.

Tablo 4.15. Giresun İli İlçelere Bağlı Köy, Mahalle Sayısı, Hizmet Alanı, İlçe Merkez ve Köy İle Belde Nüfusları, 2021

s.no	İlçe Adı	İlçeye Bağlı Belde Sayısı	İlçeye Bağlı Mahalle Sayısı	İlçeye Bağlı Köy Sayısı	2021 Yılı Nüfusu Toplam	İlçe Merkez Nüfusu	İlçeye Bağlı Belde Ve Köylerin Nüfusu	Hizmet Verilen Alan (Km2)
1	Alucra	0	6	38	8892	4341	4551	1138
2	Bulancak	2	27	60	69326	48.076	21.250	774
3	Çamoluk	0	8	27	6735	3004	3731	444
4	Çanakçı	0	4	15	6111	2050	4.061	142
5	Dereli	1	12	34	18.993	5992	13.001	849
6	Doğankent	0	5	9	6508	4431	2.077	110
7	Espiye	1	13	31	37.184	26.653	10.531	248
8	Eynesil	1	12	11	12.581	7226	5355	
9	Görele	1	21	62	31138	19100	12038	237
10	Güce	0	4	15	8098	4303	3795	351
11	Keşap	0	6	44	19268	9404	9864	197
12	Piraziz	0	9	22	14138	8609	5529	127
13	Şebinkarahisar	0	15	62	19.557	10.859	8698	1296
14	Tirebolu	0	8	49	32494	20977	11517	259
15	Yağlıdere	1	16	21	15628	7641	7987	327
16	Merkez	2	33	53	143.503	122.787	20.716	375
TOPLAM	16 ilçe	8	166	553	450154			7025

Kaynak: TÜİK İl ve İlçelere Göre, Merkez İlçe Köy ve Beldelere Göre Nüfus İstatistikleri, 2021

İl kapsamında yer alan ilçeler nüfus taşıma potansiyelleri bakımından farklılık göstermektedir. İlin merkez nüfusu 143 bin 503 kişi olarak TÜİK 2021 Yılı nüfus istatistiklerinde tespit edilmekte iken en düşük nüfuslu ilçesi 6.111 kişi ile Çanakçı ilçesidir. İlin kırsal ve kentsel alan nüfusu farklılık göstermektedir. 15 ilçe, 8 belde ve bir il belediyesi olmak üzere 24 belediye kapsamında 7.025 km2 yüz ölçümünde toplam 199 mahalle ile hizmet sunumları gerçekleştirilmektedir.

Giresun ilinde akarsular dağların dik yamaçlarından hızla aktığından oluk biçimli derin vadiler oluşmaktadır. İlin kuzey bölümünde, Giresun Dağları ile Kuzey Anadolu Dağlarının bazı kesimlerinden doğan akarsular sebebiyle kıyı şeridi sık vadiler ağıyla yarılmıştır. Güney kesimi Kelkit çöküntü oluğu yönünde eğimlidir. Bu kesimde yer alan Şebinkarahisar ve Alucra yöreleri, İlin Karadeniz’e bakan kesimlerine göre daha az yağış alır.

Karadeniz’e dökülen akarsular doğudan batıya doğru şöyle sıralanmaktadır: Tirebolu İlçesinde Harşit Çayı, Espiye İlçesinde Gelevera Çayı ve Yağlıdere İlçesinde Yağlıdere Çayı, Merkez İlçede Aksu Deresi ve Baltama Deresi, Bulancak İlçesinde Pazarsuyu Deresidir.

İlin yeraltı ve yer üstü su potansiyeli, doğal göl ve göletlerden elde edilen sular su potansiyelini belirlemektedir.

Tablo 4.16. Giresun İli Su Kaynakları Potansiyeli

Yerüstü suyu (İl çıkışı toplam akım)	4 373,0 hm³ / yıl
Pazarsuyu	542,0 hm ³ / yıl
Aksu Deresi	562,0 hm ³ / yıl
Yağlıdere	415,0 hm ³ / yıl
Gelevera Deresi	668,0 hm ³ / yıl
Harşit Çayı	177,0 hm ³ / yıl
Görelle Deresi	319,0 hm ³ / yıl
Kelkit Çayı	192,0 hm ³ / yıl
Avutmuş Çayı	589,0 hm ³ / yıl
Diğerleri	867,0 hm ³ / yıl
Yeraltısuyu (İldeki Toplam Emniyetli Rezerv)	140,0 hm³ / yıl
Toplam Su Potansiyeli	4 508,0 hm³ / yıl
Doğal Göl Yüzeyleri	70,0 ha
Baro Gölü	15,0 ha
Çorak Gölü	20,0 ha
Kanlı Gölü	20,0 ha
Sağnak Gölü	3,0 ha
Süt Gölü	3,0 ha
Diğerleri	9,0 ha
Baraj-Gölet Rezervuarı Yüzeyleri	194,6 ha
Baraj Rezervuarı Yüzeyleri	
Akköy-II HES (Aladerçam B.-Gökçebel B.-Yaşmaklı B.)	126,23 ha
Gölet Rezervuarı Yüzeyleri	68,4 ha
Çakmak Göleti	17,0 ha
Toplukonak Göleti	12,9 ha
Çatalgöller Göleti	6,6 ha
Yaycı Göleti	8,0 ha
Turpçu Göleti	14,4 ha

Kaynak: Devlet Su İşleri 22. Bölge Müdürlüğü, 2020.

Giresun ilinde yeraltısuyu akiferlerini pazarsuyu, Aksu, Yağlıdere, gibi akarsuların meydana getirdiği alüvyal dolgular oluşturmaktadır. Yeraltısuyu

açısından en verimli olan havza Harşit vadisidir. İl genelinde, yeraltısuyu kaynakları ağırlıklı olarak sulama ve içme-kullanma, az miktarda da sanayi amaçlı olarak kullanılmaktadır.

Tablo 4.17. Giresun İlinin Yeraltı Suyu Potansiyeli

Su kaynağı	Hm3/yıl
Çavuşlu Dere	2,77
Görelle Çayı	5,92
Çömlekçi Deresi	2,68
Harşit Çayı	56,29
Gelevera Deresi	23,44
Yağlıdere Deresi	17,71
Keşap Deresi	3,31
Aksu Çayı	15,85
Batlama Deresi	3,63
Pazarsuyu Çayı	19,99
Toplam	151,59

Kaynak: Giresun İli 2021 Yılı Çevre Durumu Raporu, 2022:31.

İl genelinde, yeraltısuyu kaynakları ağırlıklı olarak sulama ve içme-kullanma, sanayi amaçlı olarak kullanılmaktadır. 2019 yılı İl Çevre Durumu Raporu'nda Giresun ilinde endüstriyel tesisler ve su kaynakları ilişkisine yer verilmiştir. Rapora göre toplam 36 endüstriyel tesisden 21'i şebeke, 15'i yüzeysel su kaynağını kullanmaktadır. Kullanılan suyun toplam miktarı 6.061.350 (m3/yıl) alıcı ortama verilen atıksu miktarı 5.991.150 olarak raporda belirtilmektedir¹⁵⁵.

Giresun ilinde su potansiyelinin incelenmesinde evsel kaynaklar dikkate alınmaktadır. Hızlı ve planlı olmayan kentleşme, katı atık miktarının planlı olmayan artışı, tarımsal mücadele ilaçları ve kimyasal gübrelerin kontrolsüz kullanımı sebebiyle meydana gelen su kirliliği kullanılabilir su kaynaklarının azalmasına neden olmaktadır. Giresun ilinde evsel nitelikli atıksular fiziksel ön arıtım üniteli derin denize deşarj sistemiyle deniz ortamında deşarjı sağlanmaktadır. Merkez ilçede 2, Görelle ilçesinde 1 adet olmak üzere toplam 3 adet derin deniz deşarj sistemi faaliyet göstermektedir¹⁵⁶. İl genelinde atık suların arıtılmasını sağlayacak toplam 7 adet tesis bulunmaktadır. Arıtma tesislerinde kullanılan suyun kaynağı kanalizasyon şebekesi,

¹⁵⁵ Detaylı inceleme için ilgili raporun 25. sayfasında yer alan Çizelge B.12 " Giresun ili Endüstriyel Tesisler ve Su Kaynakları" incelenebilir.

¹⁵⁶ Detaylı inceleme için ilgili raporun 27. sayfası incelenebilir.

kullanılan suyun miktarı ve alıcı ortama verilen atıksu miktarı 14.725.488 (m³/yıl) olarak tespit edilmektedir¹⁵⁷.

Su kaynakları potansiyelini etkileyen bir başka alan tarımsal sulamadır. Giresun ilinde 166.369 ha tarımsal faaliyet alanı olarak ifade edilmektedir. Bu tarım alanlarında fındık tarımı, tarla tarımı, meyvelik, sebze tarımı ve örtü altı tarımsal faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Su kaynakları potansiyelini etkileyen bir diğer alan, su kirliliğine neden olan vahşi depolama alanlarından sızan suların yer altı sularına karışmasıdır.

Giresun merkezi içme suyu ihtiyacını, 6 adedi Duroğlu havzasında, 5 adedi Etbaşıoğlu havzasında ve 5 adedi Batlama havzasında olmak üzere toplam 16 adet kuyudan karşılanmaktadır. Etbaşıoğlu, Duroğlu kuyuları Aksu deresi ve Batlama kuyuları ise Batlama deresi akiferinden beslenmektedir. Bu kaynaklardan alınan suyun günlük debisi yaklaşık 508 lt/sn'dir. Mevcut sistemde kuyulardan temin edilen su sadece klorlama yapılarak şebekeye verilmektedir. Etbaşıoğlu mevkiinde bulunan su kuyuları bölgesine 2 adet su kuyusu yapılması planlanmaktadır. Giresun ilinde içme ve kullanma suyu olarak kullanılacak suların yüzeysel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve içme suyu arıtım tesisleri mevcudiyeti değerlendirildiğinde; içme ve kullanma suyunun belediyeler tarafından kaynak, akarsu ve kuyulardan karşılandığı tespit edilmektedir¹⁵⁸. Giresun İli 2019 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen suyun kaynaklara göre dağılımı şöyledir: %78 doğal kaynak suyu; %21 kuyular; %1 akarsu.

Giresun ilinde mevcut göl, gölet ve rezervuar planlamasına Tablo 4.18'de yer verilmiştir.

Tablo 4.18. Giresun İlinde Mevcut Göl, Gölet ve Rezervuarlar

DSİ Sulamaları	ha	%
Planlama aşaması	2 393,0	26
Planlama+Proje Aşaması	1 078	6
İnşa Halinde Olan	5 448,0	61
İşletmede Olan Küçük Su İşleri Projeleri	615,0	7
İl toplamı	8 966,0	100

¹⁵⁷ Detaylı inceleme için ilgili raporun 27. sayfasında yer alan Çizelge B.13 " Giresun ili Atıksu Arıtma Tesisleri ve Su Kaynakları" incelenebilir.

¹⁵⁸ Detaylı inceleme için ilgili raporun 30. sayfası incelenebilir.

Diğer sulamalar	ha	%
KHGM sulamaları (gölet, yerüstü)	4 156,0	44
Halk sulamaları	5 299,0	56
Diğer sulamalar toplamı	9 455,0	100
İl genel sulamalar toplamı	18 421,0	

Kaynak: DSİ 22. Bölge Müdürlüğü, 2020.

Giresun ili su kaynakları potansiyeli bakımından bir diğer değerlendirme içme ve kullanma suyu kullanma durumuna ilişkindir.

Tablo 4.19.Giresun İli İçme ve Kullanma Suyu Kullanım Durumu

YILLAR	Dağıtılan Su Miktarı (m3/yıl)	İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusu	İçme Ve Kullanma Suyu Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	İçme Ve Kullanma Suyu Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Sayısı	İçme Ve Kullanma Suyu Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Nüfusa Oranı (%)
2008	10997978	249549	90	31	60
2010	11239959	252464	92	31	60
2012	10474400	256955	92	31	61
2014	10980719	273087	94	23	64
2016	10203551	297275	93	22	67
2018	12.185.004	278.101	93	22	62

Kaynak: Giresun İli İl Çevre Durumu Raporu, 2020.

Yukarıda Tablo 4.19 incelendiğinde yıllar itibariyle dağıtılan su miktarında artış olduğu tespit edilmektedir. Bu tespit su kaynakları üzerindeki baskının arttığına işaretir. Su kaynaklarının etkin ve verimli yönetilmesi için suyu yöneten belediyelerin su kullanıcılarını tespit etmesini sağlayacak kaynaktan kullanıcıya giden bir şebeke sistemi oluşturulması gereklidir. Tablo incelendiğinde belediye nüfusu içinde şebeke üzerinden hizmet sağlanan nüfusta artış eğilimi dikkat çekmektedir. Ayrıca içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranındaki artış eğilimi su yönetiminde kaynak verimliliğine yönelik hedeflerle ilişkilendirilebilir.

Giresun Belediye Başkanlığı 2020 verilerine göre; il genelinde rekreasyonel amaçlı su¹⁵⁹ kullanım miktarı 5.987 m3/yıl'dır. Su ihtiyacı su şebekelerinden ve kaynaklardan karşılanmaktadır. Rekreasyonel su ihtiyacı su şebekelerinden karşılanmaktadır. Bu nitelikte su kullanımının olmaması gri su kullanılmadığına

¹⁵⁹ Park, bahçe sulaması, havuz suları gibi.

yönelik bir tespiti ortaya çıkarmaktadır. Giresun İli 2019 yılı İl Çevre Durumu Raporu, Giresun İlnde yerel yönetimlerce atık suların geri kazanılması konusunda yapılan bir çalışma olmadığını ifade etmekte; ilde atıksuların geri kazanılması sürecinde ilde faaliyet gösteren hazır beton tesisleri, mermer atölyeleri ve kömür eleme depolama tesislerinin işletmelerinden kaynaklanan atık sular için geri dönüşümlü arıtma tesisi kurarak, atıksuyun alıcı ortama deşarjını engelleyip, geri kazanılan suyu tesis içi alan ıslatma, proses gibi işler için yeniden kullanıldığına yer verilmektedir. İlde 18 firmanın geri dönüşümlü atıksu arıtma tesisi kurarak atık suyu tekrar proseste kullandığı belirtilmektedir (Giresun İli 2019 yılı İl Çevre Durumu Raporu, 2020:39).

Tablo 4.20. Belediyeler Tarafından Çekilen, Dağıtılan Su Ve Deşarj Edilen Atık Su Miktarı, Türkiye Geneli Ve Giresun İli 2020

ÜLKE/İL	Kaynaklarına Göre Çekilen Su Miktarı (Bin m3)						Dağıtılan Su Miktarı (Bin m3)		Kanalizasyon Şebekesinden Deşarj edilen atık su Miktarı (Bin m3)
	Toplam	Kaynak	Göl-gölet-deniz	Akarsu	Baraj	Kuyu	Abone Sayısı	Toplam	
Türkiye	6 492 402	1 013 074	260 497	656 985	2 658 335	1 903 511	32 837 082	4 309 405	4 959 675
Giresun	20 305	15 693	0	333	0	4 280	159 974	12 852	11 227

Kaynak: Tablo, TÜİK 2020 yılı Belediyelere Göre Çekilen, Dağıtılan Su Miktarı istatistiklerinden faydalanarak çalışmaya eklenmiştir.

4.3.2.Giresun İlnde Yerel Yönetimler Düzeyinde Su Yönetiminin Kurumsal Yapısı

Türkiye'de su yönetiminde temel aktörleri merkezi ve yerel yönetim düzeyinde çalışmanın ilgili bölümünde açıklanmaktadır. İl özel idareleri, köyler, belediyeler ve büyükşehir belediyeleri Türkiye'de su yönetiminin yerel düzeyde gerçekleştirilmesinden sorumlu aktörlerdir. Giresun ilinde yerel yönetimler düzeyinde Büyükşehir Belediye modeli uygulanmamaktadır. 6360 sayılı Kanun bir kentin büyükşehir belediye modeliyle yönetilebilmesi için 750 bin nüfus şartını esas olarak kabul etmektedir. Giresun ili 448 bin 751 nüfus ile bu şartı sağlamaması nedeniyle yerel yönetim düzeyinde yönetsel çeşitliliği söz konusudur. Su hizmetleri bakımından incelendiğinde, il belediyesi, ilçe belediyeleri, il özel idaresi, köy yönetimleri su hizmetlerinin kullanıcıya ulaştırılması bakımından doğrudan su

kullanıcılarının ulaştığı yerel yönetim birimleri olarak ön plana çıkmaktadır. Yerel düzeyde su hizmetlerinin planlanmasında sorumlu olan belediyeler açısından inceleme yapıldığında ön plana çıkarılan "**Giresun ilinde ilçe belediyeleri hangi birimler eliyle su hizmetlerini gerçekleştirmektedir**" sorgulaması olmuştur.

Giresun ilinde toplam 15 ilçenin su kaynaklarını içme suyu dağıtım şebekeleri üzerinden kullanıcılara ulaştırma sorumluluğu su mevzuatında tanımlanmaktadır. Bu yasal düzenlemelerden biri 5393 sayılı Belediye Kanunu'dur. Kanun temelinde ilçe belediyeleri su hizmetlerinin sağlanması için organizasyon yapılarında farklı isimlerde örgütlenmiştir. Giresun İlçe Belediyeleri Su Yönetimiyle İlgili Birimler Tablo 4.21'de verilmektedir.

Tablo 4.21.Giresun İlinde Su Yönetiminden Sorumlu Yerel Yönetim Birimleri

Su Yönetimi Yerel Yönetimler Düzeyinde İncelenen İl	Giresun	
Su Yönetiminden Sorumlu Yerel Yönetim Birimleri	Belediye, il özel idaresi ve köy yönetimi	
İlde Su Yönetiminden Sorumlu Belediyeler	İl belediyesi, ilçe belediyesi	
Su Yönetiminden Sorumlu İl Belediyesine Bağlı Birim	Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü	
Su Yönetiminden Sorumlu İl Özel İdaresine Bağlı Birim	Plan ve Proje Müdürlüğü	
Su Yönetiminden Sorumlu Köy Yönetimine Bağlı Birim	Köy Muhtarları ve İhtiyar Heyeti	
Su Yönetiminden Sorumlu İlçe Belediyelerine Bağlı Birimler	İlçe Adı	İlçe Belediyesinde Su Yönetiminden Sorumlu Birim
	Alucra	Fen İşleri Müdürlüğü
	Bulancak	Bulancak Su ve Kanalizasyon İşletme Müdürlüğü
	Çanakçı	Fen İşleri Müdürlüğü
	Çamoluk	Mali Hizmetler Müdürlüğü
	Dereli	Fen İşleri Müdürlüğü
	Doğankent	Fen İşleri Müdürlüğü
	Espiye	Su İşleri Müdürlüğü
	Eynesil	Fen İşleri Müdürlüğü
	Giresun (Merkez)	Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü
	Güce	Fen İşleri Müdürlüğü
	Görece	Fen İşleri Müdürlüğü
	Keşap	Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü
	Piraziz	Fen İşleri Müdürlüğü ¹⁶⁰
	Şebinkarahisar	Su İşleri Müdürlüğü
	Tirebolu	Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü
	Yağlıdere	Fen İşleri Müdürlüğü

Kaynak: Giresun Belediyesi, Giresun İl Özel İdaresi ve ilgili Belediyelerin web sitelerinden faydalanarak tablo hazırlanmıştır.

¹⁶⁰ Saha görüşmeleri sırasında Piraziz İlçe Belediyesinde Su Şefliği adıyla bir su hizmetleri biriminin Fen İşleri Müdürlüğü'nden ayrı olarak yapılandırılacağına yönelik hazırlıkların başlatıldığı bildirilmiştir. Ancak nihai halini çalışma sırasında almadığı için sorumlu Birim Fen İşleri Müdürlüğü olarak verilmiştir.

İlçe belediyelerinin su yönetimi kurumsal yapılarını farklı müdürlük yapısıyla oluşturduğu görülmektedir. İlin nüfus bakımından en gelişmiş ilçesi olan Bulancak ilçe belediyesi ilçesindeki su kaynaklarının planlama ve yönetim süreçlerini, su ve kanalizasyon idaresine dönük bir su işletme modeliyle gerçekleştirmesi bakımından diğer ilçe belediyelerinden ayrılmaktadır. Her ilçe belediyesinde su hizmetlerine yönelik müdürlüğün doğrudan-aynı isimle oluşturulmadığı tespit edilmektedir. 9 ilçe belediyesi *Fen İşleri Müdürlüğü* bünyesinde su hizmetlerini sürdürmektedir. İki ilçe belediyesi su işleri müdürlüğü, bir ilçe belediyesi su ve kanalizasyon müdürlüğü, bir ilçe belediyesi ise mali hizmetler müdürlüğü bünyesinde su hizmetlerini gerçekleştirmektedir. İlçe belediyelerinin örgütlenme yapısı, birimlerde görevli insan kaynağının nitelik ve niceliği, birimlerin su hizmetlerinin sağlanmasında kullandıkları araç gereç ve teknoloji kaynaklarının mevcut durumunun değerlendirilmesine yönelik sorular birim yöneticileriyle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde detaylandırılmıştır. Çalışmanın bulgularında bu detaylara yer verilecektir.

Giresun ilinde su yönetiminin temel görevleri, stratejik amaç ve hedefleri; su yönetiminde yer alan çok sayıda yerel yönetim birimi özelinde farklılaşmaktadır. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Md. 9'da kamu idarelerinin stratejik plan hazırlamasına ilişkin *"Kamu idareleri; kalkınma planları, Cumhurbaşkanlığı tarafından belirlenen politikalar, programlar, ilgili mevzuat ve benimsedikleri temel ilkeler çerçevesinde geleceğe ilişkin misyon ve vizyonlarını oluşturmak, stratejik amaçlar ve ölçülebilir hedefler saptamak, performanslarını önceden belirlenmiş olan göstergeler doğrultusunda ölçmek ve bu sürecin izleme ve değerlendirmesini yapmak amacıyla katılımcı yöntemlerle stratejik plan hazırlarlar"* düzenlemesi yer almaktadır. Düzenleme içeriğinde kamu idarelerinin kamu hizmetlerinin istenen düzey ve kalitede sunulabilmesi için bütçeleri ile program ve proje temelinde bütçe tahsislerinin stratejik planları dahilinde yer verdikleri amaç, hedef ve performans göstergelerine dayandırmak zorunda olduklarına vurgu yapılmaktadır¹⁶¹. Giresun ilinde su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimini sağlayan aktör çeşitliliği içinde Giresun İl Özel İdaresi, Giresun Belediyesi, Giresun ili

¹⁶¹ Detaylı değerlendirme için ilgili Kanunun 9. maddesinin 1,2,3,4,5,6,7. fıkraları incelenebilir. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5018.pdf>

sınırlarında yer alan 15 ilçe belediyesi ve köy yönetimleri yer almaktadır. Bu kapsamda adı geçen birimlerin son dönemli stratejik planları su yönetimi için belirlenen stratejik amaç ve hedefler bakımından incelenmiştir.

Tablo 4.22.Giresun İli Yerel Yönetim Birimleri Stratejik Amaç ve Hedefleri

Yerel Yönetim Birimi	S. No ¹⁶²	Stratejik Amaçlar	S. No ¹⁶³	Stratejik Hedefler
İl Özel İdaresi	Amaç 2	Tüm kırsal yerleşim ünitelerinin temiz suya kavuşturulması, kanalizasyon ve atık su sorunlarının çözümü için gerekli olan altyapı çalışmaları yapılacaktır.	Hedef 5.1.	Katı atıklar düzenli bir şekilde toplanarak depolama tesislerine veya aktarma istasyonuna nakledilmesi sağlanacak,
			Hedef 6.1.	Köylerin sağlıklı içme suyuna kavuşturulması sağlanacak
	Amaç 6	İl Özel İdaresinin il sınırları içinde hizmet ve görevleriyle ilgili olarak köy ve bağlı yerleşim birimlerine ait içme suyu, sulama suyu, yol, köprü, kanalizasyon vb. projeler yapılacaktır.	Hedef 6.3.	Tarımsal verimliliğin ve ürün çeşitliliğini arttırabilmek için sulama suyu bulunan bölgelerde sulanabilir arazilerin sulamaya açılması sağlanacaktır.
	Amaç 7	İçme ve kullanma suları ile ilgili kabotajlar su depoları, ishale hatları ve şebekelerde gerekli gözlem ve denetimleri yapmak.	Hedef 6.3.	Kırsal Yerleşim yerlerini çağdaş standartlarda kanalizasyon ve atık su tesislerine kavuşturulması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.
	Amaç 3	Uluslararası standartlara uygun modern, İmar, planlama, altyapı ve üstyapı hizmetlerini tamamlamış, yeşil alanlara sahip, fiziksel aktiviteye imkan veren donatılarla çevrelenmiş bir kent oluşturmak	Hedef 3.11	Kente kaliteli ve sürekli içme suyunun sağlanmak.
			Hedef 3.12	Atık suların çevreye ve insan sağlığına zarar vermeden uzaklaştırılmasını ile altyapının tamamlanmasını sağlamak.
			Hedef 3.13.	Sınırlı olan su kaynaklarını korumak ve kayıp kaçakları azaltmak.
İl Belediyesi				
İlçe Belediyeleri	Nüfusu 50.000'in altında olan belediyelerde stratejik plân yapılması zorunlu değildir.			

Kaynak: Tabloda yer alan yerel yönetim birimlerinin resmi web siteleri üzerinden son dönemli stratejik planlarına ulaşılarak tablo oluşturulmuştur.

Giresun İl Özel İdaresi 2020-2024 Stratejik Planı su yönetimine yönelik amaç ve hedeflere ulaşılmaktadır. Belirlenen hedefler bakımından incelendiğinde plan, kırsal yerleşim yerlerini çağdaş standartlarda kanalizasyon ve atık su tesislerine

¹⁶² Amaçların sıralandırılmasında ilgili stratejik planda belirtilen numaralandırma esas alınmıştır.

¹⁶³ Hedeflerin sıralandırılmasında ilgili stratejik planda belirtilen numaralandırma esas alınmıştır.

kavuşturulması için gerekli çalışmaların yapılacağı, köylerin sağlıklı içme suyuna kavuşturulacağı, tarımsal verimliliğin ve ürün çeşitliliğini arttırabilmek için sulama suyu bulunan bölgelerde sulanabilir arazilerin sulamaya açılması yönünde çalışmaların gerçekleştirileceğine yönelik içeriğe ulaşılmaktadır¹⁶⁴

Giresun ilinde su yönetim sorumluluğu bulunan bir diğer kurum Giresun İl Belediyesi'dir. 5018 sayılı Kanuna göre stratejik plan hazırlamayla ilgili sorumlu kamu idarelerinden biri, belediyelerdir. 5393 sayılı Belediye Kanun Md. 18'de Belediye meclisi görev ve yetkileri arasında, Md. 34'te belediye encümeninin görev ve yetkileri içinde, Md. 38'de belediye başkanının görev ve yetkileri arasında yer vermektedir. Kanunun 41. maddesinde belediyelerin stratejik planlama süreçlerine ilişkin detaylar yer almaktadır. Buna göre; *"Belediye başkanı, mahallî idareler genel seçimlerinden itibaren altı ay içinde; kalkınma plânı ve programı ile varsa bölge plânına uygun olarak stratejik plân ve ilgili olduğu yıl başından önce de yıllık performans programı hazırlayıp belediye meclisine sunar. Stratejik plân, varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanır ve belediye meclisi tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girer. Nüfusu 50.000'in altında olan belediyelerde stratejik plân yapılması zorunlu değildir. Stratejik plân ve performans programı bütçenin hazırlanmasına esas teşkil eder ve belediye meclisinde bütçeden önce görüşülerek kabul edilir."*düzenlemesi uygulamaya konmaktadır.

Giresun İl Belediyesi Belediye Kanununda belirtilen çerçevede incelendiğinde 140 bin 241 merkez ilçe nüfusu, 448 bin 721 il geneli nüfusuyla stratejik planlamayla yönetim süreçlerini planlaması gereken kamu idareleri arasında yer almaktadır. Bu yasal çerçevede Giresun Belediyesi'nin 2020-2024 Stratejik Planı su yönetimi kapsamında yer verilen stratejik amaç ve hedefler bakımından incelenmiştir. İncelemede su yönetimine ilişkin uluslararası standartlara vurgu yapıldığı ilk tespit olarak ön plana çıkmaktadır (Giresun Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı: 133-134).

¹⁶⁴Giresun İl Özel İdaresi 2020-2024 Stratejik Planı , Detaylı inceleme için Bkz: http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/eUCoa+Giresun_Il_Ozel_Idaresi_2020-2024_Donemi_Stratejik_Planı.pdf

Hizmet sunulan ölçek, yönetsel örgütlenme yapısı, kentsel alanda farklılaşan hizmet taleplerinin karşılanabilmesi kentsel hizmetlerinin bütüncül bir yönetsel bakışla planlanmasını işaret etmektedir. Bunun sağlanabilmesi için stratejik kaynak olan suyun planlı yönetilmesini sağlayacak yönetsel yapılara ihtiyaç doğmaktadır (Bilen, 2008). Su hizmetlerinin tek elden yürütülebilmesi, artan nüfusa ve coğrafyaya ihtisaslaşmış kurumsal yapılarla etkin ve verimli hizmetler sunulabilmesi için uygulamaya konulan stratejik planların belediyelerde hazırlanması için 5393 sayılı Kanun ile alt sınır getirilmiştir. Bu sınır 50 bin olarak kanunda yer almıştır. Giresun ilinde yer alan ilçelerin su yönetimini gerçekleştirirken hangi temel stratejik amaç ve hedefi benimsemektedir sorgulaması nüfusu 50 bin üzerinde olan ilçeler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu şartı sağlayan yalnız iki ilçe bulunmaktadır. Bunlardan biri 140 bin 241 ile merkez ilçedir. Su yönetim strateji ve hedeflerine Giresun İl Belediyesi stratejik amaç ve hedefleri kapsamında yer verilmiştir. Diğer Bulancak ilçesidir. İlçenin 2022 nüfusu 68 bin 557 kişi olarak TÜİK 2020 İstatistiklerinde yer almaktadır. Bulancak ilçe belediyesi stratejik planına ulaşamamaktadır. İlçenin su hizmeti BULASKİ¹⁶⁵ adında su işletme müdürlüğü eliyle sürdürülmektedir. BULASKİ resmi web sitesinde ulaşılan 2019 Faaliyet Raporu İşletme Müdürlüğü adıyla su hizmetlerini sağlayan BULASKİ faaliyetlerine yer vermektedir (BULASKİ 2019 Faaliyet Raporu, syf: 39-48).

BULASKİ görev ve sorumlulukları aşağıdaki kapsamında faaliyet raporunda yer almaktadır.

- İçme, kullanma suyu ihtiyaçlarının her türlü yeraltı yerüstü kaynaklarından sağlanması ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılması için; kaynaklardan abonelere ulaşıncaya kadar her türlü tesisin etüt ve projesinin yapmak veya yaptırmak, bu projelere göre tesisleri kurmak ya da kurdurmak, kurulu olanları devralıp işletmek, bunların bakım ve onarımını yapmak, yaptırmak ve gerekli yenilemelere girişmek.

¹⁶⁵ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı AB Yatırımları Dairesi Başkanlığı tarafından koordine edilen Bulancak Belediyesi tarafından WYG Türkiye teknik desteği ile yürütülen, Bulancak Kanalizasyon ve Atık Su Arıtma Tesisi Kapsamında Teknik Destek ve Gözetim Projesiyle Bulancak Belediyesi kapsamında yarı özerk bir su hizmet birimi olarak 2015 yılında su işletme müdürlüğü olarak faaliyetlerine başlamıştır. Giresun ilinde AB destekli proje ile oluşturulan ve özgün bir işletme modeli olarak uygulanan tek örnek olma özelliğine sahiptir. Detaylı inceleme için Bkz: <https://www.bulancak.bel.tr/bulaski>

- Kullanılmış sular ile yağış sularının toplanması, yerleşim yerlerinden uzaklaştırılması ve zararsız bir biçimde boşaltma yerine ulaştırılması veya bu sulardan yeniden yararlanılması için abonelerden bağlanarak bu suların toplanacakları veya bırakılacakları noktaya kadar her türlü tesisin etüt ve projesini yapmak veya yaptırmak; gerektiğinde bu projelere göre tesisleri kurmak veya kurdurmak; kurulu olanları devralıp işletmek ve bunların bakım ve onarımını yapmak, yaptırmak ve gerekli yenilemelere girişmek.
- Bölge içindeki su kaynaklarının deniz, göl, akarsu kıyılarının ve yeraltı sularının kullanılmış sularla ve endüstri artıkları ile kirletilmesini, bu kaynaklarda suların kaybına veya azaltılmasına yol açacak tesis kurulmasını ve bu tür faaliyetlerde bulunulmasının önlemek, bu konuda her türlü teknik, idari ve hukuki tedbirleri almak, Su ve Kanalizasyon hizmetleri konusunda hizmet alanı bölgesindeki yerlere mümkün olan tüm hizmetleri götürmek ve bunun takibin yapmak.
- Her türlü taşınır veya taşınmaz malı satın almak, kiralamak, ekonomik değeri kalmamış araç ve gereci satmak, BULASKİ'nin hizmetleri ile ilgili tesisleri doğrudan doğruya yahut diğer kamu veya özel kuruluşlarla ortak olarak kurmak veya işletmek, bu maksatla kurulmuş veya kurulmakta olan tesislere iştirak etmek.

BULASKİ ilçe düzeyinde yarı özerk bir birim olarak su hizmetlerinin Bulancak Belediyesi adına gerçekleştirilmesinden sorumlu özgün bir su işletme modeli olarak vurgulanmaktadır. Giresun ilinde diğer ilçe belediyelerinde benzer bir model uygulamada değildir. İlçe belediyesinde bağlı su işletmesinin yarı özerk yapıyla kurulmasında etkili olan AB destekli projedir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı AB Yatırımları Dairesi Başkanlığı tarafından koordine edilen Bulancak Belediyesi tarafından WYG Türkiye¹⁶⁶ teknik desteği ile yürütülen, Bulancak Kanalizasyon ve Atık Su Arıtma Tesisi Kapsamında Teknik Destek ve Gözetim Proje, su hizmetlerinin ilçeye özgü bir modelle hayata geçirilmesinde etkili olmuştur.

¹⁶⁶ WYG Türkiye, WYG Grup bünyesinde yer alan, bir Proje Yönetimi ve Teknik Danışmanlık firmasıdır. Detaylı inceleme için Bkz: <https://www.wyg.com.tr/tr-tr/Hakkimizda>

5393 sayılı Kanun 41. maddesinde "*Nüfusu 50.000'in altında olan belediyelerde stratejik plân yapılması zorunlu değildir.*" düzenlemesine yer vermektedir. Giresun ilinde ilçe belediyeleri mevcut su kaynaklarını yönetirken nüfus kriteri ile yapılan bu düzenleme sebebiyle; stratejik plan hazırlamak zorunda değildir. Planlı süreçlerle amaç, hedef, vizyon, misyon, hizmet performansını ölçmeye yönelik adımların belirli olmaması sebebiyle ortaya çıkan durum su yönetiminin sürdürülebilir olma niteliğini gölgelemektedir. Özellikle su yönetimine yönelik temel yaklaşımlar dikkate alındığında; suyun bir insan hakkı, kamu hizmeti, ortak mal olarak kabul edilmesi halinde sürdürülebilir niteliğine odaklanması gerekirken plansız yönetilmek durumunda kalması su yönetim süreçler açısından bir olumsuzluk olarak kabul edilmektedir.

Giresun İli merkez ilçesi 140 bin 231 nüfus kapasitesiyle su hizmetlerine ihtiyaç duymaktadır. Giresun Belediyesi bünyesinde su yönetimine ilişkin hizmetlerin gerçekleşmesinden sorumlu birim Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü'dür. Giresun Belediyesi su ve Kanalizasyon Müdürlüğü'nün kurumsal kapasite ve teşkilat yapısına ilişkin bilgiye 2020-2024 yıllarına ait Stratejik Plandan ulaşılmaktadır. Müdürlük, çevre ve su yönetimine ilişkin hizmetlerin sağlanmasında görev almaktadır. Gelecek dönem su projeksiyonları ve olası su sorunları öngörülerini için derin kuyular ve yeni kurulan mahallelerde kurulan depo terfi hatları ve su depolarına yerleştirilen jeneratörlere dikkat çekilerek su dağıtımında sorun yaşanmamasına yönelik önlemlerin alındığı ifade edilmektedir.

2013 yılında Giresun Belediyesine bağlı bölgelerde içme suyu ve atık su projelerinin % 90'ının hibe kapsamında karşılandığı "Avrupa Birliği Entegre Su Projelerinin Hazırlanması için Teknik Yardım Projesi (IPA)" proje hibe desteklerinin sağlanmasıyla şehrin olası su sorunlarının azalacağına işaret edilmektedir. Su yönetimine dahil edilen atık suların yönetimi konusunda ilin genelinde sorun yaşanmadığına vurgu yapılarak Avrupa Birliği Entegre Su Projelerinin Hazırlanması için Teknik Yardım Projesinin tamamlanmasıyla altyapı eksikliğinden doğacak sorunların ortadan kalkacağı ifade edilmektedir. İçme suyu dağıtım sisteminde, sorun yaşanmadığına yönelik durum tespit bildirimi 2020-2024 yıllarına ait Stratejik Planda ifade edilmektedir. 2018 yılı sonu itibari ile il belediyesi 18 adet su kuyusu,

18 adet terfi merkezi, 36 adet içme suyu deposu ve 10 adet jeneratörle içme suyu dağıtımını sağladığı tespit edilmektedir.

Giresun İl Özel İdaresi teşkilat yapısında su ve kanalizasyon hizmetlerinin sağlanması ve desteklenmesine yönelik birim Plan ve Proje Müdürlüğüdür. Müdürlük bünyesinde bulunan içme suyu servisi özel idare bünyesinde içme suyu temin süreçlerine ilişkin iş ve işlemleri gerçekleştirmektedir. Plan ve Proje Müdürlüğü, belediye sınırları dışında kalan il özel idaresinin yetki ve sorumluluk sınırları içindeki su hizmetlerinin planlı ilerleyişi için çalışmaları gerçekleştirmek, su yatırımlarının teknik ve ekonomik gereklere uygun şekilde gerçekleşmesini sağlamak, yatırımlar için gerekli etütleri ve projeleri hazırlamak ve hazırlatmak ve bunun için araştırma yapmak; planlara çalışmaları izlemek denetlemek, düzeltmek onaylamak ve onaya sunmakla sorumlu tutulmuştur. İl özel idaresi teşkilat yapısı içinde Plan ve Proje Müdürlüğü Genel Sekreterliğe bağlı birimlerden biri olarak yer almaktadır. Birimin Giresun il özel idaresi teşkilat yapısındaki yeri Şekil 4.1'de yer almaktadır.

Şekil 4.1. Giresun İl Özel İdaresi Organizasyon Yapısı¹⁶⁷

¹⁶⁷ İl özel idaresi organizasyon yapısı şeması Giresun il özel idaresi web sitesinden alınmıştır.

Plan ve Proje Müdürlüğü'nün su hizmetlerinin sağlanmasına ilişkin temel görev ve yetkilerine Birimin görev tanımları içinde yer verilmektedir. Buna göre; Giresun İlinde mevcut olan her türlü; yol, içme suyu, kanalizasyon, köprü, menfez, su kaynakları gibi altyapı ve üst yapıya ait bilgileri toplamaya, güncelleştirmeye, analiz ve sentez yapmaya yarayan Coğrafi Bilgi Sistemini (CBS)kurmaya ve diğer sistemlerle entegrasyonunu sağlamaya (KÖYDES yatırım izleme sistemi vb.) işletmek, güncel durumda tutmak üzere gerekli bütün çalışmaları yapmaya ve ayrıca sorumlu birimlerle; imar altyapı, iş yerleri gibi ilin yeterlik ve yetkinliğinin değerlendirilmesini CBS vasıtasıyla takibini yapmaya yetkili bir birim olarak Plan ve Proje Müdürlüğü yapılandırılmıştır.

Giresun İl zel İdaresi Plan ve Proje Müdürlüğü'nün su yönetimine ilişkin diğer görev tanımları şunlardır:

- Belediye mücavir alan dışında kalan köy ve bağlı yerleşim birimleri ile bu bölgelerde kalan askeri garnizonlara sağlıklı ve yeterli içme suyu temin etmek ve ulaşımını sağlamak amacıyla her türlü projeleri yapmak ve yaptırmak;
- İçme suyu tesislerin onarım ve ıslah çalışmalarını yapmak, gerektiğinde tesisleri geliştirmek amacına dönük olarak etüt ve projeleri yapmak,
- Kamu kurum ve kuruluşları ile mahalli idareler, gerçek ve tüzel kişiler tarafından vaki olacak içme suyu ve sondaj taleplerinin imkânlar ölçüsünde protokol düzenleyerek bedeli mukabilinde etüt ve projelerini yapmak ve yaptırmak,
- İçme suyu Enerji Nakil Hattı (ENH) projelerinin hazırlanması, hazırlanan projelerin TEDAş Müessese Müdürlüğünce tasdik işlerini yapmak,
- Planlama ve program tekliflerini hazırlamak ve sunmak, Yol ve İçme suyu gzerghları ile köprü ve iskn yerlerinin zemin araştırmaları için gerekli jeolojik incelemeleri kapsayan zemin etüdü raporlarını hazırlanmak,
- Köylere ve askeri garnizonlara ait içme ve kullanma amaçlı suların kimyasal ve bakteriyolojik analizlerini yapmak ve yaptırmak,
- Köy ve askeri garnizonlara içme suyu temini amaçlı yapılan ve tasdik edilen içme suyu n projelerine yönelik memba tahsis işlemlerini yürütmek,

- İçme suyu, kanalizasyon, yol ve köprü etütlerinde hukuksal tüm işlemleri mevzuata uygun şekilde çözmek.
- İçme suyu program envanter uygulamalarının envanter kayıtlarını tutmak,

Plan ve Proje Müdürlüğü belediye sınırları dışında kalan alanlarda içme suyunun temin edilmesine yönelik çalışmaların sürdürülmesinden sorumludur. Plan ve Proje Müdürlüğü içme suyu servisi özel idare bünyesinde içme suyu temin süreçlerine ilişkin iş ve işlemlerin takip sürecini gerçekleştirmektedir. Bunlar aşağıda sıralanmaktadır.

- Belediye mücavir alan dışında kalan köy ve bağlı yerleşim birimleri ile bu bölgelerde kalan askeri garnizonlara sağlıklı ve yeterli içme suyu temin etmek amacıyla hazırlanmış projelerin denetimini yapmak.
- Hazırlanmış hidrojeolojik etütler doğrultusunda sondaj kuyularının yapımının denetimini yapmak, gerektiğinde baraj, gölet gibi tesislerde su almak, ikmal edilmiş köy içme suyu tesislerin bakım işletmesini yapmak,
- Belediye mücavir alan dışında kalan köy ve bağlı yerleşim birimlerindeki mevcut tesislerin onarım ve ıslah çalışmalarını yapmak, gerektiğinde tesisleri geliştirmek için tedbirler almak ve aldirmek,
- İçme suyu inşaatlarının denetimini yapmak ve yaptırmak,
- İçme suyu ile ilgili yukarıda ayrıntılı bir şekilde izah edilen inşaatların gerçekleşmesini sağlayabilmek için; İhaleye esas plan, proje ve envanter birimi tarafından hazırlanmış projelerin yaklaşık maliyet, teknik şartname, mahal listesi tanzim ve tasdik etmek.
- İhale sonrası denetimi verilen yapım işlerinin fen ve sanat kurallarına uygun olarak yapılıp yapılmadığının denetimini yapmak, Geçici hak edişleri tanzim ve tasdik etmek, Geçici kabulleri yapmak.
- Kesin hesapları tanzim ve tasdik etmek, Kesin kabuller ile gerektiğinde tasfiye ve fesih işlemleri yapmak.
- Plan, proje ve envanter birimi tarafından hazırlanmış proje ve etütlerin uygulamasının köylü idare iş birliği ile yapılması halinde ihtiyaç olan malzemeleri satın alınmasını sağlamak. Birimi ile ilgili olarak çıkarılması gereken yönetmelik taslaklarını oluşturmak.

Giresun İl Özel İdaresi Plan ve Proje Müdürlüğü'nün yukarıda yer alan çerçevede İçme Suyu Projeleri hayata geçirmektedir. Plan ve Proje Müdürlüğü 2021 yılında toplam 75 içme suyu projesi hazırlamıştır. Ayrıca Merkez ilçede 1 sanitasyon projesi, 8 adet enerji nakil hattı projesi Birim sorumluluğunda hazırlanmıştır. Hazırlanan içme suyu projelerinin uygulamaya geçirilmesini sağlamak üzere toplam 6 geçiş izni almıştır. Plan ve Proje Müdürlüğü'nün 2021 yılı kapsamında AFAD ve İller Bankası Hibe programlarından yararlanarak 11 ilçede 66 içme suyu projesini gerçekleştirmeye yönelik çalışmalarının sürdürüldüğüne; 22 adet memba tahsis kararının uygulamaya konulacağına Giresun İl Özel İdaresi 2021 yılı Faaliyet Raporu'nda yer verilmektedir.

Yerel yönetimler düzeyinde su yönetimlerinin kurumsal yapısına yönelik temel göstergelerden biri, insan kaynakları kapasitesidir. Giresun Belediyesinin insan kaynaklarının yıllar itibariyle durumu ve Belediye bünyesinde yer alan Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü'ne ilişkin bilgi Tablo 4.23'de verilmektedir.

Tablo 4.23.Giresun Belediyesi 2017-2021 Yılları Personel Durumu ve Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü Mevcut Personelinin Kadro Durumlarına Göre Dağılımı

Yıl	Memur	Sürekli İşçi	Sözleşmeli Personel	Toplam
2017	227	142	100	469
2018	222	130	100	452
2019	226	108	101	435
2020	217	94	63	374
2021	217	74	89	380
Müdürlükler	Memur Sayısı	İşçi Sayısı	Sözleşmeli Personel	Toplam
Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü	4	12	4	20
Toplam Personel	217	74	89	380

Kaynak: Giresun Belediyesi 2021 Yılı Faaliyet Raporundan faydalanılarak tablo hazırlanmıştır.

Giresun Belediyesinin 2021 yılı itibariyle toplam personel sayısı 380 olarak tespit edilmektedir. Belediyenin su yönetimi ve hizmetlerinin gerçekleşmesinden sorumlu Birimi, Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü'dür. Müdürlük bünyesinde toplam 20 personel görev yapmaktadır. Bu sayısal dağılım su ve kanalizasyon hizmetlerinden sorumlu personelin toplam personel içinde %5,2'lik paya sahip olduğunu göstermektedir.

Giresun ilinde yerel hizmetlerin sunulmasından sorumlu birimlerden bir diğeri il özel idaresidir. İl özel idaresi personel durumu Tablo 4.24'de verilmektedir.

Tablo 4.24.Giresun İl Özel İdaresi Personel Durumu

Yıl	Personel Dağılımı				Toplam
	Memur	İşçi	Sözleşmeli Personel	Giresun İl Özel İdaresi Personel A.Ş. Personeli	
2020	151	56	5	346	558
2021	142	44	5	355	546

Kaynak: Giresun İl Özel İdaresi 2020 ve 2021 yılı faaliyet raporundan faydalanılarak tablo hazırlanmıştır.

Giresun Belediyesi su ve kanalizasyon Müdürlüğüne ait fiziksel yapıların mevcut durumu aşağıda Tablo 4.25'de verilmektedir.

Tablo 4.25. Giresun Belediyesi Su Ve Kanalizasyon Müdürlüğüne Ait Fiziksel Yapıların Mevcut Durumu

Müdürlük	Türü	Adet
Su ve Kanalizasyon	Kamyon	3
	Kamyonet	6
	Otomobil	1
	Vidanjör	2

Kaynak: Giresun İl Özel İdaresi 2020-2024 Yıllarına ait Stratejik Planı Su hizmetlerinin sağlanmasına yönelik fiziksel yapı ve teknolojik altyapı yeterlilikleri bakımından incelenmiştir. Planda kapsamı belirlenen çerçevede yukarıdaki bilgiler ulaşılamamıştır.

4.3.3.Giresun İlinde Yerel Yönetimlerin Su Hizmetleri: Kapsam, Ölçek ve Planlama

5393 Sayılı Belediye Kanun belediyelere içme ve kullanma suyu temini ile kanalizasyon hizmetlerinin gerçekleştirilmesini sağlamak üzere görev ve yetki tanımlaması yapılmıştır. 5393 Sayılı Kanun, 14/a "...su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı hizmetleri yapar ve yaptırır"; 15/e "...içme, kullanma ve endüstri suyu sağlamak; atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılmasını sağlamak; bunlar için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettmek; kaynak sularını işletmek veya işlettmek"; 15/2"Belediye, (e), (f) ve (g) bentlerinde belirtilen hizmetleri Danıştayın görüşü ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının kararıyla süresi kırkdokuz yılı geçmemek üzere imtiyaz yoluyla devredebilir;" hükümleri yer almaktadır.

Tablo 4.26.Giresun İlinde Su Hizmetlerinden Sorumlu Yerel Yönetimler ve Nüfus Durumu

İlçe	Nüfus 2020	Belediye Sayısı	Mahalle Sayısı	Köy Sayısı
Alucra	9.405	1	6	38
Bulancak	68.557	3	27	59

	Aydındere				
Çamoluk		7.507	1	8	27
Çanakçı		6.222	1	4	15
Dereli	Dereli Bel.	19.369	2	12	34
	Yavuzkema				
Doğankent		6.751	1	5	9
Espiye	Espiye Bel.	36.512	2	13	31
	Soğukpınar				
Eynesil	Eynesil Bel.	13.226	2	12	11
	Ören Bel.				
Görel	Görel Bel.	31.509	2	21	62
	Çavuşlu Bel.				
Güce		8.492	1	4	15
Keşap		19.372	1	6	44
Merkez	Giresun Bel.	140.231	2	33	53
	Duroğlu Bel.				
Piraziz		14.221	1	9	22
Şebinkarahisar		19.715	1	15	62
Tirebolu		32.055	1	8	49
Yağlıdere	Yağlıdere	15.577	2	16	21
	Üçtepe				
GİRESUN		448.721	24	199	552

Kaynak: Giresun Valiliği ve Belediyesi web siteleri ile TÜİK 2020 verilerinden faydalanılarak Tablo hazırlanmıştır.

6934,00 km² yüz ölçümünde olan Giresun ilinde 5393 sayılı Kanun kapsamında il ve ilçe belediyeleri sınırları kapsamında yer alan ve sorumluluk verilen alanlarda su hizmetlerinin gerçekleşmesinden sorumlu olur. İl sınırları içinde su hizmetleriyle ilgili yerel düzeyde sorumlu birimlerden bir diğeri, il özel idareleridir. Bu durum, il ölçeğinde su hizmetlerinin gerçekleşmesinden sorumlu birim sayısını arttırmaktadır.

Giresun ili içerisinde toplam 36 endüstriyel tesis bulunmaktadır. Bu tesislerde kullanılan suyun kaynağı, miktarı, alıcı ortamı ve ilçeler düzeyinde atıksu arıtma tesisi durumunun farklılık göstermektedir.

Tablo 4.27.Giresun ili Endüstriyel Tesisler ve Su Kaynakları

Sıra No	Endüstri Tesisinin Adı	Adres	Sektörü ve Tablo Numarası	Kullanılan Suyun Kaynağı	Kullanılan Suyun Miktarı (m3/yıl)	Alıcı Ortam Adı	Alıcı Ortama Verilen Atıksu Miktarı (m3/yıl)
1	Giresun Belediye Başkanlığı	Merkez	Aksu Derin Deniz Deşarjı SKKY 22.0	Şebeke	2550000	Karadeniz	2550000
2	Giresun Belediye Başkanlığı	Merkez	Emniyet Derin Deniz Deşarjı SKKY 22.0	Şebeke	2550000	Karadeniz	2550000
3	Akın Çorap San. Tic. A.Ş.	Keşap	Erkek/Bayan Çorap İmalatı / SKKY	Şebeke	3000	Karadeniz	3000

			21.1				
4	Opr.Dr. Ergün ÖZDEMİR Görele Devlet Hastanesi	Görele	Petrol Dolum Tesisleri SKKY 21.1	Şebeke	30000	Karadeniz	30000
5	Altınca-Bülbüller Adi Ortaklığı	Merkez	Hazır Beton Tesisi SKKY 7.5	Şebeke	10500	Aksu Deresi	10500
6	Giresun Kale Hazır Beton San. ve Tic. A.Ş.	Merkez	Hazır Beton Tesisi SKKY 7.5	Yüzeysel Su Kaynağı	9600	Boğacık Deresi	3000
7	Kaan-Pet Petrol Gıda San. Tic.A.Ş.	Merkez	Akaryakıt İstasyonu SKKY 20.3	Şebeke	5700	Aksu Deresi	5400
8	Resin GÜNEYSU	Merkez	Akaryakıt İstasyonu SKKY 20.3	Şebeke	10500	Aksu Deresi	6000
9	İlk-rem Sosyal Hizmetler Alımı San.Tic.Ltd.Şti.	Merkez	Özel İlgi Engelli Bakım Merkezi SKKY 21.1	Şebeke	9000	Güre Deresi	9000
10	Aypek Turizm Akaryakıt Pet.Ürn.Nak. San.Tic. A.Ş.	Bulanca k	Akaryakıt İstasyonu SKKY 20.3	Şebeke	2400	Pazarsuyu Deresi	2100
11	BND Elektrik Üretim A.Ş.	Bulanca k	Hazır Beton Tesisi SKKY 7.5	Şebeke	13800	Turnasuyu Deresi	12000
12	Ceselsan Makine San. ve Tic. A.Ş.	Bulanca k	Makine İmalatı SKKY 21.1	Şebeke	15000	Domuz Deresi	15000
13	Muhammet GÜMÜŞTAŞ	Bulanca k	Hazır Beton Tesisi SKKY 7-5	Yeraltı Suyu	18300	Pazarsuyu Deresi	6000
14	Doğankent HES İşletme Müdürlüğü	Doğanke nt	Enerji SKKY 21.1	Yüzeysel Su Kaynağı	12000	Küslük Deresi	12000
15	Eti Bakır A.Ş. Lahanos Bakır-Çinko İşletmesi	Espiye	Maden Zengin. Tesis SKKY 7-1	Yüzeysel Su Kaynağı	48900		48900
16	Sahil Hazır Beton İnş. Nak. San. ve Tic. Ltd. Şti.	Espiye	Hazır Beton Tesisi SKKY 7-5	Yeraltı Suyu	12000	Pazarsuyu Deresi	6300
17	Opet Petrolcülük A.Ş. Giresun Terminali	Espiye	Petrol Dolum Tesisleri SKKY 11.2	Yeraltı Suyu	6000	Yağlıdere Deresi	6000
18	Opet Petrolcülük A.Ş. Giresun Terminali	Espiye	Petrol Dolum Tesisleri SKKY 21.1	Şebeke	3000	Yağlıdere Deresi	3000
19	Zeki AYCI	Görele	Halı Yıkama Tesisi SKKY 10.6	Şebeke	3600	Çömlekçi Deresi	3000
20	Giresun Alsan Orman Ürünleri San.Tic.A.Ş.	Keşap	Orman Ürünleri İmalatı SKKY 20.2	Şebeke	3000	Keşap Deresi	600

21	Önem Gıda San. ve Tic. A.Ş. Giresun-Keşap Şubesi	Keşap	Fındık İşleme Tesisi SKKY 21.1	Şebeke	3000	Karadeniz	3000
22	Nesko Maden Tic. San. A.Ş.	Ş.Karahisar	Maden Zengin. Tesisi SKKY 7-1	Yüzeysel Su Kaynağı	300000	Darabul Deresi	282000

Kaynak: Giresun İl Çevre Durumu Raporu, 2020

Giresun ili içerisinde sanayileşmenin gelişmesi, göç olgusunun hızlanması ve beraberinde hızlı ve düzensiz şehirleşmenin ortaya çıkması, ilçelerdeki nüfus artışı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan kentleşmenin meydana getirdiği atık yönetimi sorunu, tarımsal mücadele ilaçlarının ve kimyasal gübrelerin bilinçsizce ve kontrolsüz kullanımı su kaynaklarının evsel kaynaklar sebebiyle kirlenmesi sebebi olarak görülmektedir. Ayrıca ilde evsel atıksular deniz ve akarsulara deşarj edilmektedir. İlin su kaynaklarının kirlenmesini engellemek üzere; iller Bankası aracılığı ile yapılan fiziksel ön arıtım üniteli 3 adet¹⁶⁸ Derin Deniz Deşarj sistemi kullanılarak evsel atıkların deniz ortamda deşarjı sağlanmaktadır.

Tablo 4.28. Giresun İlinde 2020 Yılı İtibariyle İçme Ve Kullanma Suyu Tahsisleri

Tahsis Sahibi	Tahsis Amacı	İlçesi	Su Kaynağı Adı	Su Kaynağı Türü	Su Kaynağı Kotu	Tahsis Edilen Su Miktarı (l/s)
Giresun-Görele Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Görele	Yalakoda	Yüzey Suyu	550	78
Kovanlık Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Bulancak	Aygırgözü-4	Kaynak	2510	3.5
Kovanlık Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Bulancak	Aygırgözü Kaynağı-1	Kaynak	2440	4
Kovanlık Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Bulancak	Aygırgözü-3 kaynağı	Kaynak	2350	1.5
Kovanlık Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Bulancak	Aygırgözü 2 Kaynağı	Kaynak	2420	3
Üçtepe Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Yağlıdere	Orman Kaynağı	Kaynak	740	1.2
Tirebolu Espiye Görele Belediyeleri	İçme ve Kullanma Suyu	Güce	Gelevera Deresi	Yüzey Suyu	1030	230
Karabörk Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Çanakçı	Soğuksu 2	Kaynak	1150	5
Yağlıdere Belediyesi	İçme ve Kullanma	Yağlıdere	KEPEÇ KAYNAĞI	Kaynak	859	28

¹⁶⁸ İlin sahil şeridinde yer alan merkez ilçede 2 adet ve Görele İlçesinde 1 adet olmak üzere toplam 3 adet

	Suyu					
Bulancak Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Bulancak	Hacıhasan Deresi ile Ezeltere Deresinin Birleşim Noktası	Yüzey Suyu	830	265
Yağlıdere Ve Espiye Belediyeleri	İçme ve Kullanma Suyu	Keşap	Külekçe Kaynağı	Kaynak	925	100
İdris Tural	Su Ürünleri Suyu	Merkez	Horozluk	Yüzey Suyu	120	
Üçtepe Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Yağlıdere	Temelşeyh	Kaynak	1270	1.5
Duroğlu Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Merkez	Yavşan Deresi	Yüzey Suyu	655	15
Çanakçı Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Çanakçı	Kahraman Çayı	Yüzey Suyu	760	13
Çanakçı Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Çanakçı	"Maden ve Kahraman Dereleri"	Yüzey Suyu	600	24.69
Çavuşlu Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Görelle	Yalokada Deresi	Yüzey Suyu	630	22
Giresun Bulancak Aydınder Beldesi	İçme ve Kullanma Suyu	Bulancak	Kirazlık Deresi	Yüzey Suyu	1560	1.73
Giresun Bulancak Aydınder Beldesi	İçme ve Kullanma Suyu	Dereli	Kılıç Dağı Kaynağı	Kaynak	2466	4
Merkez Bulancak Ve Piraziz Belediyeleri	İçme ve Kullanma Suyu	Dereli	Aksu Deresi	Yüzey Suyu	311	1000
Doğankent Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Doğankent	Çilekliburun Kaynağı	Kaynak	1285	4
Giresun Aydınder Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Dereli	Kılıçdağ	Kaynak	2530	7
Eynesil Kaymakamlığı	İçme ve Kullanma Suyu	Görelle	Yalakoda Deresi	Yüzey Suyu	1100	54.84
Çamoluk Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Çamoluk	HATUNOLUK3 KAYNAĞI	Kaynak	1782	3
Giresun İl Özel İdaresi	İçme ve Kullanma Suyu	Merkez	Taşyalak Deresi (Geçilik mevki-1)	Yüzey Suyu	1135	8
Şahinaz Çinici	Sulama Suyu	Çamoluk	KELKİT ÇAYI	Yüzey Suyu	1048	
Çanakçı Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Çanakçı	Çanakçı Sel Kapanı-Deregözü Deresi	Biriktirmeli Su	710	20
Giresun Aydınder Belediyesi	İçme ve Kullanma Suyu	Bulancak	Kirazlık	Kaynak	1560	3

Kaynak: Giresun İl Çevre Durumu Raporu, 2020

Giresun İl merkezinde yer alan ve il belediyesi sınırlarında içme suyu şebekesi bulunmayan alan yer almamaktadır. İlçelerde içme suyu şebekesi durumu değişiklik göstermekle birlikte il genelinde yerleşimlerin içme suyu ve kullanma suyu ihtiyacı karşılanabilmektedir. İçme ve kullanma suyu belediyeler tarafından kaynak, akarsu ve kuyulardan temin edilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nda yer alan ölçüm yapılan son yıl (2020) itibariyle, ilin ihtiyaç duyduğu içme suyu % 78 oranında doğal kaynaklardan, % 21 oranında kuyulardan ve %1 oranında akarsulardan temin edilmektedir.

Giresun İlinde sulama faaliyetleri için damlama, yağmurlama veya basınçlı sulama yapılan tesis bulunmamaktadır. Giresun ilinde 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu kapsamında toplam 52 adet hidroelektrik santral projesi geliştirilmiş olup, 43 adet hidroelektrik santrali işletme durumunda, 2 adet hidroelektrik santral projesi inşaat halinde 7 tanesi ise proje aşamasındadır devam etmektedir.

Kırsal altyapının desteklemesi hedefiyle gerçekleştirilen KÖYDES Projesi Valiler ve Kaymakamların koordinasyonunda İl Özel İdareleri (İÖİ), Köylere Hizmet Götürme Birliklerinin (KHGB) çalışmalarıyla uygulamaya geçirilmektedir. Projeye içme suyu ve yolu bulunmayan veya yetersiz olan köy ve bağlarının, yeterli ve sağlıklı içme suyuna kavuşturulması ve köy yollarının standardının yükseltilmesi, küçük ölçekli sulama altyapısının geliştirilmesi ve atık su hizmetleri geliştirilmesi ile köylerde hayat kalitesinin artırılması, ekonomik ve sosyal gelişmenin sağlanması amaçındadır.

Giresun Belediyesi su hizmetlerinde jeoradar uygulamasını kullanarak, belediyeye ait kanalizasyon ve yağmursuyu hatları ile diğer kurumların hatlarını tespit etme yoluna gitmektedir. Kullanılan uygulama mevcut hatların konumları, çapları, cinsi ve uzunlukları belirlenmekle birlikte şehir altyapısının kapsamının tespit edildiği 2020 yılı Faaliyet Raporunda belirtilmektedir (Giresun Belediyesi 2020 yılı Faaliyet Raporu, syf:118).

Giresun Belediyesi Su ve Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü, ekonomik ömrünü tamamlayan ve ihtiyaç duyulan bölgelere yeni içme suyu hatlarının döşenmesinden sorumludur. kente kaliteli ve sürekli içme suyunun sağlanması için su şebekesinin

oluşturulmasına yönelik çalışmalarının planlanmasından, su şebekesi hattı yapımından, abone bağlantısı yapılmasından ve su arızalarının giderilmesinden; depolar ile içme suyu tesis arası isale hattı yapımı ve mevcut tesislerin bakımı, içme suyu şebeke hattı inşaatı işi, jeneratör ile elektrik panoları bakım, onarım ve alımı, kanalizasyon ve yağmursuyu boru ve parça alımı, kanalizasyon hattı döşenmesi yapım işi, yağmursuyu ve kanalizasyon ızgara ve kapak alımı, derin kuyuların ve pompaların bakım ve onarımı, içme suyu şebeke arızaları tamiri, kanalizasyon ve yağmursuyu hatlarının ızgara, parsel ve bacaların temizlenmesinden sorumludur.

Giresun İl Özel İdaresi bünyesinde su hizmetlerinin gerçekleşmesinden sorumlu Müdürlük Plan ve Proje Müdürlüğüdür. Müdürlüğe bağlı hizmet birimlerinden bir İçmesuyu Yapım Servisidir. Giresun İl Özel İdaresi, su ve kanalizasyon hizmetleri için benimsediği temel amaç, *"İl kırsal yerleşim alanlarında yaşayan halkın sağlıklı, temiz içme suyu içmeleri ve çağdaş standartlarda kanalizasyon ve atık su tesislerine kavuşturulmaları için gerekli çalışmaları yapmak; sulanabilir arazilerin sulamaya açılması sağlamak ve planlama yapmak"* olarak belirtilmektedir. Amaç kapsamında benimsenen hedefler; köylerin sağlıklı içmesuyuna erişmesini sağlamak, tarımsal verimliliğin ve ürün çeşitliliğini arttırmak için sulama suyu bulunan bölgelerde sulanabilir arazilerin sulamaya açılmasını sağlamak, kırsal Yerleşim yerlerini çağdaş standartlarda kanalizasyon ve atık su tesislerine kavuşturulması için gerekli çalışmalar yapmaktır.

Yerel yönetimler düzeyinde köylerde su taleplerinin karşılanması, belediye sınırlarında su hizmetlerinin gerçekleştirilmesi, belediye sınırları dışında yatırım projelerinin hayata geçirilmesi çeşitli kurumların çalışmalarıyla mümkün olmaktadır. Ayrıca üst ölçekli plan ve proje hedeflerinin gerçekleştirilmesi için merkezi yönetim kapsamında faaliyetlerin desteklenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü eliyle yapılan su tutma kapasitesi oluşturan barajlar ve göletler bu kapsamda değerlendirilmektedir. Ayrıca yerel yönetim birimlerine su hizmetlerine yönelik plan ve projelerin gerçekleşmesini sağlamak üzere İller Bankası üzerinden sağlanan yatırım destekleri Giresun ili sınırlarında hizmetlerin gerçekleştirilmesinde ve planlama aşamasında kurumlar arasındaki iş birliği basamakları olarak değerlendirilmektedir.

4.4.Araştırma Bulguları ve Analizi

Çalışmada bu başlık; kavramsal ve kuramsal temelde belirlenen araştırma soruları ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulguların oluşturulan beş temada betimsel analizi ve sonuçlarına yer vermektedir.

4.4.1. Yerel Yönetim Modeli ve Su Yönetim Yaklaşımı İlişkisi

Metropol alanların yönetimine yönelik geliştirilen modellere ve bu modellere ilişkin kuramsal çerçeveye literatür taraması çerçevesinde yer verilmiştir. Türkiye büyükşehir belediye modelinde, iki kademeli metropoliten yönetim modelini kullanmaktadır. Metropoliten alandaki yerel hizmetlerden sorumlu alt ve üst kademe tüzel kişiliğe sahip iki ayrı kademedен oluşmaktadır. Üst kademe metropol alan ölçeğindeki örgütlenirken alt kademe, ilçe ve belde gibi metropol alanın içinde yer alan küçük ölçekli belediyeleri ifade etmektedir (Oktaş, 2016: 63-64).

İki kademeli BŞB modelin içinde iki tür yerel yönetim birimi bulunmaktadır. Bunlar; büyükşehir belediyesi ve büyükşehir ilçe belediyesidir. İki kademeli entegre bir sistem olarak ifade edilen bu modelde, birimler birbirinden bağımsız hareket etmemektedir. Mülki sınır esasına göre yerel hizmetlerden sorumlu olan büyükşehir belediyesi ve büyükşehir ilçe belediyesinin yetki bölüşümü bakımından; BŞB yetki alanı, BŞB İlçe belediyesi yetki alanı, ortak yetki alanı ve BŞB'den BŞB ilçe belediyesine devredilebilir yetki alanı olmak üzere dörtlü bir ayrıma gidilmektedir (Arıkboğa, 2015:197-203). Bu ayrım içerisinde BŞB'nin tek başına yetkili olduğu alanlardan biri su ve kanalizasyon hizmetleridir. İlin bütününde su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, dereleri ıslah etmek gibi temel görevler bu kapsamda yer almaktadır (5216 Sayılı Kanun, md.7).

BŞB modeli il ölçeğinde su hizmetlerinin sağlanması için özel amaçlı metropoliten yönetim modelinden faydalanmaktadır. Siyasi sorumluluğunu BŞB'nin üstlendiği özel amaçlı kuruluş olan su ve kanalizasyon idareleri; nispeten siyasi etkiden uzak yapılarında kuruluş amacına özgülenen faaliyetleri koordine etmek, kanuni çerçevede belirlenen görev tanımıyla, hizmet ölçeğinde su ve kanalizasyon hizmetlerine yönelik yetki ve sorumluluklarını gerçekleştirmekle sorumludur. Saha araştırmasında BŞB modeli üzerinden su yönetim modeli Ordu ili özelinde incelenmektedir.

BŞB modelini kullanmayan 51 il için yerel yönetim modeli farklılaşmaktadır. Bu illerde geleneksel üçlü sistem olarak ifade edilen il özel idaresi, belediye ve köy yönetimleri yer almaktadır. Üçlü sistemde yer alan yönetim birimleri yerleşim öbekleri dikkate alınarak kurulmaktadır ve birimler arasında görev ve yetkilerin birbirini tamamlaması anlamında entegre bir ilişki bulunmamaktadır. Bu birimler kanuni çerçevede belirlenen görev tanımlarıyla; yetkili oldukları yerleşim alanlarında yerel hizmetlerin sağlanmasından ayrı ayrı sorumlu tutulmaktadır (Arıkboğa, 2015: 199). Saha araştırmasında üçlü sistemde su yönetim modeli Giresun ili özelinde incelenmektedir.

4.4.1.1.Yerel Yönetim Modelinin Benimsenen Su Yönetim Yaklaşımına Etkisi

Yerel yönetim modeli su yönetiminde benimsenen yaklaşımı nasıl etkilemektedir?" sorusu örneklem olarak belirlenen, yıllık yağış potansiyeli yüksek olan Giresun ve Ordu illerindeki mevcut yerel yönetim modelinin su yönetimlerine sorulmuştur. Araştırma bulguları "*Yerel Yönetim Modeli ve Su Yönetim Yaklaşımı İlişkisi*" teması altında analiz edilmiştir. Yerel yönetim modelindeki farklılığın birimlerin su yönetimi yaklaşımlarını, su yönetim sürecinde etkili olan aktörü nasıl etkilediği ve su hizmetlerine ilişkin yaklaşım üzerindeki yerel yönetim modellerinin etkisi tema içinde değerlendirilmiştir.

Öncelikle farklı yerel yönetim modellerinde su yönetimlerinin suyu tanımlarken hangi yaklaşımı benimsediği, modelin su yönetim yaklaşımına (Su bir hak mı? Ekonomik bir değer mi?) etkisi incelenmiştir. İkinci aşamada yerel yönetim modellerinde sürdürülebilir su yönetimi için etkili olan aktör tercihlerinin tespitine odaklanılmıştır. Seçilen aktör yönetim süreçlerinde benimsenen yaklaşım için bir gösterge olarak dikkate alınmış; yeni bir aktöre ihtiyaç duyulma durumu üst kurul yapıları üzerinden sorgulanmıştır. Yaklaşımlar temelinde bir başka sorgulama; farklılaşan su taleplerinin karşılanmasında ön planda tutulan arz ve talep önceliklerine ilişkindir. Mevcut örneklemde yerel yönetim modellerinin su yönetimine etkisi ve uygulama süreçlerinde üst kurul yapılarına ihtiyaç duyulma durumu temanın tamamlayıcı alt kategoriler olarak yer almaktadır.

Kentsel alanlarda su hizmeti, idari sınırlar ve nüfus dikkate alınarak geliştirilen yerel yönetim modelleriyle sağlanmaktadır. İl ölçeğinde hizmet sağlamaktan sorumlu olan büyükşehir belediyesi modelinde hizmet sağlamak üzere belediye kurumsal yapısına bağlı bir birim olarak Su ve Kanalizasyon İdaresi (SUKİ), 2560 Sayılı Kanun çerçevesinde su yönetimini gerçekleştirmektedir. Sağlanan hizmet karşılığında su kullanıcılarından hizmet maliyetine katılma payı olarak belli bir gelir elde etmektedir. Ancak su hizmeti kesintisiz sağlanması gerekli hizmetlerden olması sebebiyle su kullanıcıları belirlenen hizmet bedelini karşılanmasa dahi birimlerin hizmet sağlama faaliyeti devam etmektedir. Benzer durum BŞB modelinde olmayan, SUKİ yapısı dışında birimler eliyle su yönetimi gerçekleştiren iller içinde söz konusudur. Ancak yerel yönetim modeli farklılaşan bu birimlerin su yönetiminde yetki alanı ve sorumlulukları farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma su yönetiminde benimsenen su yaklaşımında da bir farklılığa neden olmakta mıdır bir sorgulama olarak kuvvetlenmektedir.

(A) Örneklem olarak belirlenen yerel yönetimler modellerinde insan hakkı yaklaşımına öncelikle yer verildiği tespit edilmektedir. Bu öncelikte ön plana çıkarılan hususlar şunlardır: Suyun içme ve kullanma suyu boyutuyla bir insan ihtiyacı olarak görülmesi, suyun tarım ve enerji boyutuyla sağladığı faydanın önemi, sürdürülebilirlik, suyun miktar ve kalite bakımından korunması ihtiyacı, atık su bertarafı, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin insan yaşamına olan/olacak olan etkileridir.

İnsan hakkı yaklaşımıyla su yönetimine yaklaşan BŞB-SUKİ yapılarının insan hakkı vurgusunun temelinde sürdürülebilirlik kavramı yer almaktadır. Suyun gelecek dönemli kullanımlar için insan hakkı temelinde yönetilmesi gerektiğini vurgulayan SUKİ su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Su, zorunlu bir ihtiyaç. Su kaynaklarında azalma gelecek dönemlerin yaşayacağı kuraklık demek. Bu ise sadece içme ve kullanma suyu ihtiyacı değil, tarım ve enerji ihtiyacıyla da ilişkili. İnsan sağlığının devamlılığı için SUKİ suya bir insan hakkı olarak bakıyor."* Sürdürülebilirlikle ilişkili olarak suyun miktar ve kalite bakımından korunması gerektiğine vurgulayan SUKİ diğer bir su yöneticisi *"SUKİ'nin yaklaşımı, insanlar için temel hayat kaynağı olan suyun en iyi şartlarda kullanıcıya ulaştırmasını sağlamak ve kullanım sonrası meydana gelen kirliliği en aza indirmek için yatırım*

yapmak. İyi şartlarda ve yeterli suyu vatandaşa ulaştırmak ve atık suyun bertaraf edilmesini sağlayacak projelerle suyun hak olduğunu uygulamada da ortaya koymaya çalışıyoruz." şeklindeki ifadeleriyle suyun miktar ve kalite olarak korunabilmesini insan hakkı yaklaşımıyla ilişkilendirmektedir.

Giresun ilinde yerel yönetimler düzeyinde su yönetimi idari sınırlar esas alınarak oluşturulan parçalı yapıda sürdürülmektedir. Bu modelde su yöneticilerinin insan hakkı yaklaşımını ön plana çıkardıkları husus; suyun içme ve kullanma suyu şeklinde kullanılmasına duyulan ihtiyaç olarak tespit edilmektedir. Tespite yönelik ilçe belediyesi su yöneticinin ifadeleri şöyledir: "Su bir hak ve insan yaşamı için olmazsa olmaz. Su sorunları daha da artıyor ve bütün insanlığı etkiliyor. Özellikle küresel ısınma sebebiyle ilçe olarak 1400 rakımda, suyun kaynak noktasına yakın konumda suyla ilgili sorunlar yaşıyoruz." Benzer yönde diğer bir ilçe belediyesi su yönetici ifadeleri şöyledir: "Su temel bir ihtiyaç ve bundan dolayı bir hak. Tıpkı ekmek kadar temel bir haktır. Maliyet olarak su yaklaşımı olmaması gerekir. Ama su assında dünyada iklim değişikliğiyle birlikte yeterliliğinden gelecek dönemlerde endişe edilecek bir kaynak. Gelecekteki savaşlar belki de su yüzünden çıkacak."

Parçalı modelde su yönetiminde suya erişim imkanı sağlamak insan hakkı yaklaşımıyla ilişkili görülmektedir. Bu yönde ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "İlçe belediyesiyiz. Suyu bir insan hakkı olarak ilçede talebi olan her kullanıcıya ulaştırmak istiyoruz. Bölgede depoların basmadığı yüksek evlere, zamanında yapılmış kaçak meskenlere vatandaş mağdur olmasın, susuz kalmasın diye belediyenin arasözleriyle su taşıyoruz. Kaçak yapıların suyu kayıtlı sular olmamasına rağmen su ihtiyacını giderme düşüncemiz öncelikli. Şuanda çözmeye çalıştığımız temel sorunlardan biri vatandaşın susuz kalmamasını sağlamak.." Benzer bir vurgu bir diğer ilçe belediyesi su yöneticisi tarafından ortaya konmaktadır. "Biz suya bir insan hakkı ve kamu hizmeti olarak bakıyoruz. Suyu burada ilçede yaşayan insanlara ulaştırmamız gerekli. Çünkü sudan herkesin yararlanması gerekiyor. Bunu maddi bir gelir olarak görmüyoruz." şeklinde ifade edilmektedir. Bu yönde ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "İnsanın temel ihtiyacını karşılayan su hizmeti en önemli hizmet ilçe belediyeleri için. İlçede suya yapılan yatırım sudan elde edilen gelirin yaklaşık beş katı. Ama ilçe

belediyesinin ekonomik boyutu düşünme eğilimi yok.." şeklindeki ifadeleriyle su yönetiminde önceliğin insanın temel ihtiyacının karşılanması olduğunu vurgulanmaktadır.

Parçalı modelde su yönetiminde su hizmetlerinin sağlanması için katlanılan maliyetle kullanıcılardan elde edilen gelir arasındaki farkın kullanıcı lehine olmasıyla insan hakkı yaklaşımı arasında ilişki kurulmaktadır. Bu yönde ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Belediye olarak önceliğimiz sudan gelen gelir değil. Bakın örneğine suyu kullanıcılara ulaştırmak için yapılan harcamalar ile sudan elde edilen gelir dengeli değil, 1/3 bile değil."* Suyu insan yaşamı için temel bir ihtiyaç gözüyle bakıldığını, ekonomik değer niteliğiyle bir bakışın geliştirilemeyeceğine değinen diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi, *"su ticari bir bakış açısını kaldırmayacak nitelikte bir ihtiyaç. Çünkü su olmadan hiçbir şey olmuyor. İlçe belediyesi olarak son dönemde su tüketimini takip edebilmek için kartlı sayaçlara geçtik ama ilçe de kesinlikle su faturasını ödemeyenin suyunu kesme gibi bir durum söz konusu değil."* şeklinde tespitini detaylandırmaktadır. Benzer bir tespiti ilçe belediyesi su yöneticisi *"Su bir hak ve herkesin suyu kullanmaya ihtiyacı var. Belediye anlayışımızda vatandaş faturasını ödemese dahi suyunu kesmiyoruz. Ödeme yapması için uyarılarda bulunuyoruz, tebliğ yapıyoruz. Ama suyunu kesmiyoruz, çünkü su temel bir hak vatandaş için."* ifadeleriyle örneklemiştir.

Parçalı modelde su yönetiminde suyun planlı kullanımının sağlanması ile insan hakkı yaklaşımı arasında ilişkiye dikkat çekilmektedir. Bu yönde ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Suya ilişkin bir sorun ortaya çıktığında su önemli bir konu haline geliyor. Ancak bu doğru değil. Su sorun ortaya çıkmadan da düşünülmesi gereken bir konu. Özellikle gelecek odaklı bakıldığında suya ilişkin yatırımların diğer hizmetlerden önce yapılması gerekiyor. Suyu bir İnsan hakkı olarak değerlendirmek suyu mevcut durumda planlı kullanmak anlamına gelir. Dünya genelinde ve ülkemizde nüfus artıyor. Bu artışın su taleplerini karşılayabilmek için gelecek odaklı yatırımların planlanması gerekli."*

Su yönetiminde insan hakkı yaklaşımının benimsenmesinde bütünleşik ve parçalı modelde ortak bakış açısının suya bir kamu hizmeti olarak yaklaşmak noktasında olduğu tespit edilmektedir. Tespite yönelik BŞB-SUKİ modeli su

yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Bir kamu kurumu olduğu için verilen hizmet bir kamu hizmeti. Kurum olarak istesek su kesintisi yapabiliyoruz ama su bir ihtiyaç ve insan hakkı olduğu için su kesimi gibi bir sürece girmiyoruz"*. Suyun bir ihtiyaç olması sebebiyle kamu hizmetleriyle karşılanması gerekliliğine yönelik SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: *"Su bir insan hakkı temel sosyal ihtiyaç ve devletin bu ihtiyacı karşılaması gerekli. Bu süreçte de ekonomik bir beklentinin su temin sürecinde oluşmaması gerekli. Her insana ulaştırılması gerekli bir kamu hizmeti ve bu bir kamu görevi."*Su yaklaşımını insan hakları temelinde bir kamu hizmeti olarak tanımlamakla birlikte bu hizmetin sağlanması için SUKİ su yöneticisi, su hizmetin gerçekleşmesi için benimsenen alternatif hizmet sunma yönteminden doğan maliyete su kullanıcılarının kısmen katkı sağlamasına duyulan ihtiyacı şöyle vurgulamaktadır: *"Su kamu hizmeti olarak sağlanmalı. Ancak İSKİ kanununda kurum için bir şirketleşme model yapısı var. Belediye bağlı birim ama yönetim olarak ayrı bir genel müdürlük olarak hizmet sağlıyoruz. Bu kamu hizmetini sağlarken ortaya çıkan maliyetin bir kısmını vatandaşın karşılamak ve önemli bir kısmını devlet eliyle SUKİ eliyle gerçekleştirmek söz konusu. Ama bu oran yarı yarıya gerçekleşmiyor. Eğer kamu ayağında destek miktarı azalırsa su hizmetlerinin yükü vatandaşa kalır ki insan hakkı açısından olumsuz bir sonuç ortaya çıkar."*benzer yönde SUKİ diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Su hizmeti bir kamu görevi ve insan hakkı olarak kalmalı. İçme suyu ödenmeyen vatandaşların suyu kesilmiyor. Bu yönde bir belediye meclis kararı var. Ama bu durum kullanıcı niyetiyle de ilgili olabilir. Eğer su bir vatandaşın temel ihtiyacını karşılıyorsa ve gelir yetersizliği içinde vatandaş faturasını ödemekte zorlanıyorsa suyu ekonomik gerekçelerle kesilmemeli. Ama bu kullanımında ekonomik çıkarları olan bir abone bir ticari işletme ve fatura ödeme gücü olan bir abone ise su bedelini kasıtlı ödemeyen abone için su kesilmesi söz konusu olması."*

Su yönetimini insan hakları çerçevesinde değerlendiren il belediyesi su yöneticisi, su hakkının gerçekleşmesi için su hizmetlerinin kamu hizmeti eliyle gerçekleştirilmesi gerektiğine yönelik ifadeleri şöyledir: *"Su bir insan hakkı, kurumun (belediye) temel yaklaşımı bu. Ekonomik değer düşüncesi kar amacı güden bir yapısı yok. Öncelik insan hakkı ve bu hakkın sağlanması için kamu hizmetini veren*

kurumlar tarafından su hizmeti sağlanmalı" Benzer yönde yapılan bir başka değerlendirmede diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: Su, nispeten zorunlu bir kamu hizmeti. Yapılması gereken bir kamu hizmetini yerine getirelim düşüncesi öncelikli. İnsan hakkı ve ekonomik boyutu kamu hizmetinden sonraki aşamada yer alıyor. Suyun bir kamu hizmeti olarak kullanıcılar ulaştırılması gerekliliği için yatırım planlamaları yapılıyor. Su hizmetlerini bir kamu hizmeti olarak sağlarken yer yer ekonomik olmasa da yatırımlar yapılmaya devam ediyor. "

İlçe belediyesi düzeyinde su önceliğinin insan hakkı yaklaşımında olduğu ve bu yönde yapılan tüm çalışmaların kamu hizmeti niteliğinde olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu yönde ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Önceliğimiz suyu bir insan hakkı olarak vatandaşa ulaştırmak. Bu amaçta suyu bir kamu hizmeti olarak sağlamayı beraberinde getiriyor. Suyu kullanmak isteyen vatandaşlar belediye tarafından kontrol altına alınmış, ilaçlanmış, kapısına kadar gelen, suyla ilgili sorun yaşandığında arayacak bir yetkili birim istiyor. Bu görev, belediyenin yerine getirilmesi gereken bir görev ve öyle kalmalı."* Suya kamu hizmeti olarak bakıldığını ifade eden diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"İlçe belediyesi olarak su bizim için bir kamu hizmeti. Pandemi döneminde su kesilmesi yasaklandı. Kaçak su kullanan kullanıcı dışında borcunu ödemeyen kullanıcının suyu kesilemiyor. Ekonomik bir değer olarak bakılsaydı su borcu olan her kullanıcının suyunun kesilmesi gerekirdi. Böyle bir uygulama bizde de Türkiye genelinde de yok. "*

Yerel yönetimler düzeyinde su yönetimlerinin kullanıcılarının su hizmeti taleplerini karşılamak için suya bir kamu hizmeti olarak yaklaştıklarını ilçe belediyesi su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Belediye-şebeke suyu olmayan yerde vatandaşın kendi arazisinden çıkan sular arazi sahibi tarafından kullanılabilir. Ya da özel bir araziden değil ortak kullanım alanlarından çıkan suları kuyu suyu olarak vatandaş kullanabilir. Ancak bu suları kullananların oranı yaklaşık olarak %10 ve ilçede bu suları kullananlar genellikle sulama suyu olarak kullanmayı tercih ediyor. Kullanıcılar kendileri belediyeye başvurup tarlasındaki suyu sulama suyu olarak kullanacağını, meskenine şebekeden içme suyu bağlanmasını istiyor. İçme suyu kullanırken vatandaşların yaklaşık %90'ı bir kamu hizmeti olarak şebekeden*

sunulan, kalite ölçümleri yapılan suları kullanmayı tercih ediyor. Belediye idari sınırlarındaki su kaynaklarını şebekeler aracılığıyla kullanıcılara ulaştıracak ölçüde planlıyor. Yeni su aboneliği talepleri için gelen vatandaşlara abonelik işlemi yapıp sayaç takarak vatandaşın kapısına kadar suyu kullanabilmeleri için ulaştırıyor. "

(B) Örneklem olarak seçilen yerel yönetim modellerinde BŞB-SUKİ modelinin suyun ekonomik değerine yöneldiği tespit edilmektedir. BŞB-SUKİ modelinde su yöneticilerinin suyun ekonomik değeriyle de dikkate alınması gerektiğini vurgularken ön plana çıkardığı faktörler şunlardır: Suyu daha nitelikli erişim ve suyu kaliteli kullanım, su yatırımlarının gerçekleşmesi, su yatırımlarının maliyeti, suyun sürdürülebilirliği, kullanıcıların su davranışlarını kontrol altına almak. Parçalı modelde su yönetiminde suyun ekonomik değeriyle dikkate alındığını vurgulayan bulgularda su hizmetlerinden elde edilecek olan gelirin ön plana çıkarıldığı tespit edilmektedir.

BŞB-SUKİ modelinde, suya daha nitelikli erişim ve kaliteli kullanım için ortaya çıkan maliyete su kullanıcılarının katlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu tespiti yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Suyun kullanıcıya ulaştırılması için kullanılan sistemlerin 7/24 aktif tutulması, kullanıcının abone, tahakkuk, tahsilat işlemleri için sistem devamlılığı gerekli. Eğer sistem yoksa-çalışmazsa kullanıcının beklediği kalitede bir suya ulaşması zorlaşır. Ama bu süreç bir hizmet maliyeti ortaya çıkarıyor."* Benzer yönde SUKİ diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Susuz bir hayat düşünülemez. Ama suyu kullanıcıya ulaştıran ekonomik içeriği olan yatırımlar. Bu durumda suyu ekonomik boyutundan ayrı düşünmek mümkün değil. Ordu içinde Türkiye genelinde de durum benzer."*

BŞB-SUKİ Modelinde, suyun sürdürülebilir niteliği için su yatırımlarının gerçekleşmesi gerektiği, bu gereklilik sebebiyle suyun ekonomik değerden bağımsız düşünülmemeyeceği görüşme bulgularında tespit edilmektedir. Tespiti yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Su hizmeti, SUKİ için su ekonomik bir değer ortaya çıkaran kamu hizmeti. Çünkü sağladığımız kamu hizmetinin devamlılığı, bir insan hakkı olarak suya erişimi sağlayacak yatırımların yapılabilmesi için suyun ekonomik değer olma özelliğinin üstüne gidilmesi gerekli. Örneğin; Karadeniz Bölgesinde su sıkıntısı yok gibi değerlendiriliyor ama var. Çünkü bölgede dağınık yerleşme söz*

konusu ve iki ev arasında yaklaşık 3-5 km mesafe var. Ama su tüm vatandaşların ihtiyacı ve bunun için suyun kullanıcıya ulaşması gerekli. Buda bir taşıma maliyeti ortaya çıkartıyor. Suyun kullanıcıya ulaştırılmasında ortaya çıkan bu maliyet, sağlanan su hizmeti bedeli için katlanılan bir bedel. Çünkü su hizmeti sağlanması için yapılan yatırımların maliyeti yüksek. Suyun kullanıcılarından maliyetin tam karşılığı istenmiyor, su tarifi neredeyse yatırım maliyetlerinin yarısı kadar. Devlet bunu kendi içinde çeşitli şekilde borçlanma yolları belirleyerek finanse ediyor." Suyun ekonomik değerini ön planda tutan SUKİ diğer bir su yöneticinin ifadeleri ise şöyledir: *"Suyu yönetirken suya yüklenen ekonomik değer, su hizmeti sağlanması için duyulan ekonomik gelir ihtiyacına ilişkindir. Su hizmeti sağlayan kurumlar ekonomik gelir elde etmediğinde hizmet taleplerinin karşılanmasında zorlanmaktadır. İnsan hakkı temel yaklaşım ama hakkın sağlanmasında devamlılık için suyun ekonomik değer olarak kabulü gerekir."* Suyun ekonomik değerinden sağlanacak gelir ile su yatırımları ve sürdürülebilirlik arasında ilişki kuran SUKİ diğer bir su yöneticisi su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir. *"Bölgede yağış potansiyeli su temini için önemli. Kaynaklarda da su var ama yağışlarla elde edildiğinde daha fazla su temin imkanı var. Ordu'da yağış oranı yüksek. Göletler olmayınca yağın yağmur derelerden direk denize dökülüyor. Yer altı suyu olarak temin edilen su olmadığı için göletler yapılarak yağışla gelen suların tutulması, kullanılan su kaynaklarının yağmur suyuyla beslenmesi gerekli. İçme suyu kaynağı olarak içme suyu göletleri yapılmalı. Ama bunun için gölet yapmak, yatırım gerekli. Örneğin Antalya'da su, kaynak suyu olarak temin edilebiliyor. Bu sular göletleri de besliyor. Göletle yağmur suyu biriktirmek gibi bir zaruri koşul yok. Ama Ordu ili ile benzer coğrafyalarda durum farklı."*

BŞB-SUKİ Modelinde, su yönetiminde ekonomik değere odaklanılmasına neden olan temel konulardan biri su kalitesi olarak tespit edilmektedir. Su kaynaklarının içilebilir standartlarda olmasını sağlamak için su yönetimlerinin tesisleşme kapasitesi oluşturmasının yatırım maliyetine dönüştüğü ve suyu ekonomik değeriyle düşünmeyi gerektirdiği SUKİ su yöneticisi tarafından şöyle ifade edilmektedir: *"Suyun yönetmelik gereği içilebilir standartlara getirilmesi için artırılması gerekiyor. Buda bir su maliyeti, hizmet sağlayan yönetim için gider anlamına geliyor. Bu hizmetlerden faydalananlardan gelir teminini sağlayarak*

gelirin yatırıma dönüştürülmesini temel alan bir ücret politikası, bir dönüşüm sistemi olmak zorunda. Aksi halde su yönetim sistemlerinin bir devamlılığı yok." Su kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi ile suyun ekonomik değeri arasında ilişki olduğunu vurgulayan SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "Kaliteli bir su tespit edildiğinde bir şişeleme tesisi kurularak bunun kullanıcıya ulaştırılması ve ekonomik değeri oluşturuluyor. Su ambalajlı su olarak kullanılıyor."

BŞB-SUKİ Modelinde, kullanıcıların su davranışlarını kontrol altına almak için su yaklaşımının ekonomik değerle ilişkilendirildiği tespit edilmektedir. Suya ekonomik bir değer yüklenerek yaklaşılması gerektiğine yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"İçme suyu temel ihtiyaç olduğu için susuz kalmak insan sağlığına doğrudan etki edebiliyor. Bir evin suyu kesildiğinde evdeki kullanıcılar çocuklar yaşlılar mağdur olabiliyor. Ödeme gücü olmayan kullanıcının ne kadar borcu olursa olsun su kullanılabilir. Ama diğer tarafta bu durumu suiistimal eden kullanıcılar olabiliyor ve diğer kullanıcıların suya erişimi için bununla mücadele edilmeli."* Su yaklaşımını suyun miktar ve kalite bakımından korunmasıyla ilişki kurarak açıklayan SUKİ diğer bir su yöneticisi ise; suyun tasarruflu yönetimi için suyun ekonomik değeri ile düşünülmesi gerektiğini şöyle ifade etmektedir: *"Su tasarrufu yapmak için yapılan çalışmalar yeterli değildir ve yeterli olmayacaktır. Kayıp ve kaçagını önlemek ve su tasarrufu yapmak için yaptığımız çalışmaları, mevcut-sahip olunan finansman doğrultusunda yatırım planına dönüştürebiliyoruz."* Benzer yönde ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: *"...Örneğin su kullanıcılarımız içinde olan gurbetçilerimiz yaz aylarında ilçede 2 kg domates yetiştirmek için 1 ton su tüketiyor. Satın alsa domates 10 tl ama suyun geri dönüşü yok. Vatandaşın saatini okumaya başlayınca kullandığı suyun bedelini ödeyince daha rasyonel davranma becerisini kullanacak ve suyu daha verimli kullanacak."*

Su hizmetlerinin işletme düzeyinde ortaya çıkan maliyetlerine asgari ölçüde kullanıcıların ekonomik katkı sağlamasının bir gereklilik olarak değerlendirildiği tespit edilmektedir. Tespite yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Su hizmetleri için oluşan işletme maliyetleri karşılanamayınca işletme sistemi ve yatırımlar durur. Türkiye'de su m³ maliyeti var. Her su yönetiminde belirlenen aralıkta farklı şekilde tespit ediliyor. Ancak bu maliyet su fiyatlarına yansıtılamıyor."*

Bu bedeller halk tarafından seçilmiş organlar eliyle belirleniyor ve meclis onayından geçiriliyor. Belirlenirken suyun kullanıcıya ulaşmasını sağlayacak hizmetlerin yapılması ölçüsü dikkate alınarak su ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalışma yapılıyor, ticari bir amaç taşınmıyor." Benzer yönde suyun işletme maliyetine vurgu yapan SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "Suyun ekonomik değeri 2. planda kalıyor ama SUKİ, vatandaştan tahsil edilen gelirle işletme faaliyetlerini sürdürüyor. Bu sebeple ekonomik boyutuyla su yaklaşımı özellikle günümüzde önemli. Sadece bir kamu hizmeti olarak görülüyor"

Parçalı modelde su yönetiminde suyun ekonomik değeriyle dikkate alındığını vurgulayan bulgulara su hizmetlerinden elde edilecek olan gelirin ön plana çıkarıldığı tespit edilmektedir. Yerel yönetimler düzeyinde ilçe belediyesi su yöneticisinin suyun ekonomik değeriyle düşünülmesini yönelik ifadeleri şöyledir: "Su, küçük ilçe belediyelerinin en önemli gelir kaynağı. Sudan elde edilen gelirler bazı belediyelerinin gelirlerinin yarısını oluşturuyor. Bu yönüyle de bir ekonomik değer su bizim için. "İlçe belediyesi düzeyinde su kullanıcılarının su hizmet maliyetine katlanılması gerektiğine vurgulayan diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir "Vatandaşın suyu kesildiğinde bu sorunu belediyenin gidermesi zorunluluğu var. Ama sağlanan hizmet bir maliyetle ortaya çıkıyor. Suya ihtiyaç duyulduğunda erişilebiliyor olunması için ekonomik değerinden de fayda sağlanması gerekiyor." Diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: "Küçük bir ilçe belediyesi olduğumuz için gelirin %50'si sudan geliyor. Sudan elde ettiğimiz gelirle su yatırımlarını ve gelen hizmet taleplerini karşılayabiliyoruz. Kullandığımız/kullanmaya başladığımız ön ödemeli sayaç ile su hizmeti için ihtiyaç duyduğumuz geliri su kullanıcısı suyu kullanmadan önce bize ödüyor. Su gelirimizi elde ettiğimizde su kaynaklarımızı daha iyi yönetebiliyoruz. Vatandaşa su tahsilatı ne kadar çok olursa su hizmeti o kadar iyi olur diye bilgilendirme yapıldığı zaman vatandaş bu yapılan uygulamaları benimsiyor. Saat gibi uygulamaları takip ediyor, su kayıp oranının azalmasını sağlıyor."

(C) Türkiye'de çok sayıda kurum ve kuruluşun su yönetiminde yer alması sebebiyle; su yönetiminde tek bir su yaklaşımla ilerleme olmadığı; bu

konuda su yönetimine ilişkin bir yasal düzenleme ile iyileşmeye ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir.

Araştırma bulgularında, Türkiye genelinde ortak-tek bir su yönetim yaklaşımının uygulamaya yansımadığına dikkat çekilmektedir. Bu yönde SUKİ su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Türkiye'de su yönetiminde çok başlılık olduğu için %100 ortak bir yaklaşım benimsenmesi söz konusu olmuyor. SYGM var bu süreçte, DSİ var, BŞB olan yerlerde SUKİ, olmayan yerlerde diğer yerel yönetim birimleri yetkili. Böyle olunca bu yaklaşım konusunda her kurum başka bir cevap verecektir."* SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: *"Türkiye'de suyun sahibi yok. Suyu kar amacı güdülmeyen bir hizmet olması nedeniyle bir kamu hizmeti olarak bakılıyor. SYGM VE DSİ, KÖYDES, özel idare gibi çok sayıda kurumun son 50 yılda yaptığı çok sayıda çalışma var. Buda ortak bir su yönetim yaklaşımının Türkiye özelinde benimsenmesini zorlaştırıyor. Oluşan yaklaşım kim nereden ne yapabiliyorsa onun üzerine yoğunlaşmak yönünde. Çok kademeli yönetimin yaklaşım belirlemeye engel bu sorununun çözülmesi için bazı düzenlemeler yapılıyor. Örneğin su kalite sınıfları belirleniyor, suya ulaşımın nasıl olması gerektiğine ilişkin yönetmelik çalışmaları yapılıyor."*

Suyu bir insan hakkı olarak tanımlayabilmek su yönetiminin normatif çerçevesinin bu yaklaşım temelinde oluşturulması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Bu vurguya yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Türkiye'de ilçe düzeyinde su idareleri ve iller düzeyinde SUKİ'ler eliyle su hizmetleri kullanıcılara ulaştırılıyor. Su yönetimlerinin sorunları ve çözüme yönelik bakış açıları aynı ve temelinde suyun bir insan ihtiyacı olduğu gerçeği var. Ama uygulamada bulunan coğrafya ve toplum yapısı sebebiyle değişen öncelikler olabiliyor. Özellikle şehirleşme yapısıyla ilişkili yönetsel stratejiler anlamında. Şehrin koşulları, toplumun yapısı, göç alma durumu, su yatırım planlaması, debi hesaplaması, tarımsal alan dağılımı ve bu alanlar için su kullanımı gözetilerek su planlama stratejisinin yönetilmesi gerekiyor. Suyu yöneten idareciler aynı hizmet stratejisiyle farklı coğrafyalarda hizmet sunamayabiliyoruz. "Benzer bir tespiti SUKİ bir diğer su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "Su idareleri İSKİ Kanunu olarak bilinen 2560 sayılı Kanuna göre yönetiliyor. Ama suyun bir insan hakkı ve kamu hizmeti olarak sağlanabilmesi için her SUKİ'nin kendi kanunu olmalı."*

Belirlenen alt temada yerel yönetim su yöneticilerinden elde edilen araştırma bulgularının analizinde ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

- Yerel yönetimler düzeyinde her iki ilde yerel yönetim birimlerinin öncelikli olarak insan hakkı yaklaşımını benimsediği; suya ticari bir meta olarak öncelik vermediği tespit edilmektedir.
- BŞB-SUKİ modelinde su yönetiminde su yöneticilerinin su yaklaşımında insan hakkı vurgusunun temelinde sürdürülebilirlik kavramı yer almaktadır. Parçalı modelde su yönetiminde suyun ekonomik değeriyle dikkate alındığını vurgulayan bulgulara su hizmetlerinden elde edilecek olan gelirin ön plana çıkarıldığı tespit edilmektedir.
- BŞB modelinde SUKİ'nin su yaklaşımı sıralaması: Su bir insan hakkı, su bir ekonomik değer, su bir kamu hizmeti şeklinde ilerlemektedir. BŞB modelinde olmayan parçalı modelde benimsenen su yaklaşımı sıralaması ise: Su bir insan hakkı, su bir kamu hizmeti, su bir ekonomik değer şeklindedir. Su hizmetini sağlama sorumluluğu yerele indirildikçe su yaklaşımında ekonomik değer öncelik sıralamasının değiştiği tespit edilmektedir. Ancak her iki modelde de suyun bir kamu hizmeti olarak sağlanmasında insan hakkı yaklaşımının ortak bakış açısı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.
- Yerel yönetimler düzeyinde gerçekleşen yeniden ölçeklendirme yaklaşımının yerel yönetim biriminin su yaklaşımını etkilendiği tespit edilmektedir. Suyun yönetildiği alanda yeniden ölçeklendirme yapılmasıyla BŞB modelinde SUKİ'nin su yatırımlarına duyulan ihtiyacın arttığı, yatırımların finansmanı için sudan elde edilecek gelirin önemli hale geldiği ortaya çıkmaktadır. Yeniden ölçeklendirmenin su yönetiminde benimsenen yaklaşımı ekonomik değere kayış yönünde etkilediği tespit edilmektedir..
- Yerel yönetim modellerinde suyun ekonomik değerine yönelik modelin BŞB-SUKİ modeli olduğu, suyu ekonomik değerinden bağımsız düşünülmemeyeceğine vurgu yapıldığı tespit edilmektedir. Bu yönde ön plana çıkan faktörler şunlardır: Suya daha nitelikli erişim ve suyu kaliteli kullanım, su yatırımlarının gerçekleşmesi, su yatırımlarının maliyeti, suyun sürdürülebilirliği, kullanıcıların su davranışlarını kontrol altına almak.

- Su yaklaşımlarına kamu yönetiminde paradigma değişimini yansıtmaları bakımından bakıldığında; yeni kamu işletmeciliğinin ekonomik temeline kayış görülmektedir. Parçalı modelde belediyelere su yönetimi için verilen sorumluluğun yerine getirilmesi boyutuyla bir kamu hizmeti olarak değerlendirilen suyun; hizmet taleplerinin arttığı ve farklılaştığı metropol özelliği gösteren büyükşehirlerde sadece bir kamu hizmeti değil aynı zamanda bir ekonomik değer ilişkisi içinde tanımlandığı tespit edilmektedir. Bu durum, neoliberal politikalar ekseninde metropoliten kentsel alanlara atfedilen özelliklerle; Türkiye'de metropoliten alanda sağlanan hizmetler bakımından bir değişim ilişkisine işaret olarak görülmektedir. Ancak Türkiye'de çok sayıda kurum ve kuruluşun su yönetiminde yer alması sebebiyle; su yönetiminde tek bir su yaklaşımıyla ilerleme olmadığı; bu konuda su yönetimine ilişkin bir yasal düzenleme ile iyileşmeye ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Bu yönüyle; yeni kamu işletmeciliği eleştirel bakıştan doğan ve ötesine geçmeyi hedefleyen yaklaşımların temel varsayımlarında yer alan koordinasyon, katılım, iş birliği, teknoloji temelli yönetim süreçlerinin su yönetiminde yer almasına ihtiyaç duyulduğu bir tespit ortaya konulmaktadır.
- Yerel yönetimler düzeyinde benimsenen su yaklaşımının uygulamaya geçirilebilmesi için yasal ve kurumsal temellerin de bu yaklaşıma uygun olması gerektiği, su yönetim süreçlerinde farklı yaklaşımların eş zamanlı veya farklı dönemlerde etkili olduğu tespit edilmektedir.
- Yerel yönetim modellerinde kullanıcı davranışlarının su yönetimi üzerindeki etkisini azaltmak için ekonomik değere yönelim ortak payda olarak tespit edilmektedir. Bu tespit, suyun ekonomik değerinden bağımsız düşünölemeyeceği vurgusunun farklı yerel yönetim modellerinde kabul gördüğünü; "Kirleten öder" ilkesinin su kaynaklarını korumak için dikkate alınabileceği ortaya çıkarmaktadır.

4.4.1.2. Yerel Yönetim Modelinin Su Yönetimine Aktör Bakımından Etkisi

Farklılaşan yerel yönetim modellerinde su yönetiminde özne/aktör olarak ön plana çıkarılan kimdir/nedir? sorgulaması Tema 1 kapsamında yapılmıştır. Örnekleme yer alan su yöneticilerine yerel yönetim modellerinde su yönetim süreçlerini etkileyen temel üç aktör; yönetici, kullanıcı ve fiyat üzerinde

değerlendirme yapılması istenmiştir. Bu çerçevede elde edilen bulgulara yönetici, kullanıcı ve fiyat aktörleri dışında aktörlerin iş birliğine dayalı bir aktör yapısına ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. .

(A) BŞB-SUKİ modeli ve parçalı modelde su yönetiminde "aktör yöneticidir" bulgularına ulaşılmaktadır. BŞB-SUKİ modelinde yöneticiyi aktör konumunda tanımlamada ön plana çıkan hususlar şunlardır: Su fiyatı belirleme süreci, kullanıcı davranışının su yönetimi üzerindeki etkisinin yönetilmesi. Parçalı modelde su yönetiminde yöneticiyi aktör konumunda tanımlamada ön plana çıkan hususlar şunlardır: Su yatırımlarının planlı ilerleyişini sağlamak, su sorunlarına müdahale etmek ve çözüm geliştirmek, ilçe ölçeğinde su yöneticilerine ulaşım kolaylığı, yapılaşma kararlarının yöneticiler tarafından verilmesi.

Su yönetiminde fiyat belirleme politikalarıyla kullanıcı davranışını kontrol altına alabilmenin yöneticiyi aktör konumuna getirdiği tespit edilmektedir. Tespite yönelik SUKİ su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Su yönetimi kullanıcının su kullanım şeklini etkileyebilmek için öncelikli. İdare olarak kademeli tarife çalışmaları yapıyoruz. Kullanıcılara bu tarifenin kullanımı konusunda bilgilendirmeler yapıyoruz. Bu kullanıcı üzerinde caydırıcı bir etki oluşturmak için gerekli. Ama yeterli değil."* Benzer yönde ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Suyun fiyat mekanizmasıyla kullanılması kullanımın aşırı olması önünde bir caydırıcı. Bu kaçak kullanıma da neden olabilir. Buda yöneticiyi aktör yapıyor. Kaçak su kullanımı halinde bunu önleyecek olanda yöneticilerin karar ve uygulamaları. Yöneticilerin sorumluluğunda iyi bir su yönetim planı yapılırsa su sürdürülebilir yönetir."* Su yönetiminde yönetici aktörlüğüne fiyat belirleme etkisiyle dikkat çeken diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: *"Yönetici suyun sürdürülebilir yönetimi için temel aktör. Çünkü suyu kullanıcıya ulaştıran biziz. Biz suyu kullanıcıya ulaştıramazsak kimse kullanamaz. Kullanım ve kullanımla ortaya çıkan fiyat yönetici etkisiyle ortaya çıkıyor."*

Yöneticinin aktör olduğunu destekler yönde dile getirilen diğer vurgu kullanıcıyı su kullanımına yönelik bilinçlendirme politikalarının yöneticiler tarafından oluşturulmasına yöneliktir. Bu tespite yönelik SUKİ su yöneticisinin

ifadeleri şöyledir: "Belli bir maliyetle musluklarından akar hale gelen suyun kullanıcılar tarafından israf edilmemesi, bilinçli kullanılması gerekir. Yöneticiler eğer bilinçli su politikaları belirler ve uygulamaya koyabilirse; kullanıcılarda da farkındalık artar. Bunu sağlamanın yolu su yönetimi için toplumsal bilinçlenme düzeyini anaokuluna kadar indirmek, üniversite döneminde dahi su kaynaklarının önemi ve kullanımında tasarrufun dikkate alınması gerektiğine yönelik eğitimler verilmesini sağlamakla ilgilidir. Bu da ülke düzeyinde yöneticileri aktör haline getirmektedir."

Su yönetiminde yöneticinin aktör olduğunu vurgulayan SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "Türkiye genelinde su yönetiminde aktör, üst yönetici. Çünkü kırsal alanı fazla alanlar ile nüfus yoğunluğu fazla olan kent merkezlerinde su sorunları farklı. Bu sorunları parça parça yerine bütün bakarak çözmek gerekir. Bunu üst yönetici yapabilir. Bu SUKİ için düşündüğümüzde genel müdür." Yöneticilerin su yönetiminde aktör konumuna bu yönde vurgu yapan ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "İlçede bir noktadaki su kaynağını su talep eden başka bir noktaya ulaştırma kararını yönetici vermelidir. Suyu ihtiyacı olan suyu kullanabilmeli şeklinde bir yönetim anlayışı için yönetici önemli bir aktör."

Parçalı modelde su yönetiminde yöneticiyi aktör konumunda tanımlamada ön plana çıkan hususlardan biri su yatırımlarının planlı ilerleyişini sağlamak olarak tespit edilmektedir. İlçe belediyesi su yöneticisinin bu yöndeki ifadeleri şöyledir: "Benim yönetici olduğum dönemden itibaren mahalle mahalle suyun yönetilmesiyle ilgili sorunları tespit ettik ve dönem dönem giderdik. Eski dönem yöneticiler benzer bir süreç işletseydi şimdi ilçenin tüm su yatırımı tamamlanmış olabilirdi. Hatta eleştiri bile alıyorum. Çok fazla uğraşıyorsun, mevcut suyu kullandır yeter, neden İller Bankasından proje almaya çalışıyorsun şeklinde." Planlama yönüyle yönetici etkisine yönelik bir diğer ilçe belediyesi su yöneticisinin tespiti ise şöyledir: "4 kuyumuz 1 kaynak suyumuz var. 1 de yedek kuyumuz var. Pandemi döneminde artan su taleplerimiz oldu ve bu yedek kuyu kullanım talepleri için devreye girdi ve su sorunumuz olmadı. Bu bir planlama işi. Geleceği öngörerek kaynakların kullanımını belirleyecek olan yöneticilerdir." Su yatırımları için yapılacak planlamanın bütçe ile uyumluluğunda yönetici becerisine diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi şöyle vurgu

yapmaktadır."Bütçe planlaması yaparak ihtiyaçların zamanında karşılanabilmesi için yönetici becerisine ihtiyaç var."Benzer yönde diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "Yönetici önemli. Su yönetim sürecinde ciddi kararların alınması ve bu kararların yapılacak planlarla sürdürülebilir olması gerekir. Yeni gelecek yöneticilerin mevcut kararların üzerine koyarak ilerlenmesini sağlayacak geleceği düşünen kararların alınması gerekir. Bunu yöneticiler yapabilirse diğer süreçler bunun üzerinde ilerliyor."

Su yatırımların gerçekleşme aşamalarında karşılaşılan yönetsel ve teknik anlamdaki sorunların yönetici aktörlüğünde çözümlendiğine vurgu yapan diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "Suya yapılacak alt ve üst yapı yatırımı çok önemli. İlçe belediyeleri olarak alt ve üst yapı yatırımı yaparken zorlanıyor ve İller Bankasından destek alıyoruz. Ama bu çözümün sağlanması da belli bir süre ve bürokrasiyi gerektiriyor. Belediyelerin teknik elemanlarının alanında uzman olması ve proje yapabilmesi, kadrolarının iyi durumda olması gerekli. Belediyenin çeşitli kurumlarla entegrasyonunun iyi olması gerekli. Örneğin Karayolları Genel Müdürlüğü su hatlarımızın olduğu bölgede bir yol çalışması yapıyor ve bizim borular (ilçe belediyesi su şebekesi) yeni yapılan yolların altında kalıyor. Kurumlar arası entegrasyon iş birliği olmayınca hatların etkilenmesi ve yönünü değiştirmek zorunda kalınması gibi sorunlar oluyor. Bu yatırımlar için altyapı koordinasyon (AYKOME) gibi birimlere su yönetimi için il-ilçe düzeyinde ihtiyaç var. Yatırımların tekrar etmesi maliyetlerin tekraren karşılanması anlamına geliyor ki bunlar kamu sektörü için kayıp bütçeler. Çözüm yatırımların planlı olması ve bunun için yönetici faktörü etkili."

Parçalı modelde su yönetiminde yöneticiyi aktör konumunda tanımlamada ön plana çıkan hususlardan bir diğeri, su sorunlarına müdahale etmek ve çözüm geliştirmektir. Tespite yönelik belediye su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "Zaman içinde kaynakların debileri değişiyor. Su azaldığında yeni kaynaklar aramaya başlamak gerekiyor. Bu durumda suyun yoğun olduğu yerlerden su basmak bir çözüm oluyor ama buda bir enerji maliyeti ortaya çıkarıyor. Çıkan maliyeti su gelirlerinden karşılamak ise mümkün değil. Bütün bu sürecin yönetim sürecinde su yöneticisi ön planda." Bir diğer ilçe belediyesi su yöneticisi ise sorun ve çözüm

denkleminin etkisini uygulama süreçleri üzerinden şöyle ifade etmektedir: *"İlçeyi besleyen toplam 7 kaynağımız var. Bunun dışında vatandaşların kendi arazilerinde kullanılan kaynaklarda var. Kaynakların kullanım süreçlerini kontrol ediyoruz. Şehir şebekesindeki kaybı minimuma indirdiğimizde hem su miktarımız korunuyor hem de suların kalitesi artıyor. Şebekede kayıp artınca su kaynaklarında kontrol dışı azalmalar meydana geliyor. Bu durumda su taleplerini karşılamak zorlaşıyor. Sorunu çözecek olan ise yönetici."* Su sorunlarının çözümünde yönetim fonksiyonunu ve aktör olan yöneticiyi ön plana çıkaran bir diğer ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri de benzer niteliktedir. *"Su hizmeti zaman kaybedilecek bir hizmet değil. Susuz kalan vatandaşa çözüm sağlamamız gerekiyor. Müdahalenin gecikmemesi için telefona iletişim kuruyoruz ama buda kalıcı bir çözüm değil. Bu planlamaların tek bir kaynaktan planlaması ve planlı ilerlenmesi gerekli. Belediyemizin suyla ilgilenen birimi fen işleri müdürlüğü. Suyla ilgili sorunlara yerinde çözüm sağlanabilmesi için yerinde çözüm mekanizması geliştirilmeli. Buda yönetici faktörünün aktör olduğunu gösteriyor."*

Parçalı modelde su yönetiminde ilçe belediyeler düzeyinde yöneticinin aktör konumuna vurgu yapan ilçelere özgü hususların varlığı da tespit edilmektedir. İlçe ölçeğinde su yöneticilerine ulaşım kolaylığı sebebiyle çok sayıda talebin doğrudan yöneticiye ulaştığı ve kullanıcıların kısa sürede çözüm beklentisinin yüksek olduğu şöyle ifade edilmektedir: *"Benim iki tane telefonum var ve her ikisini de kapatmam. Gece-gündüz bir yerde arıza olduğunda onu ertesi güne bırakmadan hemen ekibimle birlikte giderim ve bir damla suyun israf olmaması için sahada oluruz. Vatandaşların çoğu bu konuda hassas bir yönetici olduğumu bildiği için mutlaka arızayı her saatle bana bildirmenin yolunu bulur. Ama her yönetici aynı hassasiyette olmayabilir. Bireysel çaba önemli ama yerel yönetimlerde yöneticilerin çoğu verimli çalışmıyor ve bunun bir yaptırımı yok."*

Parçalı modelde su yönetiminde yöneticinin aktör olma niteliğinin ön plana çıkarıldığı diğer bir konu, su kaynaklarının azalmasına neden olacak yapılaşma kararlarının yöneticiler tarafından verildiğine yöneliktir. İlçe belediyesi su yöneticisi mevcut durumu şöyle ifade etmektedir: *"Su kaynaklarımız bilinçsiz yapılaşma sebebiyle azalıyor ve bitiyor. yönetici olarak vatandaşa karşı sorumluluklarım var."*

Yaz-kış yetecek miktarda yöneticinin su taleplerini karşılaması, su sağlaması gerekiyor ancak mevcut koşullarda bunu yapmak zorlaşıyor. Bu durum yönetici faktörü ile ilişkili."

Görüşme bulgularında yerel yönetim modellerinin su yönetim süreçlerinde yöneticilerin aktör olma durumunu etkileyen faktörlerin varlığına da ulaşılmaktadır. Bu bulgularda farklılaşan modellerde yöneticinin aktör konumunu etkileyen ortak noktanın siyasi etki olduğu tespit edilmektedir. Yerel siyaset ve kurumsal kapasite yetersizliği bu çerçevede tespit edilmektedir. Tespite yönelik SUKİ su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"SUKİ'ler için bakarsak suyun yönetiminde öne çıkan ekonomik işletme maliyeti. Ama bunun su fiyatla bir ilişkisi yok. İSKİ, ASKİ, MASKİ gibi SUKİ'ler tek su kaynağından beslenerek şehrin su ihtiyacını karşılayabilir. Buradaki maliyetle Ordu'da katlanılan maliyet aynı değil. Neden; coğrafi yapı, hizmet götürülen alanda nüfus yoğunluğu Ordu ile aynı değil. Malatya'da suyun tonu yaklaşık 7 lira iken Ordu'da maliyet üzerinden hesaplama yapıp fiyat belirlenmek istendiğinde suyu 20 TL üzerinden içilmesi gerekli. Burada sadece hizmet maliyeti etkili. Ama SUKİ'ler yerel yönetim birimine bağlı kurumlar. Yani aynı zamanda siyasi bir kurum olduğu için fiyat belirleme süreçlerinde maliyet odaklı fiyat belirlenmiyor. Siyasi kaygıyı dikkate alarak fiyat belirlendiğinde suyun sürdürülebilir yönetimi için gerekli olan su yatırımlarını gerçekleştiremiyoruz. Çünkü suyun yatırım maliyeti ve işletme maliyeti çok yüksek. Fiyat belirlenirken diğer BŞB-SUKİ fiyatları dikkate alınıyor. Bölgede üç BŞB-SUKİ var. Biz de kurum olarak yakın BŞB-SUKİ SASKİ'yi dikkate alıyoruz ve fiyat ortalamasını belirlemeye çalışıyoruz. "*

Su yönetiminde alınan kararların uygulanmasında siyasi etki sebebiyle aktör konumundaki yöneticinin ikinci planda kaldığı vurgulanmaktadır. İlçe belediyesi su yöneticilerinin bu tespite yönelik ifadeleri şöyledir: *"Müdürlük dönemimde bir kademeli tarife uygulaması getirdim. Günümüzde elektrik kullanımı için tartışılan tarife gibi kademeli bir tarifeyi su için uyguladım. O dönemde hesaplama kriteri belirlendi, kişi başına düşen su tüketim miktarları projelendirme esaslarımıza göre belirlendi ve buna göre ortalama bir evde 5 kişinin kullanacağı günlük su miktarını aylık su miktarına oranladık ve buna göre kademe getirdik. Bunu çok uygun bir*

tarifede tuttuk ve su temel bir haktır yaklaşımına bağlı kaldık. Assında bunu doğru bulmuyorum nispeten oda yüksek olmalıydı ama sonraki kademeleri çok olmamakla birlikte kademeli olarak arttırdık. Çok olumsuz dönüşler oldu. Ve bu dönüşler uygulamayı gerçekleştiren su yönetimine, yöneticisine değil; siyasi yönetime yönelik oldu. Kullanıcı-vatandaşlar ekonomik olarak bizi zarara soktunuz diye seçimle yönetime gelen organlara eleştiriler getirdi. Bu tepkiler üzerine tarife belirleme yetkisi elinde olan belediye meclisi bizim aldığımız ve uygulamaya koyduğumuz kararı dinlemeyip kademeli tarifeyi kaldırdı." Su yönetiminde alınan kararların uygulanmasında siyasi etki sebebiyle yönetici kararlılığını etkilediğini diğer bir ilçe belediyesi su yönetici şu ifadeleriyle dikkat çekmektedir: "Yönetici kararlı olmalı, kimseyi kayırmadan kararlarını uygulamalı. Bu senin bu benim adamım demeden herkese eşit uygulama yapılmalı. Bu gibi yerlerde (küçük ilçelerde) siyasi kayırmacılıkta çok oluyor. Bu bizim görüşten ona yaklaşalım bu diğer görüşten ondan uzaklaşalım gibi bir durum oluyor. Buna karşıyım. Kimseyi kayırmadan eşit olarak suyun miktar ve kalitesini koruyacak şekilde kullanılması gerektiği kullanıcıya anlatılmalı ve vatandaş buna uymazsa gereği yapılmalı, su yönetiminde siyasi kaygılara odaklanmadan sadece suyun sürdürülebilirliğine odaklanılarak ilenilmesi gerekli." Su yönetim sürecine etkisi bakımından sıralanan aktörleri değerlendiren diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Yönetim sürecinde karar verici yöneticidir. Konuya vakıf olmayan bir yönetici olması sorun. Belediye başkanı meclis üyesi su için bir karar verici olmamalı. Çünkü meslek elemanı değil. Siyasi kaygılarla gelecek projeksiyonunu hesaba katarak nasıl karar verecekler, karar vermezler. Karar verecek olan idari bir mekanizma olmalı. BŞB-SUKİ'lerde de siyasi özellik var. Ama genel müdürlük bazında idari olarak projeksiyon oluşturuyor ve yapılanlar ileriye dönük olarak kalıcı olabiliyor. Kurumsal bir devamlılık var. İlçelerde ise durum böyle değil."

Yöneticilerin aktör olma durumunu etkileyen faktörler arasında yöneticinin içinde bulunduğu yönetim yapısının etkili olduğunu su yöneticisi şöyle ifade etmektedir:"En etkili aktör yönetici. Yönetici aktör ama kurumsal kapasite de bu aktörün etkinliğini attıran alt faktör. Ben ilçe belediyesi su yöneticisi olarak bir ilçenin su hizmetini ve su problemlerini 4-5 kişiyle gidermeye çalışıyorum. Ama bir

BŞB-SUKİ yapısında genel müdürlük, daire başkanlıkları, şube müdürlükleri şeklinde örgütlenme yapısı var. İlçe yerine bölge veya il ölçeğinde örgütlenildiğinde hem insan kaynağı hem mali kapasite hem de yönetici etkinliği anlamında daha etkili sonuçlar ortaya çıkar."

(B) BŞB-SUKİ modelinde ve parçalı modelde su yönetiminde "aktör kullanıcıdır" bulgularına ulaşılmaktadır. BŞB-SUKİ modelinde aktörü kullanıcı olarak ön plana çıkaran bulgular şunlardır:

Kullanıcının günümüz ve gelecek nesiller için suyun önemini benimsememesi halinde su için katlanılan maliyetlerin artacağı, yöneticilerin yaptığı planlamalarında sonuçsuz kalacağı vurgulanmaktadır. Bu yönde SUKİ su yöneticisi ifadesi şöyledir: *"Aktör kullanıcı. Çünkü yönetici ne kadar su götürürse götürsün pahalı yada ucuz su sağlasın suyun kullanıcısı suyun değerini bilmedikten sonra yöneticinin bir etkisi olmuyor".* Benzer yönde su yönetiminde kullanıcı etkisini vurgulayan bir diğer SUKİ su yöneticisi, kullanıcı davranışının su yöneticilerinin planlamalarına ve kaynakların sürdürülebilirliğine etkisine dikkat çekmektedir. *"İdare ne kadar planlama yaparsa yapsın su yönetiminde kullanıcı müdahalesi etkili. İlde bir kullanıcıya su ihtiyacı sağlansın diye su götürülüyor. Kullanıcı uzun uğraşlarla gelen ve tüm mahallenin kullanacağı şekilde planlanan suyu içme suyu ihtiyacı dışında sulama suyunda da kullanıp parasını öderim diyor. Bu durumda mahalleye götürülen su yetersiz kalıyor ve diğer su kullanıcıları bu durumdan olumsuz etkileniyor. Kullanıcının suyu bilinçli tüketmesi gerekli. Evinde kullandığı suyun sınırlı-bitecek bir değer olarak görüp ihtiyacım olmayınca kullanmayayım dediği noktada su kaynakları israf edilmez ve sürdürülebilir hale gelir."* Su kullanıcılarının su kullanım davranışlarını ön plana çıkaran SUKİ diğer bir su yöneticisi ifadesi şöyledir: *"Su tüketimi sebebiyle su kaynakları üzerinde baskı var. Özellikle su kaynaklarının küresel ısınma etkisiyle azaldığı dönemlerde bu baskı oldukça artıyor. Bu etkinin olumlu yönde olması kullanıcının bilinçli olmasıyla mümkün. Bunun için suyun her düzeydeki kullanıcıların ilk-orta eğitim düzeyinde verilen eğitimlerle bilinçlendirilmesi gerekli. Evde geçirilen zamanla ilişkili olarak suyu evlerde yoğun olarak tüketen kadın kullanıcıların bilinç ve farkındalık düzeylerinin gelişmesi gerekli."*

Su yönetiminde kullanılmış suların yeniden değerlendirilmesi rolüyle aktör vurgusunda kullanıcıyı SUKİ diğer bir su yöneticisi şöyle ön plana çıkarmaktadır: *"Hem suyun kullanımı hem de atık suyun oluşumunda aktör kullanıcı. İklim değişikliği nedeniyle kuraklık gelecekte yaşanacak problemlerden biri olacak. Su ve evlerde atık su oluşturan kaynakların kullanımı için kullanıcılar bilinçli olmalı. Kullanılmış sular lavabodan dökülmemeli, sanayi kuruluşlarından kanalizasyon hattına yapılan deşarj su limitine uyum noktasında etkin denetim yapılmalı."* Benzer yönde diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Yaz aylarında ile gelen vatandaşlar sebze ekıyor hava kurak gittiğinde bu sebzeleri sulamak için su talebi oluyor. Kullanıcı suyu verimli kullanmak için bir yöntem kullansa (sarnıç yapsa) sorununu çözecek. Ama bu yapılmayınca susuz kalma talebini bize iletince biz su ihtiyacını karşılamak zorundayız. Tankerlerle arıtılmış suyu sulamada kullanmak için talep ediyor. Bu durumu dikkate alınca suyla ilgili yapılan çalışmalarda bütüncül bir bakış açısı gerekli. Her bir insanın musluğu açarken bir kere daha düşünmesi gerekir. Çünkü su gelecekte altın değerinde olacak. Gençliğimizde savaşlar su yüzünden çıkacak denirdi, öyle de oldu. İlde 2020 yazı pandemi etkisiyle su kaynakları üzerinde oluşan aşırı kullanım baskısının etkisiyle çok kurak geçti. Bunu gözlemledik."*

Su yönetiminde aktör etkisinin yalnız şebeke üzerinden su kullanan abonelere ilişkin olmadığını, etkinin henüz şebeke üzerinden su almayan kullanıcılar boyutuyla da görünür olduğu açıklayan bir diğer SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Henüz su götürülmemiş yerlerde kaynak suyu kullananlar var. Bu kullanıcılardan henüz suyun devrini alamadığımız için ne kadar kullanım yapıldığını bilmiyoruz. Bu bölgelerdeki kullanıcıların bu konuda bir farkındalığı da yok. Sağlanması için bilgilendirmeler yapılıyor, ama bu sadece suyu yönetenler eliyle olmamalı. Kullananlar bilinçli olmalı."*

Parçalı modelde il özel idaresi düzeyinde yapılan görüşmelerde aktörün, kullanıcı olduğuna dikkat çekilerek özellikle idare tarafından yüksek maliyetle tahsis edilen suyun amaç dışı kullanımından kaynaklı kaynak yetersizliği ortaya çıktığına su yöneticisi şöyle değinmektedir: *"Aktör kullanıcı. Çünkü bizim planladığımız gibi suyu kullanmıyor. Denetimle tespit ediliyor bu ama tespit edilinceye kadar yapılan*

tüketim su kaynakları üzerinde baskı oluşturuyor. Böyle olunca, amaç dışında suyu kullananlar nedeniyle aslında yeterli olan su yetersiz hale geliyor."

Parçalı modelde su yönetiminde kullanıcıların bilinç ve farkındalık düzeyleriyle su yönetiminde aktör konumunda oldukları tespitine belediyeler düzeyinde de ulaşılmaktadır. Bu yönde ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Kullanıcı aktör, temel sebebi de suyun tüketim şekli. İlçenin uç noktalarında, su hizmeti sağlanan evlerin olduğu ara mahalleler var. Bu evlerin su hatlarında-şebekede patlaklar meydana gelebiliyor. Uzak noktalardan ilçe belediyesine gelen bildirimler geç oluyor. Belki günlerce hatta haftalarca su boşa akıyor. Bazı durumlarda saha ekipleri bir ihbar almamasına rağmen saha kontrolleri sırasında su patlağını tespit ediyor. Burada su kullanıcıları duyarsız olduğu için su kaynağı kayboluyor. Su kaybı bir telefonla önlenebilecekken soruna-sorun kaynağına karşı duyarsızlık kendi sorunu olmasa da su kaybı olduğu için tüm kullanıcıların sorunu."* Benzer yönde diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: *"Suyun temel ihtiyaç olduğunu ve bu kaynakların dikkatli tüketilmesi gerektiğini bilen bir kullanıcı yöneticilerin su yönetim süreçlerinde alacağı kararlar üzerinde etkili olacaktır. Su tüketimi konusunda farkındalığı olan kullanıcılar suyu yöneten birimlere-belediyelere taleplerini ve önerilerini iletecektir. Talepleri doğrultusunda su yöneticileri su yönetimini planlayacaktır."*

DSİ Bölge müdürlüğü düzeyinde yapılan görüşmelerde de aktör olarak kullanıcının ön plana çıkarıldığı tespit edilmektedir. Su yöneticisinin bu yönde ifadeleri şöyledir: *"Kullanıcıyı bu yönde (sürdürülebilir su yönetimi) güçlendirilmesi gereken bir aktör olarak görüyorum. Yönetici kullanıcının taleplerine göre proje üretir. DSİ bir kamu kurumu olarak re'sen de çalışma yapıyor ama son yıllarda kullanıcının taleplerine göre çalışmalarını planlıyor. Kullanıcıların suyun kullanım yönünde kendini geliştirmesi su yönetimi açısından daha faydalı olacaktır."* Kullanıcıların su yönetim sürecinde aktör olma rolünü bir diğer tespitle bilinçsiz su kullanımıyla açıklayan DSİ diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Suyun gereksiz kullanılmaması etkin paylaşımı konularında kullanıcıların bilinçlendirilmesi gerekli. Bu yönetim sürecini de rahatlatacaktır. İçme suyu şebekelerindeki kayıp kaçaklar tüm ülkenin sorunu. Bu oranlar %50-60 seviyelerinde izlerken kurum*

olarak biz bunu %20 düzeyine indirmek için çalışmalar yapıyoruz. DSİ eliyle yapılan çalışmalarla su israfının önlenmesi, kullanımının azaltılması, ihtiyaçları daha optimize edecektir. Kullanıcıların bu etkisiyle yöneticilerin alacağı önlemler milli ekonomiye etki edecektir. Sınırsız bir kaynak gibi düşünüp suya yönelik tüm talepleri karşılamaya çalışmak sürdürülebilir bir yol değil. Kurum olarak kamu spotları hazırlıyoruz. Suyun kullanım süreçleri hakkında bilgilendirmeler yapıyor. DSİ'nin taşkın müzesi var. Burada yaptığımız taşkın ve diğer faaliyetlere ilişkin çalışmalar hakkında ilköğretim ve yükseköğretim düzeyindeki öğrencilere bilgilendirmeler yapılabilir. Vatandaşa da açık ücretsiz bilgilendirme alanı bu alan. Ama bunun sadece DSİ i eliyle yapılması yeterli değil. Bunun yerel yönetimler ve su konusunda ilgili olan diğer kurumları da kapsayacak şekilde yapılması gerekir." Su yönetiminde kullanıcı etkisine dikkat çekerek kullanıcıların yönetim süreçlerini etkileyen bir aktör olduğunu vurgulayan DSİ su yöneticisi, planlı su kullanımlarının gerçekleşmesini engelleyen tüketim davranışıyla kullanıcıların bireysel çıkarlarına odaklandıklarını şöyle vurgulamaktadır: "Su kullanıcıları yalnızca kendi bireysel çıkarlarını düşünüyor. Oysa su planlamasında tüm kurumlar her vatandaşa yetecek ölçüde su planlaması yapıyor. Kendisine verileni kullansa fazlasını kullanma isteğinde veya dikkatinde olsa planlı olarak kullanıcılara ulaştırılan su yeterli olur ve uzun yıllar kullanılabilir. Planlı kullanım dışına çıkılıp bir kullanıcı planlanan su kullanımı dışına çıkar diğer kullanıcıların suyunu da kendi suyu gibi kullanmaya devam ederse ve karşılığında da kullanma bedelini de ödeyerek daha fazla kullanma isteğinde olursa bu durumda diğer kullanıcıların su kullanım hakları elinden alınması anlamına gelir. Bu durum olarak engellemeye çalıştığımız bir durum." DSİ su yöneticisinin bu tespiti, literatürde ortak malların trajedisi sorunu olarak temellendirilmektedir. Sorunun giderilmesi yönüyle su kullanıcılarına vurgu yapması Ostrom'un tespiti destekler nitelikte görülmektedir.

(C) Su yönetiminde aktör fiyat (piyasa) mekanizmasıdır. Yerel yönetim modellerinde su yönetiminde suyun ekonomik değerine yönelik fiyat etkisini aktör konumuna getiren tek ortak paydanın su kullanıcılarının su kullanım davranışını kontrol altına alabilmek olduğu tespit edilmektedir.

Fiyatın su kullanıcılarının su tüketim davranışı üzerinde caydırıcı bir etki oluşturmak için gerekli olduğunu SUKİ su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Bizim insanımız su ucuz olunca (canı yanmayınca) suyu açıyor, kontrol dahi etmiyor. Bu nedenle fiyat göz ard edilemez. Fiyat yöneticiden çok daha önemli kullanıcı üzerinde. Cebinden 1 tl çıkacağı zaman elli kere düşünüyor ama bedava olunca da suyu açık bıraktım diye düşünmüyor. Suyun kıymetini bilen bir kullanıcı gerekli."* Suyun sürdürülebilir niteliği için aktör olarak fiyat mekanizmasını SUKİ diğer bir su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Kullanıcı özellikle günümüzde tükettiği su için cebinden ne kadar para çıkacak diye düşünüyor. Sudan elde edilen gelirle yeni su taleplerini nasıl karşılayabiliriz diye de biz (yöneticiler) düşünüyoruz. Kullanıcının su kullanım talepleri fiyata rağmen sonsuz ve sınırsız olabilir. Ama her idare kendi imkanları doğrultusunda talepleri karşılayabilir. Çünkü sağlanan hizmet bir kamu hizmeti."*

Benzer yönde parçalı yerel yönetim modelinde belediye düzeyinde su kullanıcılarının su tüketimini kontrol etme özelliğiyle su fiyatının aktör olarak vurgulandığı tespit edilmektedir. İlçe belediyesi su yöneticisi bu etkiyi şöyle ifade etmektedir: *"Su pahalı olsa vatandaş suyunu daha dikkatli kullanır. Ucuz olunca suyu tasarruf etmeyi düşünmüyor, vanayı açık bırakıyor. Çünkü kaybolan suyu maddi etkisini yaşamadığı için fark etmiyor."* Fiyat mekanizmasının kullanıcılar üzerindeki etkisine dikkat çeken diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi, *"Fiyatlandırma kullanıcıda caydırıcı etki oluşturuyor."* ifadeleriyle su hizmeti için belirlenen fiyatın kullanıcı üzerindeki etkisini ön plana çıkarmaktadır. Fiyatın kullanıcıların tüketimleri üzerinde caydırıcı etkide olduğunu yineleyen diğer bir ilçe su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: *"Ortaklıkla yapılan projeler olmasa su 3-5 yıla ilçeye yetmeyecek. Suyun yeterli olması için suyu fiyatlandırmak gerekli. Burada amaç para kazanmak değil, tüketim eğilimini azaltmak. Su ucuz olunca, fiyat düşük tutulunca kullanım fazla oluyor. "Hepsini kullansam ne olur diyor vatandaş" ama fiyat fazla olunca suyu kontrollü kullanmaya başlıyor."*

İl belediyesi düzeyinde yapılan görüşmelerde su yöneticisi fiyat mekanizmasının yönetim sürecindeki etkisini şöyle ifade etmektedir: *"Suyu kullanıcıya ulaştırmak için ilimizin ciddi bir elektrik maliyeti var. Tüm belediyelerin*

gündeme getirdiği gibi elektrik yekünü çok ciddi bir maliyete dönüşünce biz-yönetici açısından fiyatlar ciddi bir hal aldı." İl belediyesi düzeyinde diğer su yöneticisinin fiyat etkisine yönelik ifadeleri ise şöyledir: "Fiyat politikası su yönetiminin sürdürülebilirliğini fazlasıyla etkiliyor. Fiyat kullanıcıları yönlendirmek için caydırıcı etkisi olan en doğru politika. Ülke ölçeğinde insanlarımızı farkındalık eğitiminden ziyade ekonomik koşulları yönlendiriyor. Ama fiyat politikası siyasi otoritenin olduğu yerlerde uygulamada farklı bir yöne gidiyor."

(D) BŞB-SUKİ modelinde su yönetiminde mevcut kaynakların sürdürülebilirliği için yalnız tek bir aktörün değil tüm aktörlerin iş birliğine vurgu yapıldığı tespit edilmektedir. Bu yönüyle; BŞB-SUKİ Modelinin su yönetiminde yeni kamu işletmeciliği eleştirel bakıştan doğan ve ötesine geçmeyi hedefleyen eleştirel yaklaşımların temel varsayımlarında yer alan koordinasyon, katılım, iş birliği, teknoloji temelli yönetim süreçlerine ihtiyaç duyduğu bir tespit ortaya konulmaktadır.

Kullanıcı ve yöneticinin iş birliğine dayalı bir aktör etkisini ön plana çıkaran SUKİ su yöneticisi *"Aktör olarak yönetici ve kullanıcı faktörü birbirinden ayrı düşünülmeyecek düzeyde. Kullanıcı suya eriştiği ve kullanabildiği sürece yönetim süreçlerinde iyileşme olacaktır. İki aktör arasında süreklilik ilişkisi söz konusu."* Su yönetim sürecinde yönetici ve kullanıcı aktör etkileşimine ihtiyaç duyulduğu SUKİ diğer bir su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Bölge yağış potansiyeli fazla olan bir bölgede olsa kullanılabilir su kaynakları fazla değil. Kullanıcı kısıtlı olan kaynakların kullanımında farkındalığı olan bir aktör. Ama suyu tasarruflu kullanma eğilimi henüz kullanıcılarda gelişmiş değil. Kullanıcı benim suyum aksın, istediğim gibi kullanırım, fiyatı neyse öderim diyor. Fiyatın caydırıcı etkisi yok." İkinci aktör ise yönetici. Çünkü su kullanımında nasıl tasarruf tedbirleri uygulanmalı diye kullanıcıyı yöneticilerin bilinçlendirmesi gerekli. Ama yöneticilerin bu tasarruf tedbirlerinin uygulanması yönünde bir uygulama farkındalığı da yok."*

Suyun yönetiminde üç aktörün eş etkisinin olduğunu ifade eden su yöneticisi, her aktörün suyu yönetirken ayrı bir işlevi olduğuna dikkat çekmektedir. Su yöneticinin yaptığı sıralama ve verdiği detaylar su yönetiminin hem hizmetler boyutunda hem de aktörler boyutunda çok boyutlu düşünülmesi, bu yönde geliştirilen

strateji ve planların kapsamlı olması gerektiği su yöneticisi tarafından şöyle ifade edilmektedir: "Öncelikli aktör yoktur, tüm unsurlar etkili. Yönetici aktör olarak etkili çünkü kullanıcıları suyun kullanımı konusunda bilinçlendirmeli. Kullanıcı etkili çünkü tarımsal faaliyetler söz konusu olduğunda içme suyunu bağ bahçe sulaması için kullanarak kaynakları israf etmemeli. Bunu nasıl yapabileceğini yöneticiler belirlemeli. Özellikle kaynakların doğru kullanımı sağlayacak bir iş birliği modeli gerekli. Fiyat etkili çünkü SUKİ'ler su gelirleriyle hizmet devamlılığını sağlıyor. Su yönetiminin etkin ve verimli olması için su tahsilat ve gelirlerinin kuruma kazandırılması gerekli ki kurum sürdürülebilir şekilde su hizmetlerini sağlayabilsin. " SUKİ bir başka su yöneticisi, tüm aktörlerin su kaynaklarının yönetiminde birbirine bağımlı elementler olduğunu şöyle ifade etmektedir: "Hepsi bağımlı ilişkili. Kullanıcı önemli suyu tasarruflu kullanmalı. Yönetici önemli. Su kaynaklarını tüm kullanıcıların su ihtiyacını karşılamak için planlamalı, kayıp-kaçak su kullanımını denetleyerek cezai yaptırımları uygulamaya koymalı. Fiyat politikası önemli. Su kaynağını sürdürülebilir hale getirmek için kaynak üzerindeki baskıyı azaltmak gerekli. Bu ise katlanılan maliyetin karşılanabilir olmasıyla mümkün. SUKİ kar amacı güden, kar açıklaması yapan bir kurum değil. Fiyat politikasında tek amaç suyun sürdürülebilir olması bunu sağlamak için fiyatı minimum düzeyde tutmaya çalışıyoruz. Minimum düzeyde de olsa sudan elde edilen gelir önemli."

Suyun yönetiminde çalışmada belirlenen üç aktörün eş etkisinin olduğunu ifade eden SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "Hepsi aktör, ayırım yapılacak bir nokta değil. Suyu kullanan insan, çünkü temel ihtiyacı. Temel ihtiyacı olduğu içinde devletin bu ihtiyacı karşılaması gerekir. Su bir kamu hizmeti olarak yetkili kurum kuruluşlar, yöneticiler eliyle götürülmeli. Su hizmetinin sağlanabilmesi için finansal kaynaklara ihtiyaç var. Yatırım olmadan su talebini karşılamak mümkün olmuyor. Buda bir maliyet doğuruyor. Bu maliyete katılmak için su fiyatı belirleniyor ve sudan gelir elde ediliyor. Ama burada yöne kullanıcı aktör olarak devreye giriyor. Fiyat, kullanıcı için caydırıcı olmaz. Fiyat arttı suyu kullanmayayım demez kullanıcı. Hatta ödeme gücü olan kullanıcıları dahi kayı-kaçak su kullanımına teşvik edebilir. Ama suyun tasarruflu kullanımı için fiyat bir etki sağlayabilir. Yani hepsi su yönetiminde var."

Tüm aktörlerin su yönetiminin sürdürülebilir niteliği için etkili olduğunu ifade eden SUKİ diğer su yöneticisi, özellikle yöneticisinin aktör olma niteliğinin kullanıcı ve fiyat mekanizmasına göre önde olduğunu şöyle vurgulamaktadır: *"Üçü de aktör ama en önemlisi yönetici."* Yöneticinin su yönetim sürecinde aktör olma özelliğini su yönetiminde planlama gerekliliğine dayandırılırken; yönetsel karar bir etki faktörü olarak değerlendirilmektedir. *"Yönetsel kararlar fiyatlandırmaları, fiyat politikasını etkiliyor. Ya da bir yanlış karar su kaynağının kullanılamamasına neden oluyor. Yönetici su temin ve kullanımında aldığı kararlarla diğer aktörleri etkiliyor. Su talebi yoğunken su kaynağının olmadığı yerde suyun taşınması gerekli ki bu zor. Suyun havzada kullanımıyla ilgili plan yapılması, yönetsel kararlar alınması gerekli. Doğru planlama yapıldıysa, ilçenin havzanın kullanacağı kaynaklar ve kullanıcılarda dikkate alınarak planlama yapıldıysa optimum verimli bir su temini sağlanmış oluyor. Bu noktada alınan yanlış bir karar fiyat veya kullanıcıyla ilişkili değil. Planlama kararı hatalı olursa, istediğiniz kadar suyu fiyatlandırın yeterli su olmadığı için fiyat çözüm olmayacak. Yönetici kararlarıyla su kaynakları üzerindeki baskı azaltılabiliyor. Örneğin, abonelik süreci. Suyu abone olmadan, şebeke dışından kullananların var olduğu bölgelerde ne kadar su verilse verilsin su yetmiyor ama saat takılınca kullanılan su yeterli oluyor. Yöneticinin aktör olduğunu gösteren bir diğer durum, vatandaşın su kullanımında ülke genelinde benzer durumlarla karşılaşılmasına rağmen, yönetsel kararların etkisiyle suyun miktarında değişimin görülmesidir."*

Belirlenen alt temada yerel yönetim su yöneticilerinden elde edilen araştırma bulgularının analizinde ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

Tablo.4.29.Yerel Yönetim Modelinin Su Yönetimine Aktör Bakımından Etkisi

Aktör	Gerekçesi-Saha Bulguları
(A) Su yönetiminde aktör yöneticidir.	• Yöneticiler, su hizmeti sağlama yöntemlerine (kamu-özel) karar verici konumdadır. • Su hizmeti için tarife belirlenmesinde yetkilidir. • Kullanıcılarının su kullanım sınırlarının belirlenmesini(Su tüketim miktarı) sağlamaktadır. • Kullanıcıların su kullanım davranışlarının su tasarrufu yönünde geliştirilmesinde etkilidir. • Su kalitesinin artırılması için gerekli yatırım kararlarının alınmasını sağlamaktadır. • Su kullanım miktarı ve alanına ilişkin kısa ve uzun vadeli

	planların hazırlanması, • Suyu erişimde fırsat eşitliğinin sağlanması • Su sorunlarına müdahale süresi ve geliştirilen çözümlerin uygulanabilirliği üzerinde yetkilidir. • Su yönetiminin kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi, • Suyun işletilmesi ve dağıtılması, • Su kaynakları üzerinde etki oluşturacak (olumlu veya olumsuz) yapılaşma kararlarının alınması, • Su yönetim süreçlerinde yer alan kurumlar arasında eş güdüm ve iş birliği mekanizmalarının oluşturulması, • Suyun siyasi eylem ve söylemlere konu edilmesini önleyecek bir yönetsel kararlılık içinde olmasını sağlamak, • Teknoloji destekli su alt ve üst yapılarının oluşturulması yöneticilerin aktör konumunu etkilemektedir.
(B) Su yönetiminde aktör kullanıcıdır.	• Su kullanıcılarının su kaynaklarının tüm insanlık için ortak mal niteliği yerine bireysel faydaya odaklanması, • Mülkiyeti sınırlarında kalan su kaynaklarının kullanıcılar tarafından sonsuz ve sınırsız bir kaynak olarak bilinçsiz kullanımı, • Atık suların yeniden kullanımına yönelik uygulamaların su kullanıcıları tarafından benimsenmesi ve uygulanması, • Şebeke üzerinden takip edilemeyen suların kullanımında kullanıcı davranışının etkisi, • Fiyatına katlanılan su kullanımlarında kullanıcıların suyu korumaya yönelmesi; fiyatına katlanılmayan sularda ise suyun kontrolsüz tüketimine yönelmesi, • Su kullanıcılarının su yönetiminde alınan kararların uygulanabilmesinde iş birliği ve katılımı. • İklim değişikliğinde insan faktörünün su kaynakları üzerindeki etkisi,
(C) Su yönetiminde aktör fiyat (piyasa) mekanizmasıdır.	• Su fiyatının kullanıcının su tüketim davranışını etkilemesi, su tasarrufuna yönlendirilmesine yönelik bir caydırıcılıktır. Yerel yönetimler düzeyinde su yöneticilerinin su hizmetlerinin piyasa koşullarında şekillenmesi, özelleştirme yöntemleri kullanılarak sunulması yönünde bir söylemlerinin olmadığı tespit edilmektedir.
(D) Yalnız tek bir aktörün değil tüm aktörlerin birlikteliği (iş birliği)	• Yalnız BŞB-SUKİ modelinde kullanıcı ve yöneticiler arasında iş birliğine dayalı bir su yönetim sürecine dikkat çekilmektedir.

Kaynak: Tablo, araştırma bulguları doğrultusunda yazar tarafından oluşturulmuştur.

- Devletin sorumluluğunda bir kamu hizmeti olarak sağlanacak su hizmetleri için yönetsel kararlara olan ihtiyaç artmaktadır. Planlama, uygulama, örgütleme, denetim ve siyasi etkilere açık olması bakımından yönetim sürecini ön plana çıkaran özne yöneticidir. Bir insan hakkı olması yanı sıra ortak mal niteliği taşıyan su kaynaklarının sürdürülebilir niteliğini etkileyen aktör tanımlamasında kullanıcıları aktör olarak tanımlayan su yöneticileri; kamu tercihi teorisinde belirtilen bireysel faydaya odaklanan kullanıcıların su kullanımlarında diğer kullanıcıların su kullanımlarını azalttıklarına yönelik bilinç ve farkındalık düzeylerinin oluşturulması gerektiğini ortaya koymaktadır.
- Su yönetiminde aktör tanımlamasında fiyat mekanizmasının aktör olduğuna vurgu yapılırken tüm yerel yönetim modelleri için ön planda tutulan tek ortak payda; su tüketiminde kullanıcı davranışı üzerinde bir baskı mekanizması oluşturmak olarak tespit edilmektedir.
- Su yönetimi yerelde merkezileşmiş bir yapıda sunulan BŞB-SUKİ modelinde ön plana çıkan aktörün kullanıcı ve tüm aktörler arasında geliştirilen iş birlikleri olduğu tespit edilmektedir. Yerelde merkezi yapılarla sağlanan su hizmetlerinde kurumsal kapasite ve yönetim fonksiyonlarına yönelik stratejik planlamalar temelinde ilerliyor olmasının bu yapılarda kullanıcı boyutuyla aktör tanımlamasının yapılmasında etkisi olduğu bir kanaat olarak gelişmektedir.
- BŞB modelinde olmayan-parçalı bir yapıyla su yönetimini gerçekleştiren modelde ilçe belediyeleri düzeyinde aktör konumunda yöneticiye öncelik verildiği tespit edilmektedir. Yerelde parçalı yapılara inildiğinde: su yönetim süreçlerinde siyasi ve beşeri faktörlerin etkisiyle yönetici fonksiyonunun pasif kaldığına yönelik vurgulardan bir aktör olarak yöneticinin ön plana çıkarıldığı diğer bir kanaat olarak şekil almaktadır. Parçalı modelde belediyeler düzeyinde su yöneticilerinin aktörü yönetici olarak ifade etmesinde ön plana çıkan noktalar şunlardır: Yöneticilerinin su yönetim sürecinde planlama, karar alma ve uygulama süreçlerindeki aktif olma durumu; su yönetimine ilişkin sorunların kısa sürede çözülmesi, su

tarifelerinin belirlenmesi ve kullanıcılarında su yönetimine yönelik bilinç ve farkındalık oluşturulması noktasında ilçe belediyeleri ile BŞB-SUKİ su yöneticilerinin benzer yönde yöneticiyi aktör olarak ifade ettikleri tespit edilmektedir.

- İlçe belediyeleri özelinde yöneticinin aktör konumunu etkileyen iki temel husus ön plana çıkarılmaktadır. Bunlardan biri yöneticinin aktör olması önündeki yerel siyaset baskısı, bir diğeri ise su yönetimini gerçekleştirecek yönetimin kurumsal kapasitesi yetersizliğidir. Kurumsal kapasite anlamında gelişmiş yapılarda yönetsel kararların uygulanma yeteneğinin daha yüksek olduğu, bir hizmet temelinde uzmanlaşılın kurumsal yapılar üzerinde siyasi baskıların belediyelere oranla hafifletilebildiğine vurgu yapıldığı tespit edilmektedir.
- Yalnız BŞB-SUKİ modelinde yapılan görüşmelerde su yönetiminin sürdürülebilir niteliği için yönetici, kullanıcı ve fiyat mekanizmasının birlikte dikkate alınması gerektiğine yönelik bulgulara ulaşıldığı yerel yönetim modelinde benimsenen su yaklaşımına etkisine yönelik bir diğer tespittir. Kullanıcı ve yöneticiler arasında işbirliğine dayalı bir su yönetim sürecine dikkat çekilmektedir. Su kullanım talepleri olduğu sürece yönetsel faaliyetlerin devam edip gelişeceği, bu süreçte kullanıcı ve yöneticilerin işbirliğine dayalı bir yönetim sürecinin parçası olacakları vurgulanarak tek bir aktör ön plana çıkarılmamaktadır. İşbirliği temelinde kullanıcı ve fiyat; yönetici ve fiyat ilişkisinin birlikte etki ettiğine yönelik tespitlerde tek bir aktörün ön plana çıkarılmadan bir su yönetim sürecinin oluşturulması gerektiği ifade edilmektedir. Su yönetim sürecinde her aktörün ayrı bir işlevi olduğu, suyun sürdürülebilir niteliği için aktörler arasında geliştirilecek bir işbirliği modelinin gerekli olduğu vurgulanmaktadır. İşbirliği temelinde su yönetim sürecinin geliştirilmesine yönelik vurgular, su yönetiminde tek bir aktör etkisi yerine çoklu aktör işbirliğiyle su yönetişim sürecine yönelik bir dönüşüm görüntüsü ortaya koymaktadır.

4.4.1.2.1. Yerel Yönetim Modellerinin Su Yönetiminde Üst Kurul Yapılarına İhtiyaç Durumu

Su yönetiminden kanuni çerçevede sorumlu çok sayıda kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Her kurum kendisine kanunla verilen yetkileri kullanmakta ve su yönetiminin parçası olmaktadır. Ancak, her kurumun su yönetim süreçlerinde işleyiş farklılıkları söz konusudur. Örneğin her su kanalizasyon idaresinin su tarifi farklıdır. Aynı il sınırları içinde bulunan ilçe belediyeleri farklı tarife politikaları izleyebilmektedir. BŞB-SUKİ tarifeleri farklı olduğu gibi abone yönetmelikleri farklılık göstermektedir. Yönetimsel örgütlenme modelleri, müdürlük yapılanmaları, çalıştırdıkları asgari personel sayısı, personel niteliği, araç-gereç malzeme kullanım imkanları, su kayıp kaçak kontrolleri için kullandıkları sistemler, su yönetimi için hazırladıkları planlar (50 bin ve altındaki ilçe belediyeleri stratejik plan hazırlamamakta) özelinde farklı uygulama süreçleri söz konusudur.

BŞB-SUKİ modelinde ve parçalı modelde su yönetiminde mevcut uygulama süreçlerinde su hizmetlerinin düzenlenmesi ve denetiminin sağlanması için yeni bir aktöre, bir üst kurul yapısına ihtiyaç duyulmakta mıdır sorusu örnekleme yer alan su yöneticilerine yöneltilmiştir. Sorunun temelinde mevcut su yönetim modelinde bir aktör olarak bir üst otoriteye ihtiyaç durumunun tespit edilmesi amaçlanmıştır.

(A) Farklı yerel yönetim modellerinde, farklı birimlerin sorumluluğunda gerçekleştirilen su yönetiminin bir üst kurul düzenleme ve denetlemesine tabi tutulmasının su yönetimini olumlu yönde etkileyeceği araştırma bulgularında tespit edilmektedir.

BŞB-SUKİ modelinde su yönetiminde; fiyat politikalarının düzenlenmesi ve denetlenmesine yönelik bir üst kurul yapılanmasına ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Ülke genelinde her bir yerel idarenin kural koyma ve uygulama yetkisi yasal düzenlemelerle desteklenmektedir. Yetki tanımlaması yapılan alanlardan biri de tarife belirleme üzerinedir. Gerçekleştirilen su hizmetleri için yerel yönetimler düzeyinde belirlenen tarifeler farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmanın etkisi üzerinden su yönetim modelinde bir üst kurul yapısına vurgu yapan SUKİ su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Su yönetiminde 81 ilde 81 farklı fiyat politikası var. Bunun sebebi suyu yerel düzeyde yöneten kurumların siyasi özelliğinin olması. Tıpkı elektrik enerjide olduğu gibi EPDK mevcutsa su yönetim süreçlerinde tüm illerdeki bu*

farklılığı gidermek için su denetleme piyasası oluşturmalı. Bu konuda su yönetimlerinde sorun yaşıyor." Benzer yönde SUKİ diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Her belediye fiyatını kendisi belirliyor ama belediyeler siyasi kurumlar. Yatırımların geliştirilmesini sağlayacak ölçüde su ücretlerinde artış yapılamıyor. Bir elektrik %100 zam yapıyor ama su yerel hizmet olarak değerlendirilip bu kapsamda değerlendirilmiyor. Girdiler artmasına rağmen maliyetler fiyata yansıtılamıyor. Bir üst kurul olursa yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminin siyasi özelliği ortadan kalacaktır ve yerel düzeyde su yönetimleri üzerindeki baskıda azalacaktır."*

BŞB-SUKİ'ler düzeyinde mevcut fiyat farklılıklarının ve siyasi kaygıların uzağında bir su yönetim sürecinin sağlanabilmesi için üst kurul yapısına ihtiyaç duyulduğuna yönelik SUKİ diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Türkiye'de 30 BŞB-SUKİ var ve hepsinde su fiyatı farklı, tarife belirleme şekli farklı. Şu anda SUKİ'ler sadece BŞB meclisinde geçen fiyatı dikkate alabiliyor. Hatta TEFE-TÜFE oranında bir artış bile meclisten zor geçiriyoruz. Siyasi bir kurum olduğu için fiyat belirleme konusunda kurumsal su yönetim öncelikleri yönünde bir çalışma yapamıyoruz. Su yönetimi bu niteliğinden arındırılarak, su tarife bedelleri bir üst otorite eliyle belirlenmeli."* "Benzer yönde su fiyat tarifesinin bir üst otorite tarafından düzenlenmesine vurgu yapan ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Suyun siyasi bir araç olması yerine su yönetiminin bağımsız bir kurum eliyle yönetilmesi söz konusu olsaydı ona göre harcama kalemlerimiz daha düzgün olurdu."* Üst otorite sorusuna diğer ilçe belediyesi su yöneticisi, belediye meclisleri eliyle değil de bir üst otorite kararıyla belirlenen su fiyatının su kullanıcılara duyurulmasının fiyatlara kabullenme süreçleri açısından daha etkili olacağını şeklinde şöyle değerlendirmektedir: *"İlçe olarak hazır bir suyu kullanıyoruz. Planlama, yatırım gibi süreçlerde bir çalışmamız yok. Her yerel yönetim birimi kendi belediye meclisi aracılığıyla suya katıldığı maliyeti dikkate alarak su fiyatı belirliyor. Bunun yerine bir üst kurul suya yönelik fiyat/tarif belirlese yerel yönetim birimleri de ülke genelinde belirlenen bu tarife üzerinden su kullanıcılarına su tarifesini yansıtırsa daha etkili olur."*

Coğrafi yapının özelliklerinden doğan su maliyetlerinin tarifelere yansıtılma süreçlerindeki farklılıklar sebebiyle; su yönetiminde üst otorite ihtiyacına vurgu yapıldığı tespit edilmektedir. Bu tespite yönelik SUKİ bir su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: " İyi yönde etkisi olur. Uygulamada mevzuattan kaynaklı sıkıntılar yaşıyoruz. Uygulamada bir mevzuat var ama bu mevzuat her coğrafyaya uygun değil. Konya düz bir su yönetim alanı ve su hizmeti sağlarken ihtiyaç doğduğu elektrik az olacaktır, buda maliyetini azaltır. Ama Ordu'nun üst ilçelerine su hizmeti sağlayabilmemiz için elektrik kullanılması gerekiyor yada tankerlerle su taşımak. Buda ya elektrik ya da yakıt maliyeti oluşturuyor. Türkiye Belediyeler Birliği eliyle benzer özelliklere sahip illeri aynı havzada su yönetimi açısından bir araya getirmek üzere yapılacak bir düzenlemeyle SUKİ'ler için akış planı çizilirse; tek bir üst otorite tarafından bunun yönetim süreçlerinin daha etkili hale getirecektir." Fiyat farklılığını gidermek üzere bir üst otorite ihtiyacını SUKİ bir diğer su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "Suyun kullanıldığı iller arasında fiyat farklılıkları var. Bazı illerde suyun maliyeti daha düşük, bazı illerde daha fazla. Ordu'da coğrafi yapının etkisiyle suyu kullanıcıya götürme maliyeti daha fazla. Sebebi suyu ulaştırmak için kullanılan elektrik maliyeti. Bazı bölgeler örneğin Samsun'da dağınık yerleşim yok ve su maliyeti daha düşük. Bu farklılıklar suyun yönetim süreçlerini olumsuz etkiliyor. Bunların giderilmesi için bir üst kurul belli standartlar geliştirmeli ve fiyat politikasını düzenlemeli."

ülke genelinde su yönetim için temel standartları belirleyen yetkili bir üst kurulun faydalı olabileceğine SUKİ diğer bir su yöneticisi, "2560 sayılı Kanunu uyguluyoruz ve yetkili kurum SUKİ. Ama genel standart koyma yetkisi olan bir kurum olsa su daha kapsamlı yönetilir." şeklindeki ifadeleriyle vurgu yapmaktadır. Su yönetiminde standart düzenlemelere vurgu yapan SUKİ diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Nasıl enerji yönetimi için bir EPDK varsa SUKİ'ler için ortak düzenleme yapacak bir birim de olmalı. Her SUKİ kendi abone yönetmeliğini kendisi çıkarıyor. Oysa tek bir SUKİ abone yönetmeliği olsa ve tüm SUKİ'ler bu yönetmeliği standart süreçleri uygulamak için kullansa daha etkili olur. Bunu tek elden sağlayacak bir otorite olmalı.". Su yönetiminde SUKİ'ler bünyesinde oluşturulan tarifelerin standart bir süreçte belirlenmediğine dikkat çekilerek üst kurul yapısına

yapılan bir diğer vurgu şöyledir: "EPDK gibi bir su piyasası düzenleme kurulu gibi bir kurul mu artık adına ne denir bilmiyorum ama su yönetimi için oluşturulması önemli. Çünkü SUKİ'ler arasında tarifelerin değişken olması sorunu düzenleme ihtiyacı olan bir konu. Bir idari otorite havza temelinde bir otorite belirlenebilir. Çünkü havzalar kendi özelinde coğrafik ve topoğrafik olarak benzer özellik göstermektedir. Aynı özellikleri barındıran alanlar için su yatırımları ve hizmetleri benzer maliyette oluşacaktır. Buda fiyat belirleme ve uygulama süreçlerini benzer hale getirecektir."

Parçalı modelde ilçe belediyeleri düzeyinde su yönetiminde yerel siyaset etkisiyle sebebiyle üst kurul ihtiyacının ön plana çıkarıldığı tespit edilmektedir. İlçe belediyesi düzeyinde de su yönetiminde üst kurul vurgusu, yerel siyaset etkisiyle ilişkilendirildiği tespit edilmektedir. Bu yönde su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Evet, bir üst otorite oluşturulmalı. Çünkü belediye olarak suya ticari bakamıyorsunuz. Belediyelerin şöyle bir sıkıntısı var. Belediye siyasi bir kurum ve yönetimi seçimle geliyor. Seçilen yönetici belediye başkanlarının onu seçen vatandaşlara karşı bir vefa borcu var. Ve bu nedenle radikal karar alamıyorlar. Örneğin kullanıcı kaçak su kullanıyor. Biz su yöneticileri tespit ediyoruz ama yaptırımı uygulamakta zorlanıyoruz. Uygulasak vatandaşlarla biz karşı karşıya kalıyoruz. Çünkü ilçelerde yerel siyaset etkisi daha ağır. Bu durum İstanbul, Ankara ve İzmir gibi metropollerde bir sıkıntı değil." Su yönetimi üzerindeki siyasi etkinin oluşturulacak üst otorite ile arındırılması ihtiyacını vurgulayan diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: "Bazı süreçlerde şöyle diyorum; keşke su yönetimi olarak bir belediye değil de kaymakamlığa bağlı olsaydık. Neden bir beklenti olmazdı. Ama su belediye kontrolünde olunca vatandaş kaçak suyu kesilirken yarın seçim olacak diyor. Bu siyasi olarak su yönetim sürecini etkiliyor. Ama bağımsız bir üst kurul olsa; seçim, parti gibi siyasi bir etkiden bağımsız olsak kimseyi dinlemezsin. Sadece su kaynaklarını ve kullanımının uzun vadeli olmasını düşünürsün." Su yönetiminin yerel yönetimler düzeyinde siyasi baskı altında kaldığına dikkat çekerek kural koyma ve denetleme yetkisi olan üst bir otoritenin yerel yönetimlerden ayrı şekilde yapılanmasının faydalı olacağına vurgu yapan diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: "Kesinlikle su daha verimli

yönetilebilir bir kaynak haline gelir. Çünkü yerel yönetimler seçimle geliyor ve üzerinde siyasi baskılar çok oluyor. Bu baskı altındaki kurumlar yerine dışardan kural koyan bir kurum olsa rahat bir yönetim süreci işlerdi. Mevcut durumda da belediye olarak yasal düzenlemeleri dikkate alarak ilerliyoruz. Ama dışarıdan bir kurum olsaydı yaptırımlar daha etkili uygulanabilirdi."

Su yönetim süreçlerinde özellikle az nüfuslu ilçe belediyeleri düzeyinde siyasi kaygıların etkisiyle yaptırımların uygulanmasında yaşanan sorunların bir üst kurul oluşturularak giderilebileceğine ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Yerel yönetim birimlerinde karar alma ve uygulama sıkıntılı olduğu için kurumsal bir üst kurul olursa konulan kuralları herkes bilir ve herkes uyar. Ufak yerlerde yaptırım uygulamak, ceza uygulamakta zorlanıyoruz. Çünkü ilçede nüfus az, herkes akraba ya da arkadaş. Bir cezai müeyyide uygulasan uygulayamıyorsun. Yönetimlerde-başkanlarda da seçim kaygısı, oy kaybetme kaygısı var. Onun için yaptırımları yeteri kadar uygulayamıyoruz. Mevcut yasalar su yönetimi için yeterli ancak uygulanamıyor. Yasanın uygulanması önemli ama biz-ilçe belediyesi olarak uygulamada sıkıntı yaşıyoruz. "Su yönetim süreçlerinin kontrol edilmesine yönelik bir denetim mekanizması olarak üst kurul yapısına ihtiyaç duyulduğunu vurgulayan diğer bir belediye su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "Su fiyatlarından kanalizasyon hizmetlerine kadar tüm hizmetlerin sağlanması için yönetmelikler var. Su yönetim sürecinde nelerin yapılması gerektiğini bildiren yasal düzenlemeler var. Ama bir düzenleme kurulu eliyle yapılanları kontrol etme süreci yok. Olması yönetim süreçlerinin etkinliğini arttırmak için faydalı olur."* Su yönetim sürecinde sağlanan hizmetlerin etkin denetime tabi tutulabilmesi için bir üst otorite vurgusu yapan ilçe belediyesi su yöneticisi, BŞB-SUKİ modeliyle örneklendirme yaparak denetim süreçlerinin ilçe belediyelerinde yeterli düzeyde olmasını sağlamak için üst otorite ihtiyacına şu ifadeleriyle değinmektedir: *Ordu BŞB-SUKİ modeline geçti ve su yönetimi ön plana çıktı. Çünkü her işin bir birim ve bu birimde uzman personel takip ediyor ve bir planlama çerçevesinde işler yapılıyor ve denetleniyor. Günümüzde ilçe belediyeleri düzeyinde en temel sorunlardan biri yapılan suya yönelik hizmetlerin etkin denetlenmemesi. Çözüm için bir denetim birimi olabilir, üst otorite."* SUKİ su yöneticisinin üst kurul denetim fonksiyonuna yönelik ihtiyaç bildirimi ise şöyledir:

*"Fiyatları, bu düzenlemeleri uygulamaya geçiren yerel yönetim birimleri belirliyor. Coğrafi durum, elektrik giderleri, işletme giderleri her su yönetimi için farklı. Bunların kararını uygulamayı yapan yerel yönetim birimi yerine başka bir kurulun vermesi uygun olmaz. Ama denetimini yapabilir. Yerel düzeyde yerel yönetimlerin fiyat konusunda aldığı kararlar **belediye meclisi eliyle denetleniyor. Ama siyasi niteliği de olan bir belediye meclisine göre bir üst kurul daha sürdürülebilir.**"*

Su yönetiminde yerel yönetim birimlerinin üst kurul ihtiyacına vurgu yaptıkları diğer bir konu, yerel yönetimler düzeyinde su yönetim süreçlerinin standartlaştırılmasıdır. İlçe belediyesi su yöneticisinin bu yöndeki ifadeleri şöyledir: *"Su hizmetlerini ilçe belediyeleri tarafından verilsin. Üst kurul olsun ve yıllık raporlarla ilçeler faaliyetlerini bu üst kurullara bildirsin. Ama bu süreçte siyasi olmayan, objektif bir bakış gerekli. Yapılan denetimlerde siyasi bir bakış olmadan objektif denetim kriterleri dikkate alınmalı. "*

Su yönetiminde standartlaştırılmış süreçlere olan ihtiyacı su kalitesi sağlamaya yönelik süreçlerin SUKİ'ler ve ilçe belediyeleri arasındaki farklılık üzerinden açıklayan ilçe belediyesi su yöneticisinin bu sorunun bir üst otorite eliyle çözüme kavuşturulabileceğini yönelik ifadeleri şöyledir: *"Bugün BŞB-SUKİ su yönetimi de her türlü organizasyonla suyun sağlık boyutuna da bakabiliyor. Bunun için uzman personeli mevcut. Bulanıklıktan suyun kloruna kadar tüm kontroller gerekirse günlük yapılıyor ve uygulama ona göre gerçekleştiriliyor. İlçe belediyemizse ilçe sağlık müdürlüğü aylık numuneler üzerinden kontroller yapıyor. Bunların sonucuna göre hareket ediyoruz. Bu durumda suyun sağlık boyutu ikinci planda kalan bir görüntüde. Bir üst otorite oluşturulduğunda düzenleme yetkisi olan alanlardan biri de su kalitesi olarak belirlenebilir ve standart süreçler sağlanabilir."*

Üst otorite yapılanmasının su yönetim süreçlerinde kullanılan ve yönetimlere yetki veren yasal düzenlemeler özelinde oluşturulmasının gerekliliğine SUKİ su yöneticisi *"Doğalgaz ve elektrik insanların günlük kullanımında olan temel ihtiyaç alanları. Bunlara ilişkin bir üst düzenleme kurulu varsa ve aktifse su içinde olmalı. Ama bu maliyet ve fiyat belirleme düzeyinde bir üst kurul olmamalı. Su yönetiminde uygulama süreçlerinin standart süreçlere evrilmesi, tek elden bir su yönetimi düzenlemesi yapılması açısından bir üst kurul oluşturulabilir. Ama yeni oluşturmaya*

ihtiyaç yok SYGM var." şeklindeki ifadeleriyle dikkat çekerek, uygulamada SYGM mevcudiyetine bir üst kurul yapısı olarak değinmektedir. Uygulamada su fiyatları konusunda sistemli bir ilerleme olmadığına dikkat çekilerek; fiyatlar konusunda su kullanıcısı vatandaşlardan gelen tepkilerin giderilmesini sağlama gerekliliği su yöneticisi şöyle vurgulamaktadır: *"İnsanlar elektrik parasını ödüyor ve ödenmediğinde kesileceğini biliyor. Doğalgaz da aynı şekilde. Ama suyu kesemiyorsunuz. Bu uygulamaya kalkınca hemen vatandaş bir yerlere ulaşmaya çalışıyor. Bunun bir sistemi olmalı ve vatandaşında bu sistem konusunda bir bilinçsel kabulü olmalı. Su faturasını ödemediğinde suyum kesilir durumunu düşünmesi gerekli."* Su yönetimi için oluşturulacak bir üst otoritenin su yönetimlerinde standart bir planlı ilerleme süreci ortaya çıkarabileceğini ön plana çıkaran diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Toplu halde il bazında bir kanaldan yönetim oluşturulsa BŞB-SUKİ Modeli gibi su problemlerine yönelik çözümler geliştirilebiliyor. Biz günlük-anlık sorunlara anlık çözümler geliştirerek suyu yönetiyoruz. Uzun vadeli planlar yapamıyoruz. 30-50 yıllık problemlere çözüm sağlayamıyoruz. Bir planlama yapma zorunluluğumuzda bulunmuyor. Bir üst otorite bu sorunu çözebilir"* ifadeleriyle düşüncesini açıklamaktadır.

Su yönetiminde koordinasyona, yatırımların sürdürülebilirliğine ve yetki çakışmaları sebebiyle ortaya çıkan verimsizliklerin giderilmesine katkı sağlayacak bir üst otoritenin varlığına ihtiyaç duyulduğunu tespit edilmektedir. Tespite yönelik İlçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Evet, üst otorite olmalı. Öncelikle su hizmeti verilen kurumlar arasında koordinasyon olur. Daha mantıklı yatırımlar olur. Bu mevcut durumda ortaya çıkan görev zahiyatını ortadan kaldırır."* İlçe belediyelerinde alanında uzman personel eksikliği sebebiyle hazırlanan projelerin bir uzman personel tarafından denetlenebilmesinin üst otorite oluşumuyla mümkün olabileceğine şöyle vurgulanmaktadır: *"Ben fen işleri müdürüyüm, Ama uzmanlığım veteriner hekimlik üzerine. Zamanı geliyor, su hizmetleri konusunda uzmanlık gerektiren bir konuda karar almam gerekiyor. Bu kararları alanında uzman kişilerin teknik elemanların incelemesi gerekiyor. İlçe belediyelerinin hazırladığı büyük projelerin bir üst kurul değerlendirmesi gerekli. Biz ekonomik boyutu için İller Bankası ile görüşme yapıyoruz ama teknik boyut için bir kurul incelemesinden*

geçirilmesi projelerin gelecek dönemlerde devam ettirilebilmesi için gerekli. Teknik kapasitesi olan bir üst kurul ülkenin yerel ve ulusal su kaynaklarına bütüncül bir planlamayla görebilir. Malzeme alımlarından bütçeye kadar sistemi görebilmesi gerekir. Uzman personel olması gerekir. Kalifiye olmayan elemanlar var birimlerimizde. Bu denetim eksiliğinin bir örneği. Bir üst kurul oluşturulsa; bu sorun çözülür. Adama göre iş değil de işe göre uzman eleman almak mümkün olur. Siyasi kurumlarda bu tür sorunlarla karşılaşılıyor. Herkes bildiği ve uzman olduğu işi yapmalı. Ama uygulamada alanı ve sahayı hiç bilmeyen personeller işe alınıyor ve işte yetişir deniyor. Ama su böyle bir alan değil. Uzmanlık, tecrübe birikimi gereken bir alan." Benzer yönde diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: "Planlama yapabilmek için teknik bilgi ve uzmanlığı olan personellerin olması gerekir. Bütçe ve araç gereç olması gerekir. Yer altı elektrik gibi değil. Elektrik havadan gidiyor sorununu görebiliyorsun. Ama su öyle değil. Yer altında gidiyor ve arızayı aramak gerekiyor. Buda bir teknik tecrübe gerekiyor. Bu alanda çalışanların tecrübeli olması gerekiyor. Bu durumda ilçe belediyeleri geride kalıyor. Mevcut durumda küçük çaplı sorunları çözme yönünde ilçe belediyeleri olarak ilerleyebiliyoruz. Günümüzde birlik kısa vadeli çözümlerle sürdürülebilir bir su yönetimi sağlamak mümkün olmayacaktır. Çözümlerimizin kalıcı olması için teknik kapasite yeterliliğini sağlayacak standartlaştırılmış süreçlere ihtiyaç var. Bunun içinde bir üst otorite oluşturulmalı."

DSİ-Bölge Müdürlüğü düzeyinde yapılan görüşmelerde bir üst otorite ihtiyacının ülke düzeyinde ortaya çıkacak uygulamaların bütünlüğünü sağlamak için gerekli ve faydalı görüldüğüne ilişkin olduğu ifade edilmektedir. "Su yönetiminde temel planları yapan bir üst kurul oluşturulması daha verimli. Birimler bünyesinde tamamlanan farklı su yönetim süreçlerinin ülkenin su yönetim politikasına uygunluğunu kontrol edebilmek için bir üst otoritenin olması faydalı." Su yönetimi için bir üst otorite düzeyinde alınan kararların daha etkili sonuçlar için gerekli olduğuna değinen DSİ su yöneticisi "her kurum kendi aldığı kararlara göre değil de; yerel yönetimler bile olsa bir üst kurul olsa su yönetimi anlamında daha iyi olur." şeklinde ifade etmektedir. Üst kurul yapısının temel etki alanının su yönetim sürecine ilişkin temel standartları belirlemek olması gerektiğini, her su yönetimi için farklı bir maliyet ve fiyatlandırma dengesinin olması sebebiyle fiyat belirleme

yetkisinin olmamasına vurgu yapılmaktadır. "Bu üst kurul su yönetim sürecinde su hizmeti standartları koymaya yönelik olmalı. Çünkü fiyat-maliyet her bölgede değişebiliyor. Herkesin fiyatlandırma maliyeti değişiyor. bizim bölgemizde coğrafi koşullar sebebiyle bir proje geliştirmek istediğimizde fiyat maliyeti çok yüksek olabiliyor. Kurum olarak bir proje yaptığımızda bunu ilgili belediyeden belli bir kritere göre kamu adına tahsis ediyoruz . Tahsis sağlanan kurumun kullanıma başladıktan sonra 30 yıla yayılan bir süreçte bir geri ödeme yapması gerekiyor. Kamu kurumu da olsak kamu adına da yapsak kullanıcı olan belediyeden yapılan yatırımın maliyetini içme suyu süreçleri için geri talep ediyoruz. Bu ödemeyi yapacak belediyenin de birim su maliyetini örn. 5 tl denk geliyorsa başka bir belediye için bu 2 tl olabilir. Ortak bir fiyat olmaz. Her yöre kendi koşullarına göre fiyatını belirlemeli. Üst kurul daha çok standartları ortaya koyma sorumluluğunda olmalı. Fiyat konusunda bir yetkisi de olabilir ama yöresel farklılıkları dikkate alarak bir yol izlemesi gerekir."

(B) Farklı yerel yönetim modellerinde, farklı birimlerin sorumluluğunda gerçekleştirilen su yönetiminin daha merkezi yapıların düzenleme ve denetleme faaliyetlerine tabi tutulmasının su yönetiminin sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyeceğine yönelik araştırma bulgularına da ulaşılmıştır.

Su taleplerinin evrensel su sorunlarının yerel olduğuna dikkat çekilerek su yönetiminde ulusal ölçekte oluşturulacak bir üst kurulun yerel yönetimler düzeyinde karşılaşılabilecek sorunların çözümü noktasında işlevsiz kalacağı su yöneticisi tarafından şöyle ifade edilmektedir: "Üst kurulun bölgesel olarak oluşturulması faydalı olabilir. Ama ulusal bir üst kurul olursa değişen ve farklılaşan yerel sorunların yerinde tespit edilmesi için faydalı olmayacaktır." Su yönetim sürecinde üst kurulun yerel yönetim organlarının yetkileri alınarak oluşturulacak bir üst kurul olmaması gerektiğine ise şöyle dikkat çekilmektedir: "Üst kurul oluşturulurken yereldeki yetkileri alınmayacak. İçme suyu yetkilisi teminle ilgili görevli kuruluş içme suyu hakkını almalı. Fakat bunu yaparken bir üst akıl olmalı. Örneğin; proje hazırlarken ordu için su kullanımına 500 lt denilebilir. Gerçekçi planlama önemli. Bunu belirleme yetkisi yerelde olmalı, uygulama sonuçları dikkate alarak planlama yapabilme kapasitesi olan bir yerel yönetim birimi suyu yönetmeli. Kişi başına su

kullanım miktarı belirlendikten sonra planlanan süreçlerin takibi bir üst otoritede olmalı. Çünkü su sorunları ve su hakkının kullanımı yerel."

Su temin edilen coğrafi yapı farklılıkları sebebiyle tek bir üst kurulun tarife belirleme yetkisini kullanmasının elverişli olmayacağı vurgulanmaktadır. Bu yönde SÜKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *Her ilin her bölgenin su kaynağı, su kaynağını edinme şekli farklı. Yayladan cazibeyle su temin eden yönetimler var, kuyudan terfi ile elektrik kullanarak su basan var. Aynı kottan su temin eden var. A ilinde cazibe ile maliyeti düşük bir su temin edilebilirken B ilinde elektrik maliyeti yüksek tarifeli su alınabiliyor. Tarife ve maliyet açısından Türkiye genelinde eşdeğer uygulamalar tek bir kurul tarafından yapılamayabilir."* Coğrafi yapıların farklılığı, illerde kırsal ve kentsel alan özelliği gösteren bölgelerin özellikleri sebebiyle; fiyat belirleme yetkisinin tek bir üst otoritede olmasının uygulanabilir görülmediği su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Bir üst kurul su fiyatlarının alt ve üst limitlerini ülke genelinde belirleyebilir. Ama fiyat belirleme süreçlerinde yerel dinamikler, belirlene kriterler üzerinden dikkate alınmalı. İlçe düşünün, üst kottan tüm ilçeye gelen cazibeli su olsun. Bir de Orduyu düşünün. Üst kotlardaki dağınık yerleşimdeki evlere su götürülmek zorunda. Baraj var ama her ilçeyi buradan beslemek yeterli olmuyor. Mevcut suları toplayarak kullanıma vermek gerekiyor. Bu durumda yerel düzeyde kullanım ve ihtiyaca göre su fiyatı belirlemek gerekiyor."* Bir üst otoritenin yerel farklılıklar temelinde etkili ve işlevsel bir yönetim süreci gerçekleştiremeyeceğine dikkat çeken diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Suyla ilgili bağımsız bir idari otorite oluşturulursa, yerelde farklılaşan uygulamalar giderilirse su daha sürdürülebilir bir kaynak haline bence gelemez. Çünkü yerel yönetimin yani suyu yerelde yönetenlerin su fiyatını belirlemesi daha uygun. Suyu yönetirken her ilçenin, her ilin farklı maliyetleri oluşuyor. Karadeniz Bölgesinde coğrafi yapı zorlu. Dağlık alanlarda yaşayan vatandaşlara suyu ulaştırmak, buralara su borusu döşemek maliyeti arttırıyor. Buda su fiyatını arttırıyor. Yerleşimler dağınık olduğu için altyapı götürmek zor. Bir İç Anadolu Bölgesi gibi değil. Bölgelerin coğrafi yapıları farklı, yerel düzeyde suyla ilgili çıkan sorunlar farklı olduğu için bağımsız bir otoritenin fiyat belirleme konusunda daha etkili olacağını düşünmüyorum."*

Su yönetim sürecinde yeni bir üst kurul oluşturmak yerine mevcut merkezi yönetim yapılarının işlevselleştirildiğine dikkat çekilmektedir. Bu yönde ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "Su yönetim sürecinde üst otorite olarak bakanlık daha aktif olmalı. Suyu yönetmek için DSI'miz de var. Su yönetimi için DSI'ye bir kanun veya yönetmelikle verilecek yetkiyle DSI tek elden suyu yönetebilir. Ayı bir otorite oluşturulmasının gerekli olduğunu düşünmüyorum." SYGM'nin bir üst kurul olduğuna yönelik SUKİ su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "SYGM bir üst kurul olması için oluşturuldu ve çalışmalar yapıyor. DSI ve SUKİ gibi kurumlarla ortak payda oluşturmak için çalışıyor. Ortak karar alınmasına yönelik bir üst yapı oluşturulduğunda su yönetiminden sorumlu her birim için bir temsilci olmalı. Böyle bir yapının kurulması ve su yöneticilerine ulaşarak mevcut sorunların dinlenmesi ve çözüme kavuşturulması Türkiye koşullarında zaman alacak bir süreç. Mevcut olan kullanılmalı" İl belediyesi su yöneticisi, suyu yerel yönetimler düzeyinde yöneten kurumların tabi oldukları kuralların, görev tanımlarının yeterliliği ön plana çıkarmakta, bir üst otorite yapısına ihtiyaç duyulmadığını şöyle ifade etmektedir: "Kurumlar kurlsız yönetilemez. Kurumları kamu hizmeti sağlarken kuralları hizmet sağlayanların görev tanımları vardır. Ama sıkıştığımız noktada işin içinde çıkılamadığında bir çözüm ihtiyacı olduğunda hem plan ve teknik konuda yardım alırız. Bu yardımı bize sağlayan uygulama sürecinde İller Bankası ve DSI. Özellikle mali ve teknik destek anlamında İller Bankası il belediyesi olarak çok sık başvurduğumuz bir kurum. Bir üst otoriteye ihtiyaç şu anda yok."

Su yönetim süreçlerinde bir üst kurul yapılanmasının elverişli olmadığını ifade edilmekte; gerekçe olarak yasal çerçevede, yetki verilmiş kurumlar eliyle ilerleyen bir su yönetim süreci bulunduğuna değinilmektedir. Bu yönde su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "Üst kurulun uygun olacağını düşünmüyorum. Mevcut durumda suyun yönetim sistemini denetleyen bir sistem var. Çünkü SUKİ için su tahsislerini DSI yapıyor. Sürecin nasıl işlemesi gerektiğini düzenleyen yönetmelikler var. Sadece uygulamayı yerel yönetimler yapıyor." Benzer yönde bir tespiti ilçe belediyesi su yöneticisi "İlçe belediyeleri kendi kuruluş kanunlarından aldıkları yetkiyle, belirledikleri kurallara göre suyu yönetebilir. Ayı bir üst otorite oluşturulması işlevsel değildir." şeklindeki ifadeleriyle vurgulamaktadır. Ayrıca su

yönetim sürecinde yerel yönetimler tarafından kullanılmak istenen ve bu sebeple tahsis talebinde bulunulan su kaynakları için tahsis yetkisinin DSİ'de, bir merkezi yönetim biriminde olduğuna dikkat çekilerek otorite ihtiyacı duyulmadığına şöyle ifade edilmektedir: "*Mevzuat gereği il sınırları içinde yer alan tüm su kaynakları BŞS-SUKİ kontrolünde. Ama bir yere su götürmek gerektiğinde DSİ'den suyun kullanım alanı ve kullanıcı sayısı hakkında tahsis alıyoruz. DSİ havza içindeki diğer canlıların su ihtiyacı ve HES'leri dikkate alarak derelerdeki su seviyelerine göre uygunsa olur veriyor ve tahsis yapılıyor. İçme suyu ihtiyacı bu süreçte öncelikli.*"

Bir üst otorite ile yerel yönetimler düzeyinde su yönetimi için standartlar geliştirilmesinin mümkün olmayacağı vurgulanmaktadır. "*tüm BŞB'lerinin su yönetimi için standart bir süreç izleme şansı yok. Su yönetiminde kademelendirme, tarife belirleme, insani su kullanımı standartları gibi genel şartları belirleyen bir kurum olabilir. Ama kurumlarda ve bölgelerde su hizmetlerinin sağlanmasında ihtiyaçlar çok değişken. Üst kurul bu yerel farklılığı dikkate alarak bir düzen sağlarsa verimli sonuç alınabilir ama aksi halde çözüm olmaz.*" Ayrıca bir örneklendirme ile il ölçeğinde yer alan ilçelerde dahi su sorun ve çözüm mekanizmalarının değişken olduğuna, üst kurul yapısının tüm iller için aynı sonuca ulaşılmaktan uzak olacağına vurgu yapmaktadır. "*İstanbul'da su kuyulardan elde ediliyor. Ordu'da 3 ilçe Altınordu, Ünye ve Perşembe yüzeysel su-göletlerden su alırken; Fatsa kuyulardan su alıyor. Su yönetim süreçlerinde ilçelerde karşılaşılan sorunlar ve çözümler aynı değil. Örneğin kuyuların olduğu yerde pompa maliyeti ile karşılaşıyoruz. Bu sebeple kayıp ve kaçığa maliyeti azaltmak için önem veriyoruz. Diğer su kullanımında ise arıtmaya kadar olan kısım önemli değil ama arıtmadan çıktıktan sonraki kısım önemli. Bu noktada ürettiğimiz suyu satmak, sattığımızdan aldığımız finansmanla hizmetimizi devam ettirelim şeklinde bir yönetim planıyla ilerliyoruz. Suyun sürdürülebilir mantığı tıpkı bir fabrika mantığı gibi. Ürün girişi-satışı ve satıştan elde edilen gelirle yeni ürün girişi ve iyileştirme. Ama bu süreç mevcut koşullarda, şu anda mümkün değil.*"

İl özel idaresi su yöneticisi, su yönetiminde merkezi yönetim düzeyinde bir yetkili otorite bulunması gerektiğini şöyle ifade etmektedir: "*Su yönetimi için merkezi yönetim karar merci olarak devrede olmalı. İl özel idaresi bir karar alır, ilçe*

belediyeleri ayrı bir karar alır. Yada Giresun il belediyesi, Ordu ve Trabzon BŞB su yöneticileri farklı karar alabilir. Bu yönetim anlamında zorlayıcı olur. Ulusal bazda tek bir merkezde alınan kararın yerele aktarılması ve yerelde uygulamaya geçirilmesi sürdürülebilir. Çünkü ülkemizde tek merkezden alınan kararlar daha etkili uygulanabiliyor."Yerele özgü koşulların farklılaşması sebebiyle merkezi düzeyde alınacak bir kararın uygulanabilirliğinin sorgulanabilir bir durum olduğuna dikkat çekilerek, aynı ilin içerisinde ilçeler özelinde farklılaşan su kullanım ve yönetim süreçlerinin varlığına "Her bölgenin özelliği, yerel koşulu farklıyken merkezi bir otorite karar alırsa nasıl uygulanabilir diye de düşünmek gerekir. Ana çerçeveyi belirleyecek merkezi yönetim yerel yönetimler bu çerçeveye göre uygulama yapacak. Yani uygulamada kademeli tarife yerel yönetime bırakılmalı, su fiyatı belirleme yerele bırakılmalı.Örneğin Giresun ilinde iç Anadolu benzeri 3 ilçe var. Alucra, Çamoluk ve Şebinkarahisar. Bu ilçeler iç Anadolu ikliminde ve su kullanım profilinde. Ama sahilde iklim ve su kullanım miktarı farklı. Yani iki farklı ilin birleşimi gibi, farklı sistem uygulaması var. Su saati bağlanmasa bile suyun çokluğundan su yetebiliyor ama kırsal ilçelerde su saatinin takılıp kontrollü kullanımı sağlanmalı ki su yeterli olsun."şeklindeki ifadelerle vurgu yapılmaktadır.

Su yönetiminin yerel düzeyde farklılaşan özellikte olduğuna dikkat çekilerek, merkezi düzeyde oluşturulacak bir üst otorite veya merkezi düzeyde yapılacak bir düzenleme ile su yönetiminde sürdürülebilir sonuçlara ulaşılamayacağına dikkat çeken ilçe belediyesi su yöneticisi, su havzaları özelinde farklılaşan su sorun ve çözüm süreçlerine uygun yerele özgü yasal düzenlemeler ve yönetim modellerinin oluşturulmasına "Karadeniz'de fazla su varken bu iç Anadolu daha az. Ankara'dan merkezi yönetim düzeyinde çıkacak yönetsel kararlar yerelde değişken olan su sorunlarını çözmek için işlevsel olmayabilir. Su sorunlarının yerel düzeyde hissedilme durumları dikkate alınarak merkezden alınan kararların yerelde uygulanma süreçlerini yansıtan, bölgelere özgü yönetmeliklerin hazırlanması gerekli. Su yönetimi valiliğe bağlı olur ya da yerel yönetimlere bağlı olur. İlçelerin her bölgenin koşulları dikkate alınarak bir yönetmelik hazırlaması gerekir. Su dağıtım, uygulamalar ve kullanım yönetmeliği gibi. Her havzada bir su yönetimi o havzanın koşullarına göre planlanmalı. Ama her havza farklı. Karadeniz'de yer altı

sularını kullanılamıyor. Ama iç Anadolu yer altı suları ile besleniyor. Buda yer altında obrukların ortaya çıkmasına neden oluyor. Bölgelerin suyu kullanma şekilleri, su talepleri, su sorunları farklı. Bu farklılık gösteriyor ki bölge ölçeğinde su yönetim modelleri de farklı olmalı." şeklindeki ifadeleriyle vurgulamaktadır.

Yerel düzeyde su sorunlarının farklılaşması vurgusuyla yerel yönetimler düzeyinde düzenleme fonksiyonu olan yapıların oluşturulabileceğine vurgu yapıldığı araştırma bulgularında tespit edilmektedir. Su yönetiminde yerel bir bakış açısının gerekliliğine dikkat çeken bir diğer SUKİ su yöneticisi, SUKİ'lerin kendi aralarında oluşturacakları bir yapılanmanın yerel ve merkezi yönetim niteliklerini aynı anda taşıyabileceği paylaşılmaktadır. *"Merkezi yönetim düzeyinde geliştirilen tek tip üst yönetim modelinin Türkiye'nin farklı yerlerinde farklı sonuçlar doğuracağını düşünüyorum. Su yönetiminde bir üst kurul yapısı oluşturulabilir. Ama bu merkezi yönetim düzeyinde tek bir kurul değil, yerel yönetimler düzeyinde SUKİ Genel Müdürlerinden oluşan bir kurul yapılanması şeklinde olmalıdır."* Benzer yönde bir diğer SUKİ su yöneticisi, su yönetim süreçlerinde bir üst kurul yapılanmasına ihtiyaç duyulduğunu, bunun merkezi yönetim düzeyinde ulusal kararlar alan bir otorite niteliğinde değil, bölgesel düzeyde, su coğrafyalarının benzeşmesinden meydana gelen bir üst yönetim olması gerektiğine işaret edilmektedir. *"Bir üst otoriteye su yönetimi için ihtiyaç var. Ama bölgesel kararlar alabilecek bir üst yönetime ihtiyaç var. Türkiye geneline göre karar alındığında bu kararlar bölge ölçeğiyle uyumlu olmuyor."*

Belirlenen alt temada yerel yönetim su yöneticilerinden elde edilen araştırma bulgularının analizinde ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

Tablo 4.30. Su Yöneticilerine Göre Su Yönetim Modelinde Bir Üst Kurul Yapısına İhtiyaç Vardır/Yoktur.

Su yönetim modelinde bir üst kurul yapısına ihtiyaç vardır.
• Yerel yönetimlerin siyasi niteliği sebebiyle ülke genelinde farklılaşan su fiyat politikası, • Su hizmetlerinin maliyetine ortak olmayan kullanıcılara uygulanacak yaptırımların siyasi kaygılardan arındırılması, • Su fiyatlarının düzenlenmesi ve denetlenmesine olan ihtiyacın karşılanması, • Su yönetiminden sorumlu çok sayıda yönetim yapısı olması sebebiyle düzenleyici fonksiyonu olan bir üst kurula ihtiyaç duyulması, • Su yönetimi süreçlerine yönelik kurumsal standartların (aboneleşme süreçlerini

düzenleyen yönetmelikler gibi) belirlenmesi, • Su havzasını dikkate alan, bölgesel ölçekte kararlar alma yetkisi olan bir yönetim yapısına duyulan ihtiyaç, • Yerel yönetimlerin su yönetimine yönelik planlamalarını, yatırım projelerini, proje çıktılarını takip edecek bir üst otorite ihtiyacı, • Yerel yönetimler düzeyinde su yönetimine yönelik yasal düzenlemelerin uygulanmasından doğan farklılıkların giderilmesi, • Su yönetiminden sorumlu ilçe belediyelerinin su yönetiminde gelecek planlaması ihtiyacını karşılamak için bir üst otoriteye ihtiyaç duyması, • Yerel yönetimler düzeyinde sağlanan su hizmetleri ve yatırımlar hakkında yıllık faaliyet-ilerleme raporlarının hazırlanması, süreçlerin izlenmesi ve iyileştirilmesini sağlayacak bir üst kurul yapısı, • Uzun vadeli planlama ile sağlanan kalıcı çözümler için bir üst otorite ihtiyacı • Su yönetiminden sorumlu birimler arasında koordinasyonu sağlayacak, yatırımlar arasında entegrasyon sağlayarak görev çakışmalarından kaynaklanan kayıpları önlemek için bir üst kurul ihtiyacı, • Yerel yönetimler düzeyinde hazırlanan su yönetimine yönelik projelerin hazırlanması, çıktılarının izlenmesine yönelik faaliyetler için bir üst kurul ihtiyacı, • Teknik bilgi gerektiren hizmetlerin sağlanmasında tek merkezden koordinasyon için üst otorite ihtiyacı, • Yerel yönetimler düzeyinde su kalitesinde standart sağlanması için bir üst otoritenin oluşturulması,
Su yönetim modelinde bir üst kurul yapısına ihtiyaç yoktur. • Yerelde su sorunlarının homojen olamaması, • Su kaynaklarına erişimde coğrafi yapı sebebiyle farklılıkların olması, • Su hizmetinden doğan maliyetlerin bölgeler ölçeğinde farklılaşması, • SYGM yapısı üst kurul ihtiyacını karşıladığı için fiyat ve tarife belirleme konusunda yeni bir üst kurula ihtiyaç duyulmaması, • Su fiyatının yerel dinamikler dikkate alınarak yerel yönetimler tarafından belirlenmesi gerekliliği, • Yerel yönetimlere su tahsis yetkisinin bir merkezi yönetim birimi olan DSİ sorumluluğunda olması, • Mevcut yasal düzenlemelerin etkili ve yeterli olması,

Kaynak: Tablo, alan araştırmasında yer alan su yöneticilerinin görüşme bulgularından faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

- Bir kamu hizmeti olarak yerel yönetim düzeyinde su yönetim modelinde bir üst kurul yapısına ihtiyaç duyulduğu BŞB-SUKİ ve ilçe belediyesi özelinde ön plana çıkarıldığı tespit edilmektedir. Her iki yerel yönetim biriminin bu öncelikli vurgusunun ortak nedeninin; yerel yönetimlerin siyasi niteliğinin su yönetimine etkisi olarak belirginleşmektedir. Özellikle su tarifelerinin belediye meclisleri eliyle belirlenmesi, bu süreçte yerel yöneticilerin yerel siyaset önceliklerini ön planda tuttuklarına yönelik bulgulara ulaşılmaktadır.
- Yerel yönetimler düzeyinde aynı coğrafi bölgede yer almasına rağmen su tarifeleri arasından farklılıkların söz konusu olduğu, bu farklılıkların giderilmesi

ve sosyal eşitlik sağlanabilmesi için su fiyatlarının düzenlenmesi ve denetlenmesi sağlayacak bir üst kurul yapısına ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir.

- Yerel yönetimler düzeyinde çok sayıda yönetim birimi ve bunlara ilişkin düzenlemelerin farklılaşması gerekçesiyle; su yönetim sürecinde bütüncül planlama ve ortak eylem verimliliğini sağlayacak standartların bir üst kurul tarafından düzenlenmesine ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Bu vurgunun yerel yönetimler mevzuatında karşılığı bulunan yerel yönetim birlikleri özelinde düşünülmesi yönünde bir araştırmacı kanaati ön plana çıkmaktadır.
- Yerel yönetimler düzeyinde su yönetimi kapsamında yer alan projelerin, proje çıktılarının hazırlık uygulama ve uygulama sonuçları bakımından izleme ve denetimini sağlayacak bir üst kurul yapısına ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Özellikle ilçe belediyelerinde su hizmetlerinin sağlanmasına özgü uzmanlaşmış kurumsal yapıların olmadığına dikkat çekilerek; su yatırımlarına yönelik planlamaların bir proje temelinde hazırlanamadığı tespit edilmektedir. Bu tespit, ilçe belediyeleri düzeyinde su yönetiminde sağlanan çözümlerin kısa vadeli ve anlık çözümler olduğu, sürdürülebilir nitelikte olmadığına yönelik söylemleri destekler nitelikte görülmektedir.
- Giresun ilinde su yönetiminde yetkisi bulunan il özel idaresi düzeyinde üst kurul ihtiyacının merkezi yönetim eliyle karşılanabileceğine vurgu yapıldığı tespit edilmektedir. İl belediyesi düzeyinde üst kurul yapısına ihtiyaç duyulmadığı; ilçe belediyesi düzeyinde ise halihazırda bir merkezi yönetim kuruluşu olan DSİ ve SYGM'nin üst kurul ihtiyacını karşılayacak nitelikte olması sebebiyle bir üst kurul yapısına ihtiyaç duyulmadığı tespit edilmektedir.

4.4.1.3.Yerel Yönetim Modelinin Su Hizmeti Yaklaşımına Etkisi

Küresel ölçekte ekonomik boyutuyla yükselen su politikaları, suyun arz yönlü sunumunun kısıt olan su kaynaklarının verimliliğini sağlamada nitelikli olmadığı; tüm yararlı kullanımları için suyun ekonomik bir değere sahip olması gerektiğini vurgulayan talep odaklı bir yaklaşımın gerekliliğini ileri sürmektedir (TMMOB, 2009). 1992-Dublin Su ve Çevre Konferansı'nda belirlenen ilkeler içinde yer alan kirleten öder vurgusu; araştırma sahasında yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminden sorumlu yöneticilerin ve bağlı oldukları kurumların su yönetim

süreçlerinde benimsedikleri öncelik ne yöndedir sorgulamasıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kısımda elde edilen sonuçlarda arz ve talep bildirimine yönelik öncelik tespit edilmiş, ikinci aşamada önceliğin gerekçelendirilmesi istenmiştir.

(A) BŞB-SUKİ modeli ve parçalı modelde su yönetiminde su hizmetlerinin sağlanmasında arz odaklı yaklaşımın benimsendiği tespit edilmektedir. Bu tespit her iki modelin ortak paydasıdır. Ancak BŞB-SUKİ modelinde su hizmetlerinin sağlanmasında benimsenen arz odaklı yaklaşımla; parçalı modelde su yönetiminde benimsenen arz odaklı su hizmeti yaklaşımının nedenleri farklılaşmaktadır.

BŞB-SUKİ modelinde su hizmetlerinin arz odaklı yaklaşımla gerçekleştirilme nedeni; suyun uzun dönemli kullanımının kontrol altında tutulmasını sağlayacak sürdürülebilirlik kavramı olarak tespit edilmektedir. Su ihtiyaçlarının karşılanması için su arzının öncelikli olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu tespiti yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Su yönetiminde önceliğimiz su arzı. Neden? Elimizde su olacak ki talepleri karşılayalım."* Benzer yönde bir ortak gereksinim olarak su ihtiyacının karşılanmasına odaklanıldığına vurgu yapan SUKİ diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Kırsal ve kentsel alanlarda suyun kontrolü tek merkezde. Su yönetim sürecinde bir sorun çıktığında anında müdahale edilebiliyor ve kayıp ve kaçak su kullanımına yönelik kontroller aktif yapılabiliyor. Eski su yönetim modelinde (BŞB Öncesi) kayıp kontrol edilemiyordu ve kaçakla mücadele eş zamanlı zordu. Bu model bir avantaj su kaynaklarının korunması (arzı) için. Ayrıca, SUKİ'lerle ilin hem kırsal hem de kentsel alan özelliği gösteren bölgelerinde şebekeden su verilerek kayıtlı su kullanıcı-abone sayısı arttırıldı. Kayıtlı abone sayısı yaklaşık %92 yakın. Bunun su yönetimine etkisi, su taleplerinin mevcut durumu ve yönetilebilirliğinin sağlanmasında. Bunda ise etkili olan SUKİ kurumsal kapasitesi."*

SUKİ eliyle su yönetiminde su kullanımlarının kayıtlı hale gelmesiyle suyun korunmasına yönelik bir sürecin varlığını SUKİ diğer bir su yöneticisi şu ifadeleriyle değinmektedir: *"BŞB öncesi kontrol edilemeyen sular kontrolsüz kullanım alanları vardı. Şimdi BŞB ile köy kalmadı mahalledeki su kullanıcıları da BŞB OSKİ abonesi. İnsanlar su faturası ödemeye başladı ve kullanım daha düzenli bir hal aldı. Bir*

toplantıda muhtarın söylemi şu oldu. "Köyler mahalleye dönüşüp saatler takılıp abone olduktan sonra bizim depolar boşalmamaya başladı". Kontrolsüz kullanımda kullanıcı saatlerce suyu boşa aksa da bir önlem almıyor. Halı yıkıyor, araba yıkıyor ve bu süreçte suyu kontrolsüzce kullanıyor. Ama parasını ödeyince daha dikkatli bir su kullanımı oluyor." Su yönetiminde taleplerin planlanmasında önceliğin su kaynaklarının korunması yönünde arz temelli olduğuna vurgu yapan SUKİ diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Suyun öncelikle korunması önemli. su kaynaklarımızı korumadığınızda yapılması gereken çalışmalar korunmamadan kaynaklı sorunları çözmeye ilişkin oluyor. Korumak öncelik, kullanmak ise ikinci önceliğimiz. Arz-talep dengesi sağlanamayınca yönetim süreçlerinde sorunlarla karşılaşırız."

Parçalı modelde su hizmetlerinin arz odaklı yaklaşımla gerçekleştirilme nedeni; mevcut su kullanım taleplerinin mevcut su kaynaklarını kullanarak karşılanabilmesidir. SUKİ arz odaklı yaklaşımı gelecek odaklı su kullanımları için benimserken; parçalı modelde içinde bulunulan dönemin su kullanıcılarına yönelik su hizmeti taleplerinin karşılanmasına odaklanıldığı tespit edilmektedir. Tespite yönelik İl özel idaresi su yöneticisi, suyun korunmasına odaklanılarak talepleri karşılayacak projelerin hazırlık aşamasında koruma odaklı bir planlama yaptıklarına değinmektedir. Su yöneticisi, su yönetimi eliyle koruma odaklı planlanan su kaynağının kullanıcıya ulaştığında kullanım davranışı sebebiyle koruma planından uzaklaşıldığına dikkat çekmektedir. *"Proje aşamasında su kaynaklarını, koruma ve arıtma alanıyla birlikte dikkate alarak planlıyoruz. Ama projesi, yatırımı planlanarak kullanıcıya ulaşan su, kullanıcıya gittiğinde durum değişiyor. Kullanımda düzensizlik olduğu için tüm sorun bundan kaynaklanıyor."*

Parçalı yerel yönetim modelinde belediyeler düzeyinde su hizmetleri yaklaşımının arz yönlü bir süreç planlamasıyla gerçekleştiğini vurgulayan ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Ne kadar su kaynağı varsa, o kadar su verebiliyoruz. Kaynak fazlası talep olsa bile hepsini karşılamak koşullar sebebiyle mümkün değil. "* Diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin arz odaklı yaklaşımına yönelik ifadeleri ise şöyledir: *"Arz yönlü bakıyoruz. Çünkü su kaynağı kapasitemiz belli. Belediye sınırları içinde olup, kot kurtarmadığı için su veremeyeceğimiz yerler*

oluyor.O bölgeleri şebekeye dahil edemiyoruz. Çözüm olarak kullandıkları mevcut suları iyileştirerek kullanmalarını sağlıyoruz." Su yönetim sürecinde önceliğin suyun korunmasına yönelik arz odaklı yaklaşım temelinde olduğuna vurgu yapan diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: *"Öncelik içme suyu, suyun korunması. Kullanıcılarda talep arttıkça suyun arzını arttırsak doğal denge bozulur. Önce suyu koruyacağız ki kullanalım "* Benzer yönde su kaynaklarının korunmasına odaklanmasına gerektiğini vurgulayan ilçe belediyesi su yöneticilerinin ifadelerinin benzer olduğu tespit edilmektedir. *"Suya yönelik tüm talepleri karşılamak mümkün değil. Taleplerin yoğunluğu göre önceliğimiz suyun yetmesi. Bu durum suyu önce korumamız gerektiğini gösteriyor."* *"Suyu korumak önceliğimiz. Korursak kullanabiliriz."*

(B) BŞB-SUKİ modelinde ve parçalı modelde su hizmetlerinin sağlanmasında talep odaklı bir yaklaşım önceliklerinin değişken olduğu tespit edilmektedir. BŞB-SUKİ modelinde talep odaklı su hizmeti yaklaşımının ön plana çıkarılmasında su yatırımlarına olan ihtiyaç tespit edilmektedir. Yeniden ölçeklendirme sebebiyle genişleyen hizmet ölçeği ve artan nüfusun su kullanım taleplerini arttırması su yönetiminin benimsediği hizmet yaklaşımını da etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır. Parçalı modelde ise su yönetiminde talep odaklı su hizmeti yaklaşımında yerel yönetim biriminin su hizmetlerinden elde edilecek gelire odaklandığı vurgulanmaktadır.

BŞB-SUKİ modeliyle su hizmeti ölçeğinin yeniden belirlenmesi sebebiyle; su hizmetlerinde talep odaklı bir yaklaşıma kayış olduğu tespit edilmektedir. Tespite yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"BŞB modeli su kullanım talebini arttırdı. Su talebi dikkate alarak gelecek nüfus hesabına göre planlama yapıyoruz."* Su talebinin su yönetim sürecinde dikkate alındığını vurgulayan SUKİ bir diğer su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Su kullanımıyla nüfus ilişkili. Burası göç veren bir şehir olduğu için yazın kırsalda nüfus artıyor. Kuraklık etkisi ve yazın köyüne gelenlerin su sorunları oluyor. Ama bunlar dönemsel problemler. Bu dönemde talebi öncelikli olarak dikkate alıyoruz."* BŞB-SUKİ modelinde farklılaşan su talepleri için planlama yaparken önceliğin taleplere verildiğini SUKİ diğer bir su yöneticisi şöyle ifade etmektedir. *"Öncelik talepler üzerinde. Su taleplerini karşılarken öncelikli*

talepler derecelendirildi. Talepler doğrultusunda havza ölçeğinde su incelemeleri ve yatırım önceliklendirilmesi yapıldı. En sorunlu alanlardan diğer alanlara doğru kaynak yeterliliği doğrultusunda yatırım yapılmaya devam ediliyor.."

SUKİ modelinde talep odaklı ilerlemek için ilin su kaynaklarının yeterli olduğu ancak bu yönde bir ilerleme için su yatırım maliyetinin karşılanmasına ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. SUKİ su yöneticilerinin bu yöndeki ifadeleri şöyledir: "Ölçek genişletmeyle kırsal alandaki su taleplerini karşılamak için eksiklikleri hızlı gidermek gerekti. İlin kırsal alanlarında göç nüfusu var. Yazın hem gurbetçiler var hem de şehir merkezindeki insanlar kırsal alanlarına gidiyor. Kışın 10 hane talebi varken yazın 500 hane su kullanıyor.Bu alanlarda suyun kullanılma taleplerini karşılamak önceliğimizken ama bu işletme maliyeti demek." Taleplerin oluşukça karşılanabilmesi için yatırım projelerinin yapılması gerektiğini bunun için mali kaynak ve zaman yetersizliği içinde bulunduğunu vurgulayan SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir:"İlde kaynaklar belli ve yeterli. Büyük ilçelerde altyapı fiziki şartları dışında su kaynağı olarak yeterliyiz. Suyu ulaşım noktasında sorun yaşanabiliyor. Ama bu süreçler talep üzerine gidilebilecek süreçler. Su kaynakları anlamında, tüm kullanıcı taleplerini karşılayacak kadar kaynak var. Ama göletlerin yapılması, yatırım projeleri gerekli. Su taleplerinin uzun vadede karşılanabilmesi için daha büyük projelere ihtiyaç var. Ama bunlara ayrılacak zaman ve mali kaynak SUKİ'de yok ne yazık ki. " Su taleplerinin karşılanması için su yatırımlarına vurgu yapan SUKİ diğer bir su yöneticisinin tespitleri ise şöyledir: "Mevcut il kaynakları doğrultusunda talepleri karşılamak için çalışıyoruz. Ama bu yatırıma dayanıyor. Tüm taleplerin karşılanması kurumun bir kaç yıllık bütçesinin sadece imalata ayrılmasıyla gerçekleşebilir. Bu nedenle mali yeterlilik imkan verdiği ölçüde peyder pey çalışmalar yapılabilir. Bu da tüm talepleri karşılamaya yönelik bir yaklaşım yerine; gelecek dönemlerdeki planlamalar için su kaynağının korunmasını gerekli kılıyor. "

Parçalı modelde su yönetiminde il belediyesi su yöneticisi, su taleplerinin planlanmasında kullanıma odaklanıldığını şöyle ifade etmektedir: "Su hizmetlerine yönelik uygulamalarda yönetsel bakış bir su politikası belirleyip suyun kalitesini arttırmak ve suyun sürdürülebilir olmasını sağlamaktan ziyade bir bölge bir mahalle

gibi kişisel bazlı taleplerin karşılanmasına yönelik süreçle ilerliyor." İlçe belediyesi düzeyinde su hizmetlerinde talep odaklı yaklaşımı ilçe belediyesi su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "Belediyenin önceliği su kullanım taleplerini karşılamak. Koruma anlamında bir şey yapamıyoruz. Çünkü arıtma tesisi ve baraj gibi yapılarımız yok. Su kaynaktan çıkıp boruya geliyor ve kullanılıyor. Bu durumda öncelik belediye olarak suyun kullandırılması oluyor." Talep odaklı bakış bir diğer boyutla da değerlendiren su yöneticisi, su talebinin karşılanması aynı zamanda sudan elde edilen gelir olması sebebiyle suyun ekonomik boyutuyla da değerlendirildiğine bir gösterge olarak kabul edilmektedir. "Biz talep odaklı yaklaşarak belediyeden şebekeden su almak isteyen her aboneye su sağlamaya çalışıyoruz. Bu belediye için bir gelir aynı zamanda." İlçede mevcut su kaynaklarının gelen talepleri karşılamak için yeterli olduğuna dikkat çeken ilçe belediyesi su yöneticisi, suyu şebekeden kullanmak isteyen tüm su kullanım taleplerinin karşılanması gerektiğini vurgulamaktadır. "Önceliğimiz abonelik isteyen her vatandaşın talebini karşılamak. Su kaynağımız artan su kullanım talebini karşılamak için yeterli. Mevcut durumda 1500 abonemiz var bu 5000 aboneye çıksa da kaynağımız su ihtiyacını karşılamak için yeterli durumda. Bu yeterliliği sağlayan şey, 20 yıl önce gerçekleştirilen suyun kullanım planını dikkate alarak yapılan su yatırımı. Bu yatırımı İller Bankası ve belediye ortak bir proje ile hayata geçirmiş."

Belirlenen alt temada yerel yönetim su yöneticilerinden elde edilen araştırma bulgularının analizinde ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

- Yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminde kurumsal yönetim modelleri değişmekle birlikte; su kaynaklarının tüm kullanım taleplerini karşılayacak ölçüde sonsuz ve sınırsız olmadığına yönelik orta payda saha araştırmasındaki yerel yönetim birimlerini arz odaklı su hizmetleri yaklaşımında buluşturduğu tespit edilmektedir.
- BŞB-SUKİ modelinde arz odaklı su hizmetleri yaklaşımını ön plana çıkaran hususlar genel olarak şöyledir: Su kayıp ve kaçak kullanımını önlemek, kayıt dışı su kullanımlarını birimlere bağlı aboneleşmelerle yoluyla kontrol altına almak, su yatırımlarını gerçekleştirmek, su kullanıcılarında su tüketimi konusunda bir

farkındalık oluşturmak. Bu hususların genel çerçevede suyun sürdürülebilir niteliğiyle ilişkili olduğu tespit edilmektedir.

- Parçalı modelde su yönetiminde su yöneticilerinin arz odaklı su hizmeti yaklaşımına yönelik ifadelerinde; suya ihtiyaç duyan kullanıcıların mevcut kullanım taleplerinin karşılanması ön plana çıkmaktadır. Bu tespit, parçalı modelde gelecek odaklı bir su koruma yaklaşımının oluşmadığına yöneliktir.
- Yerel yönetim modelinin hizmet ölçeğinin genişletilmesinin su hizmeti yaklaşımının dönüşümünü tetiklediği bir araştırma kanaati olarak gelişmektedir. Hizmet ölçeğinin genişlemesi muhatap olunan kullanıcı sayısını ve beraberinde su kullanım taleplerini arttırarak, su yönetimi üzerinde bir baskı oluşturmaktadır. Artan talebin karşılanması üzerinde kaynakların kullanım planları üzerine strateji geliştiren kurumsal yapılar bu süreçte yapılandırılmaktadır. Bu kurumsal yapıların ortaya koyduğu stratejik hedef ve amaçlarla bütünleşen yatırımlar ile su kaynaklarının korunması ve kullanımının kontrol altına alınması sağlanabildiğinde suyun sürdürülebilir niteliği bir çıktı olarak ortaya konmaktadır.
- BŞB-SUKİ modelinde yapılan ölçek genişletmenin modelin su hizmetleri yaklaşımını talep odaklı yaklaşım yönünde etkilediği tespit edilmektedir. Yeniden ölçeklendirmeye bağlı olarak hizmet sağlanan alan ve nüfusta meydana gelen artışla su kullanımlarına yönelik taleplerde artış meydana geldiği, bu talepler karşılamak üzere tek bir kurumun yetkilendirilmesi sebebiyle talep odaklı bir ilerlemenin ön planda tutulduğu tespit edilmektedir. Ancak artan taleplerle birlikte kullanılacak su kaynaklarının belirli olması dengesinde su yönetiminin talepleri karşılayacak bir kurumsal ilerlemenin de tetiklendiği tespit edilmektedir. Özellikle kentin hem kırsal hem de kentsel alan özelliği gösteren bölgelerinde kullanıcıların su kullanım taleplerinin eş zamanlı karşılanmasını sağlayacak bir su yatırımı ilerlemesinin talep odaklı ilerleme ile ilişkili olduğu bir diğer tespit olarak ön plana çıkmaktadır.

4.4.2. Yerel Yönetim Modelinin Hizmet Ölçeği ve Su Yönetimi İlişkisi

Ulusal düzeyde bölünmez nitelikteki kamusal ve yarı kamusal hizmetlerin gerçekleşmesinden merkezi yönetim birimleri sorumludur. Bölgesel düzeyde

sağlanan kamusal ve yarı kamusal hizmetlerin ise merkezi yönetim veya hizmet ihtiyacının bulunduğu alandaki yerel yönetim birimi tarafından gerçekleştirilmesinde hangi yönetim biriminin hizmeti daha etkin ve verimli gerçekleştireceği ile ilgili sorgulama optimum hizmet alanı kavramını ortaya koymaktadır. Reform Kuramı, Yerel yönetimlerin hizmet üretme kapasitesinin geliştirilmesi, yerel kamu hizmetlerinin daha az maliyetle ve daha kaliteli sunulabilmesinin yerelde çok sayıda yerel hizmet biriminin varlığı halinde mümkün olmayacağını; hizmetlerin etkinlik ve verimlilik, eşit şekilde sunulma özelliklerinden uzaklaşacağını bütünleşmeci bir yaklaşımla ortaya koymaktadır. Kamu tercihi yaklaşımı ise kentsel alanda çok sayıdaki yerel yönetim birimi kamusal hizmetlerin sağlanmasıyla tüketici ve seçmen konumundaki vatandaşlara seçenek sunulduğunu ileri sürmektedir. Yerel yönetim modelinin parçalı veya bütüncül yapısı, sağlanacak yerel hizmetlerin optimum alanını etkilemektedir.

Bazı yerel hizmetlerin doğası bakımından il içinde koordinasyon yetmemekte, bir veya bir kaç il arasında, hatta bölge çapında yüksek iş birliği ve koordinasyon gerektirmektedir. Bu tür hizmetlere verilebilecek örneklerden biri, su hizmetleridir. Bölgesel düzeyde sağlanacak hizmetler için nüfus ve teknoloji veri olarak dikkate alındığında ve eşit faktör kullanımları altında yerel yönetim birimlerinin merkezi yönetime göre daha kaliteli hizmet üretmesi sonucu ortaya çıkabilecektir. Bölgesel düzeyde üretimi etkin ve verimli hale getirecek kararların ve kaynak kullanımının bütüncül bir yapıda ortaya çıkması, belirli bir hizmetin marjinal maliyeti hizmet alanı genişledikçe azalacaktır. Ancak yerel yönetim birimleri için optimum hizmet alanı, nüfus tipine ve yoğunluğuna bağlı olarak değişiklik göstermektedir (Öztürk, 1997: 38-39). Bu durumda yerel yönetimler düzeyinde sağlanacak su hizmeti için optimum hizmet alanının ölçek sınırları ne olmalıdır bir sorgulama olarak ön plana çıkmaktadır.

Türkiye'de yerel yönetim birimler düzeyinde optimum hizmet alanının belirlenmesi için idari sınırların birleştirilmesi, belediye ölçeklerinin genişletilmesine yönelik düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Bu çerçevede yapılan son düzenleme 6360 sayılı Kanun'dur. Çalışmada su yönetimi için uygun ölçek sorgulaması, yerel düzeyde hizmet ölçekleri farklı olan Büyükşehir belediye modeliyle yönetilen Ordu

BŞB-SUKİ Modeli ve Büyükşehir belediye modeliyle yönetilmeyen Giresun İli üzerinden yapılmıştır. Örneklem içinde yer alan su yönetiminden sorumlu yerel yönetim birimi yöneticilerine "su hangi ölçekte yönetilmelidir" sorusu sorulmuş; literatür ve uygulama süreçleri temelinde havza, il, ilçe, diğer seçenekleri ölçek önerileri olarak sıralanmıştır.

(A) Araştırma bulgularında suyun merkezleştirilmiş yapıların sorumluluğunda gerçekleştirilmesine ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Merkezleştirme ölçeğine yönelik önerilerin yerel yönetim modeliyle ilişkili olarak ulusal, yerel ve havza (bölgesel) nitelikte değişken olduğu tespit edilmektedir.

(1)Merkezleştirilmiş su yönetim ölçeğinin ulusal düzeyde, merkezi yönetim sorumluluğunda (Su Bakanlığı gibi) belirlenmesi yönündeki önerilerin parçalı modelde suyu yöneten su yöneticilerine ait olduğu araştırma bulgularında tespit edilmektedir. Tespite yönelik su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Su kullanımı artıyor ve suyun önemi çıkan haberlere taşınmaya başladı. Bu suyun yerel yönetimlerden arındırılması gerektiğini gösteriyor. Merkezi yönetim düzeyinde bir bakanlık tıpkı Eğitim, Maliye, İçişleri Bakanlığı gibi oluşturulmalı su yönetimi için. Suyun tek elden yönetimi için DSİ var ama yeterli değil. Evet...Büyükşehir belediye modeli suyun tek elden planlı yönetilebilmesi için merkezi bir yönetim sistemi ve daha etkili suyu yönetebilir. Ama su yönetiminin yerel yönetimlerden ayrı olması gerekir. Su ve kanalizasyon idareleri de bir belediye ye bağlı birim, siyasi bir ayağı var. Su yönetiminin ilçe belediyeleri düzeyinde siyasi etki altında kaldığına vurgu yapan diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi, su yönetiminin yerel yönetimler yerine merkezi düzeyde oluşturulmuş bir kurumsal yapıyla sağlanması gerektiğine yönelik değerlendirmeleri şöyledir: "Su yönetimi bir ülke problemi.Su üst düzey kurumlar eliyle yönetilmeli. Biz ilçe belediyeleri siyasi niteliği olan kurumlarız. Kullanıcı suyunu vermiyor başkan oy kaygısı olduğu için vatandaşa baskı yapamıyor. Suyla ilgilenen kurumların daha aktif işlemesi için siyasi kaygılardan uzak kurumlar eliyle yönetilmeli."* Siyasi kaygılar dışında ilçe belediyelerinde su yönetiminin kurumsallaşma düzeyinin de elverişli olmadığı şöyle vurgulanmaktadır: *"İlçe belediyelerinde baraj-gölet yapacak kapasite yok. Suyu*

yönetirken profesyonel bir personel yeterliliği yok. Doğalgazı nasıl bir profesyonel yapı özel sektör eliyle sağlıyor su yönetimi içinde bu uzmanlaşmış yapılara ihtiyaç var. Su problemi ilçe değil ülke bazına ele alınmalı."

Su yönetiminin daha merkezi yapılarla yönetilmesine duyulan ihtiyacın bütüncül planlama ve kaynak verimliliği boyutuyla ilişkilendirildiği tespit edilmektedir. Bu yönde su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Su yönetimi bakanlık düzeyinde olursa; örneğin, su bakanlığı ve bunun havza sınırları dikkate alınarak belirlenmiş bölge müdürlükleri olursa asıl uygun olan bu olur suyun sürdürülebilir su yönetimi için."* Tespite yönelik diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Su hizmetleri tek elden planlanmalı. Çünkü farklı farklı kurumlar eliyle yapılan yatırımlar maliyeti arttırıyor. Yeni bir uygulamanın sonuçları belli bir zamanda ortaya çıkıyor. Bunun yerine mevcut su yönetim modeli uygulama deneyimlerinden faydalanarak kaynak verimliliğini sağlayacak modellerin geliştirilmesi gereklidir."*

Su hizmetlerinin yerel değil ulusal ölçekte, bir merkezi yönetim birimi sorumluluğunda sürdürülmesi gerektiğine vurgu yapan ilçe belediyesi su yöneticisi, bakanlık düzeyinde bir yönetim modelini işaret etmektedir. Su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *" Su özel bir konu olduğu için merkezi yönetim düzeyinde kendine özgü bir birimin oluşturulması faydalı olur. Su bakanlığı gibi bir bakanlık düzeyinde planlama yapılırsa; yereldeki su yöneticilerinin merkezi yönetim düzeyinde muhatap olacağı bir otorite olacaktır. Böyle olduğunda uygulama sırasında ihtiyaç duyulan malzemelerin temin edilmesi, teknik eksiklikten kaynaklanan sorunların giderilmesi daha hızlı olabilir, su hizmetlerine yönelik mali destek daha hızlı alınabilir."* Su yönetiminde çok sayıda yetkili yönetimin olması sebebiyle ortaya çıkan yetki karmaşasının bir üst otorite ile giderilmesine ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Bu yönde *Suyun tek elden yönetimi gerekli. DSİ, BŞB-SUKİ, İlçe belediyeleri, il belediyeleri, il özel idaresi, köy yönetimleri hepsinin bir su hizmeti sağlamak için kanundan gelen yetkisi var. Bu bir yetki karmaşası sorununa sebep oluyor. Bu sorun yönetim süreçlerine yönelik düzenlemelerin tek bir kurum eliyle düzenlenmesiyle çözümlenebilir."* Benzer yönde ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Suyu tek elden yönetecek bir merkezi birim oluşturulursa su bakanlığı gibi su daha sürdürülebilir bir kaynak olarak yönetilebilir. Su politikası ve yönetimi için su*

paydaşları tek bir yerden planlanır. Bir sorun olduğunda sorun çözme birimi tek olur." ifadeleriyle otorite vurgusunu açıklamaktadır. Suyun yerel yönetimler eliyle yönetilmesi sürecinde gerek yasal çerçevede gerekse uygulama düzeyinde meydana gelen yönetsel farklılıkların giderilmesi ve standart uygulama süreçlerinin oluşturulması için tek merkezden yönetim sorumluluğu olan merkezi bir yönetim yapısının; izleme, kontrol ve denetim faaliyetlerinden gelecek bir iyileşme beklentisine şöyle dikkat çekilmektedir: *"Tek merkezden, merkezi bir idare tarafından yapılan ve uygulamaya konulan düzenlemeler farklılaşan uygulamaların olası eksikliklerini de kontrol altına almayı ve iyileştirmeyi sağlayarak yönetsel sorunların giderilmesinde etkili olur. Mevzuatın sadeleştirilmesi görev ve yetkilerin daha belli olarak yeniden yazılması gerekli."*

Yerelde su hizmeti birleşmelerinin maliyetleri arttıracakını, havza ölçeğinde su yönetiminin gerçekleşmesi halinde ölçek ekonomilerinin olumsuz etkilerinin ortaya çıkabileceğini vurgulayan su yöneticileri; çözüm olarak su politikalarının ulusal ölçekte, merkezi düzeyde tek bir kurumda,; yönetim yetkisinin yerel yönetimler düzeyinde tek bir kurumda olacak şekilde merkezileştirilmesine vurgu yapmaktadır. Bu vurguya yönelik su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Maliyet verimliliği için suyun yerel düzede yönetilmemesi gerekli. Suyun yönetimi, stratejileri-politikaları merkezi düzeyde yapılmalı ve merkezi yönetim düzeyinde bakanlıklar su yönetimine mali anlamda destek vermeli."*

Merkezi yönetim yapısına bağlı olarak, Bakanlık teşkilatı içinde su yönetim süreçlerinden sorumlu olan DSİ düzeyinde yapılan görüşmelerde ise ulusal ölçekte, merkezi yönetim düzeyinde tek elden su yönetiminin gerçekleştirilmesine yönelik önerinin sürdürülebilir olacağı kabulünün geçerli olmadığı tespit edilmektedir. Su kaynaklarının sürdürülebilirliği için merkez ve yerel düzeyde idari birimler arasında bir iş birliği ve eş güdümün gerekliliği vurgulanmaktadır. DSİ Bölge Müdürlüğü su yöneticisi *"Su sorunlarına yönelik çözüm, yerel yönetim ve merkezi yönetim iş birliği ile geliştirilmeli. İlk etapta küçük çaplı bir sorunsu; sorunun yerelde çözülmesi DSİ iş yükünü azaltacaktır. Her türlü sorunu DSİ iletmek çok hantal bir yapı oluşturuyor ve çözümsüzlük doğurabiliyor. Yerel yönetimler eliyle maksimum çözüm. İkinci aşamada çözümsüz kalan sorunlar için bölge müdürlükleri tercih edilmeli"*

şeklindeki ifadeleriyle tüm sorunların merkezi yönetim düzeyinde tek bir kurum eliyle çözümlenmesinin bürokratik bir hantallaşma ortaya çıkaracağını vurgulamaktadır.

(2) Su yönetiminde merkezileştirilme ölçeğinin bölge düzeyinde, su havzasını kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmesine ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Havza ölçeğinde su yönetim ölçeğinin belirlenmesine yönelik önerilerin ağırlıklı olarak BŞB-SUKİ Modelinde, il ölçeğinde suyu yöneten su yöneticilerine ait olduğu tespit edilmektedir. Parçalı modelde su yönetiminden sorumlu yöneticilerin havza ölçeğine yönelik önerilerinde ön plana çıkarılan hususlar şunlardır: Mevcut yönetim ölçeğinde idari sınırların su kaynaklarının etkin ve verimli dağılımı önünde engel oluşturması, su kaynaklarına yönelik yönetim planının bütüncül bir boyutla hazırlanamamasından kaynaklanan maliyetlerdir.

Su kaynakların sürdürülebilir niteliği için kaynak kullanım planlamasının havza ölçeğinde yapılması gerektiğini yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Türkiye'de havza yönetimini esas alan su yönetim planları hazırlanırsa su daha sürdürülebilir yönetilir. Su yönetiminde gelecek odaklı önlemlerin alınması ve kullanımı için planların yapılması gerekir. Artan nüfusun ihtiyaçlarını çözemezsek yarın Bolaman Havzası'ndan su kullanılamayacağız. Özellikle Karadeniz de yağış fazla ama yer altı suyu miktarı az. Akan su eğim sebebiyle doğrudan denize gidiyor. Yeraltı suyuna dönmediği için yüzeysel suları kirlenmeden kullanacak hale getirmemiz gerekiyor. Havza özelliği dikkate alınarak yapılacak planlı çalışmalarla Türkiye su yönetiminde daha sürdürülebilir sonuçlara ulaşabilir."*

Su sorunlarının havza düzeyinde farklılık gösterdiği, kullanıcıların su hizmetlerine yönelik tabandan gelen taleplerinin havza ölçeğinde tespit edilmesi ve benzerlik düzeylerine göre yerel düzeyde geliştirilecek çözümlere öncelik verilmesine ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Tespit yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Her bölge sorunları her havza sorunları farklı. Bu ölçeği havza olarak belirlemeyi gerektiriyor. Karadeniz ile İç Anadolu Bölgesinin su yönetim sorunları aynı olamaz. Tabandan gelen taleplerin havzada tespiti gerekli. Su politikası için ölçek havza düzeyinde olmalı. İç Anadolu'da da su yönetimi üzerine*

çalıştım o bölgenin sorunu ile bu bölge sorunları aynı değil. Sorun farklılaşınca çözüm sağlama dinamikleri de değişebilir ve bu yönetsel süreçleri etkileyebilir. O bölge için alınan karar buraya bu bölge için alınacak kararlar İç Anadolu'ya uymaz. Su sürdürülür yönetimi yerelden düşünülmesi ve sorunlara yerelde çözüm üretilmeli." Benzer bir değerlendirme "Su yönetimi bölge bölge havza temelli bir yönetimle değerlendirilmeli. Çünkü her havza farklı."

Su yönetiminde ölçek sorununun su hizmeti sağlanacak coğrafyadaki su kaynağı ve su havzasıyla ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Bu yönde SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Ölçek su kaynağı ile ilgili. Eğer Kızılırmak gibi bir kaynaktan beslenmek imkanı varsa su yönetim ölçeği havza olmalı. Tüm illerde il sınırlarında hizmet sağlayan SUKİLER oluşturulmalı, SUKİLER kendi ölçeklerinde bağlı oldukları havza yönetimi düzenlemeleri doğrultusunda su hizmeti sağlamayı sürdürmelidir. Örneğin Fırat havzasında başka ülkelerden geçip gelen bir su kaynağı var. Bu durumda oluşturulacak yönetim uluslararası bir yönetimin parçası haline gelmektedir."* Su yönetimi için havza ölçeği bütüncül planlama ilişkisinden kaynaklanan etkin yönetimle ilişkilendirilmektedir. Bu yönde su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: *"Hedefe su kaynağı konulmalı ve suyun doğduğu beslediği ve denize ulaştığı bir havza boyunca bir yönetim planı oluşturulmalıdır. Havzadaki su kaynağından su kullanan bir yerel yönetimin aynı su kaynağına deşarj yapma imkanı da oluyor. Deşarjdan sonra su kaynağında oluşacak kirlilik nedeniyle aynı su kaynağından alt kotta su alan bir ilçe veya mahallenin su temininde problem yaşanabiliyor. Çünkü su ve kanalizasyon süreçlerine ilişkin planlama sorumluluğu ayrı ayrı birimlerde. Havza bazında suyun yönetilmesi su kaynağının denize ulaşınca kadar etkilenen tüm il ve ilçelerin bu planın içinde olması halinde kaynak yönetim verimliliği artar."* Su yönetiminin havza ölçeğinde oluşturulmasını bütüncül planlama üzerinden açıklayan SUKİ diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Suya havza bazlı-büyük ölçekli bakmak demek sadece bir ilçenin idari sınırlarına bağlı olmadan suyun elverişlilik sınırları demek. Bunun için bölgesel havza planları yapılmalı. Suyun yönetimini havza bazlı düşündüğünüzde suyu üst kotta tutacak gölet ve barajları tamamlayabilir; suyu cazibeli olarak kullanıcılara (aşağıdaki ilçe-belde-köylere) ulaştırabilirsiniz."* Havzaların coğrafi özellikleri sebebiyle değişken sorunları ve farklılaşan çözüm dinamikleri bulunmaktadır. Bu da

su yönetimi için belirlenecek politikaların havza temelli olmasına vurgu yapıldığı tespit edilmektedir. Tespite yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"...örneğin bir İç Anadolu'da bir köy merkezde şebeke hatları yapılır ve çözüm sağlanır. Ama Ordu'da her tepede bir ev var. Her havzanın topağrafiyası, su kaynakları, insan kaynakları farklı. Tek bir merkez ama havza bazlı politikalar gerekli."*

Türkiye'de su yönetimi için il, ilçe gibi idari sınırların esas alınmasından kaynaklı su yönetim sorunlarının varlığı sebebiyle; su yönetim ölçeğinin havza sınırlarında belirlenmesine ihtiyaç duyulduğuna yönelik parçalı modelde su yönetim sürecinde yer alan il özel idaresi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Su yönetimi için ölçek su havzası bazında olmalı. Bazı havzalar iki ili kapsayabiliyor. Bu durumda suyun paylaşımında iller arasında sorun çıkıyor. Giresun Şebinkarahisar'ın bir köyü Sivas toprağına yakın Şebinkarahisar merkeze 60 km uzaklıkta Sivas il sınırlarına 5 km uzaklıkta. Genellikle bu alanda yaşayanlar tüm ihtiyaçlarını Sivas ilinden karşılanıyor. Köy, yüksek kotta, üst bölgede ve suyu yok. Bu köy Sivas ilinde uygulanan bir grup içme suyundan faydalanabilirdi. Ama suyun yönetiminde idari sınırlar esas alındığı için suyu olan köylüler, muhtarlar suyu vermek istemedi. Vali, su kanal müdürü gibi yöneticiler devreye girdi, su kaynağının kullanılmasını istedi ama yerel düzeyde oluşan tepki geçilemedi. "İl dışı olduğu için biz suyumuzu vermek istemiyoruz" dediler. Ama o havza hem Giresun'a hem Sivas'a hitap edecek bir havza verimliliğinde. Havza bazlı bir su yönetimi olsaydı 30 tane köyü bölgedeki su kaynaklarından faydalandırmak mümkün olurdu. Oluşacak su fazlası da canlı hayatı için kullanılmaya devam edebilir."*

İlçe belediyeleri düzeyinde su yöneticilerinin su yönetim ölçeği olarak havza ölçeğini önermesinde ortak payda, su kaynaklarının en düşük hizmet maliyetiyle uzun vadeli kullanım modelini bulmaktır. Tespite yönelik su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Her ilçe belediyesi suyu şebekeden kullanıcıya ulaştırmak için elektriğe ihtiyaç duyuyor. Bir ilçe belediyesinin kendisi sondaj yapıyor. Şebekeden su sağlaması için bazı dönemlerde 400-500 bin elektrik faturası ödemesi gerekebiliyor. Havza ölçeğinde bir çözüm suyu sürdürülebilir bir kaynak olarak yönetmeye elverişli olur."* Benzer yönde diğer bir belediye su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Su yönetimi için yerel yönetim modeli gerekli ve önemli. Bir havzada oluşan toplam su*

yükünün ihtiyaç doğrultusunda dağıtılmasını sağlamak suyun yönetim boyutu. Bu havza ölçeğinde yerel bir yönetimde olmalı."

Su kaynağının bulunduğu havzanın o havzada yaşayan tüm canlılar için bir temel hak olduğuna yönelik su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Su havza bazlı bir hak olarak yönetilmeli. Kullanıcıya dağıtılacak su havza bazlı bir hak. Suyun çıktığı havzada suya ihtiyaç varsa başka havzaya suyun verilmemesi gerekiyor. İlk önce havza dikkate alınmalı. O bölgeden su başka havzalara taşınınca çevresel boyutuyla da bir soruna dönüşebiliyor. Bu küresel sular anlamında da bir sorun. Fakat bu havzada kullanım dışı kalan ekosistem ihtiyacı dışında kalan sular varsa havzadaki suları başka bir havza kullanmalı."* Benzer yönde su yönetiminin havza ölçeğinde merkezileştirilmesi yönünde su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Adapazarı'ndan çıkan bir kaynağı İstanbul kullanmak mümkün. Çünkü nüfus ve yerleşim yoğunluğu oluşacak maliyeti taşıyabilecek durumda. Ama Karadeniz, içinde bulunulan coğrafyada bu çok mümkün değil. Yönetim bakışı havza ölçeğinde olmalı. Su hizmeti vereceğimiz yerler aynı havza içindeyse yönetimini sağlıyoruz. Ama yerleşim yeri özellikleri sebebiyle suyu diğer bir havzaya taşımak gerekiyorsa bu su hizmetine ek bir takım maliyetleri ortaya çıkarıyor. Suyu başka bir havzaya taşımak için terfi gerekli. Buda enerji maliyeti ortaya çıkarıyor. Oluşan maliyeti su fiyatlarına aynı düzeyde yansıtmak su hakkı bağlamında mümkün değil. Bu durumu dikkate alarak suyu kendi havzası içinde planlamak ve yönetmeyi sağlayacak ölçek belirlenmeli."*

Yerel yönetim birimlerinde sunulan su hizmetlerinin planlı süreçlerle etkin yönetimini gerçekleştirmek için yeniden ölçeklendirme ile hizmet sahasının genişletilmesi, su yönetiminin havza ölçeğinde yapılması yönünde diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Su yönetim sürecinde ortaya çıkan iklim değişikliği gibi küresel etkiler su yönetim ölçeğini havzaya çekiyor. Havzada kullanım sonrası kalan fazla su başka havzada kullanılmalı. Ama öncelikle her yerel havzanın ihtiyacının kullanım miktarını gerçekçi olarak belirleyecek 50-70 yıllık bir planlama yapılmalı. İhtiyaç fazlası su, suya ihtiyaç duyan havza varsa suyun kullanım alanı dikkate alınarak bir üst akıl (kurul) bu dolaşıma, suyun başka bir havzada da kullanılmasına karar vermeli. Ordu da küçük ölçekli derelerden beslenen havzalar var. Bu alanların kontrolü tek bir kurumda, OSKİ'de. Bu imkanla havzalar arası su aktarımı*

yapabiliyor, su kaynağı yetersiz alan ilçelere su götürebiliyoruz. Bu durumda hem tüm kaynakların planlanması kolaylaşacak hem de havza bazlı suyu yönetim planı dikkate alınca; suyun siyasi bir araç olarak ön plana çıkması ikinci planda kalacak.

"

Su yönetim sürecinde uygun ölçek olarak su havzasının dikkate alınması gerektiğini, yönetsel uygulama sonuçlarını örneklendirerek açıl原因an ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Su yönetim ölçeği olarak havza daha mantıklı. Biz (ilçe belediyesi) Giresun'un bir kaç ilçesi ve Trabzon'un birkaç ilçesi bir su kaynağını ortak kullanıyoruz. Ortak havuzda biriken su bu ilçelerin su ihtiyacını aynı anda karşılıyor. Havza bazlı bu yapı geçmişteki su sorunları çözmemize yardımcı oldu. Ancak sorun şu oldu. Biz (ilçe belediyesi) projeyi TİSKİ olmadan önce iller bankası aracılığıyla diğer ilçelerle ortak kullanacak şekilde kullandık (planladık). Bu planlama yapıldığında Trabzon'un bir kaç ilçesi buna dahildi. TİSKİ (Büyükşehir belediye modeli) olunca sistemde olan ilçelerin köyleri de dahil suyu kullanmaya başladı. Suyu kullanan kişi sayısı artınca bizim suyumuz azalmaya başladı." Diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi saha araştırmasının yapıldığı Ordu-Giresun illerinin coğrafi yakınlığını dikkate alarak su yönetim ölçeğinin yerel düzeyde havza ölçeği olması gerektiğini şöyle ifade etmektedir: "Suyu yönetirken hidrolojik döngü dikkate alınmalı. Mesele suya erişim ve su kullanıcılarının su ihtiyacını karşılamak ise talebe en yakın su kaynaklarını kullanarak kullanıcıya en yakın kaynaktan su temin ederek ilerlemek daha verimli. Mevcut durumda Giresun'da ilçeler kendi sınırlarında ulaştığı su kaynaklarını kullanıyor ve yönetiyor. İlçemiz Ordu iline sınır ilçe. Su havza bazında yönetiliyor olsa hemen yakınında Ordu da yer alan su kaynaklarından ilçemiz faydalanabilir. Böyle olunca suyun havza bazında yönetilmesi gerekli."

Su yönetimi için geliştirilecek bir yerel yönetim modelinin hizmet alanı olarak havzanın dikkate alınmasını, havza yönetimiyle su kaynaklarının yönetilmesini su kaynaklarının ve yönetim yetkisinin paylaşımı açısından daha elverişli olarak değerlendiren DSİ Bölge Müdürlüğü su yöneticisi, değerlendirmesinde "Suyun yönetimi için model önerim her zaman havza bazında. Bölgesel yönetimde il sınırını baz alırsanız eğer, aynı nehir ortasından bir il sınırı geçebiliyor. Suyun paylaşımı aynı havzadan birden fazla ilin faydalanmasına imkan

sağladığı için yerel yönetimler, il özel idareleri, valilik, milli emlak gibi kurumlarla da ilişkili bir süreç var. Yeşilirmak Havzasını düşünün. Bir kısmı DSİ 22. Bölge sorumluluğunda bir kısmı başka bir bölge müdürlüğü kontrolünde. Ya da su kaynağının bir kısmı havzadaki bir başka ilin idaresinde, diğer kısım bir ilçe belediyesi kullanımında derken kurumların birbiriyle ilişki kurulması noktasında kopukluk olabiliyor. Havza bazlı olarak su kaynaklarının yönetilmesinin daha uygun olacağını düşünüyorum."

Havza ölçeğinde su yönetim modellerinin geliştirilmesine yönelik mevcut çalışmaların varlığına ilişkin değerlendirme DSİ su yöneticisi tarafından yapılmıştır. Araştırma alanı olan Ordu ve Giresun illerini de kapsayan Doğu Karadeniz Bölgesi özelinde de bir havza yönetim modeli planlamasına ilişkin çalışmaların varlığından şöyle bahsedilmiştir: "Türkiye'de 25 havza özelinde havza yönetimine geçilmesi planlanıyor. 22. bölge müdürlüğü sorumluluğunda sürdürülen 6 nehir havza yönetim planı çalışması var ve Doğu Karadeniz Havzası yönetim planı bunlardan biri. Buna destek sağlayan kurumlar sektörlere ilişkin talimatlar bize geldi. Söylenen şeydi: alt yükleniciler bölge müdürlüklerinden bilgi alacak. Bölge Müdürlüğü düzeyinde tehdit fırsat fırsatlar analizi yapılacak 22. bölge bu süreçte destek sağlayacak. Bu süreçte yönelik bir yönetim planı geçmiş deneyimlerden faydalanılarak hazırlanacak. "

(3)Türkiye'de su yönetiminin parçalı görüntüsünün ortaya çıkardığı olumsuz etkilerin giderilmesi için geliştirilen ölçek önerilerinden bir diğeri; yerel yönetimler düzeyinde, il sınırlarını kapsayacak şekilde ölçek belirlenmesidir. Bu ölçek önerisi, yerelde merkezileşme özelliğinde gösteren BŞB-SUKİ modeline karşılık gelmektedir. BŞB-SUKİ Modeli ve parçalı modelde il ölçeğini yerel yönetimler düzeyinde su yönetim ölçeği olarak öneren su yöneticilerinin ortak paydası; il ölçeğinde tek bir kurum sorumluluğunda su yönetiminin kaynakların etkin yönetimini sağlayacağı yönündedir.

Ordu ilinde uygulanan büyükşehir belediye modeli öncesi ve sonrasını karşılaştırarak uygun ölçek sorusunu yanıtlayan SUKİ su yöneticisi, su yönetimi için yetkilerin tek bir kurumda il ölçeğinde toplanmasının hizmet maliyetini azalttığını şöyle ifade etmektedir: "Su yönetimi için havza ölçeği daha elverişli. Ordu özelinde değerlendirilirse; 2014 öncesi durumda ilçeler suyu yönetiyordu. Belde su kendisine

bulmuş, İller Bankası'ndan destek alarak 20-25 metre hat yaparak arıtma yapmış ve suyu sadece kendi beldesi içinde kullanıyor. Büyükşehir belediyesi olunca su yönetim sorumluluğu OSKİ'ye geçti. Planlama yaptık ve beldeye başka bir alandan su sağlayarak hattı kısalttık, arıtmayı devre dışı bıraktık. Böylece su kullanım maliyetini düşürdük. Böyle bakılınca (bütüncül planlama yetkisinin tek elde toplanması) suyun havza bazında değerlendirilmesine ihtiyaç var."

Bütüncül bir planlama yapılabilmesi için idari sınırlar içinde bölünmüş yetkilerin olumsuz etkisini, il ölçeğinde suyun tek bir kurum sorumluluğunda yönetilmesini işaret eden parçalı modelde su yönetiminden sorumlu su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Uygun ölçek bütüncül planlama için il ölçeği su yönetim ölçeği olmalı. Giresun'a il belediyesi olanaklarıyla kanalizasyon projesi hazırlıyoruz, hizmet sağlayacağımız merkez ilçe sınırı, Bulancak sınırı. Burada bir dere bize çizgi görevi görüyor. Assında bu derenin diğer tarafındaki evlerin kanalizasyon şebekelerini de alabiliriz. Ama burası il belediyesi orası, ilçe belediyesi hizmet alanı ve sorumluluğunda. Ayri bir kurum sıfatı olduğu için oranın kanalizasyonunu alamıyoruz. Büyükşehir belediye modelinde olduğu gibi il ölçeğinde tek bir kurum, su ve kanalizasyon idaresi gibi tek bir idare olsa bu bölgenin tamamını proje kapsamına alınıp, entegre bir çalışma ortaya çıkarırım."* Benzer yönde diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Ordu büyükşehir belediyesi oldu ve tek elden su yönetebiliyor ve buna uygun mevzuatı var. Suyun yönetimi tek elden ve nitelikli personelle daha güzel olur. Giresun'da durum farklı. Her ilçede farklı bir su yönetimi var. Elverişli olmadığını düşünüyorum. Köylerinde su hizmeti büyükşehir belediyesi kontrolünde olunca suyun bütünü görmek israf etmemek mümkün olur."*

İlçe belediyeleri eliyle farklılaşan su yönetim süreçlerinin sürdürülebilir olmaktan uzak olduğunu Giresun ili genelinde yerel yönetimler düzeyinde çok sayıda su yönetim biriminin varlığıyla açıklayan su yöneticisi, birimlerde ortaya çıkan farklı uygulamaların su kaynaklarının sürdürülebilir niteliğini olumsuz etkilediğini şöyle ifade etmektedir: *"Giresun'a bakın. Her ilçe belediyesinin örgütlenme yapısı değişik Doğankent ayrı modelde, Güce ayrı modelde, Eynesil ayrı modelde. İl bütünü farklı şekilde suyu yönetiyor. Tek merkezden bir örgütlenme yapısı oluşturulduğunda yönetim anlamında daha verimli sonuçlara ulaşılır. Tek merkezde olduğu zaman*

herkes birbirine bağılı olarak su kullanımını kontrol edebilir. Su kayıplarının giderilmesi ortak bir yapıda mümkün olabilir. Belediyelere suyu tek bir yönetim sorumluluğunda yönetebilmek için eğitim verilebilir. Merkezi bir yönetim olsa ilçe belediyeleri suyun yönetim süreçleri hakkında bilgilendirilebilir ve yöneticiler dahi bir bilinç olur. Ve bir su farkındalığı o zaman ortaya çıkar. Mevcut durumda her ilçede değişen bir bilinçlendirme çalışması var. Uygulayıcıların inisiyatiflerine kalan ve bireysel özveriye ön plana çıkaran bir yapı karşımıza çıkıyor. Bunun giderilmesi daha olumlu olacaktır."

Su hizmeti sağlanan illerin coğrafi özellikleri, nüfus yapıları ve hizmet verilen ölçek arasında bir ilişki kurularak il ölçeğinin uygun su yönetim ölçeği olduğunu su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Ordunun yüz ölçümü yaklaşık 6 bin km². Halbuki İstanbul'un yüz ölçümü bundan daha az ama yaklaşık 18 milyon insan yaşıyor. 6 bin km² alanımızı ütülediğimiz zaman coğrafi yapı sebebiyle yüz ölçümümüz. Konya'dan büyük oluyor. Bunun gibi bir kaç ili bir havzaya koyduğumuzda bunun yönetimi çok daha zor olacaktır. Konya yaklaşık 40 bin km², Ordu yaklaşık 6 bin İstanbul yaklaşık 5 bin km² yüz ölçümünde. Hizmet verilen sahalar farklı olmasına rağmen hepsi için ortak belirlenen bir il ölçeği su yönetimi için uygun mu? Burada en önemli faktör illerin topoğrafik yapıları ve su bütçesi. Hepsinin farklı ihtiyaç ve özelliği var. Yüz ölçümü büyük olur ama nüfusu az olur, su ihtiyacı az olur. Yüz ölçümü küçük nüfus fazla olur bu durumda sudan gelen gelir fazla olur ama su yetersiz kalacaktır. Her bir ilin kendi içindeki coğrafi nüfus yüz ölçümü koşulları ayrı ayrı bir değerlendirmeyi gerektirir. Buda il bazlı bir ölçekte suyu yönetmeyi elverişli hale getirir." Benzer yönde diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: "havza bazında yönetim olursa iş kontrolden çıkar. Büyükşehir modelinde il bazlı ölçek su yönetimi için daha elverişli. Ama zorlayıcı"*

Su yönetiminin il ölçeğinde tek bir kurum sorumluluğunda olmasının etkin bir su yönetimi ortaya çıkaracağını su yönetiminden sorumlu uzmanlık birimleri, insan kaynağı ve üzerinden açıklayan su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Bizim ilçe belediyemizde su hizmetleri Fen İşleri Müdürlüğümüze bağılı olarak gerçekleştiriliyor. Mevcut personel 1 şef 4 işçi. Yaklaşık 20 bin nüfuslu ilçe ve 8-10 köye su hizmeti sağlanıyor. Su hizmetini sağlayan bir birim ve bu birimde su*

kaynaklarının yönetimi konusunda uzmanlığı su olan kişilerin- yöneticilerin bulunması, su yönetiminin planlanması gerekli. Destek ekibi, arıza ekibi, planlama ekibi, saha kuyu ekibi gibi birimler su yönetim birimi altında oluşturulursa daha iyi olur. Biz (Fen İşleri Müdürlüğü) park bahçe hizmetlerinden tutun yol yapımına kadar geniş sorumluluk alanı içinde su hizmetlerini de sağlamaya çalışıyoruz. Bence bu verimli ve sürdürülebilir değil. Bu hizmet ayrı bir birimde ayrı personelle yapılmalı. Tıpkı bir ağacın kolları gibi ayrılmalı. Ordu Büyükşehir Belediye Modelini dikkate aldığımızda; suyla ilgili her hizmet için ayrı bir birim var. Tüm ili içine alan bir şebeke sistemi var ve kontrol ve takip devamlılık gösteriyor. Giresun da ise durum farklı. İl özel idaresi ayrı kontrol ve planlama yapıyor, belediye ayrı köy ayrı. Oysa ki Giresun yüksek kesiminde yapılan bir baraj ile çoğu ilçenin su ihtiyacını tek bir kaynaktan karşılamak mümkün olabilir. Bu durumda diğer kademedeki karar ve uygulamalara da ihtiyaç olmaz. Zaman ve kaynaktan tasarruf sağlanmış olur. Eğer böyle bir kurum oluşturulursa su daha uzun vadeli kullanılır. O zaman sürdürülebilirlikten bahsedebiliriz." Benzer yönde diğer bir su yönetici ifadeleri şöyledir: "İlçede fen işleri birimi altında su yönetiliyor. Fen işlerinin görev alanı çok geniş su dahil pek çok işe bakılması gereken bir müdürlük. Su hizmetlerinin sağlanması için belediye başkanlığı bünyesinde ayrı bir birim oluşturulsa su yönetimi için daha verimli olur. Bizim için önemli olan saha personeli. Mevcut durumda alanında uzman bir personelimiz var, yeterli personelimiz yok su için. 2-3 işçi personelimiz var fen işleri müdürlüğünde görevli, su ile ilgili çalışmalara da onlar bakıyor. İlçe belediyelerinin suyu yönetirken uzman personel ihtiyacı var. Bu ihtiyaç karşılansa, suyla ilgilenen uzman personeller olsa ve suya ilişkin bir strateji planı oluşturulsa su yönetimi daha iyi olur ve kaynaklar daha uzun süre kullanılabilir. O zaman sürdürülebilirlik söz konusu olur." Yerelde uygun ölçek olarak il sınırlarının dikkate alınmasını vurgulayan diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: " Ordu Büyükşehir belediye modeliyle tek bir koldan tüm şehre su hizmeti sağlıyor. Bende (su yöneticisi) aynı modelin Giresun için uygulanmasını isterdim. Giresun'da her belediyenin sorunun ili etkiliyor. Bazı anlarda su arızasını gidermek için bir boru parçasını bulmakta zorlanıyoruz. Tek bir koldan ve sadece su ile ilgili bir birim olsaydı su yönetimi daha iyi olurdu. Mevcut durumda belediyede hem su işleri hem de fen işlerine yönelik tüm işleri biz (Fen

İşleri Müdürlüğü) yapıyoruz. Kanalizasyon ve su bizim sorumluluğumuzda. Bu durum hem iş yoğunluğu oluşturuyor hem de maddi anlamda da yetersizliklerle karşılaşyoruz."

Su yönetiminin il ölçeğinde tek bir yerel yönetim birimi eliyle sağlanmasının su yönetimi için uygun bir ölçek ortaya çıkardığına yönelik ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Genel olarak ilçe belediyelerinin kurumsal kapasitesi ise su yönetimi için yeterli değil. İlçe belediyelerinde su yönetiminden sorumlu birimler değişken. Kimi belediyelerde fen işleri içinde su hizmetleri veriliyor, kimisinde su ve kanalizasyon müdürlüğü var. Bu durum nüfusla ilişkili. Nüfus arttıkça örgütlenme yapısında da değişiklik oluyor. Büyükşehir statüsünde olan illerde nüfus fazla olduğu için hizmet birimleri de örgütlenme yapısı da çeşitleniyor. İlçemizde nüfus az, yaklaşık 4500 nüfusumuz var. Mevcut durumda fen işleri birimi tahakkuk tahsilat birimimiz aracılığıyla suyla ilgili hizmet taleplerini karşılayabiliyoruz. Tüm ilin suyunu tek bir merkez yönetsin. İstanbul'daki İSKİ gibi bir model olsa tüm ilçe belediyeleri bu birime bağlansa çok daha etkili bir yönetim olur su için. Çünkü bir yerel yönetim birimi olarak büyükşehir belediyeleri teknik kapasite konusunda daha yeterli. İlçe belediyeleri büyükşehir belediyelerine göre makine ve teknik ekipman bakımından yetersiz. Karşılaştırma yapıldığında su yönetimi için büyükşehir belediyeleri bünyesinde oluşturulan su ve kanalizasyon idarelerinin su yönetiminde sahip olduğu imkanlar ilçe belediyelerinininkinden çok daha fazla. Bu olumlu etki yani kurumsal kapasite yeterliliği suyun sürdürülebilir bir kaynak olarak korunmasını da etkileyen bir durum."

İlçe düzeyinde su yönetiminden sorumlu yöneticiler ilçe belediyelerinin gelecek projeksiyonu niteliğinde bir planlı ilerleme içinde olmadıkları vurgulanmaktadır. İlçe belediyesi su yöneticisi bu durumu şöyle açıklamaktadır: "ilçe belediyelerinin suya nasıl yaklaşılmaması ve yönetilmesi gerektiği konusunda yeterli bilgileri yok, gelecek projeksiyonları yok. Su, tek elden, büyükşehir belediye modeli gibi bir yerel yönetim modeliyle, su ve kanalizasyon idaresi altında yönetilmeli" Suyu yönetirken bütüncül planlamanın önemine dikkat çeken ilçe belediyesi su yöneticisi, su yönetimi için bütüncül plan yapabilme ölçeği olarak il ölçeğine şöyle vurgulamaktadır: "İlçe su sorunlarına daha yakın. Kaynaklara ilçedeki yöneticiler

daha hakim. ama su sorunları küresel. Sorunlara yerelden müdahale etmek daha basit ama suyla ilgili sorunları çözmek için ilçe belediyeleri yeterli aktör değil il bazında bir bütün plan yapılmalı yetki tek kurumda ilde olmalı. İl ilçelere bakım, kontrol, arıza giderme gibi konularda yetki vermeli. Bunun dışında tüm yönetim süreçleri tek merkezde toplanmalı. böylece uygulamadaki farklılıklarda ortadan kalkar. Ayrıca tek bir elden planlama ile il genelinde geniş çaplı çalışma yaparak su temininde sorun yaşayan ilçelerin su sorunları çözülecek, su hizmeti alan kullanıcıdan karşılığında su ücretlerini almak mümkün olacak. bu suyun sürdürülebilir olması demek. ""Aynı su havzası içinde kalan iki il su yönetimi için belirlenen idari sınırlar sebebiyle su kaynaklarından faydalanamıyor. Giresun ilçesi Şebinkarahisar'a komşu Sivas iline bağlı ilçeler var. Bu bölgedeki sular için ortak bir kullanım sistemi geliştirilebilir. Suyun döngüsünü dikkate alan havza temelli su yönetimi anlayışıyla bu sorun çözülebilir."

İlçe belediyeleri düzeyinde yapılan görüşmelerde su yönetim ölçeği ile kurumsal kapasite arasındaki ilişki sıkça ön plana çıkarılmıştır. Özellikle nüfusu az olan ilçe belediyelerinin su yönetim ölçeğini il ölçeğine genişletilmesine taraf olmalarının temel sebebi, su yönetiminin kurumsal kapasitesini arttırmak olarak dile getirilmiştir. Bu yönde su yöneticilerinin ifadeleri şöyledir. "Su yönetimi için kurumsallık çok önemli. Su ile ilgili ayrı bir birim bir müdürlük oluşturularak suyun yönetimi gerçekleştirilmeli. Makinesi, uzman personeli-yeterli insan kaynağı olursa su hizmetleri daha iyi yönetilir. İlçe belediyelerinin makine araç gereç ihtiyacı var. Ekipman olmadan hizmetlerin yerine getirilmesi beklenen düzeyde olmuyor. Su hizmetleri planlanması için hem büroda uzman personel olmalı hem de saha da uzman personel olmalı. Büro personelleri suyla ilgili planlamayı yapmalı, saha personeli planlama çerçevesinde soruna müdahale etmeli. Çünkü biz-ilçe belediyeleri teknik olarak su sorunlarını çözmede yeterli değiliz. Ancak bildiğimiz usullerle deneme yanılma usulüyle sorunları çözmeye çalışıyoruz. Su kaynakları ise geri dönüşü mümkün olmayan bir kaynaklar. Deneyip sorunu çözemeyince geçen zamanda kullanılamayan su kaybedilmiş su haline geliyor. Bu sürdürülebilir değil." Kurumsal yapılanma düzeyinde meydana gelecek iyileşme ile suyun sürdürülebilir niteliği arasında kurulan ilişkiyi ön plana çıkaran bir diğer su yöneticisi şöyle ifade

etmektedir: "Suyun sürdürülebilir olması için su yönetiminin örgütlenme-organizasyon yapısında değişiklik gerekli. Su yönetimi için geliştirilen kurumsal yapılanma suya verilen önemi gösteriyor. İlçe temelli bir planlama olduğunda su yönetim süreçleri birimler bazında dahi değişiyor. Örneğin belediyede fen işleri müdürlüğü altında su hizmetleri gerçekleştiriliyor. Müdürlüğün mevcut personeli bu müdürlüğün görev tanımına uygun tüm işleri yapıyor. Su hizmetleri için ayrı uzmanlığı olan bir personel yok. Sorun burada başlıyor. Ben fen işleri müdürüyüm ama suyla ilgili yönetsel işler bana bağlı. Mevcut iş tanımları içinde su öncelikli. Müdürlükte %60 su hizmetlerine ilişkin faaliyetler gerçekleşiyor. Ama sadece su hizmetine yönelik bir kurumsal yapılanma için belediyelere güçlendirilmeli."

İlçe belediyelerinin kurumsal kapasitelerinin su yönetimi için yeterli olmadığı için su yönetim ölçeğinin il ölçeğine çekilmesi gerektiğini su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "Büyükşehir belediyelerinin kurumsal kapasiteleri güçlü. Ekonomik olarak ilçe belediyelerinden daha iyi durumdalar. Nüfuslarıyla orantılı merkezi yönetim gelirleri fazla. Bu koşullarda tek elden suyu yönetebilmeleri suyun sürdürülebilirliğini olumlu etkiliyor. Bizim gibi ilçe belediyelerimizin bütçeleri yeterli değil. Su yönetim sürecinde etkili olan bütçe yeterliliği. Su hizmetlerini sağlamak için ekonomik maliyetleri karşılayabilme gücü gerekli. Ama ilçe belediyeleri için bütçe yetersizliği sorun. Çünkü bütçemiz olursa personelimiz olur, yatırım yapabiliriz. İlçe belediyelerinin bütçe sorunu giderilse ilçe ölçeği suyu yönetmek için yeterli ölçek."

Su yönetimi için aynı hizmeti çok sayıda birim eliyle gerçekleştirmek yerine kurumsal kapasite yeterliliği olan kademelerde sadeleşmenin sağlandığı yapılarla gerçekleştirmenin etkin yönetim çıktısına ulaşılacağı vurgulamaktadır. Su yöneticisi "Mevcut durumda Giresun ilinde su yönetimi için çok kademedен oluşan yerel yönetim modeli var. Ordu ilinde ise Büyükşehir belediye modeli var. Suyun insan için temel bir ihtiyaç olduğu dikkate alınarak yönetilmesi gerekli. Tek merkezden yönetilen su kaynakları için verimlilik nihai sonuçtur. Ordu Büyükşehir belediye modeli su yönetim süreçlerinde ortaya çıkan bir kaynak talebini tek bir yazışma ile ilgili bakanlıktan talep edebilir. Hem il genelinde hem de ilçelerde suyla ilgili sorunlara tek-bütün bakış kısa sürede çözüm sağlanmasında etkili olur. Biz (ilçe

belediyeleri) bir talepte bulunduğumuzda daha uzun süre gerekebilir. Merkezi yönetimle kurulan yönetsel ilişkiler açısından Büyükşehir belediye modeli daha etkili model. Kurumsal yapıda kademelerde azalma-sadeleşme su yönetim süreçlerine hız kazandıracaktır. Yapılan bir çalışma 2 ayda yapılacaksa 1 ayda yapılır. 1 ayda yapılacaksa 15 günde tamamlanır."şeklindeki ifadeleriyle özellikle bürokratik kademelerde sadeleşmeden doğan verimliliğin su hizmeti ve yatırımlarına yönelik karar alma ve uygulama süreçlerine hız kazandıracığı, bunun su kaynaklarının kaybı önünde bir set oluşturacağına vurgu yapmaktadır.

Su yönetiminde kurumsal kapasite yeterliliğinin sağlanabilmesiyle suyun sürdürülebilir yönetimine ulaşıldığını vurgulayan ilçe belediyesi su yöneticisinin il ölçeğinde su yönetimine BŞB modeli üzerinden yaptığı vurguya yönelik ifadeleri şöyledir: "Tek işte uzman olmayınca belediyenin personel ve mali kaynak yetersizliğinden işleri aksıyor. Hizmetler tam olarak ve istendiği zaman ulaştırılamıyor. Ama ilçe belediyelerine su yönetimi için yeterli kaynak ve personel tahsis edilse, kurumsal kapasitesi güçlendirilirse, ilçe belediyeleri su kaynaklarının yönetimini sağlar hale gelir. Bir kurum hizmet sağlamada uzmanlaştığında tüm ilde diğer hizmetlerin su yönetimini yavaşlatmasının önüne geçilir. Bu durumda, suyun sürdürülebilir olması için Ordu Büyükşehir Belediye modelindeki gibi suyun tek elden yönetilmesi su kanalı idareleriyle yönetilmesi daha etkili. "

Su yönetim ölçeğinin değişimiyle yeterli sayıda personelinde sağlanması arasında ilişki kuran su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "İlçe belediyelerinde organizasyon yapısında ihtiyaç olduğunda yeni birimler oluşturuluyor. Bir birimde bir kişi on işi aynı anda yapmak zorunda kaldığında yetişememe sorunu ortaya çıkıyor. Oysa her işten sorumlu bir birim oluşturulursa herkes yaptığı işi ve çıkabilecek sorunları takip edebiliyor. Su yönetim sürecinde suya ilişkin farklı birimler yok. Su tek bir kişinin yönetim sorumluluğunda olmamalı. Karar alma yazışma yapma saha da görevli olma şeklinde her alanda sorumluluğu olan farklı personeller olmalı. Mevcut durum böyle değil." Benzer yönde diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir:"Belediyede sadece fen ve imar işleri için örgütlenmiş yapımız var. Fen işleri içinde su kanalizasyon altyapı hizmetlerini gerçekleştiriyoruz. Hepsine biz bakıyoruz, tek bir müdürlük. Diğer ilçelerde de

benzer durumlar var. Farklı birimler eliyle su yönetiliyor. Suyun sürdürülebilir bir kaynak olabilmesi için tek bir işle uğraşılacak ve uzmanlaşılacak su ve kanalizasyon birimi mutlaka oluşturulmalı. Sürekli farklı işlere-hizmetlere aynı anda yetişmeye çalışıyoruz. Bunu yapmak yönetsel anlamda zor ve yıpratıcı. Tahsilat, su faturaları birimi gibi alt birimleriyle su hizmetlerinin sağlanması ayrı bir birim altında mümkün olmalı."

Yeni kamu yönetimi anlayışıyla vizyon ve misyon, stratejik amaç ve hedef tanımlaması, şeffaf, açık, hesap verebilir nitelikte kurumsal kapasite yeterliliğine sahip kurumlar eliyle kamu hizmetinin yerine getirilmesi, kamuda stratejik kaynak yönetiminin gerçekleştirilmesi stratejik yönetim olarak vurgulanmaktadır (Usta, 2014). Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi'nin su yönetimi yaklaşımı tüm su kaynakları için güvenilir ve savunulabilir bir izleme süreci, kurumsal yapılanma, entegre bir bütüncül yaklaşım ve iş birliği, ekonomik ihtiyaçlar, politik ve idari süreçlerin entegrasyonunu sağlayacak bütüncül planlamanın suyun sürdürülebilir kaynak olma niteliğine olumlu etkisi olduğuna yöneliktir (Dalkılıç vd.,2008). Bu perspektiften bakıldığında stratejik bir kaynak olma özelliğinde olan su kaynaklarının oluşturulacak gelecek odaklı planlarla kurumsal yeterliliğe sahip kurumlar eliyle yönetilmesi bir gereklilik olarak su yönetim sürecinde ön plana çıkmaktadır. Görüşmeler sırasında bu yönde çıktılara ulaşılmış; su yönetim süreçlerinde stratejik planlama gereği halihazırda plan yapma zorunluluğu olmayan ilçe belediyeleri düzeyinde şöyle vurgulanmıştır: *"İnsanlık var olduğu sürece su ve gıda insan için temel tüketim kaynağı olacak. Çünkü bu kaynaklara (su) duyulan ihtiyaç dönemsel bir konu değil. Tarımda olduğu gibi su yönetiminde de suyun stratejik bir kaynak olarak düşünülmesi ve planlanması gerekir. Ancak mevcut durum planlama ve geleceğe yönelik yatırımların yeterince yapılmaması sebebiyle sorunların yaşanabileceğini gösteriyor"*.

DSİ su yöneticisi, su yönetiminin yerel yönetimler düzeyinde sürdürülebilir nitelikte olması için SUKİ modeli ve örgütlenme yapısının elverişli olduğunu ön plana çıkarmaktadı. *"DSİ Bölge Müdürlüğü olarak izleme yapılan havzada bir BŞB mevcut, diğerleri il belediyesi ve ilçe belediyesi sorumluluğuyla suyu yöneten su yönetimleri. BŞB Modelinde SUKİ GM mevcut oluyor. Bu sadece su hizmetleri*

özelinde bir birim olduğu sadece bu hizmet alanına odaklandığı için bizim kurumumuz içinde daha uygun diye düşünüyorum. Tabi diğer birimlerde de sorun yaşanmıyor. Ama diğerlerinde örneğin belediyenin sadece su değil diğer hizmet alanlarında da işleri olduğu için BŞB-SUKİ'ler kadar su hizmetlerine öncelik vermeleri zorlaşıyor. Ayrıca BŞB modelinde bir yönetsel su yapısıyla su hizmetlerinden sorumlu bir genel müdürlük yapısı oluşuyor. Bu yapılanma DSİ genel müdürlüğü arasında kurumsal eş güdümü sağlamak adına daha verimli görüyorum."

(B) Yerel yönetimler düzeyinde su yönetimi için mevcut parçalı modelle, idari sınırlar esas alınarak belirlenen su yönetim ölçeğinin uygunluğunu ileri süren su yöneticileri su yönetim modelinin ilçe düzeyinde oluşturulmasına dikkat çekmektedir. BŞS-SUKİ modelinde su yöneticilerinin ilçe ölçeğini önerme nedeni; ölçek ekonomilerinden beklenen sonuçların artan maliyetler sebebiyle fayda sağlamayacağına yöneliktir. Parçalı modelde su yönetiminden sorumlu su yöneticilerinin ilçe ölçeğini önerme nedenleri şunlardır: Su sorunları ve hizmet taleplerine yakınlık, kısa sürede müdahale ve çözüm, su kaynaklarını tanıma ve potansiyelini kullanabilme, uzaklık maliyetinin oluşmaması ve su-zaman kaybının önlenmesi.

"Bir hizmeti hizmet talebine en yakın birim yürütsün" anlayışına dayanan hizmette yerellik (subsidiarite) ilkesi, bireyi toplumun odak noktasına yerleştirmektedir. "Kamusal sorumluluklar genellikle ve tercihen yurttaşın en yakın olan yönetimlerce yerine getirilir. Sorumluluğun bir başka yönetime bırakılmasında, görevin kapsamı ve niteliği ile etkinlik ve ekonomi ilkelerinin gerekleri göz önünde bulundurulmalıdır" kapsamında kullanılan hizmette halka yakınlık ilkesi kapsamında yerel yönetimler, kamu ekonomisinin önemli bir ayağını temsil etmesi sebebiyle kaynak dağılımında ve hizmeti gerçekleştirmede en etkin kurumlar olarak Avrupa Birliği sürecinde Maastricht Anlaşması'nda yer almaktadır. Kamusal niteliği gereği doğal su kaynaklarının belediyeler, yerel meclisler ve diğer kamu örgütlenmeleriyle iş birliği içinde yönetilmesine yönelik toplumsal hareketler sürdürülebilir kalkınma arayışlarını güçlendirmektedir. Kamu tercihi yaklaşımı ise şehir sorunlarının çözümü için küçük birimlerin hizmet sunumunda verimlilik ve etkililik için faydalı olduğunu savunmaktadır.

Araştırma bulgularında parçalı modelde, idari sınırlar esas alınarak belirlenen su yönetim ölçeğini ilçe sınırı olarak vurgulayan görüşmeciler de bulunmaktadır. Gelecek dönemde il ölçeğinde sağlanan hizmetler sebebiyle artan maliyetlerinin SUKİ'leri olumsuz etkisi olacağına dikkat çeken SUKİ su yöneticisi, ilçeler özelinde yatırım ve maliyet planlaması yapılması gerektiğine yönelik ifadeleri şöyledir: *"İlçe belediyelerinde yapılan tahsilatlar ilçeye gidecek. Bu durumda her ilçe gelen gelirin göre planlamasını yapacak, ayağını yorganına göre uzatacak. Şu an 772 mahalle var ve su kanal işletme daire başkanımız muhtarların etkisi altında başka bir işe yönelemiyor. SUKİ'nin gelir kaynağı İller Bankası payı dışında elde edilen su geliri. İller Bankasından gelen gelir geçmiş dönemli borçlara gidiyor. Bu sebeple devlet desteğine ihtiyaç var. Gelecek dönemlerde SUKİ'lerle ilgili sorun yaşanacak Çünkü elektrik ve yakıt maliyetlerindeki artışla bu kurumlar ekonomik anlamda olumsuz etki altındalar."* Benzer yönde SUKİ diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"ilçe idari sınırlarında tek kurum suyu yönetmeli. Su hizmetini her beldenin ilçenin kendi yapması gerekir. Sorumluluk bir kuruma bırakıldığında hizmet ya fazla ya da az gidiyor. Yerel yönetimler siyasi kurumlar olduğu için burada bazen su yönetimine bile söz düşmüyor. Su beldedeyse belde, ilçedeyse ilçe, ildeyse il suyu yönetmeli."*

Su yönetim ölçeğinin yerelde çıkan su sorunlarına kısa sürede müdahale edebilmek için yerel düzeyde olması gerektiğini vurgulayan ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *Yerele en yakın birim-suyu kullananlara en yakın yönetim birimi olacak şekilde ölçek belirlenmeli. İlk planlama yerelde yapılmalı. Ama bütünü görebilmek için yerelden alınan bilgilerle merkezi yönetim düzeyinde parçadan bütüne giden bir planlamaya dönüşmeli. Çünkü yerel yönetimler sahaya yakın ve su kaynaklarının durumunu daha iyi bilen yönetim birimi. Politika planlaması tüm ülkeyi ilgilendirdiği için merkezi yönetim düzeyinde yapılmalıdır. Büyükşehir belediye modeli tüm il için su hizmet taleplerini karşılamak zorunda kaldığında ilçe belediyelerine (yerel yakın diğer birimlere) göre müdahalede geç kalacaktır. Burası (İlçe su yönetimi) bize ait, bir soru olsa noktasal olarak arıza alanını biliyoruz ve anında müdahale ediyoruz. Gerekirse mevcut personeli sorunların önem sırasına göre sevk ve idare edebiliyoruz. Su sorunları yerel olduğu*

için suyu yöneten birimin hizmete yakın bir birim olması su yönetiminin daha sürdürülebilir olmasını sağlıyor."

Su yönetim ölçeğini ilçe idari sınırları olarak öneren diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"İlçe belediyeleri köylerde dahil ilçe idari sınırlarında suyu yönetmeli. Bu kaynak yeterliliğine bağlı. Mevcut durumda biz (ilçe belediyesi) köylere karışamıyoruz. Köyler il özel idaresi sorumluluğunda. BŞB modeline uzağım. Ama BŞB Modelinde SUKİ'ler köylere kadar hizmet götürüyor. Bu şu demek: Giresun BŞB olunca benim ilçemin su işletmesi Giresun merkeze bağlı olacak. Kurulacak SUKİ köyler dahil ilin tümüne hizmet götürmek zorunda kalacak. Suyun yönetim sınırı ilçede tek elden olacak şekilde belirlenmeli. Tek bir merkezi SUKİ, 30 km uzaklıktaki ilçenin sorunu tespit etmede ve çözmede ilçe belediyeleri kadar etkili olmaz. Su hizmeti daha yerele indirilmeli."*

Su yönetim modelinde il ölçeğinde bir su yönetim modeli olan SUKİ'lerin ilçe belediyelerine göre ortaya çıkacak sorunlara müdahalesinin geç olacağı yönünde tespitini ilçe belediyesi su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Su sorunları yerel olduğu için suyu yöneten birimin hizmete yakın bir birim olması su yönetiminin daha sürdürülebilir olmasını sağlar. İlçe-burası bize ait. Bir sorun olsa noktasal olarak arıza alanını biliyoruz ve anında müdahale edebiliyoruz. Gerekirse müdahale için önem sırası belirleyebiliyoruz. BŞB-SUKİ modeli bize göre müdahalede daha geç kalır."* Bir diğer ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Modelin su yönetimine etkisi var. ilçe belediyesi suyun bakım ve onarımını kendisi gerçekleştiriyor. İlçe sınırlarında su şebekesinde bir sorun olduğunda ilçe belediyesi su kaynağına yakın olan birim olarak su sorununu hemen giderebiliyor. İl ölçeğinde model uygulamada olunca ilçede çıkan su sorunu için ile başvuru yapılacak ve süreç uzayacak. Bu su yönetimi için daha zor olabilir."*

Su yönetiminin su hizmetine en yakın birim eliyle yönetilmesi için uygun ölçeğin ilçe sınırları olduğunu ifade eden su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Her ilçe belediyesi ilçe sınırları içindeki suyu ilçedeki su kullanıcılarının taleplerini karşılayacak şekilde kendisi planlamalıdır."* Su yönetimi için ölçeğin ilçe sınırları olması gerektiğini vurgulayan diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri ise

şöyledir:"İlçe belediyesi suyun bakım ve onarımını kendisi gerçekleştiriyor. İlçe sınırlarında su şebekesinde bir sorun olsa ilçe belediyesi su kaynağına yakın olan birim olarak su sorununu hemen giderebilir. İl ölçeğinde model uygulamada olunca ilçede çıkan su sorunu için il'e başvuru yapılacak ve süreç uzayacak. İl ölçeğinde suyu yönetmek zor. Su hizmeti verilen sınır genişleyince su yönetim sorunları daha da büyüyecek. Yönetici hangi birine, nasıl yetişecek. Ölçeği genişletmenin su yönetimi için faydalı olmadığını düşünüyorum."

Belirlenen alt temada yerel yönetim su yöneticilerinden elde edilen araştırma bulgularının analizinde ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

- Görüşmecilerin su yönetiminin sürdürülebilir olması için uygun olan yönetim ölçeğini merkezi ve bütünsel yapıya elverişli ölçek olarak tanımladığı tespit edilmektedir. Merkezileştirme ölçeğine yönelik önerilerin yerel yönetim modelleriyle ilişkili olarak (ulusal, yerel ve bölgesel (havza) değişken olduğu tespit edilmektedir.
- Ölçek olarak ülke sınırlarını öneren; su yönetiminin tek elden merkezi yönetim sorumluluğunda gerçekleştirilmesi vurgulayan su yöneticilerinin ağırlıklı olarak parçalı modelde su yönetiminden sorumlu yöneticiler olduğu tespit edilmektedir. Su yönetimini ulusal ölçek ve bu ölçekte merkezi yönetim sorumluluğu olan bir bakanlık düzeyinde tanımlayan su yöneticilerinin ön plana çıkardığı hususlar şunlardır: Mali kapasite gerektiren büyük ölçekli su yatırımlarının gerçekleştirilmesi, ulusal su planlarının ekonomik maliyeti, parçalı planlar yerine bütüncül planlar yapılması, belirlenen ölçekte aynı nitelikteki hizmetlerin tek bir birim eliyle gerçekleştirilmesiyle; araç, gereç, personel, kurumsal yapılanma gibi bir teşkilatlanma yapısını gerektiren maliyetlerin ortadan kalması, su yönetimi üzerindeki siyasi kaygıları ortadan kaldırılması, düzenleme ve denetleme yetkisinin etkin kullanımının sağlanması.
- Su yönetiminde merkezileştirilme ölçeğinin bölge düzeyinde, su havzasını kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmesine ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Havza ölçeğinde su yönetim ölçeğinin belirlenmesine yönelik önerilerin ağırlıklı olarak BŞB-SUKİ Modelinde, il ölçeğinde suyu yöneten su yöneticilerine ait olduğu tespit edilmektedir. Farklı kurumlar eliyle aynı hizmet

için yapılan planlamaların tekrar etmesi ve bütünleşmemesinin ortaya çıkan yatırım maliyetinin ekonomik boyutlu bir sorun olarak görüldüğü; bu etkiyle daha merkezi bir yönetim için havza ölçeğini temel alan su yönetimlerinin yapılandırılması gerektiğine araştırma bulgularında ulaşılmaktadır.

- Türkiye'de su yönetiminin parçalı görüntüsünün ortaya çıkardığı olumsuz etkilerin giderilmesi için geliştirilen ölçek önerilerinden bir diğeri; yerel yönetimler düzeyinde, il sınırlarını kapsayacak şekilde ölçek belirlenmesidir. Bu ölçek önerisi, yerelde merkezileşme özelliğinde gösteren BŞB-SUKİ modeline karşılık gelmektedir.
- Hizmet ölçeği il sınırlarında, yerel yönetimler düzeyinde tek bir kurum sorumluluğunda olan BŞB-SUKİ modelinde su yönetiminde araştırma kapsamında ulaşılan uygulama sonuçları şunlardır: BŞB-SUKİ modeliyle il ölçeğinde sağlanan su yönetiminin kurumsal kapasite yeterliliğinin ortaya çıkması, bütüncül planlama, mali kapasite, insan kaynağı niteliği, iş bölümü ve uzmanlaşma, örgütlenme yapısı, su yatırımı kapasitesi, stratejik planlama kültürü, su yönetiminde söz sahibi olan tüm su yöneticilerinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan yönetişim zemini.
- Su hizmetini sağlamak hizmet talebine en yakın ölçekte (ilçe gibi) ekonomikse; yönetim ölçeği olarak bu ölçeğe öncelik verilmesi gerektiği, belirlenen ölçek uygulama sürecinde mali ve kurumsal kapasiteyle uyumsuzsa ölçek genişletme yoluna gidilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Örneklemler olan illerin su yönetim süreçleri üzerinden bu tespit değerlendirildiğinde; BŞB modeli uygulanarak su yönetim ölçeğinin il düzeyine çekilmesiyle ortaya çıkan kurumsal ve mali kapasitenin, uzman personel mevcudiyetinin su yönetiminde yönetsel bir iyileşmeye dönüştüğü tespit edilmektedir.
- Yerel yönetimler düzeyinde su yönetim ölçeğini ilçe sınırları olarak öneren su yöneticilerinin; BŞB-SUKİ modeli düzeyinde ölçek ekonomilerinden beklenen faydanın uzun dönemde gerçekleşmeyeceğiyle ilişki kurduğu; parçalı modelde su yönetiminden sorumlu su yöneticilerinin ise ilçe ölçeği önerisinde su sorunları ve hizmet taleplerine yakınlık, kısa sürede müdahale ve çözüm, su kaynaklarını tanıma ve potansiyelini kullanabilme, uzaklık maliyetinin oluşmaması ve su-

zaman kaybının önlenmesiyle ilişki kurduklarına araştırma bulgularında ulaşılmaktadır.

4.4.3. Yerel Yönetim Modeliyle Oluşan Kurumsal Kapasitenin Su Yönetimine Etkisi

Çalışma kapsamında oluşturulan "*Yerel Yönetim Modeliyle Oluşan Kurumsal Kapasitenin Su Yönetimine Etkisi*" konulu üçüncü temada; su yönetiminin sürdürülebilir niteliği ile yerel yönetim modelinin kurumsal kapasitesi arasındaki ilişki sorgulanmıştır. Yerel yönetim modelinde oluşan kurumsal kapasitenin; su yönetimi için oluşturulan örgütlenme yapısını, su yatırımlarını su tasarruflarını ve atık su yönetimini nasıl etkilediğine yönelik araştırma sonuçlarına tema kapsamında yer verilmektedir.

4.4.3.1. Kurumsal Kapasitenin Su Yönetimi Örgütlenme Yapısına Etkisi

Bir yönetim fonksiyonu olarak örgütlenme; bir kurum, kuruluştaki kuruluş amaçları doğrultusunda kimlerin hangi işlerde görev alacağını ve aralarındaki iş ilişkilerinin düzenlenmesinde ortaya çıkacak faaliyet çıktılarının amaçlanan düzeyde olmasına yönelik organizasyon yapısı olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 2018:95). Su yönetiminde örgütlenme; su kaynaklarının kullanım kararlarının alınmasından, su kullanıcılarının su kullanım taleplerinin karşılanmasına, su sorununa müdahale eden saha personeline kadar bir sorumluluk ve görev zincirini kapsamaktadır. Yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminden sorumlu örgüt yapıları içinde; genel müdürlük, daire başkanlıkları, şube müdürlükleri, müdürlük personelleri, saha personelleri bir kamu hizmeti olarak tanımlanan su hizmetini yine kanunlarla tanımlanan görev tanımlarıyla gerçekleştirmektedir.

Büyükşehir belediye sınırlarında su hizmeti sağlamak üzere oluşturulan su ve kanalizasyon idarelerinin yönetim yapısı, 2560 sayılı Kanun'da genel kurul, yönetim kurulu, denetçiler, genel müdürlük, genel kurul şeklinde oluşturulmuştur (2560 Sayılı Kanun, Md.3-13). SUKİ'ler yönetim organları olan genel müdürlük yapıları, daire başkanlıkları, şube müdürlükleri, şeflikler, saha personellerine uzanan bir örgütlenme yapısıyla su hizmetlerini gerçekleştirmektedir. Bir yerel yönetim modeli olan BŞB modelinde bu görüntü söz konusuysa; bu modelin uygulamada olmadığı illerde su yönetiminde il özel idaresi, belediye ve köyler su yönetiminde yetkili ve sorumludur.

Yerel yönetim birimlerinin genel görev tanımları içinde yer alan su hizmetleri birimler içinde oluşturulan müdürlükler üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu müdürlüklerin genel görev tanımları içinde yer alan su hizmetleri, hizmete yönelik bir iş bölümü ve uzmanlaşma yerine belediye hizmetlerinin gerçekleşmesi, vatandaş taleplerinin karşılanması niteliğinde ilerlemektedir. Bu farklılaşmada Türkiye'de yerel yönetim modelindeki kurumsal kapasiteyle ilişkili olan örgütlenme yapısının su yönetimini nasıl etkilediğine yönelik araştırma merakını kuvvetlendirmektedir.

Alan araştırması kapsamında; yerel yönetim modellerindeki kurumsal kapasitenin su yönetimi örgütlenme yapısını nasıl etkilediği ve su yönetiminin yerel yönetimler düzeyde nasıl bir örgütlenme yapısında olması gerektiği sorularına *"Yerel Yönetim Modeliyle Oluşan Kurumsal Kapasitenin Su Yönetimine Etkisi"* konulu üçüncü tema içinde *"Kurumsal Kapasitenin Su Yönetimi Örgütlenme Yapısına Etkisi"* konulu alt tema kapsamında yanıt aranmıştır.

(A)BŞB-SUKİ modelinde oluşan kurumsal kapasitenin su yönetiminde örgütlenme yapısını olumlu yönde etkilediğine yönelik görüşme bulgularına ulaşılmaktadır. Parçalı yerel yönetim modelinden bütünleşik model özelliği gösteren BŞB modeline geçen Ordu ilinde su yönetiminde uygulanan SUKİ modelinin; su yönetiminde görev tanımlarını kanuni çerçevede oluşturulması, su yönetimine özgü uzmanlık birimleri oluşturulması, kurumlar arası eş güdümün birimler arasında su yönetimi üzerinden sağlanabilmesi yönüyle su yönetiminde olumlu bir etki ortaya çıkardığı araştırma bulgularında tespit edilmektedir.

BŞB Modelinde su hizmetlerine özgülenmiş bir kurumsal yapının SUKİ örgütlenme yapısıyla oluşturulması; bu yapı içinde su yönetiminden sorumlu birimlerin ve görev tanımlarının varlığının su yönetimini olumlu yönde etkilediği tespit edilmektedir. Tespite yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Kurumda; genel müdür, genel müdür yardımcıları ve 10 daire başkanlığı ve bu başkanlıklara bağlı şube müdürlükleri var. Kurumun organizasyon yapısı gereği önce planlama çalışması yapılıyor. Kurumun plan ve proje daire başkanlığı bu süreçte görevli ve yetkili. Sonraki aşamada planlama çerçevesinde ihaleye çıkılıyor. Yatırım ve İnşaat*

daire başkanlığı planlanan yatırım için ihaleyi gerçekleştiriyor. İhaleden sonra su işletilmek üzere su ve kanal işletme daire başkanlığına yatırımı tamamlanan hatlar teslim ediliyor. Türkiye'nin tamamında olan bu organizasyon yapısı geliştirilmesi gerektiğinde günün şartlarına uymayan birimler olduğunda kapatılıp yeni birimler oluşturulabiliyor." SUKİ kurumsal örgütlenme yapısında görev tanımına uygun birim bazlı ilerlemenin su yönetimini olumlu yönde etkilediği SUKİ bir diğer su yöneticisi ise şöyle ifade etmiştir: "Su yönetiminde tek bir kurum söz konusu olduğunda kurum bünyesinde görev dağılımı ve eş güdümde bir sorun yaşanmıyor. Aynı kurumda daire başkanları olarak görev alanımızda yer alan çalışmaları planlanan şekilde sürdürüyoruz. Bir daire başkanlığı diğer daire başkanlığı ile ilgili konuları o daire başkanlığının görüşünü alarak gerçekleştiriyor. Eğer bir sorun var deniyorsa süreç yeniden gözden geçiriliyor. Bu bir eş güdüm süreci." BŞB-SUKİ modeliyle uygulanan yerel yönetim modelinin su yönetiminin örgütlenme yapısı üzerinde kumanda birliği, değişebilirlik ve yeterlilik gibi birkaç noktada olumlu etkisi olduğu tespit edilmektedir.

BŞB Modelinde su yönetimini gerçekleştiren SUKİ'lerin parçalı modelde su yönetimini gerçekleştiren birimlerden ayrı olarak sadece su yönetimi için belirlenmiş görev tanımlarının su yönetimine olan etkisini SUKİ diğer bir su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "*SUKİ'nin tek işi su hizmeti. İlçe, il belediyesi, il özel idaresinin kanunla belirlenmiş başka hizmet alanları da var. Bu birimlerin hızlı saha organizasyonu için öncelikleri değişebilir ama SUKİ'de durum böyle değil. Görev dağılımımız belli ve bu ortak ilerleme gerektiren alanlarda kurum içinde eş güdüm sağlıyor.*" Görev tanımlarının etkisini su yönetiminde vurgulayan SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "*Kurum içinde birimler arasında eş güdüm var. Çünkü görev dağılımı belirli ve birimlerin faaliyet alanına göre örgütlü bir personel yapılanması var.*" Benzer yönde SUKİ diğer bir su yöneticisinin tespiti ise şöyledir: "*İl sınırında yönetim modeli, günün şartlarına göre değişim ve kurumsal ilerleyiş sağladığı için uygulanabilir bir örgütlenme modeli. 30 ilde su hizmetleri SUKİ'lerde. Hızlı karar alabilme ve uygulama mümkün. Bu Türkiye için bir avantaj. Örneğin en yakın il Giresun. Burada su yönetimi ilçe belediyelerinin etkisinde. Kurumsal yapının gereklerine göre değişim yapılmadığında bu su yönetim sürecinde*

sorunlar ortaya çıkarıyor. Çünkü her bir birim personel ve diğer maliyetleri beraberinde getiriyor."

Yerel yönetimler modelinde su yönetimi için oluşturulan kurumsal örgütlenme yapısının su yönetimini mali kapasite kullanımı bakımından olumlu etkilediği tespit edilmektedir. Tespite yönelik SUKİ diğer bir su şöyle vurgulamaktadır: *"SUKİ kurulmadan önce Ordu'da suyun idaresi ilçe belediyelerinde bir müdürlük düzeyinde gerçekleştirmekteyken SUKİ ile bir genel müdürlük yapısı oluşturuldu. Bu yapı içinde daire başkanlıkları ve şube müdürlükleri ile bir kurumsallaşma sağlandı. Ve bu kurum yapısına yönelik bir bütçe planlaması yapıldı. Ordu ilinin 4 büyük ilçesi (Altınordu, Fatsa, Ünye, Perşembe) var. Su tek kurum elinde yönetilince buralardan toplanan su faturası ile kalan ilçelere su hizmeti vermeye çalışıyoruz."*

Yalnız su hizmetine özgülenmiş örgütlenme yapılarının uygulama süreçlerinde çözüm odaklı ilerleme sağladığını SUKİ su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Tek kurum entegrasyonu ve görev dağılım yapısı birden fazla kurum entegrasyonundan daha işlevsel. Örneğin ilçe belediyesi ve il özel idaresi arasında anlaşmazlık yaşanabiliyor. Ama daire başkanlıkları aynı yönetim içinde görevli olduğu için anlaşma sağlanmama şansı yok. Çünkü karar alma mekanizması tek. Bu durum saha operasyonlarının hızlı ilerlemesinde etkili oluyor. Bir karar alınıyor ve uygulanması için tüm birimler bir planlama içinde yer alıyor."* Bu örneklendirmeden, BŞB-SUKİ modelinin örgütlenme yapısına şekil veren amaç ve kumanda birliği ilkesinin su yönetim üzerindeki olumlu etkisi tespit edilmektedir.

Türkiye'de su yönetiminde benzer fonksiyonları olan birimlerin yerel ve merkezi yönetim düzeyinde varlığı; çalışmanın literatür taramasına ilişkin bölümlerinde su yönetiminde görev ve yetki çakışması şeklinde ifade edilmiştir. Yerelde su hizmetlerini merkezi bir örgütlenme yapısıyla sağlayan BŞB-SUKİ modelinde; iş, yetki ve sorumluluklarının açık bir şekilde belirlenmesinin merkezi su yönetim birimleriyle eş güdümlü ilerleme sağladığı; bu durumun su yönetimini olumlu etkilediğini tespit edilmektedir. Tespite yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"BŞB modelinde su için yetkili kurum SUKİ genel müdürlüğü. DSİ ile bölgeye bağlı şube müdürlükleriyle su kaynakları olan akarsular ve derelerin kaynak*

yönetimi için istişarelerde bulunuyoruz. Merkezi yönetim düzeyindeki kurumlarla bizim görev tanımlarımız farklı. Bizim görevli olduğumuz konu, suyun dağıtım aboneleşme ve tahsilat süreçleri. Merkezi yönetim düzeyindeki yapılar makro ölçekli projelerde devreye giriyor. Ama kurumlar arası eş güdümlü sağlanan hizmetlerde bir bütünlük oluşturuluyor." Benzer yönde SUKİ diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: "SUKİ'ler teknik kurumlar olduğu için su yönetim becerisi de sayısal verileriyle okunmalıdır. Kuraklık küresel bir mesele. Daire Başkanlığımızın (Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı) CBS Genel Müdürlüğü ve Türkiye Belediyeler Birliği koordinasyonu var. CBS Genel Müdürlüğü'nün SUKİ'leri sayısal ortamda takip edebilme imkanları söz konusu.

BŞB-SUKİ örgütlenme yapısında her bir bölümün yönetim, yetki ve sorumluluk alanı farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmayla oluşan fonksiyonel benzerlikleri ölçüsünde kurumlar arası eş güdümlü sağlanabildiği; bu etkinin kurum içinde iş bölümü ve uzmanlaşma temelinde ilerletilerek sonuçlandırıldığı tespit edilmektedir. Tespite yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Su kullanılmadan önce SUKİ tarafından bir proje çiziliyor. Daha sonra proje doğrultusunda yatırım kararı veriliyor. Daha sonra bağlantılar gerçekleştiriliyor. İlgili daire başkanlıkları görev alanları doğrultusunda ilçe belediyeleri, DSİ, ÇŞİDB ile işbirlikleri yapıyor. En son aşamada bir daire başkanlığı abonelik işlemlerini gerçekleştiriyor. Tüketilen suyu kaydederek aboneye hizmeti verir şekle dönüştürüyoruz." Benzer yönde SUKİ örgütsel yapısıyla su yönetimini gerçekleştirmenin kurumlar arası eş güdümlü sağlamaya elverişli olduğuna yönelik SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "AB projesi kapsamında kurumlar arası iş birliği çalışmaları Sürdürülebilir Şehirler Projesi ile yürütülüyor. Dağınık su kaynakları Ordu'da SUKİ kontrolünde. Kurum yapılacak çalışmalar için diğer kurumlarla eş güdümlü çalışıyor. Bu bir entegre yönetim olarak ortaya çıkıyor. İlde su ihtiyacı doğduğunda su tahsis talebini DSİ'ye bildiriyoruz. Su tahsislerinde DSİ sorumlu. Tahsis edilen suyu SUKİ yönetiyor. Suyun ilk sahibi DSİ. İkinci aşamada, yağmur suyunun işletilmesinde ilçe ve BŞB arasında bir iş bölümü var. Üçüncü iş birliği yine DSİ ile su göletlerinin yapılması konusunda yapılan koordineli çalışmalarda söz konusu." SUKİ modelinde kurum içindeki işleyişinin kurum dışı iş

birliklerini de kapsayacak şekilde geliştirilebildiği, modelin su yönetim sürecine olumlu etki ettiği tespit edilmektedir.

Su yönetiminde kurumların benzer fonksiyonları ölçüsünde eş güdüm sağlayabilmesi için görev tanımlarının bir kanun çerçevesinde düzenlenmesi gerektiği işaret edilmektedir. SUKİ su yöneticisi mevcut durumu *"SUKİ olarak İller Bankasıyla su yönetiminin ekonomi tarafında iş birliği yapıyoruz. Derelerden kaynaklı sorunları çözmek için yapılan yatırımlar konusunda DSİ ile ortaklığımız var. Ayrıca DSİ, HES Boyutuyla da suyla ilgileniyor. Karadeniz Bölgesi için sulama DSİ sorumluluğunda. SYGM uygulamaları var ve kurum yönetmelikler düzeyinde bir düzen kurmaya, suyun yönetimiyle ilgili mevzuat ve planlama çalışması yapmaya çalışıyor. Tespit edildiği gibi su yönetiminde çok sayıda kurum kuruluş farklı alanlarda yetkili. Bu kurumlar arasında sağlanacak bir eş güdüm su yönetimi için gerekli. Bunun için görev dağılımlarının kesinleştirilmesi, ortak çalışma ve iş birliği alanlarının belirlenmesi, yeni problemsiz planlamalar, su yönetimini iş birliği ve eş güdüm düzeyine taşımak için su kanunu çok gerekli."* şeklindeki ifadeleriyle örneklendirmektedir.

Yerel yönetim modeliyle oluşan örgütlenme yapısının su yönetim süreçlerinde eş güdüm sağladığına vurgu yapan diğer bir su yöneticisi, kurumların içme suyuna ilişkin çalışmalarda SUKİ ile iletişim kurmadan ilerleme sağlamadığına dikkat çekmektedir. Bu yönde su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"BŞB kanunuyla SUKİ'ye içme suyunu yönetme yetkisi verildi. Hiç bir kurum SUKİ'nin haberi olmadan içme suyu ile ilgili çalışma yapmıyor. Dere üzerinde bir su alma yapısı varsa su alma standartlarını ÇŞİDB bakıyor, dereye bağlanan kanal hattını kontrol ediyor. SUKİ tarafından kullanılan kaynak sürekli kontrol ederek kirlilik takibi yapılıyor. Bir sorun olduğunda ÇŞİDB il müdürlüğü ile iş birliği yapılarak kaynaktaki kirliliğin giderilmesi sağlanıyor. Dere yatağındaki su kaynağına kullanım izni verilirken genelde de tesis yapılacağı zaman tüm kurumlardan görüş alınıyor. Bu doğrultuda iş akışları yönetmeliklerle belirli durumda. Belli noktalarda karmaşa oluyor ama mevcut yasal süreçlerin etkin uygulaması gereklerse sorun yönetim boyutuyla çözülebiliyor."*

Su kaynaklarının yönetilmesi için çeşitli basamaklarda merkezi ve yerel yönetim kuruluşlarının iş birliğine imkan sağlayan bir model olarak BŞB-SUKİ ön plana çıkmaktadır. Merkezi ve yerel yönetimler düzeyinde su yönetimleriyle eş güdüm sağlamaya elverişli bir model olarak SUKİ modeli su yöneticisi tarafından şöyle örneklendirilmektedir: "*Kurumlar arası eş güdüme BŞB modelinin olumlu yönde etkisi var. İl genelinde bütün su yönetim süreçlerine yönelik projelerde SUKİ yer alıyor ve il genelinde suyu yönetiyor. Bu nedenle genel idare kurumlarıyla geliştirilecek iş birliği önemli. Teknik planlamayı SUKİ yaptığı için ortaya konulacak iş birliği ile daha genele hitap eden teknik projeler havza ölçeğinde oluşturulabiliyor. Tarım il müdürlüğü, DSİ, İller Bankası, üniversiteler ile iş birliği yapılıyor. Kurumsal yeterlilik bu süreçte etkili.*" Su yönetiminde kurumlar arası koordinasyona duyulan ihtiyacı SUKİ bir diğer su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "*Belli konularda mevzuat gereği eş güdüm sağlanması gerekiyor. Örneğin; SUKİ su tahsis talebini DSİ'ye iletiyor. DSİ görev alanında HES'ler var. Tahsis talebinde bulunan bir suyun enerji için başka bir firmaya tahsis edilmesi söz konusu olabiliyor. Bu durumda o suyu kullanamıyoruz. Başka bir kaynak bulup içme suyu temin sorunu gidermemiz gerekiyor.*"

(B) Giresun ilinde yerel yönetimler düzeyinde uygulanan parçalı modelin, bu modelin içinde bulunduğu kurumsal örgütlenme yapısının su yönetimini olumsuz yönde etkilediği tespit edilmektedir. Parçalı modelde su yönetimini örgütlenme yapısı bakımından olumsuz etkileyen nedenler şunlardır: Yerel yönetim birimlerinin görevlerinden yalnız biri su yönetimidir, tek sorumluluğu değildir. Parçalı modelin örgütlenme yapısında su yönetiminde sorumluluğu bulunan çok sayıda yönetsel aktörün bulunması sebebiyle eş güdüm, koordinasyon, karar alma süreçlerinde iş birliğine yönelik süreçler işletilememektedir. İlçe belediyeleri düzeyinde kurumsal kapasitenin mali yetersizlikler sebebiyle geliştirilememesi, su yönetiminde uzman insan kaynağı istihdamından uzaklaşılmasına neden olarak görülmektedir.

İl özel idaresi su yöneticisiyle yapılan görüşmede su yöneticisi, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu çerçevesinde il özel idaresinin meskun alanlara yönelik görev ve sorumluluklarının bulunduğunu, bunlardan yalnızca bir tanesinin su hizmetlerine

yönelik olduğunu paylaşarak; su yönetimine özgü bir örgütlenme yapısının parçalı modelde il özel idaresi bünyesinde olmadığını şu ifadeleriyle vurgulamaktadır: *"İl özel idaresinin kanundan gelen farklı hizmet sorumlulukları var. Su taleplerinin karşılanması için su kaynakları yakınına baraj, gölet gibi tesislerin yapılmasını istiyoruz. Yapılmasını istediğimiz bu yerler yaylalarda. DSİ bu alanlarda hayvanların su ihtiyacını karşılamak için gölet yapıyoruz, içme suyu için yapamıyoruz diyor. Bu durumda İl özel idaresi olarak aşırı yağış nedeniyle ortaya çıkan sellerden dere yataklarındaki tesisler tahrip olmasın diye DSİ den sel kapını yada telsip bendi yapmasını talep ediyoruz. Rutubati tuttuğu için suyu da tutuyor ve küçük bir gölet oluşturuyor. Bizde bu suyu içme suyu kaynağı olarak kullanıyoruz. DSİ kanalıyla su yönetimine destek olunması, yapılacak göletler ve barajlar aracılığıyla suyu kaynağında depolamaya geçmek gerekir."* Bu vurguda yerel yönetimler düzeyinde il özel idaresinin su yönetiminde merkezi yönetim düzeyinde desteklenmesi ihtiyacı, DSİ eliyle oluşturulacak bir örgütlenme modelinin gerekliliği tespit edilmektedir.

Giresun ilinde sadece su hizmeti sağlayan bir kurumsal yapı ile köylerdeki su kullanımları dahil su kullanım ve yönetim süreçlerinde iyileşme yönünde bir değişimin ortaya çıkabileceğini il özel idaresi su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Belediye ile bir entegrasyonumuz yok. Ama Giresun BŞB Modeline geçerse SUKİ gibi bir kurum kurulacak suyun tek merkezden daha disiplinli (kurumsal) yönetilebilmesi mümkün olur. Tüm Giresun suyu tek bir merkezden planlanabilir. Köylerdeki sulara bile yatırım yapıp işletilmesi mümkün olacak. Köylerde kullanılan sularada saat bağlanacak. Vatandaş ne kadar su kullandıysa bunun için bir ücret ödeyecek ücret verdiği için az su faturası ödeme eğilimi olacak ve daha az su kullanımı başlayacak. Bu olmadığı için şu anda sarfiyat çok. Tarım yapan bir kişi içme suyu deposundan gelen suyu bahçesine bağladığında sabaha kadar depoyu bitirebiliyor. Bu bir hane yapınca ortaya çıkan durum. Birden fazla hane bunu yapınca tüm mahallenin suyu bitiyor. Sabah kalkıp musluğu açtığında su bulamıyor. Su kaynağında var ama amaç dışı kullanımından kaynaklanan bir su yetersizliği sorunu var."*

Bir yerel yönetim modeli olarak il belediyesi düzeyinde su yönetiminin kurumlar arası eş güdüm ilişkisi İller Bankası ve DSİ üzerinden açıklayan su yöneticisi, BŞB-SUKİ Modeli olmadığı için ilçe belediyeleriyle de bir eş güdüm temelini olmadığı şöyle ifade edilmektedir: *"Belediyelerle yönetsel anlamda bir eş güdüm yok. Mali kaynak anlamında önemli ortağımız İller Bankası'dır. Kurum yapılacak projeler konusunda tecrübeli, AR-GE ve diğer faaliyetler konusunda yerel yönetimlerle iş birliği önde bir kurum. Su yönetiminde diğer çalışma ortaklığımız DSİ. Su kaynağı ve su isale hattı süreçlerinde planlamaları DSİ ile yapıyoruz. İlle ilgili su temin ve yönetim süreçlerinde kurulan eş güdüm merkezi yönetim organlarıyla ilgilidir. Çevre illerle su kaynakları ve yönetim süreçlerine yönelik bir iş birliğimiz yok. BŞB Modeli olmadığımız için ilçelerle de yok. "İl belediyesi ile yapılan bir diğer görüşmede, İl belediyesi düzeyinde su yönetiminde DSİ ve İller Bankası ile eş güdüm temelinde geliştirilen bir proje örneği görüşmede paylaşılmıştır. Sürecin çok aşamalı ve üç kurumun entegrasyon içinde ilerlememesi halinde sorun yaşanabileceğini vurgulayan su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "Giresun belediyesi için DSİ bir su temini projesi hazırlıyor. Dereli ilçesinden bir alım yapıyla, il merkezi dahil birkaç ilçeyi kapsayacak bir proje. Ama bu projede sadece mevcut ana dağıtım ve toplama depolara su gelecek şebeke boyutu yok. Şebeke için iller bankasına dönmek gerekiyor. DSİ proje aşamasını su depolarına kadar getirecek, depodan şebeke geçme süreci için bir proje tasarımı İller Bankası yapacak. Proje aşamasında DSİ depo değişikliği yaptığında tekrar İller bankasına proje yenileme(deponun yerini değiştir diye) talebiyle gidilmesi gerekiyor. Bu süreçte kurumlar arası ilişkiyi-iletişimi maalesef bireysel kuruyoruz, ikili ilişkiler devreye giriyor."*

Su yöneticisi, il belediyesi düzeyinde örgütlenme yapısının su yönetiminin kurumsal bir yönetim ilerleyişi için elverişli olmadığını şöyle ifade etmektedir: *"Süreç bir otorite bünyesinde, aylık-sistemsel bir toplantı ilerleyişi ortak bir planlama maalesef yok. Şöyle ilerliyoruz. DSİ yüklenicisi belediyeye dönecek. Biz tasarımı değiştirdik zemin kötü çıktı muvafakat alamadık gibi bir gerekçeyle. Belediyede İller Bankasında hazırlanan proje için "durun oradaki-DSİ tasarımı değişiyor projeyi yenileyeceğiz" diyerek süreci ilerletiyor. Tabi bu durumda ne oluyor ben atladım bu durumu bildirmediğim yada görevden ayrıldım yada alındım*

farklı bir durum oldu ortaya çıkan sonuçta yapılan projeler uyuşmuyor ve uygulamada sorun ortaya çıkıyor. Burada ortaya çıkan zaman kaybı suyun kaybına dönüştüğünde su sürdürülemez bir kaynak haline geliyor."

İl belediyesi su yöneticisi, Türkiye'de bir SUKİ modeli deneyimine dikkat çekmektedir. Bu deneyimden faydalanarak kurumlar arası eş güdüm sağlayacak örgütlenme ihtiyacı ve muhatap sorununun ortadan kalkabileceği şöyle vurgulanmaktadır: *"SUKİ'lerin bu süreçte kurumlar arasında eş güdüm sağlayacak en uygun model olacağını düşünüyorum. Türkiye'nin mevcut koşullarını düşündüğümüzde en olabilecek model bu. Çünkü SUKİ tek bir muhatap oluyor üst otorite oluyor ve nispeten de Türkiye ölçeğinde uygulaması olan bir otorite modeli olarak bir muhatap ortaya çıkıyor. DSİ bir genel müdürlük, il belediyesinde su ve kanal idareleri bir müdürlük, ilçe belediyeleri düzeyinde genelinde su yönetimi için ayrı bir birim dahi yok. Bürokrasi anlamında muhataplık genel müdürlük düzeyinde olursa bir denklik nispeten bir saygınlık bir değer görme söz konusu olduğu için yönetsel süreçler üzerinde de etkisi oluyor."*

İlçe belediyesi düzeyinde yerel yönetim modelinin su yönetimi örgütlenme yapısına etkisinde iki konuya öncelik verildiği tespit edilmektedir. Bunlardan ilki, ilçe belediyesi düzeyinde su yönetiminin ayrı bir uzmanlık alanı olarak örgütlenmemesidir. İkincisi; fen işleri birim sorumluluğunda gerçekleşen su yönetiminde kurumsal kapasite yetersizliğidir. Tespite yönelik su yöneticilerinin ifadeleri şöyledir: *"Suyu fen işleri müdürlüğünde yönetiyoruz. Su hizmetleriyle ilgilenen 2 personel varken Müdürlükte görevli toplam 12 personelimiz var. Fen işleri ile aynı birimde su yönetildiği için kaynaklar ortak kullanılabilir ve diğer birim personellerinden faydalıyoruz. Sevk, idare ve görev dağılımı için personeller tek birim olunca ortak kullanılabilir. Ama ortak kullanılan personeller su yönetiminde uzman personeller değil. Bu sadece günlük sorunların çözülmesi için personellerin kullanılmasını sağlayan bir çözüm. Su ayrı bir birim sorumluluğunda, uzman personeller eliyle yönetilmeli."* Benzer yönde diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: *"Su yönetimini Fen İşleri Müdürlüğü bünyesinde gerçekleştiriyoruz. Müdürlüğün görevleri içinde yol-su kanalizasyon var. Aynı anda bir şikayet veya talep geldiğinde önceliğimiz su. Çünkü su temel yaşam kaynağımız."*

Suyla ilgili sorun çıktığında saha personelinin ve iş makinelerini arıza giderilmesi için sevk ediyoruz. Ya da depolarımızda bir sorun yaşandığında sorunun giderilmesi için çalışıyoruz. Bir tane saha personelimiz var. Sahaya hakim olduğu için sorunu çözebiliyor, kıymetli bir usta bizim için."

Suyu yönetirken personel, araç-gereç, uzmanlık gerektiren hizmet tamamlayıcılarına ihtiyaç duyulması sebebiyle su yönetiminden sorumlu müdürlüklerin belediye örgütlenme yapısı içinde oluşturulması ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Bu yönde belediye su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Su yönetimi için kurumsallık çok önemli. Su ile ilgili ayrı bir birim bir müdürlük oluşturularak suyun yönetimi gerçekleştirilmeli. Makinesi, uzman personeli-yeterli insan kaynağı olursa bu yönetim su hizmetlerini daha iyi yönetilir. Yeteri kadar makine araç-gereç, ekipman olmadan hizmetlerin yerine getirilmesi beklenen düzeyde olmuyor. Hem büroda uzman personel olmalı hem de saha da uzman personel olmalı. Büro personelleri suyla ilgili planlamayı yapacak, saha personeli planlama çerçevesinde soruna müdahale edebilecek. Çünkü biz-ilçe belediyesi teknik olarak su sorunlarını çözmede yeterli değiliz. Ancak bildiğimiz usullerle deneme yanılma usulüyle sorunları çözmeye çalışıyoruz. Su geri dönüşü mümkün olmayan bir kaynak. Deneyip sorunu çözemeyince geçen zamanda kullanılamayan su kaybedilmiş su haline geliyor."* Mevcut durumda fen işleri müdürlüğü eliyle işleyen süreci diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi şöyle açıklamaktadır: *"Belediyede fen işleri içinde su kanalizasyon altyapı hizmetlerini gerçekleştiriyoruz ve hepsine biz bakıyoruz. Diğer ilçelerde de benzer durumlar var. Farklı farklı birimler eliyle su yönetiliyor. Ama tek bir işle uğraşılacak ve uzmanlaşılacak su için birim mutlaka oluşturulmalı. Çünkü farklı işlere aynı anda yetiştirmeye çalışıyoruz. Bunu yapmak zor ve yıpratıcı. Tahsilat, su faturaları, su yatırımları gibi alt birimleriyle su hizmetlerinin sağlanması mümkün olmalı."*

Su yönetiminde çok sayıda kurumun yetkili ve sorumlu olması sebebiyle ortak karar alma ve uygulama yönüyle parçalı modelin eksikliğini vurgulayan ilçe belediyesi su yöneticisi; ilçe belediyelerinin su yönetimi için örgütlenme yapısında kumanda birliği, görev tanımı, iş bölümü ve uzmanlaşma konularındaki eksikliğe şöyle dikkat çekmektedir: *"Suyu yönettiğimiz ölçekten önce kurum içinde su yönetimi*

bir ekip çalışması bir zincirleme sistem takip edilmeli. Su yönetim sorumluluğu olan kademeler bir araya gelip ortak kararlar vererek suyu yönetmeli. Ama bu örgütlenme yapısı bizde de yok, ilde de yok." Diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi benzer yönde tespiti şöyledir:"Dağınık kurumlar eliyle sağlanan hizmetler tek bir merkezde birleştiğinde ihtiyaç noktaları daha belirli hale gelecek. Çünkü yönetim sırasında ayrı karar ve ayrı uygulama olunca soruna bütün bakılmıyor. Herkes benim sorumluluğum içinde değil diyor. Sorun çözümsüz kalıyor. Ama konu su olunca çözümsüz geçen her an suyun kaybı demek. "

İlçe belediyesi düzeyinde oluşturulan su yönetiminin örgütlenme yapısının kısıtlılığı sebebiyle; kaynak kullanımı için tahsis süreci, suyun işletim süreçlerinde sorumlu kurumlar arasında yasal zeminde bir işbirliği geliştirme zorunluluğu tespit edilmektedir. Bu yönde oluşan tespiti destekler ifadeleriyle ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir:"*Su hizmeti sağlarken pek çok kurumun ortak hareket etmesi gerekiyor. Bu bazen mümkün olmuyor bazen de çıktılarımız verimli olmuyor. Bunun yerine bu hizmetleri tüm ilde tek elden planlayan, uygulayan ve kontrollerini sağlayan bir örgütlenme yapısı olsa su ve kanalizasyon idareleri gibi daha etkili bir su yönetim süreci ortaya çıkar."* Benzer yönde diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "*Köylerden bir su talebi olduğunda belediye meclisinde görüşüyoruz ve değerlendirmeye alıyoruz. Ama ilçeye uzak köylere suyu il özel idaresi götürüyor. Biz su kaynağını kullanıma veriyoruz, il özel idaresi borularını döşüyor ve köyler su kullanıyor.Uzmanlık gerektiren konularda iller bankasından proje talebinde bulunuyoruz. Şebekede teknik sorun yaşanınca suyu yönetmekte sorunlarla karşılaşabiliyoruz. Özellikle yaz dönemlerinde su kullanımının arttığı, yağışın ise azaldığı dönemlerde su borularında da sorun olunca su yönetimi olarak zorlanıyoruz. Çözüm olarak ilçe belediyesi olarak su kaynağını bulup bir proje ile su sorunlarımızın giderilmesi için iller bankasına başvuruyoruz. İlçe belediyemiz adına İller Bankası ihaleye çıkıyor ve su sorunu çözülüyor. Böyle büyük ölçekli yatırım kapasitesi gerektiren yatırımlar için İller Bankasıyla iş birliği yapmak zorundayız. İlçe belediyelerinin teknik bilgi ve yatırım ihtiyacı İller Bankası iş birliğiyle su yönetiminde karşılanıyor."*Kurumlar arası iş birliğinin bir zorunlu süreç olarak geliştiğini diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "*İlçedeki su*

kaynakları ve yönetiminden ilçe belediyesi olarak tamamen biz sorumluyuz. Ama suyun belediyeye tahsisi, projelendirilmesi DSİ yardımıyla oluyor. Proje ve tahsis süreci dışındaki süreçlerde suyu biz yönetiyoruz. Derelerdeki suyun kullanım hakkı DSİ'ye ait. Biz ilçe belediyesi olarak tahsis talebimizi DSİ'ye iletiyoruz. DSİ'de suyu bize tahsis ediyor. Bizde su kullanıcılarının taleplerini karşılıyoruz. Kaynağın hangi oranda hangi yönetim sorumluluğunda yönetileceğine ilişkin karar verme yetkisi DSİ'de. Biz-ilçe belediyesi olarak bize tahsis edilen suyun işletilmesi kısmından sorumluyuz. DSİ'nin suyun işletilmesi sürecine bir katkısı doğrudan yok. " Diğer ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: "Biz ilçe belediyesi olarak su yönetim sürecinde İller bankası ve DSİ'ye muhtacız."

Yerel yönetim modelindeki örgütlenme yapısı içinde bulunan su yönetiminin kurumlar arası eş güdüm örneğini köylere hizmet götürme birliği üzerinden açıklayan diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"İlçede 7 mahallemiz var. Mahallerde köylere hizmet götürme birliklerinin yaptığı su kaynağından su almaya başlanacak. Bu süreçte bizden personel-usta talepleri oluyor. Ama bizimde 1 (bir) yetkin ustamız olduğu için talebe her zaman olumlu yanıt veremiyoruz. Mevcut ilçe arazimiz engebeli ve belediyenin 1 (bir) tane arazi aracı var. İşbirliği için aracı verdiğimizde bizim merkezdeki işlerimiz aksıyor. Araç konusunda sıkıntı yaşadığımız için diğer kurumlardan araç talep ediyoruz. Her talep ettiğimizde kurumlardan araç uygunluğu alamıyoruz. Bu durum bizim işimizi aksatıyor. Bazı durumlarda sistemde boru patlağı oluyor. Bizde malzeme olmayınca sorunu çözmek için diğer belediyelerden malzeme talebinde bulunuyoruz. Ödünç alıyoruz. Bu şekilde yardımlaşma-iş birliği yapıyoruz."* Benzer yönde bir diğer ilçe belediyesi su yöneticisi su yönetiminden sorumlu kurumlarla sağlanacak eş güdümün ortak nitelikli su sorunlarının çözümü aşamasında sağlandığını şöyle ifade etmektedir: *"Yerelde kurumların eş güdümüyle su sorununu çözmek mümkün. Ama zor. İlçe belediyesinin su hizmeti sahasında olan ama kötü kurtarmadığı için faydalanılamayan su kaynağı için köylere hizmet götürme birliği yayla suyunu su ihtiyacı olan mahalleye ulaştırmak için bir proje hazırladı. Muhtarlar il özel idaresine başvurdu. Özel idare bir depo oluşturdu ve bu depoda biriken su talep*

edenlerin su ihtiyacını karşılamak için kullanılacak. Bu alan belediyenin hizmet sahasında olduğu için belediyeye gelen su talepleri bu proje ile azaldı."

Belirlenen alt temada yerel yönetim su yöneticilerinden elde edilen araştırma bulgularının analizinde ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

Tablo 4.31.Yerel Yönetim Modelindeki Kurumsal Kapasitenin Su Yönetimi Örgütlenme Yapısına Etkisi

Yerel yönetim modelindeki örgütlenme yapısı su yönetimini ve kurumlar arası eş güdümü nasıl etkiliyor?	BŞB SUKİ modeli Olumlu.Neden?/BŞB SUKİ modeli Olumsuz. Neden?	
	BŞB-SUKİ Su yöneticisi	Suyun sürdürülebilir niteliğini olumlu etkileyen bir iş akış süreci sağlamaktadır. Görevli birimler ve bu birimlerin görev tanımları belirlidir. Bu sağlanan hizmetin iş bölümü ve uzmanlaşma temelinde etkinliğini arttırmaktadır. Faaliyet türüne göre (planlama, işletme, projelendirme gibi) örgütlenmiş daire başkanlıkları, şube müdürlükleri, şeflikler ve bu yapılarda çalışma yeterliliği olan insan kaynaklarının varlığı söz konusudur. İş bölümü ve uzmanlaşma temelinde oluşturulan birimler ve bu birimlerin özelliklerine göre personelin işe yerleştirilmesi söz konusudur. Su hizmetlerini gerçekleştiren birimlerin amaç ve kumanda birliği bulunmaktadır. Tek bir hizmete özgülenen kurumsal yapıda birimler yönetsel kararları bir sıra düzen içinde uygulamaya geçirmekte, çıktılarını takip etmektedir. Günün koşullarına göre farklılaşan kullanıcı taleplerini karşılamak için kurumsal değişebilirlik ilkesiyle yeni hizmet birimleri oluşturulmaktadır. İçme suyu hizmeti sağlanması ve bu yönde yapılacak her türlü alt ve üst yapı faaliyetleri için kurumların muhatap sorununu çözmektedir. Su yönetiminde merkezi ve yerel yönetimler düzeyinde yetkili olan çok sayıda kurumun su hizmetlerinde benzerlik gösteren fonksiyonları için oluşturulan kurumlar arasında eş güdüm sağlanması mümkündür. Kurumlar arası eş güdümlü sağlanan entegrasyon kentsel su yönetimi modeli için elverişlidir BŞS-SUKİ Modelinde su yöneticilerinin mevcut kurumsal kapasitenin su yönetimi örgütlenme yapısına yönelik olumsuz yönde bir değerlendirmesi araştırma bulgularında tespit edilmemektedir.
	İl belediyesi Su yöneticisi	Su yönetiminde kurumlar arası eş güdüm sağlayacak mekanizma ihtiyacını karşılamaktadır. Su yönetim kademeleri arasında yerelde muhatap sorununun çözmektedir. Su hizmetlerinin tek merkezden planlama imkanı sağlamaktadır.
	İl özel idaresi Su yöneticisi	Sadece su hizmeti sağlayan bir kurumsal yapısı bulunmaktadır. Su kullanımları için planlama yapılabilmekte, su kullanımlarını izleyebilmektedir.
	İlçe belediyesi Su yöneticisi	Sadece su hizmeti sağlayan bir kurumsal yapısı olması, Su kullanımlarını takip edilebilmesi, Su kullanımları için planlama yapılabilmesi
	Geleneksel üçlü model Olumlu.Neden?/Geleneksel üçlü model Olumsuz. Neden?	
	BŞB-SUKİ Su yöneticisi	SUKİ Modelinin örgütlenme yapısının su yönetimi ve su yönetiminde kurumlar arası eş güdüm sağlama özelliği sebebiyle geleneksel üçlü model olumlu görülmemektedir.
	İl belediyesi Su yöneticisi	Zorunlu ihtiyaçlar için yasal düzenlemeler çerçevesinde DSİ ve İller Bankası ile birimlerle kurumlar arası eş güdüm sağlanabilmektedir. Su kaynaklarına yönelik bir proje yapmak için DSİ, İller Bankası ve İl Belediyesinin çok aşamalı bir süreçle, entegrasyon içinde ilerlemesinin zorluğu söz konusudur. Kurumlar arası eş güdümlü bireysel iletişim ve ilişkiler ön plana çıkmaktadır. Kurumsal anlamda su yönetimi anlayışından uzaklaşmaktadır.
	İl özel idaresi Su yöneticisi	İl özel idaresi için su hizmetinin ayrı bir uzmanlık alanı olmaması, birimin görev tanımlarından yalnız birine karşılık gelmesi, Meskun alanlarda su taleplerinin karşılanabilmesi için DSİ ile ilerlenmesi zorunluluğu

	Su taleplerinin tüm aşamalarda karşılanmasını sağlayacak yeterli kurumsal kapasitenin olmaması Birim için su hizmetinin bir uzmanlık alanı olmaması Yalnız merkezi yönetim düzeyinde kurumlarla eş güdüm sağlanması,DSİ, İller Bankası dışında diğer yerel yönetim birimleriyle (ilçe belediyeleri) bir eş güdümün olmaması.
İlçe belediyesi Su yöneticisi	Kurumlar arası eş güdüm ve zorunlu ihtiyaçlar için yasal düzenlemeler çerçevesinde DSİ ve İller Bankası ile sağlanmaktadır. İlçe belediyelerinin sınırları içinde kullanmak istediği suları DSİ'ye sunulan projelerin uygun bulunmasıyla işletilebilmesi, DSİ kontrolünde olan su tahsisleri için kurumların zorunluluk temelinde iş birliğine başvurmaları Kumanda birliği, görev tanımı, iş bölümü ve uzmanlaşma konularındaki eksiklik Suyun işletilmesi sürecinde ortaya çıkan maliyetin karşılanması için zorunluluk temelinde iş birliğine başvurulması Su hizmetlerinin uzmanlık gerektiren bir hizmet yerine genel nitelikli belediye hizmetleri olarak sağlanması İl genelinde su hizmeti sağlayan kurumların dağınık yapısının bir parçası olarak ilçe belediyesinin il genelinde su kaynaklarına bütün bakamaması

Kaynak: Tablo, alan araştırmasında yer alan su yöneticilerinin görüşme bulgularından faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

- Yerel yönetimler düzeyinde, hizmet sınırları yeniden ölçeklendirilerek oluşan BŞB modelinde oluşan kurumsal kapasitenin, su yönetimini olumlu yönde etkilediği tespit edilmektedir. BŞB-SUKİ Modeliyle yerelde merkezi yapılar oluşturulmasıyla su yönetiminin örgütlenme yapısında; amaç birliği, iş bölümü ve uzmanlaşma bakımından olumlu uygulama sonuçlarına ulaştığı tespit edilmektedir. Bu tespiti kuvvetlendiren noktalar şunlardır: Kurumsal örgütlenme yapısında su yönetimi için hangi kademedeki kimin yer aldığı (birim-yönetici-personel) belirli olması; su yönetiminin örgütsel yapısında ortak amaçlar doğrultusunda hareket etme potansiyelinin bulunması.
- BŞB-SUKİ modelinde su yönetiminin kurumsal kapasitesiyle oluşan örgütlenme yapısıyla parçalı modelde hizmet sağlanamayan alanlara dahi hizmet götürülebildiği tespit edilmektedir.
- BŞB-SUKİ modelinde su yönetiminde oluşan kurumsal yapının etkisiyle su yönetim ihtiyaçlarına göre fonksiyonel büyüme ve kurumlar arası eş güdüm yoluna gidilebildiği; bunun bir zorunluluk olarak değil su yönetiminin sürdürülebilirlik hedefiyle ilişkili olduğu tespit edilmektedir.
- BŞB-SUKİ modeliyle oluşan su yönetimi örgütlenme yapısının kurum içi ve dışı yetki ve görev çakışması sorununun azalmasına yönelik zeminin oluşturduğu tespit edilmektedir. Modelde su planlarının hazırlanması ve uygulanması süreçlerinde kurum içinde tüm birimlerin ortak hareket etmesini sağlayan tek

merkezden karar alma mekanizmasının su yönetimini olumlu yönde etkilediği; bu etkiyle oluşan amaç ve kumanda birliğinin su yönetim sürecinde ortaya çıkan anlaşmazlıkların kısa sürede çözümlenmesini sağlayacak bir etki oluşturduğu tespit edilmektedir.

- BŞB-SUKİ modelinde oluşan kurumsal kapasitenin su yönetimi ve hizmetlerinde uzmanlaşmış, suyun miktar ve kalite bakımından sürdürülebilir niteliğine odaklı yönetilmesini hedefleyen nitelikli insan kaynağını oluşturabilecek bir örgütlenme yapısına imkan sağladığı tespit edilmektedir.
- Yerleşim öbekleri dikkate alınarak hizmet sahası belirlenen belediyelerin su hizmetlerinde uzmanlaşmış bir örgütlenme yapısı, su yönetiminin nitelik ve nicelik sınırlarını çizen ayrıcalıklı bir görev tanımı, yalnız su hizmetlerinin sorumluluğunu taşıyan bir insan kaynağı profili olmaması sebebiyle parçalı modelde kurumsal kapasitenin örgütlenme yapısı bakımından su yönetimine olan etkisinin olumsuz olduğu tespit edilmektedir.
- Parçalı modelde su yönetiminde uzmanlaşmış personel yetersizliği, su yönetimine ayrılmış özerk bir bütçenin olmaması sebebiyle; su yönetim sürecinde diğer kurumlarla raslantısal bir eş güdüm sağlanabildiği tespit edilmektedir. Su kaynaklarının sürdürülebilirliği amaçlayan gelecek odaklı planlamalar ve bu doğrultuda hazırlanan projeler özelinde değil, su kullanıcılarının su kullanım talepleri ve kullanımdan kaynaklı sorunları çözmek için kısa süreli ve sorun odaklı eş güdüm mekanizmalarının varlığı ortaya çıkmaktadır. Bu durumun işlevsel bir su yönetimi örgütlenme yapısını sağlayacak kurumsal kapasite yeterliliğine sahip olunmamasından kaynaklandığı tespit edilmektedir.
- İlçe belediyesi düzeyinde su yönetimi örgütlenme yapısında iş bölümü ve uzmanlaşma temelinde oluşturulmuş birimler arasındaki kurumsal ilerleyiş yerine belediye kurumsal yapısındaki işleyiş doğrultusunda genel çerçevede bir ilerleme sağlandığı tespit edilmektedir.
- Uygulanmakta olan yerel yönetim modellerinde kurumsal kapasite yeterliliğiyle oluşan örgütlenme yapılarının görev tanımları doğrultusunda bir eş güdüm sağladıkları; su yönetiminin sürdürülebilirliği için su yönetim birimleri arasında ortak amaç etrafında iş birliği sağlanmasına ihtiyaç duyulduğu tespit

edilmektedir. Parçalı modelde her bir yerel yönetim biriminin yönetimi ve siyasi yapısı, uzmanlaşma sağlanan birim yapısı, personel nitelikleri, araç-gereçlerinin yeterlilik durumu gibi faktörlerin benzer nitelikte olmadığı varsayımında su yönetimi örgütsel yapısının eş güdüm zemininden uzaklaştığı sonucuna ulaşılmaktadır.

4.4.3.2. Kurumsal Kapasitenin Su Yönetiminin Yatırım Potansiyeline Etkisi

Çalışmanın temel varsayımlarından biri, yerel yönetim modelinin kurumsal kapasitesiyle su yönetimi için yapılan yatırımlar arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğuna yöneliktir. Mevcut yerel yönetim modellerinde suyu yöneten birimlerin kurumsal kapasiteleri su yatırımlarını nasıl etkilemektedir? sorusu ekseninde ulaşılan araştırma bulgularına bu kısımda yer verilmektedir.

(A)BŞB-SUKİ modeliyle oluşan kurumsal kapasitenin birimin su yatırımlarına yönelik yatırım potansiyelini olumlu etkilediği tespit edilmektedir.

BŞB-SUKİ modelinde, su kullanıcılarının suya erişim imkanlarının nitelik ve nicelik artmasını sağlayan etkenin, su yönetiminin yatırım potansiyelini arttıran kurumsal kapasiteyle ilişkili olduğu tespit edilmektedir. Tespite yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Daha önceden su hizmetini il belediyelerinde ilçe belde de kendisi yapıyordu. BŞB Modeline geçildiğinde 53 belde belediyesi kapatıldı. Bazı belde belediyelerinde hiç su hizmeti verilmediği vatandaşların kendi çabalarıyla su kaynaklarının kullandığını tespit ettik. BŞB olunca vatandaşın su sorunlarına nicelik ve nitelik olarak çözüm daha hızlı ulaşıyor. Bu durumda vatandaş biraz daha rahatladı."* SUKİ bir diğer su yöneticisi, Ordu özelinde BŞB-SUKİ modeline geçilerek oluşturulan kurumsal kapasiteyle su yönetiminin su hizmeti sağlayacak altyapı ağını genişlettiğini şöyle ifade etmektedir: *"Altyapılar, eğer çok eskiyse üst yapıdan önce yenilenmesi gerekli. BŞB hizmet alanı il ölçeğine genişleyince hat döşeme alanı genişledi. Her yoldan bir SUKİ hattı geçer hale getirildi. Bu BŞB eliyle gerçekleşebilir."* Bu vurguda, hizmet sahası olarak belirlenen il ölçeğinde geliştirilen altyapı yatırımlarıyla suya benzer standartlarda erişim sağlama durumunun ortaya çıktığı tespit edilmektedir. Bu tespit, su yönetiminde insan hakkı yaklaşımıyla örtüşmektedir.

SUKİ modeliyle ilin kırsal alan özelliği gösteren bölgelerinde de kontrollü su kullanımını sağlayacak aboneleşme süreçlerinin oluşturulmasını su ve su hizmetlerine erişimle örneklendiren SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "BŞB modeline geçildi ve SUKİ çok yatırım yaptı. Aboneleşme süreçleri yatırımların yapılmasında etkili oldu. Temel düzeyde su kullanımları kontrol altına alındı ve abonelerden temel düzeyde bir gelir elde edilerek bölgeye yapılacak yatırımlarda kullanıldı. Örneğin model öncesi köylerdeki kullanıcılar abone değildi. Yazın köydeki evini kullanmayıp yazın gelen kullanıcılar ücret ödemediği için su donma sorunu olmasın diye vanayı açık bırakıp gidebiliyorken, şimdi abone olduktan sonra faturası geldiği-ücret ödediği için evini kapatırken sonbaharda su vanasını kapatıp gidiyor. Bu yönüyle faydalı oldu. Çünkü kaybolan suyun kullanım kontrolü sağlandı."

Bu vurguda, şebeke üzerinden su kullanmayan köylerde yaşayan su kullanıcılarının kentsel su hizmeti standartlarında su hizmetinden faydalanabilmelerine, su maliyetine ortak olan su kullanıcısının suyu tüketme davranışında suyu koruma yönlü bir iyileşme olduğuna dikkat çekmektedir.

BŞB-SUKİ modelinin kurumsal kapasite yeterliliğiyle sağlanan su yatırımlarının merkeze uzak, coğrafi anlamda farklı iklim ve fiziksel koşullara sahip ilçelere su hizmeti sağlanmasını mümkün hale getirdiğini SUKİ diğer bir su yöneticisi şöyle açıklamaktadır: "Tüm ilçelere ulaşabiliyoruz. Ordu içinde sahildeki ilçeler dışında iç kesimde kalan ilçeler var. Bunlardan biri Akkuş. İlçe coğrafi koşulları sebebiyle her noktasına standart hizmet sağlayamazdı. Ama SUKİ bu sorunu giderdi." SUKİ'nin yatırımlarıyla aboneleşme sayısı arasındaki ilişkiyi örneklendiren SUKİ diğer bir su yöneticisi; yerel yönetim modeliyle oluşan kurumsal kapasitenin su yönetimine etkisini şebeke suyuna erişim sağlanması üzerinden şöyle ifade etmektedir: "Aboneleşme süreçleriyle ilgili yatırımlarla mevcut abone sayısı 206 binden 346 bin aboneye ulaştı. Bunların 55 bini kartlı sayaç abonesi. Hedef her yıl ortalama 12 bin abone. Bunu dikkate alarak hedef belirlediğimizde ortalama 50 bin abone daha eklenebilir. 370 binlere-400 binlere kadar çıkmayı hedefliyoruz. Ama bunun için hat döşenmesi gerekiyor ve biz son aşamayız. Bu kurumsal kapasitesiyle oluşan BŞB-SUKİ etkisi."

BŞB-SUKİ modelinin kurumsal kapasitesi üzerinden kurumlar arasında geliştirilen iş birliklerinin su yatırımlarına finansman desteği sağlanması için etkili olduğu tespit edilmektedir. Tespite ilişkin SUKİ su yönetici ifadeleri şöyledir: *"Merkezi bütçeden zaman zaman hibe destekleri, dünya bankasından hibe desteği alınmasıyla uzun vadeli geç ödeme yapılacak şekilde kredi temin etmeye çalışıyoruz. İller Bankası'ndan uzun vadede ödenecek krediler almaya çalışıyoruz. Göletleri DSI ile ortak yapıp katkısını almaya çalışıyoruz. Çünkü mevcut bütçelerle su kanal idarelerinin yönetilmesi mümkün değil. Bu noktada iş birliği ortaklık imkanlarını sonuna kadar zorlayıp hibe iç kredi dış kredi ne bulabilirsek ihtiyaç olan yatırımların gerçekleştirilmesi için kullanıyoruz ve yatırımları mümkün olduğu kadar önce tamamlamak için çalışıyoruz."* Ayrıca su yatırımlarının gerçekleşmesi için kurumsal bir yapı ile ilerlenmesine vurgu yapılarak ilçe belediyesi düzeyinde maliyet ve işletme etkisinin sağlanamayacağına *"Bu yatırımlar için kurumsal bir yapı oluşması gerekli. İlçe belediyelerinin yapabileceği işler değil bu yatırımlar. Kurumsal yapı olmadan bu ilerleme mümkün değil. BŞB önce bu hizmetleri her ilçe kendi içinde düşünerek yapmaya çalışıyordu. Ama şu andaki yapılanmayı ilçe belediyelerinin maliyet ve işletmesi yönünde yakalayabilmesi-altından kalması mümkün değil."* şeklindeki ifadelerle vurgu yapılmaktadır.

Yerel yönetim modeliyle oluşan kurumsal kapasitenin su yatırımlarıyla ilişkisine yönelik göstergelerinden bir diğeri, su yönetiminde planlı süreçlerin varlığı olarak tespit edilmektedir. BŞB-SUKİ modeliyle altyapı ve üst yapı yatırımlarının bir planlama dahilinde gerçekleşmesini sağlayacak stratejik planlama kültürü tespit edilmektedir. SUKİ su yöneticisi, su yönetiminde stratejik planlarla yatırımların görünürlüğüne *"Su hizmeti ile vatandaşların ihtiyacını karşılamak için gelen taleplerin planlı şekilde yönetilmesi gerekli. Biz belediye yönetimiyle bütünleşen bir stratejik planlama sürecinden geçiyoruz. Planlamaların ne düzeyde gerçekleşmesini hedeflediğimizi planlarda belirtiyoruz. Planlı yönetim için su BŞB-SUKİ modeli gerekli."* şeklindeki ifadeleriyle vurgu yapmaktadır. Benzer yönde SUKİ diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir *"BŞB modeline geçince SUKİ tüm ilde sağlanan su hizmetlerinden sorumlu oldu. 19 ilçe 53 beldede su sağlamak yerine tek bir su idaresi su hizmeti veriyor. Kurumun su hizmetleri bütçesinin kullanımı esnek bir*

yapıda olabiliyor. Kaynak kullanım ihtiyacı nerede varsa orada kullanımı sağlamak mümkün. BŞB Modelinde bütçeler arttı. İlin üst-yukarıdaki nüfus bakımından küçük ölçekli bir ilçeye dahi 5-10 milyonluk yatırım yapılıyor. BŞB öncesi yatırım potansiyeline bakıldığında bu su yatırımı alan ilçelerin toplam bütçeleri dahi bu rakamda değil. BŞB-SUKİ modeliyle bir ilçe belediyesinin bütçesinden daha fazla bir rakamla sadece su yatırımı bir ilçeye yapılabilir. Bunu sağlayan SUKİ modeliyle tek elden su yönetim ve planlamanın gerçekleştirilmesi."

Su taleplerinin karşılanmasında ildeki tüm su havzalarına bütüncül bakabilme avantajının BŞB-SUKİ modelinde olduğuna vurgu yapan SUKİ diğer bir su yöneticisi, *"BŞB modelinde il geneli için yatırım yapıldığı için etki olumlu. Planlama yaparken bir ilçe su talebini ilçeye sınırlı düşünmüyoruz. Suyun ilçeye ulaştırılmasına yönelik tüm çevresel koşulları da dikkate alarak planlama yapıyoruz. Havzada ne kadar su var hepsini dikkate alabiliyoruz. Bu bütüncül bakış yatırımların etkisini de artırıyor."* şeklindeki ifadeleriyle yatırımların ilin genelini dikkate alarak yapılması sebebiyle modelin su yönetimi için olumlu ilerleme sağlandığını ortaya koymaktadır.

BŞB modelinde su yönetiminin gerçekleştirdiği su yatırımlarıyla il genelinde benzer standartta su hizmeti sağlayabildiğini SUKİ bir diğer su yöneticisi şöyle ifade edilmektedir. *"Kurumda hizmet kalitesi adına bir standart geliştirilmiş durumda. Her ilçenin su için kurduğu farklı hizmet birimi farklı uygulamalar yerine tüm ilçelerde benzer standart hizmetlerin sağlanması mümkün oldu. Aynı proje yatırım kalitesi, aynı idare tarzı bir avantaj sağladı. Bu kurumsallaşma etkisi ve suyun sürdürülebilirliğine etkisi oldukça olumlu. Ama bunlar alt ve üst yapı düzeyinde yatırımların yapılmasıyla mümkün."*

BŞB-SUKİ Modeliyle tek merkezden sağlanan su yatırımlarının etkisiyle, şebekeden su kullanan abone sayısında artış olduğu; bu artışın su yönetimi için bir gelir kaynağına dönüştüğü, elde edilen gelirlerin ise su yatırımlarında yenilikçi adımlar yönünde bir potansiyel ortaya çıkardığı tespit edilmektedir. Bu tespiti SUKİ su yöneticisi şöyle temellendirmektedir: *"ilçe ve il bazlı, köy köy yatırım yapılsaydı hizmet aynı abone sayısına ulaşamazdı. Abonenin çoğalması suyun kullanımının kontrol altına alınması anlamına gelir. Şebekeden abone eliyle kullanılan su gelir getirir. Kanal idaresinin bu yönde katkısı; daha planlı, sistematik, inovasyona açık*

bir su yönetim sistemi ortaya çıkarmasıdır." Benzer yönde SUKİ diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Suyun işletilmesi konusunda ilçe belediyeleri ulaşım kolaylığı sebebiyle devir yapılabilir görünüyor. Ama burada da planlama da aksama ihtimalini düşünerek her ilçede bir şube-şeflik kurma yoluna giderek o ilçenin bir birimi gibi hizmet alanı oluşturduk. Buda yapılan yatırımlarla gelen bir yönetim anlamında bir nitelik etkisi oldu."* İlçe belediyelerinin su yatırımlarında planlı ilerleme potansiyelinin SUKİ'ler kadar elverişli olmadığı ise şöyle vurgulanmaktadır: *"İlçe belediyesiyle durum karşılaştırması yapan SUKİ su yöneticisi, İlçe belediyesi su kalitesi işletme bakım yönünden bu kadar hızlı karar alma ve uygulama gerçekleştiremeyecektir. Tek elden planlama suyu daha sürdürülebilir hale getirdi. SUKİ'de ihtiyaca göre belli hizmete aynı planlama içinde ağırlık verebiliyorsunuz. Bir ilçede sorun oldu isale hattında. ilçenin susuz kalma durumu oldu. il geneli tankerleri bu noktaya ulaştırdık 20 tanker 2 gün boyunca o ilçede hiç su kesilmeden arıza hissettirilmeden su sorunu çözüldü. Bu yapılanma ve sorun çözümü ilçe belediyeleriyle mümkün olmayacaktır."*

BŞB Modeli ve parçalı modelde oluşan kurumsal kapasitenin su yatırımlarına etkisini planlama ve yatırım potansiyelleri üzerinden SUKİ su yöneticisi şöyle açıklamaktadır: *"BŞB-SUKİ öncesi su depoları yapılırken m3 dikkate alınmamış. İlçe belediyesi su talebi olunca; depo maliyeti ne kadar, ne kadar bütçemiz var deyip bütçe yettiği kadar depo yapılarak anlık çözümlerle sorunun giderilmesine odaklanmış. Ama bu kalıcı bir yatırım şekli değil. SUKİ su depoları yapmak için imar planını dikkate alarak gereken depo hacmini belirleyip bunu uygun kota yapmaya çalışıyor ve geleceğe dönük bir planlama olmasını sağlıyor. Geleceğe dönük proje çalışması, geleceğe dönük yatırımlar getiriyor. Bu anlamda yatırım potansiyeli su yönetimi için gerekli."*

İl belediyesi su yöneticisi yerel yönetim biriminin kurumsal kapasite göstergesinin su yönetimine etkisini, kurumun su yatırımı planlama süreci üzerinden örneklendirmektedir. Su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Her belediyede olduğu gibi bizimde müdürlüğümüzün bir bütçesi var. Bizde bütçelerimizi bir yıl sonra yapacağımız su yönetimine ilişkin hizmetlerin sürdürülebilir olması için belirliyoruz ve bütçe ile hizmetlerimizi ilintiliyoruz. Gönül ister ki hazırlanan stratejik planların ve belirlenen bütçelerin bir yıl sonraki meclis bütçe toplantısında kesintisiz*

geçmesidir. Çünkü bir plan yapıyorsunuz. Bu plan, su hizmetlerinin sürdürülebilirlik planıdır. Yatırım için para ihtiyacı oluyor. Şu an için bütçeler meclisten geçiyor büyük bir sıkıntı yaşamıyoruz. Geriye su yönetiminin becerisi niteliği ve niceliği kalıyor."

Yerel yönetim biriminin su yatırımlarının kurumsal kapasite yeterliliği ile ilişkilendirilmesini sağlayan göstergelerinden bir diğeri, sağlanacak su yatırımlarının maliyetinin karşılanabilmesi olarak tespit edilmektedir. Su hizmeti için yapılacak yatırım maliyetlerinin nüfus yoğunluğu fazla olan alanlarda katlanılabilir olduğu; nüfusun az olduğu alanlarda ise yatırım maliyetlerinin uzun dönemde karşılanabilmesi sebebiyle SUKİ eliyle yapılan yatırımların ilçe belediyeleri tarafından yapılamayacağına dikkat çekilmektedir. Bu yönde SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Ünye, Fatsa-Altınordu, üç ilçe için belki BŞB-SUKİ olmasa da su hizmeti için yatırım yapabilirlerdi. Nüfus bu bölgede çok. Ama üst bölgeler için bu yatırımlar gerçekleşmezdi. Çünkü ilçe belediyesi eliyle bu yatırımlar yapılamazdı. Örneğin şu anda bulanık su akan ilçe yok. Ama ilk göreve gelindiğinde bu sorunla karşılaştık. Çünkü ilçe belediyelerinin bu iyileşme için yatırımları yetersizdi."

Yerel yönetim birimlerinin su yatırım planlarının ancak mali kapasite yeterliliği sağlanırsa gerçekleşebileceğine yönelik bir diğer vurguda SUKİ diğer bir su yöneticisinin değerlendirmesi şöyledir: "Yerleşim ne kadar dağınık olursa aynı boruyla hizmet verdiğiniz kişi sayısı azalıyor. Bu abone başı yapılması gereken yatırımın yüksekliğini gösteriyor. Yeterli suya kırsal alanda sağlayabilmek için Ordu'da daha çok yatırım yapılması gerekiyor. Yatırımda finansman anlamında sorun yaşandığından dolayı kırsal alanlarda yeterli suya ulaşılamaması gibi sorunlar ortaya çıkabiliyor." Su yatırım ve hizmetlerinden doğacak maliyet sebebiyle su tarifelerinde aynı oranda artış sağlanarak karşılanmasının mümkün olmaması sebebiyle; su yatırımlarının yerel yönetimler düzeyinde zaman alan bir süreç olarak dikkate alınması gerektiği görüşmeler sırasında ulaşılan temel bir tespittir.

Suyu yöneten kurumun mali yeterliliği ölçüsünde su yatırımı yapabildiği, SUKİ'lerin yaptıkları stratejik planlar ölçüsünde yatırım planlarını belirlenen hedeflere uygun ve yakın ölçüde gerçekleştirebildiği SUKİ su yöneticisinin "...sürdürülebilir bir su yaklaşımı Türkiye genelinde henüz oluşmadığı

*için biz bunu yıllara yayarak belli bir aşamada sağlamayı hedefliyoruz. Elimizde beş yıllık bir plan var ve bu plan dahilinde ne yapmamız gerektiğini, nelere ihtiyacımız olduğunu çok iyi biliyoruz. Su kayıp ve kaçağını önlemek ve su tasarrufu yapmak için yaptığımız çalışmaları mevcut sahip olunan finansman doğrultusunda yatırım planına dönüştürebiliyoruz."*şeklindeki ifadeleriyle ortaya konmaktadır. Su yatırımlarının farklılaşan maliyetleri sebebiyle zamana yayılarak, bir plan dahilinde gerçekleşmesinin uzun dönemde su yönetim maliyetini azaltması, su fiyatlarında da bir azalma etkisi oluşturmaları SUKİ su yöneticisi tarafından "BŞB-SUKİ eliyle Altınordu içme suyu arıtma tesisi devreye alındı. Önceki dönemde içme suyu arıtma tesisleri arıtılan suyu terfi istasyonunda biriktiriyor, ardından terfi ile depolara basılıyordu. Bu süreçle suyu kullanıcıya ulaştırmak için 10 kat bir elektrik maliyeti oluşuyordu. Yeni durumda kullanılan arıtma tesisleriyle suyun cazibeli kullanımı sağlandı ve elektrik maliyetinden kurtulduk. Bu yatırımların etkisiyle oldu. Maliyet azalınca sudan elde edilen gelirden ona göre belirleniyor."şeklindeki ifadelerle ön plana çıkarılmaktadır.

Yerel yönetim birimlerinin katlandığı su yatırımı maliyetinin hizmet sahasının özelliklerine göre farklılaştığı, yerel yönetim modelinin kurumsal kapasitesinin bu durumdan olumsuz etkilediğine vurgu yapılmaktadır. Bu tespiti SUKİ su yöneticisi, "Yapılan çalışmalar tabi ki yeterli değil. Çünkü ülke ve dünya koşulları sebebiyle yatırım kararlarının alınması, adımların atılması güçleşti. Ordu'nun dağınık yapısı sebebiyle yatırımlar maliyetli. SUKİ vizyon olarak ne yapılması gerektiğine hakim ve teknik bir kadro içeren bir yapıda. Ama takılma noktası, yapılması gerekenler yatırımların maddi olarak karşılanabilme durumu." şeklindeki ifadeleriyle açıklamaktadır.

Yerel yönetim biriminin kurumsal kapasite yeterliliği su yatırımlarının ilişkilendirilmesini sağlayan göstergelerinden bir diğeri, su yönetiminde teknoloji temelli uygulamaların kullanılması olarak tespit edilmektedir. BŞB-SUKİ modeli ve öncesini teknoloji temelli su yatırımları üzerinden yapılan karşılaştırmalar su yönetiminde sürdürülebilir çıktılara ulaşılmasında yönetim biriminin kurumsal kapasitesine vurgu yapıldığı tespit edilmektedir. Bu tespit SUKİ su yöneticisinin şu ifadeleriyle desteklenmektedir. "BŞB-SUKİ öncesinde 19 ilçe merkezinde bulunmayan sistemler SUKİ modeliyle pek çok mahalleye dağılmış durumda. SCADA

ile su yönetim çalışmalarıyla; mahalleler arası suyun paylaşımı, projelerin bir kaç mahalle ile ortak kullanılması gibi süreçler oluşturuldu. Eskiden bu şekilde değildi. Bir mahalle bir suyu, bir ilçe bir suyu kullanıyordu. Şu anda suyun ekonomik dağılımı ve kontrolü sağlanabiliyor. Teknoloji temelli uygulamalar SUKİ öncesi sadece merkez ilçede ve Fatsa, Ünye'de yer alıyorken şimdi sistem tüm ilçeleri kapsayacak şekilde geliştirildi. Uygulamada 19 ilçede yaklaşık 400-500 noktada SCADA kontrolleri devam ediyor. Kontrollerde suyun tasarrufuna odaklanılıyor. Müdahale süreçleri önemli. Erken müdahale ile kayıp kaçak ve maliyet esaslı arıza engellenebiliyor. İhtiyaç duyulan çerçevede sahip olunan mali kapasite ile müdahaleler gerçekleştirilebiliyor. 24 saat SCADA odasında takip yapılıyor. Bu takiplerle arıza durumunda su kaynağı-deposu tamamen boşalmadan müdahale şansı doğuyor. Depo boşalınca ortaya çıkan arızalar ve bundan doğacak maliyetlerin önüne geçilebiliyor." Özellikle su kayıp ve kaçaklarının tespit edilebilmesi, erken müdahale sağlanması yoluyla su kaynaklarının korunması için geliştirilen teknoloji temelli takip sistemlerinin su yönetiminin yatırım potansiyeliyle ilişkisi ortaya konmaktadır.

Su yönetiminde teknoloji kullanım yeterliliği olan yerel yönetim modellerinde su hizmetlerinde standart sağlanabildiğine dikkat çeken SUKİ su yöneticisi, arıza bildirim sisteminin kurumsal işleyişi ve yeterliliği üzerinden bu durumu "Arıza takibini elektronik ortamda yapabiliyoruz. Alo 185 çağrı hattına gelen bir çağrı kayda alınır. Kayıt açıldığında vatandaşa, "Arıza bildiriminiz alınmıştır" diye bilgilendirme mesajı gider. Arıza kaydı nereden-hangi ilçeden alındıysa buradaki şefin SUKİ olarak kullanılan mobil uygulamasına arıza bildirimini düşer. Şef uygulamaya gelen arıza bildirimini alır ve sorumluluğundaki ustaya arıza bilgisini verir. Usta arızaya gittiğinde hizmet adımlar (1:harekete geçildi. 2: arızaya müdahale ediliyor. 3: sonuçlandırıldı şeklinde) şef tarafından görülür. Usta arızayı sonuçlandırırdığında fotoğraf çekme zorunluluğu vardır. Fotoğraf çekmeden arıza sonuçlandırılmaz. Usta fotoğraf çeker arızayı sonuçlandırır ve sonuçlandırıldı seçeneğini işaretler. Bu arıza kaydını yapan vatandaşın cep telefonuna mesaj olarak (arıza sonlandırıldı) düşer. Sistemde bir raporlama alanı vardır. 3 günü geçen arızalar ilgili şube müdürü, daire başkanı ve genel müdür yardımcısı ve genel müdüre eposta olarak gider. Genel müdür her sabah 9'da otomatik mesaj

bildirimlerini sistem üzerinden alır ve arızalar hakkında ilgili daire başkanlıklarından sorunun çözümlenmeme gerekçesi hakkında bilgi alır." şeklindeki ifadeleriyle örneklendirmektedir. Su yöneticisinin arıza takip sistemi üzerinden örneklendirdiği bu süreçte, su kullanıcısının arıza nedeniyle yaşadığı suya erişim sorununun belirli bir sürede çözüldüğü, sürecin suyun yönetiminde yer alan tüm taraflarca görünür olduğu tespit edilmektedir. Su yönetimi bu yönüyle yeni kamu yönetiminin temel ilkeleri olan şeffaflık, hesap verebilir, performans yönetimi, etkinlik ve verimlilik, izleme ve kontrol ilkelerini uygulamaktadır. Ayrıca süreçte su kullanıcı olarak yer alan taraf, kurumun hizmet takibini yapabilmekte; izleme ve denetleme imkanına sahip olmaktadır. Bu tespit, su yönetiminde bütünlük kamu yönetimi yaklaşımının temel varsayımıyla ilişkili görülmektedir.

Parçalı modelde su yönetim sürecinde yer alan il belediyesi su yöneticisinin su yönetiminde kurumsal kapasite ile su yatırımları, su yönetiminde teknoloji temelli uygulamalar, su kalitesi ve su yönetiminin siyasi etkiden uzaklaştırılması arasında ilişki kurduğu tespit edilmektedir. Tespite yönelik il belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Su yatırımları tüm boyutlarıyla gerçekleştirse, altyapı bilgileri belirlense, SCADA sistemi kurulsu ve su belirli bir kalite standardına ulaşırsa o halde su için işletme devri konuşulabilir. Bu haliyle daha düzenli ve radikal; siyasi bir düzenden ziyade su politikalarının gerçek ihtiyaçlar doğrultusunda belirlendiği bir yönetim ortaya çıkabilir."*

Türkiye'de yerel yönetimler düzeyinde su yatırım politikalarının siyasi etki sebebiyle çevre koruma odaklı olmaktan uzak kaldığına yönelik araştırma bulguları tespit edilmektedir. Tespite yönelik su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Sadece su branşında değil, tüm yerel yönetim hizmetleri kapsamında düşünülmesi gereken bir konu. Yatırım politikalarını belirlerken su yönetiminin sürdürülebilirliği, kalitesi, insanlara sağlıklı su temin gibi temel hedeflerden ziyade seçim odaklı bir boyut devreye giriyor. Yatırım politikalarını belirlerken; o bölgeyi koruyalım, o havzadaki çalışmaları tamamlayalım değil de o mahalleye, bu tarafa yönelik adım atıldığı içinde verimli ve olumlu bir sonuç yok."*

Yerel yönetim biriminin kurumsal kapasitesi ile su yatırımlarını ilişkilendirilmesini sağlayan göstergelerinden bir diğeri su yatırımlarının gerçekleştirilmesinde sağlanan iş birliği ve eş güdüm potansiyeli olarak tespit

edilmektedir. BŞB-SUKİ modelinde kurumlar arası iş birliği temelinde ilerleme ile su yatırımlarının gerçekleşmesini örneklendiren SUKİ su yöneticisi, *"Eski devralınmayan mahallelerimiz var. Burada kontrol muhtarda. Köyün-mahallenin keson kuyusu, deposu var. Acil durumlarda muhtar işin içinden çıkamadığında soruna SUKİ müdahale ediyor. Bu alanlarda devir ve abonelik işlemi yapılarak kullanıcının şebekeye dahil olması sağlanıyor. Ama bu çözümün sağlanabilmesi için bu alanlarda SUKİ'nin yatırım yapması gerekli. Yatırım yapıldıkça süreç aşama aşama ilerliyor. Kısa-orta-uzun vadeli projeler olarak master planlamalar yapılıyor. Önce çok acil işleri tamamlamaya çalışıyoruz. Yatırımlar için İller Bankasından alınan kredileri; öncelikli işler olarak belirlenen işler için yatırımlara aktarıyoruz. Orta vadede DSİ üzerinden iş birliği temelinde yatırım yapıyoruz. "şeklindeki ifadeleriyle SUKİ modelinde su yatırımlarının kurumlar arası iş birliği ve eş güdüm temelinde gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, su kullanımlarının kontrol altında olması için aboneleşme, şebekeden su sağlanan kullanıcı sayısının artırılmasında su yatırımlarına vurgu yapıldığı tespit edilmektedir.*

Yerel yönetim biriminin kurumsal kapasitesi ile su yatırımlarını ilişkilendirilmesini sağlayan göstergelerinden bir diğeri insan kaynağının nitelik ve niceliği olarak tespit edilmektedir. Su yönetiminde BŞB-SUKİ öncesi ve sonrası dönemi yeterlilikler bakımından karşılaştıran SUKİ su yöneticisi *"İlçe belediyelerinde su hizmetleri için kalifiye personel azdı yada daha kara düzen bir ilerleme vardı. BŞB olduktan SUKİ kurulduktan sonra suyun yönetilmesi eskiye göre biraz daha iyi."* şeklindeki ifadeleriyle su yönetiminde insan kaynağı kapasitesine vurgu yapmaktadır. Su hizmetlerinde SUKİ modeli etkisini su yönetiminin insan kaynağı kapasitesindeki değişimle vurgulayan SUKİ diğeri bir su yöneticisi, *"SUKİ, su yönetiminin daha kontrollü olmasını sağladı. Çünkü ilçe belediyelerindeki teknik personel sayısı bilgisi yapılacak yatırımların bu kadar doğru yapılmasını engelleyecekti. Daha üst bir kurum olarak daha donanımlı bir ekiple bu yatırımların yapılması ve denetlenmesi çok daha iyi sonuçlar verdi ve verecektir."* şeklindeki ifadeleriyle su yönetiminde insan kaynağı niteliğinin önemin dikkat çekmektedir.

(B) Parçalı modelde yerel yönetim birimi olan ilçe belediyelerinin mevcut kurumsal kapasitenin su yatırımlarının maliyetini karşılama noktasında yeterli olmadığı tespit edilmektedir. İlçe belediyesi su yöneticileri; belediye düzeyinde

tanımlanan genel nitelikteki su hizmetlerinin karşılanabildiğini, suyun sürdürülebilir yönetimi için gerekli olan su yatırımların gerçekleşmesinde mali anlamda kapasite yeterliliği içinde olunmadığını vurgulamaktadır.

Parçalı modelde ilçe belediyesi düzeyinde su hizmetlerinden elde edilen gelirin ilçe belediyeleri tarafından diğer hizmet maliyetlerinin karşılanmasında kullanılması sebebiyle, ilçe belediyelerinin su yatırımlarını gerçekleştirecek mali yeterlilik içinde olmadığı tespit edilmektedir. İlçe belediyesi su yöneticisi bu durumu şöyle ifade etmektedir *"İlçe belediyelerinin sadece su hizmeti verme sorumluluğu yok, diğer hizmetleri de yerine getirmek zorunda. Sudan gelen gelirle oluşan bütçe belediyenin diğer hizmetlerine aktarılınca suya yeterli bütçe ayrılamıyor. Sudan gelen gelirin tamamı su yatırımı yapmak için kullanılmıyor. Su yatırımları kısıtlı tutuluyor. Ama yatırım yapıldıkça su daha nitelikli yönetiliyor, yatırım yapmak su kalitesini arttırıyor. Örneğin; ilçede sular kaynaklardan alındıktan sonra depolarda biriktiriliyor. Yatırım yapılarak suların biriktirildiği depoların gelişmiş, ilaçlama sistemleri olan yapılar olması gerekir. Ama su yatırımında kısıtlı bütçe kullanıldığı için ilçe belediyesi olarak su kalitesini ilerletmeye yönelik bir sonuç ortaya çıkmıyor."* şeklindeki ifadeleriyle vurgulanmaktadır. İlçe belediyelerinin kurumsal kapasitesinin su yatırımlarını sürdürülebilir kılacak mali yeterlilikte olmadığını bir diğer ilçe belediyesi su yöneticisi bütçe kısıtlılığı üzerinden şöyle vurgulamaktadır: *"İlçe belediyeleri su için kapsamlı yatırım yapacak yeterlilikte değil. Biz su için ayrılan bütçe ile ancak zorunlu hizmet taleplerini karşılayabiliyoruz."* İlçe belediyelerinde kurumsal kapasitenin su yatırımlarına odaklanacak ölçüde mali yeterlilikte olmadığını diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi, *"Bütçe yeterli değil. Bazı durumlarda mevcut personel giderleri karşılanmakta dahi zorlanılıyor. Bazı ilçelerde %60 hibeli proje yapılmış. Belediye İller Bankası'na geçmiş dönemden kalan borçları ödüyor. Bütçe yetersiz olunca bir proje üzerinden yatırım planlaması yapabiliriz belki ama bunun için hukuki ve siyasi yazışmaların yapılması gerekli. Ama ilçe belediyesinin bu nitelikte personeli mevcut değil. Bu koşullarda su için yatırım yapılacak yeterli kapasite ilçe belediyemizde mevcut değil"* şeklindeki ifadeleriyle vurgulamakta; birimin kurumsal kapasite yetersizliği mali kapasite ve insan kaynağı yetersizliğiyle ilişkilendirmektedir.

Su yatırımlarının maliyetini karşılayabilme potansiyelinin ilçe belediyelerinde olmadığına vurgu yapan bir diğer ilçe belediyesi su yöneticisi, *"bir hat döşeme 30 milyonluk bir yatırım maliyeti ortaya çıkarıyor. Bununla ilgili ilçe belediyelerinin kalıcı çözüm sağlama imkanı yok."* ifadeleriyle açıklamaktadır. İlçe belediyesi su hizmetini sağlamak için yatırım planlarının İller Bankası'ndan mali destekle uygulanabildiğini vurgulayan bir diğer ilçe belediyesi su yöneticisi, *"Suyu değişik coğrafyalara götürmek maliyetli. Ama 1/3 oranında ancak geri dönüş alabiliyoruz. Maliyet artıyor. Ama su insan hakkı. Zarar edilse de bunu su fiyatlarına yansıtamıyoruz. Maliyet esaslı bir gelecek hizmeti planlaması yapamayınca çözüm olarak İller Bankasına proje finansman desteği talep ederek borçlanıyoruz ve bunu yıllarca ödüyoruz."* şeklindeki ifadeleriyle ilçe belediyelerinin su yönetimine yönelik yatırımları uzun vadeli finansman destekleriyle gerçekleştirebildiğini ortaya koymaktadır. İlçe belediyesi düzeyinde su yatırımlarının maliyetini karşılayabilme potansiyelinin yetersizliği sebebiyle su yönetiminin kurumsal kapasite anlamında gelişmediğine dikkat çeken diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi, *"İlçe belediyelerinin kurumsal kapasitesi uzun vadeli su yönetimi için yeterli değil. Çünkü ilçe belediyesinin elektrik gideri yaklaşık 400 bin. Su sürdürülebilirliği için yatırım gerekli ama yatırım yapacak mali kapasitesi maliyetin tamamını su fiyatına yansıtamadığımız için mümkün değil. Zam yapmak istendiğinde başkan ve meclis buna taraf olmuyor. Suda gelir gideri karşılamıyor. Karşılama durumu ancak 1/3 oranında. Yatırım kapasitesi bütçe elverdiği ölçüde yapılabilir. Yatırım yapmak istesek İller Bankasından kredi alıp altyapı yapsak gelirin yarısını kredi için kullanacağız. Çözüm yatırım yapmamak."* şeklindeki ifadeleriyle parçalı yerel yönetim modelinde yatırım önceliğini su yönetimine verecek bir kurumsal yeterlilik oluşmadığını vurgulamaktadır.

İlçe belediyesi düzeyinde su yönetiminin kurumsal kapasitesinin geliştirilebilmesi için su yatırımlarının gerekliliği ön plana çıkarılmakla birlikte; su yönetiminin bulunduğu coğrafi yapı ve suyu yöneten birimin mali kapasitesi düşünüldüğünde su yatırımlarının ilçe belediyeleri düzeyinde sürdürülebilir olmadığı tespit edilmektedir. İlçe belediyesi su yöneticisi su yatırımlarında biriminin durumunu şöyle açıklamaktadır: *"Altyapı yatırımı yapmak ilçe belediyesi için özellikle bu bölgenin koşulları düşünülünce oldukça zor. Ama Birim olarak öncelikle*

su altyapısında yatırıma ihtiyacımız var. Çünkü herhangi bir boruda patlak olduğu zaman şebekedeki tüm kullanıcıların suyunu kesmek zorunda kalıyoruz. Bu durumda vatandaş suyu kesildi diye tepki gösteriyor. Ufak bir sorunda dahi şebekeden tüm ilçenin suyu kesilme sebebi altyapının geliştirilmemiş olması." Bu vurgu, suyun sürdürülebilir niteliği için su altyapısına yönelik yatırım kararlarının öncelikli olarak alınması gerekliliğini ortaya koymakla birlikte, bu gerekliliğin parçalı yerel yönetim modeliyle gerçekleştirilmesinin zorluğuna işaret etmektedir.

Su hizmetleri sağlamak için alt ve üst yapı oluşturma kapasitesinin ilçe belediyesi düzeyinde yetersizliğine yönelik diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin "ilçe belediyemizin yatırım kapasitesi yeterli. Ama ilçe belediyelerinin su hizmetleri için alt-üst yapı yapmak üzere mali kapasiteleri yeterli değil. Çünkü su yatırımları çok maliyetli. Su kayıplarını önlemek için teknoloji desteğine ihtiyaç var. Ama elde edilen gelir bu ihtiyacın karşılanmasıyla oluşacak maliyetle aynı düzeyde değil." şeklindeki ifadeleri yerel yönetim biriminin kurumsal kapasitesinin genel nitelikli belediye hizmetlerini sağlamak için yeterli olduğunu, su yönetiminde sürdürülebilirliği sağlayacak su yatırımlarının maliyetini karşılama noktasında ilçe belediyesinin kurumsal anlamda yeterlilik sağlamadığını oraya koymaktadır. Bu durum, yerel düzeyde su yönetimi için oluşturulmuş merkezi yapılara ihtiyaç duyulduğu tespiti destekler niteliktedir. Su yönetiminde teknoloji temellerin uygulamaların kullanılmasıyla su sorunlarının kısa sürede çözülebileceğine vurgu yapan bir başka ilçe belediyesi su yöneticisi, biriminde bu koşulların bulunmaması sebebiyle su yönetiminde sürdürülebilirliğin sağlanamadığına dikkat çekmektedir. "BŞB modelinde SUKİ'lerin kayıp-kaçak kullanımlar için takip sistemleri var. İlçe belediyesi yöneticisi olarak bende aynı sistemleri kullanarak su hizmeti sağlamak isterdim. Ama mevcut durumda ilçe belediyesi koşulları bunlara uygun değil. Tek elden bir yönetim sistemi olsa ve ilçe belediyeleri de bu bütüncül sistem içinde yer alsa sorunlar kısa sürede tespit edilip çözüm sağlanabilirdi. Vatandaşa sağlanan hizmetlerin takibi yapılabilirdi. Bu durum çalışma verimliliğini etkiliyor. İmkanlar yetersiz olunca planlamanız değişiyor. Bu su yönetimi için olumsuz bir etki."

Su yatırımlarının parçalı modelde etkili olmadığına yönelik bir diğer tespit, ilçe belediyesinin merkezi yönetimden nüfusla orantılı gelir elde etmesi sebebiyle sağlanan gelirin su hizmetleri için yeterli olup, yatırımlar noktasında yetersiz

kaldığına yöneliktir. Tespite yönelik su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "*İlçe belediyesinin su yatırımı için yeterli kaynağı yok. İlçe belediyesine merkezi yönetim bütçe gelirinden kayıtlı ilçe nüfusuna oranlanarak gelir tahsis ediliyor. Gelen kaynağı su hizmetleri için kullandığımızda su yatırımı yapmak için yeteri kadar mali kapasitemiz olmuyor. İlçe belediyelerinin mali kapasitesi arttırılsa ilçe belediyeleri daha geniş ölçekte su hizmeti sağlayabilir. Hatta köylere bile ilçe belediyeleri su sağlayabilir.*" Diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi ise parçalı modelde su yatırımları yapmak için yeterli kurumsal kapasitenin olmadığı; sudan elde edilen gelirle su hizmetlerinin maliyet dengesinin belediyelerin planlı su yatırımları yapacak, fayda sağlayacak etkide olmadığını şöyle ifade etmektedir: "*İlçe belediyesi olarak su yatırımı yapmak için yeterli ekonomik yeterliliğimiz yok. Su hizmeti sağlarken günü birlik sorunlara çözüm sağlayabiliyoruz ama geleceğe yönelik yatırımlar yapamıyoruz. Su insanlık için stratejik bir kaynak. Ama ilçe belediyelerinde bizimki de dahil suyu stratejik bir kaynak olarak planlamak zor. Belediye giderlerinin en az %15 i su yatırımı için kullanılıyor. Sudan elde edilen gelir ise yaklaşık %3. Suya yapılan maliyet kadar gelir elde edilemediğinden ilçe belediyeleri için su yatırımı planlaması yapmak faydalı görülüyor.*"

Su yönetiminde kurumsal kapasitesinin göstergesi suyun kalite ve miktar olarak korunmasıdır. Bu sonuca ulaşmak için gerek duyulan yatırımlara ilçe belediyesi düzeyinde öncelik verilemediğini ilçe belediyesi su yöneticisi durumu şöyle ifade etmektedir: "*Su ile ilgili yatırımlar yapılırsa su daha kaliteli ve uzun kullanımlı bir kaynağa dönüşebilir. Ancak yatırım kapasitesi ilçe belediyesi eliyle geliştirmek zor. Belediyenin sadece su hizmeti sağlama sorumluluğu yok. Diğer belediye hizmetlerini yol, temizlik, imar gibi yapmak zorundayız. Bunun içinde personel ve bütçeye ihtiyacı var. Kendi yağında ancak kavruluyor. Durum böyleyken ilçe belediyelerinin geniş kapsamlı bir yatırım içine su hizmetleri için girebilme şansı hiç yok.*" İlçe belediyelerinin mevcut bütçesinin ancak mecburi hizmetleri sağlamak için yeterli olduğu tespit edilmektedir.

Yerel yönetim biriminin kurumsal kapasite göstergesinden bir diğeri, su yönetiminin siyasi etkide kalmadan suyun sürdürülebilir niteliğine odaklanması ve bu yönde yatırım potansiyelini kullanabilmesidir. Su yönetiminde siyasi etkide kalmadan suyun sürdürülebilir niteliğine öncelik verilmesini sağlayacak kurumsal

yeterliliğin ilçe belediyelerinde oluşmadığı, yerel siyasetin su yatırımlarına yönelik gelecek odaklı planlamalar üzerinde etki oluşturduğu tespit edilmektedir. Tespite yönelik su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Sudan elde edilen gelirin öncelikle yatırıma aktarılması gerekirken bunun yapılmamasının nedeni su yönetiminin yerel siyasetle ilişkisidir. Çünkü su yerel yönetim ve siyasetle ilişkili olunca yönetim suyu maddi bir kaynak olarak görüyor. Oysa sürdürülebilir bir kaynak diyorsak suya, suyu bir insan ihtiyacı, bir insan hakkı olarak görüyorsak su siyasetten uzaklaştırılmalı."* İlçe belediyelerinin sudan elde ettiği gelirin siyasi etkiden arındırılması gerekliliğine dikkat çekilmektedir. Benzer yönde bir diğer ilçe belediyesi su yöneticisi, *"İlçe belediyesinin mali kapasitesi yeterli olsa yatırımlarımızı daha kapsamlı yapabiliriz. Suya yatırım yapabilmek için diğer hizmetlerden kısıtlamaya gitmemiz gerekiyor. 10 km beton dökmeyiz 2 km beton dökeriz diyerek su hizmetine öncelik veriyoruz. Ama hizmetlerin daraltılması oy kaygısını devreye sokuyor."* şeklindeki ifadeleriyle ilçe belediyesi düzeyinde su yönetiminin yerel yönetimlerin siyasi kaygılarıyla ilişkilendirilmesi sebebiyle kurumsal kapasite yeterliliğinden uzaklaştığı tespit edilmektedir.

İlçe belediyesi düzeyinde su yatırımı için alınacak desteklerin seçimle göreve gelen belediye yönetimleri üzerinde bir baskı oluşturması sebebiyle; birimlerde gelecek odaklı bir planlama yaklaşımıyla su yatırımlarının gerçekleşmediği tespit edilmektedir. İlçe belediyesi su yöneticisi bu tespite yönelik ifadeleri şöyledir: *"Bölgede hatlar (şebeke boruları) çok eski. Kayıp ve kaçak konusunda ilçe belediyesinin kapasitesi yeterli değil. Bizim ilçe belediyesinin de aynı şekilde. Bu hatların değişmesi gerekir. Belediyelerin bu hatların değiştirilmesi için bütçeleri yok. İller Bankasından destek alınsa üst yöneticiler 5 yılda bir seçimle geliyor ve yapılacak yatırımlar için 5 yıllık planlama yapılıyor. Daha ötesi için bir planlama yaklaşımları olmuyor. Kurumsal anlamda çözüm sağlanamıyor."* şeklindeki ifadeleriyle vurgulamaktadır.

Su yatırımlarının ilçe belediyesi düzeyinde gerçekleşmesi üzerindeki etkileri yerel siyaset, planlama ve yatırım ilişkisi üzerinden vurgulayan ilçe belediyesi su yöneticisi, *"Su yönetiminden hem yerel hem de merkezi yönetim düzeyinde sorumlu çok kurum var. Su sorunları yerel olduğu için yerel yönetimler suyu yönetiyor. Bu*

model kısa vadeli sorun ve çözümünü için uygulanabilirken; suyun uzun vadeli kullanım planı ve yatırımı için yeterli değil. Yetersiz bütçe için su hizmetlerinden gelir elde etmek istediğinde ise yerel yönetimler maliyetin tamamını suyu kullanan vatandaşa yansıtamıyor. Çünkü su temel bir insan ihtiyacı ve yerel siyaset üzerinde bir baskı aracı. İlçe belediyelerinin su hizmetleri kapsamında yaptıkları işler genelde kısa vadeli işler. Çünkü önümüzü bütçe kısıtı kadar görebiliyor, su yatırımlarını ancak bu ölçüde yapabiliyoruz." ifadeleriyle yerel siyaset, planlama ve yatırım ilişkisinde yerel yönetimlerin su yönetiminde başarılı olamayacağını örneklendirmektedir.

Yerel yönetim birimi olan ilçe belediyelerinin mevcut kurumsal kapasitenin su yatırımlarını gerçekleştirecek stratejik planlama kültürüne sahip olmadığı tespit edilmektedir. Yerel yönetim biriminin kurumsal kapasite yeterliliğiyle su yatırımlarının planlı bir süreçle işlemesi arasındaki ilişkinin SUKİ modelinde olumlu olduğu; ilçe belediyesi düzeyinde su yönetiminin planlı ilerlemesine zemin hazırlayacak bir kurumsal kapasite yeterliliği olmadığı tespit edilmektedir.

Parçalı model yerine su yönetiminin belli kurumlar eliyle planlı ve düzenli işlemesinden doğacak fayda için su yatırımlarının yapılmasına ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Tespite yönelik ilçe belediyesi su yöneticinin ifadeleri şöyledir: *"Suyu il ölçeğinde SUKİ yönetsin. İller Bankası ilçe belediyelerinin su yatırımlarını gerçekleştirirken mali destek sağlayan bir finansman kuruluşu. DSİ içme suyu daire başkanlığı gibi bir yapı iller bankası içinde su yatırımları için oluşturulmalı. Bu üst otorite olarak SUKİ'ler izleme ve kontrol faaliyetini, su yatırımı içinde yapmalı."* Su yatırımları için ilçe belediyelerinin mali yetersizlik içinde olduğuna dikkat çeken bir diğer su yöneticisi, su yatırımları için mali kapasite yeterliliğinin suyun havza ölçeğinde bütüncül bir planlama ile yönetilmesiyle ortaya çıkabileceği vurgulanmaktadır. *"Doğu Karadeniz'de suyu sağlarken elektrik ve yakıt maliyeti dağınık yerleşim sebebiyle ortaya çıkıyor. Ama sudan gelirle bu maliyet karşılanamıyor. Ancak suyun sürdürülebilir bir kaynak olması için yatırım kapasitesine ve yeni su yatırımlarına ihtiyaç var. İlçe belediyelerinin yatırım kapasitesi yeterliliği yok. Ama diğer yandan da ilçe belediyelerinin su yönetim*

kapasitesinin geliştirilmesi için yatırıma ihtiyacı var. Daha bütüncül bir yönetim modeli havza veya il bazında oluşturulursa; mali kapasitenin işlevselliği artacaktır."

İlçe belediyelerinin kurumsal kapasitesinin suyun sürdürülebilir niteliği için yeterli olmadığı, ilçe belediyelerinin su kaynakları için maliyet ve kullanımı esas alan bir stratejik planlama sürecinde olmadığı tespit edilmektedir. İlçe belediyesi su yöneticisinin mevcut durumu şöyle ifade etmektedir: "*İlçe belediyelerinin yatırım kapasitesi su yatırımı için yeterli değil. Yeni yatırımlar için nüfus artışı dikkate alınarak proje geliştirilmesi, gelecek dönem su kullanım hesaplamasıyla bir su yatırımı planlamasının yapılması gerekli. Ancak ilçe belediyelerinin böyle bir planlama süreci henüz yok.*" Stratejik kaynak özelliğinde olan su için benimsenen yaklaşımın yeni kamu yönetimi temelinde gelişen stratejik yönetim kültüründen uzak olduğu tespit edilmektedir.

DSİ Bölge Müdürlüğü düzeyinde yapılan görüşmelerde görüşmeci su yöneticileri, su yatırımları için mali kapasite yeterliliği olan yerel yönetim birimlerine ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır. "*Su için yapılan yatırımlar assında bir planlama çalışması. Yapılan planla alt ve üst yapı alanları belirleniyor ve tahsis edilen bütçe kullanılıyor. Bu yatırımlarla su kaynakları kullanılabilir hale getirilmeye çalışılıyor. Suyun kullanılması için yatırım gerekli, bunun içinde mali kapasite yeterliliği olan kurumların su yönetiminde yer almasına ihtiyaç var.*" Su sorunlarının yerel kimlikli olduğunu vurgulayan su yöneticisi, ilçe belediyelerinin karşılaştıkları yerel su sorunlarının çözmek üzerine DSİ eliyle çözüm geliştirme süreçlerini örneklendirmektedir. "*İlçe belediyesinin yatırım kapasitesi su niteliğini olumsuz etkiliyor. Çünkü su hizmeti sağlarken yatırım yapmak ilçe belediyesi için maliyetli. Giresun'da 2020 yılında meydana gelen sel felaketinde ilçemizi su bakımından besleyen 36 km uzaklıktaki su hattımız kayboldu. Hat dere boyu geliyordu. Sel sebebiyle hat kayboldu yeniden hat döşeyerek su kaynağından faydalanmak için çalışma yaptık. Bu süreç bir maliyet ortaya çıkardı. Suyla ilgili altyapıyı yeniledik. Ama sorun bununla bitmiyor. Bölgede coğrafi yapı ve anlık düşen yağış miktarının fazla olması sebebiyle üst yapıda bozulmalar sık oluyor. Kış yol açmayla yaz ise kışın oluşan zararları gidermekle geçiyor. Bu süreçte su kaynaklarına verilen zararları gidermek için çalışıyoruz. Yeniden benzer bir doğal*

afet yaşandığında aynı sorunu tekrar yaşama durumu söz konusu. Çünkü bu hat ilçeyi besleyen tek kaynak."

Belirlenen alt temada yerel yönetim su yöneticilerinden elde edilen araştırma bulgularının analizinde ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

Tablo 4.32. Yerel Yönetim Modelindeki Kurumsal Kapasitenin Su Yönetiminin Yatırım Potansiyeline Etkisi

Yerel yönetim modelindeki kurumsal kapasitenin su yönetiminin yatırım potansiyeline etkisi	BŞB SUKİ modelinin su yatırımlarına etkisi Olumlu.Neden?/ Olumsuz. Neden?	
	BŞB-SUKİ	• Aboneleşmeyi sağlayan su alt ve üst yapı sistemlerinin oluşturulması, mevcut olanların ise yenilenmesi, • Şebekeden su almayan su kullanıcılarının yeni su hatları oluşturularak kayıtlı su sistemine dahil edilmesi sağlanarak su kullanıcılarının suya erişim imkanlarının nitelik ve nicelik olarak artması, • Su yatırımlarının merkeze uzak, coğrafi anlamda farklı iklim ve fiziksel koşullara sahip ilçelere su hizmeti sağlanması, • Altyapı ve üst yapı yatırımlarının bir planlama dahilinde gerçekleşmesini sağlayacak stratejik planlama kültürüne geçilmesi, • Tek merkezde kaynak birikimini sağlayan su yatırım planlamasının yapılması, • Su taleplerinin karşılanması için yapılacak yatırım planlamasında ildeki tüm su havzalarına bütüncül bakılabilmesi, • Su yatırımlarının il genelinde benzer standartta su hizmeti sağlamasına imkan vermesi, • Şebekeden sağlanan sulardan faydalanan kullanıcılardan elde edilen gelirlerin su yatırımları için bir potansiyel ortaya çıkarması, • Su yönetiminde teknoloji temelli uygulamaların kullanılmasını sağlayacak yatırım planlaması yapılabilmesi, • Su yatırımlarının gerçekleştirilmesinde sağlanan iş birliği ve eş güdüm potansiyeli sahip olunması, • Su yatırımlarının plan ve proje temelinde hazırlanmasını sağlayacak insan kaynağı potansiyelinin nitelik ve nicelik olarak varlığı
	İl belediyesi	
	İl özel idaresi	• Su yatırımlarının gerçekleştirilmesinde sağlanan iş birliği ve eş güdüm potansiyeli
	İlçe belediyesi	• Su yönetiminde teknoloji temellerin uygulamaların kullanılmasıyla su sorunlarının kısa sürede müdahale edilebilmesi
	Geleneksel üçlü modelin su yatırımlarına etkisi Olumlu. Neden?/Olumsuz. Neden?	
	BŞB-SUKİ	• Modeli olumlama yönünde bir bulguya alan araştırmasında ulaşılmamıştır.
	İl belediyesi	• Su yatırım politikalarının siyasi etki sebebiyle çevre koruma odaklı olmaktan uzak kalması
	İl özel idaresi	
	İlçe belediyesi	• Mevcut model su yatırımlarının maliyetini karşılama noktasında yeterli değildir. • Su hizmetlerinden elde edilen gelir ilçe belediyeleri tarafından diğer hizmet maliyetlerinin karşılanmasında kullanılması sebebiyle su yatırımları için elverişli bir kurumsal kapasitesi bulunmamaktadır. • Su yatırımlarını sürdürülebilir kılacak mali kapasite bütçe kısıtlılığı sebebiyle oluşmamaktadır. • İlçe belediyelerinin su yönetimine yönelik yatırımları uzun vadeli finansman destekleriyle gerçekleştirebilmektedir. • İlçe belediyesinin merkezi yönetimden nüfusla orantılı gelir elde etmesi sebebiyle sağlanan gelirin su hizmetleri için yeterli olmakla birlikte suyun sürdürülebilir yönetimini sağlayacak su yatırımlar noktasında yetersiz kalmaktadır. • Mevcut modelde suyun kalite ve miktar olarak korunmasına yönelik su yatırımları öncelikli değildir. • Yerel siyaset gelecek odaklı su yatırım planlamaları üzerinde olumsuz etki

		oluşturmaktadır. • Su yatırımı için alınacak destekler gelecek dönemlerde seçimle göreve gelen belediye yönetimleri üzerinde bir baskı oluşturmaktadır. • Modelde stratejik planlama kültürünün gelişmemesi/oluşmamış olması su yatırımlarını olumsuz etkilemektedir. • Alanında uzman insan kaynağı yetersizliği su yatırım planlamasını olumsuz etkilemektedir.

Kaynak: Tablo, alan araştırmasında yer alan su yöneticilerinin görüşme bulgularından faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

- BŞB-SUKİ modeli oluşan kurumsal kapasitesinin su yatırım potansiyelini arttırarak suyun sürdürülebilir niteliğini olumlu yönde etkilediği tespit edilmektedir. Tespite yönelik araştırmada ortaya çıkan göstergeler şunlardır: Alt ve üst yapı yatırımlarıyla su hizmetlerine erişilen alan ve kullanıcı sayısının artması, su yönetiminin su kaynaklarını dikkate alan bir modelde bütüncül planlanması, su yatırımlarının maliyetini karşılayabilme potansiyeli, su yatırımlarının yapılmasında iş birliği ve eş güdüm potansiyeli, su yatırımlarıyla teknoloji temelli uygulamaları su yönetiminde kullanılması, insan kaynağının nitelik ve nicelik olarak yeterli olması, su yönetiminin siyasi etkide kalmadan suyun sürdürülebilir niteliğine odaklanması.
- Parçalı modelde yerel yönetim birimlerinin su yönetimine ayrılmış ayrı bir bütçesinin olmaması sebebiyle su yatırımının öncelikli olmadığı; su kullanıcılarından gelen su kullanım talepleri doğrultusunda kısa vadeli su yatırım planlarının uygulamaya konulduğu tespit edilmektedir. Bu süreç, parçalı modelde stratejik planlama kültürünün etkili olmadığına yönelik tespiti de kuvvetlendirmektedir.
- Parçalı modelde su hizmetlerinden elde edilen gelirin su hizmeti maliyetini ve belediyeye yönelik hizmet taleplerini karşılamak için kullanıldığı, su yatırımlarına kaynak aktarımını sağlayacak elverişli bir kurumsal kapasite yeterliliği olmadığı tespit edilmektedir.
- Parçalı modelde su yönetiminin yatırım planları üzerinde yerel siyaset etkisinin varlığı tespit edilmektedir. Su yatırımı için alınacak destekler gelecek dönemlerde seçimle göreve gelen belediye yönetimleri üzerinde bir baskı oluşturmaktadır.

4.4.3.3. Kurumsal Kapasitenin Suyun Tasarruflu Yönetimine Etkisi

Suyu yönetmek için bir su kaynağına ihtiyaç vardır. Merkez veya yerel her yönetim düzeyinde su yönetimi önce kullanıma sunulacak bir kaynağa ulaşmak zorundadır. Ancak, su kaynağı her coğrafyada yeterli durumda değildir. Kimi bölgelerde yağış yetersiz ve su yer altından temin edilmekte iken; kimi bölgelerde ise yağış fazla ama yağış miktarı zaman-miktar dengesiyle olmadığından yağışla gelen sular kullanılamayan sular haline gelmektedir. Diğer yandan aniden gelen yağışlar mevcut sularında kirlenmesine sebep olarak su kalitesini olumsuz etkilemektedir. Bu etkiler dışında su yönetimi, su kaynağı ile suyu kullanmak isteyen kullanıcı arasında bir köprü oluşturmak zorundadır.

Suyu kaynaktan kullanan, mülkiyeti kendinde olan bir araziden suyu kullananlar da dahil olmak üzere su kullanımı bir plan ve yönetim sürecinin oluşturulmasını gerektirmektedir. Bugün ve gelecekte su kaynağına erişim sağlanabilmesi için su kaynakları üzerinde oluşan baskının su yönetimleri eliyle azaltılması gerekmektedir. Bunu sağlamanın çeşitli yolları olmakla birlikte; günümüz, geçmiş ve gelecekte dikkate alınması gereken su kaynaklarının korunmasına yönelik yöntemlerden biri, su tasarrufunun sağlanması için su yönetiminden kaynaklı kayıpların ve kullanıcı davranışından kaynaklı yasal olmayan (kaçak) su kullanımlarının tespit edilerek su tasarrufunun sağlanmasıdır.

Kullanıcıya ulaştırılan suyun sisteme giriş miktarı ile çıkış miktarı arasındaki tutarlılık, olası farklılıkları kısa sürede tespit edebilmeye yönelik alt ve üst yapı yeterliliği, su yönetiminin kurumsal kapasitesinde bir yeterlilik görüntüsü ortaya koymaktadır. Su tasarrufu sağlanmasında suyun yasal olmayan kullanımlarının tespit edilmesinde, su yönetimlerinin yerel kullanıcılarla geliştirdikleri iş birlikleri, suyun miktar olarak kontrolünü sağlayabilmek üzere sahip oldukları teknolojik yeterlilikler ve kullanıcılarda bilinç ve farkındalık düzeyi ile ilişkili bir süreç ortaya çıkmaktadır.

Çalışmanın bu kısmında yerel yönetimler düzeyinde su yöneticilerine; yönetici oldukları yerel yönetim birimlerinde su kaynaklarının tasarruflu kullanımına yönelik nasıl bir yönetim süreçleri olduğu, suyu yönetirken kayıp ve kaçak su tespitlerini nasıl yaptıkları sorulmuştur. Yerel yönetim modeliyle oluşan

kurumsal kapasitenin suyun tasarruflu yönetimini sağlama kapasitesine yönelik su yöneticilerinden elde edilen bulgulara bu kısımda yer verilmiştir.

(A)BŞB-SUKİ modeliyle oluşan kurumsal kapasitenin suyun tasarruflu yönetimini olumlu etkilediği tespit edilmektedir.

BŞB-SUKİ modelinin ilin kırsal alanlarında da su kullanım takibi yapılmasına imkan vermesi sebebiyle kurumsal kapasitesinin kayıp ve kaçak su kontrolünde etkisi olduğu tespit edilmektedir. SUKİ su yöneticisi, ilçelerde genel müdürlük bünyesinde bulunan işletmeler daire başkanlığına bağlı şefliklerin koordinasyonu ile kayıp ve kaçaklarının il ölçeğinde takip edilebildiğini şöyle ifade etmektedir: "*SUKİ ilçelerde şeflikler bünyesinde kayıp ve kaçak ekipleri kurarak kullanımları takip etmeye ediyor. Bu yönde SUKİ kurumsal kapasitesi kayıp kaçak için yeterli ama geliştirilmeli.*" SUKİ diğer bir su yöneticisi, SUKİ'nin su tasarruf sürecinde kayıp ve kaçak su kullanım konusunun bir mücadele alanı olarak tanımlandığını şu ifadeleriyle değinmektedir: "*İldeki suyun sosyal ve ekonomik değeri için kayıp kaçak SUKİ'lerin mücadele alanı.*" BŞB modeliyle su yönetiminin sorumluluk alanına giren kırsal alanlar dahil su kaynaklarının takip edildiğini SUKİ diğer bir su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "*SUKİ olarak su tasarrufu sağlama yolumuz kayıp ve kaçakları engelleme şeklinde belirli. Kayıp ve kaçak önleme noktasında BŞB öncesinde kırsal alanda bir altyapı yoktu. Şimdi belli koordinatlar üzerinden kurumsal olarak dinleme yapılmasını sağlayacak bir altyapı mevcut. Koordinatları dikkate alarak yapılan imalatları takip edebiliyoruz ve çalışmaların koordinatları verilmeden bir hak ediş ödemiyoruz.*"

Su tasarrufunda kurumsal kapasite yeterliliğini su yönetimine özgülenmiş bir örgütlenme yapısının varlığıyla açıklayan SUKİ bir diğer su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "*Suyun tasarruflu kullanımını sağlamak, kayıp ve kaçığı tespit etmek için kurumsal yapı içinde bu amaçla kayıp ve kaçakları önlemek için 6 kişilik bir ekip, şube müdürlüğü kuruldu.*" Yerel yönetim modelinde iş bölümü ve uzmanlaşma temelinde oluşturulan örgütlenme yapısında çok sayıda birimin su kayıp ve kaçaklarını takip ettiği vurgulanmaktadır. Bu vurguya yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "*Kayıp ve kaçak su için dönemsel takip ve faturalandırmalar yapıyoruz. Abone tarafından kaçak kullanım sayaç okumaları esnasında tespit*

ediliyor. Hizmet alınan okuma firmasından kaçak su kullanım miktarlarını tespit edilmesine yönelik raporlar istiyoruz. Ayrıca kurumun kayıp ve kaçak önleme şube müdürlüğü ve ekibi takip sürecinde yer alıyor. Birde işletmeler daire başkanlığı eliyle hat üzerinde dinlemeler yapan kayıp kaçak tespit çalışması var." Suyun tasarruflu yönetimine yönelik çıktılara SUKİ modeliyle ulaşıldığını yönelik diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: "BŞB modeli için kayıp kaçak modeli su tasarrufuna olumlu etki etti. Çünkü modelin uygulamaya konulmasıyla su yönetiminde bir kurumsal yapı ortaya çıktı. Kurumsal kapasite arttıkça suyun kayıp ve kaçak miktarı azaldı. Başlangıç da %56 olan kayıp ve kaçak su oranı SUKİ yönetimiyle %35 düzeyine indirildi."

Su yönetiminde kayıp ve kaçak su tespitinde ortaya çıkan iyileşmenin devamlılığıyla kurumsal kapasite yeterliliği arasında ilişki kuran SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "SUKİ'nin kurumsal kapasite geliştikçe kayıp kaçak konusundaki hedeflerine yıl yıl ilerliyor. Örneğin Altınordu ilçesinde bir ab projesiyle altyapının %80 lik kısmı yenilendi. 3 merkez ilçe de hatlarda yenileme çalışması oldu. Kayıp ve kaçak noktasında bu gelişmeler su kaynaklarının artışında etkili oldu." SUKİ diğer bir su yöneticisinin bu yöndeki ifadeleri ise şöyledir: "Kayıp ve kaçak su tespiti için bir daire başkanlığı düzeyi oluşturuldu. 2015 yılında SCADA şube müdürlüğü kuruldu ve yıllar itibariyle kapasite genişletildi. Bu daire başkanlığına ait işler farklı daire başkanlıkları altında farklı farklı elde yürüyordu. Bu süreç dağınıklık getirdi. Bunu toparlamak adına bu daire başkanlığı kuruldu. Benzer işler görev alanı içinde tek bir birimde toplandı. Su yönetim sürecinde mekanik aksamla ilişkili birimlerin yönetimi tek noktada birleşti. Müdahale ve yönetilebilirliği daha kolay hale getirildi. Birimlerin birleşimiyle birlikte gerekli teknoloji temininde sağlanınca yönetimi kolaylaştı."

Suyun korunmasını sağlayacak teknoloji temelli uygulamalara sahip su yönetim modellerinin su tasarrufunu sağlamada etkisi olduğu tespit edilmektedir. Bu tespiti yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Teknoloji temelli araçların sürece dahil edilmesi için çalışmalar yapılıyor. Düzenli dinlemeler yapılarak önleme faaliyetleri devam ettiriliyor. Büyük hatlardan başlayarak yer altındaki hatlar cihazlarla dinleniyor. 8-10 km kadar dinleme yapabiliyoruz. Yaklaşık 6 milyon m3 yüzeye çıkmamış yer altına sızan kayıp kaçak tespit ettik ve arızalarını giderdik."

Kaybolurken kurtarılan bu 6 milyon m³ su bizim bir ilçemizin (Fatsa'nın) yaklaşık bir yıllık su tüketim rakamına eş değer."Su yönetimine yerel yönetimler düzeyinde atılması gereken temel adımı teknoloji temelli uygulamalara sahip olmak olduğunu vurgulayan SUKİ diğer bir su yöneticisi, "Kayıp ve kaçak araştırması altyapıyla ilişkili bir mesele. Kaçak dinlemeleri için yerin altını dinleyebilecek teknoloji yatırımlarına ihtiyaç var. SUKİ cihaz olarak bu yatırımları yaptı. Teknolojik gelişmeyle su kaybına neden olan hasarlı borular tespit edildi ve onarıldı." şeklindeki ifadeleriyle teknoloji temelli uygulamalara sahip olan yerel yönetim birimlerinin kurumsal kapasitelerinin su kayıplarını önlemek, suyu korumak gibi olumlu etkilerini ortaya koymaktadır. SUKİ diğer bir su yöneticisinin bu yönde ifadeleri ise şöyledir: *"Su tasarrufu sağlamak için yeni cihazlar ve yeni teknolojilerle hizmet çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Çünkü BŞB-SUKİ modeli için kaybolan-kayıp ve kaçak su oranını düşürmek su tasarrufu demek. Bunun içinde kurumsal yeterlilik gerekli. Bunun için öncelikle eski yıllarda yapılan içme suyu şebeke hatlarının yenilenmesi gerekiyor. SUKİ bütçesi dahilinde önceliği olan yerlerde yenileme çalışmalarımızı başlattık."*

BŞB-SUKİ modelinde su tasarrufunun sadece kullanıcının suyu az kullanmasını sağlamak olarak düşünülmemesi gerektiğine; suyu kullanıp sudan elde edildikçe sağlanan kaynakla yatırım yapılması ve bu yatırımlarla su kaynaklarının miktar ve kalite olarak korunabilmesine yönelik bir neoliberal yaklaşım ön plana çıkarılmaktadır. Bu tespiti yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"SUKİ eliyle arıtma tesisleri işletiliyor. Arıtılan su neden boşa aksın ki. Her satılan sudan kuruma bir girdi sağlanıyor. Halkın su tasarrufu yapması eğer kullanımdan gelir elde ediliyorsa istenmez, tabi kullanılacak yeterli su varsa. Su kaynağı olduğu ve satılabildiği sürece tüm taraflar sorunsuz olacaktır ve bu durumda tasarrufa bir yönelim olmayacaktır. Buradan gelen gelir tesislerin yenilenmesi gelecek dönemde suyu bitme tehlikesi olan bir ilçeye su götürülebilmesi için yatırıma dönüştürülebilir. Burada mantık olarak suyun fazla kullanılmasıyla ilgili bir sorun var gibi duruyor ama bu süreç suyu sürdürebilir hale geliyor."*

SUKİ modelinin kurumsal yapılanmasında su tasarrufunun ekonomik etkilerine dönük bir planlama yapıldığı tespit edilmektedir. Tespiti yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Su yönetiminde kayıp ve kaçak su ekonomik boyutu olan*

bir problem. BŞB-SUKİ modelinin bu probleme etkisi, yatırım yapma kapasitesi oluşturmaları. Su yatırımları için tek karar merkezi ve tek bütçe var. Kurum sudan para kazanıyor ve suya yatırım yapıyor. Parça parça bir ilerleme sağlanabiliyor. Kaynak olsa tüm altyapı yenilenir ve tüm sorun giderilir ama şu andaki kaynakla tüm altyapının yenilenmesi mümkün değil. "Su yönetiminde kurumsal yeterlilik ve mali kapasite arasında ilişki kuran SUKİ diğer bir su yöneticisi, uzun vadede kayıp ve kaçak su mücadele alanında kurumsal anlamda elde edilen iyileşmenin su miktarı ve su maliyetinde olumlu bir etki oluşturacağına şu ifadeleriyle değinmektedir: "Kurumsal iyileşmenin suyun yönetim sürecine etkisi çok fazla. Ekonomik bütçelere de faydası çok. Kayıp kaçak çalışmaları uzun vadede düşünülmesi gereken süreç isteyen çalışmalar. Önceliğin suyun kullanıcıya ulaştırılması olması gerekli. Önce su sorunu suya erişim düzeyinde çözülmeli. Bir sonraki süreçte kayıp ve kaçakla mücadele gerekli. SUKİ kurumsal anlamda iyileştikçe kayıp kaçağa ağırlık verilmeye başlandı."

Yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminin suyun tasarrufunu bir yönetim konusu olarak gündemine alabilmesi için su yatırımlarının yönetim ölçeğinde tamamlanması gerektiği tespit edilmektedir. SUKİ su yöneticisi bu tespiti şöyle örneklendirmektedir: "Su kayıp-kaçak oranının BŞB modelinde %25, diğer belediyeler için %35 olması gerekiyor. Ordu BŞB olduğunda yaklaşık %65 olan su kayıp-kaçak oranı aralık 2021'de %36 olarak tespit edildi. 2014 kuruluşuyla BŞB-SUKİ eliyle yatırımlarına başladı ama önceliği su kayıp-kaçaklarını önlemek değil hiç su gitmemiş şebekeden su almayan hizmet almayan yerlere suyu ulaştırmaktı. Bu dönemde suyun kaybolması göze alınarak suyun ulaştırılması için çalışıldı ve suya erişime öncelik verildi. 2018'den sonra su tasarrufu konusu ön plana çıkmaya başladı. Yapılan çalışmalarla BŞB-SUKİ olduktan sonra tüm ilçelere ortak bir yaklaşımla bakılabildiği için ortak bir planlama ve denetim etkisiyle kayıp-kaçak miktarı azalmaya başladı. Bu süreçte bir master plan oluşturulup nereye yatırım yapılacak, hangi borular döşenecek ne gibi rehabilitasyon çalışmaları yapılarak sonuçta elde edilecek su artışı miktarı ön görülmeye başlandı."Bu vurgu, suyun tasarrufuna yönelik çıktılarının SUKİ modelinde su yönetiminde kısa, orta ve uzun vadeli bir planlamanın ürünü olarak ortaya çıktığı tespit edilmektedir.

(B) SUKİ Modelinde suyun tasarruflu yönetimine dair tespitler bulunmakla birlikte bu olumlu etkinin sürdürülebilir olması için iyileştirme yönünde adımların atılması gerektiği vurgulanmaktadır. Özellikle mali kapasitenin arttırılması, alanında uzmanlaşmış insan kaynağı potansiyelinin arttırılması ve suyun tasarruflu yönetim süreçlerinde merkezi yönetim düzeyinde geliştirilecek iş birliği ve eş güdüm bu kapsamda ön plana çıkarılmaktadır.

Su yönetiminde kaynakların etkin kullanımını sağlayarak suyun tasarruflu yönetiminin suyu yöneten kurumlar açısından maliyet temelli bir etki ortaya çıktığı, bu etkiyle maliyeti azaltacak adımların atılmasına BŞB-SUKİ modeli düzeyinde ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. SUKİ su yöneticisi tespit edilen bu ihtiyacı şöyle açıklamaktadır: *"Kayıp ve kaçak su kullanımıyla mücadele alanı personel takviyesi yapılması gereken bir alan. Personel yetersizliği olunca etkili bir takip yapılamıyor. Kayıp ve kaçak takibini yapan ekiplerin geliştirilmesi halinde personel maliyetleri artıyor. Maliyet fazla olup su fiyatına yansıtılamadığında sürecin sürdürülebilir olması mümkün olmuyor."* Su tasarrufu için kayıp ve kaçak su kullanımlarıyla mücadelede personel yeterliliğinin önemine SUKİ diğer bir su yöneticisi *"daha çok personelle daha çok kaçak kullanıma müdahale edebiliriz."* ifadeleriyle vurgu yapmaktadır. Diğer bir su yöneticisi, SUKİ dışında su tasarrufuna dayalı bir koruma sisteminin su kullanıcıları boyutuyla oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır. *"İdare sahadaki ekiplerle kayıp ve kaçakla mücadeleyi sürdürüyor. Ama burada görev suyu tüketenlere düşüyor. Nedeni, fiziki kayıp dışında borudaki çatlağın kaybı dışında suyu hırsızlık yapan insanlar-kullanıcılar oluyor. Dairlerimiz bunların takibini yapıyor. Bu durum suyu koruyarak gelecek planlaması yapan kurum planlarına ve diğer kullanıcılara zarar veriyor. Bunlar tespit edildiğinde cezalandırılıyor. Tüketici olarak suyu doğru kullanarak gereksiz kullanımını ortadan kaldırarak gelecek planlaması yapılması gerekiyor."*

BŞB-SUKİ Modelinde suyun tasarruflu yönetiminin sürdürülebilir olması için ihtiyaç duyulan iyileştirmeleri tasarruflu su yönetimi aşamaları üzerinden açıklayan su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Kayıp ve kaçak SUKİ için temel nokta ve SUKİ bu noktada çalışma planı geliştirdi. İlçe ve mahalle odaklı ilerlenmesi, serbest bölgelerin oluşturulması, mahalleler arasında debi ölçümlerinin yapılması,*

kayıtlı abone çalışmasının yapılması, ücretsiz suyu tüketenler kullanıcılar için (camii oku gibi) kayıtlı su kullanım sürecinin oluşturulması gibi bu yönde yapılan ciddi çalışmalar oldu." Bu vurgu, suyun tsarruflu yönetimine yönelik çalışmalar üzerinde ekonomik koşulların hız azaltıcı etkide olduğunu ortaya koymaktadır. Benzer yönde diğer tespit *"Su tasarrufu için yapılan çalışmalar tabi ki yeterli değil. Ama ülke ve dünya koşulları sebebiyle yatırım gerektiren adımların atılması güçleşti. Ordu'nun dağınık yapısı sebebiyle yatırımlar maliyetli. SUKİ vizyon olarak ne yapılması gerektiğine hakim ve teknik bir kadro içeriyor. Ama yatırımların maliyeti bir takılma noktası."* şeklinde ifade edilmektedir. Yerel yönetimler düzeyinde suyu yöneten SUKİ'lerin kayıp ve kaçakla mücadele sürecinde mali kapasite anlamında desteklenmesi ile su yönetiminde sürdürülebilir bir etkinin ortaya çıkabileceğine dikkat çekilmektedir. *"Maliyet konusunda destek sağlanırsa sürdürebilir su yönetimine yerel yönetimler düzeyinde sürdürülebilir su yönetimine SUKİ'lerle ulaşılır. Bugün tüm maddi imkanlar sağlansa da bunun sahaya yansımaları da bir süreç gerektiriyor. Bu süre zarfında iklim ve nüfus artışı etkileri de dikkate alan planlamalara ihtiyaç var."*

Suyun korunması için yeterli teknolojik imkanı sahip olunmakla birlikte bu imkanların uygulamaya geçirilebilmesi için ekonomik koşulların elverişli olmadığını su yöneticisi, *"Nitelikli personel ve maddi yönden iyileşme oldukça, yapılan yatırımların su tasarrufu sağlaması da o kadar mümkün olur. Assında SUKİ'de teknolojik imkanlar var ama her şey para olduğu için onu şuan kullanamıyoruz."* ifadeleriyle detaylandırmaktadır. Su tasarruflarının sağlanmasıyla suyun sürdürülebilirliği arasında ilişki kurmanın sadece yerel yönetimler düzeyinde yapılan çalışmalar üzerinden değil merkezi yönetim düzeyinde yapılacak çalışmalarla da görünür hale getirilmesi gerektiğine vurgu yapan SUKİ su yöneticisi, *"Su tasarrufu davranışı yalnız su yönetimlerinin sorunu değil. Sorumluluk yalnız SUKİ'de olmamalı. Okulda da anlatmak gerekli suyun önemini, MEB'e görev düşüyor. Askeriyelerde anlatmak gerekli. SUKİ'nin tek tek kullanıcılara suyun önemini anlatmasıyla bir öğretmenin sınıfta bir çok kişiye su tasarruf bilinci kazandırması aynı değil. Kapı kapı gezerek 2 kullanıcıya etkilerken 30 çocuk üzerinden 100 kişi aynı anda farkındalık içine girebilir."* ifadeleriyle oluşturulacak farkındalık temelinin su tüketim davranışı üzerinde etkili olacağını işaret etmektedir.

Yerel yönetim birimi olarak SUKİ'de suya erişim sorunu devam etmekteyken suyu tasarruflu kullanın diye bir farkındalık çalışması yapılması halinde su yönetiminin bir tepki ile karşılaşılabilceğine değinmektedir. " *Su kullanıcılarına farkındalık çalışması yapılabilmesi için kurumun yönetsel anlamda bir rahatlığa erişmesi gerekir. Sağladığımız bir kamu hizmeti ama biz gelir-gider muhasebesi yapan ticari bir kurumuz. Su yönetim süreçlerimizde azda olsa su ihtiyacı var diyebileceğimiz alanlar var. Suyunu temin etmediğimiz vatandaşlar varken suyu tasarruflu kullanmaları için vatandaşlara farkındalık çalışmaları yaptığımızda afiş gibi tepkiler alırız. Ordu şu anda bu süreçler için hazır bir il değil.* "

Su yöneticisi kayıp ve kaçak su kullanımını önleme konusunda SUKİ ve diğer yerel düzeydeki su yönetim birimlerinin çalışmalarının merkezi yönetim tarafından mevzuat temelinde denetim altında tutulduğuna " *yönetmeliğe uygun kayıp kaçak oranlarına gelebilme için belirlenen çalışmaları sürdürüyoruz. Assında merkezi yönetim bu konuda çıkardığı mevzuatlarda SUKİ ve diğer su yönetim birimlerini kontrol altında tutuyor.* " ifadeleriyle vurgu yapmaktadır. Ayrıca, suyun miktar bakımından azalması halinde su kullanıcılarından gelen suya erişim sorunlarını da kayıp ve kaçak su kapsamında değerlendiren su yöneticisi, " *Kayıp ve kaçak sürekli olduğu sürece su yetmiyor ve kullanıcıdan şikayet geliyor. Kayıp minimize edilmeyince su yetersizliği hep devam ediyor. Arıza, depo taşması, sayaçsız kullanım sebebiyle dikkatsiz kullanım oluyor.Sürdürülebilir kaynak yönetimi için dma odaları kuruluyor ve belli bir alanda basınç kontrol edilerek kayıp sular tespit ediliyor.*" şeklinde kayıp ve kaçak suyla mücadele süreçlerinin işleyişini açıklamaktadır.

Yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminde yetki ve sorumluluğu bulunan il özel idaresinin su kayıp ve kaçaklarıyla mücadele sürecinde yetkisinin bulunmadığı vurgulanmaktadır. Su yöneticisi, " *Su kayıp kaçakları önleme konusunda il özel idaresinin bir yetkisi yok.Yatırım yapıyoruz ve gelen su talepleri için proje geliştirip uyguluyoruz. Ayrıca suyu olmayan köylere su sağlamak ve suyu yetersiz olan köylere su temin etmek üzerine sorumluluğumuz bulunuyor. Ama bunları kontrol etme kullanım sırasında su kullanımından kaynaklanan müdahaleleri belirleme yetkimiz kanunen yok. Cezalandırma gibi bir yaptırım gücümüzde yok. Sadece teknik bir birim olarak rapor tutuyoruz ve talep eden birimlere bildiriyoruz. Sonuçta kaçak*

kullanımla ilgili sorunlar-anlaşmazlıklar yargıda çözülüyor." ifadeleriyle vurgu yapmaktadır.

(C) Parçalı yerel yönetim modelinde suyun tasarruflu yönetimi, kayıp ve kaçak su kullanımla mücadelede il ve ilçe belediyesinin kurumsal iyilik-yeterlilik düzeyine henüz ulaşmadığı tespit edilmektedir.

Parçalı yerel yönetim modelinde suyun tasarruflu yönetimi için belediyelerin mevcut koşullarının elverişli olmadığını il belediyesi su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Kayıp-kaçak oranı %50 yakın. %65 civarında aldık %40lara kadar inen bölgelerimizde var. Ama bu kolay bir süreç değil ve tamamen yapıyorum diyen yalan söyler. Elde edilen suyun şebekeye yaklaşık %50 kayıpla ulaştırılması maddi ve psikolojik olarak kabul edilebilir bir durum değil. Vücudunuzda kmlerce damar var. bu damarın nerede tıkanacağını sorunla karşılaşılacağını sorun yaşıyınca kadar bilmek mümkün olmuyor. Su hatlarının yer altından geçtiği durumda buna benzerdir. Yer altı yatırımları eski döneme dayanıyor. Şehir büyüdükçe malzeme kalitesi malzeme değişim süreçleri altyapı yenileme süreçlerinde devreye giriyor. Asbest borular yerine artık daha sağlam ve kolay olan ısıtmalı borular kullanıma girmeye başlıyor. Ama şehirde hala asbest boru döşeli alanlar var."* İl belediyesinde suyun tasarruflu yönetimi, kayıp ve kaçak suyla mücadele için ayrı bir bütçe olmadığı için su yönetim birimine tahsis edilen bütçeden bu alana yönelik çalışmaların desteklendiği şöyle ifade edilmektedir: *"Su ve kanal müdürlüğünün bütçesi kayıp kaçak su temini gibi hizmetler bazında ayrılmış durumda değil. Böyle olmayınca yönetimler kendi bütçesini yeri geldiğinde kaynak tahsisi, yeri geldiğinde kayıp ve kaçak için kullanıyor. Bu durumlar birbirinden ayrı süreçler değil. Ama mali kapasite yönetsel süreçler elverdiği ölçüde kayıp ve kaçak için mücadele edilebiliyor. Bunun net bir cevabı yok. Yapmak isterseniz bulmak isterseniz yaparsınız. Bu siyasetende böyledir. Kaçak kullanım alanlarına gidersiniz o akrabam o gariban o fakir diye bakarsanız işin içinde çıkamazsınız."*

Su yönetim sürecinde il belediyesi düzeyinde su kayıp ve kaçağının önlenmesine yönelik teknoloji temelli sistemlerin ise uygulan(a)madığına şöyle vurgu yapılmaktadır. *"Yapılan çalışmalar su tasarrufu sağlamak için yeterli değil. Biz bu süreçte sadece su vatandaşa ulaştı mı ulaşmadı mı boyutuyla ilgileniyoruz. Şu an teknolojik olarak SCADA sistemleri, otomasyon yöntemleri gibi çok sayıda kayıp*

ve kaçak takip sistemleri kullanılıyor. Bunun dışında kayıp ve kaçak su süreçleri için düzenli ve gelecek hedefli bir su koruma politikamız yok." Su kayıp ve kaçağı ile mücadele süreçlerinde önceliğin su kullanıcılarına suyu ulaştırmada çıkan görünür sorunları çözmek olduğuna şöyle dikkat çekilmektedir: "Su kayıp ve kaçaklarına müdahale süreçleri hakkında sadece bizde değil Türkiye'de çok kurumda bir yeterlilik, çalışma ve özveri yok. Kayıp ve kaçakta şu yapılıyor. Herhangi bir sokakta kayıp kaçak su hasarı var mı, varsa bir müdahale gerçekleşiyor. Aksi halde yerin altında kayıp-kaçak oranının %30-40-50 olmasıyla ilgili bir mücadele mevcut koşullarda veremiyoruz."

Su yönetim sürecinde kayıp ve kaçakla mücadele sürecinin kurumsal kapasite ile ilişkili olduğu, su yönetiminde dönemsel etkilerinden bağımsız su tasarrufu sağlama yönünde uygulamaların kullanılması yönünde su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Giresun ilçesinde işletme müdür olduğum dönemde bir otomasyon sistemiyle kayıp ve kaçak süreçlerinin takibini sağlamak için bir çalışma yapıp kullanmıştım. Ama kurum değişikliği oldu. Benden sonra bu sistemin kullanılmadığını öğrendim. Yönetici değişimi olsa da su yönetim süreçleri için faydalı olan sistemlerin uygulaması devam etmeli. O zaman sürdürülebilirlik oluşacaktır. Bu da kurumsal kapasite yeterliliği ile oluşacak bir durum."*

İlçe belediyesinin su tasarrufu sağlamak, su kayıp ve kaçağını önlemek noktasında yeterli olmadığına değinen su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"yeterli değiliz. Kayıp-kaçak çok ve her ikisinde de oran yaklaşık %50 üzerinde."* Diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi su yönetim önceliklerinin suya erişimi sağlamak olduğunu, su tasarrufu takibinin ikincil sırada yer aldığını şöyle ifade etmektedir: *"Kayıp ve kaçak oranı bilinmiyor. Su yöneticisiyim ancak önceliğimiz suya erişimi sağlamak, ikinci aşamada suyun korunmasını sağlamak. Suyu kullanıcıya ulaştırmak için zorlandığımız konular oluyor. Önceliğimiz su talebini karşılayarak vatandaşın belediyeye ulaşacak şikayetini ortadan kaldırmak. Sonra da suyun kayıp ve kaçak miktarını azaltarak suyun tasarrufunu sağlamak. "İlçe belediyelerinin kurumsal kapasitesinin su kayıp ve kaçaklarının önlemek için yeterli düzeyde olmadığı, suyun tasarruflu yönetiminin teknoloji temelli bir takip sisteminin olmaması sebebiyle; takip sürecinin sisteme verilen ve sistemden alınan su arasındaki fark üzerinden, su kullanıcılarının şikayet bildirimleri yoluyla ve saha ekiplerinin arıza tespit noktalarını*

kontrol etmesi şeklinde sağlandığı tespit edilmektedir. İlçe belediyesi su yöneticisinin tespiti destekler ifadeleri şöyledir: *"Tasarruf için önceliğimiz şebekedeki kayıp kaçağı azaltmak. Ama ilçe belediyesinin kayıp ve kaçak takibi için teknoloji takip sistemi yok. Su kullanımı sonunda tahakkuk eden suyla sisteme verilen su arasındaki fark üzerinden ölçümü debi bentleri var. Aradaki farkın neden kayıtlı olmadığını araştırmaya başlıyoruz. Bu süreçlerde insan kaynağı ve teknoloji yeterli değil. "* Benzer yönde diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Bazı zamanlarda şebeke arızasını bulamıyoruz ve mahalle suyu azalıyor. Bu durumda bize ulaşan su azaldı şikayetleri için kaynakları kontrol ediyoruz. Kontrollerde kaynakta sorun olmadığını görünce şebekede arıza meydana gelen noktayı ilkel yöntemlerle arıyoruz. Arıza olabileceğini düşündüğümüz alanlarda deneme yoluyla kazı yapıyoruz. Vatandaşlar burada bir su akıyor diye bu arazi suyum şebeke suyum diye bize sormak için arıyor. Ya da orada şebeke olduğunu bilen vatandaşlar doğrudan arayıp suyunuz patladı diye haber veriyor. Bazen 3-5 gün sonra burada bir su akıyor diye haber veriliyor."*

Parçalı modelde su yönetiminde teknoloji temelli uygulamaların kullanılmasını sağlayacak kurumsal kapasitenin oluşmaması sebebiyle suyun tasarruflu yönetilemediği tespit edilmektedir. İlçe belediyesi su yöneticisi bu durumu şöyle ifade etmektedir: *"Bir mahallede su azalması oldu ve su mahalledeki vatandaşlara yetmez hale geldi. Bir araştırma başlattık belediye olarak. Mahallede kaç abone var, kayıp ve kaçak mı oldu diye araştırılmaya başlandı. Ama bir şey bulunamadı. Sonra ilerleyen zamanda şebeke patlağı sebebiyle oluşan bir su kaçağı bulundu. Ama dere yakını bir su olduğu için fark edilmemiş ve su yaklaşık 5 ay akmış. Bu su arızasını bulup şebekeyi onardıktan sonra mahallenin su sorunu düzeldi. Bu süreçlerde teknoloji kullanılsaydı, su debilerini ölçen makinelerimiz olsa ve debi bentlerimizin hepsi çalışsaydı daha erken sorun giderilirdi ve su kaybı olmazdı."* Bir başka ilçe belediyesi su yöneticisi, teknoloji temelli bir kayıp ve kaçak takip sistemlerinin bulunmadığına vurgu yaparak, su tahakkuk dönemlerinde ortaya çıkan gözlemlerden yola çıkılarak bir su kayıp ve kaçak tahmini yapıldığını paylaşmaktadır. *"Kullanıcıların ortalama kullanım miktarların periyodik olarak kontroller yapıyoruz. Saha ekiplerinin tahakkuk dönemlerinde kaçak durumlarıyla ilgili gözlem ve tespitleri oluyor ve bize, su yöneticilerine bunlar bildiriliyor. Bu*

dönemlerde su kayıp ve kaçakları gündemimize geliyor. Bunun dışında bir sistem üzerinden kaçak takip sistemimiz yok." Ayrıca su kayıp ve kaçak takibinin etkin yapılabilmesi için bir kurumsal yeterlilik olması gerektiği şöyle ifade edilmektedir: "Bir takibimiz var. Ama kayıp ve kaçak su kullanımını önlemek için kurumsal kapasite arttırılmalı. Kış aylarında şebekeye yeter kadar suyu ölçekli olarak veriyoruz. Ama bu su şebekeye girip sayaçta görülmeyen suya dönüşüyor. Bu bir uygulama sonucunda ortaya çıkınca kayıp ve kaçağı tespit edene kadar da su akıyor. Böyle bakarsak şimdiki çalışmalar kayıp ve kaçak suyu önlemek için yeterli değil. Bunun için kurumsal kapasite gerekli." Örneklendirmede ilçe belediyelerinin yeterli mali kapasiteye sahip olmaması sebebiyle; su sorunlarının yerel düzeyde tespit edilmesi ve çözümlenmesinin zaman aldığı, su yönetiminde su kaybının geri dönüşü mümkün olmayan bir zarara neden olduğu ortaya konmaktadır. Bir ilçe belediyesi üzerinden yapılan bu örneklendirmenin Türkiye'de halihazırda bulunan 1391 ilçe belediyesi düzeyinde olabileceği dikkate alındığında su kaynaklarının gelecek odaklı kullanımına yönelik bir sorun tespiti ortaya çıkmaktadır.

Su yönetiminde teknoloji temelli uygulamalarının ilçe belediyesi düzeyinde yeterli olunmadığına vurgu yapan bir diğer ilçe belediyesi su yöneticisinin şu ifadeleri tespiti destekler niteliktedir: "Su tasarrufu için su takip sistemi, içme suyu takip sistemi, enerji verimliliği takip sistemi ve SCADA sisteminin kullanılması ve bu yolla su kaynaklarında verimlilik kontrolünün sağlanması gerekli. Ama ilçe belediyemiz bu konuda yetersiz. Bizim mevcut durumda temel hizmetlerimiz için bile araç-gerek eksikliğimiz var. Suyu yönetirken teknoloji ne kadar çok kullanılırsa verimlilik o oranda artıyor. Su yoğun kullanımı olan bölgelerde teknoloji temelli su yönetimine ve büyük ölçekli bir projeksiyona ihtiyaç var. İlçe belediyesi su yönetimine bu ölçek ve projeksiyonda bakmıyor, bakamıyor."

Su yönetiminde teknoloji temelli uygulamalar kullanma yeterliliğinin olmadığına vurgu yapan diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi kurumsal yeterlilik ile yerel yönetim modeli arasında ilişkiyi şöyle ifade etmektedir: "İlçede kayıp-kaçak teknoloji altyapısı yok. Böyle bir sistem oluşturulması için ilçe belediyelerinin kurumsal yeterliliği de yok ve ilçe belediyelerinin mali kapasitesi yatırımların yerine getirilmesinde yeterli düzeyde değil. İlçe belediyeleri yerine kurumsal yeterliliği olan daha büyük ölçekli yerel yönetim modelleri geliştirilse daha nitelikli su yatırımları

ortaya çıkar ve suyun sürdürülebilirliğini etkiler." Teknoloji temelli uygulamaların gerçekleşmesi için yapılacak çalışmaların maliyetinin ilçe belediyeleri tarafından karşılanabilir nitelikte olmadığı diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi tarafından şöyle ifade edilmektedir: *"Denetimler saha personeli tarafından yapılıyor birde ihbarlarla kayıp ve kaçak tespiti yapmaya çalışıyoruz. Teknoloji temelli bir sistemimiz yok. Bir ihbar gelene kadar su akıyor. Bu durumda su kayboluyor. Yatırım gerektiren teknolojik sistemler merkezi yönetim tarafından kurulursa daha etkili olur ve o zaman suyun verimli yönetiminden bahsedilebilir. "* Diğer ilçe belediyesi su yöneticisi, ilçe belediyelerinde su yönetiminde teknoloji temelli sistemlerin kullanılmasının önemine dikkat çekmektedir. *"Kayıp ve kaçak su sorunu bir kurumsal kapasite meselesi. Teknoloji takip sistemimiz yok ve eğer kayıp ve kaçağı önlemeseydik su yönetiminde işimiz çok zordu. Sel felaketinin etkisiyle eski olan şebeke hatlarının %90'ı yenilenince; kayıp ve kaçak oranı %30 iken şu an %5'e kadar indirildi. Bunda İller Bankası ile iş birliği etkili oldu. Projeler yapılıyor ve maliyetini ilçe belediyeleri zaman içinde karşılıyor."*

Suyun tasarruflu yönetimi için subjektif bir ilerleme sürecinin parçalı yerel yönetim modelinde görüldüğü tespit edilmektedir. İlçe belediyesi düzeyinde su yönetiminde mevcut sorunun mali yetersizlikler ve kurumsal kapasite eksiliği ile ilişkili olduğuna değinen su yöneticisi, su yönetiminde karşılaşılan sorunların çözümünde zorlanılan noktaları şöyle açıklamaktadır: *"İlçede su kaynağımız motopomplarla çalışıyor. Örneğin arıza olduğu zaman ya su bitiyor yada telefonlarımıza su bitti pompa çalışmıyor diye mesaj geliyor. Su bittiğinde sorunu tespit edebiliyoruz ve müdahale etmeye başlıyoruz. Arıza nerede oluştu su neden bitti diye ekipler aramaya çalışıyor. Arıza bildirim sistemimiz var ama kontör yüklenmemiş oluyor faturası ödenmemiş oluyor. O zaman arıza bildirim sistemi çalışmayınca haberimiz olmuyor. Sorunu tespit etmek için arıza neden ortaya çıktı diye aramaya başlıyoruz. Kuyudan mı şebekeden mi kaynaklanıyor tek tek bakarak kontrol ederek tespit etmeye çalışıyoruz. Tek tek bakarak su arızasını tespit etmek çok zaman kaybedilmesine ve su kaynağının azalmasına neden oluyor ve aynı zamanda sorunu tespit edene kadar şebekedeki suyu da kesmek zorunda kalıyoruz. Arıza bildirim sistemi olunca depo boşalmadan soruna müdahale edebiliyoruz. Arıza bildirim sistemini belediye 1,5 yıldır kullanıyor. Sistemli arıza bildirimleri için bir*

bütçe planlaması yapılırsa arızalar kısa sürede tespit edilebiliyor. Bu sistemi kullanmadan önce yönetime söyledik. Kurum pek ilgilenmedi. Bir kurum personeli sim kart aldı ve kendi kendine ödemesini yaparak vatandaş mağdur olmasın diye sistemi kullanıyoruz. Personel olmadığında sistem duruyor. Kişiye bağlılık ve çalışanların bireysel öz verisine dayalı bir sistemle ilerleyebiliyoruz."

İlçe belediyeleri düzeyinde teknoloji yeterliliğine sahip olunmadığı için saha personelinin özverisi su kayıp ve kaçağın tespitinde ön plana çıkarıldığı tespit edilmektedir. Tespite yönelik ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "*Kayıp ve kaçak su kullanımını önlemeye yönelik bir kontrol sistemimiz yok. Arazi engebeli ve yeşillik alan çok olan bir bölgedeyiz. Bu durumda kayıp ve kaçak suların saha personelinin bireysel çabası ile tespit edebilmesi zor. Arada bir bakıyoruz, denetimleri yapıyoruz ama teknolojik araçlarla yapılan denetimler gibi sonuç almak mümkün değil."* Diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "*Teknoloji temelli su kontrol sistemine geçebilme şansımız yok. Maliyeti ilçe belediyeleri için çok yüksek. Kaçak kullanımları tespit etmek için saha personelimizin kullandığı bir el cihazımız var. Müdahale edilecek sorun olduğunda bu aracı kullanıyoruz. Kaçak suları tespit edebiliyoruz ama çok kapsamlı bir alet değil."* Kayıp ve kaçak su tespit ve takip süreçlerinin mevcut personel kontrolleri üzerinden ilerlediğine diğer bir su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "*İlçe belediyemizin teknoloji takip sistemi yok. Kişi bazlı kontroller saha personelleri tarafından yapılıyor. Teknoloji sistemini uygularsak sonuçlar daha etkili olabilir ancak hem uzman personel eksikliğimiz var hem de teknoloji temelli su takip sistemlerimiz yok. Bu su yönetimimiz üzerinde bir baskı oluşturuyor."*

Saha personelinin saha kontrolleriyle yapılan çalışmalar düzeyinde kayıp ve kaçak suların tespit edilebildiğine, teknoloji temelli bir takip sisteminin ilçe belediyelerinde bulunmadığına değinen su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "*İlçe belediyesi olarak teknoloji temelli kullanım ve takip sistemimiz yok. Su hatlarımızın çoğu kullanılmayan arazilerde ve saha personeli tarafından hatlar sürekli kontrol ediliyor. Bu alanlarda yerleşim alanı-vatandaş olmadığı için su kayıp ve kaçağı olduğunda tespitte gecikme olmasın diye saha ekiplerimiz kontrol ediliyor. Fen işleri müdürlüğü yönetiminde su hizmetlerini gerçekleştiriyoruz ve bu işle ilgilenen 3*

personelimiz var. Yoğunluk olduğunda su kullanıcılarının taleplerini karşılamak için fen işlerindeki personelden de faydalanabiliyoruz. Bu durumda da diğer hizmetlerde aksama oluyor ve şikayet alıyoruz. Su yönetimi ayrı bir kurumda, sadece su konusunda olmalı." Su kayıplarının önlenmesinde saha personelinin örneklediren diğer bir su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "Kayıp ve kaçak su denetimlerini personelimiz belli dönemlerde saha da yapıyor. Bazı kaçak kullanımları vatandaş ihbar ediyor. Kayıp ve kaçak suyu gün içinde tespit edebilirsek müdahale edebiliyoruz. Ama tespit gecikince kayıp su çok oluyor."

Su tasarrufu sağlayabilmek için ilçe belediyelerinin kurumsal kapasitesinin yeterli olmasıgını, yeterlilik için su yönetim ölçeğinde ve modelinde değişiklik önerisini su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Kaçak su çok değil ama kayıp su çok. İlçe belediyelerinin kurumsal kapasitesi bu konuda yeterli değil. Önleme için teknoloji temelli uygulamalar gerekli. Suyun gece kullanım olmadığında uyutabildiğini, otomasyon sistemleriyle basıncın ana merkezden düşürülerek korunabildiğine yönelik hizmetler verilebilir. Ancak ilçe belediyelerinin mevcut kapasitesi bunun için yeterli değil. Mali kapasite güçlendirilse de sorumluluk ilçelerde değil il ölçeğinde su ve kanalizasyon idareleri modelinde olmalı."*

Su tasarruflarının oluşturulması sürecinde İlçe belediyeleri düzeyinde sübjektif nitelikli bir ilerleme içinde olunduğu tespit edilmektedir. Tespite yönelik su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Özellikle yaz aylarında gurbetçinin yoğun olduğu zamanlarda su kullanıcılarıyla sahada görüşüyorum. Tek tek bahçe hortumlarını toplayacağız cezai müeyyide uygulayacağız diye uyarılar yapılıyor. Ayrıca bilinçli su tüketilmesine yönelik belediye duyuru ve anonslar yapıyor. Hatta bazı vatandaşlara "kul hakkıdır israf etmeyin" diyerek maneviyatına ulaşmaya çalışıyoruz. Uyarıların dikkate alınma durumunu takip için gece gündüz denetim yapıyoruz. Bu sürece destek verende oluyor siyasi yönden konuya yaklaşıp eleştiri getirende olabiliyor. Kaçak su kullananların sularını kesiyoruz. Burada ilerlemeyi sadece herkese aynı muamele ve kurumsallık olması, suyun kayıp kaçak sorununu çözmek için bir çaba gösteriyoruz. Şimdiye kadar olumsuz bir durumla karşılaşmadık. "su meselesi vicdan meselesi" Sahada siyasi bakış olmadan tüm vatandaşlara eşit erişim hakkıyla elimizi vicdanımıza koyarak ilerlemek gerekli."*

Kullanıcıların su kaçaklarını ve sistemden kaynaklı su sızıntılarına ilişkin tespitlerini bireysel faydalarını korumak için su yönetimlerine bildirdiğini ilçe belediyesi su yönetici şöyle ifade etmektedir: "İlçemizde kayıp ve kaçak suyun engellenmesi için kurumsal kapasiteden ziyade yerel iş birlikleri ön plana çıkıyor. Vatandaş bu konuda farkında. Çünkü vatandaş da depolarda suyun azaldığını, su azaldıkça akşam evinde su olmayacağını bildiği için bunu bize bildiriyor ve sorunun çözülmesine yardım sağlıyor. Assında bireysel çıkarlarını göz önünde bulundurarak toplumsal bir faydayı ortaya çıkarmış oluyorlar." Diğer bir ilçe belediyesi su kayıp ve kaçaklarının önleme sürecinde vatandaşla iş birliği yapma ihtiyaçlarına vurgu yaparken, kullanıcıların bu konuda farkındalığının yeterli düzeyde olmadığına şöyle dikkat çekmektedir: "Belediye olarak yasal sorumluklarımızı yerine getiriyoruz. Ama kayıp ve kaçak su kullanımını önlemek için vatandaş duyarlılığına ihtiyaç var. Bir yerde bir arıza varsa oraya en yakın yerdeki vatandaşla görüşüyoruz. Arızanın meydana geldiği yerde sorun giderildikten sonra arızaya yakın abonelerle saha personelimiz görüşmeler yapıyor. Bu alanda arıza meydana geldi mi, tekrar etmesi halinde bize bildirin diye. Bu yolla kayıp ve kaçak olması ihtimal olan sular için tedbir alaya çalışıyoruz. Ancak su kullanıcısı olan vatandaşların kullanım konusunda farkındalığı zayıf. Geri bildirim alamıyoruz."

Su kaçakları konusunda vatandaşın ihbarda bulunduğu dikkat çekilmekte, yaptırım uygulamada yetersizlik olduğunu ilçe belediyesi su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "vatandaş suyu kaçak kullanan olursa bildiriyor ancak kaçak su kullanımlarında yaptırım gücümüz yok. Kanunlarda gerekli cezalar mevcut ama bunları etkin uygulama gerekli. Gerekirse su kullanımının kesilmesi gerekir. İlçede süreç böyle ilerlemiyor. Suyunu kaçak kullananların tespit ediliyor ancak bu yaptırımlar uygulanamıyor. Bu yaptırımları uygulamayınca sorunlarla baş etmekte zorlaşıyor." Bir örnek olay üzerinden su kayıp ve kaçak önleme süreçlerinde ilçe belediyelerinin yaptırım uygulama yetersizliği içinde olduğu su yöneticisi tarafından şöyle detaylandırılmaktadır: "Ekiplerimiz vatandaşın kaçak su ihbarına gitti. Durum belediye başkanına ulaştırıldı. Başkan önce suyu kesin dedi. Ekipler suyu kesti. Aradan sadece 2 saat geçti ve gidin vatandaşın suyunu bağlayın şeklinde yeni bir talimat geldi başkandan geldi. Vatandaş herhangi bir ödeme veya abonelik işlemi yapmadan 2 saat içinde kesilen suyu yeniden bağlandı. Ve üzücü olan hala aynı

şekilde su kullanmaya devam ediyor." Su tasarrufunda kullanıcı etkisiyle ortaya çıkan kaçak su kullanımının önlenmesi için etkili yaptırım uygulanması gerekirken, uygulamada gelişmeyen bu durum sebebiyle su kaçak kullanımının varlığının bir sorun olduğu şöyle vurgulanmaktadır: "Kaçak kullanım yaptırım olursa azaltılır. Su kesilme endişesinin olmaması su kullanım şeklini etkiliyor. Kullanıcı suyunun kesilmesinden endişe etmiyor. Yaklaşık 6 yıldır su faturasını ödemeyen kullanıcı var ama suyu kesilmiyor. Nasılsa suyum kesilmez diyor. Ama kesilmeli."

Uygulamada su yöneticilerinin su mevzuatını uygulama konusunda yeterli yönetim desteği almaması sebebiyle su kullanıcısı ve belediye yönetimi arasında kalındığına dair bir sorun tespitini su yönetici şöyle ifade etmektedir: *"Bu durum personeli de zor durumda bırakan bir durum. Vatandaşla karşı karşıya kalıyor. Sen kendin yaptın başkanın su kesiminden haberi yok diyor vatandaş."* Benzer bir sorunun sosyolojik temeline diğer bir su yöneticisi şu ifadelerle vurgu yapmaktadır: *"İlçede az nüfuslu, herkes birbirini tanıyor; akrabalık veya tanışlık söz konusu. Bu durumda çalışanlar zorluk yaşıyor."*

Belirlenen alt temada yerel yönetim su yöneticilerinden elde edilen

araştırma bulgularının analizinde ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

Tablo 4.33.Yerel Yönetim Modelinin Kurumsal Kapasitesinin Suyun Tasarruflu Yönetimine Etkisinin Uygulanan Modellerin Mevcut Durumu Üzerinden Karşılaştırılması

BŞB-SUKİ modeliyle oluşan kurumsal kapasitesi suyun tasarruflu yönetimini olumlu etkilediği tespit edilmektedir. Bu etkiyi ilişkin tespitler şunlardır:	Geleneksel üçlü modelde belediyelerinin kurumsal kapasitesinin suyun tasarruflu yönetimini olumsuz etkilediği tespit edilmektedir. Bu etkiyi ilişkin tespitler şunlardır:
• Yerel yönetim modelinde su yatırımlarının maliyetini karşılayabilme potansiyelinin su kayıp ve kaçak takibini yapabilmek için etkin kullanılması, • Su yönetiminin kırsal alanları dahil tüm ili kapsayacak şekilde örgütlenmesiyle sağlanan hizmetlerde standardizasyonun ortaya çıkardığı kaynak verimliliği, • Kırsal alanda şebekeden verilmeyen suyun şebekeye dahil edilmesiyle suyun miktar ve kalite olarak iyileştirilmesi, • Teknoloji temelli uygulamaların su yönetim süreçlerinde kullanılması. • SUKİ Modelinde suyun tasarruflu yönetimine dair tespitler bulunmakla birlikte bu olumlu etkinin sürdürülebilir olması için iyileştirme yönünde adımların atılması gerektiği	• Belediyelerinin suyun tasarruflu yönetimini sağlamak için yeterli kurumsal kapasitede olmaması, • İlçe belediyelerinde teknoloji temelli uygulamaların kurumsal ve mali kapasite yetersizliği sebebiyle kullanım önceliğinin oluşmaması, • Suyun tasarruflu yönetiminde geleneksel yöntemlerle müdahalelerin yapılması nedeniyle ortaya çıkan zaman kaybının su kaynaklarının azalması anlamında bir baskıyı ortaya çıkarması. • Su yöneticilerinin kayıp ve kaçak suyla mücadelede subjektif ilerleme yöntemleri kullanması, • Su kayıp ve kaçaklarını önlemek için iş birliği yapılan su kullanıcılarının suyun tasarruflu yönetimi konusunda yeteri düzeyde bilinç ve farkındalık düzeyinde

vurgulanmaktadır. Özellikle mali kapasitenin artırılması, alanında uzmanlaşmış insan kaynağı potansiyelinin artırılması ve suyun tasarruflu yönetim süreçlerinde merkezi yönetim düzeyinde geliştirilecek iş birliği ve eş güdüm bu kapsamda ön plana çıkarılmaktadır.	olmaması, • İlçe belediyesi düzeyinde su yönetimlerinin yasal olmayan (kaçak) su kullanımını gerçekleştiren su kullanıcılarına yönelik yaptırımları uygulamada etkili olmadığı tespit edilmektedir. • Suyun tasarruflu yönetimi için oluşturulan takip sürecinin sisteme verilen ve sistemden alınan su arasındaki fark üzerinden, su kullanıcılarının şikayet bildirimleri yoluyla ve saha ekiplerinin arıza tespit noktalarını kontrol etmesi şeklinde sağlandığı tespit edilmektedir.

Kaynak: Tablo, alan araştırmasında yer alan su yöneticilerinin görüşme bulgularından faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

- BŞB-SUKİ modelinde kurumsal kapasitenin suyun tasarruflu yönetimini olumlu etkilediği tespit edilmektedir. Bu tespite yönelik araştırma bulgularından elde edilen göstergeler şunlardır: Su yatırımlarının maliyetinin karşılanabilmesi etkisiyle; kayıp ve kaçak su takibinin etkin yapılabilmesi, su yönetiminin tüm ili, kırsal alanları dahil kapsayacak şekilde örgütlenme yapısına sahip olması, kentsel ve kırsal alanda sağlanan hizmetlerde standardizasyonun ortaya çıkardığı kaynak verimliliği, kırsal alanda şebekeden verilmeyen suyun şebekeye dahil edilmesiyle suyun miktar ve kalite olarak iyileştirilmesi, teknoloji temelli uygulamaların su yönetim süreçlerinde kullanılması.
- BŞB-SUKİ modelinde hem saha da teknik personel kontrolleriyle; hem şube müdürlüğü düzeyinde teknik hizmet takibiyle; hem de daire başkanlığı düzeyinde yönetsel kararlar şeklinde ortaya çıkan sistemli yapılanmanın su kaybının önlenmesi ve sürdürülebilir olması için etkili bir süreç oluşturduğu tespit edilmektedir. BŞB-SUKİ modelinde benzer fonksiyon gösteren birimlerin bir birim sorumluluğunda toplanması ve görev tanımı belirlenerek su yönetim sürecinde yer verilmesinin su yönetimine olumlu etkisi tespit edilmektedir.
- SUKİ modelinde su yatırımlarıyla su tasarrufu sağlama planlamasının halihazırda devam eden bir süreç olduğu tespit edilmektedir.
- BŞB-SUKİ modelinde su yönetiminde su yatırımları ve kurumsal iyileşmeyle su kullanımlarının artmasının suyun ekonomik değerine ulaşılmasını sağlayarak sürdürülebilir sonuçlar ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

- Parçalı modelde ilçe belediyesi düzeyinde suyun tasarruflu yönetimi, kayıp ve kaçak suyla mücadelede teknoloji temelli uygulamalar ve insan kaynağına vurgu yapılmaktadır. Yerel yönetim biriminin kurumsal kapasitesindeki yetersizlikleri sebebiyle; su yönetiminde kayıp ve kaçak su tespitinin zamana yayılarak yapılmasının su kaynakları üzerinde oluşturduğu baskı tespit edilmektedir.
- Bir kamu hizmeti olarak sağlanan su hizmetinin maliyetine katlanarak suyu tüketen ve mali boyutunu da dikkate alarak su tüketim davranışını şekillendiren su kullanıcılarıyla; suyun maliyetine katlanmadan, suyun bilinçsiz kullanımına devam eden ve bir yaptırımla karşılaşma endişesi içinde olmayan kullanıcıların varlığına yönelik örneklendirmeler ilçe belediyeleri düzeyinde su yönetiminde standart hale gelmiş ve etkin işleyen bir su yönetim sürecinden uzak kaldığına bir işaret olarak görülmektedir.
- Parçalı modelde birimlerin kurumsal kapasitesinin suyun tasarruflu yönetimi için elverişli olmadığına yönelik göstergeler şunlardır: Kullanıcılarda suyun kaybına önleyecek bilinç ve farkındalığın yeterli düzeyde olmaması, belediyenin sorumluluğunda olan su kaynaklarının kullanıcı tarafından bilinmiyor olması, aktif bir iletişim ve haberleşme sürecinin uygulamada kullanılamaması,, kayıp ve kaçak için yapılan kontrollerin belirli bir sistem ve planlama bünyesinde değil geleneksel kontrol yöntemleri şeklinde işletilmesi, su yönetim sürecinde teknolojik imkanlardan yararlanılamaması.

4.4.3.4. Kurumsal Kapasitenin Atık Su Yönetimine Etkisi

Su yönetiminin kurumsal kapasitesiyle ilişkili görülen, yerel yönetimler düzeyinde çözüm bekleyen konulardan biri, atık suların yönetimidir. Atık suların bertaraf edilmesi ve yeniden kullanılmasına yönelik bir gelişmişlikle; bunu sağlayan birimlerin kurumsal kapasitesi arasında ilişki kurulurken diğer yanda atık sulardan faydalanma alanlarının genişletilmesiyle kullanıma sunulan su kaynaklarının kullanım miktarında da bir azalma meydana gelmesi su yönetimini ön plana taşımaktadır.

Yerel yönetim modelinin kurumsal kapasitesinin su yönetimine etkisi atık suların yönetimi üzerinden sorgulanmıştır. Yerel yönetim modellerinde ortaya çıkan

kurumsal kapasite atık suların yeniden kullanılmasını sağlayacak yeterlilikte midir? sorusu farklı yerel yönetim modellerindeki su yöneticilerine sorulmuştur.

(A) BŞB-SUKİ modelinde ve parçalı modelde ilçe belediyeleri su yöneticilerinin su yönetim önceliklerini: suya erişim, su temini, su dağıtımı ve bu nitelikteki hizmetlerin sağlanması için su yatırımlarını gerçekleştirmek şeklinde vurgulamaktadır. Atık suların yeniden kullanılması ve yönetilmesine yönelik özel bir vurgu tespit edilmemektedir. Bu yönde bir ilginin oluşmamasının arka planında, araştırma yapılan illerin coğrafi konumu itibariyle yağış bakımından elverişli bir bölgede bulunmasının etkisi olduğu yönünde bir araştırma kanaati ortaya çıkmaktadır.

Yerel yönetim modellerinde birimlerin görev tanımlarında su hizmetlerine yönelik yetki ve sorumlulukları yer almaktadır. Hizmet sahaları değişmekle birlikte yerel yönetimler belirlenen sorumluluk alanlarında suya ve su hizmetlerine erişimi sağlamak zorundadır. Bu zorunluluk sıralamasında önceliğin içme suyu ihtiyacı karşılamak olduğunu SUKİ su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"ilk etapta öncelikli amacımız içme suyu ihtiyacını karşılamak ve yerleşimin yoğun olduğu alanlarda kanalizasyon sorununu da eş zamanlı çözmek. Ama bu alanda içme suyu kadar yatırım faaliyetimiz yok. Gri su uygulamasının kullanılmasına yönelik bir çalışmamız yok. "* Benzer yönde SUKİ diğer bir su yöneticisi, yerel yönetimler düzeyinde su yönetim önceliğinin su ihtiyacından doğan taleplerin karşılanması ve bunun için gerekli yatırımların gerçekleştirilmesi olduğunu *"Atık suyun etkili yönetilebilmesi için temin edilen su kadar atık su bertaraf edilmesi gerekir. SUKİ olarak mevcut yönetsel önceliğimiz su teminine yönelik yatırımlar yapmak ve bunu kullanıcıya ulaştırmak. Gri su önceliğimiz değil."* şeklindeki ifadeleriyle açıklamaktadır.

Suya erişime yönelik planlamaların öncelikli olarak uygulamaya konulduğuna yönelik SUKİ diğer bir su yöneticisi şu ifadeleri kullanmaktadır: *"BŞB modeliyle 2014 sonrası içme suyu çalışmalarına öncelik verildi ve atık su ikinci planda kaldı. Atık su işletmelerinin mevcutları kullanıldı. Öncelik içme suyuna ve buna yönelik yatırımlara verildi. Daha sonra atık su yatırımları yapılmaya başlandı. Yerleşim yeri yoğunluğuna göre ihtiyaç olarak nüfus yoğun yerler sahil bandı ilçeleri Altınordu, Ünye, Fatsa ayağı tamamlandı."* Su yönetim önceliğinin suya erişim, su temini ve

kullanımı olduğuna vurgu yapan SUKİ diğer bir su yöneticisi, "Ordu ili için su kaynakları fazla ve gri suya günümüzde ihtiyaç yok. Ama ilerde, iklim değişikliği etkisiyle olabilir. Yatırımlarındaki eksiklik nedeniyle yeterli su kaynağına erişimde yaşanan sorunlar sürdürülebilir su yönetimimiz için öncelikli." şeklindeki ifadeleriyle su yatırımlarında önceliğin suyu kullanıcıya ulaştırmak olduğuna dikkat çekmektedir.

Bir yerel yönetim birimi olan ilçe belediyesi düzeyinde su yönetim önceliğinin içme suyu sağlanacak şebeke oluşturulması, aboneleşme süreçleri ve bu süreçlerde doğacak temel sorunların çözülmesi olduğuna dikkat çeken su yöneticisi, suyun kullanıldıktan sonra bertarafının ikinci sırada bir su yönetim konusu olduğuna değinmektedir. "Bizde gri su kullanılması gibi bir süreç henüz yok. Biz suyun baş tarafını düzeltelim sonra son tarafını düzeltelim şeklinde ilerliyoruz. "İlçede atık su arıtma tesisi bulunmadığına dikkat çeken su yöneticisi, "Atık sular dereye birleşiyor ve barağa akıyor. Orada tarımsal sulama için kullanılıyordur." şeklinde atık su yönetim sürecini örneklendirmektedir.

(B)Yerel yönetim birimlerinin atık su yönetimine içme suyu hizmetlerinden sonra ikinci sırada yer verme nedenlerinin yerel yönetim modellerindeki birimler bazında değişken olduğu tespit edilmektedir. BŞB-SUKİ Modelinde atık su yönetimi için gerçekleştirilecek su yatırımının sürdürülebilir su yönetimi yerine yerel yönetim birimine yansıyan maliyetinin ön plana çıkarıldığı tespit edilmektedir. Parçalı modelde il düzeyinde atık su yatırım süreçlerinin proje destekleriyle ilerletilebildiği; ilçe belediyesi düzeyinde ise atık su yönetimi için mali kapasite ve uygulama süreçlerindeki direncin kırılmasına ihtiyaç duyulduğu araştırma bulgularında tespit edilmektedir.

SUKİ su yöneticisi, atık su kullanma maliyeti ile bu suyun kullanılmaması neticesinde ortaya çıkan maliyet arasında bir karşılaştırma yapmaktadır. Su yöneticisi, "Merkez ilçe Altınordu'da sanayi yerleşimi var ama arıtma tesisine uzak bir alanda. Bu alana gri suyu taşımak için terfi gerekiyor ve bu elektrik maliyetine katlanırsak mümkün. Buradan doğacak maliyet gri su kazanımından gelen ekonomik değerden daha fazla. Gri su kullanımına burada ihtiyaç yok, talebi de yok." şeklindeki ifadeleriyle ilde atık suların yeniden kullanılmasına yönelik bir talep olmadığına dikkat çekmektedir. Atık su yönetimi için su yönetimlerinin bir maliyete

katlanması gerektiğine dikkat çekilerek, bu yönde bir talep olmadığı için gelecek planlaması şeklinde bir düşüncenin kurum bünyesinde varlığına SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Gri su kullanımı için bir yatırım yapılması ve yatırım karşılığında kazanıma bakılması gerekiyor. Gri su için bir filtreleme ünitesi yapılması gerekiyor. Bu bizde yok. Bizim gri su kullanımına yönelik bir düşüncemiz oldu. Atık su arıtma tesisi yanında spor kompleksi çim sulaması için suyu kullanmayı düşündük. Ama gri suyun sahadaki çim sulaması için uygun olmadığı söylendi. Sahildeki park bahçede kullanmayı düşündük ama bu alanların sulaması için kullanılan bir su kuyusu var, ihtiyaç olmadı. Gelecek gündeminde var ama şu anda ihtiyaç doğmadı."*

Atık su hizmetlerinin yerel yönetim birimi için bir maliyet doğurduğunu, kurumun maliyetini azaltma yönünde gelir sağlama özelliğinde olmadığını vurgulayan SUKİ diğer bir su yöneticisi, *"Atıksu yönetimi ayrı bir su yönetim konusu. SUKİ faturalarla atık su bedeli alıyor. Atıksuların toplanıp arıtılıp bertaraf edilinceye kadar geçen aşamanın tamamı maliyet ve burada elde edilen hiç bir gelir yok."* şeklindeki ifadelerinde atık suların yeniden kullanılmasının su yönetimine yansıtacak maliyetine odaklanıldığı tespit edilmektedir.

İl belediyesi su yöneticisi, atık su yönetim sürecinde su yatırım süreçlerinin proje destekleriyle ilerletildiğini, kriterlere uygun atık su arıtma süreçlerine yakın dönemde başladıklarını vurgulamaktadır. *"Atık sular için bir AB projemiz var ihalesi yapıldı. Yüklenici firma belirlendi. Arıtma tesisi ve tesisin isale hattı inşa süreci başladı. Deşarjlar var ama kaba öteleme olduğu için AB Kriterlerine uygun değil. Günümüze kadar kullandık onlarla ilerledik ama artık arıtma tesisi kurulma süreci başladı. Gri su kullanım ihtiyacı olmadı ve bir çalışmamız yok."* İl belediyesi diğer bir su yöneticisi atık suların yönetimi çalışmalarının yapıldığına, gri su kullanımının gündeme geldiğine ancak somut bir çalışma yapılmadığına; atık suların yeniden kullanımına yönelik su kullanıcılarında bir ön yargının varlığına vurgu yapmaktadır. *"Gri su çok gündeme gelen bir konu oluyor ama net somut bir çalışma olmuyor, olmadı. Atık su arıtma tesisinden çıkan suyun insan psikolojisi üzerinde rahatsız eden bir etkisi var. Geri kazanılmış suyu kullanıcı kullanmaz. Assında mevcut arıtma tesislerinde yaptığımız microfiltrasyondan ultraviyole ışına tabi*

tutulmasına kadar analiz sonuçları var ama atık su arıtma tesisinden çıkan su farklı algılanıyor."

Atık su yönetiminin suyun sürdürülebilir niteliğine etkisi bakımından yerel yönetimler düzeyinde yeterli düzeyde bilinç ve farkındalığın gelişmediğine vurgu yapıldığı tespit edilmektedir. İl özel idaresi su yöneticisi, atık su yönetim süreçlerinde yerel yönetim birimi olarak yapılan çalışmaların olduğuna, bu yönde atık suların kullanımı yönünde bir ön yargının varlığına dikkat çekmektedir. *"İlde bir kaç yerde doğal sulak alanlar oluşturduk. Kanalizasyon suyunu önce foseptikte biriktirip daha sonra buradan aldığımız suyla doğal havuz oluşturuyoruz. Bitki kökleriyle sudaki mikroorganizmaları çekerek suyun kirletici olma özelliğini azaltıyoruz. Ama işlem sonunda ortaya çıkan suya atık suya ön yargı var. Avrupa ülkelerinde arıtılan suyu içme suyu olarak bile kullanma eğilimi varken; ülkemizde kanalizasyondan arıtılan suyun kullanımı için ön yargı söz konusu. Bu düzeyde bir kullanım davranışı beklemeden atık suların derelere karışmasını önlemek, kirlenmeyi engellemek için arıtma yapmak için yapay sulak alanlar oluşturuyoruz."* şeklindeki ifadeleriyle su yöneticisi, bir yerel yönetim birimi olan il özel idaresinin atık su yönetimi konusunda yaptığı çalışmaların önleyici bir yaklaşım temelinde su kaynaklarını korumak için olduğuna dikkat çekmektedir.

İlçe belediyesi su yöneticisi, atık su yönetimi için mali kapasite ve uygulama süreçlerindeki direncin kırılması gerektiğine dikkat çekmektedir. *"İlçe belediyelerinde su ve atık suyun yönetim süreçlerinde su yönetim birimlerine belediye yönetimlerinin destek olması gerekli ki kararlar uygulamaya geçirilebilsin. İlçede atık suların bertarafı için derin deniz deşarj yöntemi kullanılıyor. Atıklar ayrıştırmadan geçiriliyor ve atık su denize veriliyor. Gri su kullanımı ilçemizde yok. Benzer yönde bir çalışma oldu. İlçe idari sınırlarında yağmur suyu hasadı öğrenilsin diye yönetmelik düzenlendi ama uygulamada idare destek sağlanmayınca direnç kırılmadı ve ilerleme sağlanmadı. İklim değişikliği için bir projemiz var. Belediye hizmet binasında gri su kullanımı için bir sistem kurulmasını sağlayacağız.Ama ilçe belediyesinin bunun için proje desteğine ihtiyacı var. Herkes su yönetimi için yapılan çalışmalara aç. Farkındalık yönetim süreçlerine istek talep var ama uygulama yok."*

Atık suların yönetim süreci için yapılan çalışmaların yerel yönetim biriminin mali kapasite yeterliliğinde olmadığı için gerçekleşemediğine vurgu yapan diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi, bu duruma *"İlçede altyapı sorunları var. Kanalizasyon olmamasından kaynaklanan sorunlarımız var. Halkında bu yönde talepleri oluyor. Atık su arıtma tesisi yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar var. Kanalizasyon sistemi için iller bankasından borçlanma talep etmek üzere çalışma yaptık ama meclisimiz borcun geri ödemesinin mümkün olmayacağını öngörerek kabul etmedi, yapamadık.."* şeklindeki ifadeleriyle dikkat çekmektedir. Diğer ilçe belediyesi su yöneticisi *" İlçe belediyesinin atık su yönetimi yönünde bir çalışması yok. Çünkü maddi yetersizlik söz konusu. İlçe belediyelerinin kurumsal kapasitesi mali boyutuyla atık suların yeniden kullanılmasını sağlayacak yeterlilikte değil."* şeklindeki ifadeleriyle ilçe belediyesinin atık su yönetimi için mali yetersizliklerin bir sorun olduğu tespitini desteklemektedir.

Atık suların yeniden kullanımında kurumsal yeterlilik içinde olunmadığına dikkat çeken bir diğer ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Atık su uygulamamız yok. Şu anda kanalizasyon bile arıtmada sorun yaşıyor. Bunun için ilçemizin yatırım kapasitesi yeterli değil. 5 bin nüfuslu ilçe için atık suyun yeniden kullanımını sağlayacak bir yatırım yapabilmek yeterli gelir anlamında mümkün değil."* Diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi, ilçede atık su yönetimi için yeterli tesisleşme olmadığını şöyle ifade etmektedir: *" İlçede arıtma tesisimiz vardı. Ancak 3-4 yıl önce sel oldu tesis zarar gördü. Şu anda kullanımda değil. Yeterli tesis kapasitemiz olmadığı için atık sularla ilgili bir çalışmamız yok. Atık suları derin deniz deşarjı ile bertaraf ediyoruz."* İlçe belediyesinin atık suların yeniden kullanımını sağlayacak bir kurumsal yeterlilik içinde olmadığını vurgulayan diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *" atık su arıtma tesisi yapacak bütçe ve teknik kapasitemiz mevcut değil."* Bir diğer ilçe belediyesi su yöneticisi, sel sebebiyle arıtma tesisinin zarar gördüğüne dikkat çekerek uygulamada suyun arıtılmasına yönelik bir sürece ihtiyaç duyulmadığına vurgu yapmaktadır. *" Atık su arıtma tesisi selden önce vardı. Ancak zarar gördü ve kullanımda değil. İlçeyi besleyen 15 kaynak suyumuz var. Kaynak suyu kullandığımız için arıtma kullanmıyoruz."*

Yerel yönetim biriminin atık su yönetimi için sürdürülebilir etkide olmadığını tesisleşme yetersizliği üzerinden vurgulayan ilçe belediyesi su yöneticisi ise "*Park bahçe sulamasında içme suyu kullanılıyor. İlçe belediyesi gri su için yeterli kapasitede değil. İlçemizde uygulamada arıtma tesisimiz yok. İller Bankasından destek alarak bir arıtma tesisi çalışması yapıyoruz. Suyun tekrar kullanılmasına yönelik bir çalışmamız yok.*" şeklindeki ifadeleriyle atık su yönetimi için gerekli tesisleşmenin olmadığı, mali kapasite yeterliliği sağlanması, atık su yönetiminin gerçekleşmesi arasındaki ilişki ilçe belediyeleri düzeyinde İlçe belediyesi düzeyinde atık suların kullanılması yönünde bir farkındalık olmadığını diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "*Daha önce kullanılan suyun arıtılması için atık su arıtma tesisi yapılmaya başlandı. Ancak daha sonra gelen belediye yönetimi tesisin yapıldığı yere uygun değil dedi ve tesis inşaat aşamasında atıl durumda kaldı, kullanılmıyor. Çevre Bakanlığı destekleriyle yapılmıştı, yatırım öyle kaldı.*" Atık suların kullanımı konusunda yağış alan bölge olunması sebebiyle yeteri kadar kullanıcı bilinç ve farkındalığının olmadığı vurgulanmakta, bu yetersizliği örneklendirmek üzere sulama suyu olarak su kullanım ihtiyaçlarının şebekeden sağlanan içme suyu ile sağlandığına diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi şu ifadeleriyle dikkat çekmektedir: "*İlçede su kullanıcılarında arıtılan atık suları tarımsal sulamada kullanma konusunda farkındalık düzeyi düşük. Zaten Karadeniz yağış alan bir bölge olduğu için vatandaş sulama ihtiyacı az. İhtiyacı olduğu dönemde de atık su yerine şebeke suyu ile sulamaya yönelebiliyor. Belediye olarak suyun azalma durumunu tespit ettiğimizde suyu tasarruflu kullanmaları gerektiğini hoparlörlerle anons yaparak vatandaşla hatırlatıyoruz.*"

(C)BŞB modelindeki su yönetim birimlerinde su yönetiminin sürdürülebilirliğini sağlayacak kurumsal kapasite oluşturduğu; özellikle nüfus yoğun ilçelerde atık su yönetimi için tesisleşme kapasitesinin hazırlanan projeler, alınan hibelerle geliştirildiği tespit edilmektedir. Bu tespite yönelik SÜKİ su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "*BŞB modeliyle ortaya çıkan mali yeterliliklerle üst bölgelerde yer alan mahalle ve ilçelerdeki atık su sorunlarının çözülmesi için çalışmalar yapılıyor. Nüfus bakımından ilk sırada yer alan Altınordu ilçesinde AB hibesi ile yapılmış bir biyolojik arıtma tesisi var ve sahil mavi bayraklı.*

Ünye'de de sahil mavi bayraklı ve 2 tane arıtma tesisi var. Fatsa'da 2 arıtma tesisi kurulması için İller Bankasından destek alarak ilerlemek için proje çalışması tamamlandı. Ayrıca Fatsa ilçesinde bir ileri biyolojik arıtma tesisi yaparak Karadeniz'de Ordu'dan kaynaklı atık su etkisini ortadan kaldırmayı hedefliyoruz."

Yerel yönetim birimlerinin kurumsal kapasiteleri ile atık suyu yönetimleri arasında ilişki olduğunu ifade eden SUKİ diğer bir su yöneticisi, SUKİ modeliyle atık su bertarafı için yapılan çalışmaların ilin tamamını kapsayacak ölçekte genişletildiğini şöyle ifade etmektedir: *"SUKİ'nin ekonomik koşulları elverdiğince atık suları toplayıp, suyun uzaklaştırılması yönünde bertaraf çalışması yapıyoruz. Yatırım desteği için İller Bankasıyla ortak çalışma yapıyoruz. İl genelinde üst havza içinde atık altyapı proje çalışmasını sürdürüyoruz."* Su yöneticisi, SUKİ eliyle yapılan ve proje aşaması devam eden yağmur hasadı çalışmasının gri su uygulaması yerine bölgeye özgü bir su kullanım projesi olarak değerlendirildiğini paylaşmaktadır. *"SUKİ, kuraklıkla mücadele için gri su yerine yağmur hasadı çalışması yapmaktadır. Ordu ili yağmur suyu hasadı için SYGM tarafından seçildi ve pilot bölge olarak çalışma yapıyor. Fabrika, kamu kuruluşu, konut bölgesi şeklinde belli alanlar seçildi. proje verimliliği ölçülecek ve bir rapor hazırlanacak. Çatıda toplanan sular kullanma suyu olarak kullanılabilir."* Benzer yönde SUKİ diğer bir su yöneticisi, SUKİ eliyle yağmur suyu hasadı projesinin gelecek dönemlerde uygulamaya konulması planlanan, gri su niteliğinde bir su tasarruf projesi olacağına *"Yağmur suyu depolanması gibi ihtiyaçları karşılayacak planlamalar yapılabilir. Fatsa ilçesinde yağmur suyu hasadı projesi gelecek dönemlerde uygulanacak, planlamalar arasında. Bunlar proje aşamasında ama uygulamada gri su için yaptığımız bir çalışma yok."* ifadeleriyle dikkat çekmektedir.

Yerel yönetim modelinin su yönetiminde gelecek projeksiyonları dikkate alınarak iklim değişikliği ve kuraklık etkilerinin azaltılması noktasında atık suların değerlendirilebileceği vurgulanmaktadır. *"Bir kaç projeye suyu arıtıp dereye deşarj etmeyelim gri suya dönüştürüp kullanalım dedik ama mevcut durumda Ordu'daki derelerde su var. Buda gri suya ihtiyacı ortadan kaldırıyor. Ama iklim değişikliği ve küresel ısınma diye de bir gerçek var. 30-40 yıl içinde gri su kullanımına ihtiyaç olacak. Ama şuanda böyle bir ihtiyaç yok. Kuraklık çalışmaları kapsamında gri su kullanımı dikkate alınmalı."*

Yerel yönetimler modelinin kurumsal kapasitesini atık suyun tek merkezden planlaması ve kullanılan bütçe olanakları açısından değerlendiren SUKİ su yöneticisi, *"Atık su yönetimi için hem bütçe hem de bazı süreçlerin tek elden takip edilmesi gerekir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İl Müdürlüğü, tarafından atık su sorununa ilişkin düzenli yazılı bildirimler yapılıyor. İlçede atık su, kirlilik sorununun varlığı bildirilerek gerekli yaptırımların uygulanması bildiriliyor. SUKİ olarak bildirim alanlarında sorun çözmeye gidiyoruz. Ama bu süreç uygulamada %100 işleyen bir süreç değil. Yazılı bildirim üzerine ilerliyoruz. Bunun nedeni bütçe imkanları ve profesyonelleşme yetersizliği."* şeklindeki ifadeleriyle atık suyun yönetiminin merkezi yönetim koordinasyonu ile yerel yönetim biriminin kurumsal yeterlilikleri arasında kurulan ilişkiyle sağlandığına dikkat çekmektedir.

Kurumsal yapılanma düzeyinde atık su yönetiminin daire başkanlığı düzeyinde ve ilçelerde kurulan arıtma tesisleri kapasitesiyle işletildiğine değinen SUKİ diğer bir su yöneticisi, atık suların arıtılmasına yönelik süreçlerin planlı süreçler olduğuna işaret etmektedir. *"Atık suların geri kazanılması için çalışmalarda planlıyoruz. BŞB-SUKİ modelinde ilçelerde arıtma tesisleri dair başkanlığı kontrolünde arıtma tesisleri var. İlçelere gerekli tesisler kurulduktan sonra geri kazanım süreçleri daha etkili oldu ve daha da gelişecektir."* Yerel yönetim modelinin kurumsal kapasite yeterliliği ile atık su yönetim süreçleri arasında ilişkiyi SUKİ diğer bir su yöneticisi, *"24 tane içme suyu arıtma tesisi var. Paket ve büyük arıtma tesisi altında 20 tesis var. Burada doğaya deşarj yapmak için su arıtılıyor. Sağlıklı su temini için su kalitesini arttırmaya yönelik arıtma yapılıyor."* şeklinde ifade etmektedir.

Yerel yönetim modellerinde atık suyun yeniden kullanılmasında farklı süreçlerin işlediğini SUKİ su yöneticisi *"Türkiye'de su kaynakları çok gibi duruyor ama su kıtlığı eşiğinde bir ülkeyiz. Atık sudan faydalanılarak elde edilen gri su, dünyada kullanımı mecbur kalınan bir yöntem. Ama gri suda yatırım gerektiriyor. Ordu'da gri su projelendirme çalışmaları oldu. Atık su arıtma tesisi çıkış suyu yeşil alan sulamada kullanımına verildi. Bunu ilçe belediyesi düzeyinde yapmak mali anlamda, bu koşullarda mümkün değil."* şeklindeki ifadeleriyle vurgulamaktadır. Bu vurguda, atık suların geri kazanımında yerel yönetim birimlerinin mali kapasite

anlamında yeterli olması gerektiği ortaya konmaktadır. Bu yönde, yerel yönetim biriminin su yönetiminde var olan mali kapasitesinin su hizmetlerinden elde edilen gelire bağlı olarak değiştiğine SUKİ diğer bir su yöneticisi, " *BŞB modelinde ilçe belediyeleri yerel düzeyde faaliyet gösteriyor ama su hizmetleri için SUKİ'lere bağlılar. Maddi olarak ilçe belediyelerinin SUKİ'leri destekleme gibi bir imkanları yok. Gelir kaynakları kendi hizmet alanları için ancak yeterli. Bu durumda BŞB modelinde su hizmeti verilen ölçek büyüdü ama su için elde edilen gelir aynı. Ekstra bir gelir yok. İller Bankasında nüfus dikkate alınarak alınan bir gelir sağlanıyor ama yeterli olmuyor. Gelir yeterli olmayınca planlanan yatırımlar bir hedef olarak kalıyor.*" şeklindeki ifadeleriyle dikkat çekmektedir. Bu vurguda, yerel yönetim birimlerinin su yatırım planlarının ancak mali kapasite yeterliliği sağlanırsa gerçekleşebileceği ortaya konmaktadır.

Belirlenen alt temada yerel yönetim su yöneticilerinden elde edilen araştırma bulgularının analizinde ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

- BŞB Modelinde SUKİ yöneticilerinin atık suların yeniden kullanımına yönelik bilinç ve farkındalık düzeyinde olduğu tespit edilmektedir. Kurumsal kapasitenin su yönetimine etkisini atık su yönetimi bakımından olumlu değerlendiren SUKİ su yöneticilerinin ön plana çıkardıkları göstergeler şunlardır: Tesisleşme kapasitesi, alınan proje destekleri, atık su geri kazanım ölçeğinin genişletilmesi, yağmur hasadına yönelik proje denemeleri, gelecek dönemli ihtiyaç öngörülerini için geliştirilmiş bilinç ve farkındalık zemini, tek merkezden planlanan su hizmetlerinin atık su yönetimine etkisi, su yönetiminde iş bölümü ve uzmanlaşma temelinde oluşturulan örgütlenme yapısı. Ancak, bu nitelikte uygulama adımlarının atılması için gerekli olan tesisleşme, alanında uzman insan kaynağı gibi yatırımlar için yeterli mali kapasite olmadığı, önceliğinin suya erişimi sağlayacak yatırımlara aktarıldığı ortaya konmaktadır. Bu durumun sürdürülebilir su yönetimine etkisiyle, atık suların yeniden kullanıma sunulmasıyla ilk defa kullanılacak su miktarında azalma meydana gelme avantajından uzaklaşmaktadır.
- Parçalı modelde ilçe belediyelerinin atık suların arıtılması ve yeniden kullanılmasına yönelik bir önceliğinin bulunmadığını tespit edilmektedir.

Öncelikli su yönetim konuları içinde atık su yönetiminin yer almama sebebi olarak, atık su arıtması için tesisleşme kapasitesinin oluşmadığı, içme suyu sağlamak için altyapı oluşturma çalışmalarının devam ettiği, yerel yönetim biriminin kurumsal kapasitesinin su yönetimi için yeterli gelişme düzeyinde olmadığı ve içinde bulunulan coğrafyanın özelliklerinin etkisi tespit edilmektedir.

- Araştırma yapılan illerin su yönetimini sağlayan yerel yönetim modelleri farklılık göstermesine rağmen, model içindeki yerel yönetim birimlerinin atık su yönetimine olan ilgilerinin benzer olduğu tespit edilmektedir. Atık su yönetimi ve bu yönde yapılan yatırım temelli faaliyetlerin içme suyu hizmetlerinden sonra gündeme alındığı, planlandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu tespit, yerel yönetimlerin benimsediği tespit edilen su yaklaşımlarıyla uyumluluk göstermektedir.

4.4.4. Yerel Yönetim Modelinin Su Yönetişimine Etkisi

Kamu maliyesi içinde tartışma konularından biri ortak malların geleceği sorunudur. Suyu tanımlayan yaklaşımlar, suyun ortak mal niteliğine vurgu yapmaktadır. Ortak malların kullanımında kamu ve özel mülkiyete bir alternatif olarak yerel kullanıcılar arası iş birliğine dayalı bir modelin doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlayacağı yönündeki yaklaşımlar alanda takip edilmektedir (Ergüder ve Uymaz, 2014: 3). Garrett Hardin'in "*ortak malların trajedisi*" olarak literatüre kazandırdığı ortak mallar sorununa çözüm olarak; Elinor Ostrom, devlet ve özel sektörün dahil olmadığı, ortaklardan yararlananların kendiliğinden organize olduğu çok merkezli sistemlerde; kullanım temelinde belirlenen kriterlerle kurumsal mekanizmalar oluşturulursa ortak malların kullanımında trajediden fırsata giden bir model geliştirilebileceğini ileri sürmektedir (Ostrom, 1990'dan aktaran Adaman vd., 2017: 59). Elinor Ostrom'un yerel iş birliği kriterlerine göre; ortak malları kullanan yerel toplulukların ihtiyaçları doğrultusunda yıllar içinde geliştirdikleri sistemler, dışarıdan dayatılan sistemlerden daha etkilidir. Küçük ölçekli çiftçiler, orman sakinleri, zanaatkâr balıkçılar, doğal kaynak suyu kullanıcıları, tarım ve hayvancılıkla uğraşan kırsal alan sakinleri ortak malların kullanımı konusunda ortak bir amacı planlı olmadan paylaşmaktadır. Bu durum su

kaynaklarının yönetiminin yönetim temeline evrilebilme potansiyeline yönelik bir araştırma merakı ortaya çıkarmaktadır.

Suyun ekonomik bir mal olarak değil, kamusal bir mal olarak değerlendirilmesi; su yönetiminin kamu yönetimi sorumluluğunda, katılımcı demokrasi kullanılarak gerçekleştirilmesi, su politikalarının oluşturulması ve uygulanmasına yönelik yeni arayışları ortaya koymaktadır (Kılıç, 2009: 49-51). Su sorunlarının tüm insanlığı ilgilendirmesi sebebiyle sorunların çözümünde iş birliği temelinde bir ortaklık kurulması düşüncesi ön plana çıkarılmaktadır (Karakılçık, 2011: 79). Su yönetim sürecinde yer alan kurumsal yapıların, sivil organizasyonların, su kaynaklarıyla ilgili tüm paydaşların ve su yöneticilerinin talepleri ile su yönetiminde verilmesi gereken kararlar arasında bir denge oluşturmak; bu süreçte ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflere bağlı kalmak su yönetim sisteminin temel amaçları olarak ifade edilmektedir (Hamamcıoğlu vd., 2002: 31).

Su sorunlarının yönetim kaynaklı olduğuna dair tespitlerle, su politikalarının tasarlanmasında ve uygulanmasında yönetim eksikliklerinin giderilmesine vurgu yapan AB, OECD, DB gibi aktörler su yönetim sürecinde katılım ve iş birliği temelinde bir ilerlemenin su yönetim sürecindeki etkilerini ön plana çıkarmaktadır. Su kaynaklarının kapasiteleri üzerinde kullanılması ve kaynakların kirlenmesiyle ortaya çıkan sınırlı olan kaynakların azalması sorunu içinde su kaynaklarını değerlendiren OECD; su politikalarının doğası gereği karmaşık bir yapıda olduğunu, sağlık, çevre, tarım, enerji, mekansal planlama, bölgesel gelişme ve yoksullukla mücadele süreçlerinde su yönetiminin bağlantı içinde olduğunu işaret etmektedir. Çizilen bu çerçevede OECD, gelecek dönemlerde ortaya çıkabilecek olası su sorunlarıyla mücadele edilebilmesi için "Ne yapmalı", "Kim", "Neden", "Hangi Yönetim Kademesi", "Nasıl" sorularıyla su yönetim sürecini ilişkilendiren su yönetim ilkelerini oluşturmuştur.

AB Su Çerçeve Direktifi'nin Ana Prensipleri içinde yer alan "*Su herkesin konusudur*" prensibiyle ilişkilendirilen "*Farklı ülkelerin su kaynaklarını korumak amacıyla iş birliği yapmak zorunda oldukları gibi farklı sektörlerden aktörlerin de iş birliği yapmaları gerekmektedir. Su evler, endüstri, tarım ve benzeri amaçlarla kullanıldığı için tüm paydaşların yasal hedeflere katılmaları gerekmektedir.* (Madde

14)" düzenlemesinin su kaynaklarının korunması ve yönetimine ilişkin süreçlerde yönetişimi vurguladığı tespit edilmektedir.

Merkezi ve yerel yönetim düzeyinde temsil, katılım, denetim, etkinlik ve verimlilik, hukukun üstünlüğü, rekabet, piyasa ekonomisiyle uyumlu alternatif hizmet sunma yöntemlerinin kullanılması yönetişim kavramının siyasal ve ekonomik düzende düşünülmesine imkan vermektedir (Başaran, 2008: 43-45; Göymen, 1999: 75). Yönetim süreçlerinde yereli güçlendirmeye yönelik politikaların geliştirilmesi, yerindenlik ilkesi, yereli kalkındırmaya yönelik yönetim araçlarının tanımlanması ve geliştirilmesi, yönetişim yaklaşımının çok aktörlü ve yatay ilişkilere dayalı olarak, yöneten-yönetilen ilişkilerinin yeniden yorumlanması¹⁶⁹ yoluyla giderilebilir görülmektedir (Doğan, 2017: 37).

Araştırmanın dördüncü teması yerel yönetim modelinin su yönetişim sürecine etkisini incelemektedir. Örneklem dahilinde farklılaşan yerel yönetim modellerinin su yönetiminde geliştirdiği iş birliği ve katılım mekanizmalarının su yönetim süreçlerine etkisi 3 alt kategoride incelenmiştir. Yerel yönetim modellerinin etkisiyle su yönetim süreçlerinde gelişen iş birliği mekanizmaları, su kullanıcılarından gelen talep ve beklentilerin su yönetim süreçlerine yansımaları ve sürdürülebilir su yönetimine etkisi, su kullanıcılarının su yönetim sürecine katılımının sağlanmasında yerel yönetim modelinin etkisi tema kapsamında değerlendirilmiştir.

4.4.4.1.Yerel Yönetim Modellerinde Gelişen İş Birliği Mekanizmalarının Su Yönetimine Etkisi

Araştırma kapsamında, farklı yerel yönetim modellerindeki yerel yönetim birimlerinin su yönetim süreçlerinde iş birliği geliştirme potansiyelleri incelenmiştir. Su yöneticilerine, *"su yönetimi için geliştirilen iş birlikleri var mı? Eğer varsa; iş birliği yapılan mekanizmalar nelerdir ve hangi konularda iş birliği geliştirilmiştir. Eğer iş birliği yoksa; neden ihtiyaç duyulmamıştır?"* soruları sorulmuştur. Nitel araştırma da mevcut bir soruyu derinleştirmek için sondaj soru tekniğinden faydalanılmıştır. BŞB-SUKİ Modeli ve parçalı modelde su yönetimi gerçekleştiren yerel yönetim birimlerinin su yönetim süreçlerinde iş birliği mekanizmaları var/yok

¹⁶⁹Neo-liberalizmin etkisiyle yeni siyaset teorisi olarak katılımcı demokrasi, yeni kamu yönetimi teorisi olarak yönetişim düzenleyici-etkin devlet söylemiyle güçlendirildiği ifade edilmektedir (Doğan, 2016: 1800).

şeklinde bir ayırım alanı belirlenmiştir. Farklı yerel yönetim modellerinde geliştirilen iş birliğinin tarafları ve hangi konularda iş birliği yoluna gidildiği; iş birliğinin olmadığını vurgulayan birimlerde ise nedenine yönelik bir sorgulama yapılmıştır.

(A)Yerel yönetimler düzeyinde su yönetim süreçlerinde muhtarlık kurumu, yerel kullanıcılar ve su yönetiminden sorumlu diğer kamu kurumlarıyla iş birliğine ihtiyaç duyduğu tespit edilmektedir. Yerel yönetim modelleri üzerinden değerlendirildiğinde; BŞB-SUKİ modelinde parçalı modele göre daha kapsamlı bir iş birliği ortaya çıkmaktadır.

(1)Yerel yönetim modelleri farklılaşmakla birlikte; su ve kanalizasyon idaresi, belediye ve il özel idaresi su yöneticilerinin görüşme bulgularında muhtarlık kurumunun iş birliği mekanizmasının ortak paydası olduğu tespit edilmektedir.

BŞB modelinde su kullanıcılarının sorunlarının SUKİ'ye iletilmesinde bir iletişim zemini olarak muhtarlık kurumu ön plana çıkmaktadır. Bu tespiti SUKİ su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: " *Vatandaş ile ilerleyişte muhtarlar odak noktası. Yerel kullanıcılar suyun yönetiminde etkili olduğu için bu noktalarda muhtarlarla koordinasyon sağlayarak ilerliyoruz. Eş güdüm ve koordinasyonda muhtarlar bir ara kurum görevi görüyor.*" Su yönetim süreçlerinde muhtarlık kurumunun iş birliği mekanizması olduğunu vurgulayan diğer bir SUKİ su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: "Anket gibi yöntemler kullanmaktan öte yüz yüze görüşmelere muhtar ve ilçe belediye başkanlarının sorun ve taleplerini dinleyerek sahada ilerliyoruz. Bir ilçede tespit edilen su kaynağını kullanmadan önce ilçe yönetimi, muhtarlar ve vatandaşlarla görüşme yapılıyor. Çünkü bu bölgeyi yerel kullanıcılar daha iyi tanıyor." Yerel iş birliği etkisini halka/talebe yakınlık üzerinden vurgulayan diğer bir SUKİ su yöneticisi, muhtarlık kurumunun rolünü şöyle ifade etmektedir: "Muhtarlar su sorunu yaşayan evleri doğrudan birim yöneticilerine de iletebiliyor. İlgili daire başkanlarına ulaşan bildirimler için saha ekipleri yönlendiriliyor. Yerel kullanıcılarla oluşturulan iletişim ağı suya yönelik sorunlar bölgeden çok su kaybı yaşanmadan kısa sürede çözülebiliyor."

BŞB Modelinde özellikle kırsal alan özelliği gösteren ilçelerde, eski köy/yeni mahallelerde muhtarlık kurumuyla geliştirilen iş birliklerinin su yönetiminde etkisi olduğu tespit edilmektedir. İlin kentsel alan özelliği gösteren ilçelerinde kullanıcıların su sorunlarını doğrudan Su ve Kanal İşletme Dairesi Başkanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren, her ilçede kurulan şefliklere; kırsal alan özelliği gösteren ilçelerde ise muhtarlık kurumları üzerinden SUKİ'ye ulaştırdığı, muhtarlık kurumunun kırsaldaki ilçelerde bir ara kurum işlevi gördüğü tespit edilmektedir. Tespite yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Mevcut durumda şehir merkezlerinde öne çıkan bir su problemi yok. Ama BŞB olunca SUKİ sorumluluğuna alınan kırsal alanda sorunlarla karşılaşılıyor. Özellikle köy-mahalle muhtarlarıyla iletişim halinde, iş birliği yapmak zorundayız. "Diğer bir SUKİ su yöneticisi, il ölçeğinde hizmet sağlama sorumluluğu olan BŞB modelinde muhtarlarla iş birliği geliştirilmesi gerekliliğini "BŞB il ölçeği dikkate alındığında muhtarların su yönetim sürecinde yer alması gerekli. Muhtarlıklardan bağımsız su yönetim süreci düşünülemez."* ifadeleriyle vurgulamaktadır. Muhtarlık kurumu ile iş birliklerinin su yönetimine olumlu etkisini kırsal alan özelinde SUKİ diğer bir su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Yerel yönetimlerin suyu yönetirken paydaşların sürece dahil edilmesi önemli. Kırsala su verildiğinde abone sayısı bellidir. Su aboneye verilirken yeterliliği planlanıp veriliyor ama kayıp ve kaçak arıza, bilinçsiz su kullanımı sebebiyle su yetersiz hale gelebiliyor. Bu özellikle uzak yerleşimler için önemli bir sorun. Bu sorun ortaya çıktığında muhtarlar bize bildiriyor. Saha ekipleri sorun alanlarını muhtarlarla tespit edebiliyor. Bu iş birliği kullanıcıya hizmet sağlanması ve sorunun çözülmesine hız kazandırıyor."* Mevcut iş birliği durumu, kırsal alanlarda muhtarlık kurumu ve kullanıcı davranışı üzerinden SUKİ diğer bir su yöneticisi şöyle örneklendirmektedir: *"Su kullanıcıları sorunlarına yerel yönetim düzeyinde oluşturulan yapılarda çözümü arıyor. Büyük ilçe merkezlerinde su kullanıcılarının kuruma bireysel başvuruları oluyor. İşletme dairesine bağlı su işletmeleri Ordu'nun tüm ilçelerinde var. Hangi bölgede ne sorun çıkıyor şubeler kullanıcıların taleplerini alarak takip ediyor. Su kullanıcıları bazı durumlarda sorun çıkmadan, sorun çıkabilme ihtimaline yönelik tahmini alanları da bildiriyor. Vatandaşın suyla ilgili bir sorunu olduğunda sorununu muhtarlara SUKİ çözümü için ulaştırıyor. Bu*

noktada kullanıcından yada muhtardan gelen talep gibi bir ayırım yapmadan ilerliyoruz." şeklindeki ifadeleriyle dikkat çekmektedir.

Kırsal alanda kalan ilçeler için yerel düzeyde oluşturulan iş birliklerinin sadece su yönetimi için geliştirilmediğini BŞB modeli kurumsal yapılanması üzerinden açıklayan diğer bir SUKİ su yöneticisi, *"BŞB bünyesinde Muhtarlık İşleri Daire Başkanlığı var. Eski köy-yeni mahalle olan yerleşim yerlerinin muhtarları bu süreçte taleplerini, sorunlarını bu daire başkanlığına iletebiliyor. Buraya gelen su hizmetleriyle ilgili talep olursa BŞB bağlı bir kuruluşuz olduğumuz için bize bildiriliyor."* şeklindeki ifadeleriyle yerel yönetim modelinin kurumsal örgütlenmesi içinde oluşturulan Muhtarlık İşleri Daire Başkanlığı'na vurgu yapmaktadır. Yerel kullanıcıların su yönetimine yönelik taleplerini ilgili kurumsal yapılara ilettikleri, bu talepler içerisinde su hizmetleriyle ilgili olanların BŞB bağlı birim olarak SUKİ'ye iletildiği, kurum içi entegrasyon ve iş birliği mekanizmasının varlığı örneklendirilmektedir.

BŞB-SUKİ modelinde muhtarlık kurumunun su yönetim sürecinde bir iş birliği mekanizması olarak değerlendirilmesine yönelik bir diğer durum, su kaynaklarının kullanım planlamasına yöneliktir. İlde ortaya çıkan su sorunlarının çözümünde iş birliklerine ihtiyaç duyulduğu; muhtarlık kurumunun bu süreçte BŞB-SUKİ modelinde etkili olduğu tespit edilmektedir. Durumu su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Muhtarlar, Planlama müdürlüğü olarak mahallelerdeki gözümüz ve planlama sürecinin başlangıç noktası. Ordu'da 772 mahalle var. Hangi mahallede nasıl bir su sorunu var bilemeyiz. Mahallesi suyla ilgili bir sorun olduğunda muhtarlar bize ulaşıyor, iş birliği yapıp sorun ve çözümü bizimle paylaşıyor."* Muhtarlık kurumunun iş birliğini örneklendiren bir diğer su yöneticisi, *"Örneğin Ordu'nun Mesudiye ilçesi. İlçede her mahallenin bir hemşehri derneği var. İlçe bazlı dernekler ilçedeki köylerin-mahallerin sorunlarını çözmek için kurulmuş STK yapıları. Bu alanlardan biri su hizmetleri. STK ve muhtarlar Mesudiye ilçesindeki su taleplerini bize iletiyor. İş birlikleri "ağlamayana meme yok" mantığıyla ne kadar su yok dense de yatırımı alma boyutuyla ön plana çıkıyor."* şeklindeki ifadeleriyle özellikle sivil toplum kuruluşu niteliği taşıyan hemşehri dernekleriyle muhtarlık kurumu ilişkisinin bir baskı grubu olarak su yönetim süreçlerindeki etkisine dikkat

çekmektedir. Diğer bir SUKİ su yöneticisi su planlamalarında muhtarlık kurumunun rolünü su yatırımlarının planlanması üzerinden şöyle ifade etmektedir: *"Yatırım süreçleri muhtarlar aracılığıyla, muhtarlık taleplerini dikkate alarak ve öncelik vererek gerçekleştiriyoruz. Suyu azalan vatandaş bize ulaşıyor. Biz suyu tankerlerle köyün (yeni mahalle) ortak deposuna taşıyoruz. Bu sebeple muhtarlarla iş birliğimiz hep oluyor. Sular nerelerde hangi amaçla kullanılıyor, tankerle götürülen su tarım da mı kullanılıyor diye devletin taşradaki temsilcisi olan muhtarlarla iletişim kurmaya çalışıyoruz. Vatandaşların bireysel talepleri yerine muhtarlara yansıyan ortak taleplerini karşılamaya öncelik veriyoruz."*

İlin kırsal alan özelliği gösteren ilçelerine yapılacak su yatırımlarının (su tutma tesisi niteliğindeki gölet çalışmaları gibi) planlama süreçlerinde muhtarlıklar kurumunun bir iş birliği mekanizması olduğu tespit edilmektedir. Tespite yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"İlçelere yapılacak projelerde ilçelerin muhtarlarıyla toplantılar yapılıyor. Muhtarlar yerel kullanıcılarla istişare yaparak tespit ettikleri acil su ihtiyacı talepleri bize bildiriyor. Bu talepler doğrultusunda biz planlama yapıyoruz. Bu planlamalar merkezi yönetimle, DSİ gölet çalışmaları iş birliği yapılmasını da gerektiriyor. Yerelde kullanıcıda başlayan bu süreç merkezi yönetim düzeyine SUKİ yönetim süreciyle çıkıyor."* şeklinde açıklamaktadır. SUKİ diğer bir su yöneticisi benzer yönde bir değerlendirmeyi *"İlçe belediyeleri ve muhtarlıklar kullanıcılarla iç içe. Bizde bu yapılarla yerel düzeyde iş birlikleri geliştirerek vatandaşa yakın birimlerden gelen talepleri değerlendirmeye alıyoruz. İhtiyaçların tespiti ve bize ulaştırılması sorunu çözebilmemiz için önemli."* şeklindeki ifadeleriyle ortaya koyarak yerel iş birlikleriyle su kullanıcılarının ihtiyaçlarının kısa sürede karşılanabildiği vurgulamaktadır.

BŞB modelinde suyun tasarruflu yönetimini sağlamak, ortaya çıkan su sorunlarını (kayıp ve kaçak su) çözmek için muhtarlık kurumuyla iş birliklerine ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Tespite konu olan iş birliği süreçlerinden birisi su kullanıcılarının şehir şebekesinden su alır hale gelmesini sağlayan aboneleşme süreçleridir. Aboneleşme süreçlerinde muhtarlık kurumuyla yapılan yerel iş birliği SUKİ su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Muhtarların su yönetim sürecine desteği var. İşini takip eden muhtarlar, köylüyü abone yapmak için teşvik etmek için yapılan*

çalışmalara destek oluyor. Bazı aboneler başka şehirlerde yaşıyor. Muhtarlar bu kişilere ulaşır abone olması konusunda uyarılarda bulunuyorlar, bilgi veriyorlar." Benzer yönde bir vurgu, SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadelerinde şöyle yer almaktadır: *"Su yatırımları yapıp su kullanıcıya ulaşır hale geldiğinde kullanıcıların abone yapılması yönünde çalışmalar başlatılıyor. Bu süreçte muhtarlarla iş birliği yapılıyor. BŞB-SUKİ öncesi köylerde ortak kullanıma dayalı depolar vardı. Bu depoların suyu elektrik kullanarak depolara basılıyordu. Muhtar elektrik parasını köylüye bölmek için abonelik yapmış. Köyler ilçeler bağlı mahalle olarak BŞB hizmet alanı içine alınınca muhtarlar bu listeleri bizimle paylaştı. Bizde bu abone listelerini dikkate alarak aboneleşme süreçlerini gerçekleştirdik. Bu bir yardımlaşma çalışması oldu. Tek tek su hattını kullanıcılarını bulmak yerine hazır bir liste üzerinden kontrollerimizi yaparak ilerledik. "* Muhtarlık kurumu ve su kullanıcı iletişimine dayalı bir sürecin varlığına ve bunun su yönetimine etkisine SUKİ diğer bir su yöneticisi şöyle değinmektedir: *"Su kullanıcılarına abone olduğunda sağlanacak yararları aktarıyoruz. Bu doğrultuda abone olarak sudan yararlanmak istiyorlar. Muhtarlar bu konuda yeni mahalle olan köylerde abone olmak isteyen kullanıcılarla görüşme yapıyor ve bize bildiriyor."*

Su kullanıcılarının su kullarımlarını su şebekesine abone olarak gerçekleştirmelerini suyun sürdürülebilir niteliği için bir kazanım olarak açıklayan SUKİ su yöneticisi," *Kırsalda 500 hane olan yerde depo yapıyoruz ve şebekeden su veriyoruz. Suyu arıtıp veriyoruz. Biz işletme maliyetini karşılıyor. Bu 500 kişiden elde edilen finansman bizim oraya yaptığımız yatırımı karşılamıyor. Ama buradaki insanlar arıtılmış su içmeye başlıyor. Yüzeysel kara düzen su kullanmıyorlar. Depolarının bakımlarını sağlamış oluyorlar. Şebeke yardımı alıyorlar. Suyla ilgili bir problem olduğunda onlara hizmet sağlayacak bir kurumla çalışmış oluyorlar ve muhtarlar aracılığıyla SUKİ'ye abone olmak istediklerine yönelik talepler geliyor. Talep toplayıp, yerinde çalışma yapıp, saatler sayaçlar takılıyor ve vatandaşa devrini tamamlanıyor. Sağlanan bu hizmet kullanıcı tarafından sahiplenildiğinde verilen hizmet daha sürdürülebilir hale geliyor. Bu aşamadan sonrada suyun denetimli kullanım süreci başlıyor. Suyun kayıp ve kaçak kontrolünü aboneler üzerinden yapabiliyoruz. Burada muhtarlarla yapılan bu iş birliği hem su hakkı*

*açısından hem de suyun tasarrufu açısından çok önemli."*şeklindeki ifadeleriyle su kullanıcılarına sağlanan hizmetler üzerinden su yönetim süreçlerinin sahiplenildiğini suyun miktar ve kalite bakımından farkında olunmasını sağlayacak bir yönetim sürecinin muhtarlık kurumuyla oluşturulan iş birliği ile ortaya çıktığını vurgulamaktadır.

Parçalı modelde örneklem alınan Giresun ilinde de il özel idaresi, il ve ilçe belediyeleri düzeyinde su yönetimi için yerel iş birliği mekanizmasının muhtarlık kurumu olarak ön plana çıkarıldığı tespit edilmektedir. İl özel idaresi düzeyinde yerel iş birliği mekanizması olarak muhtarlık kurumu tespit edilmekte, gerekçe olarak su kaynaklarını tasarruflu kullanılabilmesi vurgulanmaktadır. İl özel idaresi su yöneticisi, kurum olarak yönetim süreçlerinde iş birliği süreçlerinin varlığına *"Yerel yönetimlerin suyu yönetirken su kaynağından tasarrufu etkileyen bir aşama iş birliği ve kurumda uygulanıyor. Yerelde muhtar ve kullanıcı iş birliği ile ortaya çıkan uygulamalar oldu. İl özel idaresi olarak içme suyu yetersiz kalan köye terfili su projesi hazırladık ve muhtara nasıl işletileceğini anlattık. Muhtar suyun elektrik sarfiyatından kaynaklı tonuna bir bedel belirledi. Muhtar, köyde bu hizmetler için bir kişi çalıştırıyor ve su paralarını topluyor, suyu işletiyor. Bu süreç, suyun yerelde kontrollü yönetimini sağlayarak suyun yetmesinde (talepleri karşılamasında) etkili oluyor."* şeklindeki ifadeleriyle vurgu yapmaktadır.

Su yönetim sürecinde ortak mal olan suyun miktar olarak yeterli olabilmesi, tüm kullanıcılarının suya erişiminin sağlanabilmesi için su yönetiminde yerel kullanıcılar düzeyinde iş birliği mekanizmalarının geliştirilmesi gerektiğine *"Suyun yetebilmesi için kullanıcılarla iş birliği gerekli."* ifadeleriyle vurgu yapan il özel idaresi su yöneticisi, yerel düzeyde il özel idaresi ve köy muhtarları arasındaki koordinasyonla su kullanıcıları arasında geliştirilen iş birliği ile suyu yetersiz olan bir köyün suyu yerel düzeyde geliştirilen iş birliğine dayalı bir yönetim süreciyle yeterli hale getirildiğini örneklendirmektedir. *"Su kaynağı yerel düzeyde yetmediğinde ilave su projesi geliştirdik ve bunu muhtara tavsiye ettik. Bunu su saatiyle birlikte kontrollü şekilde tüketim sağlanırsa köyde abonelik sistemine geçilirse mevcut su yeterli hale gelir diye süreci anlattık. Muhtar bu öneriyi dikkate aldı. Köye ait mevcut suyu depolara böldü. Depodan faydalanacak kullanıcı sayısını belirledi.*

Muhtar su saati bağladı kullanıcılara kim ne kadar kullandı suyun kullanım miktarını ölçüyor ve ücret alıyor. Kaynağından kullanıcıya yetmeyen su kaynağından doğal hayatına devam ediyor. Burada su saati bağlanan kullanıcılardan tepilerde oldu ama muhtar kanuni yetkisini kullanarak çözüm yolları geliştirdi. Çünkü köy ihtiyar heyeti aldığı bir kararla su ücreti ödemeyenlerden icra yoluyla tahsis etme hakkı var. Dolayısıyla bu bir caydırıcı etki oluşturuyor. Köye su saati bağlanmasıyla alınan ücret cüzzi bir ücret. Suyun tonundan 10 lira almak değil amaç. Burada amaç iş birliğiyle su kullanım miktarını, su yetersiz hale gelmeden azaltmak." Su yöneticisi, muhtarlarla geliştirilen yerel iş birliği ile suya getirilen düşük düzeyde fiyatlandırmanın köyde su kullanıcısının su kullanım davranışını etkileyerek su miktarındaki azalmayı durdurduğunu, su fiyatına katlanma düşüncesiyle su kullanıcılarının kaçak su kullanımıyla da mücadelede etkili bir kontrol mekanizması olarak devreye girdiğini şöyle ifade etmektedir: "Muhtar bir hanede kişi başi kullanımı dikkate alarak bir sarfiyat belirliyor. Muhtar kullanıcı sayısını dikkate alarak aylık kullanım miktarı belirliyor. Su ton fiyatı üzerinden bir fiyat belirliyor. Aylık kullanım miktarı aşılınca ücret ödeme tarifesinde artan ücret devreye giriyor. Bir kademeli tarife örneği devreye giriyor. Bu durumda kullanıcı kendi kullanımını kontrol altına alıyor. Ayrıca diğer kullanıcıları da kaçak kullanıyor mu diye kontrol etmeye başlıyor. Bir iç kontrol mekanizması devreye giriyor."

İl belediyesi düzeyinde muhtarlık kurumu, su yönetiminde geliştirilen yerel iş birliği mekanizmasının iletişim noktası olarak ifade edilmektedir. "İş birliği, İller Bankası ve DSİ ile kurumlar düzeyinde yapılıyor. Muhtarlar şehrimizin sečilmiřleridir ve bizlerin mesai arkadaşlarıdır. Ayrıca su yönetimi ve belediyenin diğer hizmet konularında iletişim sağlama noktalarımız." Yerel yönetim birimleri düzeyinde ilçe belediyelerinin de su yönetim süreçlerinde muhtarlık kurumu üzerinden iş birliği mekanizmaları geliştirdiği tespit edilmektedir. İl belediyesi düzeyinde su yönetiminde karar alma süreçlerinde kullanıcıların katılımı ve iş birliğine su yöneticisi řu ifadelerle değinmektedir: "Doktoru düşünün. Hastasını muayene ediyor, derdini hastası anlatıyor. Bizlerde her gün sahadayız, bu işi yapıyoruz görevimiz bu. Sorunu kaynağından dinleyeceksiniz. Kullanıcı suyun tazyikinden bahsedebilir suyun belli saatte gelmediğinden bahsedebilir. Bu

problemler otomasyonla bulunabilir ama hem muhtarlar hem de suyu kullananlar suyla ilgili yaşadığı sorunu bize söyleyecek olanlardır. Kullanıcılar bize ulaşamadığında daireye gelmek istemediğinde bunu muhtarına söyleyecektir. Muhtarlar iletilen sorunlarını yazar dosyalarını yapar ve bize hizmet sağlamak için ulaştırılır. Biz muhtarlarla birebir çalışırız ve taleplerine öncelik veririz. Biz bu süreci AB kriteri olduğu için uygulamıyoruz. İşimizi yaparken uygulama sürecinde bu süreci keşfettik ve verim aldık bir norma da uyuyorsa çok güzel. Ama doğrusu bu. Karar alma süreçlerinde kullanıcıların sürece katılması ve iş birliği yapılması." Karar alma süreçlerine su kullanım ve yönetim süreciyle ilgili paydaşları, sivil toplum kuruluşlarını ve diğer ilgili kuruluşlarının dahil edilmesine yönelik düşüncesini diğer bir il belediyesi su yöneticisi, " Su yönetim sürecinde en büyük isteğimiz bu" şeklinde vurgulamaktadır.

Muhtarlık kurumu ile iş birliği içinde olduğuna vurgu yapan ilçe belediyesi su yöneticisi, muhtarlık-il özel idaresi ve belediye arasında geliştirilen iş birlikleriyle su taleplerinin karşılandığı "Muhtarlarla koordinasyon içindeyiz. Muhtar il özel idaresine talebini ilettiğinde bizde bu talebin çözüm paydaşı haline gelebiliyoruz. Su kaynağımıza yönelik il özel idaresinin su talebi varsa ve kaynak elverişliyse iş birliği yaparak ihtiyacı karşılamaya çalışıyoruz." şeklinde ifade etmektedir. Muhtarlık kurumu ile geliştirilen iş birliklerine de değinen ilçe belediyesi su yöneticisi "köylerin suyla ilgili sorunlarının çözülmesinde muhtarlar devreye girebiliyor. Ancak muhtarlar ilçe özel idare birimine taleplerini iletiyor. Onlardan çözüm bekliyor. Biz ilçe sınırlarımız içindeki muhtarlarının sorunlarını dinliyor çözüm bulmaya çalışıyoruz." şeklindeki ifadeleriyle muhtarlık kurumu düzeyinde iş birliğine vurgu yapmaktadır. İlçe belediyesi düzeyinde muhtarlık kurumu ile iş birliği temelinde dikkat çeken diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisini ifadeleri ise şöyledir: "İçme suyu projelerini oluşturmada İl Bankasından proje talebinde bulunmadan önce suyu tespit ettiğimiz yerdeki muhtarlarla bir araya geliyoruz. Şebekeden değil doğrudan kaynaktan suyu kullanan su kullanıcıları mevcut. Muhtarlarla iş birliği yaparak burada yapılacak projeye su kullanıcılarından birinin de belediye olacağını muhtarlar aracılığıyla kullanıcıya bildiriyoruz." etmektedir. Diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi su yönetim süreçlerinde iç ve dış paydaş iş birliğine dayalı yerel iş

birliği temeline şu ifadelerle değinmektedir: " İlçemiz küçük. Belediyede çalışan su hizmetleriyle ilgili olmayan herhangi bir personel belediyenin su yönetimini ilgilendiren bir sorunu gördüğünde hemen bana telefon ediyor. Numaram tüm personelde var. Bu durumda biz soruna müdahale edebiliyoruz. Gerekli olduğu durumlarda vatandaş da bildiriyor. Tüm abonelere mesaj atabilecek bir sistemimiz mevcut. Su kullanıcılarını bir paydaş olarak görüp kullanıcıları bilgilendirmeye yönelik adımlarımız oluyor. Kullanıcıda da bu yönde bir memnuniyet var. Ama etkin bir uygulama sürecimiz olmadı."

(2)Yerel yönetimler düzeyinde su yönetim sürecinde faydalanan iş birliği mekanizmalardan bir diğeri yerel su kullanıcılar olarak tespit edilmektedir. Yerel kullanıcılarla geliştirilen iş birliklerine yalnızm BŞB modelinde SUKİ su yöneticileriyle yapılan görüşme bulgularında ulaşılmaktadır. BŞB-SUKİ modelinde yerel kullanıcılarla geliştirilen iş birliklerinde su yatırımlarının planlanması, su kaynaklarının temini ve kullanım planlarının oluşturulmasına vurgu yapıldığı tespit edilmektedir.

Örneklemler olarak belirlenen BŞB-SUKİ modelinde il sınırlarında su kaynaklarının temini ve kullanım süreçlerinde yerel kullanıcılarla geliştirilen iş birliklerinin etkili olduğu tespit edilmektedir. SUKİ su yöneticisi bu etkiyi şöyle ifade etmektedir: "İlde SUKİ planlaması üzerinden su kullanımı gerçekleştiriliyor. SUKİ, mevcut kaynakları kullanarak kullanıcılardan gelen talepleri planlamak için çalışma yapıyor. Bu aşamada su talebi ve temin süreci için yerel iş birliklerinin varlığı suyun sürdürülebilir yönetimi anlamında faydalı. Bu, su ihtiyacını karşılamak için yapılan, kaynakların planlanması sürecinde gelişen bir süreç."

BŞB modelinde SUKİ su yönetiminin aldığı kararların uygulanabilmesi, yerel su sorunlarının çözülebilmesi için yerel kullanıcılarla iş birliklerinin önemini SUKİ su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "İl sınırlarımızda yönetebileceğimiz kadar yeterli su var. Bazı yerleşim yerlerinde yönetim planlamasını yapıyoruz ama ilerleyemiyoruz, durup bekliyoruz. Çünkü, kaynağa gidip kullanmak istediğimizde ise vatandaşla karşı karşıya geliyoruz. Sağladığımız bir kamu hizmeti ama su kaynağı arazisinde olan veya geçen vatandaşla ile devlet kurumu böyle bir süreçte karşıya

kalmış oluyor. Bu hoş bir durum değil. Bu durumda çözüm yolları olarak ara iletişim mekanizmalarını Muhtarlar ve STK'lar üzerinden oluşturmaya çalışıyoruz. Ama bu süreçte bazen çözümsüz kalabiliyor. Bu durumda beklemede kalınıyor. Sürdürülebilirlik açısından su akarken bekleme suyu kaybetmek demek. Su gidiyor-kayboluyor diye muhtarlarla iletişim kuruyoruz. Ama bu iletişim süreçleriyle suyu alamıyoruz. Kollukla-jandarmayla gidelim mi gitmeyelim mi diye düşünüyoruz. Su sorununu kullanıcıyla çözmek gerekir ve bu nedenle SUKİ yerel düzeyde kullanıcılarla iş birliği oluşturulmaya çalışıyor. Ama su kimdeyse kullanım hakkı kime verildiyse o güç bende diyor. Ara mekanizmaları seçerken de stratejik bir yol izlemek gerekli. Çözüm için şehirde faaliyet gösteren bir STK'ya kullanıcıya 'sen bu suyu ver dediğinde' etkili değil. Tam aksine 'sen şehirde yaşıyorsun, bize ne suyundan bahsediyorsun' diye STK tepki alır ve sorun başka bir boyuta taşınır. Su sorununu kullanıcıyla çözmek gerekir." Su yönetiminde sorunların çözümü için yerel kullanıcılarla iş birliklerinin geliştirilmesi gerektiğini SUKİ diğer bir su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "Yerel düzeyde geliştirilmiş iş birlikleri suyun sürdürülebilir yönetimi için gerekli. Su sorununa çok tepeden bakılmamalı. Ordu ve Samsun yan yana iki il ve her ikisinde de SUKİ suyu yönetiyor. Sorunları farklı. Daha yerel dinamikler ve yerel su sorunları var."

BŞB Modelinde su kullanıcılarıyla geliştirilen aktif iletişim süreçlerine dikkat çekilmekte, su sorunlarının erken çözülmesi için su kullanıcılarıyla geliştirilen iş birliğinin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. "İş birliği kullanıcıları paydaş olarak dikkate almak çıkan problemleri daha erken tespit etmeye yardımcı oluyor. İlk ağızdan sorun öğrenilebiliyor. İlçe belediyelerinin suyu yönettiği döneme göre SUKİ kullanıcılarla daha aktif iletişim kuruyor." Benzer yönde SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "SUKİ sorumluluğunda olan 19 ilçede su hizmetlerinin takip edilmesi için şubeler, şeflikler mevcut. Suyun az olduğu, dönemsel sorunların görüldüğü zamanlarda ilçelerden SUKİ merkeze gelen bir kurumsal iletişim süreci var. Bununla kısa sürede su sorununa müdahale için edebiliyoruz. Ayrıca sosyal medya ayağı da aktif. Kullanıcılar anlık sorun bildirimlerini buradan yaptıklarında hemen takibe alınıyor. Kısa süreli çözümler için kullanıcılara tankerlerle su temin ediyoruz. İlçe ve merkeze en uzak eve dahi su ihtiyacım var diye bize ulaşıldığında suyu ulaştırabiliyoruz. Gelen soruna ve etkilediği çevreye bakarak

bir öncelik belirliyoruz. İlde su kullanıcılarında bir SUKİ farkındalığı var. Alo 185 hattımız biliniyor ve sorun bildirilmesi için buradan kayıt açtırılması zorunlu. Alınan talep kayıtlar bir merkezden sıralama ve planlamaya konuyor ve bir işleyiş belirleniyor. Bunun dışında kuruma gelen kullanıcılarla bir iletişim sürecimiz var. Mobil ve yüz yüze iletişim kanalları aktif tutuluyor. Bu bir kurumsal yeterlilik gerektiriyor."

Yerel iş birliklerinin su yönetimi için oluşturulan kurumsal yapılarda geliştiğine dikkat çeken diğer bir SUKİ su yöneticisi, kurumsal işleyiş gereği yapılan paydaş etkileşimini örneklendirmektedir. *"Karar alma süreçlerinde STK'lara iç dış paydaş memnuniyet anketi yönetim süreci işletiliyor. Ama yönetim süreci, paydaş ortaklığı var dersem doğru söylemiş olmam. Zaman zaman memnuniyet anketleri yapıyoruz. Kendi personelimize yönelik anket yapıyoruz. İç dış paydaş memnuniyeti ölçmek için. Tabi ki çok göze batan ön plana çıkan eksikler için öneriler geliyorsa bunları karar alma süreçlerinde öncelikle dikkate alıyoruz ve gidermeye çalışıyoruz."* Su yönetimi için oluşturulan kurumsal yapının yerelde suyu yönetmek için kurumlarla iş birliği temeli oluşturduğunu SUKİ diğer bir su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Su yönetimi için DSİ ve SUKİ iş birliği var. DSİ yaptığı çalışmalar; dere ıslahı, içme suyu temini, yağmur suyu kanalizasyon altyapısı, atık su arıtma tesisine yönelik. Ana birleşenler ise SUKİ'de. DSİ sulama ile ilgileniyor ama Ordu'da sulama tesisi yok. DSİ Ordu'da dere ıslahı ve taşkın koruma çalışmalarını sürdürüyor. Ama bu süreç bir entegre su yönetim süreci değil. Çünkü bir merkezde toplanmış yönetim ve planlama söz konusu değil. Zaman içinde yapılan uygulamalarla şekillenen bir süreç var. Entegre kentsel su yönetimi çalışması Türkiye'de ilk defa yapıldı ve Ordu yeni BŞB olarak bu sürece dahil oldu. Bu projenin sonuçlarına göre SUKİ çalışmaları entegre süreçlerle iyileşecektir. İlçe belediyeleri, iller bankası SYGM ve BŞB devreye girerse entegre bir su yönetim süreci olacaktır."*

Yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminden sorumlu birimlerin sadeleştirilmesiyle oluşan merkezileşmenin yerelde su kullanıcılarıyla geliştirilen iş birliklerini olumlu etkilediği tespit edilmektedir. SUKİ su yöneticisi tespiti şöyle temellendirmektedir *"Kullanıcılar su kullanım sürecinde sorunla karşılaştıklarında*

hemen SUKİ'ye ulaşıp çözüm istiyor. Kullanıcıda şöyle bir farkındalık var. Suyla ilgili bir sorun çıktığında bunu SUKİ çözecek diye tek muhatap olarak kurumu tanımlayabiliyor ve kuruma ulaşıyor. Bu belirlilik soruna müdahale edebilmemiz açısından önemli. Ama bu yönetim tarafında bir süreç ve talepler içinde bir sıralama var." Yerel düzeyde su yönetimi ve kullanıcılarının iş birliği temelini ve oluşturduğu etkiyi bir diğer su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "İnsanlar evlerinde düzenli kullanılacak bir su istiyor. Su kullanımında hangi sorunlarla karşılaşılıyorlarsa bu sorunların çözülmesi için kim suyu yönetiyorsa ona ulaşıyorlar. Bu süreçte BŞB-SUKİ modeli kullanıcıların ulaşabildiği, sorunları çözebilen bir yönetim. 2014 önce çoklu yönetim modeli vardı. Bir ilçe belediyesinin bir arıtma tesisi yapması zordu veya pahalıydı. Bir su buluyordu ve bu su uygun mu diye bir süreç işletmesi gerekiyordu, projelendirmesi gerekiyordu. Proje başvurusu yapacak uzman personeli bile olmamasına rağmen suyu yönetmeye çalışıyordu. Ama şuan BŞB-SUKİ modelinde her türlü hibe, proje ile ileri teknoloji cihazları ile su yönetimini geleceğe dönük kullanma şansı oluyor. Bundan kullanıcı olumlu etkileniyor ve süreci sahipleniyor."

Kırsal mahallerde bulunan su kullanıcılarıyla geliştirilen iş birliğinin sürdürülebilir su yönetimi farkındalığının geliştirilmesindeki etkisine dikkat çekilmektedir. SUKİ su yöneticisinin "Kırsal mahallerde su yönetimiyle iş birliği, sürdürülebilirlik yönünde çok farkındalık yok. Bu nüfus yoğunluğu ile ilişkili. Bir de BŞB olmanın etkisi var. Kırsalda yaşayan vatandaş alışkanlıklarının da bu süreçte değişmesi gerekti. BŞB olmadan önce bir ilçenin köyünde suyu ücret ödemeyen kullanıcılar, BŞB modeliyle ücret talep edildiğinde tepki gösterebiliyor. Ama entegre kentsel su yönetimi açısından baktığımızda bu durum su tasarrufu ve kaliteli suya erişim açısından önemli. Entegre kentsel su yönetimi için bir kullanıcı farkındalığı gerekli. Kullanıcı farkında olmalı ki entegre olsun. Dünya Bankası su yönetimine entegre kentsel su yönetimi olarak bakıyor. Bu durumda kırsal alandaki farkındalık kentsel alanın gerisinde bırakılmış oluyor. BŞB modeli ilde kır kent ayrımını kaldırdığı için tüm alanı kentsel alan haline getirdi. Kağıt üzerinde yapılan bu düzenlemeden farklı olarak günlük yaşantıda bu değişim aynı hızda görülebilir değil. Kentte yaşayan bir vatandaş yılın 2 ayını köyde geçiriyor. SUKİ olarak kırsal

alanlarda yaşanan sorunlarda bu 2-3 aylık dönemde karşılaşılan sorunlar. Ordu'nun çok yerinde suya erişim sorunu yokken yazın köylerin nüfusu 3-4 katına çıkıyor su yetmiyor. Bu sorunlar tasarrufla tamamen halledilmeyebilir ama bir kısım sorunlar tasarrufla hafifletilebilir." şeklindeki ifadeleriyle BŞB-SUKİ modelinin kır kent ayrımına dayalı bir su yönetimine odaklanmadan su kaynaklarının bütününe odaklanan yapısını işaret etmektedir.

Su yönetim sürecinde kullanıcılarla geliştirilen iş birliği süreçlerinin suyun sürdürülebilir niteliğine etkisini SUKİ diğer bir su yöneticisi ise şöyle ifade etmektedir: " Bir mahallede mineralli su olduğu tespit edildi ve su boşa akıyor. Bu mahallede bir su tesisi kuralım, suyu kaybetmeyelim, Ordu'nun suyu olsun satalım dedik. Tapusu yeri belediyeye ait. Ama vatandaş suyu vermedi. Suyu sulama için kullandıklarını ileri sürüp suyu vermediler. Sulama için su getirileceği söylendi mineralli suyu tarımda kullanmanın verimsiz olduğu söylendi ama su verilmedi. Öyle talepler oldu ki süreç uzadı. Suyu kullanmak için buradakileri ikna etme süreci çok uzun zaman aldı. Bu dönemde su kullanılamadı. Şimdi tesisin kuruluş adımları atılıyor. Kurulursa SUKİ'nin bir su markası olacak. "

Su kullanıcıların çeşitli iletişim yöntemlerini kullanarak kuruma su hizmetleri için ulaşıyor olmasını su sorunlarının kısa sürede çözüme kavuşturulması bakımından elverişli bir süreç olduğunu SUKİ su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "BŞB-SUKİ bünyesinde beyaz masa üzerinden bir koordinasyon sağlanıyor. Alo 185 çağrı merkezi üzerinden alınan şikayet ve öneriler, CİMER, açıkkapı uygulamaları, her ilçede bulunan şeflikler üzerinden ulaşan yoğun talepler vatandaşlarımız su yönetim sürecine karşı ilgili olduklarını gösteriyor. Kullanıcıların bu süreçteki ilgisi sorunları kısa sürede kuruma ulaştırması ve kısa sürede çözüme geçilmesi suyun kaybını engelleyen su kaybı ve su yönetiminin sürdürülebilirliğini etkileyen önemli bir husus." Yerel yönetimler düzeyinde su yönetimi ve su kullanıcıları arasında iş birliği gerekliliğini SUKİ diğer bir su yöneticisi su kullanımlarında bireysel faydayı öncelikli tutmanın olumsuz etkileri üzerinden şöyle ifade etmektedir: "Suyu yönetirken-paylaşıırken iş birliği ve iletişim önemli.Vatandaş direnci su yönetim süreçlerini etkiliyor. Vatandaş benim çıkarım ne şeklinde iş birliğine yaklaşıyor. Su kullanım için karşılıksız olarak tahsis edilmiş

ancak su hor kullanılmış ve bölge halkı zor durumda kalmış. Bu süreçler vatandaşlara hiç anlatılmamış. Bu noktada tepkiler haklı. "

Yerel yönetim düzeyinde su yönetimleriyle su kullanıcılarının iş birliği sürecini su kayıp ve kaçak durumlarında kuruma haber verme bilinç ve farkındalığı üzerinden SUKİ diğer bir su yöneticisi şöyle vurgulamaktadır: *"Yerel kullanıcılarla iş birliği kesinlikle gerekli ve yapılmaya çalışılıyor. Sorunlar bize ulaştığında teknik problemlerle ilgili hızlı çözümler üretebiliyoruz. Burada mesele bu sorunu bize ulaştırmak. Burada vatandaşın bize yardımı oluyor. Suyun değerini bilen su kullanıcısı suyun yüzeye çıkması durumunu eğer ekipler bunu tespit etmediyse hemen bize haber veriliyor."*

(B)Parçalı modelde örneklem olarak yer alan yerel yönetim birimlerinde su yönetiminde iş birliği mekanizmalarına ihtiyaç duyulmama veya gelişmemiş olma nedenleri sorgulanmıştır. İl belediyesi düzeyinde su kullanıcılarıyla geliştirilecek iş birliği mekanizmalarının uygulama süreçlerine yansıtıl(a)madığı; ilçe belediyesi düzeyinde yerel kullanıcılarla iş birliğinin su kaynaklarının kullanımına ilişkin sorunların çözüm sürecinde ortaya çıktığı, suyun sürdürülebilir niteliği ile ilişkili bir iş birliği temelini henüz oluşmadığı tespit edilmektedir. Tespit yönelik il belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Evet, kullanıcıların görüşleri kağıt üzerinde alınıyor ama bu uygulamaya yansıtılmıyor kanaatindeyim."* İlçe belediyeleri düzeyinde geliştirilen iş birliğinin yerelde suyu yönetmek için kullanan kurumlar boyutunda da olduğuna vurgu yapan ilçe belediyesi su yöneticisi il özel idaresi ve köy yönetimleriyle geliştirdikleri iş birlikleriyle ortaya çıkan su sorunlarının giderildiğini şöyle ifade etmektedir: *"Belediye sınırları dışında kalan meskun alanlarda çıkan su sorunları için gelen talepleri il özel idaresi iş birliğiyle destek alarak çözümleyebiliyoruz. Merkeze bağlı köylerde çıkan su sorunlarını gidermek için il özel idaresiyle iş birliği yapıyoruz. Köylerden çıkan sularla hem ilçenin hem de köylerin sularını karşılamaya çalışıyoruz."*

Su yönetim sürecinde çevre ilçe belediyeleriyle yerel düzeyde iş birliklerinin varlığını ilçe belediyesi su yöneticisi *"bir malzeme veya kaynak ihtiyacımız*

olduğunda çevre ilçe belediyelerinde görevli yöneticilerle iletişime geçip yardımlaşma yoluna gidebiliyoruz. "şeklinde vurgulamaktadır. Diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin iş birliğinin önemine yönelik ifadeleri ise şöyledir: "İlçe sınırlarında bir araziye su hattı çekmek istediğinde kullanıcıyla bir iş birliği yapılması, görüşlerini-bilgisini almak gerekir. Bu süreçler işletilmeden su hattı çekmek verimsiz bir sonucu da ortaya çıkarabilir. Katılım ve iş birliği olmadan plansız ilerleyen süreçler kaynak kaybına neden olur ki kaybolan kaynak kamu kaynağı." Yerel düzeyde ilçe belediyesi su yönetimi ile kullanıcılar arasında geliştirilen diyalog sürecinin önemini bir diğer su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "Geçmiş dönemde yapılan okumaların saat üzerinden yapılmadığını, gayri resmi okuma yapıldığını, fatura ile saat arasındaki uyumsuzlukları tespit edip onlara bu durumu açıkladım. Su kullanımlarını kayıtlı hale getirmeye çalışırken karşılaşılan sorunları da tek tek vatandaşlarla paylaştım. Herkes saatinde kullandığı kadar faturasını ödeyecek dedim. Ne az, ne de fazla. Önceden elle yapılıyordu okumalar buda hataya sebep oluyordu. Makine ile yapıldığını araştırıp okumalar için bir makine aldık(el terminali) ve okumaları bu makineyle yapıyoruz. Takip yapıldıkça elektronik araçlar kullanılmaya başladıkça suyun verimliliği de arttı." Benzer yönde diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Giresun'da içme suyu ve katı atık birliği var. Bunun tüzüğünde su yönetiminde katılımcı süreçlere vurgu yapılıyor. Katılımcı anlayış idari kaçakların önlenmesi için faydalı, su tasarrufu için faydalı. Ama katılımcı bir anlayışla yönetilmesi gerekli olan bu süreçler idarelerin-kurumların yeterli kapasitesi olmadığı için gerçekleşemiyor. "şeklindeki ifadeleriyle ortaya koymaktadır.

Parçalı modelde örneklem olarak yer alan yerel yönetimlerin su yönetiminde iş birliği mekanizmalarının gelişmemiş olma durumuyla ilişkilendirilen hususlardan biri, suyu yöneten yerel yönetim birimlerinin kurumsal kapasite yetersizliğidir. Tespite yönelik ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Belediyenin beyaz masa iletişimi var. Vatandaşların istek talep ve şikayetlerini daha kolay iletebilmeleri için su hizmetlerine yönelik yeni bir hat aldık. Gelecek dönemlerde whatsapp uygulamasını kullanılarak vatandaşların su sorunlarını bize bildirmelerini sağlayacağız. Kullanıcılarda cep telefonum var. Sorun olduğunda bana ulaşıyorlar

ve bende ekibimle birlikte çözüyorum. Ama su kullanımıyla ilgili tüm sorunlarda yöneticiye ulaşılması mümkün değil." İlçe belediyesi düzeyinde su yönetimi ve yerel su kullanıcılarının su kullanımıyla ilgili sorunların yaşanması halinde iletişim sağladıkları, diğer durumlarda iş birliğine ilişkin bir süreçte kullanıcı ve yönetici boyutuyla ilgi duyulmadığı tespit edilmektedir. Tespite yönelik bir diğer ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Geliştirilmiş bir yerel iş birliği (öyle bir şey) yok bizde. İlçede su yönetiminde sorunumuz yok. İlçenin köylerindeki vatandaş su şebekesine abone yaparak su sorunlarını takip ediyoruz. Bunlar suyu kaynaktan kullanan kullanıcılar. Suyu ilgili sorun çıktığında kendileri çözebiliyor. Buradan belediyeye çok sorun yansımıyor."* Benzer yönde diğer ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Geliştirilen bir yerel iş birliği olmadı. Su vatandaşla ulaştınca su yönetiminin bir sorunu olmuyor. İlçe merkezinde mahalle su kapasitelerini ve buralarda depolardan yaklaşık kullanımları da biliyoruz. Bunları düzenli olarak besliyoruz. Fazla gelen depodan eksik gelen depoya suyu aktarıyoruz. Sorun çıkmadan sorunları çözüyoruz. Hatlarda arıza olursa su kesintisi oluşabiliyor ama kısa sürede çözüyoruz. Azami 1-2 saatte su sorununu çözebiliyoruz."*

Parçalı modelde su yönetiminde iş birliği mekanizmalarının gelişmemiş olma durumuyla ilişkilendirilen hususlardan bir diğeri; su yönetimi ve yöneticilerinin iş birliği mekanizmalarına olan yaklaşımıdır. İlçe belediyesi düzeyinde su yönetiminde iş birliği mekanizmalarının işlevsel olmama nedenini su yönetimi ve yöneticileri üzerinden ilçe belediyesi su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Suyun sürdürülebilirliği açısından su kullanıcı ve yerel yöneticilerini bir araya getirmenin, iş birliğinin faydalı olacağını düşünmüyorum. Yöneticiler uygulamalara sahip çıkmayınca tepki ve dirençle karşılaşılıyor ve idareci sahiplenmeyince ilerleme olmuyor. İşbirliği olsa sivil inisiyatif sadece içme suyu açısından değil yağmur suyu ve gri su olarak geri dönüştürülmesinde bir katılımcı anlayış ve STK iş birliği olabilir."* Benzer yönde diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: *"Yönetici kullanıcılarla bir araya gelerek suyu yönetmenin bir faydası olacağını düşünmüyor. Kullanıcılar belediye ile iş birliği yapmıyor ki. Katılımı çok faydalı bulmuyorum."* Benzer yönde diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Yüksek kotta saniyede 80 lt cazibeyle akan bir su kaynağını tespit ettik. Su almaya çalıştık."*

Bu suyu alabilseydik tüm elektrik masraflarımız bitecekti. Ancak orada yaşayan köylüler suyu belediyeye vermediği için sıkıntı yaşadık. İller Bankasıyla ortak yaptığımız bu proje uygulamadan vazgeçildi." Bnezer yönde diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin su yönetiminde iş birliği süreçlerinin etkili olmadığına yönelik ifadeleri şöyledir: "İller Bankasından proje talebinde bulunmadan, içme suyu projelerini oluşturmadan önce su tespit ettiğimiz yerdeki muhtarlarla bir araya geliyoruz. Muhtarlarla iş birliği yaparak burada yapılacak projeye su kullanıcılarından birinin de belediye olacağını muhtarlar aracılığıyla kullanıcıya bildiriyoruz. Yönetici kullanıcılarla bir araya gelerek suyu yönetmenin bir faydası olacağını düşünmüyor. Çünkü su tespit edilen yerde şebekeden değil doğrudan kaynaktan suyu kullanan su kullanıcıları mevcut ve kullanıcılar belediye ile iş birliği yapmak istemiyor. Bu nedenle iş birliği ve katılımı çok faydalı bulmuyorum."

Parçalı modelde su yönetiminde iş birliği mekanizmalarının gelişmemiş olma durumuyla ilişkilendirilen hususlardan bir diğeri, sudan elde edilen gelirin yerel yönetim birimleri için ihtiyaç duyulan bir ekonomik kaynak olarak görülmesidir. Tespite yönelik ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "Yerel kullanıcıların taleplerini dinleme, anket uygulaması, karar alma süreçlerine kullanıcıların katılmasına yönelik süreçler... uygulamada durum böyle değil. STK-muhtarlık-kooperatif gibi yapıların su yönetimimizle geliştirdiği bir iş birliği süreci yok. Çünkü suyun ekonomik getirisi belediye için önemli. Uygulamada yerel yönetimler suyu bir gelir kaynağı olarak görüyor. Şu anda yaklaşık olarak belediye gelirlerinin %30-40 sudan elde ediliyor. Buda kullanıcılarla iş birliği yaparak suyu sürdürülebilir yönetmek değil sudan gelir elde etmek isteğini daha ön plana çıkarıyor. Suyu kullanan vatandaş da aynı durumda. Vatandaş suyum aktıktan sonra bir sıkıntı yok diyor."

Parçalı modelde su yönetiminde iş birliği mekanizmalarının gelişmemiş olma durumuyla ilişkilendirilen hususlardan bir diğeri; su kullanıcılarının su kullanım süreçlerinde bireysel çıkarlarına öncelik vermesidir. Su yönetim süreçlerinde bireysel faydaya odaklanan yerel kullanıcılarla su yönetimi arasında iş birliği geliştirilemediğini ilçe belediyesi su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "Yerel işbirliklerimiz yok. Muhtarlarımız (8 muhtar) özellikle bir tanesi halkı belediyeye

karşı örgütlüyor. Sayaçları sökün parasını ödemeyin diye sıkıntı çıkıyor. Bu kişiler aynı zamanda ilçede su kullanıcısı ve su kaynaklarını kendisi de suyu kaçak şekilde kullanıyor. Şebeke suyu istemiyoruz sökün diyor. Muhtar kullanıcıya sayaçları sökün diyor. Ama azınlıkta kaldığı için çoğunluğun karşısında etkili olamıyor. Kullanıcıların şebekeden su alma isteği var. Düşüncesinin nedeni ücret ödememek. Kendisi suyu kaçak yollarla ücretsiz kullanıyor ve halkında bu yönde ücretsiz su kullanımı için örgütlüyor." şeklindeki ifadeleriyle su yönetiminde iş birliğinin gelişmesi halinde bireysel faydaya odaklanma sorunun çözümlenebileceğini ortaya koymaktadır.

Parçalı modelde su yönetiminde iş birliği mekanizmalarının gelişmemiş olma durumuyla ilişkilendirilen hususlardan bir diğeri; yerel yönetim biriminin siyasi niteliği olarak tespit edilmektedir. İlçe belediyesi su yöneticisinin tespiti temellendiren ifadeleri şöyledir: "*Burası siyasi bir kurum. Suyu kullanım planlamasını kullanıcılarla birlikte yapalım dendiğinde ilçede çok büyük sıkıntı olur. Çoğu kişi bu iş birliği olumluda olsa buna yanaşmaz. Ama bunu kaymakamlık veya valilik yapsa herkes parçası olmak ister. İş birliklerinin su yönetimi için oluşturulmasında merkezi yönetimin verdiği karar daha etkili olur.*" Benzer yönde diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "*Merkez mahalle muhtarlarıyla iletişimde oluyoruz. STK irtibatımız yok. Su kullanımlarında uygulanacak yasal çerçevede cezai müeyyideler var. Ancak burası küçük yer olduğu için bu cezai müeyyideyi uygulamak kolay olmuyor. Yerel işbirlikleri konusunda, geçmiş dönemde siyasi kaygılar ön planda tutularak suyun şebekeye aktarılması aboneleşme süreleri saat için alınan ücretin tamamı belediyeler tarafından karşılanmış. Şimdi uygulamada saat ücretini kullanıcı karşılıyor ve buna tepki alıyoruz. İlçe belediyelerinin su yönetiminde karşılaştığı önemli bir sorun bu. Su birim yöneticiyim. İlçede hemen hemen herkes beni tanıyor bende onları tanıyorum. Aile boyutu da böyle. Burada bir vatandaşa nasıl ceza yazalım. Ancak kullanım konusunda uyarılarda bulunuyoruz. Buna engel olmak için denetimlere yeni hat çekme ve aboneleşme süreçlerine kendi oturduğum mahalleden başladım. Eleştirileri azaltmak için. Su saati takılarak şebeke sularının daha verimli kullanılmasını*

sağlamak gerekir. Su insan hakkı olduğu için ücret düşük tutulmalı ama saat kullanımı mutlaka kontrolü altına almalı."

Belirlenen alt temada yerel yönetim su yöneticilerinden elde edilen araştırma bulgularının analizinde ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

Tablo 4.34.Su Yönetimi İçin Yerel Yönetim Birimlerinin Geliştirdiği Yerel İş Birliklerinin Mevcut Durumu

Su yönetimi için yerel yönetim birimlerinin geliştirdiği iş birlikleri var mı?	BŞB-SUKİ	İşbirliği var.	İşbirliği yapılanlar	İşbirliği Konuları
			Eski köy/yeni mahalle muhtarları,	Hizmet talebine yakınlık kurarak kullanıcı ve kurum iletişimini sağlamaktadır. Su kaynakları ve sorunlarına yönelik görüş almak ilenlenmesinde bir ara kurum rolündedir. Aboneleşme süreçlerinin gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Kırsal ve kentsel alanı kapsayan hizmet ölçeği genişliğinden doğabilecek sorunlara hızlı müdahale edilmesinde destek sağlamaktadır. Kırsal alanlarda, yaz aylarında su kullananlara ulaşılması ve bu alanlara yatırım planlaması süreçlerinde iş birliği mekanizmasıdır.
			İlçe belediyesi yöneticileri	Su kaynakları ve sorunlarına yönelik görüş alınmaktadır.
			BŞB ilgili daire başkanlıkları	Kullanıcı taleplerine yönelik kurum içi entegrasyon süreçlerinde iş birliği yapılmaktadır.
			STK (Hemşehri dernekleri)	Yatırım yapılması için baskı mekanizması olarak iş birliği süreçlerinde yer almaktadır.
			Yerel su kullanıcıları	Mülkiyetinde olan su kaynaklarının kullanım süreçlerinde, Hizmet alanlarına uzak noktalarda ortaya çıkan kayıp ve kaçak su sorunlarının su yönetim birimlerine bildirilmesinde, İhtiyaç duyulması halinde yeni su kaynağının tespit edilmesinde, Su tasarrufu sağlama politikalarının uygulama süreçlerinde, Kalite ve miktar bakımından suya verilen önem, bilinç ve farkındalığın geliştirilmesinde iş birliği yapılmaktadır.
	İl Belediyesi	İşbirliği Yok. Nedeni	BŞB-SUKİ modelinde yerel yönetim birimlerinde su yönetim süreçlerinde iş birliği olmadığına yönelik yanıt veren su yöneticisi olmamıştır.	
		İşbirliği var.	İşbirliği yapılanlar	İşbirliği Konuları
			Köy Muhtarları	Kullanıcı ve kurum iletişimini sağlamak,
			İller Bankası	Su yatırımlarına finansman desteği
			DSİ	Su tahsisi ve projeleri
			İl belediyesi düzeyinde	su yönetim süreçlerinde iş birliği olmadığına yönelik yanıt veren su yöneticisi olmamıştır.
	İlçe Belediyesi	İşbirliği var.	İşbirliği yapılanlar	İşbirliği Konuları
			Köy Muhtarları	Su kaynaklarının mevcut durumu ve kullanım sorunları
			İl özel idaresi	İlçe belediyesi sınırlarındaki köylerde su kullanım taleplerinin karşılanması için yapılacak planlama
			Çevre ilçe belediyeleri	Malzeme ihtiyacı ve yardımlaşma

			Kurum yöneticileri	Beyaz Masaya gelen taleplerin ilgili müdürlüğe bildirilmesi
		İşbirliği Yok.Nedeni	Kurumsal kapasite gelişmiş değil. Sudan elde edilen gelire öncelik verilmesi Su kullanıcılarında iş birliği konusunda ilgi ve bilinç düzeyinin gelişmemiş olması Su talepleri kısa sürede karşılanmasına odaklı sürecin işletilmesi Yöneticilerin iş birliği süreçlerini sahiplenmemesi Yönetici ve kullanıcıların bireysel çıkara odaklanması Suyun ücretli kullanılmasına karşı olan kullanıcıların iş birliğinden uzaklaşması Belediyelerin siyasi niteliği	
	İl Özel İdaresi	İşbirliği var.	İşbirliği yapılanlar	İşbirliği Konuları
			Köy Muhtarları	Köylerde suyun işletilmesi ve meskun alanda su hizmeti taleplerinin su tasarrufu sağlanarak karşılanmasını sağlayacak hızlı iletişim yolu
		İşbirliği Yok.Nedeni	İl Özel İdaresi düzeyinde su yönetim süreçlerinde iş birliği olmadığına yönelik yanıt veren su yöneticisi olmamıştır.	

Kaynak: Tablo,görüşmecilerden elden edilen bulgular doğrultusunda oluşturulmuştur.

- Tablo 4.34.incelendiğinde yerel yönetim modelleri ve bu modelleri içinde su yönetimini gerçekleştiren su yönetimlerinin karar alma ve uygulama süreçlerinde yerel düzeyde geliştirdikleri iş birlikleri tespit edilmektedir. Ancak su yönetimini gerçekleştiren yerel yönetim birimlerinin model farklılığının su yönetim sürecinde iş birliği yapılan mekanizmaların farklılaşmasına etki ettiği ulaşılan araştırma bulguları arasındadır.
- BŞB modelinde su yönetimini gerçekleştiren SUKİ'nin iş birliği adına yerel düzeyde çeşitli mekanizmalar geliştirdiği tespit edilmektedir. Muhtarlık kurumu, yerel su kullanıcıları, hemşehri dernekleri, ilçe belediyeleri, kurum içindeki yönetim birimleri ile kurum dışında su yönetim sorumluluğu bulunan kurum ve kuruluşlar düzeyinde çok boyutlu bir iş birliği temeli, su yatırımlarının planlaması sürecinde paydaş etkileşiminin ön plana çıktığı tespit edilmektedir.
- Parçalı modelde İl ve ilçe belediyesi, il özel idaresi düzeyinde de iş birliğinin su yönetiminde gerekli olduğuna yönelik vurgular tespit edilmekle birlikte; SUKİ modeli ile ileri sürülen geniş perspektifte bir iş birliği potansiyelinin henüz oluşmadığı tespit edilmektedir.
- Yerel yönetim modelleri farklılaşmakla birlikte; muhtarlık kurumunun su yönetimi için birimlerin iş birliği mekanizması, ortak paydası olduğu tespit edilmektedir.

- BŞB-SUKİ modelinde muhtarlık kurumunun kullanıcı sorunlarının kuruma iletilmesinde bir iletişim ve iş birliği zemini oluşturduğu; muhtarlık kurumuyla geliştirilen iş birliğinin özellikle kırsal alan özelliği gösteren ilçelerde, eski köy/yeni mahallelerde ortaya çıktığı tespit edilmektedir. Bu yönlerdeki bulgular, yönetim ölçeği il sınırında olan BŞB modelinde kırsal ve kentsel alan özelliği gösteren alanlarda su yönetimi bakımından benzer süreçlerin işletilmesinde muhtarlık kurumunun etkisi olduğunu; SUKİ modelinin yerel kullanıcıların su yönetimine yönelik olası direncini eski köy/yeni mahalle muhtarlarıyla iş birliği temelinde yönetebildiği ortaya konmaktadır.
- Yerel yönetimler düzeyinde SUKİ modelinin ortak mal niteliğinde olan suları kullanmadan önce su kullanıcısından muhtarlık kurumuna, muhtarlık kurumundan SUKİ yönetimine ve bölgedeki su yönetim süreçlerine doğru bir ilerleme sağlayarak suyun paydaşı olan tüm tarafları ortak payda haline getirdiği tespit edilmektedir. Bu tespitim temelinde yerel yönetim modelinin etkisi görülmektedir. Ulaşılan bulgular, yerel dinamiklerin bölge su kaynakları ve sorunları bakımından bilgi sahibi olduğu ve su yönetimini etkilediği varsayımını destekler niteliktedir.
- BŞB-SUKİ Modelinde il sınırlarında su kaynaklarının temini ve kullanım süreçlerinde yerel kullanıcılarla yerel iş birliklerinin su yönetimleri üzerinde etkili olduğu tespit edilmektedir.
- BŞB-SUKİ modeliyle su yönetiminde oluşan yerel düzeyde merkezi su yönetimi, belediye sorumluluğunda su kullanmayan su kullanıcılarını da şehir şebekesine dahil etmiştir. Bu süreçte SUKİ'nin, bir ara kurum olarak muhtarlık kurumuna yöneldiği, aboneleşme süreçlerini bu kurumlar üzerinden su kullanıcılarıyla diyalog ve iş birliği süreçleri geliştirerek sürdürdüğü, su kullanıcılarıyla su temini ve taleplerin karşılanması için bir iş birliği temelini bulduğu tespit edilmektedir.
- BŞB modelinde su yönetiminin sadeleştirilmesiyle oluşan merkezileşmenin yerelde su kullanıcılarıyla geliştirilen iş birliklerini olumlu yönde etkilediği; SUKİ'nin su yönetim stratejisinin yerel kullanıcılar üzerinden kurulması gerektiği, aksi halde uygulama aşamasına geçişte yaşanacak zaman kaybının su

kaynaklarının kaybedilmesine neden olacağı düşüncesinin hakim görüş olduğu tespit edilmektedir.

- Yerel yönetimler düzeyinde su yönetimi kurumsal kapasitesinin su kullanıcılarıyla iş birliği sağlanmasında bir araç olarak görüldüğü tespit edilmektedir. Bu tespitin BŞB modelinde SUKİ kurumsal kapasitesiyle görünür olduğu, su kullanıcılarının SUKİ kurumsal kapasitesini sahiplendiği, su yönetim süreçlerinde dirençten uzaklaşarak suyun sürdürülebilir niteliğine yönelme davranışı gösterdiği tespit edilmektedir.
- Yerel yönetim birimleri düzeyinde il belediyesinin muhtarlık kurumu ile iş birliği temelini genel nitelikli belediye hizmetleri konusunda; görev tanımlarının gerekliliği sebebiyle oluştuğu tespit edilmektedir. İl özel idaresi düzeyinde muhtarlık kurumu ile iş birliğinin meskun alanlarda suyun yerelde kontrollü yönetimini sağlamak, suyun yetmesinde (talepleri karşılama) etkisinin ön planda tutulduğu tespit edilmektedir. İlçe belediyesi düzeyinde muhtarlık kurumuyla iş birliği temelinde ise; belediyelerinin il özel idarelerinin meskun alandaki su taleplerinin karşılanması, içme suyu projelerinin hazırlık aşamasında ilçede kullanılabilecek su potansiyeli ve su kullanıcıları arasındaki iletişimin sağlanması, su kullanıcılarının su yönetim süreçlerinde karşılaşılabilecekleri sorunlar hakkında bilgilendirilmesi bulguları tespit edilmektedir.
- İlçe belediyesi düzeyinde yerel kullanıcılar ile su yönetimi arasında iş birliği süreçlerinin varlığına araştırma bulgularında ulaşılmaktadır. Ancak işlevsel bir ilerleme olmadığı tespit edilmektedir. İlçe belediyesi düzeyinde yerel kullanıcılarla iş birliğinin su kullanım sorunu olduğunda çözüm çözüm sürecinde ortaya çıktığı tespit edilmektedir.
- Su yönetiminde ilçe belediyeleri düzeyinde geliştirilen yerel iş birliklerinin ihtiyaçtan doğduğu, kullanıcıların su teminine yönelik bir sorun olmaması halinde yerel düzeyde su üzerine geliştirilecek bir iş birliği arayışında olunmadığı tespit edilmektedir. Talep odaklı yaklaşımı ortaya koyan bu tespit, ilçe belediyeleri düzeyinde su talep odaklı yaklaşımın öncelikli, arz odaklı yaklaşımın ikincil düzeyde olduğunu ön plana çıkarmaktadır.

- Su yönetimlerinin yerel kullanıcılarla iş birliği sağlanması yönündeki bilinç ve farkındalığın ilçe belediyesi düzeyinde işlevsel olmadığı tespit edilmektedir. İlçe belediyesi düzeyinde su yöneticilerinin su yönetim sürecinde yerel su kullanıcılarıyla katılım ve iş birliği temelinde geliştirilecek süreçlere olumlu yaklaşmadıkları tespit edilmektedir. Yerel kullanıcı ve yöneticilerin bireysel faydaya odaklanarak ortak faydadan uzaklaşması sebebiyle su yönetimleriyle iş birliği geliştirmek yönünde bir ilgi, bilinç ve farkındalık düzeylerinin henüz gelişmediği tespit edilmektedir.
- İlçe belediyesi düzeyinde su yönetiminde iş birliği geliştirme süreçlerinde yerel siyaset etkisinin olduğu tespit edilmektedir. Yerel ilişkilerin etkili olduğu ilçelerde geçmiş dönemli siyasi kararların etkisi sebebiyle yerel kullanıcılardan şebeke üzerinden sağlanan sular için ücret alınmasının su yönetimi ve su kullanıcısı arasında bir sorun kaynağına dönüşmesi su yönetiminde iş birliği temelinden uzaklaşıldığı tespit edilmektedir.
- Araştırma bulgularında anayasal ve yasal temelde varlığı tespit edilen yerel yönetim birliklerinin araştırma yapılan illerde bir iş birliği mekanizması olduğuna yönelik bir tespiti ulaşılmamıştır.
- Türkiye'de yerel yönetimler düzeyinde ortak kaynak olan suyun yönetiminde aktörler arasında planlı olmayan çok düzeyli iş birliği modelinin planlı şekli olarak bir yönetim modeli var mıdır? sorusu yanıtı şöyle şekillenmektedir: BŞB-SUKİ modelinde gelişme aşamasında bir yönetim modeli göstergelerine ulaşmakla birlikte; gerek BŞB modeli gerekse geleneksel üçlü modelde mevcut durum Türkiye'de suyun yönetim esaslı yönetilmektedir söylemine henüz yakın mesafede olmadığını ortaya koymaktadır.

4.4.4.2.Yerel Yönetim Modelinde Su Yönetimlerinin Geliştirdiği İş birliği Mekanizmalarında Özel Sektörün Yeri

Türkiye'de su yönetimi bir kamu hizmeti olarak kamu kurumlarının yetki ve sorumluluğunda gerçekleştirilmektedir. Kamu hizmetlerinin görülmesinde alternatif hizmet sunma yöntemlerinin kullanıldığı alanlardan biri de su hizmetleridir. Alan araştırmasındaki yerel yönetim birimlerinin su yöneticilerine su hizmetlerinin bir kamu hizmeti olarak sağlanmasına ek olarak özel sektör eliyle gerçekleşmesini sağlayacak iş birliği, ortaklık ve yetki devri yapıma durumu ve bunun suyun

sürdürülebilir niteliğine etkisinin ne olduğu sorulmuştur. Ulaşılan araştırma bulgularına bu kısımda yer verilmiştir.

(A)Yerel yönetim modelleri farklılaşmakla birlikte; yerel yönetim birimlerinin su yönetiminde geliştirdiği iş birliği mekanizmaları içinde doğrudan su kullanıcılarına yansıyacak görünürlükte bir aktör olarak özel sektörün yer almadığı tespit edilmektedir.

Örneklem olarak belirlenen yerel yönetim birimlerinin su yönetimi için özel sektörle iş birliği geliştirememesi sebeplerinden biri, içinde bulunulan coğrafyada su yatırımlarının ortaya çıkardığı maliyettir. İçinde bulunulan coğrafi yapıda özel sektörle yerel yönetim birimlerinin su yönetimi için iş birliğinin elverişli olmadığı iki temel noktada açıklamaktadır. Bunlardan biri, yatırımlar için ortaya çıkan maliyetin özel sektörün karşılamak isteyeceği bir maliyette olmamasıdır. İkincisi ise özelleştirme yönteminin uygulanmasında mevzuattan kaynaklanan engelin bulunmasıdır. Bu tespiti yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "SUKİ olarak özel sektörle şu anda bir iş birliğimiz yok. Zaman zaman yatırımların daha erken tamamlanması için Yap-işlet ve yap-işlet devret gibi bir model uygulayabilir miyiz gibi planlama yapıyoruz. Ön fizibilite çalışması yaptık. Coğrafyanın zorlu olması nedeniyle özel sektörün bu yönde belediyenin yapmak istediği projelere teklif vereceğini ön göremedik. Kendimi bir yatırımcı yerine koydum bir yatırımcının 15-20 sene geri dönüşümü olan projeler için teklif vereceğini düşünmedim. Yatırım maliyeti bu coğrafyaya göre düşük olan ilk yatırım maliyeti düşük olan yerler için (Konya gibi) kesinlikle özel sektör iş birliği yapılması gerekli. Ama burada mevzuat boyutuyla da engel çıkıyor. Ancak mevzuat engeli ortadan kalkar yerel yönetimlere yap-işlet-devret modeli uygulaması için destek verilirse işlevsel olabilir. Diğer türlü bu ölçekli su yatırımlarının su kanal idarelerinin bütçeleriyle tamamlanabilmesi mümkün değil." SUKİ diğer bir su yöneticisi, su yönetiminde özel sektör iş birliği ile ilerlemenin Karadeniz Bölgesi'nin uygun olmadığını şöyle ifade etmektedir: "Biz kamu-özel iş birliğini uygulamadık. Yapan SUKİ'ler-işletmeler var. Ama bizim bölgemiz için bu modelde maliyeti azaltan bir süreç yok. Uygulanabilir görünmüyor."

Su yönetiminde özel sektörle suyun yönetiminde iş birliği yapılmadığını ifade eden il özel idaresi su yöneticisi, bir örnek olay üzerinden özel sektöre suyu yönetmek için yetki verilmesi durumunu gündemine aldıklarına değinmektedir. *"içme suyu ve atık su da özel idareye hizmet devri, yetki devri olmadı. Ama suyu yönetmek için yetki devri verilmesini düşündüren bir süreç yaşadık. Bir muhtar köyüne tahsis edilen suyu işletemediğini, su bedellerini toplayamadığını, suyun işletilme yetkisini il özel idaresine devretmek istediğini söyledi. Bizde bu talepten yola çıkarak suyu işletmek için özel sektör eliyle işletmek nasıl mümkün olur diye genel sekreter ve vali beye ileteceğiz."*

(B)BŞB modelinde su yönetiminde özel sektörle geliştirilen iş birliğinin, yasal alternatif hizmet yöntemleriyle, tamamlayıcı hizmetler boyutuyla sağlandığı tespit edilmektedir. Su yönetiminde çıkan sorunların kısa sürede çözümlenmesi için hizmet satın alınması, atık su yönetimi, alt ve üst yapı yatırımlarının gerçekleşmesi, sayaç okuma hizmetleri, araç-gereç ve malzeme tedariki gibi yasal çerçevede sınırları çizilen konularda özel sektörle tamamlayıcı hizmet niteliğinde bir iş birliği zemininin BŞB modelinde oluştuğuna araştırma bulgularında ulaşılmaktadır.

BŞB-SUKİ modelinde su hatlarındaki arızaların giderilmesinde özel sektörden hizmet satın alma yoluna gidildiğine su yöneticisi şu ifadeleriyle değinmektedir: *"Su bizim için bir kamu hizmeti. Bu hizmeti ilin genelinde sağlarken kullanıcıların su kullanımıyla ilgili sorunları oluyor. Çıkan arızaları kısa sürede gidermek için hizmet satın alınması söz konusu oldu."* Su yönetim sürecinde arıza, bakım ve onarım süreçlerinde özel sektör iş birliği yapıldığına yönelik SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Suyu korumak yada kayıp kaçakları önlemek için yapılan her iş buraya hizmet ediyor. Arıza gidermek bakım onarım çalışmaları su kayıp kaçağının önüne geçilmesi için gerekli. İdarenin yetişemediği-belediyelerin yol programları var. Yol programlarında bizim idaremiz tarafından yenilenmesi gereken cadde sokaklarda idare imkanlarıyla yapılamayacak işler yapım işi temin etmek suretiyle yükleniciye iş verildiği durumlar oluyor. Bu noktada özel sektörle çalışıyoruz."*

BŞB-SUKİ modelinde su yönetiminin sürecinin parçası olan atık su yönetim süreçleri için özel sektörle iş birliği tespit edilmektedir. Atık su tesislerinin işletilmesi süreçlerinde özel sektör iş birliği temelini SUKİ su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"atık su suyun uzaklaştırılması ve bertarafı için özel sektör iş birliği oluyor."* SUKİ diğer bir su yöneticisi özel sektörle iş birliği süreçlerinin tamamlayıcı hizmetler boyutuyla olduğunu şöyle ifade etmektedir: *"Türkiye genelinde olduğu gibi bizde de arıtma tesislerinin işletilmesine yönelik hizmetlerin verilmesi için altyapı bakım ve onarım ihaleleri gibi hizmetler için ihale yöntemiyle destek alındı."* şeklindeki ifadeleriyle açıklamaktadır. Diğer bir SUKİ su yöneticisi atık su yönetim sürecinde özel sektör iş birliğiyle planlamaların yapıldığına yönelik ifadeleri ise şöyledir: *"İstanbul, Ankara, Kocaeli illerinde özellikler arıtma tesislerinin özel şirketler eliyle işletilmesine yönelik uygulama arttı. SUKİ bünyesinde böyle bir çalışma yok ama planlarımız arasında var. Fayda -maliyet analizi yapıyoruz. Bizde bunu özellikle bazı ilçelerde uygulamak istiyoruz. Bu yolla artıma sürecini gerçekleştirmeyi düşünüyoruz. Ama içinden geçilen süreç tamamlandıktan sonra ilerleyen yıllarda planlarımız arasında var."*

BŞB-SUKİ modelinde su yönetiminin sürecinin parçası olan alt ve üst yapı yatırımlarının gerçekleşmesinde tamamlayıcı hizmetler boyutuyla özel sektörle iş birliği süreçlerinin varlığı tespit edilmektedir. SUKİ su yöneticisi bu tespiti şöyle temellendirmektedir: *"Projeleri genel olarak SUKİ olarak kendimiz yapıyoruz. Özel sektörle sayaç okuma hizmeti alabiliyoruz. Bazı yatırımları depolar, arıtma tesisi inşaatı ihale ile özel sektör eliyle yapılıyor."* Özel sektör iş birliğinin tamamlayıcı nitelikte etkisini SUKİ diğer bir su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Su hizmetlerinde yatırım için ekipman malzeme ihtiyacı oluyor. Bunun için ihale yöntemiyle yatırım daire başkanlığı aracılığıyla özel sektör iş birliği yapılıyor. Su yatırımı için özel makineler özel sektör hizmet alımıyla gerçekleştiriliyor."*

BŞB-SUKİ modelinde suyun tasarruflu yönetimi ve su sorunlarının çözümüne hızlı müdahale sağlamak için özel sektör iş birliği yapıldığı tespit edilmektedir. Bu tespiti yönelik SUKİ su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"6 bin km2 hizmet alımı. Merkez ilçelerde kayıp kaçak için beklenen oranlara inildi ama üst kesimlerde %60 oranı yaklaşık olarak devam ediyor. Mevcut ekiple bu alanlardaki"*

kayıp kaçağın tespit edilmesi uzun zaman alır. Hizmet alımı bu noktada bir çözüm olarak faydamıza oluyor." Benzer yönde SUKİ diğer bir su yöneticisi özel sektör iş birliği sürecini şöyle ifade etmektedir:"*Teknik anlamda, inşaat yapım konusunda hizmet alımlarında iş birliği yapılıyor. Kayıp ve kaçak konusunda hizmet alımı yapılıyor. Tek bir iş için hizmet alındı. Kore su enstitüsü ve Ankara-Akvader firmasının ortaklığıyla Fatsa'da kayıp ve kaçakların önlenmesi için bir fizibilite çalışması yapılıyor. Saha taraması raporlama çalışmalarının tamamını özel sektör yapıyor. Biz bu işin denetim ve bilgi paylaşım kısmında yer alıyoruz birde raporun nihai değerlendircisiyiz."*

(C) Parçalı modelde özel sektörle iş birliği yapılması yönünde su yöneticilerinden elde edilen bulguların değişken olduğu tespit edilmektedir. İl belediyesi düzeyinde atık su yönetimi için, ilçe belediyesi düzeyinde su hizmetini etkin sağlamaya yönelik tamamlayıcı hizmetler için özel sektörle iş birliği yapıldığı tespit edilmektedir.

BŞB-SUKİ modelinde su yönetiminin sürecinde tespit edilen atık su yönetim süreçleri için özel sektörle iş birliğinin il belediyesi düzeyinde de gerçekleştiği tespit edilmektedir. İl belediyesi su yöneticisinin arıtma tesislerinin işletilmesi süreçlerinde özel sektörle iş birliği yapıldığına yönelik ifadeleri şöyledir:"*Su ve atık su yönetiminde atık su arıtma tesisi işletilmesi için böyle bir imtiyaz veriliyor. "İl belediyesi su yönetici mevcut özel sektör iş birliği sürecinin işlevsel bir süreç olmadığını şöyle ifade etmektedir: Sadece bir tesis kontrolü olduğu için tam olarak bir devir veya iş birliği ortaklığı yapılıyor denemez. İşletme ortaklığı yapılıyor. Şuanda bu yapılırsa mantıklı bir hamle. Ama Türkiye buna hazır değil. Buna uygun bir altyapı geliştirme sürecinin devlet politikası olarak gerçekleştirilmesi gerekli. Belediyenin kayıp ve kaçak kalite altyapı bilgilerini oluşturması gerekir ki su özel sektöre işletmek üzere devredilsin. Bunlar sağlanmadan devredilirse bu mevcut durumla başlatılan işletmecilik şehirlerde insanlara çok büyük zarar verir."*

İlçe belediyesi düzeyinde su yönetiminde tamamlayıcı hizmetler için özel sektörle iş birliği yapıldığı tespit edilmektedir. Tespite yönelik ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "*Su hizmetini sadece ilçe belediyesi hizmet sağlıyor. Bu*

dönemde hizmet ve mal alımları araç kiralama süreçlerinde yapılıyor. Ama hizmet sağlama boyutuyla gerçekleşen bir ortaklık yok" Diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin iş birliği ifadeleri ise şöyledir: "mekanik ve dijital olmak üzere su saatlerini özel sektörden alıyoruz" Diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin özel sektör iş birliğine vurgu yaptığı su hizmetleri şöyle ifade edilmektedir: "Su bakım süreçlerini zaman zaman özel sektöre yaptırdık ama akıllı saatlere geçince özel sektör iş birliğimiz olmadı. Hat döşeme için özel sektöre ihale yapıyoruz. Teknik kapasite ve yatırım alanları için iş birliği yapıyoruz ama su hizmeti kısmını sadece ilçe belediyesi yapıyor.

Su bedeli tahsil edilemeyen su kullanıcıların davranışlarının olumsuz etkisini gidermek için özel sektörün bir tampon mekanizma olarak devreye konulabileceğini ilçe belediyesi su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Özel sektörle iş birliği ortaklığı saat okumada yapılabilir. Eski saatler kullanılır ve sayaçları özel sektör şirketleri okur ve takibini yapar. Hatların yenilenmesinde ilçe belediyeleri devreye girer. Sayaçları biz okuyoruz şimdi ama eski saatlere geçip firmalar tahsilat sürecinde firma ile muhatap olabilir. Su tahsilat sürecinde belediye olarak faturasını ödemeyen kullanıcıların suyunu kesemiyoruz. Buda planlamalarımızı etkiliyor. Tahsilat kısmında özel sektör ortaklığı firmalar eliyle ücretlerin toplanması yoluna gidilebilir."* Diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin özel sektörle iş birliği yapılmasına yönelik tespiti su yönetimi üzerindeki siyasi baskının azaltılmasına yöneliktir. Tespiti temellendiren ifadeleri şöyledir: *"Kanunen faturasını ödemeyen kullanıcının suyunu kesemiyoruz. Hatta su kullanımında kısıtlama bile yapamıyoruz. Çünkü yönetimin gelecek dönemler için oy kaygısı var. Ama özel bir firma devreye girerse biz suyu kesen taraf olmayız."*

İlçe belediyesi düzeyinde su yöneticisi, kamu ve özel sektör ortaklığına dayalı bir sürecin var olması halinde su yönetim sürecinde kurumsal yapıların ortaya çıkacağını şöyle ifade etmektedir: *"Ortaklık yok şu ana kadar olmadı. Ama özel sektör temellinde kurumsal yapılanma var. Ortaklık olursa verimlilik artar. "* Benzer yönde diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi, özel sektörde izleme ve kontrol sisteminin daha etkili olması sebebiyle benzer süreçlerin su yönetimine yansımaları halinde bir verimlilik oluşacağına şu ifadeleriyle dikkat çekmektedir: *"Özel sektörle*

iş birliği yapılırsa takip ve denetim daha iyi yapılacaktır. Su kaynakları aynı zamanda ekonomik olarak görüleceği için daha iyi kullanılacaktır. Özel sektörün takip sistemi kamu kurumlarına göre daha etkin. Bu etkide su kaynaklarına verimlilik olarak yansıtacaktır."

İlçe belediyesi düzeyinde su yönetiminde özel sektörler iş birliği yapılmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Su yönetiminde kamu hizmeti niteliğinin devam etmesi gerekliliğine dikkat çeken ilçe belediyesi su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "Özel sektörün varlık sebebi kar elde etmek. Su hizmetlerinde özel sektör devreye girerse bundan kar elde etmek isteyecektir. Elektrik ve doğalgazda bunları yaşıyoruz 20-30 sene önce pet şişelerden su içmek gibi öncelikli ihtiyacımız yoktu. Sokak mahalle çeşmeleri vardı. Şimdi giderek sayısı azaldı. Belki bu durum gelecek yıllarda da değişir. Su kamu hizmeti olarak kalmalı." Su hizmetlerine bir insan hakkı olarak sürdürülmesi için suyun özel sektör temelinde bir kar malzemesi olmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Su yönetiminin kamu sektöründe olmasının gerekliliğine ilçe belediyesi su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "Bir belediye su hattını bir özel sektör kuruluşuna verebilir. Ancak hattın yönetimi belediyede olduğu sürece suyu kullanımda devam ettiği sürece yeni sorunlar çıkacaktır. Sorunları gidermek için hattı bilmek gerekir. Hattın-hizmetin kuruluş sürecine hakim olunmazsa sorunları çözerken yönetim sorun yaşayacaktır. Bu sebeple su hattının oluşturulması ve kullanıcıyla muhatap olunması adımı kadar tüm sorumluluk belediyede olmalı." Diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisinin su hizmetlerinin diğer hizmetlerden farklı olarak ekonomik temelde düşünülmemesi gerektiği, özel sektörün kar arayışından uzak tutulması gerektiğine yönelik ifadeleri ise şöyledir: "Özel sektörden su tahsilat ve tahakkuku için destek alınabilir. Elektrik faturası geldiğinde faturayı ödemezseniz. Özel sektör bu duruma kesinti ile karşılık veriyor. Suda bizim ekipteki arkadaşlar kesinti yapmıyor. Yeni fatura oluşturuyor ve borç miktarı faturada görünmesine rağmen bir kesintiye gidilmiyor. Bu süreç özel sektör takibinde olsa ödenmeyen fatura miktarı azalır. İlçe belediyesi olarak yaklaşımımız su bir insan hakkı. Özel sektörle iş birliği yapıldığında kullanıcıların suyunun kesilmesine giden süreçler olabiliyor. Bu durumda kullanıcılarda bir mağduriyet olduğu için bu alana dahil olmak istemiyoruz. Kontrolün belediye yönetiminde olması gerektiğini düşünüyoruz."

Diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi, özel ve kamu sektör ortaklığıyla geliştirilmiş iş birliklerinin su yönetimini olumsuz etkileyeceğine yönelik ifadeleri şöyledir: "*Kamu özel ortaklığı, yetki devri su konusunda olmadı. Nüfusumuz az, gelirimizin %50 yaklaşık olarak su gelirlerinden. Bu durumda bir de özel sektörle ortaklık yapılırsa bizi olumsuz etkiler.*"

Su yönetim sürecinde ilçe belediyelerinin yeterli personeli olması halinde özel sektör temelli bir iş birliği sürecine ihtiyaç duyulmayacağına vurgu yapan ilçe belediyesi su yöneticisi, su hizmetlerini sağlayacak bir su yönetimi biriminin oluşturulması ihtiyacına işaret edilmektedir." *Özel sektör yerine mevcut ilçe belediyesi personel sayısı yeterli olsa su hizmetlerine yönelik tüm talebi karşılayabiliriz. Özel sektöre su hizmetleri için ayrıca bir para verilmesini mantıklı bulmuyorum. İlçe belediyelerinin yeterli personeli olsa da suya özgü, su hizmetlerini sağlama ve yönetmeye özgü bir birimin olması gerekli."*

Belirlenen alt temada yerel yönetim su yöneticilerinden elde edilen araştırma bulgularının analizinde ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

BŞB modelinde SUKİ özelinde su yönetim sürecinde özel sektöre hizmet devrine olumlu yaklaşan yönetici sayısı azdır. Gerekçe olarak suyun bir insan hakkı ve kamu hizmeti olarak görülmesi düşüncesi yer almaktadır. Ayrıca araştırma yapılan illerin coğrafi yapılarının özel sektörün kar beklentisini karşılamayacak düzeyde maliyetli yatırımları gerektirmesi sebebiyle özel sektöre hizmet devrine yönelik denemelerin ortaya çıkan maliyet hesaplamaları sebebiyle gerçekleşmediği tespit edilmektedir. Alternatif hizmet yöntemi olan ihale ve kiralama yöntemlerinin uygulamada kullanıldığı; sayaç okuma, su saati alma ve takma, kiralama hizmetleri için özel sektörle iş birliği süreçlerinin gündeme alındığı görülmektedir.

- BŞB modelinde SUKİ'nin sektörler iş birliği temelinde; su yönetiminde çıkan sorunların kısa sürede çözülmesi, atık su yönetim süreçleri, alt ve üst yapı yatırımlarının gerçekleşmesi, sayaç okuma hizmeti, araç-gereç ve malzeme tedariki, suyun tasarruflu yönetimi ve su sorunlarının çözümüne hızlı müdahale sağlamak gibi iş birliği konularının yer aldığı tespit edilmektedir. BŞB-SUKİ özelinde su yöneticileri arasında özel sektörler iş birliğinin içinde bulunulan

coğrafyada ortaya çıkardığı yatırım maliyeti sebebiyle özel sektör için uygulanabilir bir iş birliği olmayacağının ön plana çıkarıldığı tespit edilmektedir. Su hizmetlerinin sağlanmasında özel sektör temelli faydalara ulaşılabilmesi için hizmet sağlanan coğrafi yapının ve bu yapıda sunulan hizmetlerin maliyetinin dikkate alınması gerektiğini ortaya konmaktadır.

Tablo 4.35. Yerel Yönetim Birimlerinin Su Yönetiminde Geliştirdiği İşbirliği Mekanizmaları İçinde Özel Sektör Var/Yok? Neden?

	BŞB-SUKİ	İl Özel İdaresi	İl Belediyesi	İlçe Belediyesi
özel sektör bir iş birliği ortağı	Su yönetiminde çıkan sorunların kısa sürede çözümlenmesi için özel sektörle iş birliği hizmet satın alınması yoluyla, Atık su yönetim süreçleri için özel sektörle iş birliği, Alt ve üst yapı yatırımlarının gerçekleşmesinde, sayaç okuma hizmeti Araç-gereç ve malzeme tedariki,		atık su yönetim süreçleri için özel sektörle iş birliği	araç kiralama mekanik ve dijital olmak üzere su saatlerinin satın alınması Hat döşeme gibi su yönetiminde tamamlayıcı hizmetler için özel sektörle iş birliği
özel sektörler iş birliği yok	su yatırımlarının içinde bulunulan coğrafyada ortaya çıkardığı yatırım maliyeti	özel sektörler iş birliği yok. Mevcut kurumsal kaynaklardan faydalanılıyor.		
özel sektörle su yönetimi için iş birliği yapılmalı		Suyu meskun alanlarda işletme sorununu çözmek için özel sektör eliyle yönetmek için iş birliği yapılmalı.		Su bedeli tahsil edilemeyen su kullanıcıların davranışlarının olumsuz etkisini gidermek, Su yönetimi üzerindeki siyasi baskının azaltılması, Su yönetiminde özel sektör modelinde kurumsal su yönetimi yapısının oluşması için iş birliği yapılmalı.
özel sektörle su yönetimi için iş birliği yapılmamalı				Su yönetimi özel sektörün kar hedefi etkisinde kalması, Su hizmetlerine bir insan hakkı olarak sürdürülmesi, Yerel yönetim biriminin su hizmetlerinden elde edeceği gelirin kaybına neden olması gerekçeleriyle özel sektörle su yönetiminde iş birliği yapılmamalı.

Kaynak: Tablo, görüşmecilerden elden edilen bulgular doğrultusunda oluşturulmuştur.

- BŞB-SUKİ modelinde su yönetimi sürecinde doğrudan su kullanıcılarına sağlanan su hizmetleri için özel sektörle iş birliğinin olmadığı, kullanıcılara sağlanan su hizmetlerinin miktar ve kalite bakımından iyileştirilmesi, suya erişim

sorununa neden olan arızaların kısa sürede çözümlenebilmesi için su hizmetlerinin sağlanmasında alternatif hizmet sunma yöntemlerinden faydalandığı tespit edilmektedir.

- BŞB-SUKİ modelinde özel sektör iş birliğine dayalı su yönetim sürecinin atık suların yönetilmesi konusunda gelecek odaklı planlama hedefleri içinde yer aldığı tespit edilmektedir. Ayrıca atık su yönetim süreçleri için özel sektörle iş birliğinin il belediyesi düzeyinde de gerçekleştiği görülmektedir.
- İlçe belediyesi düzeyinde su yöneticilerinden elde edilen bulguların su yönetim sürecinde özel sektörle iş birliği yapılması yönünde değişken olduğu tespit edilmektedir. İlçe belediyeleri su yönetiminde özel sektör iş birliğine yönelik üç farklı söylemin bulgular kapsamında yer aldığı tespit edilmektedir.

a İlçe belediyesi düzeyinde su yönetiminde *araç kiralama, mekanik ve dijital olmak üzere su saatlerinin satın alınması, hat döşeme gibi* su yönetiminde tamamlayıcı hizmetler için özel sektörle iş birliği tamamlayıcı hizmetler için özel sektörle iş birliği yapıldığı tespit edilmektedir.

b. İlçe belediyesi düzeyinde su yönetiminde özel sektörler iş birliği yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Gerekçe olarak; su bedeli tahsil edilemeyen su kullanıcıların davranışlarının olumsuz etkisini gidermek için özel sektörle iş birliği, su yönetiminde özel sektör modelinde kurumsal su yönetimi yapılarının oluşması, su yönetimi üzerindeki siyasi baskının azaltılması ön plana çıkmaktadır. İlçe belediyelerinin bir yerel yönetim birimi olması sebebiyle sahip oldukları siyasi kimliklerinin su yönetimine olan olumsuz etkisinin giderilmesi için su yönetiminde özel sektörün işletme fonksiyonuyla sürece dahil edilebileceği ortaya konmaktadır. Özel sektörler iş birliği yapıldığında sektörün kurumsallaşmaya yönelik süreçlerinin su yönetimini olumlu yönde etkileyeceği varsayımıyla özel sektörler iş birliği yapılması yönelik ilgilin varlığı ortaya çıkmaktadır.

c. İlçe belediyesi düzeyinde su yönetiminde özel sektörler iş birliği yapılmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Gerekçe olarak; yerel yönetim biriminin su hizmetlerinden elde edeceği gelirin kaybına neden olması, su yönetimi özel sektörün kar hedefi etkisinde kalması, Su hizmetlerine bir insan hakkı olarak sürdürülmesi

için suyun özel sektör temelinde bir kar malzemesi olmaması gerektiği ön plana çıkmaktadır.

4.4.4.3. Yerel Yönetim Modellerinde Katılım Süreçlerinin Su Yönetimine Etkisi

Su yönetiminde yerel yönetim birimlerinin katılım temelli mekanizmaları kullanarak paydaşları su yönetimine dahil etme durumu sorgulanmıştır. Alan araştırması kapsamında su yöneticileriyle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara bu kısımda yer verilmiştir. **(A)BŞB-SUKİ modelinde su yönetim sürecine paydaşların katılımı sağlamak için geliştirilmiş mekanizmalar varlığı tespit edilmektedir. BŞB Modelinde SUKİ'nin su yönetim süreçleri ve kurum planlamaları için paydaş katılımına yönelik anket uygulamaları gerçekleştirdiği vurgulanmaktadır.** Tespite yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Kurumsal anlamda alınması gereken kararlar SUKİ'nin dış paydaşlarından görüş alınması, planlama süreçlerine etkisi oluyor. Muhtar toplantıları kamu kurumu ziyaretleri yapılarak su yönetimine yönelik mevcut talepler toplanıyor. STK ve kamu kurumlarının tamamına paydaş katılımlı bir süreç için anket uygulaması yapıyoruz. Gerçekleşecek yatırımların etkisini kurumlara iletilen anket uygulaması üzerinden ölçmeye çalışıyoruz.."* Su kullanıcılarının su yönetim süreçlerine katılım yolunu anket uygulaması temelinde açıklayan SUKİ diğer bir su yöneticisi, *"Katılım süreçlerinde iç ve dış paydaş anketleri düzenliyoruz. Sürdürülebilir şehirler konusunda bir proje uyguluyoruz. Bu süreçte yerel halk ve muhtarların katılımıyla kullanıcıların su yönetiminden beklentilerine yönelik araştırma sürecini işletiyoruz."* şeklindeki ifadeleriyle su yönetim sürecinde gerçekleştirilen proje uygulamalarında su kullanıcılarının sürece dahil edildiğine değinmektedir.

BŞB modelinde su kullanıcılarının su yönetim sürecine ilgi ve bilgi düzeyini arttırmaya yönelik temel faaliyetlerle görüşlerinin alındığı tespit edilmektedir. SUKİ su yöneticisinin tespiti destekleyen ifadeleri şöyledir: *"Valilik bünyesinde yer alan tüm kamu kurum ve kuruluşlarıyla iletişim iş birliği sürecinde oluyoruz. İlçe belediyeler, DSİ, ÇŞBİD il müdürlüğü, okullar bu süreçte yer alıyor. Okullar biyolojik arıtma tesislerine inceleme yapmak üzere gezi düzenliyor. Bu bir farkındalık süreci etkinliği olarak planlanıyor. Biz bu süreçte animasyon videoları hazırlayarak su konusundaki farkındalığı temelden kazandırmayı hedefliyoruz.*

Muhtarlıklara bilgi ve faaliyet broşürleri hazırlanarak dağıtılıyor. Su farkındalığına ilişkin hem kurumlarla hem de kullanıcılarla toplantı ve seminer programları düzenliyoruz."

BŞB-SUKİ Modelinde geliştirilen katılım süreçleri ve bu süreçlerden elde edilen çıktıların uygulamaya aktarılması için su yönetiminde mali kapasite yeterliliğine gerek duyulduğu tespit edilmektedir. SUKİ su yöneticisi tespiti temellendiren ifadeleri şöyledir: *"Köyden mahalle olan yada eskiden de mahalle olan mahalle muhtarlarıyla ilgili ilçe şeflikler ve ilgili müdürlüklerimiz taleplerini alıyoruz. Onlar bir danışanımız, iş ortağımız, çalışma arkadaşımız. Görüş alışverişi ve talep değerlendirme yapıyoruz. Ama karar aşamasında bütçe imkanları çerçevesinde ilerleyebiliyoruz."*

(B) Parçalı modelde su yöneticileri, su yönetimi ve kullanıcılarının katılım süreçlerinde bir araya gelmediğine vurgu yapmaktadır. Gerekçe olarak su yöneticisi su yönetimi konusunda kullanıcıların farkındalığının olması için karar alma süreçlerinde etkili olmadığı ileri sürülmektedir. Bu yönde su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Kullanıcının yönetim süreçleriyle ilgili yeterli bir bilgisi yok. Vatandaş sularımızı dereden alınıp kendilerine gelen bir su olarak görüyor. Böyle durumda olan bir kullanıcıdan karar alma süreçlerinde nasıl faydalanabiliriz. Durum böyle olunca bir su yerel kullanıcı kararlara katılımı yok. "*

Parçalı modelde su kullanıcılarının su yönetimine ilgisinin su fiyatı konusunda oluştuğu, suyun sürdürülebilir niteliğine yönelik bir katılım ilgisinin henüz oluşmadığı tespit edilmektedir. İlçe belediyesi su yöneticisinin tespiti ilişkin ifadeleri şöyledir: *"İlçede vatandaş suya fiyat ödemediği sürece bir soruniletmiyor."* Benzer yönde diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Kullanıcı susuz kaldığında mağduriyet yaşadığında belediyeye ulaşıyor. Yeter ki suyu bağlayın ne kadar masraf varsa öderim saati alırım diyor. Ama ne zaman suya kavuşuyor ve kullanmaya başlıyor o zaman susuz kaldığı zamanları unutup suyu bilinçsizce kullanmaya başlıyor. Suyu tek başına kullanıyor gibi sonsuz bir kaynak olarak harcıyor. Bu durumda diğerlerinin su kullanım miktarında azalma meydana geliyor."*

Suyun miktar olarak azalması yönetim üzerinde bir baskı oluşturuyor. (ortak mal trajedisi)."

Yerel düzeyde su kullanıcılarının su yönetim süreçlerine katılımı halinde suyun sürdürülebilir niteliği için uygulamada olan yasal düzenlemelere uyma davranışının gelişeceğine yönelik bir tespit parçalı modelde ulaşılan bulgular arasındadır. Tespite yönelik ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Özel idarelerinde meskun alan ve köylerde su hizmetleri için aynı uygulamayı yapması gerekir. Vatandaşların suyu kullanırken suyla ilgili kanunları bilmesi gerekir. Kanunların herkese eşit şekilde uygulanması gerekir. Vatandaşlarla birlikte su yönetim süreçleri, planların yasal süreçlerine gelen talepleri de kapsayacak şekilde yapılırsa su kullanıcıların kuralları benimseme kapasitesi artacaktır. Minimum fiyat ödeyerek kullanım süreçlerinde bilinçli olacaktır. İşbirliği gerekli."* Diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi, suya erişim sorunu ortaya çıktığında su yönetimi ile su kullanıcısının bir araya geldiğine işaret edilmektedir. *"katılım yok. Su kesilme endişesinin olmaması vatandaşın su kullanım şeklini etkiliyor. Kullanıcı suyunun kesilmesinden endişe etmiyor. Suyu erişim endişesi olmayınca da su yönetimiyle suyu kesilene kadar bir ilişkisi olmuyor."*

Belirlenen alt temada yerel yönetim su yöneticilerinden elde edilen araştırma bulgularının analizinde ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

- BŞB modelinde SUKİ'nin su kaynaklarına yönelik planlamalar için yerel katılım mekanizmalarından faydalandığı; iç ve dış paydaşlara yönelik anket uygulamalarıyla paydaş katılımına yönelik süreçleri gerçekleştirdiği tespit edilmektedir.
- SUKİ sorumluluğunda bir katılım aracı olarak gerçekleştirilen anket uygulamalarının paydaşların su yönetimine ilgi ve bilgi düzeyini arttırma yönünde pozitif etki sağladığı; ildeki kamu kurumlarıyla su yönetim süreçlerinde gerçekleşen katılım mekanizmalarında anket uygulamalarından faydalanıldığı tespit edilmektedir.

- Su kullanıcılarının bilinç ve farkındalığını arttırmaya yönelik çalışmaların varlığı üzerinden katılımcı süreçlerin karar alma düzeyinde etkili olmadığı ulaşılan bulgular arasındadır.
- BŞB-SUKİ modelinde su yönetim süreçlerinde yerel yönetimlerin paydaş katılımına dönük uygulamaları su yönetimine aktarılması için mali yeterliliği olan kurumsal yapılara ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir.
- İlçe belediyesi su yöneticisi su kullanıcılarıyla katılım süreçlerinde bir araya gelinmediğine vurgu yapmaktadır. Gerekçe olarak su yöneticisi su yönetimi konusunda kullanıcıların farkındalığının olması için katılım süreçlerine ilgi duymadığı işaret edilmektedir. İlçe belediyesi düzeyinde su yönetimine katılımın su kullanıcılarında suyun sürdürülebilir niteliğine yönelik bilinç ve farkındalık düzeyini olumlu etkileyeceği vurgulanmaktadır. Mevcut durumda yerel su kullanıcılarının ilçe belediyeleri su yönetimlerine katılım amaçlı değil su sorunun çözülmesini sağlamak için ulaşıldığı tespit edilmektedir. İlçede su kullanıcılarının su yönetimine ilgisinin su fiyatı konusunda oluştuğu, su yönetimine yönelik bir katılım ilgisinin olmadığı tespit edilmektedir.

4.4.5. Ordu ve Giresun İllerinde Yerel Yönetim Modellerinin Su Yönetimi Sorunları ve Çözüm Önerileri

Su kaynakları üzerinde kullanım taleplerinin artması sebebiyle meydana gelen baskıların azaltılması, tüm kullanıcılarının bugün ve gelecekte suya erişimini sağlama yol ve yöntemlerinin geliştirilmesi için mevcut-özgün sorunların tespit edilmesi, bir durum analizi yapılması ve buradan elde edilen sonuçlarla su yönetim politikalarının geliştirilmesi gerekmektedir. Gelecek odaklı bir planlama bugünün sorunlarının nitelik ve nicelik olarak doğru tespit edilmesini gerektirmektedir. Su kaynakları üzerinde coğrafi, zamansal ve insan faktörü ile oluşan baskıların mevcut durumu tespit edilerek gelecek planlaması yapılması suyun sürdürülebilir niteliği için gerekli görülmektedir. Miktar ve kalite, dağılım ve kullanım, yasal ve kurumsal yönleriyle çok taraflı bir süreç olan su yönetiminde, sürece paydaş olanların katılımını sağlayacak yönetsel mekanizmalara vurgu yapılmaktadır. Bu çerçevede temel sorgulamalarından biri; literatürde çok sayıda çalışmada vurgulanan su sorunlarının uygulama sürecine nasıl yansdığına yöneliktir.

Ordu ve Giresun illeri örnekleminde su yönetiminde yetki ve sorumlulukları bulunan yerel yönetim birimlerine yönetim ölçeğinde yaşadıkları sorunların neler olduğu sorusu sorulmuştur. Havza, il ve ilçe düzeyinde su yönetim sorumluluğunun parçası-üstlenicisi olan yöneticilerden elde edilen bulgular; görüşme yapılan kurumlar özelliğinde alt iki farklı yerel yönetim modeli BŞB-SUKİ modelinde olan ve olmayan model dikkate alınarak gruplandırılmıştır.

4.4.5.1.Ordu İli Örnekleminde Büyükşehir Belediyesi Modelinin Su Yönetimi Sorunları ve Çözüm Önerileri

BŞB modeliyle su yönetimini gerçekleştiren su ve kanalizasyon idaresi, Ordu ilinde yerel yönetimler düzeyinde içme ve kullanma suyu, atık su yönetiminden sorumlu tek yerel yönetim birimidir. Bu birimin su yönetimini gerçekleştirme sürecinde karşılaştığı temel sorunlar SUKİ su yöneticilerine sorulmuştur. Yöneticilerden elde edilen bulgulara bu kısımda yer verilmiştir.

(1)SUKİ modelinde su yönetiminde yasal ve kurumsal çerçevede su yönetim sorunlarının olduğu tespit edilmektedir.

(a)SUKİ yapılarının su yönetim süreçlerinde kullandığı 2560 sayılı Kanun içim güncellemeye ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Tespite yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Mevcut işleyişte SUKİ'ler 1981 tarihli 2560 sayılı Kanun ile hizmet sağlıyor. Ancak 2022 yılına gelindiğinde bu kanunda günün şartlarına cevap vermeyen noktalar ortaya çıkıyor. Yaklaşık 7 yıldır (7 yıl vurgusu 30 ilde BŞB modeliyle ilişkilidir) bu ihtiyacı karşılamak için su kanunu hakkında çalışmalar yapılıyor. Bu çalışmaların tamamlanması, mevcut koşulları dikkate alan düzenlemeleri içeren bir kanuna İhtiyacımız var"* Benzer yönde SUKİ diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Şu anda 2560 sayılı Kanununu kullanılıyor. Ancak bu kanun günümüz şartlarında su yönetimi için yeterli değil. Güncelleme yapılmalı. Kanun içerisindeki tüm başlıklar, özellikle alanında uzman personel istihdamı konusu ile mali kapasite geliştirmeye yönelik güncelleme yapılmalı."*

(b)SUKİ yapılarının su yönetiminde standartlaştırılmış süreçleri kullanan kurumsal yapılara ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Tespite yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Türkiye'de 30 SUKİ var. Hepsinin abone işlemleri için ayrı yönetmeliği var. Oysa 30 SUKİ için abone yönetmeliği tek olmalı. Bu uygulama süreçlerinde standart yakalanması için gerekli"* SUKİ su yönetim süreçlerinde su

yönetim süreçlerinin benzer olmadığını vurgulayan SUKİ diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Türkiye'de tek bir su yönetim sisteminin olmaması bir sorun. Suyun kullanım ve yönetim süreçlerini denetleyen bir üst otorite de olmalı, oluşturmaya yönelik hukuki düzenleme yapılmalı. Mevcut durumda 30 SUKİ var ve birbirinden bağımsız hareket ediyor. Bölgesel, siyasi farklılıklar olması suyun farklı süreçlerde yönetilmesine, uygulama farklılıklarının oluşmasına sebep oluyor.."* SUKİ yapılarının kendi içinde standart uygulama süreçlerinin olmamasından kaynaklı bir yönetim sorunu yaşandığını vurgulayan SUKİ bir diğer su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: *"Suyu yönetme sorumluluğu il ölçeğinde olan 30 SUKİ var ve bu idarelerin yönetim süreçlerinde bir standart bulunmuyor. Her su kanal idaresi kendi yönetim şeklini uyguluyor. Bu yönetim açısından bir sorun. Belediyeler birliği üzerinden bu idareler için ortak bir yol payda oluşturulması daha etkili olur. Biz her çalışmada 30 kanal idaresi birbirimize "siz nasıl yaptınız" diye soruyoruz. Bu beşeri ilişkilerden uzak ortak bir diyagramla belirlense daha güzel uygulamalar ortaya çıkar."* SUKİ diğer bir su yöneticisi, uygulamada kaçak su kullanımlarına ilişkin standartlaştırılmış süreçlere olan ihtiyaca bir yasal düzenleme ihtiyacı olarak şöyle vurgu yapmaktadır: *"Kaçak su kullanımında bulunan su kullanıcılara ilişkin yaptırımlar için işleyiş prosedürüne bir standart getirilmeli ve bu yasal çerçevede geliştirilmeli. Enerji verimliliği kanunu var. Bu kapsamda hem özel hem de kamu kurumları çalışıyor. Ama bakıldığında su verimliliği kanunu adı altında bir yasal düzenleme yok. Su verimliliği ve kullanımı konusunda ortak bir yasaya mutlaka ihtiyaç var."*¹⁷⁰

(c)SUKİ yapılarının yerel siyasetle ilişkili bir yapı olma özelliğinden arındırılması gerektiği tespit edilmektedir. Tespite yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Ordu'da büyükşehir belediye modeline geçildi ve su hizmetleri OSKİ'ye verildi. Ancak OSKİ, şuan herhangi bir kaynaktaki suyu kullanacağım dediği anda o mahalle-eski köy vatandaşı 'bu su bizim köy arazimizden çıkıyor bu suyu ben kullanıyorum vermem suyu' diyor. Başka bir mahallede vatandaş 'suyu il özel idaresi bize tahsis etti bu suyu başkasına vermeyiz' diyor. Ortada su var ama*

¹⁷⁰ Görüşmede yer verilen bu tespit ilişkin Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü çalışmaları doğrultusunda "Değişen İklimle Uyum Çerçevesinde Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023-2033)" 4 Mayıs 2023 tarihinde 32180 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

SUKİ'nin planladığı şekilde ilerlemek, 'burada su fazlası var bunu diğer su ihtiyaçlarını karşılamak için kullanacağız' deme lüksümüz kalmıyor. Çünkü kurum siyasi bir kurum. Bu sorunun çözümü siyasi bir ayağı olmayan kurum eliyle suyun dağıtılması ve yönetilmesiyle mümkün olur. Siyasi ayağı olan bir yerde bir belediye başkanı suyu kullanan nüfusun kaybını göze alamıyor. Oy potansiyeli olan bir mahalle ile kötü olmayayım diyor. Belediye başkanı su fazlası olan yerlerdeki suyu kullanalım önerisiyle gidildiğinde 'ben buradaki köyle-vatandaşla karşı karşıya gelmek istemem' yanıtı alınabiliyor." Su yönetim sorunlarının temelinde siyasi etkiyi koyan SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "Yerel yönetimler açısından bakıldığında örneğin Ordu sınırları içinde bir su kaynağı var. Assında kaynağın tespit edildiği yer açısından bakıldığında ilin bu kaynağa ihtiyacı olmuyor ama hemen komşu ildeki su sorununu çözebilecek bir kaynak olma niteliği var. Fakat ildeki su yönetim süreçleri bu suyu komşu ile vermek istemiyor. Genele bakıldığında siyaset gereği-belki ordunun ihtiyacı var ama- diğer ilin siyasi gücü veya farklılığı sebebiyle suyun sahibi ve kullanıcı olmuş oluyor. Burada bir üst akıl-otorite gerekli. SYGM bunun için kuruldu. Ama mevcut durumda kurumların yetki alanları ortak ve yaptırım sistemleri henüz netleşmedi. Kanunlar çıkarılıyor ama bunların yaptırımları etkili değil." Su yönetim sürecinde ön plana çıkan siyasi kaygılar sorununu SUKİ bir başka su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "SUKİ'ler bir büyükşehir belediyesi kuruluşu. Kurumun yönetim kurulu başkanı bir belediye başkanı olduğu için bir noktada bu tür sorunların çıkması olağan görülüyor. Ama bu durum su yönetim sürecini etkiliyor. Su hizmeti için yatırım planlaması merkezi yönetim eliyle yapıldığında su sürdürülebilir bir kaynak niteliği kazanabilir"

Yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminin siyasi baskı altında olduğunu vurgulayan SUKİ su yöneticisi, su kullanıcısının seçmen boyutuyla değerlendirilmesi sebebiyle yaptırımların yerel düzeyde uygulanamadığına şöyle ifade etmektedir: "Birinin (kullanıcının) suyunu kesiyorsun bir siyasinin tanışı çıkıyor. Biz o suyu açmak zorunda kalıyoruz. Genelde bu süreçte hem tanışı hem de ödeme gücü olmayan vatandaş olumsuz etkileniyor. Ama ödeme gücü olanlar hem su faturasını ödemiyor hem de siyasi araçları kullanarak suyu kesilse de açtırıyor. Kimsenin sözünün geçmeyeceği yani siyasi değil sadece sürdürülebilir niteliği olan bir su

yönetimi gerekli. "ifadeleriyle dikkat çekmektedir. Su yönetiminde siyasi niteliğin su yönetim süreçlerinde bir sorun olduğunu vurgulayan bir başka su yöneticisi ise, su tarifelerinin belirlenmesine yönelik bir üst otorite ile bu sorunun ülke genelinde çözümlenebileceğini şöyle ifade etmektedir: *"Tarifelerin değişken olması sorunu düzenleme ihtiyacı olan bir konu. Su piyasası düzenleme kurulu, gibi bir kurul, artık adına ne denir bilmiyorum ama bu önemli. İnsanlar elektrik parasını ödüyor, ödenmediğinde kesiliyor. Doğalgaz da aynı şekilde. Ama suyu kesemiyorsunuz. Bu uygulamaya kalkınca hemen vatandaş bir yerlere ulaşmaya çalışıyor. Bunun bir sistemi olmalı ve vatandaşında bu sistem konusunda su faturasını ödemediğinde suyum kesilir durumunu düşünmesi gerekli, bir bilinçsel kabulü olmalı. Havza temelinde bir otorite belirlenebilir. Çünkü havzalar kendi özelinde coğrafik ve topoğrafik olarak benzer özellik göstermektedir. Aynı özellikleri barındıran alanlar için su yatırımları ve hizmetleri benzer maliyette oluşacaktır. Buda fiyat belirleme ve uygulama süreçlerini benzer hale getirecektir."* benzer yönde diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Su yönetiminde 81 ilde 81 farklı fiyat politikası var. Sebebi, suyu yerel düzeyde yöneten kurumların siyasi özelliğinin olması. Bu konuda su yönetimleri olarak sorun yaşıyoruz. Su yönetim süreçlerinde tüm illerdeki bu farklılığı gidermek için tıpkı elektrik-enerjide olduğu gibi Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) su piyasası denetleme kurumu oluşturmali."*

Yerel yönetimler düzeyinde belediyelerin siyasi bir kurum olma özelliğini farklılaşan fiyat politikası ve kullanıcıların su yönetim süreçlerine yaklaşımı üzerinden değerlendiren su yöneticisi, *"Su kanal idareleri belediyenin sorumluluğunda olduğu için vatandaşlar tarafından siyasi bir kurum olarak görülüyor. Vatandaşların su ücretlerinin indirilmesi yönünde bir talebi bu kapsamda geliyor. Ama su hizmeti yatırım gerektirdiği için işin bir maliyeti var bir sorun alanına dönüşüyor. Bu sorunun su kanunu ile yapılacak hukuki bir düzenleme ile bir düzene oturtulması gerekli. Yine su yönetiminin siyasi niteliği sebebiyle her ilde farklı şekilde su ücretlerinin belirlenmesi söz konusu oluyor. Vatandaş şöyle diyor" su şurada 3 lira burada neden 5 lira 8 lira". Oysaki her coğrafyanın kendi özel durumu var ve maliyetler her noktada aynı olmayabiliyor. Türkiye genelinde su fiyatının belirlenmesiyle ilgili tek bir yöntem-kaynak belirlenmeli. Böyle bir metodun ülke genelinde uygulanması herkesi rahatlatacaktır."* ifadeleriyle belediyeye bağlı

bir birim olan su ve kanalizasyon idaresinin bu süreçten olumsuz etkilendiğini vurgulamaktadır.

(d)SUKİ yapılarının su yönetim sürecinde çok sayıda yetkili kurumla su yönetimini gerçekleştirmek zorunda olmasından kaynaklı su yönetiminde "asıl yetkili kim" sorunu yaşadığı tespit edilmektedir. Bu yönde SUKİ su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "30 ilde Büyükşehir belediyelerine bağlı SUKİ'ler var. Bunlar illerde su yönetiminden sorumlu. OSKİ ordu il sınırlarında vatandaşların içme suyu ihtiyacını karşılamak için her türlü projeyi hazırlama ve hazırlatmak ve planlama yapma ve işletmeye yetkili. DSİ'de sorumlu. OSKİ, hizmet sahasında olan bazı kullanımlar için DSİ'den su tahsis talep ediyor. DSİ'nin tahsis için dikkate aldığı nüfus kriterleri ve gelecek dönem nüfus hesaplamaları bizim planlama kriterlerimize uymuyor. Çünkü DSİ tüm Türkiye'yi esas alarak düzenleme yapmış ve bunu mevzuat ile tüm ülkeye uyguluyor. Ama coğrafi yapıların farklılığı kullanıcıların günlük su kullanım miktarının farklılaşması yönetsel anlamda bir farklılaşmayı bir ihtiyaç haline getiriyor. Bu durumda suyla ilgili ulusal düzenleme yapılsa da su ulusal bir su politika gerektirse de çözüm ve yönetsel faktörler açısından yerel düzeyde farklılaşan yönetimlerin belediyelerin karar alma-verme yetkisi olmalı. Normal koşullarda yerel yönetimler mevzuatıyla bu yetkiler kullanıyor. Fakat su tahsislerinde kişi başı su kullanım miktarını belirlenmesinde karar merci DSİ yetkili. O zaman su yönetimi anlamında; su tahsis eden ve suyu işleten arasında "asıl yetkili kim" sorunu ortaya çıkıyor. Çünkü tahsis edilen suyu planlayarak aboneye ulaştırmak zorunda olan SUKİ. Bu çerçeveden bakıldığında; yerel yönetimlerde merkezi yönetimlerde yönetsel anlamda suyu yönetme yetkisi ve kullanılan yetki sebebiyle uygulama süreçlerinde her kurumun haklılık payı var. Çünkü merkezi yönetim Türkiye genelini dikkate alarak su politikası belirlemek zorunda." SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "Mevcut durumda su yönetiminde temel soru ve sorunumuz şu: Suyun patronu-asıl sahibi kim? İçme suyu alanında yönetsel birim farklılıkları ve bu birimlerin yönetim anlayışlarının farklı olması en önemli sorun su yönetimi için. Sorunun çözümü için yetki karmaşasının giderilmesi, su yönetiminde tek bir otoritenin söz sahibi olması gerekli. Derelerde DSİ sorumlu, SYGM her şeyden sorumluyum diyor, SUKİ'ler su sorununun içinde. Yerel yönetimler elinde su sorunları daha da farklılaşıyor, sulama da işin içine giriyor. Bu çok boyutlu yapı için

su kanununa ihtiyaç var. Su kanunu; suyun sahibi, karar verme mekanizmaları, yaptırımları, tarifeleri, kontrol mekanizmalarını belirleyecek özellikte olur, uygulamaya konulursa su yönetim sorunları azaltılacaktır."

(e) Su yönetiminin kurumsal yapılanmasına yönelik bir diğer sorun tespiti, suyun yönetiminde idari sınırların esas alınması ve bu sınırlarda çok sayıda kurumun su yönetiminde yetkili olması olmasıdır. Bu yönde SUKİ su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "Su çok boyutlu bir kaynak. Gerek içme ve kullanma suyu gerek tarım gerek enerji konularında suyun yönetiminde tek bir kurumun yetkili olması gerekir. Büyükşehir modeli öncesi dönemlere bakıldığında il özel idaresi Ordu ilinde bazı mahallelere su tahsis etmiş ama yan mahallede su yok ve bu tahsis edilen sudan idari sınırlar sebebiyle faydalandırılmamış. İl özel idaresi tarafından su tahsis edilen mahalle tahsis aldı diye geçmiş dönemde elde ettiği bir kazanılmış hakkı ileri sürüyor ve buradaki su fazlasını yan mahallede suyu olmayan vatandaşa aktarma izni vermiyor. Su yönetimi için sürdürülebilir ve ekonomik olan buradaki su fazlasını kullanmak. Ama belediyeler siyasi nitelikleri sebebiyle kullanıcılarla karşı karşıya kalmak yerine farklı bir yerden su getirmeyi çözüm olarak kullanıyor. Buda ekonomik değil." Bu yönde diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Su yönetiminde yetki karmaşası bir sorun. Suyu yönetirken herkes kendine göre yorumluyor. Süreçte DSI var, SUKİ var, büyükşehir belediyesi olan illerde eski köy yeni mahallelerin geçmişten kalan su hatları var. Kırsal alan özelliğinde olan tarım arazilerinde ise yüzyıllardır gelen bir su kullanım şekli var. Kullanıcıların haftanın belli saatlerinde belli kişilerin su kullanmasına yönelik bir planlaması, kendi içinde belirledikleri bir kontrol ve kullanım şekli var. Bunlar kullanıcılar tarafından edinilmiş bir hak olarak. Yine su kaynaklarının kullanımında geçmişten kalan planlama sorunları var. Bir mahallede bulunan bir su başka bir mahalleye aktarılmış. Su yönetimine herkes müdahil. Bu büyük bir sorun. Oysa sürdürülebilir bir su yönetimi için suyun tek sahibi olmalı." Suyu yönetiminde sorumlu çok sayıda kurumun varlığını sorun olarak tanımlayan bir diğer su yöneticisi, "Suyu yöneten yetkili tüm kurumların DSI, SYGM, SUKİ, İller Bankası gibi kurumları Kara Yolları Genel Müdürlüğü gibi tek çatı altında toplayan bir yasal zemin ve kurumların sorumluluklarını birbirine paylaştıran çatı bir kanun olmalı. Böylece kurumların birbirlerinin önüne geçmeyen

görev alanı belirlenecek, su yönetimi iyileşecektir." şeklinde yetkili kurum sayısının çokluğuna dikkat çekmektedir.

(f) SUKİ'lerin su yönetim sürecinde her bir SUKİ'nin su tarifesini farklı belirlemesinin sorun olarak tanımlandığı tespit edilmektedir. Bu yönde SUKİ su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "*Coğrafi koşullar olarak aynı şartları taşıyan yerler farklı fiyatlandırmayla su kullanıyor. Oysa yönetsel anlamda takip edilecek tek bir düzenleme kullanışlı olur*" Bir başka su yöneticisi ise konuya ilişkin detayı şöyle açıklamaktadır: "*SUKİ'lerin vatandaşın su bedeli dışında aldığı ücretler var. Kanalizasyon katılım ücreti, altyapı ve içme suyu katılım ücreti gibi. Bizim hesaplamalarımız ve bunlara ilişkin modüller farklı SASKİ,TİSKİ ücretleri farklı. Verilen hizmet ve yapılan işlem temel mantık olarak aynı. Ama her il farklı bir ücret uyguluyor. Suyun metreküpü için ayrı fiyat belirleniyor. Bunların standart hale getirilmesi taraftarıyım.*" SUKİ modelinde tarife belirleme süreçlerinde belli bir standart süreç işletmediğini bir sorun tanımı olarak ifade eden SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "*Sonradan büyükşehir olan illerde SUKİ'ler İSKİ Kanunu'na tabi. Suyun temin ve dağıtım süreçleri dışında suyun işletilmesi, abonelere dağıtılması ve tahsilatlarının yapılması için uygulamada yeni düzenlemelere, tarifelerin belirlenme süreçleri hakkında bir standart getirilmesine ihtiyaç duyuluyor. Sstandartlar belirlenirken 1. sınıf-kategori-2.sınıf-kategori şehirler gibi bir sınıflandırmaya gidilebilir.Ücretlendirme konularında bir standart-sabitlik oluşturulması taraftarıyım.*" Su tarifelerinin belirlenmesinde yerel siyaset etkisine vurgu yapan SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "*Türkiye'de mevcut su politikası süreçlerine bakıldığında suyun bir siyasi politika aracı olarak görülmesi ve suyun fiyatlandırılmaması söz konusu. Doğalgaz, elektrik, internet hizmetleri ile karşılaştırıldığında diğerlerine göre daha temel ihtiyaç olan suyun fiyatının diğerlerinden daha düşük olduğu görülüyor. Su kullanımı açısından sosyal boyutu olan bir araçtır, bir haktır. Bu nedenle diğerlerinden daha düşük ücret alınması olağan görülebilir. Ama su konusunda devlet eliyle gerçekleştirilen yatırımların miktarı yetersiz kaldığında sağlıklı içme suyu temininde özellikle kırsal bölgelerde sorunlarla karşılaşılabilir."*Su yönetim sürecinde çok sayıda su fiyatı belirleyen otoritenin bulunmasını bir sorun olarak değerlendiren SUKİ diğer bir su

yöneticisi, "İtalya, Bulgaristan Macaristan gibi ülkelerde tek fiyat sistemi uygulanıyor ve bu fiyatı merkezi idare belirliyor. Su yönetimi üzerine siyasi bir yük getirdiği için hiçbir eyalette hiç bir su yöneticinin su fiyatı teklif etme gibi bir yetkisi yok, böyle bir düzenleme uygulanmıyor. Su yönetim sürecinde oluşan standart maliyet satış fiyatında da bir standart maliyetin getirilmesinde etkili oluyor. Merkezi idare eliyle büyük çaplı yatırımlar yapılıyor ve su ve kanalizasyon idareleri (SUKİ) belirlenen standart fiyatlar üzerinden elde ettikleri gelirle yatırım kapasitesini arttırabiliyor. Ama mevcut durumda SUKİ kendisi ihtiyaçlarını dahi karşılayamayacak durumda ve borç yükü altında kalıyor." şeklindeki ifadeleriyle sorun tanımı ve kıyaslama yoluyla bir çözüm önerisi paylaşmaktadır.

Su tarifesinin belirlenmesinde suyun miktar ve kalite olarak nitelikleri yerine siyasi bağlamda etki altında kaldığı tespit edilmektedir. Siyasi bağlama dikkat çeken bir SUKİ bir diğer su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "Ordu'da bir mahallenin-eski köy 65 km sokağı var. Başka bir BŞB Erzurum'da bir mahallenin en fazla 10 km sokağı var. İki SUKİ'de il ölçeğinde hizmet sağlıyor. Ordu'da bu mahalleye su götürüldüğünü diğer ilin sınırlarını geçecek kadar hattın yapılması gerekiyor. Ama döşenen hattın maliyetiyle geri elde edilen geliri dengeleyecek bir tarife belirlenmiyor. Nedeni sorgulandığında, başkanın takdiri siyasi-seçim süreçlerin durumuna göre meclisin bir tarife belirlemesi sonucu ortaya çıkıyor." Benzer yönde diğer bir su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "Bölgenin coğrafi yapısı ve dağınık yerleşme özelliği sebebiyle kullanıcıya suyu ulaştırmak için elektrik kullanıyoruz. Elektrik kullanım %156 arttı. (Şubat 2022). Ama su fiyatında zam talebimiz olumlu dönüşle sonuçlanmıyor, meclis zam kararı almıyor. Nedeni zammın siyasi etkisi." BŞB-SUKİ Modelinde kurumun siyasi özelliği sebebiyle ortaya çıkan siyasi baskıların su tarifesini belirlemede etkili olduğuna dikkat çeken SUKİ bir diğer su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: "Su kanal idareleri bir şirket. Maliyet altında suyu verdiğinizde bunu başka bir kaynakla sübvansetmelisiniz. Tarife belirlerken vatandaşların suyun bedelini karşılama düzeyini dikkate alıyoruz ve bunun üzerine çıkamıyoruz. Bu karşılaştığımız, suyun gerçek maliyetinin çok çok altında fiyatlandırılması önemli bir sorun. Hiçbir su kanal idaresi gerçekçi bir su fiyatı

belirmek konusunda başarılı değil. Belediyenin bağlı bir kuruluşu olduğumuz için siyasi baskıları da değerlendirmek zorunda kalıyoruz."

(2)SUKİ modelinde su yönetiminde su temini (Miktar), kalitesi ve hijyen sağlanmasına ilişkin su yönetim sorunlarının olduğu tespit edilmektedir.

Karadeniz Bölgesi dikkate alındığında; bölgenin Türkiye'de yağış miktarı bakımından ilk sırada yer aldığı çalışmanın ilgili kısımlarında vurgulanmaktadır. Bu niteliği dikkate alındığında suyun miktar olarak yeterli ve sürdürülebilir olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ancak yağış miktarının iklim değişikliğinin de etkisiyle kısa sürede ve çok miktarda yer yüzüne düşmesi yüzey sularını tutma imkanı bulunmadığında hem yağışla gelen suların kaybolmasına hem de mevcut suların yağışın etkisiyle kirlenerek kalitesinin azalması neden olmaktadır. Bu boyutuyla düşünüldüğünde bölgeye özgün bir sorun belirginleşmektedir.

(a)SUKİ su yönetimi yönetim ölçeğinde meydana gelen yağışlardan gelen suyu temin etmek için yeterli tesis kapasitesine sahip olmadığı tespit edilmektedir. Tespite yönelik SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir:"Mevcut durumda su kaynakları yeterli. Çünkü bölge yağış alıyor. Ama yağışla gelen suyu tutamıyoruz. Yağışla gelen suyun ilin üst ilçelerinde bir baraj veya gölet yapılarak suyun tutulması, depolanması cazibeli olarak aşağıya akıtılması gerekli. Mevcut durumda su depolanması sadece merkez ilçesinde yapılıyor. Gölet çalışması var ama proje aşamasında. Bu sayının artırılması gerekli. Benzer bir ifadeyi SUKİ'nin diğer bir su yöneticisi şöyle vurgulamaktadır: "Coğrafi yapı elverişsiz. Çok yağmur var ama su tutma problemi var" Benzer yönde SUKİ diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: "DSİ'de görevliyken tarımsal sulama suyu ile ilgileniyordum. SUKİ'de de içme suyu temini ile ilgileniyoruz. Her iki alanda da en önemli yönetim sorunu suyun depolanması için yeterli tesisin bulunmaması.Sadece Ordu ili için değil bölgedeki diğer iller içinde sorun benzer.Yağmur ve kar sularını depolanamıyor, su rezervleri yeterince temin edilemiyor."

(b)SUKİ modelinde kırsal ve kentsel alan özelliği gösteren ölçeklerde suya erişim sağlanmasının su yönetimi için bir soruna karşılık geldiği tespit edilmektedir. SUKİ su yöneticisinin bu yöndeki ifadeleri şöyledir: "Yerleşim ne kadar dağınık olursa aynı boruyla hizmet verdiğiniz kişi sayısı azalıyor. Bu abone başı yapılması

gereken yatırımın yüksekliğini gösteriyor. Yeterli suya kırsal alanda sağlayabilmek için Ordu'da daha çok yatırım yapılması gerekiyor. Yatırımda finansman anlamında sorun yaşandığından dolayı kırsal alanlarda yeterli suya ulaşamaması gibi sorunlar ortaya çıkabiliyor. Buda yerel bir bölge sorunu olarak ön plana çıkıyor, sadece Ordu ilinin sorunu değil. Yeterli suya ulaşım, şehir içinde öncelikli problem değil. Bunu mevcut yüksek kapasiteli depolarla çözebiliyoruz. Ama iş şehir dışına kırsal alana geldiğinde su kaynaklarının yetersiz olması hem yönetsel hem de kullanıcı açısından bir sorun olarak ortaya çıkıyor. Kırsal alanda karşılaşılan sorunlara ilişkin çözümler değişken. Ordu özelinde yerleşim dağınık. Kişi başına içme suyu için düşen boru metrajını hesapladık. 1 kişi için 18 metre su borusu ihtiyacı var. Bu ihtiyaç İstanbul'da 1.42 metre. Ankara'da 2.7. Trabzon'da 1.35 metre. Hizmet alanı ve nüfus oranından kaynaklı olarak içme suyu hatlarının uzunluğu fazla olunca fiyat yükseliyor."

(c)SUKİ modelinde ilin yazlık ve kışlık nüfus farkı ve bu doğrultuda ortaya çıkan su kullanım taleplerinin su yönetimi üzerinde bir baskı oluşturduğu tespit edilmektedir. SUKİ su yöneticisinin tespiti yönelik ifadeleri şöyledir: "Yüzeysel suları yapılan kapkaçlarla alıyoruz. Yağışın yoğun olduğu dönemlerde bu sular sebebiyle kullanıcılarda bulanıklık şikayeti oluyor Birde kaynaklar kış döneminde karla beslendiği için yeterli olabiliyor. Ama depolama tesisimiz olmadığında kaynaklar kurduğunda su temininde sorun yaşıyoruz. Yaz aylarında nüfus katlanarak arttığında (normalde kayıtlı nüfus 750'lerde ama yaz aylarında 2 milyona çıkıyor) kaynak kuruması ve yetersizliği yönetim sürecinde sorun oluyor. Su yetersizliği bildirilince arıtılmış sularımızı tankerlerimizle su depolarımıza taşıyoruz, takviye yapıyoruz. Bu bir iki aylık dönemsel bir sorun olduğu için hızlı çözüm olarak bunu yapıyoruz. Tabi ki kalıcı yatırımların yapılması gerekiyor. Ama yatırımların maliyetli olması bunu geciktiriyor. Dolayısıyla bu sorunu su tankerleri ile çözüyoruz. SUKİ'YE ait toplam 38 tanker kullanıyoruz. Gerekirse ilave kiralama yapıyoruz ve bu sorunu çözmek için." Ordu ilinde yazlık-kışlık nüfus farkını su yönetim süreçlerinde diğer SUKİ'lere göre daha yüksek bir işletme maliyeti ortaya çıkardığını ifade eden su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "Bir diğer sorun nüfusun %70'lik kısmı sahilde, yaklaşık %30'luk kısmı iç kesimdeki- üst bölgedeki 16 ilçede yaşıyor. Bu 16 ilçede yazın 2 aylık fındık sezonunda nüfus 2-3 'e katlanıyor. Yapılan

yatırımlar mevcut kayıtlı nüfus dikkate alınarak yapıldığı için yazın gelen nüfusla birlikte su yetersizliği söz konusu oluyor. Bu bölgelere yaz aylarında gelecek nüfus dikkate alınarak yatırım yapıldığında kurum maliyetleri artıyor. 2 aylık süreçte bu kullanıcılardan elde edilen gelir artan maliyetle ter orantılı . Bu bir handikap. Yatırımların bölgenin dağınık ve dağlık olması sebebiyle maliyetinin ve işletme giderlerinin diğer yerlere göre yüksek olması bizim için (su yönetimi) önemli bir sorun."

(3)SUKİ modelinde su yönetiminde su yönetim sorunlarından bir diğerinin coğrafi yapı, fiziksel koşullar ve yerleşim yerinin özelliklerinden kaynaklanan su yönetim sorunlarının olduğu tespit edilmektedir.

Karadeniz bölgesinde dağların kıyıya paralel uzanması nedeniyle coğrafi anlamda yerleşim yeri çeşitliliği söz konusu olmaktadır. Karadeniz bölgesinde yer alan Ordu ve Giresun illerinde dağınık yerleşim hakimdir. Eğimli coğrafi yapı, sahil ve yayla yerleşim alanları arasındaki mesafe fazlalığı ve bu alanları yerleşim yeri olarak benimseyen il sakinlerinin varlığı su yönetim sürecinde bir sorun tanımı olarak şekillenmektedir. Dağınık yerleşimin hakim olduğu bölgede su talep eden kullanıcılara suyun ulaştırılması için altyapı oluşturulması gereklidir. Su altyapı yatırımlarının maliyetli olması, suyu yönetme yetkisi olan yerel yönetim birimlerinin mali kapasitesini zorlamaktadır. Su hizmetinin kamusal olma özelliği ve politik kaygılar sebebiyle içme suyu tarifelerinin yatırım maliyetlerini içerecek gerçeklikle belirlenememesi sorunu da dikkate alındığında bölgede su hizmetinin dağılımı, kullanımı ve işletilmesine yönelik sorunlar görünür hale gelmektedir.

(a)SUKİ modelinde hizmet ölçeğinin tüm il sınırını kapsamamasının engebeli coğrafi yapı ve dağınık yerleşim sebebiyle su yönetiminde yatırım maliyetini arttıran bir etki oluşturduğu, bunun yerel yönetim birimi için bir sorun olarak tanımlandığı tespit edilmektedir. SUKİ su yöneticisinin tespiti yönelik ifadeleri şöyledir: "Bölgede yerleşim dağınık, sahil ve yüksek kottaki yayla yerleşimlerinde meskenler arası mesafe fazla. Coğrafyanın eğimli olması hizmet yatırım maliyetinin fazla olmasına neden oluyor." Ordu ili için su yönetim süreçlerini olumsuz etkileyen temel sorun olarak coğrafi yapının niteliğini vurgulayan bir diğer su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "Büyükşehir Belediyesi Kanunu kurumun görev sahası ilin tümünü içeriyor.

Coğrafya olarak bölge dağınık ve dağlık. Yatırım maliyetleri diğer bölgelere göre 1/10-1/20 ölçeğinde farklılık gösteriyor. Örneklendirme İstanbul'da İSKİ 1 km hizmet alanında 3 bin kişiye hizmet veriyor. Aynı yatırım Ordu'da yaptığınızda 1 KM yaklaşık 150 kişiye hizmet veriyorsunuz. Dolayısıyla yatırımların maliyetleri aynı değil, geri dönüş süreleri ise çok uzun. OSKİ olarak en büyük sorunumuz coğrafyanın dağlık ve dağınık olması." Benzer yönde SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "İlin kırsal alanı kentsel yerleşim alanlarına göre fazla ve dağınık. Bu bölgelerde su temini yapılamamış mahalleler var. Özellikle yaz dönemlerinde bu mahallelerden su konusunda talep ve şikayetler gelebiliyor." BŞB modeli sebebiyle SUKİ su yönetiminin su sorunlarının kentsel ve kırsal alan sorunları şeklinde farklı olarak tanımlandığı tespit edilmektedir. Bu yönde SUKİ su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "Su yönetimine yönelik sorunları kentsel alanlar ve kırsal alan özelinde iki bölümde değerlendirmek gerekli. Yerleşimin yoğun olduğu sahil-kıyı kesimlerinde nüfus yoğun ve yıllardır daha düzenli ilerliyor. Büyükşehir yasasıyla kırsaldan mahalleye dönüşen yerleşim alanlarında ise hem geçmiş yıllardan gelen altyapı eksikliği hem de su kaynaklarının doğru kullanılmamasından kaynaklanan sorunlar yaşanıyor. Büyükşehir belediyesi olduktan sonra kapanan belde belediyeleri ile Ordu'ya mahalle olarak dahil olan köylere ait altyapı verisi Büyükşehir belediyesi su ve kanalizasyon idarelerine teslim edilmediği için bu konuda sorun yaşanıyor.

(b)İlin fiziksel yapısı ve yerleşim yeri özellikleri sebebiyle yaz aylarında birinci yerleşim yerinde bulunan kullanıcılarının su kullanım miktarında meydana gelen artışın SUKİ su yönetimi üzerinde bir baskı oluşturduğu tespit edilmektedir. SUKİ su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "Ordu, göç veren bir il. Ordu yazın fındık döneminde ya da dini bayramlarda gelen gurbetçi sayısı fazla ama bunlar kışın ilde kalmıyor. Su yatırım desteği kayıtlı nüfusa göre alındığı için yazın ortaya çıkan nüfus artışı yatırım desteği kapsamına alınmıyor. Kısa vadeli su kullanım talebinde bulunanlar genellikle il merkezine uzak kalan yerleşim alanlarındalar. Bu alanlara yatırım yapmak maliyetli. Karşılığında yalnız 3 aylık dönemde karşılığını almak yeterli değil. Bu durumda bu bölgelere suyun temin edilmesi zorlaşıyor. Su temel bir ihtiyaç olduğu için su taleplerini karşılayacak çözüm olarak suyu taşıyarak kullanıyoruz. Ama artık taşımakta maliyetli."

(c)Coğrafya elverdiği takdirde su yatırım maliyetlerinin azalabildiği, ama yüzey sularına bağlı yerleşim yapısı olan Ordu ve Giresun illeri için bu elverişliliğin söz konusu olmadığı tespit edilmektedir. Bu yönde SUKİ Su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Su maliyetlerinin her il için değiştiği görülüyor. Yerleşim dağınık değilse şebekeye eklenen bir boru ile bir mahallenin su ihtiyacı karşılanabilecekken Ordu ili için 60-70 km hat döşemek gerekebiliyor. Bölgede dağınık yerleşim hakim. Bu nedenle hat döşemesi maliyetli. Ancak hat döşenmeyince su şebekeden verilmiyor ve kullanıcının tasarrufunda kalan suyun kontrolü zorlaşıyor. Suyun kullanımı kontrol edilemeyince yönetimi de zorlaşıyor."* Benzer yönde SUKİ'nin bulunduğu coğrafi yapı etkisiyle maliyet baskısı altında olduğunu vurgulayan SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Bölgenin özellikleri sebebiyle suya erişim konusunda zorluklar var. Suyun bulunduğu yerden alınıp insanlara ulaştırılması teknik ve mali zorluklar var. Arazi engebeli olduğu için kullanıcıya suyu ulaştırmak, hizmet taleplerine hızlı yanıt vermek maliyet ve coğrafi yapı açısından zor."*

(4) SUKİ modelinde su yönetiminde su yönetim sorunlarından bir diğerinin Finansman sorunları olduğu tespit edilmektedir.

(a)SUKİ su yönetiminde mali kaynak yetersizliğinden kaynaklanan sorunların varlığı tespit edilmektedir. SUKİ su yöneticisi yatırım maliyetinden kaynaklanan sorunların iş birliği temelinde çözümünü şöyle vurgulamaktadır: *"Ordu ilinde kullanıma sunulan kaynakların %80'i kaynak suları. İlde kurak geçen yıllarda sularla ilgili sorunlar yaşayabiliyoruz. Yaz ayları nüfus çok artıyor ve bu su yönetimi üzerinde bir baskı oluşturuyor. Bölgede yağışla gelen yüzeysel su kaynaklarını tutabilmesi için gölet, baraj gibi geniş kapsamlı tesislere ihtiyaç duyuluyor. Ancak bu tesislerin yapım maliyeti yerel yönetimlerin, özelinde SUKİ'lerin düzeyini aşıyor. Bu noktada DSİ devreye giriyor. SUKİ olarak su temininin sürdürülebilirliği için DSİ ile iş birliği yapıyoruz. Çünkü eğer göletler yapılırsa ilin gelecek dönemlerde su kaynağı sorunu büyük oranda çözümlenebilir."* Su yönetim ölçeği ile su yönetiminin finansal sorunları arasındaki ilişkiye vurgu yapan SUKİ su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Tüm il ölçeğine tek elden su götürülmesi kaynak planlaması ve yönetimi açısından olumsuz. Üst ilçelere yatırım yapmadan olmuyor. Ama yatırım amorti etmek uzun yılları gerektiriyor. Genelde depolar üzerinden sular veriliyor. Ama*

*buradan su vermek için elektrik kullanılması gerekli. Elektrik %150 zamlı hale geldiği için bu bizim hizmet maliyetimizi arttırıyor. Ama biz suya bu maliyeti yansıtamıyoruz. Biz suya %10-20 ancak zam yapabiliyoruz bu bizi maliyet açısından zor duruma düşürüyor."*Benzer yönde SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: *"19 ilçeye su götürmek zorundayız ama 3 ilçe dışında kalan ilçelerde yapılan tahsilatlar su geliri planlaması konusunda bize yönetim süreçlerinde zor duruma düşürüyor."*

(b) BŞB modelinde SUKİ'nin su yönetiminde yatırımların gerçekleştirmek için maliyet baskısı altında olduğu tespit edilmektedir. Bu yönde SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Su kanal idareleri olarak en önemli sorunumuz gelirleri bu yatırımları karşılayacak seviyede olmaması Su yönetim sürecinde yeni yatırımların yapılmasına ek olarak eski işletmelerin bakım ve onarımının da yapılması gerekli. Bu coğrafyada SUKİ olarak bütün yatırımları tamamlamaya kalksak, bir kaba taslak hesaplama yaptık 6-7 milyar gibi bir yatırım gerekli. Oysa kurum olarak yatırımlar için ayırabileceğimiz bütçe yıllık yaklaşık 100 milyon lira. Bunu böldüğünüzde yıllarca sürececek bir zamana ihtiyaç var. Ama kullanıcı boyutu var. Herkes kendi sorununu bireysel olarak biliyor ve çözüm için beklentileri çok yüksek. Ama biz tüm ilin sorununu biliyoruz ve gidermek için çalışıyoruz."* Ordu ilinde coğrafi yapı sebebiyle hizmet maliyetinin fazla olduğuna ve mali kapasite yetersizliğine vurgu yapan bir başka yönetici durumu şöyle açıklamaktadır. *"Coğrafi yapı elverişli olsa bir tane ilçeye baraj ve gölet yapıldığında bu tüm il geneline hizmet edebilir. Ama bölgede coğrafi yapı sebebiyle bu mümkün değil. Tesis bir ilçeye yapıp buradaki suyu diğer bir ilçeye götürmek ise coğrafi yapı- derin vadilerden oluştuğu için sebebiyle zor. Neredeyse her ilçenin bir arıtma tesisine, gölete, içme suyu depolama tesisine ihtiyacı var. Ama bunun bir de maliyet boyutu var. Bizim gibi kurumların Mali-parasal sorunları için merkezi bütçeden aldıkları desteklerin arttırılması gerekli. Bu konularda bir su kanunu taslağı yıllardır var ama henüz faaliyete geçmiş değil."*

(c)Sudan elde edilen gelirin su yönetimi için önemli olduğu finansal sorunlarla ilişkilendirilen bir diğer tespittir. SUKİ su yöneticisinin tespite yönelik ifadeleri şöyledir: *"Bazı aboneler var. Ödeme gücü olmasına rağmen suyunun*

kesilmeyeceğini bildiği için faturasını bilinçli olarak ödemiyor. Doğalgaz, elektrik faturasını ödüyor ama suya karşı böyle bir alışkanlık yok. Bu durumda olan su kullanıcıları için bir yaptırım sisteminin olmaması bir sorun. Su bir ihtiyaç olduğu için fatura ödenmese de kesintisiz suyun verilmesi gerekir gibi düşünülüyor. Ama burada çalışan binlerce insanın nasıl maaş alması gerektiği hakkında kullanıcılarda bir bilinç yok. Bu yüzden su faturasını ödemeyenler için bir yaptırım mekanizması geliştirilmesi için yasal düzenleme ihtiyacı var." Benzer yönde SUKİ su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"İl genelinde ortaya çıkan su maliyeti ile su satış fiyatı birbirine yaklaşıyor. Maliyet yüksek satıştan elde edilen gelir ise düşük. Arada ortaya çıkan fark kurumun (su hizmetinin) devamlılığı için borçlanma yoluyla telafi ediliyor. Ama suyu yönetirken gelecek dönemler için kurum borçlarının kalması sürdürülebilir değil. Ülkenin su fiyat politikasının gözden geçirilmesi gerekir. "*

Yerel yönetimler düzeyinde BŞB-SUKİ modeliyle su yönetiminin gerçekleştirildiği Ordu ilinde su yönetimi sürecinde karşılaşıldığı vurgulanan sorun tespitleri şunlardır:

- 2560 Sayılı Kanun ve 5216 sayılı Kanun çerçevesinde büyükşehir belediye modeliyle yönetilen illerde su hizmeti sağlayan SUKİ'lerin yönetim kurulu başkanının aynı zamanda büyükşehir belediye başkanı olması sebebiyle; su yönetim sürecini etkileyen siyasi kaygılar tespit edilmektedir. SUKİ'lerin yerel siyaset etkisinden arındırılması için su yönetiminden yetkili bir üst otoritenin havza ölçeğinde yetkilendirilmemesi önerilmektedir.
- İllerin kışlık ve yazlık nüfuslarındaki farklılık, su kullanım taleplerinde farklılaşmasının belirlenen ölçekte su yönetimi üzerinden bir baskı oluşturduğu tespit edilmektedir. Yaz aylarında ikinci yerleşim yeri olarak Ordu illine başka illerden, yurtdışından gelen yerli ve yabancı turistler, yaz aylarını, resmi tatilleri, izin kullanımlarını memleketlerinde geçirmek isteyen hemşehriler kentte planlı su kullanımı üzerinde bir baskı oluşturduğu tespit edilmektedir. Artan su tüketiminin su yöneticilerine alternatif su temin yöntemi arayışına sevk ettiği tespit edilmektedir. SUKİ yapılarına, dönemsel nüfus artışına maruz kalınması sebebiyle su yatırımı destekleme ödeneği gibi bir gelir kaleminin GBVG içinde eklenmesi önerilmektedir.

- İllere kış aylarında düşen yağış miktarı fazla olmasına rağmen gelen yağışların tutulmasını sağlayacak mekanizmaların, tesisleşme yeterliliğinin henüz yeterli ölçüde olmaması sebebiyle su kaynaklarının fiziksel kayıp yaşandığı tespit edilmektedir. Su tutma mekanizmaları olarak kurulan tesislerin yeterli sayıya ulaşması için merkezi yönetim düzeyinde yatırım desteği sağlanmalıdır. Tesislerin merkezi yönetimler eliyle yapılmasında etkili iş birliği ve koordinasyon süreçlerinin oluşturulmalıdır.
- Su yatırımlarının yapılması ile suyun korunması arasındaki ilişkinin; kayıp su etkisinin giderilerek miktar devamlılığının sağlanması; alt ve üst yapının iyileştirilmesiyle su kalitesinin oluşturulması arasındaki ilişki tespit edilmektedir.
- Su yönetiminde yöneticilerin saha araştırmasında ön plana çıkardığı, literatür taraması bölümünde de yer verilen iki temel sorun; su mevzuatının dağınıklığını giderecek bir su kanununun olmaması ve yasal düzenleme çeşitliliğinden kaynaklanan yetki karmaşası görüşme bulgularından ulaşılan sorunlar arasında yer almaktadır.
- Kullanıcı temelli sorunların su yönetim sürecinde meydana getirdiği olumsuzlukların SUKİ'lerin sorumluluğunda planlı çözümlerle giderilebildiği, yönetsel sorunlar giderildiğinde SUKİ'lerin fiziksel yapıdan kaynaklı sorunları çözebilme kapasitesine sahip olduğu tespit edilmektedir.

Tablo 4.36. Büyükşehir Belediyesi SUKİ Modelinin Ordu İlinde Su Yönetiminde Temel Sorunları ve Geliştirilen Çözüm Önerileri					
il	Birimi	Sorun Alanı	Sorun Tanımı	Sorunun Kapsamı-İçeriği	Araştırma Temelinde Geliştirilen Çözüm Önerileri
ORDU	SUKİ	Yasal ve Kurumsal Yapı	1. 2560 sayılı Kanunun uygulama süreçlerine güncel ihtiyaçlara yanıt vermemesi sorunu	1.1.Kanun 1981 tarihli ve su yönetim süreçlerindeki güncel düzenlemelerle yenilenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.	1.1.1: 1981 tarihli 2560 sayılı Kanunda su yönetim süreçlerine yönelik güncel mevzuatı kapsayan bir güncelleme yapılması önerilmektedir. 1.1.2: Sayısı artan SUKİ yapıları dikkate alınarak 2560 Sayılı Kanun adının “Su ve Kanalizasyon İdareleri Kanunu” şeklinde güncellenmesi önerilmektedir. 1.1.3: Kanunda yılda 2 defa yapılması düzenlenen genel kurul toplantılarının sayısının artırılması yönünde düzenleme yapılması önerilmektedir.
			2. Su yönetiminde standartlaştırılmış süreçleri kullanan kurumsal yapılara ihtiyaç duyulmaktadır.	2.1.30 BŞB özelinde farklı su yönetim uygulamalarının su kaynaklarının sürdürülebilir niteliğine etki etmesi	2.1.1: SUKİ'ler tarafından kullanılan abone işlemleri yönetmeliğinin tüm SUKİ'ler için standart özelliğe getirilmesi önerilmektedir. 2.1.2: Abonelik sözleşme işlemlerinde abonelerden istenilecek belgelerin ilgili kurumların ortak veri tabanı üzerinden temin edilebilmesi sağlayacak bir uygulamanın kullanılması önerilmektedir. 2.1.3: SUKİ'lerin uygulama süreçlerine standart getirilmesi ve uygulama süreçlerinin izlenmesi için su yönetiminde havza özelliklerine göre yerel yönetim birlikleri oluşturulması önerilmektedir. 2.1.4: İl sınırları içinde yağmur suyu ıslah çalışmalarına ilişkin tüm yetkinin su ve kanalizasyon idaresinde toplanması; hizmet maliyetine abonelerden katılım sağlanması yönünde düzenleme yapılması önerilmektedir.
			3.Yaptırım uygulama	3.1.İzinsiz (Kaçak) su kullanımında bulunan su kullanıcılarına ilişkin yaptırımlar için işleyiş prosedüründe uygulama farklılıklarının olması.	3.1.1: İzinsiz-kaçak su kullanımlarında yaptırım uygulama yetkisi yerel yönetim biriminin hazırladığı tespit (bilir kişi) raporu üzerinden merkezi yönetimin yetki ve sorumluluk çerçevesinde, yerele özgü koşulların etkisinden arındırılmış standart süreçlerle yapılması önerilmektedir. 3.1.2: Borcunu ödemeyen abonelerin sularının kesilebilmesi için kanuna kesin hüküm konulması; ödeme gücünden yoksun kesimler için alternatif ödeme planlarının geliştirilmesi önerilmektedir. 3.1.3: Su borcu bulunan abonelerin diğer resmi kurumlarda olan iş ve işlemlerinde (vergi dairesi, SGK, tapu kadastro, belediye) su ve kanal idarelerinden "su borcu yoktur belgesi" istenmesinin kanunda emredici hüküm halinde getirilmesi önerilmektedir.
			4.Yerel siyasetin su yönetimine etkisi	4.1.SUKİ yapılarının yerel siyasetle ilişkili bir yapı olma özelliği	4.1.1: Su yönetiminin yerel siyaset etkisinden arındırılması için su yönetiminden yetkili bir üst otoritenin havza ölçeğinde yetkilendirilmesi önerilmektedir. 4.1.2: Havza sınırlarında yer alan yerel yönetimlerin su yönetim süreçlerini izleyen bu üst otorite, merkezi yönetim düzeyinde bir hiyerarşik birimle ilişkilendirilmelidir. Bu kurumsal yapılanma ile ülke genelinde su yönetim süreçlerinin benzerliğinin standartlaşmasını sağlayan entegrasyon ve yapısal yeterlilik oluşturulması önerilmektedir. 4.1.3: Su yönetim süreçlerini aynı su havzası, coğrafi ve fiziksel yapı özellikleri gösteren illerde yerel siyaset etkisiyle değişken olan su tarifelerine ilişkin standart getirilmelidir. Tarife hesaplamalarında SUKİ'lerin kullandığı kanalizasyon katılım ücreti, altyapı ve içme

				suyu katılım ücreti gibi ücretleri dikkate alan farklılaşan hesaplama modüllerinin fiyat belirleme ve uygulama süreçlerini benzer maliyet kalemleriyle hesaplayacak bir standart yapı oluşturulmalıdır. 4.1.4: Su tarifelerinin hesaplanmasında ve uygulanmasında izleme, kontrol ve denetim yetkisi bir üst otoriteye (su piyasası denetleme kurumu) verilmelidir.
		5. Su yönetiminde "asıl yetkili kim" sorunu	5.1: Su yönetiminde merkezi yönetim düzeyinde karar alma ve uygulama yetkisi bulunan çok sayıda kurum-kuruluşun bulunması sebebiyle yetki karmaşası	5.1.1: yönetiminde yetkili tüm kurumları tek bir çatı (Karayolları Genel Müdürlüğü Modeli veya DSİ Kurumsal yapılanma modeli) altında toplayan bir yasal zemin ve kurumların sorumluluklarını birbirine paylaştıran çatı bir kanun olmalıdır. 5.1.2: SUKİ yetki bölgesinde ilgili bakanlıklar tarafın yapımı ve kontrollüğü üstlenilen atıksu arıtma ve içme suyu arıtma vb. altyapı tesislerinin kontrol heyetlerinde SUKİ teknik ve idari personeli bulundurulması, SUKİ 'nden görüş alınması ve son kullanıcı olarak gerekli yetkilerin sağlanması, önerilmektedir. 5.1.3: Altyapı ve üstyapı tesislerinin projelendirilmesi ve yapımı sırasında Karayolları, Orman İşletmeleri ve diğer kamu kuruluşlarından alınması gereken yapım müsaadelerinin tabi olduğu bürokratik mevzuatların yeniden düzenlenerek, inşaat yapım süresindeki gecikmelerin en aza indirilmesi önerilmektedir. 5.1.4: İçme suyu konusunda tek yetkili birim SUKİ olarak belirlenmelidir. 1000 lt/sn üzeri yüzeysel sular için bakanlık görüşünün alınması, kıyı sularına ilişkin hususlarda SUKİ yetkisi 2560 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmelidir.
			5.2: Merkezi ve yerel yönetim birimi yetki karmaşası sorunu	5.2.1: Dere ıslah konusunda yetki karmaşası sorunun giderilmesi için düzenleme ihtiyacı bulunmaktadır. Dere ıslahı konusunda DSİ ve SUKİ sorumluluğunun bulunduğu gerekçesiyle açılan hasar davalarında su ve kanalizasyon idarelerinin sorumluluğuna gidilmesi konusundaki belirsizlik için yasal düzenleme yapılması önerilmektedir. 5.2.2: Yağmursuyu ve dere ıslahı konusunda yetki sorunun çözülmesi yağmursuyu ve dere ıslahı konularının havza bazlı olarak imar planlarıyla birlikte ele alınması önerilmektedir.
			5.3: Bütüncül ve gelecek odaklı planlama	5.3.1: Tüm su kaynaklarının verimli kullanılması için SUKİ'lerin içmesuyu master planlarını (50 - 100 yıllık) hazırlanarak ilgili diğer kurum ve kuruluşlar (Tarım ve Orman Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, DSİ, SYGM gibi) ile su tahsislerinin yapılarak 50 - 100 yıllık su kullanımı planlamasının yapılması; yapılan planlama çerçevesinde tüm ilgili kurum ve kuruluş faaliyetlerinin koordinasyonunun sağlanması için gerekli yasal zeminin oluşturulması önerilmektedir.
		6. Su yönetiminde idari sınırların esas alınması	6.1. Su Yönetiminde idari sınırlar esas alınarak su yönetim yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi	6.1.1: Su yönetiminin havza ölçeğinde su kaynaklarının potansiyeli dikkate alınarak yönetilmesini sağlayan bir yeniden ölçeklendirme yapılmalıdır. Su yönetiminde mevcut 25 havzayı dikkate alınarak oluşturulan yerel yönetimler düzeyinde mahalli idare birlikleri kurulmalıdır. Bu birlikler havza ölçeğinde Tarım ve Orman Bakanlığı sorumluluğunda

					oluşturulan Havza Yönetim Heyeti doğal üyesi olarak havzada yerel yönetimler düzeyinde su yönetim süreçleriyle ilişkili yetki ve sorumlulukları gerçekleştirmelidir.
		Su miktarı ve kalitesi sorunu	1.Suya erişim	1.1.BŞB modelinde kırsal ve kentsel alan özelliği gösteren ölçeklerde suya erişim sağlanması zorluğu	1.1.1:BŞB-SUKİ modelinde ölçek ekonomilerinden beklenen faydanın kırsal ve kentsel alanda su yönetimi özelinde gerçekleşmesi için kırsal alanda şeflik, müdürlük yapılarının mevcut yapısı geliştirilmelidir. 1.1.2: SUKİ kurumsal yapılanması içindeki mevcut birimlerin kurum içinde entegrasyonunu geliştirmeye yönelik teknoloji temelli süreçler oluşturulmalıdır.
		Finansman Sorunları	1. Su yatırımlarında karşılaşılan sorunlar:	1.1.BŞB modelinde SUKİ'nin su yönetiminde yatırımların gerçekleştirmek için maliyet baskısı altında olması.	1.1.1:Plan ve proje, yatırım ve inşaat, içme suyu işletmesi, atık su ve kanalizasyon yönetimi, abone işlemleri, teknoloji temelli uygulamaların kullanılması, makine ve malzeme tedariki, insan kaynakları yapısında nitelik ve nicelik bakımından yeterlilik gibi kapsamlı hizmet alanı bulunan SUKİ yapılarının; hizmet maliyetlerinden doğan finansal sorunlarının giderilmesi için yatırım maliyetlerine merkezi yönetim eliyle destek sağlanması önerilmektedir.
			2.Tesisleşme kapasitesi	2.1.SUKİ eliyle hızlı tesisleşme sağlayabilmek için yatırım kapasitesinin yeterli olmaması	2.1.1: İlin yağış potansiyelinden faydalanmak için su tutma mekanizmaları olarak kurulan tesislerin yeterli sayıya ulaşması için merkezi yönetim düzeyinde yatırım desteği sağlanmalıdır. Tesislerin merkezi yönetimler eliyle yapılmasında etkili iş birliği ve koordinasyon süreçlerinin oluşturulmalıdır.
			3.Tarife Belirleme	3.1. Su tarifesi belirlenmesinde BŞB Belediye meclisinin karar mercii olması	3.1.1: BŞB Meclisinin siyasi niteliği sebebiyle su maliyetine kullanıcıların ortak olması için belirlenen tarifelerin su yatırımlarının desteklenmesini, su hizmetlerinin sağlanmasından doğan maliyetinin karşılanmasına imkan verecek düzeyde belirlenmesine engelleyecek, tarife belirleme yetkisinin yerel siyaset etkisinden bağımsız bir üst otorite eliyle belirlenmesinin sağlanması önerilmektedir.
		Coğrafi yapı, fiziksel koşullar ve yerleşim yerinin özellikleri	1.Yazlık ve kışlık nüfus farkı	1.1. SUKİ modelinde ilin yazlık ve kışlık nüfus farkı ve bu doğrultuda ortaya çıkan su kullanım taleplerinin su yönetimi üzerinde oluşturduğu baskı	1.1.1: İlin yazlık ve kışlık nüfus farkı dikkate alınarak bu nitelikte su hizmeti sağlayan SUKİ yapılarına, dönemsel nüfus artışına maruz kalınması sebebiyle su yatırımı destekleme ödeneği gibi bir gelir kaleminin GBVG içinde eklenmesi önerilmektedir.
			2.Dağınık yerleşim	2.1. Engebeli coğrafi yapı ve dağınık yerleşim sebebiyle su yönetiminde yatırım maliyetinin artması	2.1.1: Yerleşim yerinin ve su hizmeti götürülen coğrafi yapının özelliği sebebiyle su yatırım ve hizmet maliyetinde meydana gelen artışın havza ölçeğinde bir su yönetim ölçeği belirlenerek ölçek genişletmeden faydalanılmasını sağlayacak bir düzenleme yapılması önerilmektedir.

Kaynak: Tablo, araştırma bulguları doğrultusunda yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.4.5.2. Büyükşehir Belediyesi Modelinde Olmayan Giresun İli Örnekleminde Su Yönetimi Sorunları ve Çözüm Önerileri

Araştırma sahası olan Giresun ili 6360 sayılı Kanun etki alanında bulunmaması, Büyükşehir Belediye modeliyle yönetilmemesi sebebiyle su yönetim süreçleri Ordu ilinden farklıdır. Giresun ilinde su yönetim süreçlerinde il belediyesi merkez ilçede, ilçe belediyeleri 15 ilçe özelinde, il özel idaresi ilin meskun alanlarında ve köy yönetimleri köy yerleşimlerinde su hizmetleriyle ilişkili yönetim birimleridir. Giresun ili, il özel idaresi tüzel kişiliği korunan il statüsündedir. İlde su yönetimine yönelik çok kademeli yerel yönetim yönetsel, yapısal ve hukuksal detaylara çalışmanın ilgili bölümünde yer verilmiştir. Bu kısımda Giresun ilinde yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminde yetki ve sorumluluğu bulunan il özel idaresi ve belediyeler düzeyinde su yönetiminde karşılaşılan temel sorunlara ilişkin araştırma bulgularına yer verilecektir.

4.4.5.2.1. Giresun İlinde İl Özel İdaresinin Su Yönetim Sorunları ve Çözüm Önerileri

Giresun ilinde su hizmetlerinin yönetim süreçlerinde sorumlu yerel yönetim birimlerinden biri il özel idareleridir. Belediye sınırı dışında kalan alanlara yol, su, altyapı, eğitim, sağlık gibi mahalli müşterek nitelikli ihtiyaçların karşılanması için 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu uygulanmakta, sorumluluk il özel idarelerine verilmektedir. Su yönetim sürecinde il özel idaresi su yönetiminde karşılaşılan temel sorunlara araştırma bulguları doğrultusunda bu kısımda yer verilmektedir.

(1) İl özel idaresi düzeyinde su yönetiminde yasal ve kurumsal çerçevede su yönetim sorunlarının olduğu tespit edilmektedir.

(a) İl özel idaresi düzeyinde karşılaşılan öncelikli sorunun su yönetimi için benimsenen yönetim modeli olduğu tespit edilmektedir. Tespite yönelik su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Suyun tek merkezden yönetilmemesi sebebiyle su kaynaklarını düzgün ve efektif kullanılamıyor. Bu nedenle su kaynaklarının yetersizliği bir sorun haline geliyor. Suyun tek merkezden disiplinli yönetimi önemli."*

(b) Su yönetiminde çok sayıda aktörün varlığı su yönetiminde bir sorun olarak tanımlanmaktadır. Bu noktada köylerde su kaynaklarının işletilmesinden sorumlu yönetici olan muhtarlar ön plana çıkarılmaktadır. Bu tespite yönelik su

yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Biz (il özel idaresi) olarak meskun alanlara yatırım-tesis yapıyoruz ve bu tesislerin sorumluluğunu köy muhtarlarına teslim ettiğimiz için işletme bazında il özel idaresi devrede olmuyor. Ancak tesisleri işletme yetkisi verilen muhtarlar suyu işletme süreçleriyle ilgili bir özellikli eğitim almıyor-verilmiyor. Muhtarların göreve gelme kriterleri arasında su yönetebilmesiyle ilgili eğitim şartı yok. Bir yüksekokul mezunu yada lise mezunu olmak gibi bir şart yok"*

(c)Köy Kanununa göre köy idaresinin yöneticisi olan muhtarların su yönetimiyle ilgili uzmanlığının bulunması gerekli değildir. Bu durumun su yönetim süreci için sorun olarak tanımlandığı tespit edilmektedir. Su yönetiminden kaynaklanan sorunların ilde su kaynakları yetersizliğine dönüştüğünü su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Muhtarlık yönetimi için muhtar olan kişilere sertifika eğitimi verilmeli. Muhtarlarda idare ve suyun yönetimi, muhtarlık yönetimi hakkında bir eğitim verilip; sertifika kazandırılıp muhtarlığa başlatılsa daha bilinçli bir su yönetimi gerçekleştirir. Bu yasal çerçevede dikkate alınmalı."*

(d)İl özel idaresinin meskun alanlardaki su kaynaklarının kullanılması ve bu kaynaklardan uzun dönemde fayda sağlanması için plan ve proje yapma sorumluluğu bulunmaktadır. Su yöneticisi, planlama düzeyinde yapılan çalışmalarla kişi başı ihtiyaca göre hesaplama yapıldığını ve hesaplama sonucu işletilmeye başlayan suyun yeterli olması gerekirken; uygulama sonuçlarının planlanan çıktılarla aynı düzeyde gerçekleşmediğini bir yönetim sorunu olarak paylaşmaktadır. Bu sorunun nedeni şöyle ifade edilmektedir: *"Köyde genellikle karşılaşılan sorun şu: köyde yaşayanlar içinde genç nüfus az olduğu için muhtarlığa yaşlı nüfus içindeki bireyler aday oluyor. Ancak yaşlı kişiler seçildikten sonra suyla ilgili temel sorunlarla uğraşmak istemiyor yada zorlanıyor. Bu durumda yereldeki su yönetimini sekteye uğrattıyor Köy Kanunu'nda altyapı hizmetleri köy tüzel kişiliğinin sorumluluğunda. Muhtar ve ihtiyar heyetli suyun yönetiminden sorumlu. Ancak suyu mevcut durumda yöneten muhtarlar kanundan gelen hukuki haklarını tam anlamıyla bilmiyor. Bu yönde bir eğitim verilirse, sınava tabi tutulurlarsa (bu muhtarlık adaylık sürecinde de yapılabilir) daha bilinçli bir su yönetimi ortaya çıkar."* Benzer yönde bir diğer sorun su kullanım planlamalarında yazlık ve kışlık nüfus farkının varlığıdır. Bu durum su yöneticisi tarafından şöyle ifade edilmektedir: *"Kişi başı ihtiyaca göre hesaplama*

yapıldığında köydeki suyun kullanıcılara yeteceği sonucu varken kullanımda yeterli gelmiyor. Bunda yazlık kışlık nüfus farkı var."

(e) Yerel yönetim birimi olan il özel idareleri belediye sınırları dışında kalan köy ve kasabaların sağlıklı içme suyu temini için kuyu açmak veya açtırmak, çiftçilerin kullanımına yönelik sulama amaçlı gölet yapmak veya yaptırmakla sorumludur. Köye tahsis edilen suların işletilmesinden sorumlu olan köy muhtarların suyu, stratejik bir kaynak olma niteliği dışında beşeri ve siyasi kaygılar doğrultusunda değerlendirilen bir araç olarak yönetmesinin bir sorun olarak ön plana çıkarıldığı tespit edilmektedir. Bu tespiti yönelik il özel idaresi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "*İl özel idaresi meskun alanda tespit edilen su kaynağının projelendirmesini yapıyor ve su membasını köye tahsis ediyor. Köyde kaynağın işletilmesi yetkisi ise muhtara veriliyor. Su, küresel ölçekte stratejik kaynak, suyu yönetenlerde bu stratejik uyumu sağlayacak özellikler aranmalı. Sorun şu ki muhtarlar gerçekten köy-köydeki suyu yönetmeye haiz mi? Seçim dönemleri de dikkate alındığında muhtarlar su yönetim sürecinin kendi kontrolünde gerçekleşmesini sağlıyor.*" Muhtarlarda bilinçli bir yönetim olmayınca muhtarlar su yönetim sürecinde kendi akrabasına, tanışına, yakınlarına su verebiliyor. Bu durumda su ihtiyacı olan bir başka mahalle tamamen mağdur oluyor. Muhtarın su dağıtmasından kaynaklanan bir mağduriyet ortaya çıktığında biz-il özel idaresi olarak hukuki olarak sürece müdahale edemiyoruz. Sorunla ilgili rapor tutup Kaymakamlıklara gönderiyoruz. idari yaptırımını kaymakamlıklar gerçekleştirebiliyor."

İl özel idaresiyle yapılan görüşmelerde de su yönetiminde su kullanıcıları sebebiyle maliyet arttırıcı sorunların ortaya çıktığı tespit edilmektedir. Su yönetiminde planlı ilerlenmesine rağmen kaynak yetersizliği görülmesini bir sorun ve bu sorunun temelinde kullanıcı etkisini vurgulayan su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "*Suyun yetersiz gelmesi neden içme suyu için tahsis edilen suyun düzgün kullanılmaması. Tarımsal sulamada, hayvancılıkta sular amacı dışında kullanılıyor. Bu su kaynaklarının yönetilmesinde bir sorun.*"

İl özel idaresi düzeyinde su yönetim sürecinde karşılaşılan temel sorunlar şunlardır:

- Su yönetiminde tek bir merkezden yönetim ve planlama yapılmaması, çok sayıda kurum ve aktörün devreye girmesi yönetsel bir sorun olarak tespit edilmektedir.
- Kullanıcıların su yatırım maliyetine katlanılarak kullanıcılara ulaştırılan, içme ve kullanma suyu olarak tahsis edilen suları tarımsal sulamada, hayvancılık faaliyetlerinde kullanması nedeniyle kaynakların yetersiz kalması temel bir sorun olarak tespit edilmektedir. Su yönetim süreçlerinde su yönetici ve kullanıcıların bilinç ve farkındalık düzeyi ile sürdürülebilir su yönetimi arasındaki doğru orantı; Giresun ilinde TÜİK verilerine göre 553 köyde toplam 123 bin 503 kayıtlı nüfusun-su kullanıcısının varlığı ile dikkate alınmalıdır.
- Yazlık ve kışlık nüfus farkının sürdürülebilir kaynak yönetimi ve planlamaları üzerinde olumsuz etki oluşturmaktadır. Kişi başı ihtiyaca göre hesaplama yapılmasına rağmen su kaynaklarının yetersiz kalmasıyla ilişkilendirilen bir diğer durum, nüfus faktörüne ilişkindir. Su yatırımları yapılırken kayıtlı nüfus dikkate alınarak kullanım hesaplaması yapılmaktadır. Ancak ilde, su temin edilen alanda kayıtlı su kullanıcı olmamasına rağmen, ikinci yerleşim yerine gelen hemşehriler, yaz aylarında turistik gezi için gelen yerli ve yabancı turistler temin edilen su kaynaklarının kullanıcısı haline gelmeleri sebebiyle su kaynaklarında yetersizlik ortaya çıkmakta, su kullanım taleplerini ortaya çıkaran bu durumu su yönetimi için bir sorun olarak tespit edilmektedir.
- Mali kapasite ve personel yetersizliği sebebiyle köy yönetimleri köy sınırları içinde su hizmetlerine ilişkin alt ve üst yapı yatırımları için il özel idaresi devreye girmekte, yatırım sağlandıktan sonra köye sağlanan su kaynaklarının işletilmesi için köy yönetimleri işletme yetkisini kullanmaktadır. İhtiyaca göre hesaplama yapılmasına rağmen işletilmek üzere köy idarelerine tahsis edilen sularda meydana gelen yetersizlik, yeni yatırım planlarının hazırlanmasına ve yeni bir mali kapasite kullanımına neden olmaktadır.
- Köy Kanununda su yönetim süreciyle ilgili yetki tanımlanan muhtarlar için bir uzmanlık şartı, yönetsel yeterlilik koşulu olmaması sebebiyle yatırım

yapılarak köye tahsis edilen suların yönetsel anlamda etkin kullanılamamasından kaynaklanan sorunlar tespit edilmektedir. Muhtarların su yönetimine ilişkin yetkileri bakımından bir iyileştirme yapılması gerektiği, su yönetimine özellikle kırsal alanlarda uzmanlığı olmayan yöneticiler boyutuyla da eğilinmesi gerektiği tespit edilmektedir.

- Köy idarelerinde su yöneticisinin siyasi kaygıları ön planda tutulduğunda su yönetiminin sürdürülebilir niteliğinin azalması yönünde sorunların varlığı tespit edilmektedir.

Tablo 4.37.Giresun İlinde İl Özel İdaresinin Su Yönetimi Sorunları ve Geliştirilen Çözüm Önerileri

İl	Birim	Sorun alanı	Sorun tanımı	Sorun kapsamı	Araştırma bulguları temelinde geliştirilen çözüm önerileri
GİRESUN	il özel idaresi	Yasal ve kurumsal yapı	1.Yerel Yönetim modeli	1.1. Uygulanmakta olan yerel yönetim modelinin su yönetimine etkisi: Planlama, eş güdüm ve koordinasyon sorunu	1.1.1:Su yönetiminde mevcut parçalı yapı yerine su yönetiminin bütüncül şekilde gerçekleştirilmesi için yeniden ölçeklendirme yapılarak yerel yönetimler düzeyinde yeni su yönetim ölçeği belirlenmelidir.
			2.Su yönetiminde "asıl yetkili kim" sorunu	2.1. Su yönetiminde çok sayıda aktörün varlığı sebebiyle yetki karmaşası sorunu	2.1.1:Mevcut deneyimlerden faydalanarak her ilde bir su ve kanalizasyon idaresi kurulmalı, yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminden tek bir idare su yönetiminden sorumlu olmalıdır.
			3. Su yöneticilerinde uzmanlık şartı aranmaması sorunu	3.1. Köy idaresinin yöneticisi olan muhtarlardan su yönetim sürecinde uzmanlık şartı aranmaması	3.1.1:Su yönetimi sürecinde yer alan su yöneticilerinin su kaynaklarının sürdürülebilirliğinin korunmasına yönelik eğitim alması, su yönetiminin önemi hakkında bilgilendirilmesine yönelik süreçler geliştirilmelidir. Su yönetiminde gönüllü olarak yer almak isteyen paydaşlara yönelik bir uygulama süreci geliştirilmelidir. Bu süreçte yasal çerçevede yetki kullanan tarafların su yönetim uzmanı gibi bir nitelikle yönetim sürecinde yer alması sağlanmalıdır.
			4. Yerel su siyasetinin yönetimine etkisi	4.1. Köy yönetimlerinin beşeri ve siyasi kaygılar doğrultusunda su yönetimini gerçekleştirmesi ve bu durumun İÖİ su yönetim sürecine etkilemesi	4.1.1:Köy yönetimleri de dahil olmak üzere yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminin yerel siyaset etkisinden arındırılmasını sağlayacak bir su yönetim modelinin geliştirilmelidir.

		5. Kullanıcının su konusunda bilinç ve farkındalığı	5.1.Bölgede yağış potansiyelinin mevcudiyeti sebebiyle su stresine yönelik bir kullanıcı bilinç ve farkındalığının olmadığı vurgulanmaktadır.	5.1.1:Bu doğrultuda bölgedeki su kullanıcılarının su kullanımına yönelik davranışlarının iyileştirilmesi yönünde eğitimlerin düzenlenmesi, kamu spotlarının yaygınlaştırılması, yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminin kurumsal yapısının bu yönde geliştirilmesi sağlanmalıdır.
	Su miktarı ve kalitesi sorunu	1.Su miktarı	1.1.Su yönetiminde kaynak planlaması yapılarak tahsis edilen suların uygulamada yetersiz kalması	1.1.1. İÖİ tarafından kaynak planlaması yapılarak kırsal alan özelliğindeki alanlara tahsil edilen kaynakların kullanım süreçlerinde yetersiz kalma nedenlerine yönelik alan araştırmaları yapılmalıdır. İÖİ bünyesinde tahsis edilen kaynakların takibini sağlayacak teknoloji temelli takip sistemlerinin kullanılması sağlanmalıdır.
	coğrafi yapı, fiziksel koşullar ve	1.Yazlık ve kışkık nüfus farkı	1.1.İlin yazlık ve kışkık nüfus farkının su kaynaklarının planlı kullanım süreçlerini etkilemesi	1.1.1: Su kaynaklarının planlandığı şekilde kullanılmasına engel olan nüfus değişimine dayalı etkenlerin tespit edilmelidir.

Kaynak: Tablo, yazar tarafından araştırma bulguları doğrultusunda oluşturulmuştur.

4.4.5.2.2. Giresun İlinde Belediyelerin Su Yönetim Sorunları ve Çözüm Önerileri

Giresun ilinde belediyeler düzeyinde su yönetimini gerçekleştiren birimlerin üst yöneticileriyle yapılan görüşmelerden elde mevcut su sorunlarına yönelik bulgulara bu kısımda yer verilmektedir.

(1)Giresun ilinde belediyeler düzeyinde su yönetiminde yasal ve kurumsal çerçevede su yönetim sorunlarının olduğu tespit edilmektedir.

(a) Türkiye'de su yönetiminde yetki ve sorumluluğu bulunan çok sayıda kurum ve kuruluş olması sebebiyle üst otorite belirsizliği tespit edilmektedir. Bu yönde ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Su yönetiminden sorumlu farklı kurum ve kuruluşlar var. Ama suyun esas sahibi kimdir?Su yönetiminin üst otoritesinin net olmaması yönetimin temel sorunu. Suyu kim yönetir sorusuna cevap verdiğimizde akla ilk gelen kurum Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı DSİ oluyor. Üst otorite DSİ mi? Biz şehirlerde tesis yaparken onay, izin yada politika belirleme süreçlerinde DSİ ile doğrudan bir ilişkimiz yok. (bir noktada kuyu yapımları dışında). Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına teknik denetimlerde yönlerde bağlıyız. Ve bu bakanlıkların çıkarmış oldukları yönetmelik ve yönergeler

var. Ama net bir yönetim yöntemi, usulü yok. Dolayısıyla en temel sorun yönetim anlamında net bir otoritenin belirli olmaması ve beraberinde net bir kurallar bütünü olmaması." Su yönetim sürecinde suyu yöneten otoritenin belirsizliğine vurgu yapan bir diğer yönetici ifadeleri şöyledir "Orman ve Su İşleri Bakanlığı kurulduğunda; bunun devamı gelecek, bir su otoritesi bakanlık düzeyinde oluşacak ve yönetim süreçlerinde her anlamda bir bütünlük sağlanacak düşüncesindeydik. Özellikle Giresun ili gibi henüz büyükşehir belediye modeliyle yönetilmeyen illerde daha düzenli bir su yönetim süreci ortaya çıkacak kanaatindeydik. Ama olmadı."

Giresun ilinde su yönetim modelinde aynı görev ve yetkiyi kullanan kurumların varlığına dikkat çekerek kademelerde sadeleşmeyle ihtiyaç duyulduğunu diğer bir su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"İller bankasında da içme suyundan sorumlu bir birim var sadece projelerin finansman boyutuyla ilgileniyor. DSI içinde içme suyu daire başkanlığı var teknik anlamda hizmet veriyor. Merkezi yönetim düzeyinde aynı hizmeti veren bu iki idarenin birleşmesi gerekiyor. İlçe yerine il sorululuğunda kurulan ve teknik ve finansman desteğini kullanarak su yatırımlarını gerçekleştirme yetkisi verilen bir SUKİ, mali ve teknik anlamda bu idarelerin denetimi yapan DSI kurumsal yapısı içinde içme suyu daire başkanlığı, ve son noktada merkezi hükümet bakanlık teşkilatıyla tamamlanan hiyerarşik bir yapı düşünülmeli."* Su yönetiminde yerel ve merkezi yönetim düzeyinde çok sayıda birimin bulunmasını sorunla ilişkilendiren su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Su çok önemli ve ülkemiz açısından su kaynakları verimli kullanılmıyor. Nedeni, suyu yöneten çok fazla kurum ve çok başlılık. Bir yasal düzenleme ile sadeleşme olursa mevzuatta sadeleşme yapılırsa Türkiye'de suyun sürdürülebilir yönetimi sağlanabilir."* Benzer yönde diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"DSİ Giresun'da suyun cazibeli akışını sağlayarak bir bölgenin suyunu karşılayabiliyor, keson kuyularla su sorunun çözmeye çalışıyor. Ama çoğu ilçenin kırsal alanlarında hala sağlıklı su içen vatandaşlar var. Su kaynakları yeterli ama herkes suyun tahsisini istemiyor. Bürokrasi çok. Su yönetiminden sorumlu birim sayısı çok. Belediye sınırları dışında kalan meskun alanlarda köy halkı tarafından il özel idaresine başvuru yapılıyor. Bu sefer kırsal alan için suyu sağlama süreci başlıyor. Her gelen su talebi ve soruna yönelik ayrı bakış yönü var. Assında bu farklı bakış*

alanları yerine su yönetimine tek bir elden bütüncül-yukardan bakılsa; Bu bölgenin sorunu varken bu bölgenin de var şeklinde bütüne bakılsa daha etkili. Karar verici olan yöneticiler gelen taleplere tek tek yöneliyor ve çözmeye çalışıyor ama bütüncül bakmıyor, bakamıyor. Bu su bir şehirden geçiyor değil şehrin bütününe dikkate almıyor. Bir de destek alması gereken DSI, İller Bankası gibi iki kurum var. Bunlar içme suyu daire başkanlığı gibi bir yapıyla tek bir kurum olarak sürece muhatap-taraf olmalı."

(b) Giresun ilinde su yönetiminde yetki ve sorumluluğu bulunan çok sayıda kurum ve kuruluş olması sebebiyle aynı il içinde yer alan ilçelerde farklı standartlarda su hizmeti sağlanması bir yönetim sorunu olarak tespit edilmektedir. Tespite yönelik su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"İl merkezinde işler ilçelere göre daha iyi ilerliyor. Her şey resmi (kurumsal olarak kullanılıyor) ilerliyor. Kaçak su kullanımı az yada yok. İl genelinde su fiyatı ve ön ödemeli saat gibi hizmetler standart hala getirilirse suyun yönetimini etkin hale gelir. "*

(c) Giresun ilinde su yönetim modelinin parçalı bir yapıda olması, bütüncül bir planlama, karar alma ve uygulama süreçlerinin olmaması sebebiyle belediyeler düzeyinde su yönetiminde yönetsel sorun yaşandığı tespit edilmektedir. Soruna ilişkin su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Giresun ilçesinde de görev yaptım. Burada su kanal müdürlüğü yaparken bir yüksek kotlardan su projesi hazırladık. Proje özel idare mıntıkası olan köylerden geçiyordu. Proje kapsamında kullanacağımız su kaynağında fazlamızda vardı. Projenin geçtiği yerlerdeki köyleri de projeye dahil edelim, bütüncül çalışalım, projenin uygulanabilirliği yüksek olursa bütünşehir-büyükşehir sürecine hazırlık olur dedik. Ama bu süreçteki otoriteleri bir araya getiremedik. İller Bankası özelinde ilerlemek istedik ama işin içine il özel idaresi girdi. Mevzuatlarında olmadığını, bir problem ortaya çıkabileceğini, ilave bir meclis kararı alınması gerektiğini ileri sürdüler. Yani parçaları bir araya getiremedik. Hukuki anlamda zorlayıcı bir süreç oldu. Nispeten o köyler alınacak gibi projeyi o ölçekte oluşturduk ama depo yerlerini belirleyemedik şebekeleri belirleyemedik. Yöneteceğimiz su kaynağına ilişkin adımlar açıkta kaldı. Bu örnekten hareketle tespitim burada tek bir otorite olsaydı bütüncül-havza planlaması şeklinde yapılan bir planlamayla kaynaklar daha etkin ve verimli kullanılması sağlanabilirdi."* Benzer

yönde diğer bir su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: Giresun ili için düşünelim. Mevcut su yönetim sürecinde bir sorunla karşılaşıldığında çok kademe var. Bir kaynak kullanımı için bile aylarca yazışmak gerekli olabiliyor. Buda su planlamasını ve kullanım süreçlerinin iyileştirilmesini olumsuz etkiliyor. Su yönetim kademelerinde sadeleştirme yapılırsa, su yönetiminden sorumlu birim sayısı azaltılırsa daha etkili sonuçlar ortaya çıkacaktır. Suyun yönetimi için bir ilçede 20 tane su idaresi olduğunda her biri sorumluluğun diğerinde olduğunu ileri sürüyor. Beni ilgilendirmesiz diğer birim ilgilensin diye öteliyor. Bu durumun bir sorun olmaması, tek bir yasa çerçevesinde su yönetimi planlanmalı, su idaresi kurulmalıdır. Bir birim olarak su yönetimi oluşturulmalı ki tüm kaynaklar tek elden kullanılabilsin." Benzer yönde bir diğer su yöneticinin ifadeleri ise şöyledir: "Su yönetiminde bir planlama sorunu var. Kaynakların son yıllarda sürekli azalmasının bir nedeni de HES(Hidro Elektrik Santral)'lerin bölgemizde kaynak azalışına sebebiyet vermesi. HES sayısı bölgede artı. Dere sularının-akarsuların bir kısmı kapalı ortamlarda HES'lerde kullanılmaya başlandı. Arazilerin altından tüneller kazılarak sular HES'lere taşındığı için sularda sapmalara sebep oldu. Kaynakların verimliliği azaldı. Bazı kaynaklara göre %30-40 kaynaklardaki su miktarında azalma meydana geldi. Araziler dağlık bölgede. HES projesini verimli hale getirmek için bir yamaç bularak bir dağı delip diğer yönünden çıkılmaya çalışılıyor. Bu sistemle sular hep kapalı sistem alındığı için bu yer altı kaynaklarını etkiledi. Hatta bazı küçük kaynaklar tamamen kurudu. Bu durum hava koşullarını da etkiledi ve yağış rejimi bundan etkilendi."

Giresun ilinde su yönetim modelinin parçalı bir yapıda olması sebebiyle sorunların yaşandığına, tek bir yönetim mekanizmasıyla su yönetiminin sağlanması gerektiğine ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Bu yönde su yöneticisi ifadeleri şöyledir:"Bölge itibariyle yağış alan bir bölgeyiz. Ama yağışla gelen yüzey sularından akışından kaynaklı afet oluşuyor. Oysa yüzey suları sel kapanyla toplanarak ilçe belediyesi ve köylerin içme suyu ihtiyacı karşılanabilir. Bu yönde DSİ çok çalışma yapıyor. Ama DSİ ile yerel yönetim iş birliğine gelindiğinde süreç değişiyor. Yerel yönetimler farklı siyasi partilerden oluşabiliyor. Farklılık uygulamada olumsuz bir etki ortaya çıkarıyor." Benzer yönde diğer bir su yöneticisi

ifadeleri ise şöyledir: "Su yönetiminin tek idarede olması kesin ve kaçınılmaz. Nedeni; ilçe belediyeleri su teminini keson kuyulardan karşılıyor. Bu nedenle enerji kullanımları açısından çok ciddi tüketimleri var. Bir hat döşeme 30 milyonluk bir yatırım maliyetiyle yenileniyor. Bununla ilgili ilçe belediyelerinin kalıcı çözüm sağlama imkanı yok. Bu gibi sorunları büyükşehir belediye modelinde olan İSKİ gibi OSKİ gibi idareler çözer. Bu idareler tek başına kırsal ve kentsel alandaki su planlamasını tek elden yapıyor. Yönetim değişse dahi planlara projeler devam ettirilebiliyor. Kaynak bulma noktasında sorunla karşılaşmıyorlar. Büyükşehir belediyelerinde uygulanan SUKİ modeli, tek idare altında ve eş güdüm içerisinde suyun yönetilmesi için tüm illerde gerekli bir model." Giresun ilinde su yönetim modelinin parçalı bir yapıda olması sebebiyle sorunların yaşandığına vurgu yapan diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Su yönetiminde karşılaşılan sorunların çözülmesi ve sürdürülebilir su yönetimi için DSİ'nin işin içine girmesi gerekir. DSİ geçmiş olan bir kurum. İçinde içme suyu daire başkanlıkları var ve kurumsal kapasitesi bir ilçe belediyesine göre yüksek. Örneğin şöyle bir modelleme yapılabilir. İller Bankası ilçe belediyelerinin su yatırımlarını gerçekleştirirken mali destek sağlayan bir finansman kuruluşu. İller bankası içinde su yatırımları için DSİ ile iş birliği yapacak DSİ içme suyu daire başkanlığı gibi bir yapı oluşturulmalı. DSİ ve İller Bankası gibi iki merkezi yönetim yapısı her ilde kurulan ve tek elden suyu yöneten su ve kanalizasyon idarelerinin bir üst kuruluşu olmalı ve yönlendirme yapmalı. Yoksa bu sorunlar çözülüyor." Benzer yönde su yönetim sürecinde diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: "İlçe su yöneticisi bu durumu açıklarken "Muhtarlar köy halkının su sorunlarını çözmediği zaman ilçeden talepte bulunuyor. Su sorunu olan bu köylere belediyenin ilçe merkezinde kullanıcılarından artan sulardan veriyoruz kullanması için. Bu durum da bizler yönetsel anlamda sıkıntı yaşıyoruz. Köy muhtarları köye suların gitmesi için il özel idaresinden malzeme işçilik talep ediyor. İlçe belediyesinden- bizden de suyu talep ediyor. İlçe merkezine en yakın köye en yakın mesafeden su götürerek köyün su ihtiyacını karşılamaya çalışıyoruz.

Su yönetim sürecinde kurumlar arası iş birliğine duyulan ihtiyaç ve bu kapsamda karşılaşılan sorunları ilçe belediyesi su yöneticisi şöyle ifade etmektedir:"

Su temel bir kaynak. Nüfus az ve iller bankasından gelen pay düşük. yeteri kadar proje yaptıramıyoruz ve çıkan arızaları gidermekte zorlanıyoruz. Çünkü yeterli personelimiz yok. Bizim su borularımız Karayolları GM hizmet alanında kalıyor. Şebeke oluşturma sürecinde döşedikten sonra herhangi bir patlak olduğunda Karayolları GM kazı yapılamaz diyor. Kurumların altyapı yaparken koordinasyonsuzluğu giderilirse su sorunları daha hızlı giderilir su kayıpları kısa sürede engellenebilir. Bunların kurumlar arasında iş birliği ile giderilmesi gerekiyor."

(d) Su yönetim modelinde idari sınırlar esas alındığı için bütüncül bir planlamaya zemin oluşturacak yönetim yapısının oluşmadığı tespit edilmektedir. Bu yönde su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Ancak gelecek odaklı planlama ve bilinçli yöneticilerin geliştirdiği projelerle su daha sürdürülebilir bir kaynak haline getirir. Mevcut yönetim süreçlerinde uygulamaya konulan bir önceki bir sonraki dönem projeleri arasında farklılıklar uygulamanın yapılamamasına, atıl kalmasına neden oluyor. Bu sorunun yaşanmaması için su için yapılan projelerin çalışmaların entegrasyonuna ihtiyaç var."* Su yönetiminde bütüncül planlama ihtiyacına mevcut durumda idari sınırları esas alarak gerçekleşen planlamaların soruna dönüştüğünü örneklendirerek açıklık getiren su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Su havzaları her ilçelerin kendi idari sınırları içindeki su kaynaklarını kullanıyor. İlçelerdeki su ihtiyacı keson kurulardan karşılanıyor. Başka ilçede bir su kaynağı vardır. Buradan suyun getirilmesi gerekiyor. Suyun getirileceği hat üzerinde yerleşim birimleri var, köyler var. Hattın geçtiği yerdeki su ihtiyaçlarını da karşılanması gerekir. Başka ilçede bu sudan yararlanır. Böyle bakıldığında bütüncül düşünülmesinde fayda var. Tek bir idarenin başka bir birimi de ilgilendiriyorsa bütüncül düşünülmesinde fayda var."* Su yönetiminde idari sınırların bir yönetim sorununa dönüştüğüne vurgu yapan diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"İdari ve siyasi sınırlar dikkate alınmadan suyun doğal sınırlarına uygun bir yönetim yaklaşımı benimsenmelidir. Bu bir yönetim sorun."*

Su yönetim sınırlarında değişikli yapan, yönetim sınırlarını havza ölçeğine çeken ve uygulama süreçlerinde yaptırım temelini kuvvetlendiren yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Bu yönde ilçe belediyesi su

yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Karadeniz bölgesinde havza bazlı su yönetimi geliştirilirse su daha sürdürülebilir kullanılır. Çünkü kirlenme engellenebilir. Su kaynaklarının korunmasına yönelik kanunlar var ama yaptırım düzeylerinin ağırlaştırılması gerekli."* Su yönetiminde planlama sorunlarına vurgu yapan diğer bir su yöneticisi sorunların yerel değil genel nitelikte olduğu şöyle ifade etmektedir: *"Sorun bütüncül bir çözüm ve planlama sorunu sadece ilçelerde değil Giresun merkezde de var, ilçe de. Çözülen sorunlarda belediye eliyle değil DSİ yatırımıyla çözüldü. Çözüm olarak Dereli hattından su kaynağı bulundu, İkisu havzasından alınan su projelendirildi. Bulancak, Giresun merkez, Keşap, Dereli'nin belli köy yerleşimlerinin su sorunları çözüldü. Ama bu bölgenin sorunu çözüldüğünde ilin diğer sorunları çözülüyor."* Su yönetiminde planlama sorununa dikkat çeken diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Su yönetimi planlı bir yönetimle ilerlemiyor. Büyük ölçüde köylerde ve şehirlerde bulunan sular yeterli mi değil mi fizibilitesi yapılmadan şehir merkezlerine taşınıyor. Suyun bulunduğu yerdeki doğal hayata etkileri göz önünde tutulmadan düşünmeden su yönetimi olansız ilerliyor. Olması gereken doğal yaşamla birlikte suyun yönetimi. Çünkü doğada bir döngü var. Bu döngünün devam edebilmesi için suyun doğal yaşam için önemi dikkate alınmalı."* Ortak karar alma, planlama, paydaşlarla birlikte hareket etme sürecinin ilçe belediyeleri açısından mümkün olmadığına yönelik su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Mevcut durumda su yönetimi için tüm kurumlar eş güdüm içinde hareket ediyor diyemem. Bir kopukluk var. Kurumların uygulamaları da değişik. Her ilçe ilçede kurumlar bağımsız hareket etmek istiyor. Kendi kaynaklarını kullanarak bağımsız ilerliyor. Bu durum yerine tek bir planlama yapan merkezi bir kurum olsa daha verimli sonuçlar alınır."*

(e)Ortak mal niteliğinde olan yaylalarda,dağlardaki su kaynakların plansız kullanılmasının su yönetimi için bir sorun olduğu tespit edilmektedir. İlçe sınırları içinde bulunan köylerde su kaynaklarının bireysel faydalanma sebebiyle plansız ve kontrolsüz kullanımıyla su kaynakları üzerinden baskı oluşturduğuna vurgu yapan su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"İlçede sorunumuz köyler arasında plansız su kullanımı olduğu için çatışmaların ortaya çıkması. Bir köy ayrı getiriyor suyu diğer köy ayrı getiriyor. Bölgemizde su kaynakları bakımından elverişli yaylalar var. Buralara yakın köyler suları yaylalardan plansız aldıkları için dağlarda, yaylalarda su*

*kalmadı. Bunun nedeni bir muhtarlık yarışı, bir siyaset yarışı ,bir hizmet yarışı derken bu dağlardaki sular tamamen köylere çekildi buda doğanın doğal dengesinin bozulmasına neden oldu. Her köyün su hizmeti parçalı şekilde sağlaması yerine tek elden bir planlama yapılırsa daha güzel olur. Neden güzel olur, yerel siyasetten arındırıldığı için."*Kırsal alanda su yönetim süreçlerinde planlama sorunu yaşandığına yönelik bir diğer tespiti su yöneticisi kırsal alanda meydana gelen yazlık ve kışlık nüfus farkları üzerinden şöyle ifade etmektedir: "*Kışın yağış, özellikle kar yapışı çok ve nüfus azalıyor. Bu dönemde su tahliyelerden boşa akıyor. Yaz geldiğinde gurbetçiler geliyor. İlçede, köylerde nüfus artıyor. Bağ-bahçe yapımı ve su kullanım miktarının artmasıyla kontrolsüz su kullanımı oluyor. Bu bir planlama sorunu."* Su yönetimlerinin planlama sorunu yaşadığına yönelik bir diğer su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: paylaştan "*İlçenin yaklaşık nüfusu 5 bin. Bu rakam yaz aylarında 40-50 bine ulaşıyor. İlçe belediyesi olarak tüketilen su miktarı plansız olarak artış gösterdiği için planlı su hizmeti sağlamakta zorluk yaşıyoruz. Çözüm olarak depolar boşalınca biz suları kontrollü kullanım için kesmek zorunda kalıyoruz. Varlık sebebi suyu şebekeden ulaştırmak olan bir yönetim suyu yönetebilmek için su kesintisi yapıyor. Ne kadar sürdürülebilir?"*

(f) İlçe belediyeleri düzeyinde su yönetiminde uzmanlaşma ve gelecek odaklı planlama yeterliliğinin olmadığına yönelik diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "*İlçe belediyeleri düzeyinde gelecek projeksiyonuna göre su yatırımları yapılmıyor. Türkiye'de 5-6 AB altyapı projesinden biri Giresun-Bulancak ilçesine yapıldı. İçme suyu ve kanalizasyon için hibe alındı. Ama hibe veriliyor ama AB müşavir firmadan projenin sürdürülebilirliği için destek alın deniyor. Ayrı bir işletme birimini bütçe içi veya dışı bir işletmeyi belediyeden bağımsız kurun deniyor. Bu çerçevede enerji giderlerinden tutun işletme giderlerinin hepsine yön veriyor. Maliyet alacak tahsillerinin tamamına yön vererek bir rehberlik hizmeti ve planlı süreç yönetimi yapılıyor, yapıldı. Proje tamamlandı ilçe belediyesi bu sistemden çıktı ve su işletiminde geriledi. Biyolojik arıtmayı sürdürmekte zorlandı.Rehberlik hizmeti sağlayan proje çekilince mevcut personel projenin çıktılarını uygulamakta yetersiz kaldı. İl bazında bir idare olsaydı, yönlendirme ve koordinasyonun il bazında sürdürülmesini sağlayacak bir gelecek projeksiyonu oluşturulsaydı, daha kalıcı*

sonuçlar elde edilirdi." İlçe belediyeleri düzeyinde gelecek odaklı planlama anlayışının gelişmiş olmadığına yönelik bir başka tespit şöyledir: "Yaz dönemi bu bölgede su sıkıntısı yaşanınca suya yönelik ilgi artıyor. Gelecek projeksiyonuna yönelik bir planlama ilçe belediyelerinde yok bunun için yeterli kapasite de yok. Gelecek planlaması için DSİ gibi kurumsal yeterliliği olan kurumsal yapılara ve bu kurumlar elindeki sürdürülebilir nitelikteki verilere ihtiyaç var. Su idaresi için merkezi yönetim düzeyinde oluşturulan bir teşkilatlanma yapısı su sorunlarını çözen ve suyu yerel düzeyde yönetenlere bir rehberlik görevi yapabilir."Su yönetim sürecinin gelecek odaklı bir planlama yaklaşımıyla ilerlemediğini bir sorun tanımı olarak paylaşan diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "Giresun iç kesiminde yer alan 8 ilçeden biriyiz. İlçe merkezinde su sorunumuz yok. Ama mevcut durumda planlı programlı ilerleyen bir yönetim süreci var denilemez. Çünkü su kaynakları yeterli diye içme suyunu, park ve bahçelerde veya sulama suyu olarak kullanıyoruz. Planlı bir yönetim olsa içme suyunu değil atıksuları tekrar kullanarak bu hizmetleri yapabiliriz. Ama ilçe belediyesi olarak böyle bir sistemimiz yok. Oluşturulması için projelerin yapılması gerekir ama bunun içinde ilçe belediyeleri yeterli kapasitede değil."

(g)Giresun ilinde belediyeler düzeyinde tespit edilen sorunların çözümü için su yönetim modelinde, örgütlenme yapısında değişiklik yapılmasına ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Bu yönde su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "İlçe belediyeleri düzeyinde su hizmeti sağlarken biz yöneticiler çok sayıda sorun ve durumla karşılaşyoruz. Bunların çözümlenmesi içi geçmiş yıllarda yapıldığı gibi reformlar hayata geçirilmeli. 1580 sayılı Kanun 5393 sayılı Kanun ile değiştirildi ve gelişme oldu. Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na 2012 de bir farklılık getirildi. 30 Büyükşehir uygulamada. Bu uygulama deneyimlerinden yola çıkılarak su yönetiminde hangi sorunlar ortaya çıktı diye bir durum tespiti ve varsa sorun iyileştirme yapılabilir.Türkiye'de geçiş nüfus kriteri ile mümkün oluyor.Bu kriteri sağlamadığı için büyükşehir belediyesi modeline tüm illerde geçilemese bile SUKİ modeline tüm illerde geçilmeli ve il ölçeğinde tek el altında su hizmetleri sağlanmalı. Bakın AFAD uygulaması da buna bir örnek. Tüm acil çağrı hatları 112 de birleştirildi. Dağınık acil durum hizmetleri tek bir merkezde birleşti. Doğrusu bu.

Çünkü ayrı karar ve uygulama için kaynak gerekli. Her birim için ayrı bir araç bulundurmaktansa aracın nerede olduğunu tek bir merkez takip edip sevk ve idaresini yaparsa kamuda kaynak verimliliği ortaya çıkıyor, koordinasyon kolaylaşıyor ve eş güdümlü artıyor. Kanalizasyon sistemi her yerde olmadığı için belki ihtiyaç duyulmayabilir ama içme suyu mutlaka tek elde yönetilmeli. Bunun içinde yasal düzenleme yapılmalı."

(h)Giresun ilinde belediyeler düzeyinde tespit edilen sorunlardan bir diğeri, kurumsal kapasiteye yöneliktir. Belediyeler düzeyinde suyu yönetimden sorumlu ayrı bir birimin olmaması, Fen İşleri Müdürlüğü altında diğer işlerle birlikte su işlerinin gerçekleştirilmesinin uygulama süreçlerinde bir sorun tanımına karşılık geldiğini su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Örneğin bizim ilçe belediyemizin 2 tane aracı var.Bu araçları Fen işleri Müdürlüğü'nün tüm işlerinde kullanmak zorundayız. Su yoğun alanda-dere yataklarında çalışacak aracımız yok. Personel sayısı arttırılrsa, araç-gereç sayısı yeterli hale getirilirse, su hizmetlerinde uzman personel istihdam edilirse yapılan çalışmalar daha verimli olabilir"* Kurumsal kapasite yeterliliği ile ilişkili olarak diğer bir belediye su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Su ve kanalizasyon özelinde ilçe bazında yöneticiler konuya hakim olmuyor. İl belediyesi ve büyükşehir belediyelerinde su yönetimi belediyelerinde durum daha iyi. Çünkü konuya hakim olan personeller var. Ama ilçe belediyelerinde durum böyle değil. İlçe belediyelerinde uzmanlık ve proje bilgisi gereken mali anlamda kapasite isteyen çalışmalar için iller bankasından destek alabiliyor.Nüfusu 100 bini aşan yerlerde DSİ içme suyu projeleri gerçekleştirebiliyor. İçme suyunun projelendirilmesi ve tahsisinin yerel yönetimlere yapılması konusunda etkin olan İller bankası ve DSİ. Belediyeler bu süreçte yeterli ve etkin değil. İlçe belediyeleri su arıza noktasında palyatif (geçici olarak işe yarayan) sonuçları buluyor."*

Kurumsal kapasiteyle yönünde diğer bir su yöneticisini tespiti, su yönetiminde parçalı yönetim yapısında farklı kurumsallaşma düzeylerinin olduğuna yöneliktir.Bu yönde su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Tüm ilçe belediyelerinde kurumsal anlamda sorunu ve suyun işletmesinde sorunu var. Burada kurumsallığı teknik personel ve donanım, yönetici, sürdürülebilir kaynak yönetimi açısından değerlendirmek mümkün İlçe belediyelerinin de kendi içinde yeterlilik durumu,*

nüfustan etkileniyor.." Su yönetiminde kurumsal kapasiteye vurgu yapan diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Su sorunun ilçe idaresi içinde çözülmesi için personel kapasitesi yeterli değil. Suyla ilgilenen birimler suyun arıza ve bakımına odaklanıyor. Oysa suyun işletilmesi kayıp-kaçak boyutu sürdürülebilirlik için önemli. Yönetim sorumluluğum olan ilçede oranları soruyorum %45 kayıp kaçak deniyor. İlgili personele nerden kaynaklanıyordur diye soruyorum tahmin ettiğimiz yerler var ama tespit için izole yöntem gerekiyor deniyor. Bu imkan olmayınca sorun çözümsüz kalıyor. İlçede su yönetiminden sorumlu birimler arası eş güdüm olmazsa su yönetimi sorunlu hale geliyor. Su kanalizasyon müdürlüğü Giresun özelinde ilçelerin çoğunda yoktur. Fen işleri altında su yönetilir. Bu nedenle genelde su 2-3. sırada hizmet alanı olarak görülür. Çünkü yerin altındadır. İdareci, su şebekeye gitsin sorun çıkmasın diye düşünür ama su kullanıcıya giderken oluşan kayıp kaçakları tespit etmek suyun yönetildiğini gösterir. Çünkü bu kayıp hem kaynak hem de maddi kayıp olarak belediyeye yansıyor. Su yönetiminde sorunu tespit edip analiz etmek gerekiyor ama mevcut durumda ilçelerde kapasite zayıf. Personel ve yöneticiler suyun bakım ve onarımı dışında bakış açısı sorun analizi becerisine sahip olmalı."

Belediyeler düzeyinde kurumsal kapasitenin su yönetimine çok yönlü etkisine diğer bir su yöneticisi şöyle değinmektedir:" "Suyun depolama yapılarımız yatırımlarını ilçe belediyesi tarafından karşılamamız mümkün değil. Kayıp ve kaçak su kullanımını önlemek istesek denetim ve takip sistemimiz teknoloji olarak yeterli değil. Suyun şebekeye giriş çıkış kontrollerini yapan makinelerimiz yok. El yordamıyla hesap yapıp yolluyoruz. Bu makineler bizde olsa yönetsel becerimiz daha etkili olur, daha etkin takip yapabiliriz. Kaçak su kullanımları için yaptırım küçük ilçeyiz yaptırım uygulamada zorlanıyoruz. Su kaynaklarını korumak için yaptırım ve denetimlerin sıklaşmak gerekir ama bunun için yeterli personelimiz yok. DSİ gibi merkezi yönetim kurumlarından su yönetimine ilişkin bir anket geldiğinde bazı sorulara yanıt verebilecek düzeyde nitelikli personelimiz yok. Mali kapasite yeterliliği sağlanarak suyun depolanması sağlansa yeteri kadar su kaynağı ilçede mevcut. Ama ilçe belediyelerinin bu yönde kurumsal kapasitesi yeterli değil."

(1)Giresun ilinde belediyeler düzeyinde tespit edilen sorunlardan bir diğeri, su kaynağı tespit edilen alanların kamulaştırılmasında karşılaşılan sorunlardır.

TMK.Md.715'e göre; " Sahipsiz yerler ile yararı kamuya ait mallar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Aksi ispatlanmadıkça, yararı kamuya ait sular ile kayalar, tepeler, dağlar, buzullar gibi tarıma elverişli olmayan yerler ve bunlardan çıkan kaynaklar, kimsenin mülkiyetinde değildir ve hiçbir şekilde özel mülkiyete konu olamaz." Aynı Kanunun 756. maddesi " Kaynaklar, arazinin bütünleyici parçası olup, bunların mülkiyeti ancak kaynadıkları arazinin mülkiyeti ile birlikte kazanılabilir. Başkasının arazisinde bulunan kaynaklar üzerindeki hak, bir irtifak hakkı olarak tapu kütüğüne tescil ile kurulur. Yeraltı suları, kamu yararına ait sularıdır. Arza malik olmak, onun altındaki yeraltı sularına da malik olmak sonucunu doğurmaz. Arazi maliklerinin yeraltı sularından yararlanma biçimi ve ölçüsüne ilişkin özel kanun hükümleri saklıdır." şeklinde düzenleme içermektedir. Bu düzenlemeye göre, tapulu bir araziden çıkan su özel su, özel mülkiyet konusudur. Bu suların kullanılması için kamulaştırma yapılması gerekmektedir. Bu sürecin yerel yönetimler düzeyinde bir sorun alanı olduğunu su yöneticisi tarafından şöyle ifade edilmektedir: "Kaynak bulunan alanların kamulaştırılma süreçlerinin kolaylaştırılması gerekli. Su kaynaklarının toplumsal faydaya sunulması için çeşitli kişiler tarafından değil de kamu tarafından değerlendirilmesi gerekli. Suyun ortak mal niteliğinin ön plana çıkarılmalı, bireysel faydalar değil." Benzer yönde diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "İlçede coğrafi yapının da etkisiyle kaynaklarımız yetersiz. Bunu çözmek için yeni kaynak arayışına giriyoruz. Kullanım için tespit ettiğimiz kaynaklar vatandaşların özel mülklerinde-arazilerinde oluyor. Bu kaynağı kullanabilmek için kamulaştırma yapmamız bir bedel ödememiz gerekiyor. Anlaşma sağlanacak bedel ve mülk sahibi ile sağlanacak iş birliği süreçlerinde sıkıntılarla karşılaşılıyor."

(i)Giresun ilinde belediyeler düzeyinde tespit edilen sorunlardan bir diğeri su kullanıcılarının bilinç ve farkındalık düzeyleridir. Bu yönde ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir "Kullanıcı su nedir, nereden geliyor, nasıl bir geliş süreci var , su gelirken ekonomik yönetsel anlamda nasıl bir maliyetle geliyor, bunu sorgulamıyor. Biz-su yönetimleri bunu kullanıcıya anlatamıyoruz. Anlatamayınca taşrada şöyle bir problem oluyor. Su doğanın bir nimeti istediğimiz gibi kullanırız. Ama gerçek bu değil. Bu düşüncedeki kullanıcılarda farkındalık oluşturmak noktasında problemler ortaya çıkıyor. Gideremeyince bu düşüncede su tüketim

eğilimi sürüyor buda suyun yetersizliği gibi bir sorunla birleşince yönetsel bir soruna dönüşüyor." Bir başka ilçe su yöneticisi, ilçedeki su kullanıcılarının su kaynaklarını tasarruflu kullanmamasından kaynaklı sorunların su yönetim süreçlerini olumsuz etkilediğini şöyle ifade etmektedir: *"İlçe özelinde kullanıcılar suyu bilinçsiz tüketiyor, israf ediyor. Çünkü su farkındalığı yok. Su kayıp-kaçakları ise ayrı bir sorun bizim (su yöneticileri) için."* Benzer yönde diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"suyun tasarruflu kullanılması, bilinç ve farkındalığın olması gerekli. Bizim ilçede olduğunu sanmıyorum. İlçede kısa süreli basit bir su arızası olduğunda arızalar hakkında duyuru yapılmasına, bilgi verilmesine rağmen tepki geliyor. Suyu kesilen vatandaşlar belediye başkanlık binasını arıyorlar."* Benzer yönde diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Su farkındalığının düşük olması su yönetim sürecini olumsuz etkiliyor. İnsanlarda bir farkındalık oluşturamadıkça su yönetim süreçleri daha kötüye gidecek. Gelecek dönemlerde daha da zorlaşacak bir su yönetim süreci bizleri bekliyor."* Su kullanıcıların bilinç ve farkındalık düzeylerindeki eksikliklerin su yönetimini olumsuz etkilediğine yönelik bir diğer su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"İlçede merkeze bağlı mahaller, köylere benzeyen yerleşim yapıları var. Bu alanlarda suyun bilinçsiz kullanımına yönelik örnekler karşılaşıyoruz. Kullanıcılar kalitesi yüksek olan kaynak sularını sulama suyu olarak kullanıyor ya da bahçe suluyor, halı yıkıyor."* Benzer yönde diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: *"Biz köylere su veriyoruz. Köylerdeki kullanıcılar her ne kadar parasını vermiş olsa da şebekeden gelen suları depolarına aktarma yoluna giderek su biriktirip kendi bahçelerini sulamak için kullanabiliyorlar. Kullanıcılar suyun ücretini ödeyip şebeke suyunu sulama suyunda kullanıyor ama şebekeden gelen suyun maliyetinin tamamı su ücretine yansıtılamıyor. Bu durumda hem su ücreti hemde şebekede kullanılabilecek düzeydeki suların bilinçsiz kullanımı sebebiyle su kaynaklarında azalmalar söz konusu oluyor. Bu belediyelerin su yönetimi için bir sorun."*

Su kullanıcılarının su tüketim davranışlarının su yönetimi üzerindeki etkisini vurgulayan diğer bir ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Vatandaş toprağın altından 200 metre boruyla kaçak hat oluşturmuş ve bu suyu boşa akıtıyor. Dönem kurak dönemdi. İhbar geldi, kaçak su kullanıyor diye. Kaçak su kullanan*

kişiyne suyun bir insan hakkı olduğundan bahsettik, tek tek kullanımının hangi olumsuzluklara neden olduğunu anlattık. Kaçak su kullananların sularını kestik. Ama bu zorlu bir süreç ve sürdürülebilir değil." Benzer yönde su yönetiminde su kullanımlarının kontrol altında tutulması arasında ilişki kuran bir diğere su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: "İlçeye yaz aylarına gelen gurbetçi vatandaşımız çok. Ama su faturası ödemek sırasında "burada da su faturası ödersek" gibi söylemleri var. Fatura ödemek istemiyorlar. Geçmiş dönemlerde gayri resmi su okumaları yapılmış. Saatlere bakılmadan buna 50 buna 100 buna 150 yazalım şeklinde bir resmi olmayan süreç işletilmiş. Bu sorunu çözmek için saatli kullanım yönünde çalışmalarımızı devam ettiriyoruz. Tek tek vatandaş kapısını çaldık ve sayaç numaralarının doğruluğunu geçmişten günümüze ne kadar su tüketildiğini resmi olarak kayıt altına almaya çalıştık. Bunu bir programa işledim ve ilçede yaklaşık su kullanımını tespit etmeye çalıştım. Çalışmaya devam ediyorum, yolun yarısına geldim ama az kaldı (Su yöneticisi yaklaşık 1712 abone için bu süreci bireysel çabayla ilerlettiğini vurgulamaktadır)." Su yönetim süreçlerinde geliştirilen iş birliği ve diyalog süreçlerinin kullanıcıya anlatılarak katılım sağlanma çabalarının suyu insan hakkı olarak tanımlamaya elverişli olduğu tespit edilmektedir. Ancak bu sürecin su yöneticileri ve yönetimi için zorlayıcı ve sürdürülebilir olmayan bir süreç olduğu bir araştırma kanaati olarak gelişmektedir.

(j)Suyu yönetirken kullanıcı temelli sorunlarla karşılaşıldığına yönelik bir diğere yapısal sorun, yaptırımların caydırıcı nitelikte olmadığı yönündedir. "Suyun verimli kullanılması için kaçak su kullanımına yönelik cezaların daha caydırıcı olması gerekir. Şu anda kullanıcı suyu kaçak kullanırsa cezası yaklaşık 3 bin TL. Cezaların caydırıcı olması için miktarın artırılması gerekir. Hatta kaçak su kullanımı için hapis cezası bile verilmeli. İlçeden örnek vereyim. Bazı kullanıcılar su benim bahçemden çıkıyor diye su kaynaklarının kontrolsüzce kullanıyor. Hatta kendi arazisinden çıkan suyu boşa akıtıyor. Bazı gurbetçiler yaz aylarında ilçeye geldiğinde araçlarını halılarını saatlerce yıkıyor. Neden, çünkü suya ücret ödemiyor. Bir mahallede imam var. Kendi suyu var evinde ama bu suyu kullanmıyor. Bizim ilçe belediyesinin şadırvanından boru çekmiş tarlasını sulamak için. Tarla sulanmış hatta göl olmuş, suyu hala kesmiyor. O suyu kendi evinden çekmiş olsa o kadar kullanmaz.

*Hem ortak mal olarak ilçe halkına verilen ortak suyu kendi çıkarı için kullanmış oluyor. Hem şadırvandan faydalanacak olan kişilerin faydasını ortadan kaldırmış oluyor hem de suya ücret ödmeden sınırsız verimsiz suyu kullanmış oluyor."*Yaptırımların uygulama süreçlerine ilişkin SUKİ diğer bir su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Su kayıp kaçak oranlarının yıllara yayılarak indirilmesi gerekli diye yasal düzenlemeler yapıldı ama indirilmezse ne olacak bu konuda bir yaptırım tanımı yapılmadı. Bir belediye olarak kayıp kaçak oranının indiremedim ya da ekonomik olarak bunu sağlayacak yeterliliğim yok dendiğinde bu durumda karşılaşılabilecek yaptırımlar belirsiz. "*

Su yönetimine katılan kullanıcıların oluşturduğu olumsuz etkinin nedeni, toplumsal faydanın bireysel faydadan önce gelmesi gerekirken bunun sağlanmadığına yönelik ifadelerle desteklenmektedir. Bu yönde kullanıcı davranışının su yönetimine etkisine vurgu yapan su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Suyu yönetenlerle kullananlar arasında bir anlaşmazlık olduğunda dava açılıyor açılan davalar süreci uzatıyor. Bu su yönetim sürecinde bir sıkıntı. Su kaynağının verimli kullanımına yönelik bir gelecek planlaması yapıldığında, suyun sürdürülebilirliği söz konusu olduğunda mevcut kullanıcıların bireysel memnuniyeti yerine gelecek dönem kullanıcılarının ortak faydasına odaklanılması gerekir. Suyun yönetimi için 50 yıllık 25 yıllık planlar yapılıyor. Bu planlar 3-4 kişinin suyumuz alınırsa değirmenimiz çalışamaz gibi itirazlarıyla uygulanamıyor. Böyle olunca bir su yönetici olarak şunu soruyorum. Bir ilçenin su problemi mi daha önemli yoksa bir değirmenin dönmemesi mi? Bireysel öncelikler söz konusu olduğunda gelecek odaklı planlarımız uygulanamaz hale geliyor. Bu su yönetimi açısından bir verimsizlik. Benzer bir süreci ilçede yaşadık, 4 mahalle muhtarıyla anlaşma sağlayamadık ve su kaynağını ilçenin kullanımına alamadık. Bu durumda tekrar plan proje yapma isteğimizi olumsuz etkileniyor."*

(k)Giresun ilinde belediyeler düzeyinde yerel siyasetin su yönetimi üzerindeki etkisi bir diğer sorun alanı olarak tespit edilmektedir. Belediyelerin su tarifelerini belirleme süreçleri üzerindeki siyasi nitelik etkisi il belediyesi su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: *"Tarife belirleme sürecinde yıllık bazda geçmiş dönem ve geçmiş dönemlerde yapılan yatırımlar olabilecek öngörülen-öngörülmeyen*

yatırım değerleri karşılaştırılıyor. Tahmini tüketime göre bir tarife ortaya çıkıyor. Ama hazırlana tarifeyi biz mevzuat ölçeğinde yönetsel sıralamada müdür daire başk. genel müdür sıralamasından ziyade bir belediye meclisi siyasi organa raporlarla birlikte sunuluyor. Ama burada siyasi otoritenin baktığı nokta gelecekteki yatırımlar mevcut maliyetler yada başka bir şey değil. Temel etkenler Artış oranı bize nasıl yansır. Seçim dönemine yakın mıyız, değil miyiz ekonomik olarak ülke ve il bazında nedir. Bu süreçte suyun sürdürülebilirliği suyun tasarruflu kullanımını sağlamak için fiyatı caydırıcı olarak kullanalım, mevcut su gelirini arttıralım, bununla iyi yatırımlar yapalım, bu yatırımlarla su yönetiminin farklı bir boyutun geçelim değil. Maalesef bir yerel yönetim biriminde suya ve suya yönelik tarifelere siyasi bakılıyor."Benzer yönde il belediyesi bir diğer su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Maliyet oranında tarife belirlemek yerelde mümkün olmuyor. Makul seviyede bir artış yapılıyor. Maliyet siyasi sınırları geçmeyecek ölçüde yüksek oranda değilse kabul edilebiliyor fiyat artışı. Ama sınır geçiliyorsa maliyetin tarifeye yansımaları söz konusu olmuyor."

Su tarifesine karşı bireysel kullanıcı itirazlarının doğrudan belediye yönetimine yapılmasını su hizmetinin siyasi özelliğiyle ilişkilendiren ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "İlçenin su tarifi 4-5 TL. Halkın gelir seviyesini su fiyatı belirlerken dikkate alıyoruz. İlçe belediyesi, suyu bir gelir kaynağı olarak görmüyor. Su fiyatı belirlerken kullanıcının beklentisi için bir anket uygulaması yok. Vatandaş tepkisini fiyatla ölçmeye çalışıyoruz. Bireysel itirazlar doğrudan başkana ulaşıyor. Bu durum suyun siyasete-siyasi alana taşınmasına neden oluyor."Benzer yönde su tarifi ve suyun siyasi niteliği ilişkisine vurgu yapan bir diğer ilçe belediyesi su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: "Suyun 12 liradan verilmesi gerekiyor ama mecburen bu maliyeti yansıtmadan ilerliyoruz. Ortalama bir rakam veriyoruz. Çünkü su bir siyasi bir politika aracı ve aynı zamanda bir insan hakkı. Suya zam yapılmak istendiğinde vatandaşlar arasında belediye suya zam yaptı diye tepki ortaya çıkıyor. Buda oylara yansıma endişesi doğuruyor. Başkanlık bu tepki olmasın diye zammı önde tutmuyor ve su bir insan hakkı."

Su yönetiminin örgütlenme yapısının yerel siyaset etkisinde arındırılması gerektiğini vurgulayan diğer bir su yöneticisi ifadesi ise şöyledir: "su yönetiminin

siyasi niteliğinden arındırılması ihtiyacının olduğu yönündeki görüşlere yöneliktir. *"Su yöneticisiyim ve su yönetimi için her platformda paylaşımım şu: Su bir belediyeçilik hizmeti değildir, olmamalıdır. Su siyasi makamlara bırakılmamalıdır. Su devletin-merkezi yönetimin temel hizmet alanı olmalıdır. Nasıl Karayolları GM varsa bir bakanlık bünyesinde tıpkı karayollarına yönelik hizmetleri sağlıyorsa; su yönetimi içinde aynı yapı olmalıdır. Su ne siyasi bir malzemedir; ne de bir siyasi yönetim konusudur."*

(2) Giresun ilinde belediyeler düzeyinde su yönetiminde su temini (miktar), kalitesi ve hijyen sağlanmasına ilişkin su yönetim sorunlarının olduğu tespit edilmektedir.

(a)Giresun ilinde belediyelerin sorun tanımları içinde su kalitesi ve miktarına ilişkin sorunların yer aldığı tespit edilmektedir. Bu yönde ön plana çıkarılan sorunlardan biri su havzalarına yerleşim izni verilmesine yöneliktir. Su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Su kalitesi ve miktarı temel sorun. Su havzalarına yakın alanlarda yerleşime izin verilmemesi gerekiyor. Bu alanların yerleşime açılması, sanayi faaliyetlerine izin verilmesi halinde su kirliliği oluşuyor ve kullanılabilir su miktarı azalıyor ve İlçemizde su havzalarında yeterli su olmuyor. "Su havzalarının yerleşime açılmasından kaynaklı sorun tespitini diğer bir su yöneticisi şöyle ifade etmektedir: "İlçemizde her geçen gün su havzası daha da kirleniyor. Nedeni artan nüfus ve yerleşim. Su havzalarından, ilçedeki dere yataklarından malzeme alınıyor. Su havzasını oluşturan kaynaktan malzeme alınması suyun kurumasına, kirlenmesine neden oluyor. Herkesin istediği şekilde akarsuları kullanmaması gerekli. Akarsudan malzeme alımına yönelik faaliyetlerin yasalarla durdurulması gerekli."*

(b)Giresun ilinde belediyelerin sorun tanımları içinde suyu miktar olarak etkileyen konulardan bir diğeri, kayıp ve kaçak su kullanımları olarak tespit edilmektedir. Belediyelerin özellikle ilçe düzeyinde su takip ve kontrol sistemini sağlayamaya yönelik teknolojik yatırım altyapısının olmayışı bu sorunun nedeni olarak tespit edilmektedir. Tespite yönelik su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Suyun kaynaktan şebekeye ulaşmadan kaybolması sorun. İlçede suyu yönetirken sevk ve idarede bir sorunla karşılaşmıyoruz. Ama içme suyu şebekesinde teknik sıkıntılar olduğunda şebekedeki su sızıntısını tespit etmede, boru patlağını gidermede*

sorunlarla karşılaşıyoruz. Hatta bazı durumlarda şebekedeki kullanıcılarımıza su veremez hale geliyoruz. Şebekeden kaynaklı su kesintisi yaşandığında kullanıcılar neden sularımız akıyor diye belediyeye ulaşıyor. Nedeni borularımızın eski olması. Eski boruları yenilemek ise maliyetli ve zaman gerektiriyor. Bu yönüyle teknik boyuttaki sorunlar su yönetim süreçlerimizin gündeminde oluyor." Benzer yönde diğer bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Kayıp kaçak konusunda ilçe belediyesinin kapasitesi yeterli değil bizim ilçe belediyesinin de aynı şekilde. Hatlar çok eski ve kayıp-kaçak %70 üzerinde. 1980'li yıllarda İller Bankası tarafından yapılan hatlara astbestli boru döşemesi yapılmış. Bu borular tehlikeli borular. Bu boruların kullanımları 2010 yılında yasaklandı. Hala bu borular içme suyu hatlarında kullanılıyor. Kullanım sırasında bir sakıncası yok. Ama bakım onarım sırasında borunun kesilmesi sırasında çıkan tozlar tehlikeli. Bu durum dışında su hattı için bir tehlikesi yok. Bu hatların değişmesi gerekir. Belediyelerin bu hatların değiştirilmesi için bütçeleri yok. İller Bankasından destek alınsa üst yöneticiler 5 yılda bir seçimle geliyor ve yapılacak yatırımlar için 5 yıllık planlama yapıyor daha ötesi için bir planlama yaklaşımları olmuyor ve kurumsal anlamda çözüm sağlanamıyor." Benzer yönde diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: "Su kaynakları açısından bölge ve ilçe olarak yetersiz durumdayız. Çünkü su kaynakları tasarruflu kullanılmıyor. Bunun bir nedeni kayıp-kaçak oranlarının yüksek olması. İlçe bazında suyu 9 kuyudan elde ediyoruz. Ancak elde ettiğimiz suyu verimli kullanamıyoruz. Kuyudan çıkan tüm su kullanıma-şebekeye verilemiyor. Çünkü su kuyularından çıkan suyun yaklaşık %50 lik kısmı sistemde kayıp-kaçak su haline geliyor. Bu durumda ihtiyaç duyulan su miktarında artış meydana geliyor. Su taleplerini karşılamak için kullanılan pompalar elektrik maliyetini arttırıyor. Hizmet maliyeti artınca su ücretlerinde oynamalar zam yapma gereksinimleri hasıl oluyor. Ancak su ücreti artınca bundan etkilenecek olan vatandaş ve su vatandaşlar için temel yaşam kaynağı. Bu nedenle su fiyatlarında artış ancak zorlayıcı koşullarda mümkün olabiliyor. Aksi halde ilçede su fiyatını arttırmak belediye için de tepki oluşturur." Kayıp ve kaçak su sorunun bir su yönetim sorunu olduğuna yönelik diğer bir su yöneticisi sorun tespiti ise şöyledir: "Hattınızda kaçak varsa suyun en az kullanıldığı saatlerde (2-5 saatleri arası) basınç yönetimini uygulamazsanız suyunuz daha da kayıp kaçığa gider. Basınç konusu ise elektrik giderleriyle de ilgili. Türkiye'de

mevcutta %45 ile %75 arasında kayıp kaçak su var. Normal olan-ideal görülen bu seviyenin idari olarak %25 olması. Avrupa'da bu %7 civarındadır ve %10'a bu rakam ulaşsa sorun olarak algılanır ve çözüm istenir. Bu yönden bakılınca Türkiye'de mevcut durumda sürdürülebilir bir su yönetimi yok."

(c) Belediyelerin kayıp-kaçak konusuna yönelik bir başka sorun tanımlaması yönetici ve kullanıcı arasında iş birliği eksikliği yönündedir. Bu yönde su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Kayıp-kaçak konusunda yönetici ve kullanıcı arasında bir iş birliği mekanizması yok. Her belediye vatandaşlardan iletişim araçlarını kullanarak sorunları alıyor. Ama su kullanımında idari kaçak dediğimiz kaçaklar var, %3 oranında. Bu sorunun nasıl çözüleceği ile ilgili yeterli bilgiye yöneticide kullanıcıda hakim değil."* Benzer yönde kaçak su kullanımında kullanıcı etkisini ön plana çıkaran su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Su yönetimi için ilçede karşılaştığımız bir diğer sorun kayıp-kaçak su kullanımı. Kaçak su kullanımını tespit edip vatandaşa ulaştığımızda "herkes kullanıyor benden önce git şunun saatini sök" gibi tepkilerle karşılaşıyoruz. Su hizmeti sağlarken hiçbir kullanıcının kalbini kırmak, Kimseyle kötü olmak istemiyoruz. Bu başkanımızın temel prensini. Çözüm olarak kurum diliyle konuşuyor ve kanun dilini onlara aktarıyoruz."*

(d)Giresun ilinde belediyeleri düzeyinde karşılaşılan sorunlardan bir diğeri, suyun kalitesidir. Kalite için güvenli su kullanımını sağlayacak arıtma tesislerine ihtiyaç duyulmaktadır. Görüşme yapılan il belediyesi dahil 16 belediyede toplam 3 arıtma tesisi kullanıldığı bilgisi yöneticiler tarafından paylaşılmıştır. Suyun insan yaşamı ve beraberinde sağlığı için önemi dikkate alındığında, ilçe belediyelerinin sağlıklı su temini için arıtma tesisi ihtiyacı ön plana çıkarılmaktadır. Bu yönde su yönetici ifadeleri şöyledir: *"suyun vatandaşa daha sağlık ulaştırılması için su arıtma sisteminin tüm ilçe belediyelerinde olmasını istiyoruz. İlçe belediyemizin su arıtma sistemi yok, su gözelerinde arıtmamız yok. Şuan şebekeden yapılan su kullanımları kullanım ihtiyaçlarını karşılamak için. Abonelerin yaklaşık %70'i şebeke suyunu içme suyu olarak kullanmıyor. Çünkü sularımız çok kireçli ve sağlık açısından uygun koşulda değil. En son aile hekimlikleri aracılığıyla yapılan periyodik su kontrollerinde bu tespit edildi ve raporda suyun bulanık olduğu bildirildi. Bu raporları bizde takip ediyoruz ve inceliyoruz. Ama İlçe belediyelerinin mali kapasitesi kısıtlı olduğu için işler yavaş ilerliyor."*

(3) Giresun ilinde su yönetiminde su yönetim sorunlarından bir diğerinin coğrafi yapı, fiziksel koşullar ve yerleşim yerinin özelliklerinden kaynaklanan su yönetim sorunlarının olduğu tespit edilmektedir.

(a) Araştırma yapılan illerin ve genel olarak bölgenin coğrafi ve topoğrafik özelliğiyle ilişkilendirilerek, sağlıklı içme suyuna erişime ilişkin sorun tanımlaması tespit edilmektedir. Bu yönde su yöneticisi ifadeleri şöyledir: "Sağlıklı suya ulaşım bakımında Ordu ili ve Karadeniz Bölgesi topografik yapısı zorlu. Kot farkı fazla ve mevcut coğrafyada çok sayıda vadi var. Bölgesindeki dağınık yerleşim düzeninde etkisiyle suyun tespit edilen bir kaynaktan kullanıcıya ulaştırılması için uzun hat döşenmesi gerekli. Bu bölgede suyu yöneten kurumların hizmet maliyetini arttırıyor ve hizmetlerin yaygınlaştırılmasını zorlaştırıyor. Bu durumda su ihtiyacı olan kullanıcı kendi imkanlarıyla kontrolsüz bir su temini sağlıyor. Bu erişilen su olmasına rağmen suyun insan sağlığı için elverişli olup olmadığının kontrol edilmemiş olması boyutuyla sağlıklı bir durum değil. Diğer bölgelere nazaran bölgenin en önemli sorunu sağlıklı içme suyuna erişim sorunu." Su kalitesinin coğrafi yapı, mevsimsel koşullar ile belediyelerin teknik kapasitesiyle olan ilişkisine su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: "Kış aylarında kaynak suyu olduğu için bulanıklık sorunları yaşıyoruz. İlçeyi besleyen su kaynağı ormanın içinde ve arazi engebeli. Kaynakta kış aylarında çıkan sorunu tespit etmek için ustalar bu engebeli arazi içinde su kayıp-kaçağını bulmak için çalışıyor. Fakat coğrafi durum, yağmur ve kar yoğunluğu sebebiyle kayıpları bulmak uzun zaman alabiliyor. Bu durumda su bulanıklığı sorunuyla karşılaşıyoruz. Arıtma tesisimiz yok. Dinlendirme havuzunda suyu bekletiyoruz. Ancak bahsedilen zorlu koşullar nedeniyle su dinlense bile çözüm olmuyor. Bulanıklık sorunu devam edebiliyor. Bu sorun olmasa su kaynağımızın kalitesi çok iyi. Arıtma yaparak kullanma ihtiyacımız yok."

Yazlık-kışlık nüfus farkından kaynaklı su kaynağı yetersizliğinin belediye su yönetimleri için bir sorun olduğunu vurgulayan su yönetici bu durumu şöyle ifade etmektedir: "İlçe sınırlarımıza 25 km uzaklıkta kirazlık deresinden suyumuz geliyor. TİSKİ ile yapılan projeyle nüfusu orantılı olarak bu dereden su ilçemize veriliyor. Bizim gibi birkaç ilçe bu sudan faydalaniyor. Ama bölgemizde yazlık kışlık nüfus farkı fazla. Kışın ilçenin kayıtlı nüfusu dikkate alınarak verilen su miktarı yaz döneminde yeterli olmuyor. Kışlık nüfus 10 bin iken yazlık nüfus 40 binlere çıkıyor.

Kullanım arttığı için bu hem kullanıcıların su sorunları yaşamasına hem de yöneticilerin mevcut suların yönetiminde sorunlar yaşamasına neden oluyor."

(b) Karadeniz Bölgesi, Giresun ilinin coğrafi özelliği dikkate alınarak vurgulanan su yönetim sorunlarından bir diğeri, yağışla gelen suların korunamaması kaynaklıdır. Bu yönde su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Karadeniz Bölgesinde yağmur çok yağıyor, bu bölgedeki tüm ilçeler için bu hem avantaj hem de sorunu. Küçük çaplı il ve ilçeleri besleyen nehirlerimizde var evet. Ama su denize akıyor ve kullanılamıyor. Yağışla gelen suların kaybolmasını engellemek belli havzalarda su biriktirmekle mümkün. Bölgemiz çok yağış alıyor ama yağışla gelen suları biz kullanamıyoruz. Hatta yağış fazla olduğunda oluşan taşkınlar su kaynaklarımızda bulanıklık yapıyor. Bu durumdan mevcut su kaynaklarımızın kalitesini olumsuz etkileyebiliyor. Bunun çözümü yağış kapanları yaparak suyun tutulmasını sağlamak. Ancak bunun için büyük ölçekli yatırımlarla gerekli. İlçe belediyelerinin bu yüksek maliyetli yatırımları yapabilmesi ise zor."*

(4) Giresun ilinde belediyelerin su yönetiminde su yönetim sorunlarından bir diğerrinin Finansman sorunları olduğu tespit edilmektedir.

(a) Giresun ilinde belediyeleri düzeyinde tespit edilen bir diğerr sorun alanı, finansal kapasiteye yöneliktir. Bu yönde su yöneticisinin su yatırımlarında karşılaşılan sorunlara yönelik ifadeleri şöyledir: *"Örneğin bulunan su kaynakları bahçe içlerinde ya da engebeli arazide oluyor, kaynağa ulaşmak zorlaşıyor. Ulaşılan kaynaktan temin edilen suyun depolanması, suyun koruması için İller Bankasından destek alma süreci başlıyor. Destek alırsak kaynak suyunu isale hattı oluşturarak şebekeye ulaştırmak için çalışmalarımızı planlıyoruz. Suyu yönetirken tüm bu süreçlerde maddi kaynak gerekiyor. Ancak kaynaklarımız tüm aşamalar için yeterli olmuyor. İlçe belediyesi olarak bütçe imkanları el verdiği ölçüde bu çalışmaları gerçekleştirebiliyoruz."* Belediyeler düzeyinde su yatırım kapasitesinin yeterli olmadığına vurgu yapan diğerr bir su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *Su çalışmalarında su kayıplarının önlenmesini hedeflemek gerekli. İlçe belediyemizde yer altında demir borular döşeliydi. Suyun giriş çıkışını kontrol ettiğimizde yaklaşık %30-%40 oranında suyun eksik olduğunu-kaybolduğunu tespit ettik. Kayıp yüksek olduğu için altyapıyı-boruları yenilemek gerekli. Kayıp oranının azaltılması, hatalı görünen*

yerlerdeki hataların azaltılması ve bunlarla ilgili yatırımların yeni sistemlere göre yapılması gerekli. Bu ilçe belediyemiz için oldukça maliyetli." Benzer yönde diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir "Doğu Karadeniz'de suyu sağlarken elektrik yakıt maliyetinden tutun, dağınık yerleşim, altyapı zorluğu ve su hizmet maliyet oldukça fazla. Ama sudan gelen gelirle bu maliyet karşılanamıyor. Ancak suyun sürdürülebilir bir kaynak olması için yatırım kapasitesine ve özellikle yeni su yatırımlarına ihtiyaç var. Yatırım kapasitesinin ilçe belediyelerinin yeterliliği yok. ...su yönetim modeli havza veya il bazında oluşturulursa mali kapasitenin işlevselliği artacaktır. Ancak bir uygulama yapılmadan ortaya çıkacak sonuçlar hakkında kesin bir değerlendirme yapılmamalıdır." Su tarifi ve su yatırımlarının maliyetleri ilişkisine yönelik bir diğer belediye su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: "Su maliyetini tarifeyle aynı düzeyde yansıtamıyoruz ve bu oranda bir geri dönüşte alamıyoruz. Hizmette gelen gelir maliyetle aynı düzeyde olmayınca yatırımlara ayıracak pay kalmıyor. Yeni yatırım olmayınca suyun sürdürülebilir olması için altyapı yatırımı gerçekleştiremiyoruz. Yatırım yapma gücü olmayınca istediğimiz planladığımız çalışmaları yapamıyoruz. Öylesine bir ilerleme oluyor. Bu kısır döngü."

(b)Giresun ilinde belediyeler düzeyinde karşılaşılan finansal sorunlardan bir diğeri, su yönetiminde özgülenmiş bir bütçe planlamasının olmaması olarak tespit edilmektedir. Bu yönde su yöneticisi ifadeleri şöyledir:"Mevcut durumda su yatırımı için belediyenin bir bütçesi var ama bu bütçenin belli oranının suya kullanılması yönünde bir düzenleme-zorunluluk yok. Belirlenen bütçe belediyenin tüm hizmetleri için ayrılıyor. Kamu suya olan yatırımları ve bunların bütçe planlamasını ayrı yapmalı. Su yatırımı için belirlenen bütçeden faydalanmak gelişme hedefi belirlenerek belli şartlarda olmalı.. Merkezi yönetimde ilçe belediyelerine ayrılan paylarda; su yatırımlarının gerçekleşme, tamamlanma ihtiyaç durumları dikkate alınarak, ayrıca bir bütçe aktarımı yapılması su yatırımı gerçekleştirmek için gerekli."Benzer yönde diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: Giresun ilçelerinden biriyiz. Karadeniz Bölgesinde yağış çok ama ilçemizde sanıldığı kadar çok, yeterli su kaynaklarımız yok. Su kaynaklarının azlığı su yönetirken bir sorun. ...Hatlar eski ve sık sık arıza olabiliyor. Ama ilçe belediyelerinin bütçeleri kısıtlı ve su yatırımlarının yapılması için ilçe belediyelerinin ayrı bir bütçesi yok. Biz-İlçe

belediyesi olarak önceliği suya ayırıyoruz. Diğer alanlara yapılacak olan ve aciliyeti olmayan yatırımlar için ayrılan kaynağı su için kullanıyoruz. Kullanıcılara etkisi sebebiyle önceliğimiz su. Çünkü arıza sebebiyle suda kesinti olduğunda kullanıcılar bundan olumsuz etkilenebiliyor. Bu olumsuzluğu gidermek belediye su yönetiminin sorumluluğunda."

(c) Teknik kapasitede yetersizliğini gidermek için gerekli olan mali kapasitenin belediyelerde yeterli olmaması su yönetimi için giderilmesi gereken bir sorun olarak tespit edilmektedir. Tespite yönelik su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"İlçede kaçak su oranı fazla. Suyu şebekeden vererek sayaç ve kart okuma sistemini devreye koyarak kaçak su miktarını düşürmeye çalıştık. Ama vatandaşlar hala burada kaçak su kullanmaya çalışıyor, biz-belediye önlemeye çalışıyoruz. Bu yönden büyük bir sorununuz var."* Kaçak su kullanımıyla mücadele için kurumsal kapasite yeterliliğine ihtiyaç duyulduğuna yönelik bir diğer su yönetici ifadeleri şöyledir: *"Suyu yönetmek için maddi kaynaklarımızda, ekipman ve personel anlamında yetersizlik var."* Benzer yönde diğer bir su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *1Belediyenin resmi olarak 1712 abonesi var. İlçenin yaklaşık nüfusu 5 bin. Bu rakam yaz aylarında 40-50 bine ulaşıyor. Bu durum gösteriyor ki resmi olmayan, abonesiz su kullanımları var. Bunları tespit ve takip etmeye çalışıyoruz. Ama bunlar bireysel çabalar. Belediye olarak tespit edilen abonesiz su kullanıcılarıyla görüşmeler yapıp aboneleştirme süreçlerini ilerletiyoruz. Bu teknolojisiz sürdürülebilir değil."*

(d) Giresun ilinde belediyelerin finansal sorun tanımları içinde arıtma tesisine yönelik kapasite geliştirme sorununun yer aldığı tespit edilmektedir. Tespite yönelik su yöneticisi ifadeleri şöyledir: *"Küçük ilçe belediyelerinde arıtma tesisleri bulunmuyor. Ya da atıksu bertarafı için yeterli yatırımları yok. Yeni veya mevcut tesislerin yapılması işletilmesi konusunda devlet desteğine ihtiyaç artıyor. Bunların sağlanmaması halinde ilçe belediyeleri noktasında sağlıklı içme suyuna ulaşmak zorlaşıyor. Bu hem kullanıcı hem de yönetim açısından temel bir sorun."* Belediyelerin arıtma tesisi ihtiyacı ve mali kapasitesi arasında ilişki kuran diğer bir su yöneticisinin ifadeleri ise şöyledir: *"Eğer arıtma tesisi yaparsak vatandaşlar marketlerden paketli su almak yerine veya bidonlarla içme suyu taşımak yerine çeşmelerinden akan temiz arıtılmış ve sağlıklı suları kullanabilecekler. Eğer su*

kullanıcılarının evlerine sağlıklı gelirse şebeke suyu ne kadar güzel olursa olsun kaynak suyu istiyorum demeyecektir. İlçe belediyesinin 150 yıllık geçmişi var. Geçmiş zamanlarda belediyenin maddi durumlarının daha iyi olduğu dönemlerde dahi bu arıtma sistemi ve sudaki bu sorun giderilmemiş. Bu bir yönetim sorunu."

(e)Giresun ilinde belediyelerin finansal sorunları içinde su yatırımları için proje hazırlama yeterliliği olan uzman personellerinin olmaması, bu nitelikte insan kaynağı istihdamı için yeterli mali kapasitelerinin bulunmaması bir sorun olarak tespit edilmektedir. Bu yönde su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"Su kaynağını buluyoruz, ama bizim gibi küçük ilçe belediyeleri kendi imkanlarıyla bu suyu şebekeye getiremiyor. Bu durumda İller Bankası'ndan destek almak için başvuruyoruz. İller Bankası geliyor, ölçümler yapıyor, kaynaklarda su kapasitesi yeterliliğini ölçüyor ve projelendiriyor. Su kullanım planı ve ihale iller bankası aracılığıyla yapılıyor ve su ilçeye akar hale geldiğinde bize işletilmesi için teslim ediliyor. İlçe belediyesi olarak bizde suyu şebekedeki kayıtlı abonelere ulaştırıyoruz. Şebekeye verilen suyun m3 ile çıkan suyun m3 arasında %60-70 fark-kayıp kaçak var. Bu suyu işletme sorunu ve ilçe belediyesi sorumluluğunda."*

(f) Giresun ilinde belediyelerin finansal sorun tanımları içinde vurgulanan bir diğer sorun, su tahsilatlarına yöneliktir. Bu yönde su yöneticisinin ifadeleri şöyledir: *"İlçe belediyelerinin su ücretlerinin kullanıcıdan tahsil etme konusunda sorunları var. Ancak su faturasını ödemeyen kullanıcıların suları verilmeye devam ediyor. Oysa ki suyu kullanıcıya ulaştırmak ilçe belediyesi için maliyetli. Birde temel düzeyde belirlenen ücretler ödenmeyince su gelir gider-dengesi sağlanamıyor. Bu sorunun yasal düzenlemelerle iyileştirilmesi gerekli."* Bener yönde diğeri bir belediye su yöneticisi ifadeleri ise şöyledir: *"Birde kimi kullanıcı suyu kullanıyor ücret ödüyor; kimi kullanıcı suyu kullanıyor ücret ödemiyor. Ya da farklı tarifelerden ücret ödeyen su kullanıcıları var ama kullandıkları su ve aldıkları hizmet aynı nitelikte. Bu durumda ortaya çıkan sorunları ilçe belediyeleri çözemiyor. Önerim suyun tek kaynaktan-elden yönetilmesi. farklılıklar o zaman ortadan kalkar."*

Belediyeler düzeyinde su yönetim sürecinde karşılaşılan temel sorunlar şunlardır:

- Giresun ilinde yerel yönetimler düzeyinde idari sınırlar dikkate alınarak sağlanan su yönetiminin ortaya çıkardığı parçalı yapının su yönetimini olumsuz etkilediği; yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminin daha merkezi bir yapı ve bütüncül planlama ile yönetilmesine ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Bu doğrultuda su yönetiminin il ölçeğinde Büyükşehir Belediye Modeli ile sağlanması önerilmektedir.
- İlçe belediyelerinin su yönetim süreçlerinin gelecek hedefli planlı süreçlerle ilerlemediği; su yönetiminin mevcut parçalı yapının su kaynaklarına yönelik dönemsel, anlık çözümler ortaya çıkardığı; stratejik planlama ve bu planlamayı sağlayacak idari, mali ve teknik kapasite yeterliliğine ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Kurumsal kapasite yeterliliği gerektiren kapsamlı alt ve üst yapı yatırımlarıyla su kaynaklarının etkin yönetimini sağlamanın gelecek dönemli bir beklenti olarak ortaya konduğu tespit edilmektedir.
- İlçe belediyelerindeki su yöneticiler; su yönetiminde oluşan sorunlara sağlanan çözümlerin mali kapasite sebebiyle köklü çözümler olmadığını, kalıcı çözümler için merkezi yönetim yapılarına ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır.
- Organizasyon ve örgütlenme yapısı bakımından belediyelerin genelinde su hizmetlerine yönelik doğrudan bir birim-müdürlük yapılanması olmadığı tespitler edilmektedir Su kaynaklarının sürdürülebilir olması için kaynakların yönetim süreçlerine tahsis edilmiş-özgülenmiş yönetim kademesi, bütçe, alanında uzman insan kaynağı, araç-gereç malzeme yeterliliği olmaması yapısal bir sorun tanımı olarak ön plana çıkarılmakta ve bu yönde bir yasal düzenleme ihtiyacı tespit edilmektedir.
- Su yönetimi sürecinde il sınırında yer alan belediyelerin su yönetiminde kullandıkları imkanlar ve mevcut sorun tanımlarının kendi içinde farklılık gösterdiği, farklı kurumsallaşma düzeylerinin il ölçeğinde standart hizmetlere ulaşılmasında bir sorun alanı olduğu tespit edilmektedir. İlçe belediyelerinin farklı kurumsal yeterlilikte olması sebebiyle su kaynakları yönetiminde

karşılaşılan sorunlarda ve kullanıcılara sağlanan su hizmetinde de doğru orantılı olarak farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

- Yerel yönetimler düzeyinde planlanan su yatırımlarının gelecek hedefli olması önündeki diğer bir sorun, planlamalarda yerel siyaset etkisiyle seçim dönemlerinin esas alması olarak tespit edilmektedir. Seçim dönemleriyle su yönetim stratejileri değişen yönetimlerin mevcut yatırım planları yerine yeni bir planlama ile su yönetim sürecini sürdürmesinden kaynaklı planlama ve kaynak verimsizliğinin su yönetimi için bir sorun tanımı olduğunu vurgulamaktadır.
- AB Su Çerçeve Direktifinde yer alan su yönetiminde iş birliği temelinde kalıcı, sürdürülebilir çözümler sağlama hedefinden siyasi farklılıklar sebebiyle uzaklaşıldığı tespit edilmektedir.
- Su yönetimi sorumluluğu bulunan ilçe belediyesi organları 5393 sayılı Kanun temelinde yetki ve sorumlulukları tanımlanan belediye meclisi, belediye başkanı ve belediye encümenidir. Karar ve yürütme organı olan belediye meclisi ve başkanı seçimle belirlenen yönetsel yapılardır. 5 yıllık dönemlerle gerçekleşen yerel seçimlerle göreve gelen bu organlar, belediye yönetimine siyasi bir nitelik kazandırmaktadır. Bu niteliğin su yönetim süreçlerine etki derecesi bir sorun alanıdır. Bu çerçevede su yönetiminde karşılaşılan temel yönetim sorunları içerisinde suyun siyasi niteliği olan bir yönetim eliyle gerçekleşmesinden kaynaklı sorun tanımlaması söz konusudur.
- Su yönetim süreçlerinde merkezi ve yerel yönetimler düzeyinde çok sayıda kurumun su yönetiminde yer almasının planlama sorununa dönüştüğü; özellikle bölgede HES projeleri sebebiyle su kaynaklarında bütüncül planlama yapılmamasından kaynaklanan su azalmasının ortaya çıkarıldığı tespit edilmektedir.
- Su taleplerini karşılamak üzere mevcut kaynaklarını yönetirken iş birliği mekanizmalarından faydalanmaları gerekmektedir. Bu gereklilikle, İller Bankası eliyle hazırlanan projeler, su kullanım planları üzerinden ilçe belediyelerine tahsis edilen suların işletilme, abonelere ulaştırılma sorumluluğu ilçe belediyelerine verilmektedir. Planlama ve işletme

süreçlerinde farklı yönetim kademelerinin varlığı su yöneticileri bakımından bir sorun olarak kabul edilmektedir.

- Belediyelerin su yönetimine özgülenmiş ayrı bir kurumsal yapılanması olmadığı için gerek teknoloji temelli takip sistemleri, gerek su takip ve kontrolüne dayalı elektronik yazılım ve uygulamalara sahip olunması, uzman personelin istihdamı noktasında sorun yaşadıkları tespit edilmektedir.
- Belediye düzeyinde atık su yönetimi için yeterli ölçüde kurumsal kapasitenin gelişmediği tespit edilmektedir. Gerekçe olarak tesisleşme için gerekli olan mali yeterlilik ve bölgede su kaynakları potansiyeli ileri sürülmektedir. Ancak ilde su kalitesine yönelik ihtiyaçların karşılanması için arıtma tesislerinin oluşturulmasına yönelik ihtiyaç olduğu tespit edilmektedir.
- Su yönetiminde teknik kapasite yeterliliğiyle kayıp ve kaçak su sorunu arasında ilişki vurgulanmaktadır. Suyun dağılımı sırasında kaybolan (kayıp) veya kullanıcıların şebeke dışında maliyetine katlanmadan-ücret ödemedi (kaçak) kullandıkları suların yönetim süreçleri için bir sorun olduğu tespit edilmektedir. İlçe belediyelerinde kayıp ve kayıtlı olmayan (kaçak) su kullanımlarının tespit edilme sürecinde su yönetiminden sorumlu yönetici ve saha personellerinin bireyselleştirilmiş çabalarının ön plana çıkmaktadır. Bu sürecin teknoloji temelli takip sistemlerine evrilmesi gerekli olmakla birlikte; parçalı yerel yönetim modelinde her bir ilçe belediyesinin mali kapasitesinin bu yeterliliği sağlamak için elverişli olmadığı tespit edilmektedir.
- Yağış potansiyeli olan Giresun ilinde ortaya çıkan su yetersizliğine ilişkin sorunların çözümü için yağışla gelen suların tutulmasını sağlayacak büyük ölçekli su yatırımlarının merkezi yönetim eliyle yatırım yapılmasına ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Ayrıca mevcut durumda yerel yönetimler kontrolünde kullanılan suların sistemde kaybını önlemeye yönelik altyapı çalışmalarının yapılması ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. İlçe belediyesi kontrolünde bu ölçekli yatırımların yapılabilmesi için mali kapasitenin yeterli olmadığı ön plana çıkarılmaktadır.
- Su miktarının ve kalitesi bakımından suyun şebekeden kullanıcılara ulaştırılması, bu süreçte takip ve kontrol süreçlerinin sağlanması

sürdürülebilir su yönetiminin temel noktalarından birisidir. Sahada görüşme yapılan belediyelerin genelinde, özellikle bölgenin özelliğiyle ilişkili olarak kırsal alanlarda şebeke dışında, kontrolü sağlanmayan su kullanımlarının olduğu ve bunun kaynak yönetimi için bir sorun olarak görüldüğü tespit edilmektedir. Bu nitelikteki suların kamulaştırılması süreçlerinde belediyelerin bütçe anlamında bir finansal zorluk içinde oldukları destekleyici bir diğer tespittir.

- Su havzalarında planlı olmayan yerleşim, sanayi, tarım, hayvancılık faaliyetleri sebebiyle meydana gelen kirlenmelerin ilde su kalitesine yönelik bir sorun olduğu tespit edilmektedir.
- Su yönetim süreçlerine yönelik bilgi sahibi olmayan kullanıcıların suyu bilinçli tüketmemesi sebebiyle kaynaklarda azalma meydana gelmesinin yönetim süreçlerinden bağımsız ama doğrudan yönetilen kaynağı etkileyen bir sorun olduğu tespit edilmektedir.
- Su yönetim sürecinde ortak mal niteliğinde olan su kaynakları üzerindeki aşırı kullanım baskısının su yönetimleri ve kaynak sürdürülebilirliği için bir sorun olarak görüldüğü, bu sorunların çözümü için yerel yönetim birimlerinin caydırıcı nitelikte bir yaptırım yetkisi, yönetsel hakimiyetinin ortaya çıkmadığı tespit edilmektedir.

Tablo.4.38.Giresun İlinde Belediyelerin Sorunları ve Geliştirilen Çözüm Önerileri

İl	Sorun alanı	Sorun tanımı	Sorunun kapsamı	Araştırma bulguları temelinde geliştirilen çözüm önerileri
GİRESUN	Yasal ve Kurumsal Yapı	1.Yerel Yönetim Modeli	1.1:Uygulanmakta olan parçalı yerel yönetim modelinin su yönetimine etkisi: Planlama, eş güdüm ve koordinasyon sorunu	1.1.1:Yerel yönetimler düzeyinde yeni bir su yönetim ölçeği belirlenmelidir. Su yönetiminde mevcut parçalı yapı yerine su yönetiminin bütüncül şekilde gerçekleştirilmesi için yeniden ölçeklendirme yapılmalıdır. 1.1.2: Giresun ilinde su yönetiminde yerel yönetimler düzeyinde yönetsel kararlar, uygulama standartları ve kaynak dağılımında çok sayıda birimin olması sebebiyle; uygulamada benzer yönetsel süreçlerin ortaya çıkmadığı tespit edilmektedir.Yönetim kademelerinde sadeleşme ihtiyacı tespit edilmektedir. Bu doğrultuda su yönetiminin il ölçeğinde Büyükşehir Belediye Modeli ile sağlanması önerilmektedir.
			1.2.Yerel yönetimler düzeyinde yalnız il sınırında çok sayıda yetkili yönetim bulunmaktadır. Bu durum, su yönetiminde asıl sorumlu kim belirsizliği, yetki karmaşası sorunu ortaya çıkmaktadır.	1.2.1:Su yönetiminde son dönemli yaklaşımların vurguladığı bütüncül planlama anlayışının uygulanabilmesi için su yönetim kademelerinde sadeleşme yoluna gidilerek il ölçeğinde su yönetiminin tek elden gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. 1.2.2:Plan ve proje geliştirme, atık su yönetimi, su yatırımı potansiyeli, teknoloji temelli su takip sistemlerinin kullanılması bakımından ilçe belediyelerinin su yönetim sürecinde yeterli idari ve mali kapasiteye sahip olmadığı tespit edilmektedir. Bu temelde yerel düzeyde il ölçeğinde su yönetiminin büyükşehir belediye modeli ile gerçekleştirilmesi önerilmektedir.
			1.3. Yerel yönetimlerin merkezi yönetim düzeyinde iş birliği yapması gereken çok sayıda kurum-kuruluş mevcuttur.	1.3.1:Yerel yönetim birimi olan belediyelerin su yönetim sürecinde merkezi yönetim düzeyinde çok sayıda yönetim birimiyle iş birliği yapması gerekmektedir. Ancak özellikle ilçe belediyeleri düzeyinde çok boyutlu iş birliği ve koordinasyonu sağlayacak nicelik ve nitelik olarak yeterli insan kaynağı bulunmamaktadır. Bu durumda yerel yönetim biriminin merkezi yönetim düzeyinde iş birliği yapacağı kurumsal yapılarda sadeleşme yoluna gidilmesi; kentsel alanda su yönetiminden sorumlu Bir merkezi yapı (İçme suyu daire başkanlığı-genel müdürlüğü gibi) oluşturulması önerilmektedir.
			1.4.İdari sınırlar esas alındığı için bütüncül bir planlamaya zemin oluşturacak yönetim yapısının oluşmadığı	1.4.1: Su yönetiminde yerel yönetimler düzeyinde su yönetim ölçeğinin belirlenmesinde il idari sınırı esas alınmalıdır. 1.4.2: Su yönetiminde esas alınan idari sınırlar yerine su kaynaklarının yer aldığı havza sınırları su yönetim ölçeği olarak belirlenmelidir. Bu tespit Türkiye'nin AB Uyum sürecinde, AB Su Çerçeve Direktifi'ne uyumu bakımından elverişlilik göstermektedir.
			1.5.Yerel siyasetin su yönetimine etkisi	1.5.1.Yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminin yerel siyaset etkisinden arındırılmasını sağlayacak bir su yönetim modelinin geliştirilmelidir.
		2.Tarife Belirleme Yetkisi	2.1.Yerel yönetimler düzeyinde su fiyatının belirlenmesinde belediye meclisleri yetkilidir. Belediyeler özelinde su tarifelerinin belirlenmesinde ve tahsilinde farklı uygulamaların (ön ödemeli saat gibi) gerçekleştirildiği tespit edilmektedir.	2.1.1:Su tarifelerinin belirlenmesi sürecinde yerel siyaset etkisinin engellenmesini sağlayacak üst otorite oluşturulmalıdır. 2.1.2:Su tahsilatlarında yerel düzeyde ilçeler arası farklı uygulamalar yerine tahsilatta standart süreçler geliştirilmelidir. 2.1.3:Kullanıcıların su tüketimine ilişkin faturalarının bazı ilçelerde 3 aylık dönemleri içerecek şekilde düzenlendiği tespit edilmektedir. Nüfus yoğun ilçelerde ise faturalandırma işlemi aylık dönemler esas alınarak yapılmaktadır. Bu uygulama farklılığının giderilmesi için kullanıcıların aylık tüketim miktarları, tüketimdeki artış ve azalışı görmesini sağlayacak bildirimlerin aylık periyotlarda kullanıcıya ulaştırılması sağlanmalıdır.
			3.Yaptırım	3.1.1:Yerel yönetimler düzeyinde su kayıplarıyla mücadele için teknoloji temelli takip sistemlerinin

	uygulama	süreçlerinde yerele özgü koşulların etkili olduğu bir sorun olarak ön plana çıkmaktadır.	kullanılması sağlanmalıdır. 3.1.2: Kaçak su kullanımına ilişkin yaptırımların ilk aşamada merkezi yönetim eliyle uygulanması sağlanmalıdır. 3.1.3: Kullanıcılara yönelik yaptırımların caydırıcılığı artırılmalıdır. 3.1.4: Yönetici ve kullanıcı arasında iş birliği eksikliği giderilmelidir. 3.1.5: Su kullanıcılarının kaçak-izinsiz su kullanan kişileri tespit etmesi halinde bildirim yapabileceği, su yönetimi üzerine aktif bir iletişim süreci oluşturulmalıdır.
	4.Planlama	4.1. İlçe belediyeleri düzeyinde uzmanlaşma ve gelecek odaklı planlama yetersizliği tespit edilmektedir.	4.1.1: 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'na ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre; "Nüfusu 50 bin ve üzeri olan belediyeler ile Büyükşehir Belediyeleri stratejik plan hazırlamak zorundadır."Bu nitelikte olmayan belediyelerin stratejik plan hazırlama zorunluluğunun olmaması su yönetiminde gelecek odaklı planlama süreçleri, su yatırımlarının değişen yönetimler sebebiyle birbirini tamamlayıcı nitelikte olmaması bir sorundur. Su yönetiminin bütüncül planlama temelinde işleyebilmesi ve gelecek odaklı olması için kaynakların stratejik yönetim temelinde yönetilmesini sağlamak için su yönetiminde stratejik plan hazırlayarak ilerlenmesi süreçlerinin tüm yönetim birimleri bakımından bir zorunluluk olması bu yönde yasal çerçevede düzenleme yapılması önerilmektedir.
	5.Kurumsal Kapasite	5.1.Yerel yönetimler düzeyinde, ilçe belediyeleri özelinde su yönetimi örgütlenme yapısı ve kurumsal kapasite yetersizliği tespit edilmektedir.	5.1.1: Mevcut durumda belediyelerin su yönetimine özgü bir kurumsal yapıyla suyu yönetme zorunluluğu bulunmamaktadır. Mevcut yönetim birimlerinde su yönetiminin genel olarak Fen İşleri Müdürlüğü sorumluluğunda yürütüldüğü tespit edilmektedir. Birimin tek sorumluluğunun su hizmetleri olmaması, su yönetimi konusunda uzman personel istihdam zorunluluğunun bulunmaması bir sorun olarak tanımlanmaktadır.Su yönetiminin yerel yönetimler düzeyinde kurumsal yapı içinde oluşturulmuş su yönetimine özgü bir örgütlenme yapısıyla gerçekleştirilmesini sağlayacak bir yasal düzenleme yapılması önerilmektedir.
	6.Kamulaştırma süreçleri:	6.1.Özel mülkiyete konu olan şahıs taşınmazında tespit edilen sular özel mülkiyet kapsamında değerlendirilmekte, kamulaştırma süreçlerine konu olmaktadır. Bu durumun yerel yönetimlere doğan maliyeti, kaynak sahipleriyle anlaşma süreçleri bakımından bir sorun alanı olduğu vurgulanmaktadır.	6.1.1:Su kaynaklarının özel mülkiyete konu olan bir şahıs taşınmazından çıkması halinde kullanılmasında kamu yararı görülmesi söz konusu ise suyun ortak mal olarak değerlendirilmesine imkan sağlayacak bir yasal düzenleme yapılması önerilmektedir. Bu yönde Yargıtay kararı şöyledir:" Tapulu taşınmazdan çıkan bir kaynak suyunun, özel su sayılması ancak, o taşınmazın sınırlarını aşmayacak ölçüde az olmasına bağlıdır" 6.1.2:Su kaynaklarının yerel yönetimler tarafından kamulaştırılması süreçlerine uzlaşmayı kolaylaştıracak düzenlemelerin mevcut uygulama deneyimlerinden faydalanılarak yasal zemine oturtulması önerilmektedir.
	7.İmar izni	7.1.Su havzalarına yerleşim izni verilmesi	7.1.1: Su havzası içinde bulunan akarsulardan malzeme alınmasını engelleyecek yasal düzenlemeler yapılmalıdır. 7.1.2: Su havzasının kirlenmesine neden olacak düzeyde yapılaşmaya izin verilmemelidir. Bu havza ölçeğinde su kaynaklarına ilişkin planlama yapılmasını gerektirmektedir.
	8. Su kullanıcıları nda bilinç ve farkındalık	8.1. Bölgede yağış potansiyelinin mevcudiyeti sebebiyle su stresine yönelik bir kullanıcı bilinç ve farkındalığının olmadığı vurgulanmaktadır.	8.1.1: Bu doğrultuda bölgedeki su kullanıcılarının su kullanımına yönelik davranışlarının iyileştirilmesi yönünde eğitimlerin düzenlenmesi, kamu spotlarının yaygınlaştırılması, yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminin kurumsal yapısının bu yönde geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Su miktar ve kalite sorunu	1.Miktar olarak suyun korunması	1.1: Kayıp ve kaçak su kullanımları	1.1.1:Belediyelerin özellikle ilçe düzeyinde su takip ve kontrol sistemini sağlayamaya yönelik teknolojik altyapısı oluşturulmalıdır. Bu yolla şebekeye dahil olup, kullanıcıya ulaşmadan sistemde kayıp suya dönüşerek kullanılamayan suların tespit edilmesi, kaynakların sürdürülebilir niteliği sağlanmalıdır. 1.1.2:lçe belediyeleri için maliyetli olan altyapı yatırımlarının zamanında gerçekleştirilememesi nedeniyle eskiyen su borularından meydana gelen su kayıplarının önlenmesi sağlanmalıdır.
		1.2: Bölgenin coğrafi koşulları sebebiyle bazı ilçeler suyu terfi yoluyla elektrik kullanarak sağlamaktadır. Terfili su tedarikinde ortaya çıkan elektrik maliyetinin belediyelere yansıyan gider maliyeti su kayıplarını önleyecek nitelikli alt ve üst yapı yatırımlarının gerçekleşmesini geciktirmektedir.	1.2.1: Belediyelerin su yönetimi için kullandığı elektrik maliyetinde, su ulaştırılan kullanıcı sayısına göre indirimde gidilmesi sağlanmalıdır.
		1.3. Ortak mal niteliğinde olan yaylalarda,dağlardaki su kaynakların plansız kullanılmasının su yönetimi için bir sorundur.	1.3.1: Doğal kaynak sularının kişisel çıkar sağlamaya yönelik kullanımlarının tespit edilmesini sağlayacak takip sistemleri kullanılmalıdır.
	2.Kalite olarak suyun korunması	2.1. Sağlıklı içme suyuna erişim	2.1.1: İl sınırlarında kırsal ve kentsel alan ayrımı olmaksızın tüm suların sağlık koşulları bakımından kontrol edilmesi sağlanmalıdır. 2.1.2:Su kullanıcılarının arazisinden veya ortak kullanım alanından tespit ettiği suyun kullanmadan önce kontrollerinin yapılmasını bir zorunluluk olarak düzenlenmelidir.
		2.2. Güvenli su kullanımını sağlayacak arıtma tesisi ihtiyacı	2.2.1:Su kalitesinin oluşturulması için arıtma tesisi kapasitesinin merkezi yönetim eliyle oluşturulması sağlanmalıdır. 2.2.2:Arıtma tesisi kapasitesinin geliştirilmesi için proje hazırlama ve uygulama düzeyinde iş birliği sağlanacak yapıların bir araya getirilmesini sağlayacak ulusal stratejiler belirlenmelidir. 2.2.3:Su yönetimlerinin yerel yönetimler düzeyinde atık su yönetimini de sağlayacak şekilde kurumsal yapılarla sağlanması için yasal düzenleme yapılmalıdır.
	Finansman sorunları	1.Su yatırımlarında karşılaşılan sorunlar:	1.1.1: Belediyelerin tesisleşme kapasitesinin merkezi yönetim eliyle veya ulusal ve uluslararası düzeyde geliştirilen projeler temelinde geliştirilmesi sağlanmalıdır.
		2.Su yönetiminde özgülenmiş bir bütçe planlamasının olmaması	2.1.1: Belediyeler düzeyinde su hizmetlerinden elde edilen gelirin yalnız su yatırımları ve hizmetlerinde kullanılmasını sağlayacak bir yapı yasal zeminde oluşturulmalıdır. 2.1.2: Kaça kve kayıp suların tespit edilmesinde beşeri yöntemler yerine teknoloji temelli takip sisteminin oluşturulması gerekliken belediyelerin mevcut mali kapasitelerinin bu yöndeki yetersizliği giderilmelidir.

		3.Kaynak Yetersizliği	3.1. Su yatırımları için proje hazırlama yeterliliği olan uzman personellerinin olmaması	1.1.1: Su yatırımları ve su kaynaklarının işletilmesi konusunda belediyelerde uzman personel istihdamı sağlanmalıdır. 3.1.2::Belediyeler proje temelinde su yönetimindeki ihtiyaçlarını karşılamak için uluslararası ve ulusal düzeyde proje işbirlikleri kurmakta, uzun dönemli krediler yoluyla bu ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Ancak projenin uygulama süreçlerinin devamlılığını sağlayacak uzman personelin istihdam edilmemesi halinde sürdürülebilir sonuçlara ulaşamamaktadır. Bu sorunun giderilmesi için her düzeyde belediyelerde proje hazırlama ve uygulama birimleri oluşturulması önerilmektedir.
		4.Su tahsilatları	4.1.İlçelerde farklı tarifelerden ücret ödeyen su kullanıcılarına aynı nitelikte hizmet sağlanması; su kullanıcılarının bilinçli olarak su faturalarını ödememesine rağmen sularının kesilmemesi	4.1.1: Su hizmetinin maliyetine katılım bedeli olarak belirlenen su faturalarının tahsil edilememesi nedenleri tüm kullanıcılar boyutuyla araştırılmalıdır. Su faturasını erken ödeyen, tüketim miktarında azalma eğilimi gösteren, su gönüllüsü olarak su tüketimi farkındalık süreçleri gibi süreçlere katkı sağlayan kullanıcılara ödüllendirme sistemi oluşturulmalıdır. Aksi yönde su kullanımına yönelik sorumluluklarını yerine getirmeye kullanıcılar için yaşamsal faaliyetlerini engellemeyecek ölçüde etkili yaptırımlar geliştirilmelidir.
	coğrafi yapı, fiziksel koşullar ve yerleşim yerinin özellikleri	1.Yazlık ve kışlık nüfus farkı	1.1.Bölgenin özelliği sebebiyle yaz ve kış nüfus farkı su miktarında azalma, kaynakların yetersizliği gibi birtakım sorunları ortaya çıkarmaktadır.	1.1.1:Su tüketim davranışının yalnız yerel ve bölgesel değil, ulusal düzeyde bilinç ve farkındalık temelinde olmasını sağlamak için su kaynaklarının verimli kullanımına yönelik bir ulusal eylem planının hazırlanması ve etkin olarak uygulanması yönünde merkezi yönetim düzeyinde çalışma yapılmalıdır. 1.1.2:Yazlık ve kışlık nüfus farkının fazla olduğu iller için belli bir kriter belirlenerek bu nüfus kriterinin üzerine ulaşıldığı tespit edilen iller için merkezi yönetim tarafından destekleme mekanizmalarının oluşturulması sağlanmalıdır. 1.1.3: Yaz aylarında yağış potansiyelinin azalması su kaynaklarında ise kullanıcı sayısının artması durumu dikkate alınarak sürecin stratejik planlama temelinde işletilmesini sağlamak için yerel yönetim birimlerinin su yönetim süreçlerine yönelik stratejik plan hazırlayarak su yönetimini gerçekleştirmesine yönelik yasal bir temel oluşturulmalıdır.
		2.Coğrafi yapı	2.1.Yağışla gelen suların korunamaması/alt ve üst yapı yetersizliği	2.1.1:Yağışla gelen suların biriktirilmesi, kullanıma sunulabilmesi; yağışla gelen suların taşkına dönüşerek mevcut su kaynaklarını kullanılamaz hale getirmesini önlemek için suların belli alt havzalarda biriktirilmesi sağlayacak göletler yapılmalıdır. Bu nitelikteki yapıların maliyetleri sebebiyle merkezi yönetim eliyle yapılması sağlanmalıdır.

Kaynak: Tablo, yazar tarafından araştırma bulgularından faydalanılarak oluşturulmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarihsel perspektiften bakıldığında her ülkenin ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel alanlarda seyreden gelişmelerinden değişim yönüyle etkilenen ülkelerin yönetim yapılarıdır. Devletin yönetim sorumluluğunu üstlenen kamu yönetimi, yapısal formunu iktisadi ve idari anlamda etki altında bırakan hakim paradigmalardan etkisiyle yeniden yapılanma sürecini gündeminde tutmuştur. Bu gündem içinde, kamu yönetiminin bütünlüğü içinde tanımlanan yerel yönetimlerde yerini almıştır.

Kamu yönetimini etkileyen hakim paradigmalardan etkisiyle; geniş kapsamlı kamusal yükümlülüklerden sınırlı kamusal yükümlülükler, ulusal ilişkilerden bölgesel ve yerel düzeyde geliştirilen ekonomik ve sosyal gelişmelere, imalat temelinden hizmet temeline doğru bir kayma ülkelerin yönetim yapılarına yeni şeklini vermiştir. Keynesyen iktisadi düşüncesi ve beraberinde gelişen Refah Devleti'nin iktisadi alanda aktif olan bir devlet modeli yerine yeni liberal politikaların kamu yönetimine yansımaları olan yeni kamu işletmeciliğine dayalı kamu yönetimi modeli; devletin toplumu yönetme şeklinin eski örneklerden farklı olması gerektiğini ortaya koyan yönetim paradigması olarak doğmuştur.

Yeni kamu yönetimi paradigmasının etkisiyle geleneksel kamu yönetimi yapısı; kaynak israfı, verimsizlik, kalitesiz hizmet, bürokratik süreçler üzerinden eleştirilmiştir. Özel sektör temelli yönetim stratejilerinin kamu sektöründeki yönetim geleneklerine tesir etmesiyle; esnek, yetki devreden, sonuçlara odaklanmış, performansa dayalı ve piyasa koşullarında oluşan rekabet etkisine bağlı deneyimlerin kamu yönetimine taşınmasına dayalı dönüşüm süreci içinde bulunduğumuz dönemde dahi sürdürmektedir. Bu dönüşümün görünür hale gelmesini sağlayan; kamu yönetiminin temel faaliyet alanı olan kamu hizmetlerinde meydana gelen değişim ve bu hizmetlerin daha etkin, ekonomik ve etkili sunulmasını sağlayacak yönetsel yapı arayışlarıdır.

Yeni kamu yönetimi paradigmasının kamu yönetimine yansımaları, uygulamaya konulan reformlar ve bu yönde geliştirilen temel stratejiler üzerinden tespit edilmektedir. Yerelleşme, özelleştirme, etkinlik ve verimlilik, piyasalaşma,

performans yönetimi ve denetimi, stratejik yönetim, toplam kalite yönetimi, hesap verebilirlik, yönetişim bu yönde ön plana çıkan stratejilerdir. Türkiye'de yeni kamu yönetimi paradigmasının temel stratejilerini iktisadi ve idari reformlar çerçevesinde kümelemek mümkündür. Paradigma değişikliğini tetikleyen devletin küçültülmesi söylemi; Türkiye'de 24 Ocak Kararları'yla hayata geçirilen özelleştirme stratejisiyle somut hale gelmiştir. Özelleştirme strateji etkisiyle kamu hizmeti reform süreci; kamu hizmetlerinin sunulmasında özel sektör temelli alternatif hizmet yöntemlerinin değerlendirilmesine yönelik bir bakış açısı geliştirilmiştir.

İktisadi temelde Türkiye'de yansımaları görülen yeni kamu yönetimi paradigmasının idari/yönetimsel anlamda kamu yönetiminde dönüşümü tetikleyen adımı, yerelleşmedir. Yeni kamu yönetimi paradigmasının reform stratejileri olan özelleştirme ve yerelleşme temelli ilerleme; Türkiye'de kamu yönetiminin temel fonksiyon alanı olan kamu hizmetlerini etkilemiştir. Etki alanında kalan hizmetlerden biri de su hizmetleri ve yönetimidir.

Türkiye'de yeni kamu yönetimi paradigmasının hareket alanı olan özelleştirme ve yerelleşme stratejisi; yönetimde değişim sürecinden etkilenen yerel yönetimler düzeyinde karşılık bulmuştur. 1984 tarihli 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 2560 sayılı İSKİ Kanunu olarak ifade edilen su ve kanalizasyon idarelerinin kurulmasıyla; özelleştirme ve yerelleşme stratejisi ortak paydada bir araya gelmiştir. Bu ortaklaşma alanı su yönetimidir. Düzenlemelerin etkisiyle yerel yönetimlerin yerel nitelikli hizmetlerin sağlanmasında alternatif hizmet sunma yöntemlerine başvurabilmeleri, özel sektörle finansman kaynağı sağlamak için iş birliği yapabilmeleri, uluslar arası kredi ve fonlardan yararlanabilmeleri mümkün hale gelmiştir. Özelleştirme öncelikli bu adımların dışında yerel nitelikli hizmetlerin sağlanması için yerel yönetim birlikleri kurabilmek, var olan bir birliğe ulusal veya uluslar arası üye olabilmek, yerel düzeyde katılım mekanizmalarını oluşturabilmek yönünde yönetişim temelli adımlarda yerel yönetim reformlarıyla yerelleşme yönünde atılmıştır.

Yeni kamu yönetimi paradigmasının dönüştürücü etkisi içinde bulunduğumuz dönemde de etkilerini sürdürmektedir. Paradigmaya eleştirel bakan yaklaşımlar özelleştirme, yerelleşme ve yönetişim stratejilerini etkilemiştir. İş birliği, eş güdüm, koordinasyon, vatandaşın demokratik katılım bilincinin geliştirilmesi söylemleriyle

gelişen yeni kamu hizmeti, Neo-Weberyen Devlet modeli, bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımı gibi eleştirel yaklaşımlar; Türkiye'de kamu yönetimi reform deneyiminde de kendisine yer bulmuştur.

Su çok boyutlu; ihtiyaç duyulması bağlamında küresel ancak sorunları bakımından yerel bir meseledir. Bu niteliği sebebiyle her ülkenin yönetim yapısında farklı bir yönetim sürecinin nesnesi konumundadır. Türkiye özelinde değerlendirildiğinde; su stresle ilişkilendirilen doğal kaynak olma özelliğindedir. Bu özellik, suyu doğal kaynak niteliğinde nesne olma özelliğinden, yönetim süreçlerinde üzerinde strateji geliştirilmesi gereken bir özne konumuna getirmektedir. Bir yönetim öznesi olarak su, Türkiye'de yerel yönetimlerin temel yönetim konularından biridir.

Türkiye'de yerel yönetimler düzeyinde atılan son kapsamlı reform adımı, yeni kamu yönetimi temelinde yerel yönetimler düzeyinde ortaya çıkan parçalı yapının koordinasyon ve iş birliği eksikliklerini, salt iktisadi temelli bakış açısı yerine; yerelde hizmet birimlerinin sadeleştirilmesi ve hizmet sağlanan alanın bütünleşik bir formda yeniden ölçeklendirilmesi yönünde bir gelişme ortaya koymuştur. 6360 Sayılı Kanun ile oluşturulan yerel yönetim modeli; il ölçeğinde su yönetimden sorumlu tek bir birimin büyükşehir belediyesi statüsünde olan 30 ilde uygulama sürecini başlatmıştır. Ancak kalan 51 il için su yönetim yapısında herhangi bir değişikliğe gidilmemesi su yönetim sürecinde yerel yönetim modeli bakımından bir farklılık ortaya çıkarmıştır.

Türkiye üniter devlet özelliği temelinde, idarenin bütünlüğü ilkesiyle kamu yönetimi yapılanmasını oluşturmaktadır. Türkiye'de kamu hizmeti olarak sağlanan su hizmetlerinin sorumluluğu, idare olarak tanımlanan merkezi ve yerel yönetim birimlerine verilmiştir. Yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminden sorumlu birimler anayasal temelde tanımlanan il özel idaresi, belediye ve köy yönetimleridir. Ayrıca metropoliten alan özelliği gösteren kentlerde büyükşehir belediyesi sorumluluğunda su yönetimleri yetkili ve görevlidir. Türkiye yerel düzeyde yönetim birimleri farklı yönetim modelleri temelinde çeşitlenmektedir. Bu çeşitliliğin su yönetimine nasıl etki ettiği bir araştırma merakı ortaya çıkarmıştır.

Bu çalışmada, Türkiye'de yerel yönetimler düzeyinde su yönetimini BŞB-SUKİ Modeli ve il ölçeğinde idari sınırları esas alarak suyu yöneten parçalı model, su yönetiminin sürdürülebilir niteliğine etkisi bakımından iki il örnekleminde

karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Türkiye'de kamu yönetimini etkileyen paradigma değişimlerinin su yönetimine olan etkisi yerel yönetimler düzeyinde uygulanan iki farklı yerel yönetim modeli özelinde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular araştırma soruları bağlamında oluşturulan beş farklı temada; yerel yönetim modelinin benimsenen su yaklaşımına etkisi, yerel yönetim modelinin için belirlenen hizmet ölçeğinin su yönetimine etkisi, yerel yönetim modelinde oluşan kurumsal kapasitenin su yönetimine etkisi, yerel yönetim modelinin su yönetimi potansiyeli, farklı yerel yönetim modellerinde incelenen iki ilin su yönetiminde karşılaştığı temel sorunlar ve çözüm önerileri araştırma temaları ve oluşturulan alt kategoriler özelinde analiz edilmiştir.

Araştırma bulgularının analizinde ulaşılan sonuçlar şunlardır:

Tarihsel perspektifte kamu yönetimindeki paradigma değişimlerinin Türkiye'de kamu hizmetine olan etkisi, yerel yönetimler düzeyinde su yönetimi üzerinden sorgulanmıştır. Araştırma bulguları; Türkiye'de kamu yönetimi paradigmalarının etkisiyle su yönetiminde geleneksel kamu yönetimi düşüncesinden yeni kamu yönetimine yönelen bir değişim çizgisinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Kamu yönetiminde paradigma değişimini tetikleyen özelleştirme ve yerelleşme stratejilerinin birlikteliğini örneklendiren büyükşehir belediye modeli ile su ve kanalizasyon idaresi modelinin; etkin, verimli ve sürdürülebilir kaynak yönetimi vurgusuyla su yönetiminde ekonomik değere insan hakkı düşüncesinden sonra ikinci sırada yer verdiği tespit edilmektedir. Bu tespit ulus üstü kuruluşların paradigma değişimini iktisadi anlamda destekleyen söylemleriyle uyumluluk göstermektedir.

Türkiye'de kamu yönetimi paradigmalarındaki değişimin su yönetiminde değişiklik meydana getirdiğine yönelik bir diğer tespit, yeni kamu yönetimi yaklaşımına eleştirel bir bakışla gelişen bütünleşik kamu yönetimi (Whole of Government) yaklaşımının temel ilke ve amaçlarıyla örtüşen sonuçlara ulaşılmasıdır. Kamu sektörünün ve kamu hizmetlerinin artan parçalanması sebebiyle yeni kamu yönetimi yaklaşımına eleştirel bir yorum getiren bütünleşik kamu yönetimi yaklaşımı; entegrasyonu artırma isteği, koordinasyon ve kapasite geliştirme amacıyla ilerlemektedir. Hükümetlerin planlama ve izleme faaliyetlerinde bölgesel ve yerel yönetimler, yerelleştirme fırsatından yararlanma yoluna gitmesi vurgulanmaktadır.

Bütünleşik kamu yönetimi modeli, yönetim sürecinden etkilenen tüm tarafların birlikte çalışmaları ve yönetim temelinde ilerlemelerini benimsemektedir. Kurumlar arasında eş güdümü ve iş birliğini teşvik etme, kamu hizmetinden faydalanacak olanların plan ve program oluşturma süreçlerine katılımını sağlama ve hizmet sunumlarında kaynak verimliliği ile koordinasyon sorunun çözülmesi için tek merkezden hizmet sağlama modelinin geliştirilmesine vurgu yapmaktadır. Bu yönde araştırma bulguları değerlendirildiğinde; etkili koordinasyon, iş birliği ve sorumluluk için kurumsal çerçevede devlet ile diğer aktörler arasında iş birliği, dijital dönüşüme olanak sağlayacak düzeyde kurumsal kapasite yeterliliği, yönetim temelli; karar alma süreçlerinde vatandaşlık ve kullanıcı odaklı bir süreç oluşturulması, kamu hizmeti için kullanılan kaynaklarda tasarruf eğilimiyle hareket edilmesi, doğal kaynakların korunmasıyla ilişkili bulgular bu tespitle ilişkilidir.

Yeni kamu yönetimi yaklaşımına eleştirel bir bakışla gelişen yeni kamu hizmeti yaklaşımı; kamu hizmetinin sağlanmasında aktif yurttaşlık bilincinin geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Araştırma bulgularında yerel yönetim modelleri farklılaşmakla birlikte; suyun sürdürülebilir yönetimi için ön planda tutulan konulardan birisi kullanıcı bilinç ve farkındalığının su yönetim sürecine yansıtılmasıdır. Su yönetim süreçlerinde yer alan su kullanıcılarının su tüketim davranışının iyileştirilmesi, su yönetim süreçlerinde alınan kararlara ilgi göstererek bir denetim mekanizmasına dönüştürülmesi bu yöndeki ihtiyacı vurgulayan araştırma bulgularıdır. Bu yöndeki bulgular, etkisi devam etmekte olan paradigma değişimlerinin uygulama süreçlerinde karşılığının olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Yerel yönetim modelinin benimsenen su yaklaşımına etkisi araştırma kapsamında sorgulanmıştır. Yerel yönetimler düzeyinde her iki ilde/modelde tüm yerel yönetim birimlerinin öncelikli olarak benimsediği yaklaşımın insan hakkı yaklaşımı olduğu; suya ticari bir meta olarak öncelik verilmediği tespit edilmektedir. Suyu bir insan hakkı olarak tanımlayan su yöneticilerinin genel çerçevede ön plana çıkardığı hususlar şunlardır: İnsan yaşamı için temel ihtiyaç olma niteliği, suyun içme ve kullanma suyu, tarım, enerji boyutuyla insan ihtiyacını karşılama özelliği,

suyun miktar ve kalite bakımından korunması, suya erişim ve atık su bertarafı, küresel ısınma ve iklim değişikliğidir.

BŞB modelinde olmayan parçalı modelde yerel yönetim birimlerinin su yaklaşımı sıralaması: Su bir insan hakkı, su bir kamu hizmeti, su bir ekonomik değer olarak tespit edilmektedir. BŞB modelinde SUKİ'nin su yaklaşımı sıralaması: Su bir insan hakkı, su bir ekonomik değer, su bir kamu hizmeti şeklinde ilerlemektedir. Türkiye'de yerel yönetimler düzeyinde gerçekleşen yeniden ölçeklendirmenin yerel yönetim biriminin su yaklaşımını ekonomik değere kayış yönünde etkilediği araştırmadan çıkan sonuçlardan biridir.

Su yönetim sorumluluğu yerele indirildikçe, su yaklaşımında ekonomik değer öncelik sıralamasının değiştiği araştırma bulgularında ulaşılan sonuçlar arasındadır. BŞB modeliyle, suyun yönetildiği alanda yeniden ölçeklendirme yapılmasıyla SUKİ'ler için kırsal ve kentsel alan özelliği gösteren yerleşim yerlerinde su yatırımları finansmanı için sudan elde edilecek gelirin önemli hale geldiği ortaya çıkmaktadır. Örnekleme yer alan BŞB Modelindeki SUKİ'nin, su yaklaşımında ekonomik değere kayışta; hizmet sağlanan ölçekte suyun miktar ve kalite olarak geliştirilmesini sağlama hedefinin yer aldığı tespit edilmektedir. Bu hedefin temelinde ise suya yönelik insan hakkı yaklaşımını sürdürülebilir kılmak; su hakkının gerçekleşmesi için suyun aynı zamanda ekonomik bir değer olarak görülmesine yönelik bir anlayışın geliştiği tespit edilmektedir. Bu tespit ulus üstü kuruluşların düzenlemelerindeki su yaklaşımıyla örtüşmektedir.

Türkiye'de yerel yönetimler modelinin su yönetiminde çok sayıda aktörün varlığıyla oluşan parçalı yönetim görüntüsünde, hakim tek bir su yaklaşımıyla ilerleme olmadığı; bu konuda su yönetiminde ekonomik değer ve insan hakkı ilişkisini birlikte değerlendiren bir yasal düzenleme ile iyileşmeye ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Bu tespit yeni kamu yönetimi paradigmasının ekonomik önceliklere odaklanmasına eleştirel bakan yaklaşımlarla ilişkili görülmektedir.

Yerel yönetim modeline göre su yönetiminde aktör tanımlamasının farklılaştığı tespit edilmektedir. BŞB-SUKİ modelinde su yönetiminde aktörün kullanıcı ve tüm aktörler arasında geliştirilen iş birlikleri olduğu; BŞB modelinde olmayan-parçalı bir yapıyla su yönetimini gerçekleştiren modelde aktör konumunda yöneticiye öncelik verildiği tespit edilmektedir. BŞB-SUKİ modelinde su

yönetiminin yerelde merkezi bir yapının kurumsal kapasiteyle oluşması, stratejik planlamalar temelinde su yönetiminin ilerliyor olmasının bu yapılarda kullanıcı etkisine odaklanıldığını bir kanaat olarak geliştirmektedir.

Yerelde parçalı yapılara inildiğinde: su yönetim süreçlerinde siyasi, beşeri ve ekonomik faktörlerin etkili olması sebebiyle yöneticinin aktör konumunda yer aldığı tespit edilmektedir. Az nüfuslu, küçük ölçekli belediyeler özelinde yöneticinin aktör konumunu etkileyen temel hususlardan biri yerel siyaset baskısı; bir diğeri ise su yönetimini gerçekleştirecek yönetimin kurumsal kapasite yetersizliğidir. Kurumsal kapasitesi gelişmiş yapılarda yönetsel kararların uygulanma yeteneğinin daha yüksek olduğu, bir hizmet temelinde uzmanlaşmış kurumsal yapılar üzerinde siyasi baskıların az nüfuslu, küçük ölçekli belediyelere oranla hafifletilebildiğine vurgu yapıldığı tespit edilmektedir. Su yönetiminde aktör konumunda yöneticiyi ön plana çıkaran parçalı modelde su yönetiminin geleneksel kamu yönetimi paradigmasıyla; aktör konumunda kullanıcıyı ön plana çıkaran BŞB-SUKİ modelinde yeni kamu yönetimi paradigmasıyla işleyen süreç bir araştırma kanaati olarak gelişmektedir.

Yalnız BŞB-SUKİ modelinde su yönetiminde, tek bir aktör yerine tüm aktörlerin iş birliğine dayılı bir su yönetim sürecine vurgu yapıldığı tespit edilmektedir. Bu tespitin AB Su Çerçeve Direktifi, OECD Su Yönetişim İlkeleri kapsamında ön plana çıkarılan sürdürülebilir su yönetim ilkeleriyle uyumluluk gösterdiği ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Yerel yönetimlerin su yönetim süreçlerinde düzenleme ve denetleme fonksiyonun bir üst kurul yapısıyla sağlanmasına ihtiyaç duyma durumu örneklem üzerinden sorgulanmıştır. Farklı yerel yönetim modellerinde, farklı birimlerin sorumluluğunda gerçekleştirilen su yönetiminin bir üst kurulun düzenleme ve denetlemesine tabi tutulmasının su yönetimini olumlu yönde etkileyeceği ulaşılan araştırma bulguları arasındadır. BŞB-SUKİ modeli ve bu modelde olmayan illerde belediyeler özelinde su yönetiminin bir üst kurul yapısına ihtiyaç duyma nedeni; yerel yönetimlerin siyasi niteliğinin su yönetimi üzerinde oluşturduğu etki olarak tespit edilmektedir. Özellikle su tarifelerinin belediye meclisleri eliyle belirlenmesi sebebiyle yerel siyaset önceliklerinin ön planda tutulduğuna yönelik bulgulara ulaşılmaktadır.

Farklı yerel yönetim modellerinde, farklı birimlerin sorumluluğunda gerçekleştirilen su yönetimlerine yönelik düzenleme ve denetleme faaliyetlerinin, halihazırda bir merkezi yönetim kuruluşu olan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ve Su Yönetimi Genel Müdürlüğü eliyle sağlanabileceği, bu yapıların su yönetiminde aktör konumunda ve üst kurul ihtiyacını karşılayacak nitelikte olduğu araştırma bulgularında ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Üst kurul yapılarının su yönetim sürecinde bütüncül planlama ve ortak eylem verimliliğini sağlayacak standartların belirlenmesi; su yönetimi kapsamında yer alan projelerin, proje çıktılarının hazırlık uygulama ve uygulama sonuçları bakımından izleme ve denetiminin sağlanması bakımından fayda sağlayacağı, su yönetimi üzerinde siyasi baskının ortadan kaldırılmasını sağlayacağı gibi nitelendirmelerle yerel yönetimler mevzuatında karşılığı bulunan yerel yönetim birlikleri özelinde düşünülmesi yönünde bir araştırmacı kanaati ön plana çıkmaktadır.

Su kaynaklarının tüm kullanım taleplerini karşılayacak düzeyde sonsuz ve sınırsız olmaması, yerel yönetim birimlerinin suyu kamu hizmeti sağlama sorumluluğu gerekçe gösterilerek; su hizmetlerinin sağlanmasında her iki modelde de öncelikli olarak arz odaklı su hizmetleri yaklaşımının benimsendiği tespit edilmektedir. Ancak BŞB-SUKİ modelinde yeniden ölçeklendirmeye bağlı olarak su hizmeti verilen alanın ve hizmet verilen nüfusun artması sebebiyle; tüm su kullanım taleplerini karşılayacak tek bir kurumun yetkilendirilmesinin suya erişim ihtiyacını karşılamak için talep odaklı bir ilerleme ortaya çıkardığı ortaya çıkmaktadır.

Araştırma kapsamında su kaynaklarının sürdürülebilir niteliğine uygun olan su yönetim ölçeği nasıl belirlenmelidir; yerel yönetimler düzeyinde son dönemli ölçek değişiklikleri su yönetimini nasıl etkilemiştir sorgulaması yapılmıştır. Ulaşılan araştırma bulgularında yerel yönetimler düzeyinde su yönetim yetkisinin merkezileştirilmesi konusundaki görüşlerinin benzer olduğu tespit edilmiştir. Ancak yönetim yetkisi tek merkezde toplanan kurumsal yapılar için hizmet ölçeği önerilerinin farklılaştığı araştırmada ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Araştırma bulguları, su yönetimindeki parçalı yapının bütünleştirilmesi yönünde bir ihtiyacın varlığını ortaya koymaktadır. Su yönetiminin merkezileştirme ölçeği ulusal, yerel ve bölgesel (havza) ölçek olmak üzere üç farklı ölçeğin önerildiği

tespit edilmektedir. Ölçek önerilerinin arka planında tespit edilen gerekçeler ise şöyledir:

Merkezileştirilmiş su yönetim ölçeğinin ulusal düzeyde, merkezi yönetim sorumluluğunda (Su Bakanlığı gibi) belirlenmesi yönündeki öneriye ilişkin bulgular şöyledir: Su yatırımları yapabilmek için yerel yönetim birimlerinin yeterli mali kapasiteye sahip olmaması, yerel yönetim birimlerinin siyasi niteliğinin su yönetim süreçlerine olan olumsuz etkisi ve merkezi yönetim düzeyinde yaptırım kararı alma ve uygulayabilme gücü, ölçek ekonomisinden beklenen çıktılarına ulaşılabilmesi için yapılacak merkezileştirme ile su yönetim yetkisinin ulusal ölçekte yalnız merkezi yönetim sorumluluğunda (Su Bakanlığı gibi) gerçekleştirilmesi. Ulusal düzeyde su yönetimi ölçek önerilerinin parçalı modelde suyu yöneten su yöneticilerine ait olduğu araştırma bulgularında tespit edilmektedir.

Su yönetiminde merkezileştirilmiş su yönetim ölçeğine yönelik bir diğeri öneri; bölge düzeyinde, su havzasını kapsayacak şekilde su yönetim ölçeğinin belirlenmesine yöneliktir. Bu önerinin ağırlıklı olarak BŞB-SUKİ modelinde, il ölçeğinde suyu yöneten su yöneticilerine ait olduğu tespit edilmektedir. Parçalı modelde su yönetiminden sorumlu yöneticilerin havza ölçeğine yönelik önerilerinde ön plana çıkarılan hususlar şunlardır: Mevcut yönetim ölçeğinde idari sınırların su kaynaklarının etkin ve verimli dağılımı önünde engel oluşturması, su kaynaklarına yönelik yönetim planının bütüncül bir boyutla hazırlanamamasından kaynaklanan maliyetlerdir.

Su havzasını esas alarak belirlenecek yönetim ölçeği, Türkiye'de su yönetiminin bölgesel özellikler dikkate alınarak yönetilebilmesini sağlama bakımından da ulus üstü kuruluşların su yönetimine yönelik beklenti ve önerilerini karşılayacak nitelikte bir sonuç ortaya koymaktadır. Tek bir projeyle ve tek bir kurum eliyle gerçekleştirilecek projelerin idari sınırlara takılması sebebiyle; çok sayıda idari birim eliyle gerçekleştirilen su yönetim süreçlerinin kaynak verimliliğini azalttığı, maliyeti arttırdığı, ölçek ekonomisinin hedefinden uzaklaşılmasına sebep olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu olumsuz etkinin giderilmesi için su yönetim ölçeğinin su havzasını kapsayacak şekilde belirlenmesine duyulan ihtiyaç araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Türkiye'de su yönetiminin parçalı görüntüsünün ortaya çıkardığı olumsuz etkilerin giderilmesi için geliştirilen ölçek önerilerinden bir diğeri; yerel yönetimler düzeyinde, il sınırlarını kapsayacak şekilde ölçek belirlenmesidir. Bu ölçek önerisi, yerelde merkezileşme özelliğinde gösteren BŞB-SUKİ modeline karşılık gelmektedir. BŞB-SUKİ modeli ve parçalı modelde il ölçeğini yerel yönetimler düzeyinde su yönetim ölçeği olarak öneren su yöneticilerinin ortak paydası; il ölçeğinde tek bir kurum sorumluluğunda su yönetiminin kaynakların etkin yönetimini sağlayacağı yönündedir.

Türkiye'de yerel yönetimler düzeyinde son dönemli ölçek değişikliklerinin su yönetimini nasıl etkilediği sorgulanmıştır. BŞB-SUKİ modeline geçen Ordu İli için su yönetimi bakımından değişikliğin ortaya çıkardığı olumlu çıktılar araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar arasındadır. Yerel yönetimler düzeyinde yeniden ölçeklendirme yapılarak bütünleşik bir yapıda suyun yönetilmesinin su yönetiminin sürdürülebilir niteliğini olumlu yönde etkilediği tespit edilmektedir. Tespiti temellendiren bulgular şöyledir: BŞB-SUKİ modeliyle il ölçeğinde sağlanan su yönetiminin kurumsal kapasite yeterliliğinin ortaya çıkması, hizmet alanının bütününe odaklanan stratejik planlama kültürü, mali kapasite, insan kaynağı niteliği, iş bölümü ve uzmanlaşma, örgütlenme yapısı, su yatırımı ilgisi ve kapasitesi, su yönetiminde söz sahibi olan tüm su yöneticilerinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan yönetişim zeminidir. Yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminin parçalı görüntüsünün olumsuz etkilerinin giderilmesi için BŞB-SUKİ modeli ve il ölçeğinde su yönetiminin tüm ülkede uygulanmasını sağlayacak bir düzenleme vurgusunun; parçalı yerel yönetim modelinden BŞB modeline geçen Ordu SUKİ araştırmasında elde edilen bulgular; parçalı yapıda su yönetimini sağlayan yerel yönetim birimlerinden elde edilen bulgulara ortak bir payda olarak ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

Yerel yönetimler düzeyinde su yönetimi ölçek önerisini yerele en yakın birim olan ilçe belediyesi idari sınırlarında geliştiren araştırma bulgularına da ulaşılmaktadır. Bu bulgulara; su sorunları ve hizmet taleplerine yakınlık, su sorunlarına kısa sürede müdahale ve çözüm, su kaynaklarını tanıma ve potansiyelini kullanabilme, uzaklık maliyetinin oluşmaması ve su-zaman kaybının önlenmesinin gerekçe olarak ileri sürüldüğü tespit edilmektedir. Bu tespitler Türkiye'de 6360 sayılı

Kanun'un uygulama süreçlerinde literatürde yer alan ölçek ekonomisine yönelik eleştirilerle örtüşmektedir. Ancak belirtilen gerekçelerin yerel yönetim biriminin kurumsal ve mali kapasitesinin güçlendirilmesi halinde ortadan kalkabileceği; su yönetim yetkilerinin yerelde merkezileştirilmesinde doğacak olumsuz etkilerin zamana yayılarak azaltılabildiği araştırmada ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Türkiye'de yerel yönetim modelinin sahip olduğu kurumsal kapasitenin su yönetimini nasıl etkilediği sorgulanmıştır. Bu sorgulamada karşılaştırılan BŞB-SUKİ modeli ve parçalı yerel yönetim modellerinin kurumsal kapasite farklılıklarının su yönetimi örgütlenme yapısı, su yatırımları, su tasarrufu ve atık su yönetimi konularında suyun sürdürülebilir niteliğine yönelik farklılaştırmayı da tetiklediği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulgularında BŞB-SUKİ modelinde oluşan kurumsal kapasitenin su yönetiminde örgütlenme yapısını olumlu yönde etkilediğine yönelik sonuçlara ulaşılmaktadır. Parçalı yerel yönetim modelinden bütünleşik model özelliği gösteren BŞB modeline geçen Ordu ilinde su yönetiminde uygulanan SUKİ modelinin; su yönetiminde görev tanımlarını kanuni çerçevede oluşturulması, su yönetimine özgü uzmanlık birimleri oluşturulması, kurumlar arası eş güdümün birimler arasında su yönetimi üzerinden sağlanabilmesi yönüyle su yönetiminde olumlu yönde bir etki ortaya çıkardığına ulaşılan araştırma sonuçları arasındadır.

BŞB-SUKİ modeliyle kurum içi ve dışı yetki ve görev çakışması sorununun azaldığı, kurum içinde iş bölümü ve uzmanlaşma temelinde işleyen sürecin su yönetiminde kumanda birliğini sağlayacak şekilde genişletilebildiği; su planlarının hazırlanması ve uygulanması süreçlerinde kurum içinde tüm birimlerin ortak hareket etmesini sağlayan tek merkezden karar alma mekanizmasının su yönetimini olumlu yönde etkilediği; kurumsal yapının ihtiyaçlarına göre fonksiyonel büyüme yoluna gidildiği, bunun bir zorunluluk olarak değil stratejik planlama temelinde sürdürülebilirlik hedefiyle ilişkili olduğu ulaşılan araştırma bulguları arasındadır.

Yerel yönetimler düzeyinde parçalı bir yapıyla su yönetiminin gerçekleştirildiği Giresun ilinde; yerel yönetim birimlerinin görev tanımları doğrultusunda su yönetiminde bir eş güdüm geliştirmeleri, amaç birliği sağlamaları gerektiği görülmektedir. Her bir yerel yönetim biriminin yönetimi ve siyasi yapısı, uzmanlaşma sağlanan birim yapısı, personel nitelikleri, araç-gereçlerinin yeterlilik

durumu gibi faktörlerin benzer nitelikte olmadığı; bu etkiyle eş güdüm zemininden uzaklaşıldığına yönelik bulgulara araştırma kapsamında ulaşılmaktadır.

Kamu tercihi teorisi temelinde şekil alan parçalı yerel yönetim modelinde; yerleşim öbekleri dikkate alınarak hizmet sahası belirlenen belediyelerin su hizmetlerinde uzmanlaşmış bir örgütlenme yapısı, su yönetiminin nitelik ve nicelik sınırlarını çizen ayrıcalıklı bir görev tanımı, yalnız su hizmetlerinin sorumluluğunu taşıyan bir insan kaynağı profili olmaması sebebiyle yerel yönetim modelinin örgütlenme yapısı bakımından su yönetimine olan etkisinin olumsuz yönde olduğu ulaşılan sonuçlardan biridir. Su yönetimi ve hizmetlerinde uzmanlaşmış personel yetersizliği, mali kapasite bakımından su yönetimine ayrılmış özerk bir bütçenin olmaması sebebiyle; ilçe belediyesi düzeyinde gerçekleşen su yönetimi ve hizmetlerine yönelik arayışlar içinde su yönetimlerinin rastlantısal olarak kurumlar arası eş güdüm sağlayabildikleri tespit edilmektedir. Su kaynaklarının sürdürülebilirliği amaçlayan gelecek odaklı planlamalar ve bu doğrultuda hazırlanan projeler özelinde değil; su kullanıcılarının su kullanım talepleri ve kullanımdan kaynaklı sorunları çözmek için kısa süreli ve sorun odaklı eş güdüm mekanizmalarının varlığı araştırma kapsamında ortaya çıkmaktadır.

BŞB-SUKİ modelinde oluşan kurumsal kapasiteyle sağlanan su yatırımlarının su kullanıcılarının suya erişim imkanlarını nitelik ve nicelik olarak arttığı tespit edilmektedir. BŞB-SUKİ modeliyle altyapı ve üst yapı yatırımlarının bir planlama dahilinde gerçekleşmesini sağlayacak stratejik planlama kültürüne geçilmesi, sağlanacak su yatırımlarının maliyetinin karşılanabilmesine yönelik potansiyele sahip olunması; su yönetiminde teknoloji temelli uygulamaların kullanılması, abone sayısındaki artış, su yatırımlarının gerçekleştirilmesinde sağlanan iş birliği ve eş güdüm potansiyeli su yatırımlarının kurumsal kapasite yeterliliği ile ilişkilendirilmesini sağlayan göstergeler olarak tespit edilmektedir.

BŞB-SUKİ modelinde olmayan parçalı yapıdaki yerel yönetim modelinde belediyelerin su yatırımlarını gerçekleştirecek stratejik planlama kültürüne sahip olmadığı, suyun sürdürülebilir yönetimi için gerekli olan su yatırımların gerçekleşmesinde mali anlamda kapasite yeterliliği içinde olunmadığı tespit edilmektedir. Ayrıca; su yönetiminde uzman insan kaynağı bakımından yeterli

düzeyde olunmadığı, yerel siyasetin su yatırımlarına yönelik gelecek odaklı planlamalar üzerinde etki oluşturduğu ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Yerel yönetimin modelinde oluşan kurumsal kapasitenin su yönetim sürecinin bir parçası olan su tasarrufunu da etkilediği ulaşılan araştırma bulguları arasındadır. BŞB-SUKİ modeliyle oluşan kurumsal kapasitenin suyun tasarruflu yönetimini olumlu etkilediği tespit edilmektedir. Bu tespiti yönelik araştırma bulgularından elde edilen göstergeler şunlardır: Su yatırımlarının maliyetinin karşılanabilmesiyle kayıp ve kaçak su takibinin etkin yapılabilmesi, su yönetiminin tüm ili, kırsal alanları dahil kapsayacak şekilde oluşturduğu örgütlenme yapısıyla hizmetlerde standardizasyonun ortaya çıkardığı kaynak verimliliği, kırsal alanda şebekeden verilmeyen suyun şebekeye dahil edilmesiyle suyun miktar ve kalite olarak iyileştirilmesi, teknoloji temelli uygulamaların su yönetim süreçlerinde kullanılmasıyla idari su kayıplarına kısa sürede müdahale edilmesidir. BŞB-SUKİ modelinde; hem saha da teknik personel kontrolleriyle; hem şube müdürlüğü düzeyinde teknik hizmet takibiyle; hem de daire başkanlığı düzeyinde yönetsel kararlar şeklinde ortaya çıkan sistemli yapılanmanın su kaybının önlenmesi ve sürdürülebilir olması için etkili bir süreç oluşturduğu tespit edilmektedir. BŞB-SUKİ modelinde suyun tasarruflu yönetimine dair tespitler bulunmakla birlikte bu olumlu etkinin sürdürülebilir olması için iyileştirme yönünde adımların atılması gerektiği ulaşılan araştırma sonuçlarındandır. Özellikle mali kapasitenin artırılması, alanında uzmanlaşmış insan kaynağı potansiyelinin sağlanması ve suyun tasarruflu yönetim süreçlerinde merkezi yönetim düzeyinde geliştirilecek desteklere SUKİ modelinde ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir.

Parçalı yerel yönetim modelinde suyun tasarruflu yönetiminde kurumsal iyileşme/yeterlilik düzeyine henüz ulaşılmadığı tespit edilmektedir. Tespitin temelinde su tasarrufunun sağlanması için teknoloji temelli uygulamaların su yönetim süreçlerine henüz entegre edilmemiş olmasına yönelik araştırma bulguları yer almaktadır. Su kayıplarının geleneksel yöntemlerle; sisteme verilen ve sitemde çıkan su takibi üzerinden yapıldığı, takip sisteminde teknoloji etkisiyle ilerlemek için yerel yönetim birimlerinin mali kapasitesinin yeterli olmadığı, belediye gelirleri içinde doğrudan su hizmetlerine aktarılacak bir özerk bütçe olmadığı için su

hizmetlerine yönelik teknoloji yatırımının diğer belediye hizmetlerinin niteliğini olumsuz etkilemeyecek şekilde planlanması gerektiği ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Parçalı modelde su kullanıcılarıyla iş birliği yapılarak kayıp ve kaçak su kullanımlarının önüne geçilmesi yönünde bireysel farkındalık süreçlerinin sahaya yansıtılması AB Su çerçeve Direktifinde belirtilen paydaşların su yönetim sürecine dahil etmeye yönelik bir örnek olarak değerlendirilmektedir. Ancak belediye nüfusunun mevcut duruma imkan vermeyecek sayıda olması ve yönetici faktörüne bağlılık sebebiyle mevcut su tasarrufu sağlama sürecinin sürdürülebilir bir çözüm olmadığı düşünülmektedir.

Yerel yönetim modelinde oluşan kurumsal kapasitenin su yönetim sürecinin bir parçası olan atık su yönetimine olan etkisi de çalışma kapsamında sorgulanmıştır. Araştırma yapılan illerin coğrafi konumu itibarıyla yağış bakımından elverişli bir bölgede bulunmasının; yerel yönetim birimlerinde suya erişim, su temini, su dağıtım ve bu nitelikteki hizmetlerin sağlanması için kurumsal kapasite imkanlarını öncelikli olarak kullandıkları, ikinci sırada atık su yönetimine yöneldikleri tespit edilmektedir. Yerel yönetim birimlerinin atık su yönetimine içme suyu hizmetlerinden sonra ikinci sırada yer verme nedeninin, yerel yönetim modelleri içindeki birimler bazında değişken olduğu tespit edilmektedir. Atık su yönetimi için gerçekleştirilecek su yatırımının sürdürülebilir su yönetimi yerine yerel yönetim birimine yansıyan maliyetinin ön plana çıkarıldığı; yerel yönetimler düzeyinde gerçekleştirilen atık su yönetiminin suyun sürdürülebilir niteliğin etkisine yönelik bilinç ve farkındalık düzeyi yeterli görülmediği tespit edilmektedir.

BŞB modelinde yerel yönetim biriminin su yönetiminde sürdürülebilirliği sağlayacak kurumsal kapasite oluşturduğu; özellikle nüfus yoğun ilçelerde atık su yönetimi için tesisleşme kapasitesinin hazırlanan projeler, alınan hibelerle geliştirildiği tespit edilmektedir. Kurumsal kapasitenin su yönetimine etkisini atık su yönetimi bakımından olumlu değerlendiren BŞB-SUKİ su yöneticilerinin ön plana çıkardıkları göstergeler şunlardır: Tesisleşme kapasitesi, alınan proje destekleri, atık su geri kazanım ölçeğinin genişletilmesi, yağmur hasadına yönelik proje denemeleri ve destekleri, gelecek dönemli ihtiyaç öngörülerini için geliştirilmiş bilinç ve farkındalık zemini, tek merkezden planlanan su hizmetlerinin atık su yönetimine etkisi, su yönetiminde iş bölümü ve uzmanlaşma temelinde oluşturulan örgütlenme

yapısıdır. Ancak, bu nitelikte uygulama adımlarının atılması için gerekli olan tesisleşme, alanında uzman insan kaynağı gibi yatırımlar için yeterli mali kapasite olmadığı, önceliğin suya erişimi sağlayacak yatırımlara aktarıldığı ortaya konmaktadır. Bu durumun sürdürülebilir su yönetimine etkisi sebebiyle; atık suların yeniden kullanıma sunulmasıyla ilk defa kullanılacak su miktarında azalma meydana gelme avantajından uzaklaşıldığı ulaşılan araştırma sonuçları arasındadır.

BŞB modelinde olmayan parçalı modelde, özellikle yerele en yakın birim olan Giresun ilinde ilçe belediyeleri düzeyinde atık suların arıtılması ve yeniden kullanılmasına yönelik bir öncelik alanı belirlenmediği tespit edilmektedir. Su yönetim süreçlerinde atık su yönetiminin öncelik verilen konular arasında yer almama gerekçesi; içme suyu sağlamak için altyapı oluşturma çalışmalarının devam ediyor olması, yerel yönetim biriminin kurumsal kapasite yetersizliği, atık su arıtması için tesisleşme kapasitesinin oluşmaması ve içinde bulunan coğrafyada doğal kaynak suyu potansiyelinin kullanıma etkisi olarak tespit edilmektedir.

Yerel yönetim modelleri ve bu modelleri içinde su yönetimini gerçekleştiren yerel yönetim birimlerinin iş birliği, karar alma ve uygulama süreçlerinde yerel düzeyde geliştirdikleri iş birliklerinin mevcut durumu çalışma kapsamında sorgulanmıştır. BŞB-SUKİ modelinde su yönetiminin (OSKİ) iş birliği adına yerel düzeyde çeşitli mekanizmalar geliştirdiği tespit edilmektedir. Bunlar: muhtarlık kurumu, yerel su kullanıcıları, hemşehri dernekleri, ilçe belediyeleri, kurum içindeki yönetim birimleri ile kurum dışında su yönetim sorumluluğu bulunan kurum ve kuruluşlar olarak tespit edilmektedir. Parçalı modelde de iş birliğinin su yönetiminde gerekli olduğuna yönelik bulgulara ulaşmakla birlikte; SUKİ modeli gibi geniş perspektifte olmadığı görülmektedir.

Yerel yönetim modelleri farklılaşmakla birlikte birimlerin su yönetiminde iş birliği için ortak alanı muhtarlık kurumu olarak tespit edilmektedir. Muhtarlık kurumunun BŞB-SUKİ modelinde özellikle kırsal alan özelliği gösteren ilçelerde, eski köy/yeni mahallelerde kullanıcı sorunlarının kuruma iletilmesinde bir iletişim ve iş birliği zemini oluşturduğu ulaşılan araştırma sonuçları arasındadır. İlin kentsel alan özelliği gösteren ilçelerinde kullanıcıların su sorunlarını doğrudan SUKİ'ye (Su ve Kanal İşletme Dairesi Başkanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren, her ilçede şeflik olarak kurulan kurum işletmelere), kırsal alan özelliği gösteren ilçelerde ise

muhtarlık kurumları üzerinden SUKİ'ye ulaştırıldığı, muhtarlık kurumunun kırsaldaki ilçelerde bir ara kurum işlevi gördüğü tespit edilmektedir.

Yerel düzeyde su yönetiminin planlama aşamasındaki faaliyetlerinde ortaya çıkan su sorunlarının çözümünde, suyun tasarruflu yönetimi aşamasında yerel düzeyde ortaya çıkan su sorunlarının (kayıp ve kaçak su) çözümünde, su kullanıcılarının şehir şebekesinden su alır hale gelmesini sağlayan aboneleşme süreçlerinde muhtarlık kurumu ile SUKİ arasında iş birliği süreçlerinin varlığı araştırma bulgularında tespit edilmektedir. Bu yönüyle yeniden ölçeklendirmeye oluşan hizmet sınırlarında su yönetiminde bir iş birliği ortağı olarak muhtarlık kurumunun etkili olduğu tespit edilmektedir. Bu bulgunun, ölçek genişletme sebebiyle oluşabilecek sorun bildirimi ve çözüm hızına yönelik eleştirel yaklaşımların giderilmesi için işlevsel olduğu düşünülmektedir.

Yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminden sorumlu birimlerin sadeleştirilmesiyle oluşan merkezileşmenin yerelde su kullanıcılarıyla geliştirilen iş birliklerini olumlu etkilediği ulaşılan araştırma sonuçlardandır. BŞB Modelinde SUKİ il ölçeğinde planlama sorumluluğunu gerçekleştirmektedir. Su yönetiminde kurumsal yeterlilikle geliştirilmiş iletişim süreçlerinin su kullanıcılarının su yönetimiyle iş birliği sağlaması için bir araç olarak kullanıldığı; su kullanıcılarının kurumsal kapasitesini sahiplendiği su yönetimlerine su yönetim süreçlerinde direnç göstermekten uzaklaşarak suyun sürdürülebilir niteliğine yönelme davranışı gösterdiği tespit edilmektedir. BŞB-SUKİ modelinde iş birliğini geliştirme süreçlerinde karşılaşılan temel sorunun; kendi arazisinde su kaynağı bulunan su kullanıcılarının uzlaşma zemininden uzaklaşma eğilimi olduğu ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Parçalı modelde yerel kullanıcılar ile su yönetimi arasında iş birliği süreçlerinin uzun vadeli bir planlama sonucunda değil; yerel kullanıcıların su kaynaklarına ilişkin sorunlarına çözüm sürecinde ortaya çıktığı tespit edilmektedir. İlçe belediyesi düzeyinde su yönetimi ve yerel su kullanıcılarının su kullanımıyla ilgili sorunların yaşanması halinde iletişim sağladıkları, diğer durumlarda iş birliğine ilişkin bir sürece kullanıcı ve yönetici boyutuyla ilgi duyulmadığı tespit edilmektedir. İlçe belediyesi düzeyinde su yönetiminin yerel kullanıcılarla iş birliği

mekanizmalarının geliştirilmeme sebebi olan bir diğer etkenin yerel yönetim biriminin siyasi niteliği olduğu ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Parçalı modelde yerel yönetimler düzeyinde iş birliği mekanizmalarının gelişmemiş olmasının nedenleri ise değişkendir. İl belediyesi düzeyinde su yönetiminde paydaş etkisinin uygulama süreçlerine yansıtlamadığı ön plana çıkarılırken; ilçe belediyeleri düzeyinde su yönetimi ve yerel su kullanıcılarının yerel düzeyde iş birliğinin geliştirilebilmesi için kurumsal kapasitenin geliştirilmesine olan ihtiyacın ön plana çıktığı görülmektedir. Su yönetiminde ilçe belediyeleri düzeyinde geliştirilen yerel iş birliklerinin ihtiyaçtan doğduğu, kullanıcıların su teminine yönelik bir sorun olmaması halinde yerel düzeyde su üzerine geliştirilecek bir iş birliği arayışında olmadığı tespit edilmektedir.

Parçalı yerel yönetim modelinde su yönetiminde iş birliği geliştirme süreçlerinde siyasi niteliğin olumsuz etkisi olduğu tespit edilmektedir. Yerel ilişkilerin etkili olduğu ilçelerde geçmiş dönemli siyasi kararların etkisi sebebiyle yerel kullanıcılardan şebeke üzerinden sağlanan sular için ücret alınmasının su yönetimi ve su kullanıcısı arasında bir sorun kaynağına dönüşmesinin su yönetiminde iş birliği temelinden uzaklaşılmasıyla sonuçlandığı tespit edilmektedir. Bu tespitin su yönetiminde kurumsallaşmış merkezi yapılar ve stratejik planlama ile ilerleyen bir gelecek odaklı su kullanım planlamasına ihtiyacı işaret ettiği düşünülmektedir.

Su yönetimlerinin yerel kullanıcılarla iş birliği sağlanması yönündeki bilinç ve farkındalığın parçalı yerel yönetim modelinde düzeyinde işlevsel olmadığı tespit edilmektedir. İlçe belediyesi düzeyinde su yöneticilerinin su yönetim sürecinde yerel su kullanıcılarıyla katılım ve iş birliği temelinde geliştirilecek süreçlere olumlu yaklaşmadıkları da ulaşılan araştırma sonuçlarındandır. Yerel kullanıcıların ekonomik ve yöneticilerin ise siyasal yönde bireysel faydaya odaklanarak ortak faydadan uzaklaşması sebebiyle; su yönetimleriyle iş birliği geliştirmek yönünde bir ilgi, bilinç ve farkındalık düzeylerinin henüz oluşmadığı; yerel yönetimler düzeyinde su yönetimi için bu yönde adımların atılmasına ihtiyaç duyulduğu araştırma sonuçları arasında yer almaktadır.

Yerel yönetim birimlerinin su yönetiminde geliştirdiği iş birliği mekanizmaları içinde doğrudan su kullanıcılarına yansıyacak görünürlükte özel

sektörün aktör olmadığı tespit edilmektedir. BŞB-SUKİ modelinde özel sektörler iş birliğinin gelişmeme nedeni; içinde bulunulan coğrafyada su yatırımlarının ortaya çıkardığı yatırım maliyeti olarak gösterilmektedir. Ancak özel sektörle iş birliğinin, yasal çerçevede sınırları çizilen tamamlayıcı nitelikli hizmetler düzeyinde gerçekleştirildiği ulaşılan sonuçlar arasındadır. BŞB-SUKİ modelinde su yönetimlerinin özel sektörle iş birliği temelinde; atık su yönetim süreçleri, alt ve üst yapı yatırımlarının gerçekleşmesi, sayaç okuma hizmeti, araç-gereç ve malzeme tedariki, suyun tasarruflu yönetimi ve su sorunlarının çözümüne hızlı müdahale sağlamak gibi iş birliği konularının yer aldığı tespit edilmektedir. BŞB-SUKİ özelinde su yöneticileri arasında özel sektörler iş birliğinin içinde bulunulan coğrafyada ortaya çıkardığı yatırım maliyeti sebebiyle özel sektör için uygulanabilir bir iş birliği olmayacağının ön plana çıkarıldığı; bu sebeple iş birliğinin belirli konularla sınırlı tutulduğu tespit edilmektedir. Araştırma örnekleminde, su yönetimi gerçekleştirilen yerel yönetimi farklılaşmakla birlikte; coğrafi yapı ve bu yapı sebebiyle oluşan hizmet maliyetinin özel sektörle iş birliği yapılmasına engel olarak görüldüğü ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Parçalı yerel yönetim modelinde belediye su yöneticilerinden elde edilen bulguların su yönetim sürecinde özel sektörle iş birliği yapılması yönünde değişken olduğu tespit edilmektedir. İlçe belediyesi düzeyinde su yönetiminde araç kiralama, mekanik ve dijital olmak üzere su saatlerinin satın alınması, hat döşeme gibi su yönetiminde tamamlayıcı hizmetler için özel sektörle iş birliği tamamlayıcı hizmetler için özel sektörle iş birliği yapıldığı tespit edilmektedir. İlçe belediyesi düzeyinde su yönetiminde özel sektörler iş birliği yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Gerekçe olarak; su bedeli tahsil edilemeyen su kullanıcı davranışlarının olumsuz etkisini gidermek, özel sektör modelinde kurumsal su yönetimi yapılarının yerelde oluşmasını sağlamak, su yönetimi üzerindeki siyasi baskının azaltılması sağlamak ön plana çıkarılmaktadır. İlçe belediyesi düzeyinde su yönetiminde özel sektörler iş birliği yapılmaması gerektiğini vurgulayan görüşme bulgularına da ulaşılmaktadır. Bu bulguların gerekçelendirilmesinde; yerel yönetim biriminin su hizmetlerinden elde edeceği gelirin kaybına neden olunması, suyun insan hakkı niteliğinin özel sektör kar hedefi gerisinde kalma endişesi ulaşılan sonuçlar arasındadır. Ayrıca; yerel yönetim modellerinin ortak söylemi olarak; suyun temel insan ihtiyacı olması

sebebiyle özel sektör kar amacına yönelik bir önceliğinin su kullanıcıları üzerinden bir mağduriyet yaratma tehdidine dönüşebileceği için özelleştirmeye yönelik süreçlerin su yönetimi için fayda sağlamayacağını vurgulandığı tespit edilmektedir.

Yerel yönetim modelinin su kullanıcılarının su yönetim süreçlerine katılımını nasıl etkilediği araştırma kapsamında sorgulanmıştır. Bu kapsamda; BŞB-SUKİ modelinde su yönetim sürecine paydaşların katılımı sağlamak için geliştirilmiş mekanizmalar varlığı tespit edilmektedir. BŞB-SUKİ modelinde su kaynaklarına yönelik planlamalar için su yönetiminin katılım mekanizmalarından faydalandığı; su yönetiminin iç ve dış paydaşlarına yönelik anket uygulamalarıyla paydaş katılımına yönelik süreçleri gerçekleştirdiği tespit edilmektedir. SUKİ sorumluluğunda bir katılım aracı olarak gerçekleştirilen anket uygulamalarının paydaşların su yönetimine yönelik sürecine ilgi ve bilgi düzeyini artırma yönünde pozitif etki sağladığı; ildeki su yönetimiyle ilgili kamu kurumlarıyla su yönetim süreçlerine yönelik ortak ilerleme zemininin katılım mekanizmaları geliştirildiği tespit edilmektedir. Ancak BŞB-SUKİ Modelinde geliştirilen katılım süreçleri ve bu süreçlerden elde edilen çıktıların uygulamaya aktarılması için su yönetiminin mali kapasite yeterliliğine ihtiyaç duyulduğu; su kullanıcıların bilinç ve farkındalığını arttırmaya yönelik çalışmaların varlığı üzerinden işleyen katılımcı süreçlerin su yönetiminde karar alma düzeyinde etkili olmadığı ulaşılan bulgular arasındadır.

Parçalı yerel yönetim modelinde su yönetimi ve kullanıcılarının katılım temelli süreçlerde bir araya gelmediği ulaşılan sonuçlar arasındadır. Gerekçe olarak; su yönetimi konusunda kullanıcıların farkındalığının oluşmaması sebebiyle katılım süreçlerine ilgi duymadığı işaret edilmektedir. Mevcut durumda parçalı modelde ilçe belediyeleri düzeyindeki su kullanıcılarının, su yönetimine katılım amaçlı değil; su sorunun çözülmesini sağlamak için ulaşıldığı tespit edilmektedir. İlçe düzeyinde su kullanıcılarının su yönetimine ilgisinin su fiyatı konusunda olduğu, su yönetimine yönelik bir katılım ilgisinin olmadığı tespit edilmektedir. Ancak su kullanıcılarının su yönetimine katılım yönünde oluşacak bilinç ve farkındalığın suyun sürdürülebilir niteliğini olumlu yönde etkileyeceğinin vurgulandığı ve önemsendiği tespit edilmektedir.

Türkiye'de yerel yönetimler düzeyinde ortak kaynak olan suyun yönetiminde aktörler arasında planlı olmayan çok düzeyli iş birliği modelinin planlı şekli olarak

bir yönetim modeli var mıdır? sorusu yanıtı şöyle şekillenmektedir: Yerelde merkezileşmeyi sağlayan kurumsallaşmış bir yapıda suya daha bütünleşik bir yönetim stratejisiyle bakılabildiği tespit edilebilmektedir. Bu tespiti karşılayan BŞB-SUKİ modelinde yönetime dayalı su yönetim süreçlerinin gelişme aşamasında olduğuna yönelik araştırma sonuçlarına ulaşılmaktadır. Kullanıcı taleplerinin geleneksel ve teknoloji temelli süreçlerle su yönetim süreçlerine dahil edilmesi, merkezi yönetim kuruluşlarıyla kurumsal iletişim süreçlerinin ilerletilmesi, kurum içinde örgütlenme yapısında birimler arası iletişim ve etkileşimin sürekliliği bu yöndeki tespiti temellendirmektedir. Ancak gerek BŞB-SUKİ modeli gerekse parçalı yerel yönetim modelinde mevcut durum Türkiye'de suyun yönetim esaslı yönetildiği söylemine henüz yakın mesafede olunmadığını ortaya koymaktadır. Özellikle aynı coğrafi alanda çok sayıda merkezi ve yerel yönetim biriminin kanun çerçevesinde tanımlanan yetki ve görev alanlarının sınırlarında hareket etme eğiliminin varlığı ulaşılan bulguların bu tespiti destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Mevcut örnekleme yer alan yerel yönetim modellerinin su kaynaklarının sürdürülebilir niteliğini nasıl etkilediği; yerel yönetimler düzeyinde benimsenen büyükşehir belediye modelinin su yönetiminin sürdürülebilir niteliğini nasıl etkilediği; kentsel alanlarda çok sayıda birimin su yönetiminde yetkili olmasının su kaynaklarının sürdürülebilirliğini nasıl etkilediği sorgulanmıştır. Örneklem kapsamında yer alan illerin su yönetiminde karşılaştıkları sorun ve çözüm denkleminde yönelik araştırma bulgularına çalışmada yer verilmiştir.

Bütüncül planlamaya imkan verecek merkezi yapılar şeklinde yerel yönetim modelinin oluşturulmasının su hizmetlerinin sürdürülebilir niteliğini olumlu yönde etkilediği tespit edilmektedir. BŞB Modelinde su yönetimini gerçekleştiren su yöneticilerinin mevcut ve geçmiş dönemli uygulama deneyimleri üzerinden karşılaştırma yaparak BŞB-SUKİ modelini su yönetimi için daha sürdürülebilir bir model olarak ifade ettikleri tespit edilmektedir. Bu modelin su yönetimi için verimlilik faktörleri olarak ön plana çıkarılan husus; su yönetiminin doğrudan belediye sorumluluğunda değil, belediyeye bağlı su yönetimi ve hizmetleri için oluşturulmuş, kanunla su yönetimine yönelik yetki ve sorumlulukları tanımlanmış,

idari ve mali süreçlerini alanında uzman personeliyle sağlayabilme kapasitesinde olan bir yönetim modeliyle gerçekleştirilmesidir.

BŞB modelinde su yönetimi için oluşturulmuş hizmet biriminin; yerel yönetimler düzeyinde su yönetimi konusunda muhatap belirsizliğini ortadan kaldırdığı, su sorunlarına tek merkezden ve hızlı şekilde müdahale edebildiği, su kaynakları üzerinde bütüncül bir görüş alanı olması sebebiyle kaynak kullanımı ve yönetiminde etkili planlamalar yapabildiği, örgütlenme yapısının elverişliliğiyle alanında uzman personellerin su yönetim sürecine katkı sağlamasına imkan verdiği, ölçek ekonomilerinden beklenen faydaya ulaşılabilirdiği, suyun miktar ve kalite bakımından koruyabildiği tespit edilmektedir.

Parçalı-çok sayıda yerel yönetim birimi sorumluluğunda gerçekleştirilmesinin su yönetimini olumsuz etkilediği ulaşılan araştırma sonuçlarındandır. Olumsuz etki alanlarından biri, su kayıplarıyla mücadele olarak tespit edilmektedir. Özellikle yağış alan bir bölge olması sebebiyle su kayıpları konusunda kullanıcı farkındalığının yeterince gelişmemiş olması ve su kayıplarının tespit edilmesinde yeterli kurumsal kapasitenin parçalı su yönetim yapılarında bulunmaması sebebiyle su yönetiminde sürdürülebilirlik hedefinden uzaklaşıldığı; su yatırımlarının planlanabilmesi ve uygulanabilmesi için kurumsal ve mali kapasitesi gelişmiş yönetim modellerine ihtiyaç duyulduğu; su havzasını temel alan bir yönetim modelinin geliştirilmesi sağlanarak idari sınırlara ve muhatap belirsizliğine takılan su yönetim modellerinin iyileştirilmesi gerektiğine araştırma örnekleminde ihtiyaç duyulduğu ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Parçalı modelin uygulandığı Giresun ilinde BŞB-SUKİ modelinin uygulanmasına yönelik bir ilgi olduğu araştırma bulgularında tespit edilmektedir. Tespite ilişkin göstergeler; modelin bütüncül planlama, karar alma ve uygulamada sağladığı hız, tek bir hizmette uzmanlaşma, muhatap belirsizliğini gidermesi olarak tespit edilmektedir. İlçe belediyesi düzeyinde BŞB-SUKİ modeline planlama, kurumsal ve mali kapasite, insan kaynağı, araç-gereç ve teknik yeterlilik boyutuyla olumlu bakılmakla birlikte; modelin tek merkezden sağlanması sebebiyle yönetim birimlerinin sorunlara uzak olması, müdahalenin gecikmesi, maliyet artışları ölçüsünde uygulanabilir bulmadıkları tespit edilmektedir.

Parçalı yapıda su yönetim sorumluluğu bulunan yerel yönetim birimlerinde su yönetim birimlerinin standart bir örgütlenme yapısında olmadığı tespit edilmektedir. Genel olarak Fen İşleri Müdürlüğü bünyesinde sürdürülen su yönetim faaliyetleri; plan ve proje müdürlüğü, su işleri müdürlüğü, mali hizmetler müdürlüğü gibi müdürlüklerin bünyesinde farklılaşan görev tanımları içerisinde gerçekleştirildiği, birimlerde insan kaynağı yapısında da standart bir yapılanma olmadığı, 2 ve 12 arasında değişen personel sayısının doğrudan su yönetiminde görev alacak nitelikte olmayan personeli de kapsadığı, parçalı yapıda su yönetiminde ön plana çıkarılan mali kapasite yetersizliğinin, su yönetiminin sürdürülebilir niteliğini olumsuz yönde etkilediği tespit edilmektedir.

Parçalı modelde mali anlamda yetersizlik içinde bulunan yerel yönetim birimlerinin su yönetimi için önemli olan su yatırımlarının gerçekleştirmekte zorlandıkları; su yatırımlarını plan-proje ve uygulama denkleminde tek başına gerçekleştirme yeterliliklerinden uzaklaşabildikleri, mali kapasite oluşmaması sebebiyle kurumsal kapasite yetersizliklerinin su yönetimini olumsuz yönde etkilediği tespit edilmektedir. Su yatırımlarının öncelikli olmadığı durumlarda mali kaynakların birimin diğer hizmet taleplerinin karşılanması için kullanılıyor olmasının su yönetiminde gelecek odaklı planlama yapabilmek, kaynak kullanabilmek için yeterlilik göstermediği ulaşılan sonuçlar arasındadır. Su yönetiminde teknoloji temelli takip sistemlerinin kullanılmasıyla sağlanan su tasarrufuna yönelik faydaların parçalı yerel yönetim modelinde uygulama yetersizliği içinde olduğu tespit edilmektedir.

Yerel yönetimler düzeyinde oluşturulan hem parçalı hem de bütünleşik yapıdaki mevcut yönetim modellerinin su yönetimi için sürdürülebilir olmadığını vurgulayan araştırma sonuçlarına da ulaşılmıştır. Bu tespitlerde dayalı bulgularda iki gerekçe ön plana çıkarılmaktadır. Bunlardan biri; yerel siyaset. İkincisi ise Türkiye'de su yönetiminde çok sayıda yetkili yönetim biriminin olmasıdır.

Araştırma bulguları doğrultusunda yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminin sürdürülebilir niteliği için geliştirilen öneriler şunlardır:

(1) Türkiye'de su yönetiminde çok sayıda yönetsel aktör merkezi ve yerel yönetimler düzeyinde anayasal ve yasal çerçevede ön plana çıkmaktadır. Ancak araştırmada ulaşılan sonuçlar; su yönetiminin yerel yönetimler düzeyinde

kurumsallaşmış merkezi yapılara ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır. Bu tespit; Türkiye'de su yönetiminin bütünleşik bir forma kavuşturulmasına sağlayacak adımların atılması yönünde su yönetimlerinde bir beklentinin varlığını işaret etmektedir. İklim değişikliği ile mücadele sürecinde su yönetiminin sürdürülebilir niteliğini sağlamak üzere su mevzuatında iyileştirmeler yapılması araştırma sonuçlarından geliştirilen önerilerden biridir.

(2) Su yönetiminde uygulanmakta olan çok sayıda yasal düzenleme sebebiyle bir muhatap, uygulayıcı belirsizliğinin söz konusu olduğu; bu belirsizliğin su sorunlarına müdahalede gecikmelere neden olarak, su yönetimini olumsuz yönde baskıladığı ulaşılan araştırma sonuçları arasındadır. Bu baskının su kaynaklarının kaybı yönünde, telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurmaması için yerel yönetimler düzeyinde BŞB-SUKİ modelinde olmayan 51 ilin su yönetim birimlerinde sadeleştirme yapılması araştırma kapsamında geliştirilen diğer bir öneridir.

(3) Yerel yönetimler düzeyinde yeniden ölçeklendirme reformu olan 6360 sayılı Kanun'un uygulanmasıyla; büyükşehir statüsü alan Ordu ilinde su yönetiminde meydana gelen sadeleşmenin, bütüncül planlama yeterliliği ve kurumsal kapasite iyileşmesinin suyun sürdürülebilir niteliğini olumlu yönde etkilediği ulaşılan araştırma sonuçları arasındadır. BŞB-SUKİ modelinde su yönetiminin merkezi bir yapıda kurumsallaşmasının modelin uygulamaya konulduğu başlangıç döneminde (2014-2019) zorlayıcı olduğu ifade edilmekle birlikte; kurumsallaşma adımlarının atılmasından sonra ilerleyen dönemde (2019-2022), suyun korunmasını sağlayacak bir yeterliliğe ulaşıldığı ulaşılan araştırma sonuçlarındadır. Bu tespit doğrultusunda geliştirilen öneri; Türkiye'de 1981-2022 yıllarını kapsayan su ve kanalizasyon idarelerinin su yönetim deneyiminden yararlanarak, kurumsallaşmış su yönetimi modelinin ülke genelinde uygulanmasını sağlayacak yasal zeminin oluşturulmasına yöneliktir.

(4) AB, BM, DB, OECD gibi ulus üstü kuruluşlar suyun sürdürülebilir niteliği için suyu kullanan ve yöneten tüm tarafların; iş birliği temelinde, katılım mekanizması, bilinç ve farkındalık düzeyinde bir araya getirilmesine vurgu yapmaktadır. Araştırma bulgularında; su yönetim sürecinde tek bir aktör yerine yönetici ve kullanıcı iş birliğine dayalı süreçlere ihtiyaç duyulduğu ulaşılan sonuçlar

arasındadır. Su insan hakları bağlamında evrensel bir değer taşıması yanında su sorunları boyutuyla yerel bir meseledir. Bu nitelik Türkiye'de su yönetimi için alternatif model arayışını yerel düzeyde tetiklemektedir. Türkiye'de yerel yönetimler düzeyinde su yönetiminin mevcut durumu; su kullanım taleplerini aynı zamanda suyun sürdürülebilir niteliğini sağlayarak karşılamada amaç birliğini öncelikli tutan, siyasi niteliklerinden arındırılmış, belli bir hizmet için yerel bir kurumsallaşmada iş birliği yapan yerel yönetim birliklerinin oluşturulmasıyla iyileştirilebilir mi sorusu araştırmanın model arayışını derinleştiren bir diğer araştırma sorgulamasını ortaya koymaktadır.

Su sorunlarının çözümü için yerel yönetim birliklerinden faydalanılabileceğine yönelik bir görüşme bulgusu tespit edilmemiş; birliklerin bölgede bir çözüm mekanizması olarak gündeme gelmediği yönünde bir tespit ortaya çıkmıştır. Araştırma yapılan illerin coğrafi ve topografik yapılarının bezer, su yönetimini gerçekleştiren yerel yönetim birimlerinin farklılığı dikkate alındığında; coğrafi nitelikte su yönetiminin gerçekleşmesinden doğacak maliyete ortak olunması, yerel-bölgesel düzeyde standart oluşturma, düzenleme-denetleme ihtiyacının karşılanması, su yönetiminde uzmanlaşma, su yönetiminin siyasi etkiden arındırılması, yerel düzeyde su kullanıcılarında suyun sürdürülebilir niteliğine yönelik bilinç ve farkındalık oluşturulması konularında yerel yönetim birliklerinin bölgede yaşanan su yönetimi sorunları için bir çözüm önerisi olarak değerlendirilebileceği kanaatini güçlendirmektedir.

Yerel yönetim düzeyinde su yönetimlerinin bütüncül ve parçalı model uygulama farkı olmaksızın yerel yönetimlerin siyasi niteliğinden olumsuz etkilendiği tespit edilmektedir. Su yönetiminde kapsayıcı, uzun dönemli ve bütüncül bir planlama yapılabilmesi için su yönetiminin siyasi nitelikten arındırılması suyun sürdürülebilir niteliği için gerekli görülmektedir. Su yönetimini yerel siyasetin olumsuz etkisinden arındırmak, standartlaşmış hizmetlerin oluşması için ihtiyaç duyulduğu tespit edilen üst kurul ihtiyacını yerel düzeyde karşılamak; iş birliği, uzmanlaşma, kullanıcı ve yönetici farkındalığını geliştirmek, maliyet baskısını yönetebilmek için yerelde merkezileşme eğilimi dışında su yönetimi için yerel düzeyde bir model olarak yerel yönetim birliklerinden faydalanılabileceği

düşünülmektedir. Bu yönde mevcut olan Anayasal (Any.Md.127/6) ve yasal zeminin (5355 sayılı Kanun) kullanılması araştırma önerisi olarak gelişmektedir.

(5) 6360 sayılı Kanun'un yerelde merkezileşme etkisiyle su yönetiminde yerel yönetimler düzeyinde parçalı yapıların olumsuz etkisini giderdiği, bütünleşik bir yönetim ortaya çıkardığı tespit edilmektedir. Ancak araştırma bulgularında su yönetiminde idari sınırlar esas alınarak ilerlemeden kaynaklı sorunların varlığına ulaşılmaktadır. Halihazırda sınır komşusu olan, aynı havzada yer alan illerde farklı yerel yönetim modellerinde yönetilen su kaynaklarının bir planlama dahilinde verimli kullanılamadığı tespit edilmektedir. Bu tabloda; yerelde merkezileşmenin sağladığı etki, BŞB-SUKİ modelinde suyu yönetmeyen illerde Türkiye'ye özgü bir su yönetimi modeli geliştirilmesi yönelik öneri zeminini kuvvetlendirmektedir. Su yönetiminde coğrafi durum, ekonomik şartlar ve kamu hizmetinin gerekleri dikkate alındığında; su havzasını ölçek alan bir yerel su yönetimi modelinin geliştirilmesi önerilmektedir. Özellikle araştırma bulgularında da sıkça vurgulanan su yönetim ölçeğinin su havzasını kapsayacak düzeyde genişletilmesine duyulan ihtiyaç dikkate alındığında, önerinin geliştirilme potansiyelinin arttığı görülmektedir.

(6)Metropol özelliği göstermeyen ancak bölge ölçeğinde yürütülmesi gerekli olan kamu hizmetlerinin (ulaşım, su, çevre, imar planlaması, atık yönetimi gibi) koordinasyon ve planlamasını yapmak üzere; metropol bölge su yönetim modelinin kurulması önerilmektedir. Bu yönetim yapılarının karar organları bölge kapsamında bulunan bütün belediye ve il yönetimlerini kapsamalıdır. Bu yönetim yapısı içinde yürütülecek su hizmetlerine yönelik uzmanlık komisyonları kurularak suyun sürdürülebilir yönetim zemini oluşturulmalıdır.

(7)Araştırma yapılan illerde yerel halkla geliştirilmiş, yerel halkın doğrudan yönlendiriciliğine bırakılmış bir su yönetim sisteminin ön plana çıkarılmadığı tespit edilmektedir. Elinor Ostrom, ortak malların kullanımında trajediden fırsata giden yol önerisini; yerel kullanıcıların önderliğinde işleyen bir doğal kaynak yönetimi için su kaynaklarının önemine yönelik kullanıcı bilinç ve farkındalığının geliştirilmesi ihtiyacıyla açıklamaktadır. Bu yönde merkezi ve yerel yönetimler düzeyinde suyun sürdürülebilirliği sağlayacak adımların yönetişim temelinde geliştirilmesi; kurumlar arası iş birliği, kamu kurumu ve üniversite iş birlikleri, bölge ölçeğinde çok paydaşlı geliştirilen proje, eğitim programı, çalıştay, konferans bilimsel faaliyetler, su

kullanıcılarının su kullanım davranışında gelecek odaklı bir bilinç ve farkındalık oluşturmaya sağlayacak bir kapsayıcılıkla atılması bir öneri olarak gelişmektedir.

(8) Türkiye'de yerel yönetimler düzeyinde su yönetim süreçlerinde farklılaşan yerel yönetim modellerinde iş birliği mekanizmasında bir tampon yapı olarak muhtarlık kurumunun ön plana çıktığı tespit edilmektedir. BŞB modeli ve parçalı yerel yönetim modelinde belediye ve il özel idarelerinin su kullanıcıları ve su yönetim süreçlerinde bir iletişim ve iş birliği mekanizması olarak gördüğü muhtarlık kurumunun su yönetiminde sürdürülebilirlik niteliğini destekleyecek düzeyde iyileştirmesi ulaşılan araştırma sonuçlarındandır. Bu doğrultuda, su yönetim sürecinde yer alan muhtarlara su yönetimi konusunda eğitim desteği sağlanması; bunun yasal çerçevede uygulanabilmesini sağlayacak bir yaptırım temeline kavuşturulması bir öneri olarak gelişmektedir.

(9) Avrupa Birliği'nin sürdürülebilir kalkınmayla ilişkilendirdiği alanlardan biri, çevre politikaları; su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimidir. AB, iklim değişiklikleri, içme suyu yetersizliği, kuraklık, su baskınları gibi sorunlarının giderilmesine yönelik su politikalarını uygulamaya koymuştur. AB, su yönetiminin sürdürülebilir olması için çok sayıda hizmet sağlayan birim yerine tek birimin planlama faaliyetinden kaynaklı bir koordinasyon verimliliği vurgulayarak havza sınırları içindeki su kaynaklarının korunması ve yönetiminde temel kavram olarak entegrasyon kavramını ön plana çıkarmaktadır. BŞB-SUKİ modelinin su yönetiminde bütünleşik bir düzlem sağladığına yönelik araştırma bulgularına ulaşılmakla birlikte; tek merkezden yönetim vurgusunda su yönetiminin özelliği sebebiyle yerel yönetim modeli sorumluluğu yerine merkezi yönetim sorumluluğun esas alan bir modelin geliştirilmesi gerektiğine yönelik tespitlere araştırma bulgularında ulaşılmaktadır. Yapılan görüşmelerde yerel siyasetin su yönetiminin sürdürülebilir niteliği üzerindeki etkisi sebebiyle su yönetiminin merkezi yönetim düzeyinde tek merkezden planlanması gerektiğine ihtiyaç duyulduğu tespit edilmektedir. Ayrıca yerel yönetimler düzeyinde benimsenen idari sınırların havza sınırlarıyla örtüşmemesi nedeniyle su yönetiminden sorumlu çok sayıda kurum ve kuruluş tespit edilmektedir. Bu durum havza ölçeğinde yağış potansiyeli sebebiyle elverişli olduğu tespit edilen su kaynaklarının yönetim süreçleri sebebiyle verimsiz kalma baskısı altında olduğu görülmektedir. Çözüm olarak, Anayasa md. 126 “*Kamu*

hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.” hükmünün mevcut durum çerçevesinde dikkate alınması; havza ölçeğinde sürdürülebilir su yönetimi için su kullanıcılarının katılımına imkan sağlayacak su yönetim modellerinin tespit edilmesi ve mevcut modellerin su kaynaklarının verimli kullanımı sağlayacak şekilde iyileştirilmesi, geliştirilmesi önerilmektedir.

(10)Ordu ilinde büyükşehir belediyesi kurulmuş ve il içinde yerel hizmet koordinasyonu bir ölçüde sağlanmış da olsa, bazı yerel hizmetlerin doğası bakımından il içinde koordinasyon yetmemektedir. Su hizmeti, bir veya bir kaç il arasında, hatta bölge çapında yüksek iş birliği ve koordinasyon gerektirmektedir. 6360 sayılı Kanun ile, su temini hizmeti tek elde toplanarak büyükşehir belediyelerinin görev ve yetki alanı haline getirilmiştir. Ancak, bazı şehirlerde su ihtiyacı il içerisindeki kaynaklarla giderilememektedir. Bu noktada çözüm üretmek için birden fazla ilin iş birliği, eş güdüm ve koordinasyonuna ihtiyaç doğmaktadır. Bu tespit doğrultusunda; halihazırda havza yönetim kurulları özeline işletilen havza bazlı su yönetim süreçlerinde yerel yönetim birimlerinin etki alanını genişletecek nitelikte bir iş birliği ile gerçekleştirilmesi öneri olarak gelişmektedir.

(11) Çalışmada Giresun ilinde yerel yönetimler düzeyinde birimlerin su yönetimi stratejik amaç ve hedefleri, yetki, görev ve sorumlulukları üzerinde bir inceleme yapılmıştır. Giresun ilinde yerel yönetimler bağlamında su yönetiminden sorumlu birimlerin planlı hizmetler dahilinde ilerlediği inceleme kapsamında tespit edilmektedir. Ancak çok sayıda kurum ve su yönetim planının varlığı; kurumlar arasında hizmet sağlama konusunda rekabet verimliliğini etkilemektedir. İdari örgütlenmede su hizmetlerinin yerine getirilmesinden sorumlu çok sayıda görevli ve yetkili kamu idaresinin olması "Hizmeti kim verecek" belirsizliğini beraberinde getiren bir olumsuzluk olarak görülmektedir. Bu durum tespiti, kentsel hizmetlerin planlamasında bütüncül bir yönetsel bakışı işaret etmektedir.

Farklılaşan su taleplerinin yönetilmesinde sorumluluğu bulunan yerel yönetimler 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu temelinde stratejik planlar hazırlamaktadır. Ancak uygulamada su yönetim süreçleri için yapılan planlı süreçlerin bütünlükten uzaklaşması söz konusu olabilmektedir. 5393 sayılı Belediye

Kanunu Md. 40/3 gereğince "*Nüfusu 50.000'in altında olan belediyelerde stratejik plân yapılması zorunlu değildir.*"Bu durumda ilçe nüfusları 50.000 altında kalan belediyeler için stratejik plan hazırlama zorunluluğu, su yönetimi için vizyon, misyon, stratejik amaç ve hedef belirleme, performans ölçme gibi temel zorunluluklar söz konusu değildir. Gelecek projeksiyonu oluşturularak ilerlenmesi gerekli görülen su yönetiminin bu yönde planlama zorunluluğu bulunmayan yönetim birimlerinin kontrolünde olmasının suyu sürdürülebilir niteliğinden uzaklaştıran bir sorun olduğu düşünülmektedir. Bu sorunun giderilmesi için yerel yönetimler düzeyinde her bir birimin organizasyon yapısında su ve kanalizasyon yönetimi adında bir birimin oluşturulmasının yasal zorunluluk haline getirilmesi; bu birimlerin su yönetim süreçlerinde uyguladıkları stratejileri bir stratejik plan üzerinden gerçekleştirmesinin yasal zorunluluk haline getirilmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması bir diğer araştırma önerisidir.

(12)Araştırma bulguları ve ulaşılan sonuçlar doğrultusunda; Türkiye'de yerel yönetimler düzeyinde sürdürülebilir bir su yönetim yapısı oluşturulabilmesi için aşağıda belirtilen kapsayıcılıkta su kanunu çıkarılması önerilmektedir:

2560 sayılı Kanun'un günümüz koşulları değerlendirilerek güncellenmesi, SUKİ yapılarında standartlaşmış hizmet alanlarının belirlenmesi (abone işlemleri yönetmeliği gibi), su tarifelerinin belirleme standartlarının geliştirilmesi ve siyasi etkiden arındırılması, kaçak su kullanan su kullanıcılarına ilişkin yaptırımların işleyiş prosedürüne standart getirilmesi ve uygulanacak yaptırımların siyasi etkiden arındırılması, su yönetiminde yerel yönetimler düzeyinde 51 ilde uygulanan parçalı su yönetim yapısının değiştirilmesi ve merkezi kurumsal yapılarla suyun yönetilmesini sağlayacak yönetim modellerinin geliştirilmesi, suyun idari sınırlar dikkate alınarak yönetilmesi geleneğinden vazgeçilerek su havzalarını esas alan bir su yönetim ölçeğinin belirlenmesi ve bu ölçekte yetkinin yerel yönetim birimlerine verilmesini sağlayacak bir modelin oluşturulması, su yönetiminin havza ölçeğinde yerel yönetimler düzeyinde gerçekleştirilmesi için yerel yönetim birliklerine yönelik mevcut anayasal ve yasal temelden yararlanılması, yazlık ve kışlık nüfus farkı ve bu doğrultuda ortaya çıkan su kullanım taleplerinin su yönetimi üzerindeki baskısının giderilmesini sağlayacak kurumsal kapasitenin su yönetimlerine kazandırılması, Köy Kanunu'na göre köy idaresinin yöneticisi olan muhtarların su yönetimiyle ilgili

uzmanlaşmasını sağlayacak eğitim süreçlerinin yasal temelde belirlenmesi; bu etkiyle su yönetimini yerelden merkezi yapılara ilerleyen bir süreçte su yönetişimine evrilmesinin sağlanması, su yönetiminde uzmanlaşma ve gelecek odaklı planlama yeterliliği sorunun giderilmesi için su yönetiminin stratejik planlama temelinde sağlanmasına yönelik yasal çerçevenin oluşturulması, su kullanıcılarının bilinç ve farkındalık düzeylerini geliştirmeye yönelik farkındalık süreçlerinin merkezi ve yerel yönetimler düzeyinde geliştirilmesidir.

Sonsuz ve sınırsız bir kaynak olmayan su; dünü korunması, bugünde yaşamak için kullanılması ve geleceğe taşınabilmesi için yönetilmesi gereken bir kaynak olarak yerel bir mesele, ulusal bir politika, küresel bir ihtiyaç olarak düşünülmelidir.

KAYNAKÇA

- Acar, Eray: **Küreselleşme, Neoliberalizm ve Su Yönetimi**, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa, 2018.
- Acartürk, Ertuğrul: "Yerel Yönetimlerin Hizmet Sunumlarında Alternatif Yöntemler", **Balıkesir Üniversitesi SBE Dergisi**, C.4,S.6, 2001, ss.46-60.
- Adaman, Fikret, Akbulut, Bengi, Kocagöz, Umut: **Herkesin Herkes İçin Müşterekler Üzerine Bir Antoloji**, Metis, İstanbul, 2017.
- Altın, Aytuğ: **Kamu Hizmeti Anlayışında Değişim, Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.1,S.2,2013,ss.101-118.
- Adıgüzel, Şenol: "6360 Sayılı Yasa'nın Türkiye'nin Yerel Yönetim Dizgesi Üzerindeki Etkileri: Eleştirel Bir Değerlendirme" **Toplum ve Demokrasi**, C.6 S.13-14, 2012, ss.153-176.
- Akkaya, C., Efeoğlu, A., Yeşil, N: **Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi ve Türkiye'de uygulanabilirliği. TMMOB Su Politikaları Kongresi**, 21-23 Mart,2006,ss.195-204.
- Aktan, Coşkun Can: "Devlet Mi, Piyasa Mı? Mal Ve Hizmetler Hangi Sektör Tarafından Ve Hangi Yöntemle Sunulmalı?", **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, C.3,S.1,2011,ss.96-109.
- Aktan, Coşkun Can: **Değişim Çağında Devlet**, Çizgi Kitapevi, Konya, 2003.
- Akcagündüz, Emre: "Kamu Tercihi Teorisi Ve Türkiye Üzerine Olan Etkisi Üzerine Bir İnceleme", **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, C.2,S.2, 2010, 29-35.
- Akkaya, Cansen., Efeoğlu, Ayla, Yeşil, Nedim.: "Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", **TMMOB Su Politikaları Kongresi Bildiriler Kitabı**, 2006, ss. 195-204.

- Akarçay Ulutaş, Demet: Görüşme Tekniği, İçinde Şebnem Aslan Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, 2018, 325-339.
- Aküzüm, Turhan, "Türkiye'de Su Kaynakları Yönetiminin Değerlendirilmesi", Belgin Çakmak, **Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi**, S:3, C: 1, 2010, ss: 67-74.
- Gökalp, Zeki:
- Akıllı, Hüsnüye, "6360 Sayılı Kanuna İlişkin Literatür Taraması" **Alanya İİBF Kızılboğa Özaslan, Dergisi**, C.15,S.30,2015, ss.155-184
- Rüveyda:
- Akıllı, Hüsnüye; "Su Kayıplarının Önlenmesinde Teknoloji Kullanımı: Büyükşehir Belediyelerinde SCADA Uygulaması", **SDÜ Kızılboğa Özaslan, İİBF Dergisi**, C:22, Kayfor 15 Özel Sayısı, 2017, ss. 1599-1618,
- Rüveyda:
- Akıllıoğlu, Tekin: "Kamu Yararı Kavramı Üzerine Düşünceler", **Amme İdaresi Dergisi**, C.24,S.2,1991, ss. 11-22.
- Al, Hamza: **Kamu Yönetiminde Paradigma Değişimi**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, 2002.
- Alıcı, Orhan Veli: "Su ve Kanalizasyon İdarelerinin Bütçe Gerçekleşmeleri Üzerinden İl Mülki Sınırı Kapsamında Hizmet Sunumunun Değerlendirilmesi: MESKİ Örneği", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.10, S.52, 2017, ss. 904-914
- Alıcı, Orhan Veli, "Yerel Yönetimlerde Altyapı Sistemlerin Sayısallaştırılması ve Su Kayıplarının Önlenmesi", **Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi**, C.3, S.1,2018, ss.204-218.
- Özaslan, Kamil:
- Arıkboğa, Erbay: "Büyükşehir Belediye Sistemi: Büyükşehir Ve İlçe Belediyeleri", İçinde Kemal Görmez, **Yerel Yönetimler**, Orion Kitabevi, Ankara, 2015.
- Arıkboğa, Erbay: **Özerklik, Yerel Yönetimler ve Türkiye**, Marmara Belediyeler Birliği Yayınları, 2015.
- Arıkboğa, Erbay: "Geçmişten Geleceğe Büyükşehir Belediye Modeli", **Yerel**

- Politikalar Dergisi** Ocak - Haziran sayısı, 2013, ss. 48-96.
- Arslan, Şadiye: "Kamu Hizmeti Anlayışındaki Değişimin Türk Yönetim Geleneği çerçevesinde Değerlendirilmesi", **Ömer Halis Demir Üniversitesi İİBF Dergisi**, C.13,S.3,ss.512-530.
- Atmaca, Yıldız: "Geleneksel (Klasik) Kamu Yönetimi Anlayışı" içinde Berat Akıncı, **Kamu Yönetiminde Değişim Olgusu**, , Ankara, Nobel Yayınevi, 2021, ss.55-72.
- Ataay, Faruk: "Doğal Tekellerde Özelleştirme Sorunu", **Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi**, S:16, 2007, ss.34-39.
- Ayhan, Emrah, Önder, Murat: "Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı:Yönetişime Açılan Bir Kapı", **Gazi İktisat Ve İşletme Dergisi**, C.3,S.2, 2017, ss.19-48.
- Ayrançöl, Zülküf: **Küresel Kamusal Mallar ve Su Hakkı**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2012.
- Ayrançöl, Zülküf: **Küresel Kamusal Mallar ve Su Hakkı**, Ekin Kitapevi, Bursa, 2019.
- Aytuğ, Hüseyin Kutay: "Sürdürülebilir Su Kullanımı Açısından Avrupa Birliği Çevre Politikalarına Türkiye'nin Uyumu", **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 10, S. 2, 2014, ss. 1-18.
- Aydoğdu, Mustafa, Mancı, Ali, Aydoğdu, Murat: "Tarımsal Su Yönetiminde Değişimler: Sulama Birlikleri, Fiyatlandırma Ve Özelleştirme Süreçleri", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C.14, S.52, 2015, ss.146-160.
- Aykan, Mert: "IMF Ve Dünya Bankası Su Politikaları, Çok Uluslu Şirketlerin Türkiye'deki Uygulamaları", **TMMOB 2. Su Politikaları Kongresi**, Ankara, 2006, ss.365-376.
- Avcı, Mustafa: "İdarenin Kamu Hizmeti Faaliyetlerinde Daralma Ve Dönüşüm: Özelleştirme Ve Regülasyon", **TAAD**,s.16,2014,ss.105-139.
- Balcı, Asım: "Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar ve Kamu Hizmet Sunumuna Etkileri", İçinde Can Aktan ve Ulvi Saran, **Kamu Yönetiminde ve Kamu Hizmetlerinde Kalite**, Hizmet İş

- Sendikası, Ankara, 2005.
- Baltacı, Ali: "Nitel Araştırma Süreci:Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?", **Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.5,S.2, 2019, ss.368-388.
- Baysal, Tahir: "Neoliberalizm Tartışmaları Çerçevesinde kamu Yönetiminin Dönüşümü: Türkiye Pratiği", **Kafkas Üniversitesi İİBF Dergisi**, C.8, S.15,2017, ss.171-195.
- Baysuğ, İsmail: "Anayasal İktisat Ve Türkiye Ekonomisinde Anayasal İktisadın Uygulanabilirliği İle İlgili Bir Değerlendirme", **Siyaset, Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi**, C.5, S.5, 2017, ss.89-97.
- Bayramoğlu, Sonay: "Küreselleşmenin Yeni Siyasal İktidar Modeli: Yönetişim", **Praksis Dergisi**, S.7, 2002, ss.85-116
- Bayramoğlu, Sonay: **Yönetişim Zihniyeti Türkiye’de Üst Kurullar ve Siyasal İktidarın Dönüşümü**, İstanbul: İletişim Yayınevi.,2005.
- Bayraktar, Ulaş: **Sürdürülebilir Kentler Yerel Müsterekler Siyaseti İçin e-Katılım**, TESEV Sürdürülebilir Kalkınma Raporları TESEV Yayınları, 2016.
- Batu Ağırkaya, Melahat: "Liberalizmin Kamu Yönetiminde Değişim Süreci: Kamu Tercihi Teorisi", İçinde Bekir Parlak ve Kadir Caner Doğan **Postmodern Kamu Yönetimi**, Nobel Yayınevi, 2021, ss.45-62.
- Bilecen, Halil: "Neoliberalizm Ve Yerel Yönetimler Ekseninde Subsidairite İlkesine Bir Bakış:Avrupa Birliği Örneği", **I.Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu**, Sakarya, 2008,ss.1-13.
- Bilgiç, Veysel: "Küreselleşme Sürecinde Kamu Hizmetinde Dönüşüm", İçinde Bekir Parlak, **Kamu Yönetiminde Yeni Vizyonlar**, Alfa Aktüel Yayınları, ss.91-116.
- Başaran, İsmail: **Kent ve Yerel Yönetim**, Okutan Yayınları, İstanbul, 2008.
- Bayram, Ferhat: "Sürdürülebilir Kentsel Gelişme: Araçlar, Yaklaşımlar ve Türkiye", **Cevat Geray’a Armağan**, Mülkiyeliler Birliği

- Yayınları: 25, Ankara, 2001, ss.251–265.
- Bayrakçı, Erdal,
Kahraman, Selçuk: "Yeni Kamu Hizmeti Anlayışı ve Belediye Hizmetlerinde Özelleştirilme" **Selçuk Üniversitesi SBE Dergisi**, S: 37,2017, ss. 299-315.
- Bilbay, Ömer Faruk: **Bir Kamu Politikası Olarak Türkiye'de Su Yönetimi: Güneydoğu Anadolu Projesi Özelinde Bir İnceleme**, Mustafa Kemal Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2020.
- Bilgili, Mehmet Yunus: "Ekonomik, Ekolojik, Sosyal Boyutlarıyla Sürdürülebilir Kalkınma", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, V.49, S.10, 2017, ss.559-570.
- Bozlağan, Recep: "Geleneksel Kamu Yönetimi Yaklaşımı, Yeni Kamu Yönetimi Yaklaşımı Ve Yerel Yönetimlere Etkileri", İçinde Recep Bozlağan ve Yüksel Demirkaya, **Yerel Yönetimler** Nobel Yayıncılık, 2008, ss.1-28.
- Bozlağan, Recep: "Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı", **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, S.50, 2005, ss.1011-1028.
- Bozlağan, Recep: "Kamu Yönetimi Paradigmalarında Değişim Ve Özelleştirme Yaklaşımı", İçinde Muhittin Acar, Hüseyin Özgür, **Çağdaş Kamu Yönetimi**, 2003, ss.277-303.
- Bilen, Özden: **Türkiye'nin Su Gündemi: Su Yönetimi ve AB Su Politikası**, Umut Matbaası, Ankara, 2008.
- Bingöl, Yılmaz, Yazıcı,
Ersin, Büyükkakın,
Tahir: **İl Sınırında Büyükşehir Belediye Modeli: Kocaeli Deneyimi**, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Yayın No: 38, 2013.
- Bulut, Merve, Birben,
Üstüner: "AB Su Çerçeve Direktifinin Türkiye'de Su Kaynakları Yönetimine Etkisi", **Türkiye Ormancılık Dergisi**, C.20,S.3, 2019, ss.221-233.
- Can, Güney: **Entegre Su Yönetiminde Yasal-Kurumsal Yapı ve İşleyiş**,

- Orman ve Su İşleri Bakanlığı Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, 2015.
- Can, Ergüder: 6360 Sayılı Kanun ve Yerel Yönetimlerde Yeni Dönem, İçinde Fatma Neval Genç **Yönetişim:Türk Kamu Yönetimine Yansımaları**. İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2013, ss.265-275.
- Canpolat, Hasan: "Türk Kamu Yönetiminde Değişim: Son Dönem Kamu Yönetimi Reformlarının Küreselleşme Ve Yeni Kamu Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi", **VII.Kamu Yönetimi Forumu, Küreselleşme Karşısında Kamu Yönetimi Bildiriler Kitabı**,2009, ss.1264-1272.
- Ceritli, İsmail: "Verimli Hizmet Sunumu Açısından En Uygun Kent Büyüklüğü ve Türkiye Örneği", **Türk İdare Dergisi**. Yıl:73, S:430, 2001, ss.137-156.
- Christensen,Tom, Laegreid, Per: **The Whole of Government Approach-Regulation and Public Sektor Reform**, Working Paper 6, Bergen: Stein Rokkan Centre for Social Studies, 2006.
- Christensen,Tom, Laegreid, Per: "The Whole of Government Approach to Public Sector Reforms", **Public Administration Review**, C.67, S.6, 2007, ss.1059-1066.
- Coşkun, Recai, Altunışık, Remzi,Yıldırım, Engin: **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı**, Sakarya Yayıncılık, 2017.
- Çalcalı, Önder: "Su Sektörünün Kamusalılık Niteliğinin Dönüşümü: Türkiye'deki Şebeke Suyu Endüstrisi İçin Bir Değerlendirme", **Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, C.6,S.10, 2014, ss.111-129.
- Çapar, Gökşen, Yetiş, Ülkü: "Sanayide Su Verimliliğinin Ülkemizdeki Durumu", **Sanayi Dergisi**, S.354, 2018, ss. 19-29.
- Coşkun, Bayram, Pank: "Yeni Kamu Yönetimi Yaklaşımı Ve Kamu Yönetimi Reformu İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir İnceleme", İçinde Bekir

- Yıldırım, Çiğdem: Parlak ve Kadir Caner Doğan **Postmodern Kamu Yönetimi**, Nobel Yayınevi, 2021, ss.103-138.
- Çaha, Ömer: "İdeolojik Kamusalın Sivil Kamusala Dönüşümü", **Doğu-Batı Düşünce Dergisi**, S.5, ss.81-104.
- Çetin, Banu Aktürk: "Türkiye'de Büyükşehir Belediye Hizmetlerinde Özelleştirme", **Akademi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.6, S.16, 2019, ss.49-62.
- Çetinkaya İstikbal, "Suyun Özelleştirilmesi", İçinde Günay Gönüllü, Cihan Nahide Işıl: Necmi Günel **Su Politikalarında Hak, Güvenlik Ve Yönetişim**, Nobel Yayın Evi, 2022, ss.83-99.
- Çevikbaş, Ramazan "Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı Ve Türkiye Uygulamaları", **Ekonomi Ve Yönetim Araştırma Dergisi**, C.1, S.2, 2012, ss.9-32.
- Çınar, Tayfun: "Neoliberal Su Politikaları Doğrultusunda İller Bankası, DSİ ve Belediyelerin Değişen Rolü" **TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Haber Bülteni 3**,2006, ss: 70-79
- Çınar, Tayfun: "Kuraklık Ve Kentsel Su Yönetimi Sorunu: Türkiye Örneği", **Toplum Ve Hekim Dergisi**, C.23,S.1,2008a, ss.10-19.
- Çınar, Tayfun: "Su Hizmetlerinin Özelleştirilmesinde Model Ülkeler ve Türkiye Örneği", **Toplum Ve Hekim Dergisi**, C.23,S.1,2008b, ss.41-52.
- Çınar, Tayfun: "Yerel Yönetimlerde Neoliberal Reform: Büyükşehir Belediyelerinin Yeniden Ölçeklendirilmesi", **Toplum Ve Hekim Dergisi**, C.24,S.4-5,2009a, ss.280-288.
- Çınar, Tayfun: "Türkiye'de Su Yönetiminin Yapısal Değişimi", İçinde (Ed.) Barış Övgün, **Kamu Yönetimi: Yapı, İşleyiş ve Reform**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın No: 598, Ankara, 2009b, ss. 130-46.
- Öktem, M. Kemal, Çiftçi, Yüksel Demirkaya, **Türkiye'de Yeni Kamu Yönetimi: Yerel Yönetim Reformu**, WALD Yayınları, 2016.
- Çınar, Tayfun, Çiner, **Büyükşehir Yönetimi: Bütünleştirme Süreci**. Ankara:

- Can, Zengin, Ozan: TODAİE, 2009.
- Çiner, Can Umut, Zahid Sobacı **Kamu Yönetiminde Paradigma Arayışları**
Olgun, Burcu: **Yeni Kamu İşletmeciliği Ve Ötesi**, Dora Basım-Yayın, Bursa, 2015, ss.205-230.
- Çolakoglu, Elif: **Suya Erişim Bağlamında Su Güvenliği**, Ankara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2008.
- Çöpoğlu, Mustafa: **6360 Sayılı Kanun Ekseninde Yerel Yönetim Reformları**, Der Yayınları, 2017.
- Çubuk, Mehmet: "21. Yüzyılda Beşerileşmiş Ve Sürdürülebilir Şehircilik İçin Düşünceler", **Kentsel Çevre ve Sürdürülebilirlik Paneli**, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Kentsel Araştırma ve Geliştirme Merkezi, 2000.
- Dalkılıç, Yıldırım, Harmancıoğlu, Nilgün: "Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifinin Türkiye'de Uygulama Olanakları", **TMMOB 2. Su Politikaları Kongresi Bildiriler Kitabı**, 2008, ss. 415-424.
- Dane, Kutlu: "Su Hizmetlerinde Dönüşüm: Bir Durum Değerlendirmesi", **Devrimci Marksizm Dergisi**, S.9, 2013,ss.7-41.
- Denhardt, Janet, "The New Public Service: Serving not Steering", **Public Administration Review**, C.60, S.6, 2000,ss.549-559.
- Denhardt, Robert: "The New Public Service: Putting Democracy First", **National Civic Review**, C.90, S.4, 2001, ss.391-400.
- Denhardt, Janet, "The New Public Service: Serving not Steering", Armonk, New York: M.E.Sharpe, Routledge, 2003.
- Demirkent, Dinçer: "Kamusallığı Yeniden Düşünmek", **TMMOB Dergisi**, Kamusalılık Sayısı, 2011.
- Dik, Esra: "Kamu Yararı Anlayışında Değişim Baskısı", **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.2, S.4, 2005, ss.1-18.
- Dilcan, Çiğdem, Çapar, "İçme Suyu Şebekelerinde Görülen Su Kayıplarının Dünyada

- Gökşen, Korkmaz, ve Ülkemizdeki Durumu", **Anahtar Dergisi**, 2018.
- Aslıhan, İritiş, Özlem,
Karaaslan, Yakup
Selek, Bülent:
- Dinçer, Ömer, Yılmaz,
Cevdet:
- Doğan, Kadir Caner:
- Doğanay, Ümit:
- Dalbay, Saim:
- Duran, Osman:
- Dulupçu, Murat Ali,
Sungur, Onur, Keskin,
Hidayet:
- Dunn, William, Miller,
David Young:
- Doğanay, Ümit:
- Eren, Veysel:
- "Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma: I, **Değişimin Yönetimi İçin Yönetimde Değişim**, T.C. Başbakanlık, Ankara, 2003.
- "Postmodern Kamu Yönetiminin Kuramsal Temelleri Çerçevesinde Yönetişim Yaklaşımı: Literatür Taraması",**Ömer Halis Demir Üniversitesi İİBF Dergisi**, C.10,S.1, 2017, ss.27-45.
- "Toplum Yararı ve Kamu Yararı Kavramları", **Mimarlık Dergisi**, S. 7, 1974, ss.5-6
- "Liberal Politikalarından Neoliberal Politikalara:Sosyal Devletin Dönüşümü", **Akademik Bakış Dergisi**, S. 74, 2019, ss. 46-69.
- Kamu Yönetimi Reformu Çerçevesinde Türk Su Yönetimi**, Ankara Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2010.
- Bölgesel Kalkınmada yeni yaklaşımlar ve Türkiye'de Kalkınma Planlarına Yansımaları: Kalkınma Planlarının Yeni Teoriler Açısında Değerlendirilmesi, **6. Ulusal Coğrafya Sempozyumu**, Ankara.2010, ss.239-248.
- "A Critique of the New Public Management and the Neo-Weberian State: Advancing a Critical Theory of Administrative Reform",**Public Organization Review**, S.7, 2007,ss.345-353.
- "Toplum Yararı ve Kamu Yararı Kavramları", **Mimarlık Dergisi**, Sayı: 7, 1974, ss:5-6.
- "Belediye Yöneticilerinin Yerel Yönetim Reformları Hakkındaki Algıları", **MKÜ, SBE Dergisi**, C. 8, S.16,

- 2011,ss.89-111.
- Efe, Ahmet: "Yenilikçi Paradigmalar Işığında Türkiye'de Bölgesel Kalkınmacılık Krizi", **Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi**, C.2,S.2, 2016,ss.157-180.
- Eğerci, Petek: **Türkiye'nin Avrupa Birliği Su Politikasına Uyum Durumunun Kuramsal ve Yasal Çerçeve Açısından İncelenmesi ve İleriye Yönelik Öneriler**, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Erkan, Volkan: **Kamu Kuruluşlarında Stratejik Planlama, Türkiye Uygulaması Ve Kuruluşlarda Başarıyı Etkileyen Faktörler**, DPT Yayınları, Yayın No:2549, Ankara, 2008.
- Ertürk, Mümin: **İşletmelerde Yönetim Ve Organizasyon**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2018.
- Eryılmaz, Bilal.: **Kamu Yönetimi: Düşünceler, Yapılar, Fonksiyonlar, Politikalar**,Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2013.
- Eryiğit, Burak Hamza, Yörükoğlu, Fuat: "Yerel Yönetimlerde Özelleştirme Yöntemleri ve Hukuksal Altyapı", **Öneri Dergisi**, C.10, S.37, 2012, ss.151-165.
- Eryiğit, Burak Hamza: "Yerel kalkınma Bağlamında Yerel Yönetim Birliklerinin Kuruluş Sürecinde Uygulanan Vesayet Denetimi Ve Bir Model Önerisi",**Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, C.4,S.1,2016, ss.183-195.
- Eryiğit, Burak Hamza: "Metropolitan Alanların Yönetimine Dair Kuramlar Ekseninde Türkiye'de Büyükşehir Belediye Mevzuatının İncelenmesi", **TESAM Akademi Dergisi**, Yerel Yönetimler Özel Sayısı, 2018,ss.51-76.
- Eryiğit, Burak Hamza, Akpınar, Aydın: "Türkiye'nin Yerel Yönetim Yapısında 6360 Sayılı Kanunun Öngördüğü Sistem, Sorunlar, Eleştiriler Ve Değerlendirmeler", İçinde Emre Akçagündüz ve Ömür Aydın, **Kamu Yönetiminde Güncel Tartışmalar Ve Çözüm Önerileri**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2020, ss.217-253.

- Ergüder, Başak, Uymaz, Berna, "Ortak Malların Geleceği: Ortak Mallar Çerçevesinde Mali Alanın Analizi", İçinde T., Berksoy, A. Kesik, M. Şahin **Kamu Maliyesinde Güncel Sorunlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara,2014.ss. 107-139.
- Esen, Adem: Su ve Kanalizasyon İdareleri, **İller Belediyeler Dergisi**, S. 837-838, 2018, s. 42-44.
- Esen, Adem: "Türkiye'de Su ve Atıksu İdareleri", İçinde Adem Esen ve Orhan Veli Alıcı, **Şehirlerde Su Ve Atık su Hizmetlerinin Yönetimi**, Türkiye Belediyeler Birliği Yayını, 2020,ss.1-22.
- Eser, Bahadır, Memişoğlu, Dilek, Özdamar, Gökhan: "Sosyal Siyasetin Üretilmesi Sürecinde Refah Devletinden Neo-Liberal Devlete Geçiş: Devlerin Kamu Hizmeti Sunma İşlevinin Değişimi", **SDÜ İİBF Dergisi**, C.16, S.2, 2011, ss.201-217.
- Freeman, Michael: "Neoliberal Politikalar Ve İnsan Hakları", Çeviren: Şafak Evran Topuzkanamış, **D.E.Ü Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.17,s.2, 2015, ss.165-188.
- Firidin, Emrah: "Su Sorununun, Su Hakkı Ve Su Etiği Çerçevesinde Değerlendirilmesi", **Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi**, C.7, S.2, 2015, ss.43-55.
- Genç, Fatma Neval: "Türkiye'de Kamu Yönetiminde Değişim ve Reform Eğilimleri", İçinde Hamza Ateş **Türk Kamu Yönetimi**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2019, ss.75-114.
- Genç, Fatma Neval: 6360 Sayılı Kanun ve Aydın'a Etkileri. **AMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.1,2014,ss. 1-29.
- Genç, Fatma Neval: "Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı", **Türk İdare Dergisi**, S.466, 2010, ss.145-159.
- Giritli, İsmet, Bilgen, Pertev, Akgüner, Tayfun: **İdare Hukuku**, Der Yayınları, İstanbul, 2001.
- Güler, Birgül Ayman Devlette Reform Yazıları, Ankara, 2005, Paragraf Yayınevi.

- Gözler, Kemal: **Kısa İdare Hukuku**, Ekin Yayınevi, Bursa, 2018.
- Gözler, Kemal: 6360 Sayılı Kanun Hakkında Eleştiriler, Yirmi Dokuz İlde İl Özel İdareleri ve Köylerin Kaldırılması ve İlçe Belediyelerinin Büyükşehir İlçe Belediyesi Hâline Dönüştürülmesi Anayasamıza Uygun Mudur? **Legal Hukuk Dergisi**, C.11, S.122, 2013,ss.37-82.
- Gül, Hüseyin: "Yerinden Yönetim Kavramının Gelişimi, Tanımı, Türleri ve Özellikleri", İçinde Recep Bozlağan ve Yüksel Demirkaya, **Yerel Yönetimler** Nobel Yayıncılık, 2008, ss.85-119.
- Gül, Hüseyin: "Dijitalleşmenin Kamu Yönetimi Ve Politikaları İle Bu Alanlardaki Araştırmalara Etkileri", **Yasama Dergisi**, S.36, 2017, ss.5-26.
- Gül, Hüseyin, Kiriş, Hakan Mehmet, Negiz, Nilüfer, Gökdayı, İsmail: **Türkiye'de Yerel Yönetimler Ve Yerel Siyaset**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2014
- Gül, Hüseyin, Batman, Seda: "Dünya ve Türkiye Örneklerinde Metropolen Alan Yönetim Modelleri ve 6360 Sayılı Kanun", **Yerel Politikalar Dergisi**, S.3,2013, ss.7-47.
- Gül, Hüseyin, Batman, Seda: "Değişen Kentleşme Dinamikleri Karşısında 6360 Sayılı Yasanın İdari, Siyasi, Mali ve İktisadi Değerlendirilmesi", **12.Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR) Bildiriler Kitabı**, Aydın, 2015, ss. 337-355.
- Gül, Hüseyin, Özgül, Hüseyin: "Adem-i Merkeziyetçilik ve Merkezi Yönetim Yerel Yönetim İlişkileri"içinde Muhittin Acar ve Hüseyin Özgül **Çağdaş Kamu Yönetimi II**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004,ss.161-207.
- Güler, Birgül Ayman: **Su Hizmetleri Yönetimi: Genel Yapı**, Ankara: TODAİE Yayınları, 1999.
- Güler, Birgül Ayman: "Su, Özelleştirme ve Yerel Yönetim", **TMMOB Su Politikaları Kongresi**, Ankara İnşaat Müh. Odası, 2006, ss.

- 30-48.
- Günaydın, Gökhan: “Suyun Piyasalaştırılması, Küresel Tarım-Su İlişkisi”, **Memleket, Siyaset Yönetim Dergisi**, C.4,S.10, 2009,ss.33-58.
- Gönüllü, Günay: "Kentsel Su Politikası:Ekonomik Değerden Hak Olma Sürecine", İçinde Günay Gönüllü, Cihan Necmi Günal **Su Politikalarında Hak, Güvenlik Ve Yönetişim**, Nobel Yayın Evi, 2022, ss.1-23.
- Gönüllük, Gökhan: **Türkiye'de Su Yönetiminde Merkez ve Yerel İlişkileri**, İstanbul Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Gültekin, Sebahattin: "Kamu Yöneticileri Ve Kamu Politikası:Kamu Yönetimi Paradigmaları Çerçevesinde Teorik Bir Analiz", **Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi**, C.26, S.3-4,2012,ss.85-99
- Güngör, Hayrettin: Yeni Büyükşehir Yönetimi ve Geçiş Nedenleri, **TBB İller ve Belediyeler Dergisi**.S, 774-775, 2012, ss.19-32.
- Güzel, H. Celal: Büyükşehir Belediye Sınırlarının İl Sınırları İle Örtüştürülmesi Resmen Bölge Sistemine Geçştir, **İdarenin Sesi Dergisi**, S.151,2012, ss.12-15.
- Güenal, Necmi Cihan: "OECD Çerçevesinde Su Yönetişimi: Etkililik, Verimlilik ve Güven Ve Bağlılık", İçinde Günay Gönüllü, Cihan Necmi Güenal **Su Politikalarında Hak, Güvenlik Ve Yönetişim**, Nobel Yayın Evi, 2022, ss.101-118.
- Günday, Metin: **İdare Hukuku**, İmaj Yayıncılık, Ankara,2011.
- Günday, Metin: **İdare Hukuku**, İmaj Yayınevi, Ankara,2004.
- Gümüşcan, İpek: Elinor Ostrom'un Ortak Malların Yönetimine İlişkin Geliştirdiği Kurumsal Mekanizmaya Kısa Bir Bakış (Çerçeve yazı)" İçinde Hülya Kirmanoğlu Kamu Ekonomisi Analizi,2017.
- Gümüşcan, İpek: "Ortak Malların Trajedisinden Ortak Malların Fırsatına: Bir

- Elinor Ostrom Portresi", **Eğitim Bilim Toplum Dergisi**, C.8, S.32,2010,ss.50-56.
- Gökdemir, Murat: "Su Yönetimi ve Paradigmalar", **TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi**, C.2, S. 454, 2009, ss.70-71.
- Göymen, Koray: "Türk Yerel Yönetiminde Katılımcılığın Evrimi: Merkeziyetçi Bir Devlette Yönetişim Dinamikleri", **Amme İdaresi Dergisi**, C.4, S.32, 1999,ss. 67-43.
- Göküş, Mehmet: "Küreselleşme Sürecinin Kamu Hizmetine Yansıması",**Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, C.10, S.20, 2010, ss.193-218.
- Gözübüyük, Şeref: **Yönetim Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003.
- Güzelsarı, Selime, Tuluay, Feyza Nazan: "Küresel Su Yönetimi ve Suyun Ticarileşmesi", **Abant İzzet Baysal Üniversitesi SBE Dergisi**, C. 1, S. 22, 2011, ss. 54-83.
- Harrison, John : "Configuring the New "Regional World": On Being Caught Between Territory and Netwoks", **Regional Studies**, C.7, S. 47, 2013, ss.55-74.
- Harris, Jonathan: "Sürdürülebilir Kalkınmanın Temel Prensipleri", Çeviren E. Özmete, **Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-Dergisi**, S.3,2011.
- Hardin, Garrid: "TheTragedy of the Commens", **Science New Series**, C. 162, S: 3859,1968, ss: 1243-1248.
- Harmancıoğlu, Nilgün, Gül, Al, Fıstıkoğlu, Okan : "Entegre Su Kaynakları Yönetimi", **TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi**, S: 419, 2002, ss: 29-39.
- Hatipoğlu, İbrahim: "Bütünleşik Kamu Yönetimi: Yeni Kamu İşletmeciliğinin Parçalayıcı Doğasına Yönelik Bir Sorgulama", İçinde Özer Köseoğlu Ve Mehmet Zahid Sobacı **Kamu Yönetiminde Paradigma Arayışları Yeni Kamu İşletmeciliği Ve Ötesi**, Dora Basım-Yayın, Bursa, 2015, ss.153-170.

- Hergürner, Burak: **Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- Heywood, Andrew: **Siyaset**, Liberte Yayınları, 2015.
- Hood, Christopher: "A Public Management for All Seasons", **Public Administration**, C.69, S.1, 1991, ss.3-19.
- Hughes, Owen: **Public Management and Administration**, New York: Palgrave Macmillian, 2003.
- Işık, Menekşe Koral : **Atık Su ve İçme Suyu Şebeke Hizmetlerinde Özelleştirme**, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.
- İlhan, Akgün: **Yeni Bir Su Politikasına Doğru: Türkiye'de Su Yönetimi, Alternatifler ve Öneriler**, Sosyal Değişim Derneği Yayını, İstanbul, 2011.
- İzci, Ferit; Turan, Menaf: "Türkiye'de Büyükşehir Belediyesi Sistemi ve 6360 Sayılı Yasa ile Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği". **SDÜ İ.İ.B.F. Dergisi**, V.18, S.1, 2013, ss. 117-152.
- Karadağ, Aybike Ayfer: **Türkiye'de Su Kaynaklarına İlişkin Sorunlar Ve Çözüm Önerileri**", **TMMOB 2. Su Politikaları Kongresi**, 2008, ss.389-400.
- Karasar, Niyazi: **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2005.
- Karatoprak, Ertuğrul: "Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Benimsenen Yeni Yöntemler Ve Uygulamaların Rolü", **Maliye Dergisi**, S.159, ss.365-375.
- Kartal, Filiz: "Suyun Metalaşması, Suyu Erişim Hakkı ve Sosyal Adalet", **TMMOB Su Politikaları Kongresi Bildiriler Kitabı** C.2, 2006.
- Kartal, Filiz: "Suya Erişim Hakkı ve Sosyal Adalet", **Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi**, S.2, 2009, ss.65-69.

- Karakılçık, Yusuf: "Küresel Aktörlerin Su Stratejileri Ve "Bölgesel Su Birliği" Gerekliliği: Avsubir" **Akademik Yaklaşımlar Dergisi**, C.2, S. 1, 2011. ss.74-99,
- Karakılçık, Yusuf, Levent Gökdemir: "21. Yüzyılda Suyun Ekonomi Politikası Ve Küresel Şirketlerin "Küresel Ekonomik Kriz"i Fırsata Dönüştürme Olanakları", **İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, C.1,S.1, 2012,ss.82-96.
- Kayır, Gülser Öztunalı: "Küresel Ölçekte Suyun Yönetimi", **Antalya Su Sempozyumu**, 2008.
- Kaya, Fevzi: "Kamu Yönetimi Yaklaşımlarının Karşılaştırmalı Analizi", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.10, S.53, 2017,ss.747-755.
- Kayıkçı,Sabrina : "Küreselleşmenin Kamu Yönetimi Paradigmasına Etkisi Ve Türk Kamu Yönetimine Yansımaları", **Mülkiye Dergisi**, C.36, S.256, 2007,ss.165-186.
- Keleş, Ruşen: **Yerinden Yönetim Ve Siyaset**, Cem Yayınevi, 2009.
- Keleş, Ruşen: Anakentlerin Dünü, Bugünü ve Yarını, **3. Kentsel ve Bölgesel Araştırma Sempozyumu**, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2012.
- Keleş, Ruşen: **Kent Terimleri Sözlüğü**, İmge Kitabevi, Ankara, 1998
- Kızılboğa, Rüveyda: "Kamu Tercih ve Anayasal İktisat Teorilerinin Değerlendirilmesi", **NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 2, 2012, ss. 91-109.
- Kılıç, Seyfi: "Su Yönetiminde Yeni Yaklaşım: Su Hakkı", **H.Ü.İİBF Dergisi**, C.27, S. 2,2009, ss: 45-59.
- Kırtorun, Ezgi, Karaer, Feza: "Su Yönetimi ve Suyun Sürdürülebilirliği", **Sürdürülebilir Mühendislik Uygulamaları ve Teknolojik Gelişmeler Dergisi**, C. 2, S.1, 2018, ss.151-159.
- Köseoğlu, Özer: "Yerel Yönetim Birliklerinin Sorunları Ve Çözüm Önerileri", **Türk İdare Dergisi**, S.468,2010,ss.85-102.
- Küçükbaşol, Yusuf: "Küresel Ölçekte Su Piyasasında Tekelleşme",**ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi**, C.2,S.4, 2015,ss.41-59.

- Küçüksakarya, Sevilay, "Suyun Ekonomik Değeri Üzerine Bir İnceleme", **Anadolu Üniversitesi İİBF Dergisi**, C.20, S.2, 2019, ss.44-62.
- Göçmen, Ali Hakan: "İnsan Haklarının Bir Bileşeni Olarak Su Hakkı", Türkiye Adalaet Akademisi Dergisi, S.34, 2018, ss.37-60.
- Kılıç, Selim, Abdullah, Karataş: "Türkiye'nin Su Kaynakları Politikasına Kapsamlı Bir Bakış: Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi ve İspanya Örneği", **TMMOB, Su Politikaları Kongresi**, 2006
- Kıbaroğlu, Ayşegül, Sümer, Vakur, Kaplan, Özlem, Sağsen, İlhan **Kamu Ekonomisi Analizi**, Beta Yayın Evi, İstanbul. 2017.
- Kirmanoglu, Hülya: Su Politiktir; Küresel Su Politikalarının Ulusal ve Yerel Ölçekte Yansımaları, **Mersin Kent Sempozyumu**, 2008.
- Kilim E., Esra; Şener, Mustafa: **Büyükşehir Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme**, TEPAV Yayını, 2012.
- Koyuncu, Emre, Köroğlu, Tunga: "The United Nations Concept of Water as a Human Right: A New Paradigm for Old Problems?", **International Journal of Water Resources Development**, C.22, S.2,2005, ss. 273 – 282.
- Langford, Malcolm: "İran'da Su Kaynaklarının Durumu ve Yönetimi",**Ortadoğu Analiz**, C.3,S.33,2011,ss.75-81.
- Maden, Tuğba Evrim: " Ağ Yönetişimi: Kent Yönetimi Bağlamında Teorik Bir İnceleme", **İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.9,S.1, 2022, ss.249-267.
- Memiş, Levent: **Türkiye'de Kentsel Planlamaya İlişkin Yargı Kararlarının Kamu Yararı Ölçütü Üzerinden Değerlendirilmesi**, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2014.
- Mert, Ahmet:
- Muluk, Çağrı, Bahtiyar, Kurt, Turak, Ayşe, Türker, Arda, Çalışkan, Mehmet Ali, Balkız, Özge, Gümrükçü, Simay, Sarıgül, Türkiye’de Suyun Durumu ve Su Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar: Çevresel Perspektif. İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği-Doğa Koruma Merkezi, Yaşama Dair Vakfı, Türkiye, 2014.

Gürdoğar, Zeydanlı,

Uğur:

Muslu, Ahmet Vehbi:

Dünya'da Ve Türkiye'de Suyun Fiyatlandırılması, Orman ve Su İşleri Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara, 2015.

"Postmodern Kamu Yönetimi Ekseninde Yerel Yönetişim Ve

Mecek, Mehmet,

Yılmaz, Vedat:

Katılım", İçinde Bekir Parlak ve Kadir Caner Doğan **Postmodern Kamu Yönetimi**, Nobel Yayınevi, 2021, ss.231-268.

Nadaroğlu, Halil:

Mahalli İdareler Teorisi-Ekonomisi-Uygulaması, Ankara: Beta Yayınları, 2001.

Nadaroğlu, Halil, Varcan,

Nezih:

Yerel Yönetimler, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2005.

Ocak, Ayşenur:

Bir Doğa ve Bir İnsan Hakkı Olarak Su Hakkı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019

Oktay, Tarkan:

"Metropolitan Kent Yönetimi Yaklaşımları ve Uygulama Modelleri", **Strategic Public Management Journal (SPMJ)**, S.4, 2016, ss.49-71.

Onar, Sıddık Sami:

İdare Hukukunun Umumi Esasları, İstanbul, 1996.

Osborne, David,

Gaebler, Tad,

Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector, Academy of Management, 1992.

Ostrom, Elinor:

Governing the Commons, The Evolution of Institutions for Collective Action, Cambridge University Press, 1990.

Ostrom, Vincent:

The Intellectual Crisis in American Public Administration, Tuscaloosa: Universty of Alabama Press, 1989.

Özdoğan, Mehmet:

"Neo-Weberyen Devlet Ve Bürokrasi", **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.5, S.14, 2018,ss.597-608

Ökmen, Mustafa,

Parlak, Bekir:

"Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler İlkeler, Yaklaşımlar ve Mevzuat, Bursa, Alfa Aktüel,2010.

Ökmen, Mustafa:

Sürekli Değişme ve Gelişme Süreci İçinde Kamu Yönetimi ve

- Yerel Yönetimler, İçinde Kemal Görmez ve Mustafa Ökmen, **Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları Küresel, Bölgesel ve Yerel Perspektifler**, Beta Yayınevi, 2009, ss.5-42.
- Ömürgönülşen, Uğur: "Kamu Sektörünün Yönetimi Sorununa Yeni Bir Yaklaşım:Yeni Kamu İşletmeciliği", içinde Muhittin Acar, Hüseyin Özgür, **Çağdaş Kamu Yönetimi-I**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2003, ss.3-43.
- Özalp, Seçil, Erkut, Gülden: "Kamu Yararı Perspektifinden İstanbul'da Kentsel Müdahaleler", **TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını**, S. 26, 2016, ss. 234-250.
- Özsalmanlı Y., Ayşe: "Yeni Kamu Yönetimi Yaklaşımı Açısından Yerel Yönetimlerde Modernleşme Çabalarının Değerlendirilmesi", İçinde Bekir Parlak **Yerel Yönetimler, Yerel Siyaset ve Kentsel Politikalar** Dora Yayın Dağıtım, Bursa, 2010, ss.239-260.
- Özer, Mehmet Akif, Akçakaya, Murat: **Yerel Yönetimler Teorik Boyut**, Gazi Kitabevi,Ankara, 2014.
- Özgür, Hüseyin: "Metropolitan Alanların Yönetim Deneyimi: Büyükşehir Belediyesi Modelinin Uygunluğu". İçinde Bekir Parlak **Yerel Yönetimler, Yerel Siyaset ve Kentsel Politikalar**, Dora Yayıncılık, Bursa, 2010,ss.333-358.
- Özgür, Hüseyin: "Metropolitan Alanların Yönetimine Kamu Tercihi Ve Klasik Yönetim (Metropolitan Reform) Yaklaşımlarının Bakışları", **Yerel Siyaset Dergisi**, S.26,2008, ss.5-10.
- Özgür, Hüseyin: "Yeni Kamu Yönetimi Hareketi" içinde Muhittin Acar, Hüseyin Özgür, **Çağdaş Kamu Yönetimi-I**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2003, ss.183-224.
- Özer, Mehmet Akif: "Günümüzün Yükselen Değeri: Yeni Kamu Yönetimi", **Sayıştay Dergisi**, S.59, 2005, ss.3-46.
- Özer, Mehmet Akif: **Yeni Kamu Yönetimi**, Gazi Kitabevi, 2021
- Özer, Mehmet Akif: "Kamu Hizmeti Anlayışında Değişim ve Yeni Sağ

- Politikalar", **HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi**, C.8,S.20,2019, ss.10-42
- Özel, Mehmet: "Küreselleşme Sürecinde Türk Kamu Yönetimi ve Yeniden Yapılanma", İçinde Mehmet Özel, Veysel Eren, **Devletin Dönüşümü ve Yeni Dönem Kamu Yönetimi**, Çizgi Kitabevi, 2008, ss. 231-275.
- Özmen, Alper,Yılmaz, Battal: "Her Dönem İçin Geçerli Bir Kamu Yönetimi Modeli Mümkün Mü? Yönetim Kültürü Temelli Bir Bakış", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.20, S.2, 2019, ss.269-292.
- Özışık, Ufuk: "Kent-Bölge Kavramı Işığında Türkiye'de Büyükşehir Belediye Sisteminde Değişim ve Kalkınma Ajansları: Yerel Ölçekte Mekanın ve Yönetişimin Yeniden Tanımlanması" **Akademik İncelemeler Dergisi**, C.10, S.1, 2015, ss: 313-342.
- Öztürk, Sevgi, Tönük, Gülseven Ubay, Gülgün, Bahriye: "Türkiye'de Havza Yönetimi Ve Yönetim Planı Yaklaşımları", **Kastamonu Üniversitesi Ziraat Mühendisliği Dergisi**,2014, ss.59-63.
- Öztürk, Azim: **21. Yüzyıl Türkiye'si İçin Yerel Yönetim Modeli**, Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları, 1997.
- Parr, John: "Perspectives on the City-Region". **Regional Studies**. C.39 S.5,2005,ss.555-566.
- Pehlivan, Mikail: **Neoliberal Politikalar İle Su Hizmetinde Yaşanan Dönüşüm: Özelleştirmeler, Dünya'da ve Türkiye'de Alternatif Hizmet Modelleri**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Pınarcıoğlu Şirin, Nihal: "Türkiye'de Su Yönetimi", İçinde Günay Gönüllü, Cihan Necmi Günal **Su Politikalarında Hak, Güvenlik Ve**

- Yönetişim**, Nobel Yayın Evi, 2022, ss.65-80.
- Pollitt , Christopher, **Public Management Reform: A Comparative Analysis**, 2. Edition, New York, Oxford University Press, 2004.
- Bouckaert, Geert : Küreselleşme Sürecinde Modern Ulus-Devlet Ve Kamu Yönetimi, İçinde Muhuttin Acar, Hüseyin Özgür **Çağdaş Kamu Yönetimi-I**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003, ss.347-391.
- Parlak, Bekir:
- Pollitt , Christopher: "Joined-up Government A Survey", **Political Studies Review**, S.1, 2003, ss.34-39.
- Sadioğlu, Uğur: "Yerelleşme Politikaları ve Türkiye Örneği", içinde Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı, **Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama**, Adres Yayınları, 2013.
- Saran, Ulvi. "Türk Kamu Yönetiminde Değişimin Genel Çizgisi: Reform Arayışlarının Karşısındaki Beklentiler ve Güçlükler", içinde Ahmet Nohutçu, Asım Balcı, **Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması** Beta Yayınevi, İstanbul, 2005.
- Savaş, Vural Fuat: **Anayasal İktisat**, İlke Yayınevi, Ankara, 2007.
- Scott, Allen.J: "Globalization and the Rise of City-Regions", **European Planning Studies**, C.9,S.7,2001,ss. 813-826.
- Shah, Anwar: "Grant Financing of Metropolitan Areas: A Review of Principles and Worldwide Practices", **Policy Research Working Paper 6002**, The World Bank, 2012.
- Soyocak Özalp, Sevinç: "Bütünleşik Kamu Yönetimi Yaklaşımı Çerçevesinde 6360 Sayılı Kanun'un Değerlendirilmesi", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C.29,S.4, 2020,ss.1-18.
- Sobacı, Zahid, Köseoğlu, Özer: "Yeni Kamu Yönetişimi: Birlikte Üretmenin Ve İş Birliğinin Teorik Çerçevesi", İçinde Özer Köseoğlu, Mehmet Zahid Sobacı, **Kamu Yönetiminde Paradigma Arayışları Yeni Kamu İşletmeciliği Ve Ötesi**, Dora Yayınları,Bursa, 2015,ss.231-248.
- Sezer, Özcan,Vural, "Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Devletin Değişen Rolü Ve

- Tarık: Merkezi Yönetim İle Yerel Yönetimler Arasında Yetki Ve Görev Paylaşımı" **Maliye Dergisi**, C.159,2010, ss.203-219.
- Sezer, Özcan: "Su ve Kanalizasyon İdareleri" İçinde Hamza Ateş **Yerel Hizmetler** , Der Yayınları, 2017.
- Soylu, Nüvit; Suiçmez, Baki, Argun Baran, Erkan Alemdaroğlu, Mehmet Gözar, Selda Ünal: "Türkiye Su Kaynakları ve Sulama Hizmetleri Yapılanması", **TMMOB Su Politikaları Kongresi**, 2006.
- Sofuoğlu, Ayşe: **Kamu-Özel İşbirliği Modelinin Kentsel İçme Suyu ve Atıksı Projelerine Uygulanması**, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Yatırım Programlama İzleme ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, 2018.
- Solak, Elif: **Merkezden Yerele Su Yönetimi: Gönen Ovası Sulama Birliği Örneği**, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Şahin, Bahadır: "Gelişmiş Ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Yeni Kamu Yönetimi Politikalarının Karşılaştırmalı Analizi", İçinde Yüksel Demirkaya **Türkiye'de Yeni Kamu Yönetimi: Yerel Yönetim Reformu**,WALD, 2016.ss.191-212.
- Şener, Bülent, Çolak, Çağrı: "Türkiye'de Yeni Sağ'ın Kamu Yönetimi Anlayışı: Turgut Özal ve ANAP", **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S.18, 2015, ss.393-417.
- Şirin, Tolga: "Suyun İnsan Hakkı Olarak Değeri", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C.16, S.3-4,2010, ss.85-168.
- Tamer, Nilgün: "Türkiye'nin Gündemindeki Su Sorunları", **TMMOB Planlama Dergisi**, C. 3, S.4, 2007, ss: 67-81.
- Tanrıverdi, Haluk, Köksal, Gökay: "Etnografik Araştırma" İçinde Şebnem Aslan **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, Eğitim Yayınevi, Konya,2018,ss:245-254.

- Taşcıer, Ali Mert: **Neoliberalizm, Yerelleşme Ve Türkiye**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2019.
- Tek Turan, Hande: "5355 Sayılı Yasaya Göre Türkiye'de Birlikler: Hizmet Sunumunda Adem-i Merkeziyetçi Ve Katılımcı Yaklaşım", **Strategic Public Management Journal (SPMJ)**, C.2,2015, ss.72-87.
- Tekel, Ayşe: "Türkiye’de Metropoliten Alan Yönetiminden Metropoliten Yönetişime Geçiş: Ankara Örneğinde Bir Değerlendirme", **SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**,C.9,S.18,2001, ss. 192-214.
- Temizel, Handan: **Neoliberal Politikalar Doğrultusunda Türkiye'de Devletin Yeniden Yapılanması, Küresel Sistemle Bütünleşme Sorunları**, Selçuk Üniversitesi SBE Doktora Tezi,2007.
- Torres, LarsHasselblad: "CitizenSourcing in thePublicInterest", **Knowledge Management for Development Journal**, C.1,S.3,2007, ss. 134-145.
- Tombaloğlu, Nermin: "Anayasa Mahkemesi Kararlarında Kamu Yararı Kavramı", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.5,S.1, 2014, ss. 353-388.
- Ling, Tom: "Delivering joined-up government in the UK: Dimensions, issues and problems"**Public Administration**, C.80, S.4, 2002), ss. 615-642.
- Topçu, Ferhunde Hayırsever: "Marakeş'ten İstanbul'a Su Forumları", **Antalya Su Sempozyumu**, 2007.
- Topçu, Ferhunde Hayırsever: "6360 Sayılı Kanun Çerçevesinde Su Hizmetlerinin Değişimi ve Antalya Örneği", **Akdeniz İİBF Dergisi**, S.30,2015, ss. 86-121.
- Topçu, Eral: **Bir İnsan Hakkı Olarak Su Hakkı**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.Yayımlanmamış, Ankara, 2009.

- Tosun, Karakurt Elif: "Sürdürülebilirlik Olgusu Ve Kentsel Yapıya Etkileri", **Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi**, C.10, S.2, 2009.
- Toryop, Nuri, Aykaç, Burhan: **Mahalli İdareler**. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım, 2006.
- Tuluay, Feyza Nazan: **Küresel Su Yönetimi ve Su Politikaları: Türkiye'de Suyun Özelleştirilmesi**, Abant İzzet Baysal Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Tuzcuoğlu, Ferruh: "Metropolitan Yönetim Nereye", İçinde Hüseyin Özgür ve Muhammet. Kösecik **Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar II**. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2007
- Tuncer, Azize S.; Nalbanat, Elif ve Rukiye Köroğlu: "Sürdürülebilir Su Yönetimi ve Uluslararası Sular Konusunda Türkiye'nin Yapmış Olduğu Anlaşmalara Genel Bir Bakış", **Uluslararası Su ve Çevre Kongresi**, Bursa, 2018.
- Turan, Erol: **Yeni Kamu Yönetimi Türkiye Uygulamaları**, Palet Yayınları, Konya, 2022.
- TÜSİAD: **Türkiye'de Su Yönetimi: Sorunlar Ve Öneriler**, İstanbul, TÜSİAD Yayınları, 2008.
- TMMOB: "Küresel Su Politikaları ve Türkiye". *TMMOB Su Raporu*, Ankara: TMMOB Yayınları, 2009.
- Ulurmak, Abdurrahman: **Türkiye'de Su Yönetimi**, Ankara Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Ulusoy, Canan Karakaş: **Büyükşehir Belediyelerinde Sürdürülebilir Su Yönetimi: Ankara Örneği**, Ankara Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2015.
- Ulugergerli, Füsün Günay: "İçme Suyu Havzalarının Ekosistem Yaklaşımlı Planlama Paradigmalarının Kapsamı", **Dirençlilik Dergisi**, C.5, S.2, 2021, SS.119-141.
- Ulusoy, Ahmet, Akdemir, Tekin: **Mahalli İdareler**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.
- Usta, Sefa, Bilgiç, "Yerel Yönetimlerde Hizmet Sunumu: Kamu Özel Ortaklığı

- Erdal: Modeli", **SDÜ SBE Dergisi**, S.23, 2016, ss. 249-268.
- Uysal, Yusuf: "Klasik Kamu Yönetiminden Yeni Kamu İşletmeciliği ve Post-YKİ'ye Kamu Hizmetlerinin Değişimi ve Dönüşümü Üzerine Bir Değerlendirme", **İnternational Journal of Management and Administration**, C.4, S.7,2020, ss.112-134.
- Uysal, Yusuf: "Postmodern Kamu Yönetimi, Yönetişim Ve Siyaset Biliminde Yeni Yaklaşımlar", İçinde Bekir Parlak ve Kadir Caner Doğan **Postmodern Kamu Yönetimi**, Nobel Yayınevi, 2021, ss.195-227.
- Uysal, Yusuf: "Yerel Yönetimlerde Kamu Özel İşbirliği (KÖİ) Uygulamalarının İki Yönü: Avantajlar ve Dezavantajlar, **Kent Akademisi Dergisi**, C.10, S.30, 2017,ss.169-199.
- Uysal, Halis: "Ülkemizde Su Hizmetleri Yönetim Politikalarında Değişim Ve Sulama Kooperatifleri, TMMOB Su Politikaları Kongresi, 2006,ss.361-375.
- Usta, Sefa, Cenay Babaoğlu: Kamu Kurumlarında Hizmet Usulleri, İçinde Hamza Ateş, **Türk Kamu Yönetimi**, Savaş Yayınevi, 2019.ss,471-494.
- Ünal, Emel Deniz; Yıldız, Hakan: "Kırsal Kesimde Su ve Atıksu Hizmetlerinin Yönetimi" içinde Adem Esen ve Orhan Veli Alıcı **Şehirlerde Su Ve Atık su Hizmetlerinin Yönetimi** Türkiye Belediyeler Birliği Yayını, 2020.
- Ünal, Firdevs Feyza: **Özelleştirmenin kamu İktisadi Teşebbüslerinde Verimlilik Üzerinde Etkisi**, Nobel Yayın Dağıtım, 2000.
- Ünlü, Esra: **Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde Türkiye'de İçilebilir Su Yönetimi Politika Analizi**, T.C. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Ütük, Utku: "Denhardt ve Denhardt'ın Yeni Kamu Hizmeti Kuramına Bakış", **Sayıştay Dergisi**, S.99, 2015,ss.47-69.
- Wiesel, Fredrika, Modell, Sven: "From New Public Management to New Public Govarnance? Hybridization an İmplications for Public Sector

- Consumerism", **Finansal Accountability & Management: in Goverments, Public Services and Charities** C.30, S.2, 2014, ss.175-205.
- Vural, Tarık: "Özelleştirme Kavramının Yerel Yönetimler Açısından Değerlendirilmesi", **Maliye Araştırmaları Dergisi**, C.1,S.1,2015,ss.17-28.
- Yaylı, Hasan: "Çevre Etiği Bağlamında Kalkınma, Çevre ve Nüfus", **SDÜ, SBE Dergisi**, C: 1, S.15, 2012, ss. 151-169.
- Yatkın, Ahmet: "Kamu Yönetiminde Temel Kavramlar", İçinde Ahmet Yatkın, **Yeni Kamu Yönetimi**, 2020, ss.3-51.
- Yeni, Onur: "Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma: Bir Yazın Taraması, Gazi Üniversitesi", **İİBF Dergisi**, C.16, S.3,2014, ss. 181-208.
- Yeter, Mümtaz: **Türkiye'de Suyun Durumu ve Türkiye'nin Su Yönetimi** Nişantaşı Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Yıldırım, Uğur: Yeni Belediye Yasası Çerçevesinde Alternatif Hizmet Sunma **Yöntemleri, Çağdaş Yerel Yönetimler**, C. 13, S. 4,2004, ss.19-37.
- Yılmaz, Onur Kemal: "Türkiye'de Yerel Yönetim Birlikleri:Coğrafi Bölge Belediye Birlikleri Üzerine Bir Araştırma Ve Model Önerisi", **AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi**, C.6,S.15,2018,ss.731-752.
- Yıldırım, Ergün Pirsefa, Arslan, Ahmet: "Kamu Tercihi Teorisi'nin Felsefi ve Siyasi Temellerinin Günümüz Maliyesi Açısından Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği", **Social Sciences Research Journal**, C.10, S.4, 2021, ss.894-912.
- Yılmaz, Aslı: "Yeni Sağcı Su Politikası Kavramları: Fiyatlandırma, Su Hakkı, Özerklik-Katılım", **Memleket-Siyaset-Yönetim Dergisi**, C.4,S.10, 2009, ss.1-32.
- "AB Su Çerçeve Direktifi ve Havza Yönetimi Yaklaşımı

- Yıldız, Fatih, Dişbudak, Kutay: Bağlamında AB Ortak Tarım Politikalarında Su Yönetimi", **Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Türk Tarım Dergisi**, S.167, 2006, ss.64-71
- Yıldız, Müslüm. "OECD Perspektifinden Türkiye'de Su Yönetişiminin Etkililiği", ", İçinde Günay Gönüllü, Cihan Necmi Günel **Su Politikalarında Hak, Güvenlik Ve Yönetişim**, Nobel Yayın Evi, 2022, ss.159.184.
- Yıldız, Emel: "Neoliberal Politikanın Türkiye'deki Yansıması: Yoksulluk", **Social Science Research Journal**, C.1,S.3, 2014,ss.12-27.
- Yıldız, Dursun: "Tarım Kooperatiflerinde Yeniden Yapılanma Gereği Ve Sulama Kooperatiflerinin Geleceği", **World Water Diplomacy & Science News**, 2019,ss.1-8.
- Yılmaz, Gaye: **Suyun Metalaşması Kıtılığın Nedeni Kıtılığa Çare Olabilir Mi?**, Sosyal Araştırmalar Vakfı, İstanbul: Ezgi Matbaacılık, 2009
- Yıldız, Dursun; Özdemir, Özbay: **Osmanlıdan Bugüne Su Politikaları ve Su Hukuku**, İstanbul: Truva Yayınları, 2012.
- Yurdusev, Mehmet Ali: Bir Etkin Su Yönetim Aracı Olarak Özelleştirme, **TMMOB Su Politikaları Kongresi**, 2007,ss.164-169.
- Zabçı, Filiz Çulha "Yeni Liberal Politikalar ve Sivil Toplum Örgütleri: Dünya Bankası'nın Çizdiği Yol", "**Liberal Reformlar**" ve **Devlet Sempozyum Bildirileri**, Der.: A.G.Demirci, KİGEM Kamu İşletmeciliği Geliştirme Merkezi, Ankara, 2004, ss.329-356.
- Zengin,Ozan: Büyükşehir Belediye Sisteminin Dönüşümü: Son On Yılın Değerlendirilmesi. **Ankara Barosu Dergisi**, S.2, 2014, ss.91-116.
- Zengin, Eyüp, Başkurt, Mustafa, Es, Muharrem: "Yerel Yönetimler ve Yerel Kalkınma",**Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.3, S.2, 2014, ss. 95-124.
- Zeren, Halim "Türkiye'de Mahalli İdare Birliklerinin Bugünü Ve

Emre,Sevinç Çubuk, E. Geleceğine Yönelik Bir Değerlendirme", **Türk İdare Dergisi**, Buse: C.92, S.491, 2020,ss.365-397.

Zeyrekli, Sedef, "Avrupa Birliği Bağlamında Hizmette Yerellik (subsidiarite) İlkesi ve İlkenin Türkiye Açısından Ele Alınışı", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C.3,S.16, 2007, ss. 29-48.

İNTERNET KAYNAKLARI

Birleşmiş Milletler, Ttraining Toolkit

on Effective National to Local <https://unpan.un.org/sites/unpan.un.org/files/Module%202.3%20Whole%20of%20Government.pdf>, Erişim Tarihi:17.03.2023
Module 2.3:Whole of Government Approach, 2012

BM Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu, 2010:

http://www.surdurulebilirlikalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2016/07/UNDP-TR-TR-2010-MDG-Report_TR.pdf, Erişim Tarihi: 22.04.2020.

Can, Güney:

"Entegre Su Yönetiminde Yasal-Kurumsal Yapı ve İşleyiş", 2015, [https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/T EZLER/G%C3%9CNEY%20CAN%20\(2\).pdf](https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/T EZLER/G%C3%9CNEY%20CAN%20(2).pdf), Erişim tarihi: 20.03.2023.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporu, 2022:

<https://cdniys.tarimorman.gov.tr/api/File/GetFile/425/Sayfa/759/1107/DosyaGaleri/dsi2022faaliyetraporu.pdf>, Erişim Tarihi: 02.02.2023.

Erol, Pınar:

Hizmet Ticareti Genel Antlaşması GATS ve Tüm Hizmetlerin Kapitalist Çevrime Dahil Edilmesi, 2002, <http://www.antimai.org/gr/peodtu.htm>, Erişim Tarihi: 20.03.2023.

Gültekin, Fatma:

"Türkiye'de Su ve Doğu Karadeniz'de Su" 2018, https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/jeoloji_0b7af.

- pdf, Erişim Tarihi: 20.11.2022.
- Güler, Birgül Ayman: "Hükümetin 8 Ekim 2012 Günlü Bütünşehir Yasası Üzerine", www.yayed.org.tr, 2012.
- Towards Water Security:A Framework for Action, 2000.
- <https://www.gwp.org/globalassets/global/toolbox/references/towards-water-security.-a-framework-for-action.-mobilising-political-will-to-act-gwp-2000.pdf>, Erişim Tarihi: 20.03.2022.
- Global Water Partnership:
- Kandeger, Barış, Telsaç, Cüneyt: "Yeni Kamu Yönetimi Düşüncesinin Ekonomi Politikası", 2023, https://www.researchgate.net/publication/359270181_yeni_kamu_yonetimi_dusuncesinin_ekonomi_politigi, Erişim Tarihi: 20.01.2023.
- OECD: "How Regions grow?", Policy Brief,, 2009, <https://www.oecd.org/water/regional/>, Erişim Tarihi: 20.02.2023.
- Türkiye ve Dünyada Mevcut Su Miktarı. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=cevre-ve-enerji-103&dil=1>, Erişim Tarihi: 10.09.2020.
- TÜİK. (2019): <https://suder.org.tr/ambalajli-su/istatistik/#:~:text=sat%C4%B1%C5%9F%20kanal%C4%B1ndan%20gelmi%C5%9Ftir.-,Tonaj%20olarak%20damacana%20toplam%C4%B1n%C4%B1n%20%55'ini%2C%20di%C4%9Fer%20ambalajl%C4%B1%20sular,58.312.674%20%24%20'd%C4%B1r.,> Erişim Tarihi:20.03.2023.
- SUDER, sektör hakkında rakamsal büyüklük, istatistik:

- T.C. Ordu Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, "Ordu İl Çevre Durumu Raporu, 2020: https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/ordu_cdr2019-20210112135303.pdf, Erişim Tarihi: 01.07.2021.
- Ordu Su ve Kanalizasyon İdaresi, 2020 Yılı Faaliyet Raporu: <https://www.oski.gov.tr/media/gallery/b7ed37af-7250-4c3a-b430-bb5a7b09b5b9.pdf>, Erişim Tarihi: 10.02.2023.
- T.C. Giresun Belediyesi 2020 Yılı Faaliyet Raporu: https://www.giresun.bel.tr/tema/genel/uploads/faaliyet_raporlari/dosya/FAAL%C4%B0YE-T-RAPORU-2020.pdf, Erişim Tarihi: 20.01.2023.
- T.C.Giresun İl Özel İdaresi 2020 Yılı Faaliyet Raporu: [http://www.giresunilozelidare.gov.tr/kurumlar/giresunilozelidare.gov.tr/Ihaleler\(1\)/2020FaaliyetRaporuKitap.pdf](http://www.giresunilozelidare.gov.tr/kurumlar/giresunilozelidare.gov.tr/Ihaleler(1)/2020FaaliyetRaporuKitap.pdf), Erişim Tarihi:10.03.2023
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü Taşkın ve Kuraklık Yönetimi Daire Başkanlığı Taşkın Yönetimi Şube Müdürlüğü, 2020: "Çoruh ve Doğu Karadeniz Havzaları Taşkın Yönetim Planının Hazırlanması Projesi", https://webdosya.csb.gov.tr/db/scd/icerikler/dogukaraden-zhavzas_tkbr-20191007140152.pdf, Erişim Tarihi: 20.02.2023.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 1.Su Şurası <https://susurasi.tarimorman.gov.tr/Sayfa/Detay/1497>,Erişim Tarihi:10.10.2022.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı,Değişen İklim Uyum Çerçevesinde Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023-2033) <https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Haber/1119/Ulusal-Su-Verimliliği-Icin-Yol-Haritasi-Hazir>, Erişim Tarihi:04.05.2023.
- TÜİK, 2020 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi İllere Göre Nüfus projeksiyonu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2020-37210>, Erişim Tarihi: 02.01.2023

- Onuncu Kalkınma Planı ÖİKR, 2014-2018: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/Onuncu_Kalk%C4%B1nma_Plan%C4%B1_%C3%96zel_%C4%B0htisas_Komisyonlar%C4%B1_El_Kitab%C4%B1.pdf, Erişim Tarihi: 10.01.2023
- On Birinci Kalkınma Planı ÖİKR, 2019-2023: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf, Erişim Tarihi:10.03.2023
- T.C. Giresun Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2020: Giresun İl Çevre Durumu Raporu: https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/g-resun_-cdr2019-20201210103738.pdf, Erişim Tarihi. 10.03.2023
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Kanun No. 5216, Kabul Tarihi: 10.7.2004. <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5216.html>, Erişim Tarihi:20.02.2023.
- Belediyeler Kanunu, Kanun No. 5393, Kabul Tarihi: 3.7.2005. <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5393.html>, Erişim Tarihi: 21.03.2023.
- İl Özel İdaresi Kanunu, Kanun No. 5302, Kabul Tarihi: 22.2.2005. <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5302.html>, Erişim Tarihi: 20.03.2023..
- Sulama Birlikleri Kanunu, Kanun No: 6172, Kabul Tarihi: 22 Mart 2011: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/03/20110322-1.htm>, Erişim Tarihi: 21.01.2023.
- Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun, Kanun No:4046, Kanun Kabul Tarihi: 24.11.1996. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4046.pdf>,Erişim Tarihi: 21.01.2023.
- Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, Kanun No: 2983, Kanun Kabul Tarihi: 29.02.1984. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2983.pdf>, Erişim Tarihi:22.03.2023
- Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, Kanun <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.>

No: 5355, Kanun Kabul 5.5355.pdf, Erişim Tarihi: 21.01.2023.

Tarihi:26.05.2005:

Büyükşehir Belediye Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun No: 5747, Kabul Tarihi: 6.3.2008.

<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5747.htm>

, Erişim Tarihi: 27.02.2023

On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No: 6360, Kabul Tarihi: 12.11.2012:

<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6360.html>

, Erişim Tarihi: 20.02.2023

Büyükşehir Belediye Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun No: 6447:

[http://www.sayilikanun.com/5747-sayili-](http://www.sayilikanun.com/5747-sayili-kanun/)

[kanun/](http://www.sayilikanun.com/5747-sayili-kanun/), Erişim Tarihi: 20.02.2023.

İstanbul Su Ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanun, Kanun No: 2560, Kanun Kabul Tarihi: 20.11.1981:

[https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.](https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2560.pdf)

[5.2560.pdf](https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2560.pdf), Erişim Tarihi: 21.01.2023.

1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi,. Tarihi – Sayısı : 10/7/2018 – 30474:

[https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/19](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/19.5.1.pdf)

[.5.1.pdf](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/19.5.1.pdf), Erişim Tarihi: 21.02.2023.

4 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Tarihi – Sayısı : 15/7/2018 - 30479.

[https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/19](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/19.5.4.pdf)

[.5.4.pdf](https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/19.5.4.pdf), Erişim Tarihi: 21.02.2023.

Kandeg r, Barış, Telsaç, Cüneyt:

"Yeni Kamu Yönetimi Düşüncesinin

"Ekonomi Politiki", 2022,ss.156-173.,

[https://www.researchgate.net/publication/359](https://www.researchgate.net/publication/359270181_YENI_KAMU_YONETIMI_DUSU)

[270181_YENI_KAMU_YONETIMI_DUSU](https://www.researchgate.net/publication/359270181_YENI_KAMU_YONETIMI_DUSU)

- NCESININ_EKONOMI_POLITIGI, Erişim Tarihi: 05.01.2023.
<https://www.oecd.org/cfe/regionaldevelopment/OECD-Principles-Water-turkish.pdf>, Erişim Tarihi: 20.02.2023.
<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Onuncu-Kalkinma-Plani-Su-Kaynaklari-Yonetimi-ve-Guvenligi-Ozel-Ihtisas-Komisyonu-Raporu.pdf>, Erişim Tarihi: 12.02.2023
https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Uzun_Vadeli_Strateji_ve_Sekizinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-2001-2005.pdf, Erişim Tarihi: 10.01.2023.
https://webdosya.csb.gov.tr/db/yerelyonetimler/icerikler/2021_yili_mahall-_dareler_genel_faal-yet_raporu-20220720132303.pdf, Erişim Tarihi:03.03.2023
Yeniden Yapılanma Döneminde Tarımsal Kooperatifçilik,
<https://ticaret.gov.tr/data/5d41e48b13b87639ac9e02df/cb1dc31589fb9d8e9d79a508de59be8b.pdf>, Erişim Tarihi: 20.02.2023.
https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf, Erişim Tarihi:10.03.2023
<https://www.ordu.bel.tr/uploads/137377-PYVLZXCZ-6152-581-MQXFRFNU-0968.pdf>, Erişim Tarihi: 10.03.2023.
- OECD, OECD Su Yönetişim İlkeleri:
Kalkınma Bakanlığı, ÖİK Raporu, 2014-2018:
VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2000:
2021 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, 2022:
Başaran, Hayati, Birinci, Serkan, Emiroğlu, Mukadder, Öz Saraç, Burak, Uçan, Işıl:
On Birinci Kalkınma Planı, 2023:
OBB 2020-2024 Stratejik Planı:

UNDP, United Nations E-Government
Survey 2012:

<https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2012-Survey/Chapter-3-Taking-a-whole-of-government-approach.pdf>, Erişim
tarihi:10.03.2023

UN, Population Facts, 2020:

https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undes_pd_2020_popfacts_urbanization_policies.pdf, Erişim
Tarihi: 20.04.2023.

EKLER

EK-1: Araştırma Temaları

Tema 1: Yerel Yönetim Modeli ve Su Yönetim Yaklaşımı İlişkisi
Türkiye'de benimsenen su yaklaşımı nedir? Biriminizin su yaklaşımı nedir?
Su bir hak olarak mı görülüyor, ekonomik bir değer olarak mı tanımlanıyor?
Suyun sürdürülebilir yönetimi için hangi aktör daha etkilidir? (Yönetici-Kullanıcı-Fiyat)
Su yönetim sürecinde her bir yerel yönetim birimi kendi belirlediği kurallara göre hareket etmek yerine kural koyma ve uygulama yetkisi olan bir üst kurul oluşturulmalı mıdır? Neden?
Farklılaşan su taleplerinin planlanmasında hangi süreçler ön planda tutulmaktadır? Suyun korunması (su arzı) mı? Suyun kullanılması (su talebi) mı?
Tema 2: Yerel Yönetim Modelinin Hizmet Ölçeği ve Su Yönetimi İlişkisi
Su yönetimi hangi ölçekte planlanmalıdır? (Havza bazında yerel, il bazında yerel, ilçe bazında yerel, ülke bazında ulusal, küresel ölçek) Su yönetiminde ölçeğin suyun sürdürülebilir niteliğine etkisi nedir?
Tema 3: Yerel Yönetim Modeliyle Oluşan Kurumsal Kapasitenin Su Yönetimine Etkisi
Yerel yönetim modelinin örgütlenme yapısı su yönetimini ve su yönetiminde kurumlar arası eş güdümü nasıl etkilemektedir?
Mevcut yerel yönetim modelinizin yatırım kapasitesinin (alt ve üst yapı yatırımları) su yönetimine etkisi nedir?
Mevcut yerel yönetim modeliniz su tasarrufunun sağlanması, su kayıp-kaçaklarının önlenmesinde kurumsal kapasitesini nasıl değerlendirirsiniz? Mevcut durum su yönetimini nasıl etkilemektedir?
Mevcut yerel yönetim modeliniz Atıksuların geri kazanılması (gri su) için hangi çalışmaları gerçekleştirmektedir? Yapılan çalışmaların su yönetimini nasıl etkilemektedir?
Tema 4: Yerel Yönetim Modelinin Su Yönetişimine Etkisi
Suyun sürdürülebilir yönetimi için geliştirilmiş yerel işbirlikleri var mıdır? Varsa ! Yerel yönetim birimleri yerel kullanıcılar nasıl iş birliği sağlanmaktadır? Bu iş birliğinin su yönetimine etkisi nedir?
Su politikası oluşturulurken kurum, kuruluş ve su kullanıcıları (ilgili paydaşlar) karar alma süreçlerine dahil edilmekte midir? Görüşleri alınmakta mıdır?
Su yönetim sürecinde özel sektöre hizmet devri veya iş birliği yapıldı mı, ? Yapıldıysa hangi hizmetler için yapıldı? (kamu+özel iş birliği düzeyi)
Tema 5. Yerel Yönetim Modellerinin Su Yönetiminde Temel Sorunları
Türkiye'de su yönetiminin temel sorunları nelerdir?
Su yönetiminin sürdürülebilir olması için sizce öncelikle hangi alanlarda hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır?

EK-2: Etik Kurul Onayı ve Nitel Araştırma Görüşme Soruları

T.C. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı'nın 12.07.2021 tarih ve 07 sayılı toplantısında; doktora tezi etik yönden uygun bulunmuş; Etik Kurulu'nun 07.09.2021 tarih; 447682 sayılı kararı doğrultusunda alan araştırması gerçekleştirilmiştir.

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sayın Katılımcı,

Sizi Prof. Dr. Azim Öztürk ve Doktora Öğrencisi Dilek Topcu Mumlu tarafından yürütülen “Yerel Yönetimler Bağlamında Türkiye’de Su Yönetimi: Ordu ve Giresun İlleri Örneği” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı su yönetim modelinin sürdürülebilirliğinin mevcut yapısını tespit etmektir. Araştırmada sizden tahminen Mülakat için 45-60 dk. ayırmanız istenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. Çalışma kapsamında elde edilecek veriler ilgili araştırmayı araştırmacı tarafından doktora tezi için kullanılacak, tez süresi boyunca araştırmacı tarafından saklanacak, tez yayımlandıktan sonra 1 yıl saklandıktan sonra araştırmacı sorumluluğunda ses kayıtları silinerek imha edilecektir. İletişim bilgileriniz ise sadece iznimize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için “ortak katılımcı havuzuna” aktarılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya e-posta adresi ve numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz. Çalışmamıza değerli zamanınızdan bir kısmını ayırarak katılımcı olarak destek sağladığınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

1	Türkiye’de su yönetiminin temel sorunları nelerdir? (Yönetici ve Kullanıcı bakımından)
2	Türkiye’de benimsenen su yaklaşımı nedir? Biriminizin su yaklaşımı nedir? Su bir hak olarak mı görülüyor, ekonomik bir değer olarak mı tanımlanıyor? Su sadece bir kamu hizmeti olarak mı görülüyor?
3	Su yönetiminin sürdürülebilir olması için sizce öncelikle hangi alanlarda hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır?
4	Suyun sürdürülebilir yönetimi için hangi aktör daha etkilidir? (Yönetici-Kullanıcı-Fiyat)
5	Su yönetimi ve politikası hangi ölçekte planlanmalıdır? (Havza bazında yerel, il bazında yerel, ilçe bazında yerel, ülke bazında ulusal, küresel ölçek)- Su hizmeti için belirlenecek bu ölçeğin suyun sürdürülebilir yönetimine etkisi nedir?
6	Yerel yönetim modelinin suyun sürdürülebilir yönetimine etkisi nedir?
7	Yerel ölçekte su yönetiminin sürdürülebilir olması için nasıl bir örgütlenme modeline ihtiyaç vardır?
8	Mevcut su yönetim sürecinizde görev dağılımı nasıl yapılmaktadır? Kurum içi ve Kurumlar arasında eş güdüm nasıl sağlanmaktadır?
9	Su yönetim sürecinde her bir yerel idare kendi belirlediği kurallara göre hareket etmek yerine kural koyma ve uygulama yetkisi olan bir üst kurum oluşturulmalı mıdır? (Su Piyasası Düzenleme Kurulu gibi). Neden? (Havza bazında entegre su kaynakları yönetimi)
10	Suyun sürdürülebilir yönetimi için geliştirilmiş yerel işbirlikleri var mıdır? Suyu yönetenlerle kullanıcılar arasındaki iş birliği nasıl sağlanmaktadır? Bu iş birliğinin suyun sürdürülebilir niteliğine etkisi nedir?
11	Su politikası oluşturulurken kurum, kuruluş ve kullanıcıların görüşleri alınmakta mıdır? Karar alma süreçlerine su kullanım ve yönetim süreciyle ilgili paydaşları, sivil toplum kuruluşlarını ve diğer ilgili kuruluşları dahil edilmekte midir? (Su Yerel kullanıcı iş birliği düzeyi)
12	Su yönetim sürecinde özel sektöre hizmet devri yapıldı mı? Yapıldıysa hangi hizmetler için yapıldı mı? (kamu+özel iş birliği düzeyi)
13	Mevcut yerel yönetim modelinizin yatırım kapasitesinin (alt ve üst yapı yatırımları) su yönetiminin sürdürülebilirliğine etkisi nedir?
14	Farklılaşan su taleplerinin planlanmasında hangi süreçler ön planda tutulmaktadır? Suyun korunması (su arzı) mı? Suyun kullanılması (su talebi) mı?
15	Mevcut yerel yönetim modelinizin su tarifi belirleme politikası nedir? Tarife belirlerken benimsenen

	öncelikler nelerdir? (Kırsal ve kentsel alan özellikleri)
16	Mevcut yerel yönetim modeliniz su tasarrufunun sağlanması, su kayıp-kaçaklarının önlenmesinde kurumsal kapasitesini nasıl değerlendirirsiniz? Mevcut durum suyun sürdürülebilir yönetimini nasıl etkilemektedir?
17	Mevcut yerel yönetim modeliniz Atıksuların geri kazanılması (gri su) için hangi çalışmaları gerçekleştirmektedir? Yapılan çalışmaları sürdürülebilir su yönetimi açısından nasıl değerlendirirsiniz?
18	Mevcut yerel yönetim modelinizin su yönetim sürecini nasıl değerlendirirsiniz? (Katılımcılık, kurumsal kapasite, hizmet verilen ölçek, suya erişim, iş birliği, eş güdüm ve koordinasyon)
19	Gelecek dönemde ortaya çıkabilecek su yönetimi sorunları nelerdir?
20	Görüş, öneri, katkı

ÖZGEÇMİŞ

- Lisans eğitimini 2007-2011 yılları arasında Trakya Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Fakülte derecesi ile tamamlamıştır.
- Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yerel Yönetimler Programında yüksek lisans eğitimini "*Türkiye'de Yeni Büyükşehir Belediye Sistemi*" konulu tez çalışması ile tamamlamıştır (2012-2015).
- Doktora eğitimini İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Doktora Programında "*Yerel Yönetimler Bağlamında Türkiye'de Su Yönetimi: Ordu ve Giresun İlleri Örneği*" konulu tez çalışması ile tamamlamıştır. (2017-2023).
- Halihazırda Giresun Üniversitesi Şebinkarahisar Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü'nde akademik personel olarak görev yapmaktadır. (2020-)
- Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler, yönetim bilimi, kamu yönetimi ve yerel yönetimler üzerine akademik çalışmalarını sürdürmektedir.